

שבוע פרשת ראה

(1 - 7 August 10)

כ"א - כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמִזְרְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיְכֶם לְדֶבֶר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְזִכְרָתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּזֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכָּרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר אֶנּוּ אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּפְחֹחַ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר אֶל־זָכָר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה בְּמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחַגְרֶה: כ זֹאת פָּעִלְתָּ שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־כְּנֻטוֹתָ נִהַלְכְּתִי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וּבִשְׂרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלָל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוּ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאֻם יְהוָה אֶל־דָּנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיֶיךָ תַּדֵּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיֶיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כֵּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֶיךָ יָרִים רֹאשׁ:

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין
יח) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י
אדמו"ר הזקן	ג) מאמר ד"ה ושמתי כדכד שמשותיך
ט) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה	ה) (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ ראה מבה"ח אלול, ה'תשט"ז ...
אדמו"ר הזקן	ד) שיחות שבת פרשת ראה
כ) לקוטי תורה – ד"ה תחת אשר לא עבדת	ה) מברכים החודש אלול, ה'תש"כ
אדמו"ר הזקן	ו) לקוטי שיחות פרשת ראה
כא) מאמרים קונטרסים	ז) (בלה"ק) כך יד
אדמו"ר האמצעי	ח) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כב) דרך מצותיך – ספר המצוות	ט) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
אדמו"ר ה"צמח צדק"	י) שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום
כג) תורת שמואל תרל"ב	יא) לפרשת ראה
אדמו"ר מוהר"ש	יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה
כד) קונטרס העבודה	יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת
אדמו"ר מוהרש"ב	יד) פרשת ראה
כה) ספר המאמרים ה'תרפ"ז	טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה
אדמו"ר מוהריי"צ	טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
כו) לקוטי דיבורים	טז) שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
אדמו"ר מוהריי"צ	יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה
כז) ספר הזכרונות	יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה
אדמו"ר מוהריי"צ	יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה
כח) אגרות קודש	כ) נביאים וכתובים
אדמו"ר מוהריי"צ	שמאל-א פרק יד-טו, דברי הימים-ב פרק לג
כט) ביאורים לפרקי אבות	כא) עין יעקב מסכת שבת
פרק ו משנה ג	כב) מסכת שבועות עם ביאורים
ל) חומש לקריאת התורה פרשת ראה	מזך לה עד דף מא
ע"פ חומש "תורה תמימה"	
לא) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת ראה	
לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	

1 כנבואת ישע' על ירושלים בזמן הגאולה העתידה נאמר: וּשְׁמִתִּי¹ כְּדָד
 2 שְׁמִשְׁתִּי² [=חומותייך יהיו מאבן טובה הנקראת 'כדד'], וְאָמְרוּ
 3 רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבָרְכָהּ³ שֶׁנֶּחֱלָקוּ בְּדַבָּר, אִיזוּ אֲבָן תְּהִיָּה: מִדּ [=אחד]
 4 אָמַר שֶׁהֵם יָחַד אָמְרוּ יִשְׁפָּה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹי
 5 כְּדִין וְכִדִין [=יהי' כזה וכזה.
 6 וזהו 'כדד' - כלול מב' סוגי
 7 האבנים]. הִנֵּה פָּסוּק זֶה
 8 הוּא אֶחָד הַיְעוּדִים
 9 שִׁיְהִי בְּהַגְאֻלָּה הָעֲתִידָה
 10 לְבֹא עַל יְדֵי מָשִׁיחַ
 11 צְדָקְנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.¹
 12 וְיֵשׁ בָּזֶה ב' אֹפְנִים,²
 13 שֶׁהֵם וְיִשְׁפָּה, וְאָמַר
 14 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹי
 15 כְּדִין וְכִדִין. פָּסוּק זֶה מְבַאֵר
 16 אֹפֶן גִּילוי אֱלֹהִים - 'שְׁמִשְׁתִּי'
 17 מִלְשׁוֹן 'שֶׁמֶשׁ' - שְׁתֵּאֵר לְעֵתִיד,⁶
 18 וּב' אֹפְנִים יִהְיוּ בְּגִילוי הָאוֹר.⁷
 19 וְלִהְיוֹן ב' אֹפְנִים אֱלוֹ
 20 בְּרוּחָנוֹת, הֵינּוּ בְּהַגְלִי
 21 אֱלֹקִים שִׁיְהִי לְעֵתִיד
 22 לְבֹא, יוֹכֵן זֶה מִזֶּה שֶׁב'
 23 אֲבָנִים אֱלוֹ הֵיוּ מִי"ב
 24 הָאֲבָנִים טוֹבוֹת אֲשֶׁר
 25 בְּהַחֲשֵׁן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל,¹³
 26 שִׁי"ב אֲבָנֵי הַחוֹשֵׁן הֵם לְמִסְפָּר
 27 י"ב שְׁבָטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,¹⁵
 28 וּמִתּוֹכָם הָאֲבָן שֶׁהֵם
 29 כְּנֶגֶד יוֹסֵף, וְיִשְׁפָּה הִיא
 30 כְּנֶגֶד בְּנִימִין. וְהִנֵּה, יוֹסֵף
 31 וּבְנִימִין הֵם נִקְרָאִים בְּזוּר
 32 (וְיֵצֵא קִנְג, ב) בֶּשֶׁם: צָדִיק
 33 עֲלִיּוֹן וְצָדִיק תַּחְתּוֹן,¹⁸
 34 דְּבַחֲנֵי יוֹסֵף - צָדִיק עֲלִיּוֹן
 35 - עֲנִינִי הוּא הַמִּשְׁכָּת
 36 אֱלֹקִים מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,²³
 37 כְּנֵאמַר עֲלִי: יוֹסֵף הוּא
 38 הַמִּשְׁבִּיר בֶּרֶךְ⁴ [=יוסף הוא
 39 הַמִּסְפֵּק מִזֶּוֹן, וְכֵן הוּא גַם
 40 בְּרוּחָנוֹת, יוֹסֵף מְפָרֵס גַם בְּמִזֶּוֹן
 41 רִחְנִי: שְׁמִי שִׁיְהִי אֱלֹקִים
 42 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה [=הַמִּשְׁכָּת

בס"ד. שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

וּשְׁמִתִּי¹ כְּדָד שְׁמִשְׁתִּי², וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם
 לְבָרְכָהּ³ מִדּ אָמַר שֶׁהֵם יָחַד אָמְרוּ יִשְׁפָּה אָמַר
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹי כְּדִין וְכִדִין. הִנֵּה פָּסוּק זֶה הוּא
 אֶחָד הַיְעוּדִים שִׁיְהִי בְּהַגְאֻלָּה הָעֲתִידָה לְבֹא עַל יְדֵי
 מָשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְיֵשׁ בָּזֶה ב' אֹפְנִים, שֶׁהֵם
 וְיִשְׁפָּה, וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹי כְּדִין וְכִדִין.
 וְלִהְיוֹן ב' אֹפְנִים אֱלוֹ בְּרוּחָנוֹת, הֵינּוּ בְּהַגְלִי אֱלֹקִים
 שִׁיְהִי לְעֵתִיד לְבֹא, יוֹכֵן זֶה מִזֶּה שֶׁב' אֲבָנִים אֱלוֹ הֵיוּ
 מִי"ב הָאֲבָנִים טוֹבוֹת אֲשֶׁר בְּהַחֲשֵׁן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל,¹³
 לְמִסְפָּר שְׁבָטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד יוֹסֵף וְיִשְׁפָּה כְּנֶגֶד
 בְּנִימִין. וְהִנֵּה, יוֹסֵף וּבְנִימִין הֵם צָדִיק עֲלִיּוֹן וְצָדִיק
 תַּחְתּוֹן, דְּבַחֲנֵי יוֹסֵף הוּא הַמִּשְׁכָּת אֱלֹקִים מִלְמַעְלָה
 לְמַטָּה, יוֹסֵף הוּא הַמִּשְׁבִּיר בֶּרֶךְ⁴, שְׁמִי שִׁיְהִי אֱלֹקִים
 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְהֵינּוּ בְּהַגְלִי אֱלֹקִים לְמַטָּה, הֵינּוּ שְׁפֹעֵל
 בְּרוּר זָכוּר עֲלִיָּה וְהַתְקַשְׁרוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְחֻלְקָם
 בְּעוֹלָם, וּבְמִילָא גַם בְּכָלֹת הַבְּרִיאָה, שִׁיְהִי לְקַבֵּל אֶת
 הָאוֹר. וְעַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כְּמוֹ שְׁמִי שֶׁמֶשׁ הַבְּעַל-חַי אֵינוֹ כָּלִי
 לְשָׁכָל, וּמִחַ הָאֵדָם הוּא כָּלִי לְשָׁכָל, לְפִי שֶׁהוּא מְזַכֵּךְ
 יוֹתֵר, הִנֵּה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין הוּא הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה
 לְמַעְלָה שְׁפֹעֵל זָכוּר בְּמִחַ וְשָׁכָל הָאֵדָם עַד שִׁיְהִי כָּלִי
 לְאוֹר אֱלֹקִי נִעְלָה. וְהִנֵּה, בְּב' אֹפְנִים אֱלוֹ יֵשׁ כָּכָל אֶחָד
 מֵהֶם מַעְלָה מִיְחָדָת. הַמַּעְלָה בְּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין,
 שֶׁהוּא עֲנִין יִשְׁפָּה, שְׁהַמַּטָּה מְתִיחַד יוֹתֵר עִם הָאוֹר
 אֱלֹקִי, דְּלִהּיוֹת אֲשֶׁר הַמַּמְשָׁכָה הִיא מִצַּד הַזָּכוּר שְׁנִעְשָׂה

אלוקות מצד 'למעלה'; שאינה תלויה ביוכוך העולם], וְהֵינּוּ דְּגַם בְּאֲשֶׁר
 הָעוֹלָם לֹא נִזְדַּכֵּךְ עַד כְּדִין כֶּךָ שִׁיְהִי לְקַבֵּל בְּתוֹכּוֹ גִּלּוֹי
 אוֹר נִעְלָה, מִכָּל מְקוֹם נִמְשָׁךְ אוֹר בְּדֶרֶךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.
 וּבַחֲנִינָה בְּנִימִין - צָדִיק תַּחְתּוֹן - הוּא זָכוּר וְעֲלִיָּה מִלְמַטָּה
 לְמַעְלָה, הֵינּוּ שְׁפֹעֵל
 בְּרוּר זָכוּר וְכָלִי
 וְהַתְקַשְׁרוֹת בְּנִשְׁמוֹת
 יִשְׂרָאֵל וְחֻלְקָם בְּעוֹלָם
 [=עֲנִינֵי הָעוֹלָם בָּהֶם הָאֵדָם
 מִשְׁתַּמֵּשׁ, כְּמוֹ: דִּירָה, לְבוֹשׁ וְכָל
 צָרִיכִי הַגּוֹף, מְזַדְכְּכִים וּמִתְעַלִּים
 לְקְרוֹשָׁה כְּאִשֶּׁר מִשְׁתַּמֵּשִׁים בָּהֶם
 לְצוּרֵךְ מִצּוֹחַ], וּבְמִילָא כְּאִשֶּׁר
 בְּנִי-יִשְׂרָאֵל מְזַדְכְּכִים חֻלְקָם
 בְּעוֹלָם, פּוֹעֵלִים הֵם זִיכּוֹר גַּם
 בְּכָלֹת הַבְּרִיאָה,
 שִׁיְהִי לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר.
 פְּעוּלַת זִיכּוֹר הַמַּטָּה, הַתַּחְתּוֹן,
 כְּדִי לְקַבֵּל אוֹר נִעְלָה, יוֹכֵן עַל
 דֶּרֶךְ מִשְׁל כְּמוֹ שְׁמִי שֶׁמֶשׁ
 הַבְּעַל-חַי אֵינוֹ כָּלִי
 לְשָׁכָל, וּמִחַ הָאֵדָם הוּא
 כָּלִי לְשָׁכָל, לְפִי שֶׁהוּא
 מְזַכֵּךְ יוֹתֵר, כְּמוֹ-כֵן שְׁכָל
 הָאֵדָם יִכּוֹל לְהַתְעַלּוֹת יוֹתֵר.
 הִנֵּה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין
 הוּא הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה
 לְמַעְלָה שְׁפֹעֵל זָכוּר
 בְּמִחַ וְשָׁכָל הָאֵדָם שִׁיְהִי
 מְזַכֵּךְ עַד שִׁיְהִי כָּלִי
 לְאוֹר אֱלֹקִי נִעְלָה. וְהִנֵּה,
 בְּב' אֹפְנִים אֱלוֹ, יוֹסֵף -
 הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה, וּבְנִימִין -
 הַעֲלָאָה וְזִיכּוֹר הַמַּטָּה, יֵשׁ כָּכָל
 אֶחָד מֵהֶם מַעְלָה
 מִיְחָדָת. הַמַּעְלָה
 בְּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין,
 שֶׁהוּא עֲנִין הַאֲבָן יִשְׁפָּה,
 שֶׁהַמַּטָּה מְתִיחַד יוֹתֵר
 עִם הָאוֹר אֱלֹקִי, דְּלִהּיוֹת
 אֲשֶׁר הַמַּמְשָׁכָה הִיא מִצַּד
 הַזָּכוּר שְׁנִעְשָׂה כָּלִי

(1) התחלת וסיום המאמר הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. גוף המאמר הוא המשך להמאמר ד"ה והי' עקב תשמעון דש"פ עקב (לעיל ע' 134 ואילך). (2) ישע' נד, יב. (3) ב"ב עה, א. (4) ע"פ מקץ מב, ו.

ביאור בדרך אפשר

1 לְהָאֹר, בְּמִילָא הָרִי הוּא בִּיחוד גָּמֹור עִם הָאֹר ומקבל האור
2 בפנימיותו כיון שהוא מזווכך וראוי לקבל האור. וְהַמְעֵלָה בְּעֹבְדוֹתָי שֶׁל
3 יוֹסֵף, שֶׁהוּא עֲנִין שֶׁהֵם, שְׁמִשְׁשָׁן אֹר נַעֲלָה בְּיֹתֵר שְׁאִינוּ
4 כָּפִי אִפֵּן הִתְחַתֵּן כִּי אִם כָּפִי שֶׁהוּא מִצֵּד הָעֲלִיֹן ואינו בא
5 כתוצאה מזיכוך התחתון.

6 בעבודה שעל ידי זיכוך התחתון
7 המשכת האור מדודה ומוגבלת
8 לפי אופן עבודתו של התחתון.
9 וְעַל זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ
10 בְּרוּךְ הוּא לְהוֹי כְּדִין
11 וּכְדִין, אֲשֶׁר לַעֲתִיד לְבֹא
12 יְהִי ב' הַמְעֵלֹת יאיר אור
13 גבוה ביותר שאין בכוח הנבראים
14 להמשיך בעבודתם, ואור גבוה
15 זה יתקבל בפנימיותם כיון שיהיו
16 כלים אליו. וְכַמְבָּאָר כֹּל
17 הַנִּזְכָּר לַעֲלִיל בְּאִרְכּוּת
18 בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה בְּהִדְרוּשִׁים
19 [=מאמרי חסידות המתחילים
20 בפסוק] וְשִׁמְתִי בְּכֹדִי.⁵
21 וְהִנֵּה, יְדוּעַ שְׁפָל
22 הַגְּלוּיִים שִׁיְהִי לַעֲתִיד
23 תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׁינוּ
24 וְעֹבְדֵתֵינוּ כֹּל זְמַן מִשְׁשָׁן
25 הַגְּלוּת⁶, וּמֵאַחַר שֶׁלַּעֲתִיד
26 יְהִי הָאוֹפְנִים דְּמַלְמַעְלָה
27 לְמַטָּה וּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה
28 בְּהִכָּרַח לֹמֵר שְׁגָם
29 בְּהִעְבֹּדָה בְּזִמְנֵי מִשְׁשָׁן
30 הַגְּלוּת יִשְׁנָם גַּם כֵּן
31 אוֹפְנִים אֵלֹ. וְצָרִיךְ
32 לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין ב'
33 אוֹפְנִים אֵלֹ דְּשִׁהֵם
34 וְיִשְׁפָּה בְּעֹבְדָה?
35 כהקדמה לקטע הבא נציין, כי
36 המאמר שלפנינו בא בהמשך

37 למאמר "והי' עקב" שנאמר בשבת שלפניו. בו נתבאר הפסוקים בתחילת
38 פרשת עקב בעבודת האדם, שפסוקים אלו כוללים כל פרטי העבודה: מחשבה
39 ('תשמעון') דיבור ('ושמרתם') ומעשה ('ועשיתם'). ובפסוקים אלו נרמזת גם
40 אופן עבודה נעלית יותר: תנועת 'מסירות נפש' החודרת בכל פרטי עבודתו.
41 במאמר שלפנינו יבאר את שני העניינים: 'מלמטה למעלה' ו'מלמעלה למטה'
42 - בכל מדרגות העבודה הנ"ל.

43 וּלְהִבִּין זֶה צָרִיךְ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִיל דְּוָהִיָּה

ביאור בדרך אפשר

44 עֶקֶב קָאִי [=מוסב] עַל הַזְמַן דְּעֶקְבָּתָא דְּמִשְׁיָחָא [=פעמי משיח.
45 סוף זמן הגלות], דָּאָז הִנֵּה תִשְׁמַעוֹן וְדָאִי - התורה מבטיחה שבסופו
46 של דבר 'תשמעון', לְפִי שֶׁהוּא דוֹר הָאֲחֵרוֹן ואין זמן לדחות עבודת
47 הבירורים ('על-ידי קיום התורה-ומצוות מבררים ומעלים ניצוצות הקדושה
48 שנשארו בגלות) ואי אפשר

49 להשאיר עבודה זאת לזמן אחר,
50 וְהִי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח
51 [=שום ניצוץ קדושה לא יאבד
52 בגלות, אלא כולם יחזרו
53 לשורשם], וְלִזְאֵת הִנֵּה
54 בְּדוֹר זֶה תִשְׁמַעוֹן וְדָאִי.
55 וְכָלִלוֹת הָעֹבְדָה הוּא
56 כמפורש בפסוק: תִשְׁמַעוֹן
57 וְשִׁמְרָתֶם וְעִשִׂיתֶם, שֶׁהוּא
58 מִחְשָׁבָה - תשמעון. שמיעה
59 מלשון הבנה במחשבה, כמו
60 "ויאמר שמואל דבר כי שומע
61 (מבין) עבדך" דְּבֹר - ושמרתם
62 ומַעֲשֵׂה - ועשיתם, וְכָאֲשֶׁר
63 הַמִּחְשָׁבָה דְּבֹר וּמַעֲשֵׂה
64 שֶׁלֹּו יְהִי מִחְשָׁבָה דְּבֹר
65 וּמַעֲשֵׂה שֶׁל נֶפֶשׁ
66 הָאֱלֹקִית לְבָדוּ שכל עניינה
67 הם רק בענייני קדושה, וְהוּא
68 מִחְשָׁבָה דְּתוֹרָה וּמַצְוֹת,
69 אֲזִי הִנֵּה וְשִׁמְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ
70 לְךָ אֵת הַבְּרִית וְאֵת הַחֶסֶד
71 וְאֵת הַשְּׁבוּעָה, שִׁמְשִׁשָּׁן
72 דְּרַגַּת הַמִּחְשָׁבָה דְּבֹר
73 וּמַעֲשֵׂה שְׁמִלְמַעְלָה אֵלִיו
74 וירגיש בנפשו דרגות אלו
75 הורחניות. דְּכִכְלָלוֹת הוּא
76 שְׁעַל יְדֵי עֹבְדוֹתוֹ נַעֲשֶׂה
77 יְחִיד הָעוֹבֵד עִם הַנֶּעְבֵּד,
78 יְחִיד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם
79 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְחִיד

80 פְּנִיִּים בְּפְנִיִּים [=פנימיות רצונו של האדם, עם פנימיות רצונו של
81 הקדוש-ברוך-הוא (כלשון הפסוק "אור ה' פניך אליך")], וְעַל יְדֵי הָאֲהָבָה
82 דְּכָכֵל מֵאֲדָךְ⁸ - אהבה בלתי מוגבלת לה' מִמְּשִׁיךְ הַגְּלוּיִים
83 שְׁמִלְמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת - אור שאינו מוגבל ב'סדר' השתלשלות'
84 (המשכת האורות בסדר מסודר כאשר כל דרגה קשורה לדרגה עליונה ממנה
85 כשולשלת שכל טבעת קשורה לטבעת עליונה ממנה). שכאשר עבודת האדם
86 היא באופן שיצא מהגבלתו, מעורר בזה שתגלה אליו מלמעלה דרגה שאינה

ביאור בדרך אפשר

79 תורה היא ממצע המחבר
80 טָאָרָא. עד כאן נתבאר שהתורה
81 כיון שנמצאת בה בחי' השייכת
82 הנבראים - תורת הנסתר. להלן

(9) שם ה, ב. (10) עד כאן הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. (11) פ' בא רמז קצה. (12) תבוא כח, סט. (13) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה והי' עקב תשמעון מאדמו"ר הצ"צ פ"ו ואילך שנרפס בקונטרס בפ"ע בשנה זו [תשט"ז], ולאח"ז באוה"ת עקב ע' תפו ואילך. (14) ואתחנן ה, ה. (15) ראה זהר ח"א קסז, ב. ח"ג יא, א. לקו"ת פינחס פ, ב. שם פרשתנו לא, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יתבאר בעומק יותר הסיבה שהתורה היא ממוצע אמיתי: כיון שב' בחי' אלו
 2 שבה אינם שני עניינים נבדלים.
 3 ובאור ב' בחינות אלו בהתורה בעמק יותר, הנה ידוע דמה
 4 שאורייתא מחכמה נפקת¹⁶ [=התורה יצאה ונתגלתה מדרגת
 5 ה'חכמה'] אין הפונה על
 6 חכמה תתא =חכמה
 7 תחתונה. ספירת החכמה - של
 8 עולם האצילות - כפי שיורדת
 9 להאיר בספירת המלכות
 10 הנמוכה] וחכמה עילאה
 11 [=חכמה עליונה. חכמה כפי
 12 שהיא במקומה] בלבד, כי
 13 אם על חכמה סתימאה
 14 [=חכמה נעלמה. חכמה כפי
 15 שנמצאת עדיין במקורה בדרגת
 16 ה'כתר'], דחכמה סתימאה
 17 הוא הממצע האמיתי.
 18 חכמה סתימאה - החכמה קודם
 19 שבאה לידי גילוי בשכל, ובה ב'
 20 דרגות: מצד אחד - שייכת
 21 למאציל, ומצד שני - שייכת
 22 לאצילות, וכדלהלן. וכיון שב'
 23 בחינות אלו קיימות בחכמה
 24 סתימאה לכך היא הממוצע
 25 האמיתי, כדלקמן. דהנה,
 26 כללות הפתר הוא ממצע
 27 בין אור אין סוף
 28 המאציל והנאצלים
 29 (כנ"ל), והוא על ידי ב'
 30 הפחינה שבהפכת,
 31 הפחינה תחתונה
 32 שבמאציל, ובחינה
 33 ראשונה שבאצילות,
 34 דעל ידי ב' בחינות אלו
 35 (בחינה תחתונה
 36 שבמאציל ושרש ומקור
 37 הנאצלים) נעשה הפתר
 38 ממצע לחבר אור אין
 39 סוף המאציל עם
 40 האצילות. אמנם ב'
 41 בחינות אלו כמו שהם בפתר, הרי הם ב' מדרגות מיוחדות,
 42 ואין זה אמיתית ענין הממצע, והממצע האמיתי הוא בחינת
 43 חכמה סתימאה, לפי שבחכמה סתימאה הנה ב' בחינות אלו

44 (השייכות להמאציל והשייכות לאצילות) אינם ב' מדרגות
 45 מיוחדות, אלא הם באחד, ולכן הוא הממצע האמיתי. ויובן
 46 זה (כיצד ב' תכונות שבדבר אחד, למרות ריחוקם זה-זה קשורים זה-זה
 47 ואחד גורם לזולתו) על דרך משל כמו שאנו רואים למטה בנפש
 48 האדם, דבכל החכמה
 49 יש ב' ענינים הפכיים,
 50 פח ההפשטה וההפלאה,
 51 וכח הירידה וההלכשה.
 52 ענין ההפלאה שבחכמה
 53 הוא מה שבכחו
 54 להפשיט את השכל
 55 מהצדדים החמריים וגם
 56 מהצדדים הגשמיים
 57 ואפילו מהצדדים
 58 הרוחניים, והינו
 59 שמפשיט את השכל מכל
 60 הצדדים שבו, ארץ
 61 [=יירדתו לעניינים נמוכים]
 62 רחב [=פרטי השכל, ביאורים
 63 הסברים ומשלים המבארים
 64 החכמה] ועמק, ונשאר רק
 65 הנקדה - אמיתית ותמצית
 66 ההשכלה, שזוהי בחינת
 67 הנקדה שבחכמה שאמיתית
 68 ההשכלה אינה מוגדרת דווקא
 69 בענין מסוים. וענין
 70 הירידה וההלכשה
 71 דחכמה הוא שבכח
 72 החכמה להוריד את
 73 המשכל עד למטה מטה,
 74 כמו שנאמר אצל שלמה המלך
 75 (החכם מכל האדם): וידבר
 76 שלשת אלפים משל¹⁷
 77 ולמטה יותר שרק שלמה
 78 המלך "החכם מכל האדם" ותפס
 79 את החכמה לאמיתתה בכוחו
 80 היה להלביש את החכמה בריבוי
 81 משלים עד שאדם פשוט יוכל
 82 להשיגה. והנה, ב' ענינים
 83 אלו שבחכמה אינם ב'
 84 ענינים נבדלים זה מזה, אלא הוא ענין אחד. דכח הירידה
 85 הוא מצד פח ההפלאה, דמה שבכחו להוריד את המשכל
 86 עד למטה מטה הוא לפי שתופס את עצם נקדת השכל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִפְשֵׁט מִכָּל צִיּוֹר, וּמִשּׁוּם זֶה דּוֹקָא בִּכְלָתוֹ לְהוֹרִיד אֶת
2 הַשָּׂכֶל עַד לַמָּטָה מִטָּה. וְכֵמוּ בְּמִשַּׁל ה'חֲכֵמָה' כּוֹחַ הַהִפְלָאָה גּוֹרֵם
3 כּוֹחַ הִירִידָה וּשְׁנִיָּהם עֲנִין אֶחָד, כֵּן עַל דְּרָךְ זֶה יוֹכֵן לְמַעְלָה
4 בְּבַחֲנִינָת חֲכָמָה סְתִימָאָה, דְּב' הַבְּחִינּוֹת שֶׁבְּחֲכָמָה סְתִימָאָה,

5 הַבְּחִינָה הַשְּׂיִיכָת
6 לְהִמָּאָצִיל וְהַבְּחִינָה
7 הַשְּׂיִיכָת לְהִאָצִילוֹת,
8 אֵינָם ב' עֲנִינִים נִבְדָּלִים
9 זֶה מִזֶּה, אֲלֵא הוּא עֲנִין
10 אֶחָד, וְלִכֵּן הֵנָּה חֲכָמָה
11 סְתִימָאָה הוּא הַמְּמַצֵּעַ
12 הָאֱמִיתִי. וְכֵמוּ כֵּן יוֹכֵן
13 פ' "בְּרִית" הַתּוֹרָה הַמַּחֲבֵרֶת
14 נִשְׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל לְקִדּוּשׁ־בְּרוּךְ
15 הוּא, דְּב' הָעֲנִינִים
16 שֶׁבְּתּוֹרָה, מֵה שֶׁהִיא
17 חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקִּדּוּשׁ
18 בְּרוּךְ הוּא, וְיֵמָּה
19 שְׁנֵת־לִבְשָׁה בְּדָבָרִים
20 גְּשָׁמִיִּים, אֵינָם ב'
21 בְּחִינּוֹת נִבְדָּלוֹת זֶה מִזֶּה,
22 גְּלִיָּא דְּתּוֹרָה וְסִתִּים
23 דְּתּוֹרָה, כִּי אִם
24 שְׁאוּרִייתָא מַחֲכָמָה
25 (סְתִימָאָה) נִפְקֶת, וּמִצַּד
26 בְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּתּוֹרָה
27 הֵנָּה מִשּׁוּם זֶה דּוֹקָא
28 יִרְדָּה לְמָטָה וְנִתְּלַבְּשָׁה
29 בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים. וְלִכֵּן
30 נִקְרָאת הַתּוֹרָה בְּרִית,
31 שֶׁהִיא הַמְּמַצֵּעַ הָאֱמִיתִי
32 בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְאוֹר
33 אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא.
34 וְהֵנָּה כֶּסֶם שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת
35 "בְּרִית" כִּיּוֹן שֶׁהִיא מְמוּצָע
36 הַמַּחֲבֵר נִשְׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא
37 בְּרִיךְ־הוּא כְּמוֹ כֵּן הַמַּצְּוֹת
38 נִקְרָאִים בְּרִית, לְפִי שֶׁגַּם
39 בְּהַמַּצְּוֹת יֵשׁ גַּם ב' ב'
40 בְּחִינּוֹת, שֶׁהֵרִי הֵם עֲצָמָן
41 נִעֲשִׂים מְדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים,
42 וְיֵחָד עִם זֹאת בְּהֵם הוּא
43 הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
44 דְּרָצוֹן הוּא לְמַעְלָה וְקִרְבִּי

45 אֵל ה'עֲצֵם' יוֹתֵר מַחֲכָמָה. וְכ' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ בְּהַמַּצְּוֹת אֵינָם ב'
46 עֲנִינִים נִבְדָּלִים, אֲלֵא הוּא עֲנִין אֶחָד, שֶׁהֵרִי הַמַּצְּוֹת

דּוֹקָא בִּכְלָתוֹ לְהוֹרִיד אֶת הַשָּׂכֶל עַד לַמָּטָה מִטָּה. וְעַל
דְּרָךְ זֶה יוֹכֵן לְמַעְלָה בְּבַחֲנִינָת חֲכָמָה סְתִימָאָה, דְּב'
הַבְּחִינּוֹת שֶׁבְּחֲכָמָה סְתִימָאָה, הַבְּחִינָה הַשְּׂיִיכָת
לְהִמָּאָצִיל וְהַבְּחִינָה הַשְּׂיִיכָת לְהִאָצִילוֹת, אֵינָם ב' עֲנִינִים
נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה, אֲלֵא הוּא עֲנִין אֶחָד, וְלִכֵּן הֵנָּה חֲכָמָה
סְתִימָאָה הוּא הַמְּמַצֵּעַ הָאֱמִיתִי. וְכֵמוּ כֵּן יוֹכֵן בְּתּוֹרָה,
דְּב' הָעֲנִינִים שֶׁבְּתּוֹרָה, מֵה שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְיֵמָּה שְׁנֵת־לִבְשָׁה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, אֵינָם ב'
בְּחִינּוֹת נִבְדָּלוֹת זֶה מִזֶּה, גְּלִיָּא דְּתּוֹרָה וְסִתִּים דְּתּוֹרָה, כִּי
אִם שְׁאוּרִייתָא מַחֲכָמָה (סְתִימָאָה) נִפְקֶת, וּמִצַּד בְּחִינָה
הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּתּוֹרָה הֵנָּה מִשּׁוּם זֶה דּוֹקָא יִרְדָּה לְמָטָה
וְנִתְּלַבְּשָׁה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים. וְלִכֵּן נִקְרָאת הַתּוֹרָה בְּרִית,
שֶׁהִיא הַמְּמַצֵּעַ הָאֱמִיתִי בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְאוֹר אֵין סוֹף
בְּרוּךְ הוּא.

וְהֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הַמַּצְּוֹת נִקְרָאִים בְּרִית, לְפִי שֶׁבְּהַמַּצְּוֹת
יֵשׁ גַּם כֵּן ב' בְּחִינּוֹת, שֶׁהֵרִי הֵם עֲצָמָן נִעֲשִׂים
מְדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, וְכֵהֵם הוּא הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
דְּרָצוֹן הוּא לְמַעְלָה מַחֲכָמָה. וְכ' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ בְּהַמַּצְּוֹת
אֵינָם ב' עֲנִינִים נִבְדָּלִים, אֲלֵא הוּא עֲנִין אֶחָד, שֶׁהֵרִי
הַמַּצְּוֹת הַמְּתַלְבְּשִׁים בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, הֵן הֵן עֲצָמָם
הוּא רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁכָּפֹּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ לְקִים הַמַּצְּוֹת
בְּגִשְׁמִיּוֹת דּוֹקָא. וּלְפִי שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן שֶׁלְּמַעְלָה גַּם
מִהַחֲכָמָה, לִכֵּן הוּא יוֹרֵד לְמָטָה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים דּוֹקָא.
אֲמָנָם זֶה גּוֹפָא שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה וּמַצְּוֹת יִהְיֶה אֶפְשָׁר
לְהִיּוֹת הַיַּחֲוֵד דִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף,
דְּלִכְאוּרָה, כִּיּוֹן שְׁאוֹר אֵין סוֹף לֹא מִכָּל אֲלֵין מְדוֹת
אִיהוּ כָּלֵל, אֵיךְ יִהְיֶה תּוֹפֵס מְקוֹם מַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנִים
שִׁיְהִיָּה יַחֲוֵד פָּנִים בְּפָנִים, דְּמֵאחֵר שְׁלֹאוֹ מִכָּל אֲלֵין
הֵן מִצַּד אוֹר אֵין סוֹף וְהֵן מִצַּד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵנָּה עַל
זֶה נֶאֱמַר אֲנֹכִי עוֹמֵד בֵּין הָיָי וּבֵינֵיכֶם לְהַגִּיד לָכֶם אֶת
דְּבַר הָיָי, דְּאֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי הוּא בְּחִינָת הַפֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה
מִשְׁנִיָּהֶם, וּבִכְחַת הַפֶּתֶר נַעֲשֶׂה הַיַּחֲוֵד עַל יְדֵי הַתּוֹרָה.

וְכֵהֵם הוּא הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, דְּרָצוֹן הוּא לְמַעְלָה וְקִרְבִּי
אֵל ה'עֲצֵם' יוֹתֵר מַחֲכָמָה. וְכ' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ בְּהַמַּצְּוֹת אֵינָם ב'
עֲנִינִים נִבְדָּלִים, אֲלֵא הוּא עֲנִין אֶחָד, שֶׁהֵרִי הַמַּצְּוֹת

47 הַמְּתַלְבְּשִׁים בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, הֵן הֵן עֲצָמָם הוּא רָצוֹן
48 הָעֲלִיּוֹן, שֶׁכָּפֹּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ לְקִים הַמַּצְּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת דּוֹקָא.
49 וּלְפִי שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מִהַחֲכָמָה, לִכֵּן הוּא
50 יוֹרֵד לְמָטָה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים דּוֹקָא כֵּן"ל שְׁדוּקָא בְּכוֹחַ הַמוֹפְלָא
51 לִרְדָּת לְמָטָה. אֲמָנָם זֶה
52 גּוֹפָא שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה
53 וּמַצְּוֹת יִהְיֶה אֶפְשָׁר
54 לְהִיּוֹת הַיַּחֲוֵד דִּנְשָׁמוֹת
55 יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף,
56 דְּלִכְאוּרָה, כִּיּוֹן שְׁאוֹר
57 אֵין סוֹף לֹא מִכָּל אֲלֵין
58 מְדוֹת אִיהוּ כָּלֵל, אֵיךְ
59 יִהְיֶה תּוֹפֵס מְקוֹם מַעֲשֵׂה
60 הַתַּחְתּוֹנִים שִׁיְהִיָּה יַחֲוֵד
61 פָּנִים בְּפָנִים, דְּמֵאחֵר
62 שְׁלֹאוֹ מִכָּל אֲלֵין מְדוֹת
63 אִיהוּ כָּלֵל, אֵי אֶפְשָׁר
64 שִׁיְהִיָּה יַחֲוֵד פָּנִים
65 בְּפָנִים, הֵן מִצַּד אוֹר אֵין
66 סוֹף (שֶׁהוּא מוֹפְלָא וּמִרְוּמָם)
67 וְהֵן מִצַּד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
68 (הַנִּמְצָאִים בְּרִיחוֹק הָעֵרֶךְ מִמֶּנּוּ),
69 הֵנָּה עַל זֶה נֶאֱמַר אֲנֹכִי
70 עוֹמֵד בֵּין הָיָי וּבֵינֵיכֶם
71 לְהַגִּיד לָכֶם אֶת דְּבַר
72 הָיָי, דְּאֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי
73 הוּא בְּחִינָת הַפֶּתֶר
74 שֶׁלְּמַעְלָה מִשְׁנִיָּהֶם לְמַעְלָה
75 מִשֶּׁם הוּי' (שְׁרוּמוֹ עַל הָאוֹרוֹת
76 שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת) וְלַמַּעְלָה
77 מִנִּשְׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל, וּבִכְחַת
78 הַפֶּתֶר נַעֲשֶׂה הַיַּחֲוֵד עַל
79 יְדֵי הַתּוֹרָה. לְסִיכּוּם: הַטֵּעַם
80 שֶׁמַּעֲשֵׂה הַנִּבְרָאִים תּוֹפֵס מְקוֹם
81 וּמִמְשִׁיךְ אֶת הַגִּילּוּיִים שֶׁלְּמַעְלָה,
82 מִפְּנֵי כְרִיתַת הַבְּרִית - הַתּוֹרָה -
83 הַמַּחֲבֵרֶת נִשְׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל עִם
84 הַקִּדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
85 בְּחִי' הַשְּׂיִיכָת לְנִבְרָאִים (גְּלִיָּא)
86 וּבְחִי' הַשְּׂיִיכָת לְקִדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
87 (סִתִּים). בְּסַעֲיָף הַבֵּא יַחֲזוֹר לְבֹאֵר
88 הַפְּסוּק "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמַעוּן אֶת
89 הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה" הַמְּבֹאֵר יַחֲוֵד
90 נִשְׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל עִם הַקִּדּוּשׁ־בְּרוּךְ־
91 הוּא בְּב' אֹפְנִים (שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּסַעֲיָף א'): "בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" ו"בְּכָל
92 מְאוֹדְךָ".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְזֶהוּ וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה, דְּהֵנָּה, 1
 2 הַתַּרְגּוּם (אונקלוס) דְּמִשְׁפָּט הוּא הַלְכָתָא¹⁸, שֶׁהוּא עֲנֵן הַלְכוֹת 2
 3 הַתּוֹרָה, וְהִינּוּ דְכִינּוֹן שְׂבָפְסוּק זֶה מְבֹאֵר הַיַּחְדּוּ דְנִשְׁמוֹת 3
 4 יִשְׂרָאֵל עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנֻזְכָּר לְעִיל, לְכֵן נֶאֱמַר אֶת 4
 5 הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה,

6 שֶׁהַיַּחְדּוּ הוּא עַל יְדֵי 1
 7 הַלְכוֹת הַתּוֹרָה. וְתִשְׁמָעוּן 2
 8 הִינּוּ לְשׁוֹן אֲסִיפָה, כְּמוֹ 3
 9 וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת הָעַם כו', 4
 10 [=אסף וקיבץ את העם], 5
 11 וְהִעֲנִין הוּא לְקַבֵּץ וּלְאַסֵּף 5
 12 כָּל פְּזוּרֵי נִיצוּצֵי נִפְשׁוֹ 6
 13 הָאֱלֹקִית שִׁנְפִּשׁוּ הָאֱלֹקִית - 7
 14 שְׂרֻזָּנָה רַק עֵינֵי קְדוּשָׁה 8
 15 וְאֵלֶּקֶט - נִתְפֹּרָה בְּעֵינֵי הַגּוֹף 9
 16 וְאִינָה מְאִירָה, כִּינּוֹ שְׁנִתְקַשְׂרָה 10
 17 בְּרֻצּוֹנוֹת זָרוֹת, עַל יְדֵי 11
 18 רְבוּי הַמִּתְקַשְּׁבוֹת וּפְזוּר 12
 19 הַנֶּפֶשׁ בְּעֵינֵי הַגּוֹף וּפְרִסָּה 13
 20 כְּאִשֶּׁר מִתְעַסֵּק בָּהֶם בְּאוֹפֶן 14
 21 שֶׁמִּחֲשַׁבְתּוּ שְׂקוּעָה בְּעֵינֵיהֶם 15
 22 גִּשְׁמִיִּים, גּוֹרֵמִים הֵם 'פִּזּוּר 16
 23 הַנֶּפֶשׁ', דְּהֵגַם דְּכִתִּיב¹⁹ 17
 24 וּבִרְכָּךְ הוֹי' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל 18
 25 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה דוֹקָא, 19
 26 שְׁצִירְךָ לְהִיּוֹת הָעֲשִׂיָּה 20
 27 בְּנִשְׁמִיּוֹת וּבִזְאוֹת תִּשְׁרָה 21
 28 חֲבִרְכָה, מְכָל מְקוֹם, 22
 29 הַמִּתְקַשְּׁבָה אִינָה צְרִיכָה 23
 30 לְהִיּוֹת שְׂקוּעָה בְּזֶה, וּכְמוֹ 24
 31 שְׂכָתוֹב²⁰ יִגִּיעַ בְּפִיךָ כִּי 25
 32 תֹאכַל, וּמִדִּיק הַכְּתוּב לִזְמַר 26
 33 "כְּפִיךָ" שְׁצִירְךָ לְהִיּוֹת יִגִּיעַ 27
 34 בְּפִינִי בְּלִבְדִּי, אֲכַל לֹא 28
 35 יִגִּיעַת הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב, וְכִינּוֹ 29
 36 שֶׁהַכְּנִיס מִחֲשַׁבְתּוֹ (שֶׁהִיא נִפְשׁוֹ 30
 37 הָאֱלֹקִית הַשּׁוֹרָה בְּמוֹת) בְּעֵינֵיהֶם 31
 38 גִּשְׁמִיִּים וְלָכֵן צְרִיךְ לְקַבֵּץ 32
 39 אֶת הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִתְפָּזְרוּ 33
 40 בְּפְזוּר הַנֶּפֶשׁ, וּכְמוֹ 34
 41 שְׂכָתוֹב בְּנִבְוָאָה לַעֲתִיד²¹ אִם 35
 42 יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה 36

(ג) וְזֶהוּ וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה, 1
 דְּהֵנָּה, הַתַּרְגּוּם דְּמִשְׁפָּט הוּא הַלְכָתָא¹⁸, שֶׁהוּא 2
 עֲנֵן הַלְכוֹת הַתּוֹרָה, וְהִינּוּ דְכִינּוֹן שְׂבָפְסוּק זֶה מְבֹאֵר 3
 הַיַּחְדּוּ דְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנֻזְכָּר 4
 לְעִיל, לְכֵן נֶאֱמַר אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה, שֶׁהַיַּחְדּוּ הוּא 5
 עַל יְדֵי הַלְכוֹת הַתּוֹרָה. וְתִשְׁמָעוּן הִינּוּ לְשׁוֹן אֲסִיפָה, 6
 כְּמוֹ וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל כו', וְהִעֲנִין הוּא לְקַבֵּץ וּלְאַסֵּף כָּל 7
 פְּזוּרֵי נִיצוּצֵי נִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית שִׁנְתְּקַשְׂרָה בְּרֻצּוֹנוֹת זָרוֹת, 8
 עַל יְדֵי רְבוּי הַמִּתְקַשְּׁבוֹת וּפְזוּר הַנֶּפֶשׁ, דְּהֵגַם דְּכִתִּיב¹⁹ 9
 וּבִרְכָּךְ הוֹי' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה דוֹקָא, שְׁצִירְךָ 10
 לְהִיּוֹת הָעֲשִׂיָּה בְּנִשְׁמִיּוֹת, מְכָל מְקוֹם, הַמִּתְקַשְּׁבָה אִינָה 11
 צְרִיכָה לְהִיּוֹת שְׂקוּעָה בְּזֶה, וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב²⁰ יִגִּיעַ בְּפִיךָ כִּי 12
 תֹאכַל, שְׁצִירְךָ לְהִיּוֹת יִגִּיעַ בְּפִינִי בְּלִבְדִּי, אֲכַל לֹא יִגִּיעַת 13
 הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב, וְלָכֵן צְרִיךְ לְקַבֵּץ אֶת הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִתְפָּזְרוּ 14
 בְּפְזוּר הַנֶּפֶשׁ, וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב²¹ אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה 15
 הַשְּׁמַיִם מִשֶּׁם יִקְבְּצֶךָ. וְכִשֶּׁם שְׁצִירְךָ לְאַסֵּף פְּזוּרֵי נִיצוּצֵי 16
 נִפְשׁוֹ, כֶּף צְרִיךְ לְהִיּוֹת הָאֲסִיפָה גַם בְּהַלְכוֹת הַתּוֹרָה, 17
 דְּמִצַּד הַפְּזוּר שְׂנַעֲשֶׂה בְּנִפְשׁוֹ, נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר 18
 גַם בְּהַתּוֹרָה, שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְבַרֵּר וּלְפָסוּק הַלְכָה 19
 לְאַמִּיתָתָהּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשָׁפְטִים, אֱלֹ 20
 הֵהָלְכוֹת, דְּתִשְׁמָעוּן הוּא אֲסִיפָה, שְׁצִירְךָ לְהִיּוֹת הָאֲסִיפָה 21
 בְּנִפְשׁוֹ וְהָאֲסִיפָה בְּהַלְכוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה 22
 שְׂכָתוֹב²² וְאֲסִפָּה דְגִנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, דְנִשְׁמוֹת 23
 יִשְׂרָאֵל נִקְרְאִים בְּשֵׁם דְגִנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, וְהֵם ג' 24
 חֲלוּקֵי דְרָגוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּהֵנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים. 25
 דְגִנְךָ אֱלֹו יִשְׂרָאֵלִים, דְּכְמוֹ שְׂבָנִשְׁמִיּוֹת הָרִי הֵלְחָם הוּא 26
 הָעֵקֶר, דְּלִחָם לִבֵּב אָנוּשׁ יִסְעֵד²³, וְשֹׂאֵר הַמֶּאֱכָלִים הֵם 27
 רַק תּוֹסֵפוֹת עַל הֵלְחָם, כְּמוֹ כֵּן גַם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 28
 הָעֵקֶר הוּא יִשְׂרָאֵלִים, דְּגַם כְּהֵנִים וְלְוִיִּים הֵם יִשְׂרָאֵלִים, 29
 אֲלֹא שְׂיֵשׁ בָּהֶם תּוֹסֵפֶת מַעֲלָה דְכְּהֵנִים וְלְוִיִּים, וְלָכֵן 30
 יִשְׂרָאֵלִים נִקְרְאִים דְגִנְךָ. תִּירוֹשְׁךָ אֱלֹו לְוִיִּים, דְּעִבּוּדַת 31
 הַלְוִיִּים הוּא בְּאִמְרִית שִׁירָה, וְאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲלֹא 32

43 הַשְּׁמַיִם מִשֶּׁם יִקְבְּצֶךָ. וְכִשֶּׁם שְׁצִירְךָ לְאַסֵּף פְּזוּרֵי נִיצוּצֵי 1
 44 נִפְשׁוֹ, כֶּף צְרִיךְ לְהִיּוֹת הָאֲסִיפָה גַם בְּהַלְכוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִצַּד 2
 45 הַפְּזוּר שְׂנַעֲשֶׂה בְּנִפְשׁוֹ, נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר גַם 3
 46 בְּהַתּוֹרָה, שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְבַרֵּר וּלְפָסוּק הַלְכָה לְאַמִּיתָתָהּ, וְעַל 4
 47 זֶה נֶאֱמַר תִּשְׁמָעוּן אֶת 5
 48 הַמְּשָׁפְטִים, אֱלֹו 6
 49 הַהַלְכוֹת, דְּתִשְׁמָעוּן הוּא 7
 50 אֲסִיפָה, שְׁצִירְךָ לְהִיּוֹת 8
 51 הָאֲסִיפָה בְּנִפְשׁוֹ 9
 52 וְהָאֲסִיפָה בְּהַלְכוֹת 10
 53 הַתּוֹרָה. וְשֵׁנִי עֲבֻדוֹת אֱלֹו: 11
 54 אֲסִיפַת נִיצוּצוֹת נִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית 12
 55 וְאֲסִיפַת הַלְכוֹת הַתּוֹרָה שְׂאִינִים 13
 56 בְּרוּרִים נִזְמָנוּ בְּפָסוּק: וְזֶהוּ גַם 14
 57 כֵּן מֵה שְׂכָתוֹב²² וְאֲסִפָּה 15
 58 דְגִנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, 16
 59 דְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרְאִים 17
 60 בְּשֵׁם דְגִנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ 18
 61 וְיִצְהָרְךָ, וְהֵם ג' חֲלוּקֵי 19
 62 דְרָגוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, 20
 63 כְּהֵנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים. 21
 64 דְגִנְךָ אֱלֹו יִשְׂרָאֵלִים, 22
 65 דְכְמוֹ שְׂבָנִשְׁמִיּוֹת הָרִי 23
 66 הֵלְחָם הוּא הָעֵקֶר, דְּלִחָם 24
 67 לִבֵּב אָנוּשׁ יִסְעֵד²³, 25
 68 וְשֹׂאֵר הַמֶּאֱכָלִים הֵם רַק 26
 69 תּוֹסֵפוֹת עַל הֵלְחָם, כְּמוֹ 27
 70 כֵּן גַם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 28
 71 הָעֵקֶר הוּא יִשְׂרָאֵלִים 29
 72 שֶׁמַּעֲלָה בְּסִיטָה זֹו קִימַת אֲצִל 30
 73 כּוֹלֵם גַם אֲצִל כּוֹהֲנִים וְלוֹוִיִּים, 31
 74 דְּגַם כְּהֵנִים וְלוֹוִיִּים הֵם 32
 75 יִשְׂרָאֵלִים, אֲלֹא שְׂיֵשׁ 33
 76 בָּהֶם תּוֹסֵפֶת מַעֲלָה 34
 77 דְכְּהֵנִים וְלוֹוִיִּים, וְלָכֵן 35
 78 יִשְׂרָאֵלִים נִקְרְאִים דְגִנְךָ 36
 79 הַמֶּאֱכָל הַבְּסִיט. תִּירוֹשְׁךָ 37
 80 אֱלֹו לְוִיִּים, דְּעִבּוּדַת 38
 81 הַלְוִיִּים הוּא בְּאִמְרִית 39
 82 שִׁירָה, וְכִדְבָרֵי הַגְּמָרָא: אִין 40
 83 אוֹמְרִים הַלְוִיִּים שִׁירָה בְּבֵית 41
 84 הַמִּקְדָּשׁ בְּהִקְרַבְתָּ הַקְּרִבְתָּ אֲלֹא 42

(18) וישב מ, יג. (19) פרשתנו טו, יח. (20) תהלים קכח, ב. (21) נצבים ל, ד. (22) עקב יא, יד. וראה אוה"ת שם ס"ז. וש"נ. (23) תהלים קד, טו.

ביאור בדרך אפשר

1 על היין כאשר מנסכים יין על-גבי המזבח²⁴ - "תירושך". ויצהרך
2 [=שמן] אלו כהנים, שעבודתם היא בבחינת שמן, פחשאי
3 וברעותא דלכא²⁵ - בוהר מבאר הסיבה שנאסר לכהנים לשתות יין בזמן
4 כניסתם למקדש כיון שעבודתם בעיקר בכוונת הלב ויין גורם להרמת קול שאין
5 אומרים שירה אלא על היין.

6 ועבודה זו בכוונת הלב נקראת
7 'שמן'. וזהו ואספת דגנך
8 ותירושך ויצהרך, שהוא
9 ענן אסיפת פזורי
10 הניצוצים בכל הג' סוגים
11 שבנשמות ישראל. ומה
12 שנתבאר שצריך להיות אסיפת
13 הלכות התורה, גם זה נרמז
14 בפסוק: גם פרוש ואספת
15 דגנך תירושך ויצהרך
16 הוא ענן האסיפה
17 שצריך להיות בהתורה,
18 דהתורה נקראת גם כן
19 בשם דגנך תירושך
20 ויצהרך, והם חלוקי
21 המדרגות שיש בתורה.
22 דגנך הוא גליא דתורה,
23 תירושך הוא פנימיות
24 התורה, רזין דאורייתא,
25 ויצהרך הוא רזין דרזין,
26 וכמו שמן שצף על גבי
27 היין²⁶, הרי שהשמן הוא
28 למעלה גם מיין (פנימיות
29 התורה), כמבאר באמרי
30 בינה (מאדמו"ר האמצעי)²⁷
31 באריכות. וזהו ואספת
32 דגנך גו', שהוא ענן
33 האסיפה שצריך להיות
34 בכל חלקי התורה. וזהו
35 והיה עקב תשמעון את
36 המשפטים האלה,
37 שבפאשר יהיה האסיפה (תשמעון מלשון 'אסיפה') דפזורי ניצוצי
38 נפשו והאסיפה בהתורה, ובכללות הוא העבודה דתשמעון
39 ושמרתם ועשיתם שהם מחשבה דבור ומעשה (כנ"ל סעיף א'),
40 על ידי זה ימשך גם המחשבה דבור ומעשה מלמעלה
41 למטה - "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע", שיהיה
42 יחוד פנים בפנים דנשמות ישראל ואור אין סוף ברוך הוא.

ביאור בדרך אפשר

43 לסיכום, נתבאר אופן העבודה של "בכל לבבך ובכל נפשך" - בכל כוחות
44 הנפש: מחשבה דיבור ומעשה, הפועלים המשכת דרגות המחשבה דיבור
45 ומעשה שלמעלה לחבר את נשמות ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא. בסעיף הבא
46 יבאר אופן העבודה של "בכל מאורך" - עבודת בלי-גבול הממשיכה מדרגה
47 גבוהה יותר למעלה.

48 להבנת הסעיף הבא, נקדים
49 (המובא במאמר הקודם): הגמרא
50 (ברכות לה, ב) שואלת: כתוב
51 אחד אומר "ואספת דגנך"
52 (בעצמך) וכתוב אחד אומר
53 "ועמדו זרים ודעו צאנכם" (ולא
54 תצטרכו להתעסק בענייני
55 פרנסה). מתרצת הגמרא: כאן
56 ("ועמדו זרים") בזמן שישראל
57 עושין רצונו של מקום, כאן
58 ("ואספת דגנך") בזמן שאין
59 עושין רצונו של מקום. ומקשים
60 על דברי הגמרא, הרי הפסוק
61 "ואספת דגנך" נאמר בפרשת
62 "והי' אם שמוע" ומדוע אומרים
63 על זה "אין עושין רצונו של
64 מקום"? ותיירץ הרב המגיד
65 ממעורטש שכיון שבפרשה זו
66 מוזכרת העבודה "בכל לבבכם
67 ובכל נפשכם" וחסרה העבודה
68 של "ובכל מאורך" נקראת
69 מדרגה זו: אין עושין רצונו של
70 מקום.

71 (ד) אמנם כל זה הוא
72 בעבודה דמחשבה דבור
73 ומעשה כמו שהיא מצד
74 רצון התחתון הנולד
75 מלהתבוננות השכל. אמנם
76 בהעבודה כמו שהיא
77 מצד רצון העליון [=רצון
78 פנימי שאינו מוגבל בהגדרת
79 השכל], דהינו העבודה דרעוא דרעוין [=התעוררות פנימיות הלב.
80 אהבה] שלמעלה מטעם ודעת, דבכללות הוא האהבה דבכל
81 מאדך שנאמרה בפרשה ראשונה דקריאת שמע, עבודה זו
82 נעלית מהעבודה במחשבה דיבור ומעשה - אסיפה - הנה ולכן הנה
83 בפרשה זו לא נזכר הפסוק ואספת דגנך תירושך ויצהרך
84 (שנעשה מצד הענן דאם יהיה נדחך גו') כמו בפרשה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנִיָּה דְקִרְיָאֵת שְׁמַע, לְפִי שְׁמַצַּד הָאֲהָבָה דְּבָכָל מְאָדָּךְ,
2 שְׁהוּא עֲנִין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, בְּנֻזְכָּר לְעִיל (במאמר של
3 השבת הקודמת) 28 בְּשֵׁם הַמְּגִיד מִמַּעֲזוּרֵיט שֶׁ"עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ" פִּירוּשׁ:
4 מִמְּשִׁיכִים רְצוֹנוֹ, הוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה
5 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (כנ"ל סעיף

6 א'), הִנֵּה מַצַּד הַמְּשַׁכֵּת 1
7 בְּחִינָה זֹה אֵין אֶרֶץ 2
8 לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה דְּוָאֲסַפְתָּ, 3
9 כִּי אִם כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 29 4
10 וּבִרְךָ גו' דְּגִנָּךְ תִּירוּשָׁךְ 4
11 וַיִּצְהָרְךָ, שְׁמִלְכַתְחִילָה לֹא 5
12 יִהְיֶה בָּהֶם בְּחִינַת פְּזוּר 6
13 הַנֶּפֶשׁ בְּרִצּוֹנוֹת זְרוֹת כו', 7
14 שְׁעֲנִין זֶה שִׁיף 8
15 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּוָקָא 9
16 [=מחכמה ולמטה הימנה
17 (שנמשלו לשלשלת שכל טבעת
18 תלויה בטבעת שמעליה)], אָבֵל
19 מַצַּד הָאֲהָבָה דְּבָכָל
20 מְאָדָּךְ שְׁמִמְשִׁיכִים הָרְצוֹן
21 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
22 אֵין שִׁיף עֲנִין זֶה. וְזֶהוּ
23 אֲמִתִּית עֲנִין הַבְּרִית
24 דְּתוֹרָה, דְּתוֹרָה עֲנִינָה
25 הַמְּשַׁכֵּת מְלֻמָּעָה לְמֻטָּה
26 - הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁהִיא לְמַעְלָה
27 יוֹרֶדֶת וְנִמְשַׁכֵּת מֵאִלִּיָּה לְמֻטָּה,
28 הֵינִי הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר
29 עֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׁהוּא (שְׁלֹא
30 לְפִי עֶרְךָ הַנּוֹבְרָאִים),
31 וְהוּא הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה
32 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּשׁוּנָה
33 מִתְפִּילָה דְּתַפְלָה הִיא
34 הָעֲלֵאָה מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה
35 וְהַמְשַׁכֵּת הַשֹּׁפֵעַ תְּלוּיָה כְּפִי אוֹפֵן
36 עֲבוּדַת הָאֲדָם, וְעַל אוֹפֵן עֲבוּדָה
37 זֶה הַתְּלוּיָה בְּהַגְבּוּלוֹת הָאֲדָם נֶאֱמָר:
38 וְאֶסְפֹּת דְּגִנָּךְ גו', אָבֵל
39 הַתּוֹרָה הִיא הַמְּשַׁכֵּת
40 לְמֻטָּה,
41 הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה
42 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהוּא עַל
43 יְדֵי הַקְּדָמַת הָעֲבוּדָה
44 דְּרַעְוָא דְּרַעְוִין, בְּחִינַת
45 בְּכָל מְאָדָּךְ, שְׂאֵז נִמְשָׁךְ
46 עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הָאוֹר

שְׁמַצַּד הָאֲהָבָה דְּבָכָל מְאָדָּךְ, שְׁהוּא עֲנִין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ
שֶׁל מְקוֹם, בְּנֻזְכָּר לְעִיל 28 בְּשֵׁם הַמְּגִיד שְׁהוּא עֲנִין
הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִנֵּה מַצַּד
הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינָה זֹה אֵין אֶרֶץ לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה דְּוָאֲסַפְתָּ,
כִּי אִם כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 29 וּבִרְךָ גו' דְּגִנָּךְ תִּירוּשָׁךְ וַיִּצְהָרְךָ,
שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהֶם בְּחִינַת פְּזוּר הַנֶּפֶשׁ בְּרִצּוֹנוֹת זְרוֹת כו',
שְׁעֲנִין זֶה שִׁיף בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּוָקָא, אָבֵל מַצַּד הָאֲהָבָה
דְּבָכָל מְאָדָּךְ שְׁמִמְשִׁיכִים הָרְצוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֵין שִׁיף עֲנִין זֶה. וְזֶהוּ אֲמִתִּית עֲנִין
הַבְּרִית דְּתוֹרָה, דְּתוֹרָה עֲנִינָה הַמְּשַׁכֵּת מְלֻמָּעָה לְמֻטָּה,
הֵינִי הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר עֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׁהוּא (שְׁלֹא לְפִי עֶרְךָ
הַנּוֹבְרָאִים), וְהוּא הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּתַפְלָה
הִיא הָעֲלֵאָה מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, וְאֶסְפֹּת דְּגִנָּךְ גו', אָבֵל
הַתּוֹרָה הִיא הַמְּשַׁכֵּת מְלֻמָּעָה לְמֻטָּה, הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר
שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהוּא עַל יְדֵי הַקְּדָמַת הָעֲבוּדָה
דְּרַעְוָא דְּרַעְוִין, בְּחִינַת בְּכָל מְאָדָּךְ, שְׂאֵז נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי
הַתּוֹרָה הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְזֶהוּ אֲמִתִּית עֲנִין
הַבְּרִית דְּתוֹרָה, שְׁהַתּוֹרָה הוּא הַמְּחַבֵּר וּמִיִּיחָד נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל בְּהַבְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.

1 (ה) וְשִׁרְשׁ הַהֶפְרָשׁ בֵּין ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹהִים, הִנֵּה יוֹדֵעַ
שְׁבַע עֲנִין כְּרִיתַת בְּרִית יִשְׁנָם ב' אוֹפְנִים. אֶפֶן
א' הוּא כְּמוֹ שְׁכָתוֹב אֲבָרָה אֲבִינוּ עִם אֲבִימֶלֶךְ עַל יְדֵי
שְׁבַע כְּבוֹשׁוֹת 30, שְׁשִׁנִּיהֶם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּהַכְּבוֹשׁוֹת, שְׁלָכָל
אֶחָד מֵהֶם הָיָה חֶלֶק בָּזָה, וְעַל יְדֵי זֶה הֵם מִתְיַיְחָדִים.
וְאֶפֶן הִב' הוּא, שְׁלֹקְחִים דְּכָר אֶחָד שְׁלָם וְחוֹתְכִים
לְשָׁנִים וְהַפּוֹרְתִים אֶת הַבְּרִית עוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים 31.
וְהִנֵּה, כְּאִשְׁרֵי חוֹתְכִים דְּכָר אֶחָד לְשָׁנִים הָרִי זֶה לְכַאֲוָרָה
הַפֶּן הַשְׁלָמוֹת וּפְרוּד כו', אֶךְ בְּאֶמֶת הִנֵּה זֶהוּ אֲמִתִּית
הַיְחוּד, הֵינִי שְׁכָל אֶחָד לְעֶצְמוֹ הוּא רַק חֲצִי דְּכָר, וְאִינוּ
שׁוּם מְצִיאוֹת מִבְּלַעְדֵי הַשְּׁנִי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם
לְמַעְלָה, שְׁבַחֲנִית הַבְּרִית דְּתוֹרָה בְּהַעְבּוּדָה דְּוָאֲסַפְתָּ
28 ד"ה וְהִי עֵקֶב פ"ג (לעיל ע' 137). 29 עֵקֶב ז, יג. 30 וִירָא כֵּא,
כּו וְאִילָךְ. 31 רֵאָה לְקוֹת נִצְבִים מִד, ב. אוֹהֶ"ת שֵׁם ס"ו.

47 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְזֶהוּ אֲמִתִּית עֲנִין הַבְּרִית דְּתוֹרָה,
48 שְׁהַתּוֹרָה הוּא הַמְּחַבֵּר וּמִיִּיחָד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהַבְּחִינָה
49 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. לְסִיכּוֹם, כֹּאשֶׁר הָאֲדָם עוֹבֵד עֲבוּדוֹתוֹ בְּאוֹפֵן
50 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַגְבּוּלָה - בְּכָל מְאָדָּךְ - מִמְּשִׁיךְ בּוֹה גִילּוֹי אוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַגְבּוּלָה
51 - לְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. בְּסַעֲיָף
52 הִבָּא יִתְבָּאֵר שֶׁב' אוֹפְנֵי עֲבוּדָה
53 אֱלֹהִים (עֲבוּדָה בְּהַגְבּוּלָה - בְּכָל
54 לְבַבְךָ וּבְכָל נִפְשְׁךָ. עֲבוּדָה בְּלִי -
55 גְּבוּל - בְּכָל מְאָדָּךְ), שְׂרַשֵׁם
56 בְּשֵׁנִי אוֹפְנֵי כְרִיתַת בְּרִית אִשְׁרֵי
57 כְּרַת עֲמֻנָה ה'.
58 (ה) וְשִׁרְשׁ הַהֶפְרָשׁ בֵּין ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹהִים, הִנֵּה יוֹדֵעַ
59 שְׁבַע עֲנִין כְּרִיתַת בְּרִית יִשְׁנָם ב' אוֹפְנִים. אֶפֶן א'
60 הוּא כְּמוֹ שְׁכָתוֹב אֲבָרָה אֲבִינוּ עִם אֲבִימֶלֶךְ עַל
61 יְדֵי שְׁבַע כְּבוֹשׁוֹת 30, שְׁשִׁנִּיהֶם נִשְׁתַּתְּפוּ
62 בְּהַכְּבוֹשׁוֹת, שְׁלָכָל אֶחָד מֵהֶם הָיָה חֶלֶק בָּזָה, וְעַל
63 יְדֵי זֶה הֵם מִתְיַיְחָדִים
64 שְׁכִיּוֹן שְׁנַעֲשׂוּ שׁוֹתֵפִים בְּשַׁבַּע
65 הַכְּבוֹשׁוֹת - פְּעוּלָה זֹה יִצְרָה קֶשֶׁר
66 וְהַתְּאֻחָדוֹת בֵּינֵיהֶם. וְאֶפֶן הִב'
67 הוּא, שְׁלֹקְחִים דְּכָר אֶחָד שְׁלָם וְחוֹתְכִים
68 אֶחָד שְׁלָם וְחוֹתְכִים
69 לְשָׁנִים וְהַפּוֹרְתִים אֶת הַבְּרִית עוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים 31.
70 וְהִנֵּה, כְּאִשְׁרֵי חוֹתְכִים דְּכָר אֶחָד לְשָׁנִים הָרִי זֶה לְכַאֲוָרָה
71 הַפֶּן הַשְׁלָמוֹת וּפְרוּד כו', אֶךְ בְּאֶמֶת הִנֵּה זֶהוּ אֲמִתִּית
72 הַיְחוּד, הֵינִי שְׁכָל אֶחָד לְעֶצְמוֹ הוּא רַק חֲצִי דְּכָר, וְאִינוּ
73 שׁוּם מְצִיאוֹת מִבְּלַעְדֵי הַשְּׁנִי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם
74 לְמַעְלָה, שְׁבַחֲנִית הַבְּרִית דְּתוֹרָה בְּהַעְבּוּדָה דְּוָאֲסַפְתָּ
75 ד"ה וְהִי עֵקֶב פ"ג (לעיל ע' 137). 29 עֵקֶב ז, יג. 30 וִירָא כֵּא,
כּו וְאִילָךְ. 31 רֵאָה לְקוֹת נִצְבִים מִד, ב. אוֹהֶ"ת שֵׁם ס"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהַעֲבֹדָה דְּוָאֶסְפֶּת דְּגִנְךָ גו', הִנֵּה אֶף שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
2 הַמְשַׁכֵּת הָאוֹר, מִכָּל מְקוֹם הָרִי הוּא מְצִיאוֹת לַעֲצָמוֹ וְהִי זֶה
3 דומה לכריתת הברית באופן ששניהם נעשו שותפים בדבר אחד, אך כל אחד
4 מציאות מושלמת גם ללא זולתו. אֲמָנָם הַתּוֹרָה שְׁאַחֲרֵי הַקְדָּמַת

5 הַעֲבֹדָה דְּרַעְוָא דְרַעְוִין
6 וְהַשּׁוֹכֵה, דְּתַשׁוּכָה הוּא
7 גַּם בֵּין בְּרִית, כְּמוֹ
8 שְׁכָתוֹב³² לַעֲבֹרָךְ בְּבְרִית
9 ה' אֱלֹקֶיךָ, הָרִי זֶה בְּאֶפֶן
10 נַעֲלָה יוֹתֵר, שְׁאִינוּ שׁוֹם
11 מְצִיאוֹת לַעֲצָמוֹ כו' בדומה
12 לכריתת ברית באופן שכורתים
13 הדבר לשנים וכל אחד אינו
14 מציאות בפני עצמו ללא החיבור
15 עִם זֹולָתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא
16 הַמְשַׁכֵּת הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה
17 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. אַחֲרֵי
18 שֶׁנִּתְבָּאֵר ב' אופני כריתת ברית
19 יוֹכֵן גַּם אֹפֶן כְּרִיתַת הַבְּרִית
20 שְׁכֹרֶת עֲמֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ בְּרֹאשׁ
21 הַשָּׁנָה: וּבִזְהָ יוֹכֵן גַּם בֵּין
22 בְּעִנְיָן הַכְּרִיתַת בְּרִית
23 דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּמוֹ
24 שְׁכָתוֹב³³ אֲתָם נִצְבִּים
25 הַיּוֹם גו' ('היום' הוא ראש
26 הַשָּׁנָה) לַעֲבֹרָךְ בְּבְרִית,
27 דְּלִכְאוּרָה אִינוּ מוֹכֵן, הָרִי
28 גַּם בְּכָל הַשָּׁנָה יֵשׁ בְּרִית
29 בְּרִית דָּאוֹר אֵין סוֹף
30 וְנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, וְמִהוּ
31 עִנְיָן הַכְּרִיתַת בְּרִית
32 דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֶף הָעִנְיָן
33 הוּא, שְׁהַכְּרִיתַת בְּרִית
34 דְּכָל הַשָּׁנָה הִיא עַל דֶּרֶךְ
35 הַכְּרִיתַת בְּרִית דְּשִׁבְעַת
36 כְּבָשׁוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ שׁוֹתֵפִים בָּהֶם,
37 שׁוּז עֲבוּדָה מוֹגֻבֶּלֶת בְּגִדֵּי
38 הָאֵדָם, וְהָאֵדָם הוּא בְּכַחֲנִית

39 'מציאות', אֲמָנָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא הַעֲבֹדָה דְּתַשׁוּכָה שִׁיּוּצָא
40 מִהַגְלִיּוֹ וְהַגְּבֻלוֹתִי, וְעֲבוּדָה זוֹ דומה לכריתת הדבר לשנים באופן שְׁאִינוּ
41 שׁוֹם מְצִיאוֹת לַעֲצָמוֹ כו', וְהוּא הַיִּחוּד בָּאוֹר אֵין סוֹף עֲצָמוֹ

42 בְּעַל הָרִצּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַרְצוֹן (המוגבל) עצמו. לסיכום, עבודה בהגבלה
43 ("בכל לבבך ובכל נפשך") שורשה בכריתת הברית באופן שנעשו שותפים
44 בדבר. ועבודה בלייגבול ("בכל מאורך") שורשה בכריתת הברית באופן שכל
45 אחד כלל אינו מציאות בפני עצמו.

46 (ו) וּבִזְהָ יוֹכֵן גַּם בֵּין מַה
47 שְׁפָרַשׁ רַש"י עַל פְּסוּק
48 וְהִיא עֲקֵב תַּשְׁמָעוֹן, אִם
49 הַמְצָאוֹת קְלוֹת שְׁהָאֲדָם
50 דֵּשׁ בְּעַקְבִּי תַּשְׁמָעוֹן.
51 וְעִנְיָן זֶה הוּא כְּמוֹ
52 שְׁכָתוֹב בְּזִהרָה³⁴ עַל
53 פְּסוּק³⁵ לְמָה אֵירָא בִּימֵי
54 רַע עוֹן עֲקֵבִי יְסוּבִנִּי,
55 [=הפחד מימי הרעה הוא מפני
56 'עון עקבי'], ומפרש בזוהר
57 שְׁהוּא עִנְיָן הַעֲבֹרָת
58 קְלוֹת שְׁהָאֲדָם דֵּשׁ
59 בְּעַקְבִּי [=מזלזל בהם].
60 דְּהִנֵּה, בְּיַעֲקֹב כְּתִיב³⁶
61 וַיְדוֹ אוֹחֲזֵת בְּעַקֵּב עֲשׂוֹ,
62 דִּי־עַקֵּב פְּרוּשׁוֹ מוֹרַכֵּב
63 מֵאוֹתִיּוֹת יו"ד עַקֵּב³⁷,
64 שְׁהוּא אוֹת י" שבו - נקודת
65 הַיְהוּדוּת - מֵאִיר בְּכָל
66 הַמְּדֻרְגּוֹת בְּכָל כּוֹחוֹת הָאֵדָם
67 מִהַכּוֹחוֹת הָעֲלִיּוֹנִים כִּרְצוֹן וּשְׁכָל
68 עַד בְּחִינַת הָעַקְבִּיִּים,
69 וְהוּא עִנְיָן הַזְּהִירוֹת בְּכָל
70 הָעֲנִינִים, גַּם בְּקְלוֹת
71 שְׁבָקָלוֹת, שְׁזִהוּ יו"ד
72 עַקֵּב. וְשֶׁרֶשׁ הַהִמְשָׁכָה
73 דִּי־עַקֵּב יו"ד עַקֵּב,
74 שְׁתִּהְיֶה בּוֹ הַזְּהִירוֹת גַּם
75 בְּקְלוֹת שְׁבָקָלוֹת, הוּא
76 כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³⁸ הַקּוֹל קוֹל
77 יַעֲקֹב, נֹאמֵר שְׁנֵי פַעֲמִים קוֹל
78 בְּפִסּוּק קָלָא קְדָמָא חֲסֵר
79 וְקָלָא בְּתַרְאָה מְלָא

וְהִיא עֲקֵב תַּשְׁמָעוֹן, אִם הַמְצָאוֹת קְלוֹת שְׁהָאֲדָם דֵּשׁ
בְּעַקְבִּי תַּשְׁמָעוֹן. וְעִנְיָן זֶה הוּא כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּזִהרָה³⁴ עַל
פְּסוּק³⁵ לְמָה אֵירָא בִּימֵי רַע עוֹן עֲקֵבִי יְסוּבִנִּי, שְׁהוּא
עִנְיָן הַעֲבֹרָת קְלוֹת שְׁהָאֲדָם דֵּשׁ בְּעַקְבִּי. דְּהִנֵּה, בְּיַעֲקֹב
כְּתִיב³⁶ וַיְדוֹ אוֹחֲזֵת בְּעַקֵּב עֲשׂוֹ, דִּי־עַקֵּב פְּרוּשׁוֹ יו"ד
עַקֵּב³⁷, שְׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הַמְּדֻרְגּוֹת עַד בְּחִינַת הָעַקְבִּיִּים,
וְהוּא עִנְיָן הַזְּהִירוֹת בְּכָל הָעֲנִינִים, גַּם בְּקְלוֹת שְׁבָקָלוֹת,
שְׁזִהוּ יו"ד עַקֵּב. וְשֶׁרֶשׁ הַהִמְשָׁכָה דִּי־עַקֵּב יו"ד עַקֵּב,
שְׁתִּהְיֶה בּוֹ הַזְּהִירוֹת גַּם בְּקְלוֹת שְׁבָקָלוֹת, הוּא כְּמוֹ
שְׁכָתוֹב³⁸ הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב, קָלָא קְדָמָא חֲסֵר וְקָלָא
בְּתַרְאָה מְלָא, קָלָא בְּתַרְאָה מְלָא הוּא הַתּוֹרָה, וְקָלָא
קְדָמָא חֲסֵר הוּא קָלָא דְּלֹא אֶשְׁתַּמַּע, וְהוּא עִנְיָן
דְּלֹא אֶשְׁתַּמַּע³⁹ וּבְפַעַם הַשְּׁנִי נִכְתָּב "קול" מְלָא],
קָלָא בְּתַרְאָה מְלָא הוּא הַתּוֹרָה, וְקָלָא קְדָמָא חֲסֵר הוּא קָלָא
דְּלֹא אֶשְׁתַּמַּע⁴⁰ [=קול שלא נשמע. ה"ר שבי"ק מורה על גילוי הקול

(32 נצבים כט, יא. 33) שם, ט. (34) ח"א קצח, א ואילך. (35) תהלים מט, ו. (36) תולדות כה, כו. (37) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות). פ"ב. (38) תולדות כז, כב. וראה זח"א נ, ב. אוה"ת תולדות רסד, א. שם כרך ה תתצד, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 שהקול נשמע. ו"קל" חסר ו' הוא קול פנימי שאינו נשמע, והוא ענין
2 העבודה דרעוא דרעוין. וכאשר ישנם ב' אופני העבודה הקול
3 קול, קלא קדמא וקלא בתרא, והוא התורה (עבודה בגילוי
4 - גבול) שאחרי העבודה דרעוא דרעוין (עבודה בפנימיות הלב -
5 בלי-גבול), אזי ישנו הענין
6 דיעקב, יו"ד עקב, שהוא
7 ענין הזהירות גם בקלות
8 שפקלות. והינו שבאשר
9 עבודתו היא על פי טעם
10 ודעת, אזי יש חלוק בין
11 קלות שפקלות וחסירות
12 שפקמורות כיון שכפי
13 מגבלות השכל קיימים חילוקים
14 בין מצוה למצוה, אבל
15 באשר יש בו ההמשכה
16 התורה אחרי הקדמת
17 העבודה דרעוא דרעוין
18 שלמעלה מטעם ודעת,
19 אזי אין חלוק כלל בין
20 קלות וחסירות, וזהו
21 הקל קול יעקב, וכאשר
22 הקל קול יעקב אזי אין
23 הידים ידי עשו
24 שולטות³⁹ כמובא במדרש על
25 הפסוק: בשעה שהוא מצפצף
26 בקולו אין הידים ידי עשו.... אמר
27 ר' אבא בר כהנא לא עמדו
28 פלוסופין [=חכמים] בעולם
29 כבלעם בן בעור וכאבנימוס
30 הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים
31 אצלו (אצל אבדימי) אמרו:
32 תאמר שאנו יכולים להזדווג
33 [=להלחם] לאומה זו? אמר: לכו
34 וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי
35 מדרשות שלהן ואם מצאתם שם
36 תינוקות [=תלמידים] מצפצפין
37 בקולם אין אתם יכולים להזדווג
38 להם, שכן הבטיחן אביהן ואמר
39 להם הקל קול יעקב, בזמן שקולו
40 של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו. ו"הידיים" פירושו 'או'
41 הידיים (עץ יוסף)). וזה שכתוב למה אירא בימי רע עון עקבי
42 יסובני, לפי שחסר בחינת יעקב יו"ד עקב, וידו אוהזת כו'

ביאור בדרך אפשר

43 היו"ד של יעקב אוהזת ב'עקב עשו'. אמנם כאשר היו"ד חסר - קיים המורא
44 מפני 'עון עקב'. וזהו מה שפרש רש"י על פסוק והיה עקב
45 תשמעון, אם המצוות קלות שהאדם דש בעקביו, לפי
46 שפסוק זה מבאר ענין ההמשכה שלמעלה מהשתלשלות,
47 שהוא על ידי התורה
48 שאחרי הקדמת העבודה
49 דרעוא דרעוין, ולכן
50 פרש רש"י שצריך
51 להיות הזהירות גם
52 במצוות קלות, שזהו
53 הוראה שעבודתו היא
54 למעלה מטעם ודעת
55 שלכן נזהר בקלות כמו
56 בחמורות. וכיון
57 שעבודתו היא למעלה
58 מטעם ודעת, אזי ושמר
59 ה' אלוקו לך את הברית
60 ואת החסד ואת
61 השבועה, שימשך האור
62 שלמעלה מהשתלשלות.
63 לסיכום, עבודת האדם באופן
64 שנוהר גם במצוה קלה, באה
65 כתוצאה מעבודה בפנימיות הלב
66 שלמעלה ממדידה והגבלה.
67 (ז) והנה⁴⁰ ב' אופנים
68 אלו בעבודה, העבודה
69 דהקול קול, תפלה
70 ותורה (כנ"ל סעיף ד'), הוא
71 ב' אופני העבודה שנתבאר
72 בסעיף א': העבודה שפדרף
73 מלמטה למעלה ופדרף
74 מלמעלה למטה,
75 וכמבאר באריכה בכמה
76 מקומות. ולהיות
77 דבקדשה הוא התפללות
78 והתאחדות ובכל אופן עבודה
79 נכללת גם עבודה באופן שונה,
80 הרי גם בעבודת התפלה
81 עצמה⁴¹ ישנם ב' אופנים
82 אלו, עבודת הלילה [=תפילת ערבית, וקריאת שמע שעל המיטה. שהיא
83 מלמטה למעלה] ועבודת היום [=תפילת שחרית. שהיא המשכת אלוקות
84 מלמעלה למטה]. ויש לומר שעל דרך זה הוא גם כן החלוק

(39) ב"ר פס"ה, כ. 40) מכאן עד סוף המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. (41) ראה לקו"ת דברים כח, ג. (הערה בקונטרס הנ"ל שבהערה 13).

ביאור בדרך אפשר

1 דְּהַעֲבֹדָה דְּבָכָךְ וּבְכָל נִפְשָׁךְ וּבִין הָעֲבֹדָה דְּבָכָךְ
2 מְאֹדָּךְ, וְגַם בְּהָעֲבֹדָה דְּבָכָךְ מְאֹדָּךְ יִשְׁנָם ב' אֹפְנִים אֱלֹהִים,
3 דְּבָכָךְ מְאֹדָּךְ יִשְׁ בְּחִינַת רְצוֹן וּבְחִינַת תַּעֲנוּג שְׁנֵיהֶם כּוֹחוֹת
4 עֲמוּקִים יוֹתֵר בְּנֶפֶשׁ מֵאִשׁ 'מִחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֵׂה', וְהֵם שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת
5 'מִלְמֻטָּה לְמַעְלָה' וּמִלְמַעְלָה
6 לְמִטָּה'. וְכֵן בְּתוֹרָה 1
7 עֲצָמָה⁴² יִשְׁנָם ב' 2
8 הָאֹפְנִים, וְהֵם תּוֹרָה 3
9 שֶׁבְּכֹתֵב תּוֹרָה שֶׁפָּעַל פֶּה 4
10 [=תורה שבכתב - מלמעלה
11 לְמִטָּה, וְתוֹרָה שֶׁבַע פֶּה - 5
12 מִלְמֻטָּה לְמַעְלָה], כְּמִבְּאֵר 6
13 בְּמָקוֹם אַחֵר. וְעַל יְדֵי ב' 7
14 אֹפְנִים אֱלֹהִים בְּעֲבֹדָתָהּ 8

ביאור בדרך אפשר

15 בְּזִמְנָן מִשְׁפָּךְ הַגְּלוּת, יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבָא ב' הָאֹפְנִים דְּשֵׁהם
16 וְיִשְׁפָּה. כִּי עֲכָשׁוּ בְּזִמְנָן הַגְּלוּת הוּא בְּהָעֲלָם, דְּבִין הָעֲלִיָּה
17 שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהָעוֹלָם וּבִין הַמְּשַׁכֵּת הָאִשׁ שֶׁפָּעוּלָם הוּא בְּהָעֲלָם,
18 וְלְעֵתִיד לְבָא יִתְגַּלֶּה זֶה שֶׁפָּעֵלוּ בְּהָעֲבֹדָה בְּזִמְנָן הַגְּלוּת,
19 וְשִׁמְתִּי כְּכֹד שֶׁהֵם
20 לְבָכָךְ וּבְכָל נִפְשָׁךְ וְהָעֲבֹדָה דְּבָכָךְ מְאֹדָּךְ, וְגַם בְּהָעֲבֹדָה וְיִשְׁפָּה, וְלִהְיוּ כְּדִין
21 דְּבָכָךְ מְאֹדָּךְ יִשְׁנָם ב' אֹפְנִים אֱלֹהִים, דְּבָכָךְ מְאֹדָּךְ יִשְׁ בְּחִינַת רְצוֹן וּבְחִינַת תַּעֲנוּג. וְכֵן בְּתוֹרָה עֲצָמָה⁴² יִשְׁנָם

ב' הָאֹפְנִים, וְהֵם תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְתוֹרָה שֶׁפָּעַל פֶּה, כְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְעַל
יְדֵי ב' אֹפְנִים אֱלֹהִים בְּעֲבֹדָתָהּ בְּזִמְנָן מִשְׁפָּךְ הַגְּלוּת, יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבָא ב' הָאֹפְנִים
דְּשֵׁהם וְיִשְׁפָּה. כִּי עֲכָשׁוּ בְּזִמְנָן הַגְּלוּת הוּא בְּהָעֲלָם, דְּבִין הָעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהָעוֹלָם
וּבִין הַמְּשַׁכֵּת הָאִשׁ שֶׁפָּעוּלָם הוּא בְּהָעֲלָם, וְלְעֵתִיד לְבָא יִתְגַּלֶּה זֶה שֶׁפָּעֵלוּ
בְּהָעֲבֹדָה בְּזִמְנָן הַגְּלוּת, וְשִׁמְתִּי כְּכֹד שֶׁהֵם וְיִשְׁפָּה, וְלִהְיוּ כְּדִין וּכְדִין.

(42) ראה לקו"ת שם יב, ג. זה, ד. – ע"פ המבואר בפנים י"ל, כפשטות לשון הש"ס (ב"ב עה, א), דחד אמר שהם וז"א ישפה קאי על הכתוב ושמתי כדכד. ראה שם בפירש"י ותוס' ועוד. (הערה בקונטרס הנ"ל הערה 13).

המשך ביאור למס' שבעות ליום רביעי עמ' א

1 אחת ואחת. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֶחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, רבי
2 מאיר מחדש שֶׁאֵפִילוּ לִשְׁוֹן 'חֲפִיָּה', כְּבָלָל לִשְׁוֹן 'חֲפִיָּין', וְשִׁעוּרָה'
3 כְּבָלָל לִשְׁוֹן 'שְׁעוּרִין', וְ'כּוּסְמִית' כְּבָלָל 'כּוּסְמִין', כלומר, אף אם
4 תבעו בלשון יחיד, והלה נשבע בלשון רבים, אין אומרים שכונת
5 התובע היתה לחטה אחת ואילו הנתבע נשבע רק שאין לו 'חֲסִיָּין'
6 ויתכן שיש לו 'חטה' כדברי התובע, אלא מפרשים שאף כוונת התובע
7 היתה לחֲסִיָּים רבות, וכיון שכפר בזה הנתבע ונשבע, חייב קרבן
8 שבועה.
9 שנינו במשנה: תָּן לִי פְקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֶת יָד וְגוֹל וְאִבִּידָה שְׁיִישׁ לִי בִידְךָ
10 כו', תָּן לִי חֲפִיָּין וְשְׁעוּרִין וכוסמין שיש לי בידך וכו'.
11 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פְּרוּטָה מְכֻלָּם מִצְטַרְפָּת – אף אם בכל כפירה
12 וכפירה לא היה שווי פרוטה, אם בצירוף כל הכפירות היתה כפירה
13 של פרוטה, חייב.
14 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדִּין של משנתינו, וממילא אף
15 בדברי רבי יוחנן: שנינו במשנה שאם נשבע ואמר 'שבועה שאין לי
16 בידי חטין ושעורין וכוסמין' חייב על כל אחת ואחת, פְּלִיגִי בָּהּ –
17 נחלקו בהלכה זו רַב אֶחָא וְרַבִּינָא, חֵד אָמַר, אֶפְרָמִי מִיְחִיב, אֶבְלִי
18 לֹא מִיְחִיב – מה שחייבו התנא על כל אחת ואחת היינו על מה
19 שפירט בשבועתו 'חֲסִיָּין', שעורין, כוסמין', אבל מה שאמר בכללות
20 'אין לי ביד' אינה נחשבת כשבועה בפני עצמה שיש לחייבו עליה,
21 אלא היא כוללת את מה שפירט אחר כך. ולפי זה מה שאמר רבי
22 יוחנן ש'פרוטה מכולם מצטרפת' היינו רק באופן שאמר רק 'שבועה
23 שאין לי ביד', שכיון שכלל את כל הכפירות יחד, די בכך שיש
24 בכולם יחד שווי פרוטה, אבל אם אמר 'שבועה שאין לי בידי חטין
25 ושעורין וכוסמין', כיון שהלשון הכללית 'אין לי ביד' אינה נחשבת
26 שבועה, ואילו השבועה היא על כפירת כל מין בפני עצמו, אי אפשר
27 לצרף את השווי של כל השבועות יחד לפרוטה אחת. וְחֵד אָמַר,
28 אֶבְלִי נְמִי מִיְחִיב – אף לשון 'אין לי ביד' הכוללת הכל נחשבת
29 כשבועה בפני עצמה, והמשך דבריו 'חֲסִיָּין ושעורין וכוסמין' הם שלש
30 שבועות נוספות בפני עצמן. ולפי זה מה שאמר רבי יוחנן ש'פרוטה

31 מכולם מצטרפת' היינו אף כשפירט בשבועתו את המינים, כיון
32 שהלשון 'אין לי ביד' זו שבועה כללית בפני עצמה, ואף שאינו חייב
33 על השבועות הפרטיות שאין בכל אחת מהן שוה פרוטה, חייב על
34 השבועה הכללית.
35 מקשה הגמרא: וְהָתֵנִי – והרי שנה רַבִּי חֲזִיָּא בְּרִייתָא, שאם תבעוהו
36 חמשה בני אדם, וכל אחד תבעו חֲסִיָּין ושעורין וכוסמין, הָרִי כָּאֵן
37 חֲמִשָּׁה עֲשָׂרָה חֲטָאוֹת, וְאֵם אִיתָא – ואם נאמר כדברי המחייב אף על
38 הכללים, עֲשָׂרִים הָיוּ – הרי יש כאן עשרים חטאות, כיון שבכל
39 שבועה הקדים ואמר 'אין לי ביד'. מתרצת הגמרא: הָאִי תִּנָּא,
40 דְּפִרְמִי קָא חֲשִׁיב – החשיב במניינו רק את החטאות שעל השבועות
41 הפרטיות, אבל דְּכָלְלִי לֹא קָא חֲשִׁיב – לא החשיב את החטאות של
42 השבועות הכלליות, הגם שלפי האמת חייב חטאות גם על שבועות
43 אלו.
44 ממשכה הגמרא ומקשה על השיטה השנייה: וְהָאִי תִּנָּי רַבִּי חֲזִיָּא
45 בְּרִייתָא אַחֶרָה, הָרִי כָּאֵן עֲשָׂרִים חֲטָאוֹת, וּמוֹכַח שְׁחִיב אף על
46 השבועות הכלליות. מתרצת הגמרא: הָאִי – בְּרִייתָא זו, נשנתה
47 אֶפְקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֶת יָד וְגוֹל וְאִבִּידָה, שתבעוהו חמשה בני אדם, וכל
48 אחד תבעו ארבעה חיובים, וזוהו אמר רבי חייא שסך כל החיובים
49 הוא עשרים חטאות, כיון שלא החשיב את השבועות הכלליות, אלא
50 רק את הפרטיות.
51 מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִיְנִיהָ רַבָּא מְרַב נַחְמֵן – שאל רבא את רב
52 נחמן שאלה זו, הִיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ, תָּן לָנוּ פְקָדוֹן
53 תִּשְׁוֹמֶת יָד וְגוֹל וְאִבִּידָה שְׁיִישׁ לָנוּ בִידְךָ, וְאָמַר הִנֵּתִיב לְאַחֵר מִהֵן
54 'שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בִּידְךָ פְקָדוֹן תִּשְׁוֹמֶת יָד וְגוֹל וְאִבִּידָה, וְלֹא לָךְ,
55 וְלֹא לָךְ, וְלֹא לָךְ, מִהוּ – מה דינו, אֶחָד מִיְחִיב – האם
56 מה שנשבע לכל הארבעה הנותנים הוא רק על ה'כלל' שהזכיר
57 בשבועתו, ולא על הפרטים, ונמצא שהוא חייב רק שמונה חטאות,
58 ארבע על השבועה שנשבע לתובע הראשון ופירט לו את ארבעת
59 הכפירות, ועל שבועתו לארבעת התובעים האחרים חייב רק אחת
60 לכל שבועה, כיון ששבועתו אליהם מתיחסת רק ל'כלל'.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תש"כ.

בלתי מוגה

- 1 א. פרשת¹ ראה קורין לעולם בשייכות לחודש אלול - בשבת מברכים חודש אלול, או בראש חודש אלול.
- 2 ועל פי פתגם רבינו הזקן - ששמענו כמה פעמים² שחזר עליו כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר - שצריכים
- 3 "לחיות עם הזמן", עם פרשת השבוע, הרי מובן במכל שכן, שפרשה בתורה שקורין בפני כל עם ועדה תמיד
- 4 באותו זמן, הרי היא קשורה עם זמן זה.
- 5 ובנדון דידן - שפרשת ראה קשורה עם ענינו של חודש אלול.
- 6 ב. חודש אלול הוא החודש שבו עורכים חשבון-נפש על השנה שעברה, ועל ידי זה זוכים לכתיבה וחתימה
- 7 טובה לשנה הבאה. ונמצא, שחודש אלול הוא החודש המקשר את השנה שעברה עם השנה הבאה.
- 8 ושני הענינים נלמדים זה מזה: כשם שבנוגע לשנה הבאה, הנה על ידי העבודה דחודש אלול זוכים לקבל
- 9 טוב גמור בגשמיות וברוחניות - הנה גם בנוגע לשנה שעברה פועלת העבודה דחודש אלול שנעשה כולו טוב.
- 10 והענין בזה:
- 11 גם בנוגע לשנה שעברה, שזהו ענין של "עבר", שלכאורה הרי זה כבר דבר אבוד - הנה בכח התשובה
- 12 נעשים בעל הבית גם על העבר.
- 13 וזוהי מעלת בעלי תשובה לגבי צדיקים גמורים³ - שצדיקים גמורים הם בעלי הבית רק על ההוה והעתיד,
- 14 ואילו על ידי עבודת התשובה נעשים בעלי הבית גם על העבר.
- 15 והבעלות על העבר היא באופן שנעשה כולו טוב, והיינו, שלא זו בלבד שמבטלים את הרע, "וסר עונך
- 16 וחטאתך תכופר"⁴, אלא יתירה מזה - שעושים ממנו טוב, כמאמרי רז"ל⁵ "זדונות נעשו לו כזכיות".
- 17 ולא עוד אלא שה"זכיות" שנעשים על ידי עבודת התשובה הם במדרגה היותר נעלית:
- 18 ב"זכיות" יש כמה מדרגות: יש "זכיות" שהם באופן ד"מצות אנשים מלומדה"⁶ בלבד. ויש גם "זכיות"
- 19 במדרגה תחתונה יותר - כפי שמביא רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁷ שיכול להיות קיום התורה ומצוות
- 20 באופן שעל ידי זה "מוסיף כח בקליפות לפי שעה", ומכל מקום, הרי הם "זכיות".
- 21 אמנם, ה"זכיות" שנעשים על ידי התשובה - כיון שנעשים על ידי תשובה מאהבה,
- 22 - כדאיתא בגמרא שבשביל הפיכת זדונות לזכיות לא מספיק תשובה מיראה, אלא יש צורך בתשובה מאהבה
- 23 דוקא,
- 24 וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁸ "שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא [שהוא ענין העבודה שמצד פנימיות
- 25 הלב, ובפנימיות הלב גופא - הפנימיות של ב' המדרגות, כמבואר בלקוטי תורה⁹] באהבה רבה וחשיקה וכו'",
- 26 ש"על תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכיות הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו" -
- 27 הרי מובן שהם במדרגה נעלית ביותר, למעלה גם מה"זכיות" של צדיקים גמורים שעבודתם היא על פי
- 28 טעם ודעת.
- 29 וזוהי מעלת חודש אלול, שבכל יום שבו, בכחו של יהודי לפעול שיהיה אצלו תכלית הטוב גם בנוגע להעבר,
- 30 לא רק בחודש אלול עצמו, אלא גם בכל השנה שעברה, וגם בכל השנים הקודמות מיום היותו לאיש. ומזה
- 31 מובן גודל היוקר והעילוי שבכל יום מימי חודש אלול.

(1) בהתחלת שיחה זו תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א כמה תיקונים (המו"ל).

(2) ראה - לדוגמא - סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(3) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(4) ישעי' ו, ז.

(5) יומא פו, ב.

(6) ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (ג, ב). ובכ"מ.

(7) פ"ד ה"ג.

(8) פ"ז.

(9) תצא לו, א.

ג. וזוהי גם השייכות דפרשת ראה לחודש אלול:

"ראה גו'" - פירושו - שדורשים מכל אחד מישראל שיהיה אצלו ענין הראיה באלקות.

ולכאורה אינו מובן: כיצד יכולים לדרוש מכל אחד ואחד מישראל דרגא נעלית כזו?

יכולים לדרוש ענין של הודאה, היינו, שאף על פי שאין לו הכרה והבנה כו', מכל מקום, הרי הוא מודה על זה, בידעו שהלה הוא למעלה ממנו; וכמו כן יכולים לדרוש מדריגה נעלית יותר - שמיעה והשגה. אבל, גם כאשר משיג את הדבר, יתכן שעדיין אין זה נרגש בלב, ומכל שכן שאינו באופן של ראה, שהיא ההתאמתות היותר חזקה¹⁰, שלכן אמרו רז"ל¹¹ "אינה דומה שמיעה לראה". ואם כן, כיצד יכולים לדרוש מכל אחד ואחד מישראל ענין של ראה ברוחניות, ובפרט באלקות?

אך הענין הוא - שפרשה זו קורין ב(שייכות ל)חודש אלול:

חודש אלול הוא מארבעים יום האחרונים שעליהם אמרו¹² "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", שאז הוא גילוי רצון העליון. ומצד גילוי רצון העליון מתעורר גם רצון הפנימי שבנפש, ובאופן שחודר גם בהגוף הגשמי.

וזוהי גם ענין תקיעת שופר שבחודש אלול (שהוא בדוגמת ענין תקיעת שופר דראש השנה¹³) "כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר¹⁴ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"¹⁵ - שאפילו אלו שהם בבחינת "עם" מלשון (גחלים) עוממות (כמו שכתוב בשער היחוד והאמונה¹⁶), היינו, שניצוץ היהדות ("דער אידישער פונט") שנמצא בתוכם אינו מאיר ומחמם, הוא בקושי ("קאם קאם") עומם, הנה גם אצלם נעשה ענין של חרדה מצד הגילוי שבחודש אלול.

ואף על פי שהגילוי הוא למעלה ממדריגתם, הרי זה פועל חרדה גם בגופם הגשמי - על דרך מה שכתוב¹⁷ "והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו גו'", ופירשו חז"ל¹⁸ "אף על גב דאינהו לא חזו מזלייהו חזו", דהיינו, שאף שהגילוי הוא מבחינת המזל שלמעלה מגופם, מכל מקום, אין זה כמו ה"בת-קול" שנשמע אצל הנשמה, ולפעמים אינו מאיר בהגוף כלל, אלא מצד זה ש"מזלייהו חזו" נפלה עליהם חרדה גדולה גם בגופם הגשמי, שלכן "ויברחו גו'".

ונמצא, שמצד הגילויים שבחודש אלול בכחו של יהודי לפעול זיכרון גם בגופו הגשמי, כך, שאפילו לעיני בשר יוכלו לראות שגופו נזדכך.

ומצד זיכרון הגוף יכול להיות אצלו הענין ד"ראה" - ראיית אלקות בעין בשר הגשמי.

ד. וזהו "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה"¹⁹:

הענין ד"ברכה וקללה" - קאי על כללות העבודה דחודש אלול, שנחלקת לב' ענינים: (א) ברכה - העבודה ד"ועשה טוב" בנוגע לשנה הבאה, (ב) קללה - העבודה ד"סור מרע" בנוגע לתיקון שנה שעברה.

ומדייק בכתוב "ברכה וקללה", בוא"ו המוסיף (לא כפשוטו, וא"ו המחלק, אלא וא"ו המוסיף, הוספה על ענין הברכה) - שכשם שהעבודה בנוגע לשנה הבאה ("ברכה") פועלת שיהיה כולו טוב, כך גם העבודה בנוגע לשנה שעברה ("קללה") פועלת שיהיה כולו טוב, כנ"ל ש"זדונות נעשו לו כזכיות", "זכיות" בדרגא היותר נעלית.

ועל זה נאמר "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" - שמצד הגילוי ("ראה") ד"אנכי מי שאנכי" שמתגלה בכל אחד מישראל, הרי הוא פועל הענין ד"היום", לשון אור וגילוי, היינו, שיאירו אצלו ב' הקוין ד"ברכה וקללה", שכל הענינים, גם העבר, נעשים טוב גמור,

ועל ידי זה הרי הוא זוכה לכתיבה וחתימה טובה, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

* * *

(10) ראה גם לעיל ע' 279.

(11) מכילתא יתרו יט, ט.

(12) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד.

(13) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 227.

(14) עמוס ג, ו.

(15) טואו"ח ר"ס תקפא.

(16) רפ"ז.

(17) דניאל יו"ד, ז.

(18) מגילה ג, א. וש"נ.

(19) ראה גם שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול דאשקד ס"ב ואילך

(תו"מ חכ"ו ע' 212 ואילך). וש"נ.

- 1 ה. לאחר סיום הענין ד"ראה אנכי נותן וגו'" - נאמר בהמשך הפרשה²⁰: "אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ גו'", "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן", שזהו הציווי הראשון מיד בהכניסה לארץ, שלכל לראש - "אבד תאבדון וגו'".
- 2 וצריך להבין:
- 3 התורה היא נצחית²¹, בכל מקום ובכל זמן, גם בזמן הגלות, וגם עתה, בסוף זמן הגלות. וכמו כן גם הסדר בתורה, שגם הוא תורה²² - נצחי הוא בכל זמן ובכל מקום.
- 4 ולכאורה: הציווי "אבד תאבדון גו'" שייך רק בארץ ישראל, ורק בזמן שיד ישראל תקיפה. ואפילו בנוגע לעבודה זרה של ישראל - הרי מצינו בגמרא²³ שהחלישו לגמרי את היצר הרע של עבודה זרה. ואף שמצד האפשרות לגרות את היצר הרע יכולה להיות מציאות ד"שרש פורה ראש ולענה"²⁴ של עבודה זרה - עדיין אינו מובן: מדוע הציווי "אבד תאבדון" צריך להיות ציווי ראשון בתורה הנצחית?!
- 5 ו. ויובן בהקדם תורת הבעש"ט²⁵:
- 6 "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי²⁶, פירוש, כי כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא יש דבר ממוצע, וזהו וסרתם ועבדתם" ("וסרתם ועבדתם אלהים אחרים"²⁷ - "תיכף כשסרתם מאת ה', מיד ועבדתם אלהים אחרים"²⁸).
- 7 כלומר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" - כאשר האדם חושב מחשבה שאינה אלקות, אזי "לא דרכיכם דרכי" - כיון שסר מדרך ה' ועובד אלהים אחרים.
- 8 והביאור בזה - כמבואר בספר מאור עינים²⁹ בפירוש תורת הבעל שם טוב על הפסוק "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים", "תיכף כשסרתם מאת ה', מיד ועבדתם אלהים אחרים" - לפי ש"עיקר הדעת לידע שכל כחותיו וחיותו הוא הבורא ברוך הוא שהוא תקיף ובעל היכולת ובכל הכחות כולם³⁰, והוא יתברך מנענע כל הכחות שלו, ותיכף כשסר מדעת זה נעשה עובד אלהים אחרים, כחות אחרים זולת הבורא ברוך הוא, שאין לו דעת זה שכל הכחות שלו הוא הבורא ברוך הוא".
- 9 כלומר: לא זו בלבד שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו, היינו, שיש עוד מציאות של כחות בעולם, והוא בעל הבית עליהם, אלא, מלבדו יתברך אין מציאות של כחות כלל, כי הוא יתברך בעל הכחות כולם, וכל הכחות שבעולם הם כגרון ביד החוצב. ולכן, כאשר חושבים שיש מציאות של כחות זולתו יתברך, הרי זה ענין של עבודה זרה - "ועבדתם אלהים אחרים".
- 10 וכמו שכתב הרמב"ם³¹ ששרש הענין דעבודה זרה הוא - לא כפירה באלקות לגמרי, אלא - המחשבה ש"הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם. . . ראויין הם לשבחם ולפארום ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא. . . כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו".
- 11 הוא אמנם מודה שהקב"ה הוא בעל הבית על השרים שלמעלה, כוכבים וגלגלים, וכל חוקי הטבע, אבל, הוא סבור שיש להם כח בעצמם, וכמו שר שנתמנה על ידי המלך, שאף שכחו הוא מצד המלך, הרי הוא בעל בחירה ועושה כרצונו, ולפעמים - גם שלא כפי רצון המלך.
- 12 וזהו שרש הענין דעבודה זרה, שממנו משתלשל הענין דעבודה זרה היותר תחתון - כפירה באלקות לגמרי.
- 13 דלכאורה, כיצד יתכן מציאות של עבודה זרה באופן של כפירה לגמרי, הרי כתיב³² "מי לא יראך מלך הגוים"?! - אלא ההתחלה היא מהשיטה שעזב ה' את הארץ בידי כוכבים ומזלות, כיון ש"רם על כל גוים

(27) עקב יא, טז.

(28) מאור עינים דלקמן.

(29) ר"פ שמות.

(30) כמ"ש בשו"ע (או"ח ס"ה) בפירוש הכוונה דשם "אלקים".

(31) ריש הל' ע"ז.

(32) ירמ' יו"ד, ז.

(20) יב, א ואילך.

(21) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(22) ראה של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

(23) ראה יומא סט, ב ובחדא"ג מהרש"א שם.

(24) נצבים כט, יז.

(25) צוואת הריב"ש סע"ו.

(26) ישע' נה, ח.

ה'י"ל³³, ומצד גדלותו ורוממותו אינו מתעסק עם כל הפרטים והענינים הקטנים; ומזה באים אחר כך לכפירה לגמרי.

וזוהו "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים" - שכיון שנמצאים בגוף ונפש הבהמית ומסובכים בעניני העולם, הנה "תיכף כשסרתם מאת ה' מיד ועבדתם אלהים אחרים", כי, כאשר מסיח דעת לרגע מאלקות, אזי מתחיל להיות מונח אצלו ענין הטבע ועניני העולם, שיש בהם כח כו', ועד להענין ד"טבע" מלשון "טובעו בים סוף"³⁴, שהניצוץ אלקי שבעניני העולם הוא באופן של טביעה ("פאָרטרונקען") וההעלם, שלא ניכר כלל האלקות שבעולם, ועד לכפירה לגמרי.

ז. וזהו הטעם שהציווי הראשון הוא "אבד תאבדון" - כיון שמזה באים לכללות העבודה דתורה ומצוות: ענין המצוות הוא - שלוקחים דבר גשמי ועושים ממנו כלי לאלקות.

וכדי שדבר גשמי יוכל להיות כלי לאלקות - הנה לכל לראש צריך להיות "אבד תאבדון", לאבד את כללות ענין העבודה זרה, ולא רק העבודה זרה עצמה, אלא גם "את כל המקומות גו'", היינו, שלא תהיה נתינת מקום כלל לענין של עבודה זרה, והיינו, על ידי ההכרה ש"אין עוד מלבדו"³⁵.

- שאלו פעם אצל הבעש"ט³⁶: מהו החידוש שלו, הרי גם לפני זה היו יהודים שומרי תורה ומצוות, צדיקים וכו', ומה חידש בדרכו המיוחדת? והשיב: יש שני דרכים כיצד להתמודד עם גנב. דרך אחת היא - לצעוק כנגדו, ואז הוא נבהל ובורח, אבל עדיין יכול הוא לנסות שוב, ולחשוב שבפעם השניה יצליח. אבל ישנה דרך נוספת - שזוהי דרכו של הבעש"ט - לתפוס את הגנב ולפעול עליו להשתנות ולהיות איש ישר, ואז אין לחשוש שינסה לגנוב שוב. -

ועל ידי זה - "אתם יורשים אותם":

ובהקדים - ש"ירושה" הוא ענין השייך לכל, שהרי אפילו קטן יורש, וגם גדול שמתנהג כמו קטן, הנה להיותו "בן", הרי הוא יורש.

וזוהו "אשר אתם יורשים אותם" - שעל ידי העבודה דבירור הניצוצות דתהו שבדברים הגשמיים, יורשים את האורות דתהו³⁷, ובאופן של התיישבות - "וירשתה וישבת בה"³⁸, ונעשים בעלי הבית על כל עניני העולם, שיהיה ניכר בהם אלקות - "אין עוד מלבדו".

וענין זה קורין בראש חודש אלול או בשבת מברכים חודש אלול, חודש חשבון-הנפש על כל השנה - כיון שאחת העבודות הכלליות והעיקריות היא העבודה ד"אבד תאבדון גו'", על ידי זה שמחדירים את ההרגש ש"אין עוד מלבדו", שזוהו יסוד כל התורה והמצוות.

* * *

ח. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל אחרי הוי' אלקיכם תלכו וגו'.

* * *

ט. דובר לעיל (סעיף ג) אודות הגילוי דחודש אלול שפועל ענין של חרדה ("ועם לא יחרדו"), שעם היותו למעלה מהגוף, הרי הוא פועל גם על הגוף הגשמי, וכמו הגילוי ד"מזליהו חזו", שעל ידי זה נעשה ענין של חרדה בהגוף הגשמי.

ובכללות - הרי זה גילוי מבחינת הסובב³⁹.

ומצד גילוי זה נעשה גם ענין התשובה - כי, מצד בחינת הסובב אין הגבלות, ולכן יכולים לפעול שגם הרע יתהפך לטוב⁴⁰.

(37) ראה סה"מ תר"ל ע' פח. תרנ"ד ע' ל. תש"ב ע' 40. ועוד.

(38) ר"פ תבוא.

(39) חסר קצת (המו"ל).

(40) ראה לקר"ת פינחס עה, ג. ראה לג, ב. ובכ"מ.

(33) תהלים קיג, ד.

(34) בשלח טו, ד.

(35) ואתחנן ד, לה.

(36) ראה תר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סשצ"ו. וש"נ.

וראה גם תו"מ חט"ז ע' 234 ואילך.

1 [גם ענין זה הוא חידוש של פנימיות התורה, שהרי על פי נגלה דתורה, ענין התשובה הוא "שיעזוב החוטא
2 חטאו . . ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד" (כמו שכתב הרמב"ם⁴¹), דהיינו, הסרת הרע בלבד; אבל על פי פנימיות
3 התורה ענין התשובה הוא גם הפיכת הרע לטוב. ומרומז גם בנגלה דתורה - בדברי הגמרא ש"זדונות נעשו לו
4 כזכיות"].

5 ועל פי זה מובן החילוק שבין התשובה דבני ישראל להתשובה דאומות העולם⁴²:

6 עצם ענין התשובה ישנו גם אצל אומות העולם, כפי שמצינו באנשי ניונה⁴³. אבל, פעולת התשובה דאומות
7 העולם היא רק מכאן ולהבא, להסיר הגזירה כו'; ואילו בני ישראל פועלת התשובה גם על העבר, כאמור,
8 ש"זדונות נעשו לו כזכיות".

9 וטעם הדבר - כיון שבני ישראל שייכים לבחינת הסובב, ואומות העולם שייכים רק לבחינת הממלא, כמבואר
10 בדרושי חג הפסח⁴⁴ שהאמונה של בני ישראל היא בבחינת הסובב, ואילו האמונה של אומות העולם היא בבחינת
11 הממלא, ולכן, רק אצל בני ישראל ישנה פעולת התשובה גם בנוגע להעבר, שזהו מצד בחינת הסובב, שעל ידי
12 זה הנה גם הרע נהפך לטוב.

13 וכאמור, אף שזהו גילוי נעלה ביותר, הרי זה חודר ופועל גם בגוף הגשמי.

14 י. ענין זה (שגם ענין שלמעלה מהגוף חודר ופועל בהגוף) קשור גם עם המדובר לעיל⁴⁵ בענין ברכת המזון
15 - "שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"⁴⁶, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה⁴⁷:
16 כיון שבתורה נאמר "ואכלת ושבעת וברכת", הרי לא יתכן שבני ישראל יעשו היפך התורה, חס ושלום, לברך
17 גם כאשר לא שבעו עדיין.

18 ועל כן צריך לומר, שמצד העבודה ד"מדקדקים על עצמם", פועלת הנשמה שגם הגוף יהיה שבע מאכילת
19 כזית וכביצה.

20 מצד הנשמה - מספיק גם כזית וכביצה בשביל שביעה, ואם כן, צועקת הנשמה שכיון שנהנתה מעולמו של
21 הקב"ה, רצונה לברך לא רק לפני האכילה אלא גם לאחריה. ואף על פי שהגוף צועק שמצד טבעו אינו שבע
22 עדיין, מכל מקום, פועלת הנשמה שגם הגוף יהיה שבע.

23 יא. וגם בענין זה יש חילוק בין נגלה דתורה לפנימיות התורה:

24 על פי נגלה דתורה - ברכת המזון לאחר אכילת כזית או כביצה אינה מן התורה, אלא רק מדרבנן, כפסק
25 דין השולחן ערוך⁴⁸.

26 אמנם, בזהר פרשת תרומה⁴⁹ איתא: "אפילו לא ייכול בר נש אלא כזית, ורעותי' איהו עלי', וישוי לי' לההוא
27 מיכלא עיקרא דמיכלי', שבעא אקרי", כך, שהחיוב דברכת המזון הוא מן התורה.

28 והרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵⁰, אלא, שבנוגע להלכה, ידוע מה שכתב רבינו הזקן⁵¹ ש"כל דבר שבעלי
29 הקבלה והזהר חולקים עם הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחר הגמרא, הלך אחר הגמרא או הפוסקים הנמשכים
30 אחריה, ומכל מקום, אם בעלי הקבלה מחמירים יש להחמיר גם כן, אבל אין אנו יכולים לכוף את הצבור
31 להחמיר כו'".

32 והענין בזה:

33 התורה על הרוב תדבר⁵², והרי רוב בני אדם אינם אווזים במדריגה כזו שיהיה אצלם אמיתית הענין ד"בכל
34 דרכיך דעהו"⁵³, כך, שהנהגת הגוף באכילה ושתיה תהיה כפי שהיא מצד הנשמה. אלא, כיון שהנשמה צועקת
35 שאצלה גם כזית וכביצה הוא שיעור שביעה, קבעו רבנן שיש לוותר ("נאכגעבן") להנשמה ולברך ברכת המזון;

(41) הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(42) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ב) ערך אוה"ע סי"ז סק"ט (ע' שמט ואילך). וש"נ.

(43) יונה ג, ה ואילך.

(44) סידור (עם דא"ח) שער חהמ"צ בתחלתו (רפד, ג).

(45) שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנחם-אב ס"ב (לעיל ע' 270).

(46) עקב ח, י"ד.

(47) ברכות כ, ב.

(48) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סקפ"ד ס"ב. וש"נ.

(49) קנג, רע"ב. וראה בהנסמן בנצו"ז שם.

(50) עירובין יג, ב. וש"נ.

(51) שו"ע אר"ח סכ"ה סכ"ח.

(52) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

אמנם, אלו שהנהגתם היא על פי פנימיות התורה (בעלי הקבלה), ואוחזים בעבודה ד"בכל דרכיך דעהו" לאמיתתה - אצלם פועלת הנשמה שגם הגוף הגשמי יהיה שבע מאכילת כזית וכביצה, והיינו, שלא נוגע הכמות, אלא יש צורך בשיעור שהוא כלי לברכת הוי' - שזהו כזית וכביצה, שענינם הוא אות יו"ד דשם הוי' ואות יו"ד דשם אדני⁵⁴.

ובכל אופן, הנה תוכן כללות הענין ד"מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה" הוא על דרך ענין החרדה שעל ידי התקיעות דחודש אלול - שעניני הנשמה חודרים ופועלים גם בהגוף.

יב. כל האמור לעיל שייך לכללות העבודה דחודש אלול. וענינו של שבת מברכים חודש אלול הוא הנקודה הכוללת את כל הנ"ל, על דרך האות ב' ד"בראשית" שכוללת את כל התורה⁵⁵.
וכן הוא גם ביום א' דראש חודש אלול, שיש בו הנקודה הכוללת את כל חודש אלול.

ועל פי זה יש לבאר דבר פלא בנוגע להנהגות דחודש אלול:

כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אומר⁵⁶ שביום ב' דראש חודש אלול מתחילים לתקוע בשופר, וביום א' דראש חודש אלול תוקעין להתלמד.

ולכאורה, מהו ענין התקיעה להתלמד ביום א' דראש חודש אלול - דממה-נפשך: אם ענין התקיעות שייך ליום א' דראש חודש, יש להתחיל לתקוע ביום א' דראש חודש, ואם לאו, הרי בשביל סתם להתלמד יכולים להתחיל להתלמד כמה ימים לפני זה?

אך הענין הוא - שביום א' דראש חודש אלול ישנה הנקודה הכוללת את כל חודש אלול. וענין התקיעה להתלמד הוא - שאפילו כאשר לא אוחזים עדיין בענין התקיעות כראוי, שאינו יכול אפילו לתקוע בקול פשוט, מכל מקום, תוקעין להתלמד, שענינו הוא, שגם הטעות הוא מכלל התיקון, כיון שהטעות מביאה לידי תיקון, שילמד לתקוע כראוי⁵⁷.

* * *

יג. בתפלת מנחה מתחילים לקרוא: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו'"⁵⁷.
ואיתא בספרי מוסר⁵⁸ ובספרי חסידות⁵⁹, וכבר דובר על זה פעם במאמר⁶⁰, שהאדם צריך להעמיד "שופטים ושוטרים" בכל ה"שערים" שבגופו, בנוגע לאכילה ושתייה, ראייה, שמיעה, ריח ודיבור, שכל ענינים אלו יהיו באופן של "משפט צדק", ועל ידי זה - "צדק צדק תדרוף"⁶¹, צדק בנוגע לעצמו, וצדק בנוגע לעולם.

וענין זה צריך להיות באופן ד"תתן לך", ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁶².

ועל ידי זה יקויים גם הענין ד"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" כפשוטו - בארץ ישראל, שעמידה שתתפשט בכל הארצות, וירושלים תתפשט בכל ארץ ישראל⁶³, בגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(59) אזה"ת פ' שופטים ע' תתכב. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תסט.
(60) ד"ה שופטים ושוטרים דש"פ שופטים, ד' אלול תשט"ז פ"ג (תו"מ ח"י ע' 181).
(61) שם, כ.
(62) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
(63) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(54) ראה זח"ג רמד, ב (ברע"מ). הובא בלקו"ת נשא כז, ריש ע"ד.
(55) ראה תקו"ז ריש תיקון לב. וראה גם דגל מחנה אפרים פ' בשלח (לג, ב) עה"פ (טו, כג) ויבואו מרתה.
(56) "היום יום" ל מנ"א, ר"ח (אלול). הדיעות בזה - ראה נוי"כ הטושו"ע או"ח סתקפ"א. וראה גם לקו"ש חל"ד ע' 95 ואילך.
(57) ר"פ שופטים.
(58) ש"ך עה"ת ר"פ שופטים. של"ה ס"פ שופטים.

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יד

- 1 א. על הפסוק¹ "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם
- 2 הוא הנפש גו"² מעתיק רש"י תחלת הפסוק "רק חזק
- 3 לבלתי אכול הדם". ומפרש: "ממה שנאמר חזק אתה
- 4 למד שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר
- 5 חזק דברי רבי יהודה, רבי² שמעון בן עזאי אומר לא
- 6 בא הכתוב אלא להזהיר וללמדך עד כמה אתה צריך
- 7 להתחזק במצות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין
- 8 אדם מתאוה לו הוצרך לחזקך באזהרתו קל וחומר
- 9 לשאר מצות".
- 10 בפשטות מובן הקושי שבכתוב שרש"י נחית לתרץ,
- 11 והוא מה שנאמר "חזק", שלא מצינו לשון זה בשאר
- 12 מצות התורה⁴, ועל זה מביא הדרשות שבספרי כאן
- 13 שעל פיהן מבואר לשון "חזק" הנאמר בדם.
- 14 אמנם צריך להבין:
- 15 (א) דובר כמה פעמים שכאשר רש"י מביא ב'
- 16 פירושים הוא לפי שבכל אחד מהפירושים ישנו קושי
- 17 בהבנת הכתובים, שיתורץ על ידי פירוש השני, אלא
- 18 שהפירוש הראשון קרוב יותר לפשוטו של מקרא. על
- 19 פי זה צריך ביאור מה טעם הוצרך רש"י להביא כאן
- 20 ב' הדרשות - מה קשה בפירוש הא' שמתיישב על ידי
- 21 פירוש השני ומה חסר בפירוש השני המכריח להביא
- 22 פירוש הראשון?
- 23 (ב) בכלל במחלוקת זו דרבי יהודה ורבי שמעון בן
- 24 עזאי ובפרט על דרך הפשט קשה - הרי זו פלוגתא
- 25 במציאות ובהיפך מן הקצה אל הקצה: לרבי יהודה
- 26 "הוצרך לומר חזק" לפי "שהיו שטופין בדם לאכלו",
- 27 והיינו שבזמן ההוא היו רגילים וביותר באכילת דם;
- 28 ולרבי שמעון בן עזאי, על דם עצמו אין צריך חיזוק
- 29 כלל כי "קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו"
- 30 (ובאופן כזה היה גם בשעת הציווי, שלכן הוזכרו בזמן
- 31 ההוא "רק חזק לבלתי אכול הדם")⁵,

- (1) פרשתנו יב, כג.
- (2) נזכר בדחז"ל בג' אופנים: בן עזאי, שמעון ב"ע, רשב"ע. וראה רש"י קדושין (מט, רע"ב). ואכ"מ.
- (3) בדפוס ראשון ובדפוס שני דרש"י ר' שמעון בן יוחאי אומר, וברש"י כת"י ר"ש (סתם). אבל בדפוס רש"י שראיתי הוא "ר"ש בן עזאי". וכ"ה בספרי (בדפוסים שראיתי, עכ"פ) שהוא מקור פרש"י.
- (4) ראה רמב"ן כאן: "מצינו לשון חזק במצות . . . וזה כלל במצות כולן . . . אבל במצוה אחת לא נמצא כן".
- (5) דאין לומר דלר"ש בן עזאי זה שאין אדם מתאוה לדם ה' לאחר זמן, משא"כ בזמן אמירת הציווי, כי (א) ה' "קל להשמר כו' שאין אדם מתאוה" הוא ל' הוזהר (ב) ה' "לא בא הכתוב אלא . . . אם הדם כו'" משמע שבכל זמן הוא כן (כולל גם זמן הציווי).

- 32 (ג) בדברי רבי שמעון בן עזאי שבפירוש רש"י⁶
- 33 "שאיין אדם מתאוה לו", ולא "שאיין אדם שטוף בו",
- 34 על דרך דברי רבי יהודה "שהיו שטופין בדם".
- 35 (ד) לקמן על הפסוק⁷ "למען ייטב לך גו" פירש
- 36 רש"י⁸ "(צא ולמד מתן שכרן של מצות אם) הדם
- 37 שנפשו של אדם קצה ממנו" דמלשון זה משמע שכן
- 38 הוא בכל זמן - נפשו של אדם קצה מדם. ולכאורה הוי
- 39 לא כמר ולא כמר: לרבי יהודה "היו שטופין בדם"
- 40 (ויפך) "נפשו כו' קצה ממנו"⁹; וגם לרבי שמעון בן
- 41 עזאי - "אין אדם מתאוה לו", אבל לא "שנפשו של
- 42 אדם קצה ממנו".
- 43 (ה) מדובר כמה פעמים שאין רש"י מביא שם בעל
- 44 המאמר אם לא שעל ידי זה נוסף ביאור בתוכן הפירוש
- 45 (על כל פנים לתלמיד ממולח). וצריך להבין מה נוסף
- 46 בפירושו כאן על ידי שבעלי המאמר הם רבי יהודה
- 47 ורבי שמעון בן עזאי. ועוד: דברי רבי שמעון בן עזאי
- 48 הובאו בספרי (גם) בשם ר"ג, ועל פי זה הוזהר ליה
- 49 למימר לרש"י רבותינו פירשו (וכיוצא בזה), והיה
- 50 נכלל בזה גם ר"ג¹⁰?
- 51 ב. והנה כאמור, פירושו של רש"י הוא מספרי,
- 52 אמנם רש"י משנה כאן מלשון הספרי - הן על ידי
- 53 השמטה, הן על ידי הוספה:
- 54 (א) בספרי איתא בדברי רבי יהודה "שהיו שטופים
- 55 בדם קודם מתן תורה"¹¹, ואילו רש"י מעתיק רק
- 56 "שטופים בדם". והרי זו השמטה שפירושה היפך
- 57 הספרי - כיון שכתוב זה נאמר ל"ט שנה לאחר מתן
- 58 תורה, ועל זה פירש רש"י שצריך לומר להשומעים חזק
- 59 מפני שהיו שטופים בדם. ואדרבא באם היה רש"י מפרש

(6) משא"כ בספרי: דם שאין בכל המצוות קל ממנו.

(7) שם, כה.

(8) ממכות כג, ב.

(9) במשכיל לדוד שם: דדרשה זו דנפשו קצה ממנו אתי' אפי' לר"י, ד"מכתיב ג"כ ולבניך אחריו שאם האבות היו שטופים הבנים לא הוזהר אלא ע"כ איצטריך ללמד ק"ו כו". אבל רש"י מעתיק "למען ייטב לך" ותיבת "ולבניך אחריו" מרמז רק ב"וגו", ולפי פירושו הו"ל להעתיק "ולבניך אחריו" שהרי זה היסוד ללימוד דרשה זו (גם לר"י).

(10) ולפי פי' עמק הנצי"ב בספרי שר"ש בן עזאי מבאר האזהרות הרבים שבה, ור"ג אומרו על החיזוק הכתוב בזה - קשה ביותר דהרי רש"י מבאר רק מש"נ "חזק".

(11) בספרי מסיים: יכול אף משקבלו אותה בשמחה מהר סיני. וכ"ה בילקוט כאן. ובעמק הנצי"ב מפרש שזהו הקדמה לדברי רש"י בן עזאי ולא סיוס דברי ר"י. אבל בכמה כת"י (ראה ב"מאיר עין" בספרי) ממשיך ומסיים "ת"ל רק חזק". ועד"ז היא גירסת הגר"א.

1 בפשוטו של מקרא ובמילא מעתיק בדברי רבי יהודה
2 גם התיבות "קודם מתן תורה" - אין פלוגתת רבי
3 יהודה ורבי שמעון בן עזאי במציאות, כי יש לומר
4 שגם לרבי שמעון בן עזאי היו שטופים בדם קודם מתן
5 תורה כמו לרבי יהודה, ומה שאמר רבי שמעון בן עזאי
6 "שאינ אדם מתאוה לו". המדובר לאחר (ומפני)
7 שהזהירו על אכילת דם - לאחר מתן תורה.

8 (ב) רש"י מאריך בדברי רבי יהודה¹² "ממה שנאמר
9 חזק אתה למד . . ולפיכך הוצרך לומר חזק". ואילו
10 בספרי הוא בלשון קצרה "מגיד שהיו שטופין כו".

11 (ג) בספרי איתא בדברי רבי שמעון בן עזאי "מה
12 דם שאין בכל המצות קל ממנו הזהיר הכתוב עליו"
13 ורש"י מוסיף "שאינ אדם מתאוה לו",

14 ואף שבכמה מהנ"ל יש לומר שהיתה לרש"י גירסא
15 אחרת בספרי¹³, מכל מקום הא גופא צריך ביאור:
16 מדוע בחר רש"י בגירסא נדירה של הספרי ולא בגירסא
17 הרווחת שלפנינו (כי מזה שבדפוסים שלפנינו באה
18 בספרי גירסא זו, מוכח שכן היתה הגירסא על כל פנים
19 ברוב כתבי יד של הספרי - גם בזמן רש"י)?

20 ג. והביאור בזה:

21 רש"י אינו מעתיק בדברי רבי יהודה כגירסתנו
22 בספרי "שהיו שטופין בדם קודם מתן תורה" -
23 דמשמעותה שנשתנה לאחר מתן תורה, כי על פי זה
24 אינו מובן: האזהרה על אכילת דם נאמרה בתורה כמה
25 פעמים¹⁴, ואם נאמר שהיו שטופים בדם רק קודם מתן
26 תורה (שבפשטות הוא לפי שהיו שטופים בדם
27 במצרים¹⁵) - הוה ליה למימר "חזק" כשהזהירו על
28 אכילתו בפעם הראשונה, היינו בסמיכות לאחר מתן
29 תורה, קרוב לזמן שהיו שטופים בדם. ומדוע נצטוו
30 להתחזק שלא לאכול דם ב"אלה הדברים", שנאמר

(12) גם: רש"י מוסיף בדברי ר"י "שטופים בדם" לאכלו". שאינו בספרי.

(13) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל השינויים הנ"ל. וכמו הוספות רש"י "לאכלו", "שאינ אדם מתאוה לו", שי"ל שרש"י מבאר דברי בן עזאי אף שאי"ז לשונו*, אבל גם עפ"ז - עדיין צריך ביאור מה מכריח תוספת ביאור זה.

(14) ראה כריתות ד, ב: "חזמשה לאוין האמורים בדם כו" וברפשי שם ד"ה ה' לאוין. תוס' ד"ה רק (בכורות טו, א). ובסהמ"צ להרמב"ם שרש ט: וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים. ועד"ז הוא ברבינו בחי"א.

(15) להעיר מרמב"ן כאן מה שהביא ממו"נ (ח"ג פמ"ו).

31 בסוף שנת הארבעים לאחר צאתם ממצרים, וכבר מת
32 כל הדור ההוא, ולא נאמר "חזק" באזהרה על אכילת
33 דם שבחומש ויקרא¹⁶?

34 לכן מאריך רש"י בדברי רבי יהודה "ממה שנאמר
35 (כאן) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו"¹⁷ -
36 היינו בזמן האמירה, גם בשנת הארבעים שאז נאמר
37 ציווי זה לישראל, ומכל מקום אין בזה מחלוקת
38 במציאות ולומר שסברת רבי יהודה הפוכה מסברת רבי
39 שמעון בן עזאי שהדם "אין אדם מתאוה לו", כי
40 אפשר לאדם שלא יתאוה לדבר, ויתירה מזו - שתהא
41 נפשו קצה ממנו, ומכל מקום בפועל יהיה שטוף
42 באכילתו מפני טעם צדדי - מאמין שיש סגולה¹⁸ או
43 רפואה¹⁹ בזה, מפני שרגיל בזה וכיוצא בזה - וכנראה
44 בחוש. ועל דרך זה בנדון דידן בדם - היו שטופים בו
45 שנים רבות גם לאחר צאתם ממצרים, אף שלא היו
46 מתאווים לו²⁰, או גם נפשם קצה ממנו.

47 אמנם אין די בטעם זה למה שנאמר דוקא כאן
48 "חזק" בדם, כי

49 (א) כיון שהיו "שטופים בדם" הוה ליה למימר
50 "חזק" גם בהאזהרה על דם שבספר ויקרא - ואדרבא
51 עיקר מקומו שם בסמיכות למתן תורה ולא (רק) בסוף
52 הארבעים שנה²¹.

53 ועיקר: מכיון שכבר הוזהרו כמה פעמים על אכילת
54 דם לפני שנת הארבעים, אין מסתבר כלל לומר

(16) בעמק הנצי"ב שם מבאר: דאף שמשעת מ"ת ואילך אינם צריכים להתחזק בדם שאינם להוטים עוד, מכ"מ שייך לשון חזק, פי' הווי עומד בחזקך שלא לאכול דם, אבל עדיין תקשה הקושי' שבפנים. (17) ולכן מוסיף רש"י "לאכלו" בכדי לשלול הפי' שהיו שטופים בו היינו ש"היו זוכחים את זכיהם לשעירים תמיד ומקבצים הדם לשדים והם אוכלים ממנו וכו'" כבמו"נ (שם הובא ברמב"ן כאן). וכן הובא במלבי"ם כאן בפ"י דברי הספרי (וראה ספורנו. ורבינו בחי"א). וכ"ה בבאר מים חיים על פרש"י.

וטעמו דהרמב"ן בזה הוא כי לדעתו, הספרי מבאר טעם ריבוי האזהרות בדם אבל הלשון "חזק" אינו מתיישב מה חזק ואומץ צ"ל בהזרה מן הדם כו' (ולכן מבאר כבמו"נ).

אבל בפשט"ם מובן בפשטות דמכיון ששטופים בדם לאכלו צריך חיזוק יתיר להבדל ממנו.

(18) כבמו"נ ורמב"ן שם.

(19) ע"ד מרז"ל כל נפש משיב את הנפש (ברכות מד, ב).

(20) ראה באר מים חיים כאן על פרש"י, אבל (אם ציון מקום פירושו נכון) מפרש כן בדברי ר"ש בן עזאי כטעם למה הוצרך לחזקם בדם כיון שדם קל להשמר ממנו.

(21) פירכא גמורה אין בזה - כי מצינו כו"כ מצות שאפילו פרטי אופן קיום המצות ולא עוד אלא שהמצות עצמן נאמרו רק ב"אלה הדברים".

(* שיתרה מזו מצינו שרש"י אפילו משנה לשון מחז"ל, או אפילו לשון הכתוב - מתאים לפירושו ולתוכנו, וכמו בפרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב (ראה לעיל ע' 1 הערה 2), ואתחנן ו, ז (ראה לקו"ש ח"ט ע' 33 הערה 7), ובכ"מ.

1 שבמשך קרוב לארבעים שנה לא הועילו כל אזהרות
2 אלו כלל ועדיין היו שטופים בדם.

3 (ג) ביותר קשה לומר, שבסוף ארבעים שנה שכבר
4 מתו כל העם היוצאים ממצרים, יהיו בניהם²² שטופים
5 בדם, ובפרט לאחר שנאמרו בזה אזהרות הקב"ה כמה
6 פעמים.

7 ולכן מביא רש"י הפירוש השני (דעת רבי שמעון
8 בן עזאי) שמה שנאמר "חזק" כאן - אינו לפי שהיו
9 שטופים אז בדם: "ולא בא הכתוב אלא להזהירך
10 וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות" - שהרי
11 אף ש"קל להשמר" מדם "שאין אדם מתאוה לו,
12 הוצרך לחזק באזהרתו, קל וחומר לשאר מצות".
13 ומוסיף רש"י בדברי רבי שמעון בן עזאי "שאין אדם
14 מתאוה לו":

15 (א) מכיון שזה ש"קל להשמר ממנו" הוא לפי
16 "שאין אדם מתאוה לו", היינו שזהו דבר שבטבע
17 האדם, מובן שכן היה גם בזמן בו נאמר הציווי.

18 (ב) שלא נאמר ש"קל להשמר" מדם דוקא לפי
19 "שנפשו של אדם קצה ממנו"²³, כי (אף שאין זה היפך
20 מן הדעה שהיו שטופים בדם כנ"ל, מכל מקום) אז
21 תהיינה הדעות של רבי יהודה ורבי שמעון בן עזאי
22 רחוקות יותר זו מזו. ועוד ועיקר - הרי זה היפך
23 המוחש: דבר שאין אדם מתאוה לו וגם מזהירין אותו
24 על זה כמה פעמים - בודאי שקל לו להשמר ממנו.

25 ד. אמנם אין רש"י מסתפק בפירוש זה לבדו, ועוד
26 זאת מביאו כפירוש השני (גם בנכונות הפירוש) - כי
27 מכיון שסוף סוף נאמר "חזק" גבי דם²⁴, קשה לומר
28 שהוא רק בכדי ללמדך להתחזק בשאר מצות, ומסתבר
29 יותר שגם איסור דם בעצמו צריך חיזוק.

30 ומשמע כן גם מהמשך הפרשה: בפרשה זו בא
31 להתיר בשר תאוה²⁵ (שהיו אסורים בו עד עתה) וכמו
32 שנאמר "כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך
33 תאכל בשר", "ואכלת בשעריך בכל אות נפשך" -
34 וכשממשיך אחרי זה "רק חזק לבלתי אכול הדם"²⁶,
35 משמע בפשוטו של מקרא שגם בזה שייך "כי תאוה

(22) ואף שבראב"ע וכלי יקר (פסוק כה) כ' שטבע האב נמשך גם לבנים - ה"ז בנוגע לטבע (תכונות) הנפש ולא בנוגע לרגילות באכילה וכיו"ב, ובפרט שהזהירה התורה ע"ז כמ"פ, ככפנים.
(23) כן פירש בעמק הנצי"ב בהספרי.
(24) גם לא באזהרה שקצים שיש בהם "שיקוץ נפש" (פרש"י שמיני יא, מג), דנפשו של אדם קצה בהם (רש"י בפי' המשנה דמכות שם. וראה בי"מ סא, ב. פרש"י ס"פ שמיני).
(25) ראה פרש"י פרשתנו יב, טו. כ.
(26) ועפ"ז יומתק מה שרש"י מעתיק מהכתוב גם תיבת "רק".

נפשך", תאוה מאיזה טעם שיהיה, ולכן "ממה שנאמר
(כאן) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו". מה
שאין כן לדברי רבי שמעון בן עזאי, שהדם אין אדם
מתאוה לו ורק שבא ללמד כו' - הרי סגנון האזהרה
על אכילת דם (רק - למרות הנאמר לעיל - חזק) אינו
מתאים להכתובים שלפניו.

ולכן מביא רש"י דעת רבי יהודה לראשונה
(במעלה), כי כן משמעות המשך הכתובים, והקושי
הוא רק מצד תוכן הענין (שהיו עדיין שטופים בדם
אז), כנ"ל.

ה. אמנם עדיין יש מקום לתלמיד ממולח להעיר:
מאי טעמא אמר מר הכי ומר הכי ופליג על פירוש
חברו - מאי אולמי' דהאי דוחקא מהאי דוחקא? לכן
מביא רש"י שמו של בעל המאמר, כי כל אחד לשיטתו
אזיל²⁷:

לרבי יהודה מצינו²⁸ כמה שכתוב²⁹ "לא תאכלו כל
נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי
גר", שס"ל "דברים נכתבם, לגר בנתינה ולנכרי
במכירה" (ופליג על רבי מאיר דאמר "אחד גר ואחד
נכרי בין במכירה בין בנתינה"). ולשיטתו זו בנדון
דין, שיש לפרשו שבא הכתוב ללמד על שאר מצות,
או שמדבר בנוגע לדם עצמו - מפרשו "דברים נכתבם",
שבא ללמד באזהרת דם עצמו, שנאמר "חזק" גבי דם
לפי שצריך לחזקם בדם "לפי שהיו שטופים בו" - ואף
שיש בזה דוחק, כנ"ל; ולכן גם מאריך (רש"י?)
בלשונו "ממה שנאמר חזק אתה למד . . לפיכך הוצרך
לומר חזק"³⁰.

שיטת רבי שמעון בן עזאי מצינו - א) לזרז ולחזק
בקיום המצוות אפילו הקלות, וכאמרו³¹ "הוי רץ
למצוה קלה (שפירושו) גם אם לא גרסינן
"כלחמורה"³², וכגירסת אדמו"ר הזקן³³ לא - רק
למצוה קלה, אלא - גם למצוה קלה³⁴, וכהטעם

(27) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 209 ס"ז ובהערה 36 שם. ובכ"מ.

(28) פסחים כא, ב.

(29) פרשתנו יד, כא.

(30) ע"פ מה שנת' (לקו"ש ח"ה ע' 267 ובהערה 28 שם) ששיטת ר"י בכ"מ היא שר"י מפרש הכתוב כפי שמשמע מהכתובים עצמם אפי' במקום שממעט בכבודן של ישראל, מובן שכן היא שיטתו גם כאן שמפרש כפי המובן מהכתובים ומהמשך הפרשה עצמו. אף שע"ז ממעט בכבודן של ישראל לגלות "שהיו שטופין בדם".

(31) אבות פ"ד מ"ב.

(32) ראה תויו"ט שם ובשינויי נוסחאות למשניות שם.

(33) בסידורו (ראה שער הכולל פ"ל אות ג: ואפשר שמוזה הטעם הדפיסם אדמו"ר בסידור).

(34) ראה פרש"י שם. וראה בפי' הרמב"ם שם "וכבר העירו חכמים ע"ה על חרוש נפלא בתורה יש בו זרז על מעשה המצות כו'".

למעשה בטעם³⁸ (המעשה) עד שיאמרו לו הלכה
למעשה - ולכן נכנס אחרי רבי עקיבא לראות הנהגתו
בפועל³⁹.

ועל פי זה מתורצת קושיית החידושי אגדות שם,
”דמי הכריחו להעזי פניו היה לו לשאול על דברים
אלו מרבו”.

והנה שם מתרץ ד”לא אסיק אדעתי” בהני מילי
דאית בהו חשש איסור לשאול עליהם, ותורה היא
וללמוד כו’ דקאמר היינו לידע מה שיש שם ללמוד
ממנו כו’.

ולא זכיתי להבין: הרי זה גופא היה יכול לשאול
את רבו אם ”יש שם ללמוד ממנו” והיה לומד הדבר
מפיו, ולא היה צריך להעזי פניו ברבו.

והביאור הוא כנ”ל: שיטתו ודרכו של רבי שמעון
בן עזאי, לעשות כל דבר וענין בתורה ומצוות באופן
של ריצה והתחזקות יתירה. ומכיון שאין פסק הלכה
יותר טוב וברור מ”מעשה רב”, לא הסתפק בזה
שישאל את רבו, אלא ”נכנס אחריו לבית הכנסת”
ללמוד ממנו על ידי שיראה הנהגתו בפועל.

מה שאין כן שיטתו של רבי יהודה היתה שאין
צריך לרוץ עד כדי להעזי פניו וכו’, ואף שתורה היא
וכו’, די שישאל את רבו אם ישנם הלכות ודינים
בשייכות לבית הכסא. והנהגת בן עזאי הרי זה
לשיטתיה דרבי יהודה - ”עד כאן העזת פניך ברכך”⁴⁰.

על דרך זה מצינו⁴¹ לאידך גיסא: ”בן עזאי אומר
נאמר⁴² מכשפה לא תחיה ונאמר⁴³ כל שוכב עם בהמה
מות יומת, סמכו ענין לו, מה שוכב עם בהמה בסקילה
אף מכשפה בסקילה. אמר ליה ר’ יהודה וכי מפני
שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה, אלא אוב וידעוני
בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש להם ולומר
לך, מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה”.

וטעם מחלוקתם יש לומר: בן עזאי דורש ”סמוכין”
בכל התורה כולה, ”סמכו ענין” - הפרשה⁴⁴ בכללותה
ועד כדי כך ללמוד מזה עונש סקילה. אבל רבי יהודה

שמיסיים) שמצוה גוררת מצוה; ועל דרך זה להיפך
בעבירה אומר ”ובורח מן העבירה (וגם על זה הטעם)
ועבירה גוררת עבירה”.

(ב) קיום מצוה קלה - מביא לקיום שאר המצוות,
גם חמורות יותר, ולאידך גיסא - בעבירה.

ולשיטתו - גם כאן באיסור דם: (א) גם בציווי
”שהוא קל להשמר ממנו” - צריך להיות ”חזק”
באזהרתו, שבמצות עשה הוא מה שאמר ”רץ למצוה
(גם) קלה”; ובלא תעשה (בכל עבירה) ”בורח מן
העבירה”;

(ב) ”להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק
במצות . . . קל וחומר לשאר מצות”, כי הנאמר כאן
הוא חיזוק לשאר המצוות. דוגמת אמרו ”הוי רץ למצוה
קלה . . . שמצוה גוררת מצוה”, ותקיים גם שאר מצוות,
”ובורח מן העבירה”, ועל ידי זה תהיה רחוק גם
משאר העבירות.

ו. והנה על פי האמור, ידענין דשיטת רבי יהודה
היא - ”דברים ככתבם”, ושיטת רבי שמעון בן עזאי -
לרוץ אפילו למצוה קלה, והפכה - בעבירה. אבל מנלן
שרבי יהודה לא סבירא ליה כרבי שמעון בן עזאי
שצריך להיות ”חזק” במצוה שקל לשומרה, ורבי
שמעון בן עזאי לא סבירא ליה כרבי יהודה ד”דברים
ככתבם”?

והביאור: איתא בסוף מסכת ברכות³⁵: תניא בן
עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית
הכסא ולמדתי ממנו ג’ דברים, למדתי כו’. אמר לו ר’
יהודה עד כאן העזת פניך ברכך. אמר לו תורה היא
וללמוד אני צריך.

ולכאורה במאי פליגי?

ויש לומר שרבי יהודה סבר דאף שתורה היא וצריך
ללומדה, הרי, כרגיל בלימוד התורה - עליו לשאול
ההלכה בבית המדרש, וזהו שאמר לרבי שמעון בן
עזאי ”עד כאן העזת פניך” במקום שאלה בבית
המדרש.

אמנם רבי שמעון בן עזאי שמדגיש שצריך להיות
ריצה אפילו למצוה קלה, ועל דרך זה מובן גם כן
בנוגע לבירור הלכה - הרי במקום שאפשר אין מספיק
שאלת הלכה בבית המדרש, כי אם לראות מעשה, אשר
מעשה רב³⁶, ועל דרך מאמר חז”ל³⁷ אין למדין הלכה
לא מפי לימוד ולא מפי מעשה (באם נוגע ויש מקום

(38) אבל כשאין מקום לזה - מעשה דוקא רב. עיין ב”ב שם.
(39) ואף דאיתא שם לפנ”א א”ל בן עזאי לר”ע ”עד כאן העזת כו’”,
י”ל דמזה למד לעשות כן.

(40) ובכל אופן צע”ק שהרי רע”ק רבו דר”י העזי פניו כו’ (כנ”ל
בהערה (39) - ומהי התמ”ע על רשב”ע? ואת”ל ד(עדיין) לא ידע ר”י
עובדה זו - למה לא ענה רשב”ע לר”י - מעשה רב שרע”ק עשה כן.

(41) ברכות כא, ב. וש”נ.

(42) משפטים כב, יז.

(43) שם, יח.

(44) פרש”י ברכות שם רע”ב.

(35) סב, א.

(36) שבת כא, א. וש”נ.

(37) ב”ב קל, ב. וברשב”ם.

25 ופירוש זה אומרו רבי יהודה, כי רבי יהודה הוא
26 מלשון⁵⁴ "הפעם אודה את ה'" שהוא בחינת הודאה
27 וביטול⁵⁵, ומצד זה העבודה היא בביטול ובירור
28 מדריגות הכי תחתונות, עבודת אתכפא - היינו שיש
29 לו שייכות למדות טבעיים דנפש הבהמית, וצריך
30 לבררם ולשנותם.

31 אבל רבי שמעון בן עזאי דעבודתו "היה בבחי'
32 רצוא דוקא שכל חפצו ומגמתו היה לעלות למעלה כו'
33 וכמו כן בעסק התורה שלו נפשו חשקה⁵⁶ בתורה
34 וכו'"⁵⁷, ואשר לכן כל ענין של תורה ומצוות עשה
35 באופן של ריצה והתחזקות, כנ"ל, לדעתי "לא בא
36 הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך
37 להתחזק במצוות", והיינו שהכתוב לא בא על בירור
38 ושינוי מדות טבעיות - אלא להזהירך להתחזק
39 במצוות, להזהירך מלשון זוהר ואור⁵⁸, היינו שעל
40 האדם להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי
41 בענין המצוות -

42 אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם
43 מתאוה לו הוצרך לחזק באזהרתו", זאת אומרת אם
44 ענין כזה שבלא"ה אין אדם מתאוה לו מצד מדותיו
45 הטבעיות דנפשו הבהמית ומוכדל ממנו גם מצד⁵⁹
46 טבע מדותיו⁴⁷, מכל מקום "הוצרך לחזק באזהרתו",
47 שגם בזה עליו להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחי' אור
48 אלקי, היינו לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו
49 -

50 "קל וחומר לשאר מצות" בעניני מצוות כאלו
51 שנפשו של אדם מתאוה להן - על אחת כמה וכמה
52 שעליו להתחזק ולהתעלות להיות באופן של הבדלה
53 מזה⁶⁰, ולהאיר נפשו באור אלקי.

(משיחת שבת פרשת ראה ותש"ל)

1 מתמה "וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה",
2 כי אם לומד הדין מזה ש"אוב וידעוני בכלל כו' ולומר
3 לך כו' מכשפה בסקילה" - "מקרא מפורש"⁴¹.

4 ז. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:
5 בטעם אזהרת דם מפרש הכתוב "כי הדם הוא
6 הנפש גו'". וביארו המפרשים⁴⁵ דאף שגם בבשר
7 הבהמה נמצאת הנפש, מכל מקום ישנו הפרש בין
8 הבשר שבו נמצאת הנפש⁴⁶ לדם ש"הוא⁴⁷ הנפש"
9 עצמה⁴⁸.

10 דהנה מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו ולכן
11 נקבע בהאדם טבע המאכל שהוא אוכל⁴⁹.

12 וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה) הרי א'
13 אין בזה תוקף נפש (וטבע) הבהמה⁵⁰, (ב) הבשר צריך
14 להיות נלעס ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם
15 ובשר "ושב אל טבע הנזון": אבל הדם שאין צריך
16 עיכול וכו' כבשר וכיוצא בזה, הרי על ידי אכילתו הדם
17 שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש
18 האדם ותתעבה כנפש הבהמה⁵¹.

19 והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש
20 הבהמית⁵² שלהם כטבע נפש הבהמה.

21 וזהו ב' הפירושים שבפירוש רש"י:

22 בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם" ו"לפיו
23 הוצרך לומר חזק" והוא הציווי על החיזוק בתיקון
24 ובירור מדותיו הטבעיים⁵³ של נפש הבהמית.

(45) רמב"ן אחרי יז, יא. חינוך מצוה קמח בתחלתה. עקדה אחרי
(שער מו). אזה"ח אחרי שם. אברבנאל כאן "בטעם השני". ועוד.

(46) וי"ל שזהו רק ע"י הדם שבו. וראה לקמן הערה 50.

(47) להעיר מתניא פ"א "המתלבשת".

(48) להעיר מברכות (מד, ב): כל נפש משיב את הנפש וכל קרוב
לנפש משיב את הנפש.

(49) וכמבואר (רמב"ן ויקרא יא, יג ועוד) בטעם איסור אכילת
בע"ח הדורסים וטורפים כי מוליד אכזריות בלב האוכל.

(50) באוה"ח שם "ואין הנפש בבשר כל עיקר". אבל מרמב"ן
ואברבנאל וכו' שם מובן כפנים.

(51) ואף אשר איסור אכילת דם הוא כאשר כבר יצא ממנו נפש
הבהמה, י"ל (גם) את"ל שנפשו לחדוד והדם הוא רק כלי אליו - ראה
בכ"מ שנשמנו בהערה 45) שגם לאחר צאת הנפש נשאר עדיין רוח
נפש הבהמה בדם, וע"ד המבואר בהנוגע לגוף האדם (ד"ה שובה
תרנ"ט). וראה אלשיך אחרי שם.

(52) וה"ז פועל גם במדות דנפ"א שלו.

(53) להעיר מתניא פט"ו. וראה ד"ה זה היום תרצ"ד פ"ה. ובכ"מ.
וראה לקד"ח ח"א ע' נו סע"א ואילך. התמים ח"ז ע' סו [298] ואילך.

(54) ראה המשך וככה תרל"ז ספ"פ.

(55) וראה תו"א (מד, א. מה, א ואילך) בבחי' הודאה שביהודה.

(56) יבמות סג, ב.

(57) ד"ה אחרי מות תרמ"ט אות יג (קרוב לסופו). ועוד. וראה
לקד"ש ח"ג ע' 990 ובהערות 11, 12 שם.

(58) וכידוע (ספר המאמרים תש"ח ע' 240, וראה אגה"ק סו"ס ז)
בפ"א אבן במאי הוי זהיר טפי.

(59) להעיר מח"פ להרמב"ם פ"ו (הובא בדרימ"צ פד, ב) שהרעות
שהם רע גם מצד השכל צריך לומר ע"ז אי אפשר.

(60) ראה בח"פ שם.

בראש השנה נפקדו שרה רחל וחנה.⁶

תיבת נח שייכת לראש השנה⁷, והיא נזכרת ראשונה בפסוקי זכרונות.

וסימנך:

בכל אחד משלשת השמות שרה רחל וחנה יש אות אחת בלבד שאיננה בשאר השמות.

שרה — האות המיוחדת בה היא שי"ן, כנגד שיעור האמות של אורך התיבה.

רחל — האות המיוחדת בה היא למ"ד, כנגד שיעור האמות של גובה התיבה.

חנה — האות המיוחדת בה היא נו"ן, כנגד שיעור האמות של רוחב התיבה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפב, תורת לוי יצחק עמ' תיג)

מאמרי חז"ל

שופר שנמדק ודבקו, פסול⁸.

שופר צריך להיות שלם, כי עיקרו הוא גבורות ממותקות⁹, כמו שהן בשרשן. גבורות אלה גבוהות הרבה מחסד, והן מהבחינה שלפני שבירה ותיקון, במקום שלא היתה שבירה כלל.

(ליקוטים ואגרות עמ' ר)

כמה שיעור תקיעה . . כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן¹⁰.

בידו — ביד ימין, חסד, מדתו של אברהם. כי המכוון היא להמשיך גבורות הממותקות בחסד.

ויראה לכאן ולכאן — היינו שיש ראייה משני הצדדים, כמו שאמר אברהם¹¹ ה' יראה . . בהר ה' יראה, שתי פעמים יראה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שנה)

ראש השנה

פסוקים ומאמרי רז"ל

אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו, כי חדות היא היא מעוכם¹.

חיזוק הבריאות לתורת ה' ולעבודתו — אין לך מעלה יתירה מזו, כי הכל נתעלה לטוב.

וראש השנה, הראש והמקור על כל השנה, שייך במיוחד לענין זה, כי כתיב בו אכלו משמנים ושתו ממתקים. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שמתעלים כל המשמנים והממתקים, והוא שיהיו משמנים וממתקים בכל ימות השנה.

ובראש השנה הוא התחלת בנין המלכות, וגמר הבנין הוא בערב יום הכפורים, הנה אז מצוה להרבות באכילה ובשתיה.

הרי שהאכילה והשתיה כדבעי בתחלת השנה, בדברים טובים ומועילים לתורה ולעבודה, הוא ענין גדול מאד.

והרי הטעם על תקעו בחודש שופר הוא כי חוק לישראל הוא², שחוק הוא לישנא דמזוני³.

וכן תקיעת שופר ורדיית הפת משתווים זו לזו, ששניהם חכמה ולא מלאכה⁴, ואין הדבר יוצא מידי פשוטו, שקאי פשוט על מזונות ופת.

הרי שיש שייכות גדולה בין אכילה ושתיה לראש השנה⁵.

(ליקוטים ואגרות עמ' שכא)

(1) נחמיה ח, י.

(2) תהילים פא, ד-ה.

(3) ביצה טז, א.

(4) ראש השנה כט, ב.

(5) בזה מודגש חיבור שתי קצוות: א. תקיעת שופר, שעל ידה פועלים המשכת פנימיות התענוג, תכלית העילוי. ב. רדיית הפת, דבר הכי פשוט.

וגם בראש השנה מודגש חיבור שתי קצוות: א. התעוררות הרצון למלוכה מהשורש ומקור הכי עליון, עד למהותו ועצמותו יתברך. ב. אין אדם נידון בראש השנה אלא לעניני עולם הזה (הגהות מיימוניות הלכות תשובה פ"ג בשם הרמב"ן).

ומזה הוראה בנוגע לפועל: כאשר מתכוונים לעבודת ראש השנה, הרי יחד עם ההתעסקות בענינים הכי נעלים, יש להשתדל מבעוד מועד שלכל יהודי יהיו כל צרכי החג באופן של הרחבה, משמנים וממתקים (שיחת ש"פ נציבים תשמ"ה סכ"ז-סכ"ח).

(6) שם י, ב.

(7) זח"ג קמט, ב.

(8) שם כז, א במשנה.

(9) פרי עץ חיים שער ראש השנה פ"ב.

(10) שם, ב.

(11) וירא כב, יד.

♦ יום ראשון כ"א מנחם-אב ♦

(כו) רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם

הַיּוֹם בְּרַכָּה וּקְלָלָה: אור החיים
קדמיכון יומא דין ברכון
וילוטין:כס"י רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן • בְּרַכָּה וּקְלָלָה. האמורות בהר גרזים ובהר
עיבל.(כו) אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ
אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר

אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם: אור

החיים

כו"ת ברכון די תקבלון
לפקודינא דדי אלקכון די
אנא מפקד תכון יומא
דין:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מה שרמז במאמר זה ראה אנכי פרוש כאלו מדבר עם עצמו ואומר לו אנכי, כי כל ישראל יתייחסו אליו וכשהוא מדבר עמו כאלו מדבר עם עצמו, ולזה גם כן אמר ראה לשון יחיד כשעור אנכי שהוא לשון יחיד ואמר עליו ראה, עוד ירמוז על ה' שיקרא ואמר אנכי וזה הוא שעור הכתוב ראה כי אותו שיקרא ואמר לכם אנכי הוא נתן לפניהם וגו', ואומרו ראה לשון יחיד כי בערך דבר זה בלן יהיו שוים כמקור לדעת כי ה' הוא הנותן לפניהם ברכה וגו'.

נתן לפניהם היום וגו'. פרוש לפי שהיום עמדו על דעתם כאומרים ז"ל (ע"ה): אין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה:

עוד יתבאר בהעיר עוד אמרו ברכה וקללה שלא היה צריך לומר אלא את הברכה וגו' והקללה וגו' כמו שאמר אחר כן, אכן יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ספרי) אמר להם משה אתם רואים הרשעים מצליחים ב' וגו' ימים וסופם לדחות ע"כ, והוא אומרו היום ברכה וקללה פרוש ברכה שהיא גם כן קללה, והוא שלות הרשעים בעולם הזה שאינה אלא בזמן מעט שעולם הזה יקרא יום אחד על דרך אומרו (לעיל ד' י"א) היום לעשותם (ערוכין כ"ב). והוא מה שדקדק לומר היום סמוך לזכרון ברכה לומר שאינה ברכה אלא היום ולא למחר ואדרבה קללה היא, נמצאת טובת עולם הזה מעטת וגוררת קללה:

עוד יתבאר על פי מאמרם ז"ל (ספרי) שאמרו משה לא' שהיה יושב בפרשת דרכים והיו לפניו ב' שבילין אחד תחלתו מישור וסופו קוצים ואחד תחלתו קוצים וסופו מישור והיה מודיע לעובדים ושבים ואמר להם אתם רואים שביל זה שתחלתו מישור ב' וגו' פסיעות וכו' וסופו וכו' ע"כ, והוא אומרו נתן לפניהם וגו' פרוש ב' מיני טובות ויכל אחת יש ברכה וקללה, כי דרך הרשעים יש בו מישור בתחלה וקוצים בסופו הרי ברכה וקללה, ודרך החיים גם כן תחלתו קוצים וסופו מישור הרי ברכה וקללה גם כן, וזהו ופרש את הברכה פרוש לזה יקרא ברכה שאין ראוי לחוש לענף הקללה שבה, אשר תשמעו וגו' הגם שיש באמצעות זה צער כי הצדיקים מצטערים בעולם הזה

(כו) ראה אנכי נתן וגו'. צריך לדעת למה אמר לשון ראייה על הדברים, עוד אמרו אנכי, עוד למה אמר לשון יחיד כיון שכל הפרשה כולה כלשון רבים נאמרה, ונראה שהפנה היא כי לפי שבהם הכתובים בעולם העליון ולהמעט כל טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אצלם הדברים צריך שהמכות יהיה בו ב' ענינים, א' שפיר הברה חושית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב עולם הזה וקניניו, כי אם המוכות יהיה משלל מקניני עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה כבוד ויגיד, שאם היה טועם טעמי הנאות גדלת העולם הזה וקניניו ותענוגיו לא היה ממאסו ובוחר בזולתו וכו' לא יטו אונם לקבל דבריו, גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא יצדקו ולא יאמנו דבריו לשלל השכעי כל שהוא עצמו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע, ולזה אמר מושיע ורב האיש משה ראה אנכי פרוש אלי תראו ותצדיקו ותשפילו להצדיק הדברים, כי הוא השיג להפיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאד וגבור ומהלך ופשיט גדול כאומרים ז"ל (שבת צ"ב), ויפה דודי אף נעים גם בטוב העליון הפיר כי עלה שמנים וטעם טעם עליון, ואחר שהשיג הברה חושית הכרת ב' דברים והשגתם אמר להם הדברים האומרים בענין באשר אבאר, ואומרו ראה לשון יחיד כי ראיה זו בלן שוים בהכרתה באיש א' שגלוי לכל השגת משה בעולם הזה ובעולם הבא:

עוד ירצה במאמר ראה אנכי על דרך אומרים ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה) יכול אדם לעשות עצמו כמשה רבנו, והוא מה שהעירם כי אליו יראו להדמות אליו כל הבא לקרב לעבודת הקדש עבודת ה' ולא יעריכו עצמן עם מה שלמשה מהם ויהיו בעיני עצמן, כי בפיר מצאה ידם, ואמר לשון יחיד אולי שלא אמר רמז זה אלא ליחיד עם אשר יכניעו עצמן להשגה עליונה כי מי ומה הראוי להשיג השגה זו להיות כמשה וכנגד שאר כללות ישראל אמר נתן לפניהם: וידברו רמז ירמוז על פי דבריהם ז"ל שאמרו (זהר ח"ג רע"ג) שכל בני תורה יש להם יצוץ ממש, ואין צריך לומר הדור ההוא ששמעו מפיו שהם חלק ממנו, והוא

בהשתדלות המשפך ועולם קשה עליהם למה שצריכין בו, והקללה אם לא תשמעו הגם שאתם מתעוררים בעולם ככל אות נפש הבהמית ויערב לכם, מישור זה לקללה יחשב: עוד יתבאר כל הכתוב על זה הדרך לפי שאמר להם בסמוך (ס"פ ע"ב) נחלת הארץ כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה, לזה אמר להם ראה אנכי נתן וגו' פרוש נתינה זו שה' נותן לכם היום, דקדק לומר היום כי ברכה זו שאמר להם כל מקום וגו' לא נאמרה להם עד היום הזה, ואומרו ברכה וקללה פרוש יש בנתינה זו ברכה ויש בה קללה, וזהו ופרש את הברכה אשר תשמעו פרוש אם תשמעו תהיה נתינה זו לכם לברכה, ואם לא תשמעו אין זו לכם כי אם קללה שבאמצעותה יתקנאו בכם האומות ויאבדו אתכם ממנה בנקמה גדולה, גם תהיה להם הנאה ממנה להרעה להם לעולם הנצחי כדרך אומרו (ס"פ ואתחנן) ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו, ועין בסמוך:

(כו) את הברכה אשר וגו'. אמרו את, להעיר כי מלבד הברכה המושגת מדרך ה' עוד לו עמה יעוד הטוב, והוא אשר תשמעו כי השמיעה בתורה הוא תענוג מכלל ומחיה הנפש כאמרו (ישע' נ"ה) שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מכלל לאין צריך לומר שאין לתבע שכר עליה:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל שאמרו זכות יש לה קרן ויש לה פרות (קדושין מ.), והוא מה שרמז באומרו את הברכה כי תבת הברכה מצנית עולם שהוא מקור הברכה וכלו ברוך, ורבויה את לפירות הזכות שאוכל בעולם הזה, ודקדק לומר אשר, גלה הכתוב שלא רצה הנביא לעשות הדבר בגדר הספק לומר אם, ואמר אשר שהוא דבר מחלט באשר קותה להם נפש הצדיק, ותלה הכתוב הברכה בשמיעה ולא הזכיר לא מעשה ולא שמיעה, לפי שהשומע דברי אלהים חיים התורה מטובה נפשו ומישרתו כי יש בה סם חיים כאומרים ז"ל (פתיחתא איכה רבתי) וז"ל המאור שבה מחיורו למוטב, לזה תלה הפל בשמיעה:

רש"י ◀ את־הברכה • על־מנת אשר תשמעו.

המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו בשני טעמים, "אחרי נקוד בפשטא, ו"דרך" נקוד במשפל והוא דגוש. ואם היה 'אחרי דרך' דיבור אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת בשופר הפוף, ו"דרך" בפשטא ורפה. מול הגלגל • רחוק מן הגלגל. אלוני מרה • שקם הוא, שנאמר (בראשית יב): "עד מקום שקם, עד אלון מורה".

(לא) כִּי אַתֶּם עֲבָרִים אֶת־ הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתׁ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: **רש"י** ◀ כִּי אַתֶּם עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן וְגו' • נסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו ותירשו את הארץ.

(לב) וַיִּשְׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־ הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: **החיים**

(א) אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־ אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה: **החיים**

(ב) אַבְדֹּת תִּאֲבְדוּן אֶת־כָּל־ הַמִּקְדָּמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדְתֶּם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הָהָרִים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: **אור החיים**

רש"י ◀ אַבְדֹּת תִּאֲבְדוּן • "אבד", ואחר כך "תאבדון", (ע"ז מה) מִכָּאן

וד"ל המשנה ג' בתים הם, בית שבנוי מתחלה לעבודה נרה הרי זה אסור, סידו וכירו לעבודה נרה וחדש נוטל מה שחדש כו', ואמרו בגמ' וד"ל אמר רב המשתנה לבית אסור אלמא קסבר תלוש ולבסוף חבירו אסור והאגן בנאו תנן, בנאו אף על פי שלא השתנה לו ע"כ, וכן פסק רמב"ם בפ"ח מהלכות עכו"ם (הלכה ה') והוא מאמר הכתוב כאן את כל המקומות אשר עבדו שם פרוש כל שהיו להם שם עבודה בין שבניהו לעבודה נרה בין שהשתנהו לו והוא בנוי הגם שהוא מחבר אסור וצריך לאבדו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

שבדמן שהוא מדבר עמהם אינם בידם לעשותם יהיו משמרים הדברים לעשות אותם כשביצע העת, ונמר אמר אלה החקים וגו' פרוש אלה הם שאני מצוה אתכם שתשמרו לעשות בארץ, פרוש לפי שהם תלויים בביאת הארץ כי שם צוה ה' לאבד כל המקומות, וכל זמן שלא באו שמה אינם בידם לעשות: (א) לרשתה כל הימים וגו'. נהפכו לומר שאם ישמרו לעשות האומר מהיה הירשה שנתן ה' להם נמשכת כל הימים אשר וגו':

(ב) אבד תאבדון את כל המקומות וגו'. יתבאר על דרך מה שאמרו במס' ע"ז ד' מ"ז

(כח) וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵלַכְת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: **אור החיים**

רש"י ◀ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵלַכְת וְגו' • הא למדת שכל העובד עבודת כוכבים, הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו: (ספרי) 'כל המודה בעבודת כוכבים, ככופר בכל התורה כלה'.

(כט) וְהָיָה כִּי יִבְאֹד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרֶכָה עֲלֵיהֶר גְּרֹוִים וְאֶת־הַקְּלָלָה עֲלֵיהֶר עֵיבָל: **רש"י** ◀ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרֶכָה • כתרגומו: 'ית מברכא', את המברכים. עֲלֵיהֶר גְּרֹוִים • (סוטה לב) כלפי הר גרים הופכין פניהם, ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'", כל האזורים שבפרשה, אמרו תחלה בלשון 'ברוך', ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה.

רש"י ◀ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרֶכָה • כתרגומו: 'ית מברכא', את המברכים. עֲלֵיהֶר גְּרֹוִים • (סוטה לב) כלפי הר גרים הופכין פניהם, ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'", כל האזורים שבפרשה, אמרו תחלה בלשון 'ברוך', ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה.

(ל) הֲלֹא־הָמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי חִישָׁב בְּעֶרְבָה מוֹל הַגְּלִגָל אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֵרָה: **רש"י** ◀ הֲלֹא־הָמָּה • נתן בהם סימן. אחרי. אחרי העברת הירדן, הרבה והלאה לרחוק, וזהו לשון "אחרי", כל מקום שנאמר "אחרי", מפלג הוא. דרך מבוא השמש • להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם

רש"י ◀ הֲלֹא־הָמָּה • נתן בהם סימן. אחרי. אחרי העברת הירדן, הרבה והלאה לרחוק, וזהו לשון "אחרי", כל מקום שנאמר "אחרי", מפלג הוא. דרך מבוא השמש • להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם

(כח) וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ. פרוש המוצע עצמו משמיעת התורה הרי הוא מקלל מצדו, וזה הוא שעור הכתוב וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ זו היא הקללה, ועוד לו שִׁסְבִּיבֵנו לְסוּר מִכָּלִּית דֶּרֶךְ הַחַיִּים כְּמוֹ שֶׁנֶּמְרָ אִמֶּר וְסַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ וְגו' וְלֹא זֶה אֵלָּא יִחַצֵּב לֹא בִּאֲרוֹת נִשְׁבָּרִים כְּאֹמְרוֹ לֵלַכְת אַחֲרֵי וְגו':

(לב) וַיִּשְׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת וְגו'. פרוש לפי שהמצוות שבא לצוות עליהם הם תלויים בארץ לזה אמר להם שישמרו, על דרך אמרו (בראשית י"ז) וְאֵבְרִי שְׁמִר אֶת הַדֶּבֶר, וְהַכְּנַעֲנִי שִׁיחִיו מִחֻכִּים לַעֲשׂוֹתָם, וְהַכְּנַעֲנִי בָּהּ שֶׁהִגִּם

שיעור יומי ליום ראשון כ"א מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה

לעומר עבודה זרה בארץ ישראל שצריך לשרש אחריה. את-כל-המקומות אשר עבדו-שם וגו' • ומה תאבדון מהם? "את אלהיהם אשר על ההרים" •

(ג) ונתתם את-מזבחתם ושבחתם את-מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את-שמם מן-המקום ההוא:

כ"י • מזבח • של אבנים הרבה. מצבה • של אבן אחת, והיא בימזס, (אלטאר) ששנויה במשנה (ע"ז מז): 'אבן שחצבה מתחתלה לבימזס'. אשרה • אילן הנעבד. ואבדתם את-שמם • (שם מז) לכנות להם שם לגנאי: 'בית גליא' קורין לה 'בית פריא', 'עין כל', 'עין קוץ' •

~ נקודות משיחות קודש ~

בית גליא קורין לה בית פריא, עין כל עין קוץ (רש"י יב, ג) שני השמות הם כנגד שני סוגי עבודה זרה שנוכרו בפסוק

הקודם. על ההרים - הצבת עבודה זרה על הר מדגישה את חשיבותה, ולכן קראו לה בית גליא, לשון גבה (רש"י עבודה זרה מז, א). תחת כל עץ רענן - כךך רצו לבטא שעבודת כוכבים מביאה שפע רב, כעץ רענן הנותן פירות טובים. ולכן קראו לה עין כל, לומר שהיא רואה ומשפיעה הכל. (2קוטי שיחות ט עמ' 103)

(ד) לא-תעשון בן ליהוה • לא תעבדון בן גדם • אלהיכם: אור החיים

כ"י • לא-תעשון בן • להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר: "ונתתם את-מזבחתם ואבדתם את שמם, לא תעשון בן", (ספרי) אזכרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המזבח, או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל: 'וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב' •

(ה) כי אם-אלהימך אשר יבחר יהוה אלהיכם מפל-שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה:

כ"י • לשכנו תדרשו • (ספרי) זה משכן שילה.

אבד תאבדון, ואמרו שבה לומר שצריך לשרש אחר שרשי האשמה, ור' עקיבא אמר שבה לומר לשנות שמה לבנין ע"כ, ואולי שבה הכתוב לתן אזכרה על ארץ ישראל מפל הארצות, כדרך שכתב רמב"ם ששאר ארצות הגם שאנו חבין לאבד עבודה זרה אין אנו צריכין לחפש אחריה לאבדה מה שאין בן בארץ ישראל שצריך לחפש אחריה לאבדה מפל ארצנו ע"כ, והוא מה שדקדק לומר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא שהיא ארץ הקדושה:

(ד) לא תעשון בן לה' אלהיכם. רבותינו ז"ל בספרי אמרו וז"ל אמר רבי ישמעאל מניין למוחק אות מן השם שעובר בלא תעשה דכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון בן ע"כ, ואולי כי נתפס הכתוב לרמוז ב' פסטי דינים שישנם בדין המוחק שם משמותיו תבדק, א' השם עצמו, וא' הנשפך לה' מלאכתו, באומרו לה' הרי אזכרה על השם ולא תהיה לך אלא שכל פיוצא בו משמותיו וזה כנן אב להם, ואמרו אלהיכם רמוז לכ"ס שנטפלו לאלהים, ומה שכתב רמב"ם בפ"ו מהלכות יסודי התורה שאין לוקה אלא על אותיות השם, כיון שאין הדבר מפרש בפרוש בכתוב אינו לוקה עליו. ושם בספרי אמרו עוד וז"ל מנין לנותן אבן

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

על זה הדרך עבדו שם הגוים את אלהיהם וגו' אשר אתם ירשים אתם. אכן הפנה היא על דרך מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ע"ז דף מ"ד וז"ל רב הונא רמי כתיב (דח"א י"ד) וישלחו באש וכתוב (ש"ב ה') וישאם לא קשיא כאן קדם שבה אפי הגתי כאן אפי הגתי דכתיב וינח את עטרת מלכם מעל ראשו, ומי שרי אמר רב נחמן אתא אפי ובטלה ע"כ, הרי כי יש מציאות לירש גם אלהיהם עצמן והוא כשהיו עמקם עובדיהם שבטלים הם ונהנו מהם ישראל, והוא אומרו אשר אתם ירשים אתם ולא אתם לך אלא גם אלהיהם, והוא אומרו את אלהיהם, ויתנאי המשפט רמוז הכתוב במה שהקדים מאמר אתם ואחר כך את אלהיהם כדברי הש"ס שאמר אחר שבה אפי נהנה דוד בפסוק מלכם:

ובדרך רמוז כן הכתוב לרמוז אבוד לכת הנעלם גם בן בכת עם בני ישראל שפאשר תעצמו בתעצמות המעשה הטוב ואבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו כל המקומות אשר עבדו שם פרוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא פסא ס"מ הרשע לעקרו, כי בנפילת כח זה תעצם כח העליון והיה ה' למלך על כל הארץ:

ואבדתם את שמם וגו'. רבותינו ז"ל אמרו (ע"ז מה"מ) מה בא ללמדנו הרי כבר אמר

ואמרו אשר אתם ירשים אתם, תבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ז (הלכה א') וז"ל ובארץ ישראל מצוה לרדף אחריה עד שנכבש אותה אבל בחוץ לארץ וכו' כל מקום שנכבש אותו נאבד כל עבודת גוילים שבו ע"כ, הרי כי גדר חיוב אבוד עבודה זרה הוא כל שדרשו את המקום אשר היא שמה, והוא אומרו אשר אתם ירשים כי בגדר זה שוים כל הארץ וטעם כפל אבד תאבדון, תבאר על דרך אומנם במסכת עכו"ם (מ"ג:) שבטול עבודה זרה צריך ב' דברים, שוחק וזריה לרוח או מטיל לים, ובא' מהנה אינו יוצא ידי חובתו ולזה כפל לומר ב' אבודים:

ואמרו את אלהיהם על ההרים, לפי שאסר כל המקומות ופרשנו אפלו בית בנוי שהוא מחבר אסור, ובא לומר כי יש מחבר שאינו נאסר הגם שיעבדוהו ומה הוא ההרים, וכו' שדרשו בע"ז (מ"ה.) וז"ל אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, ובפרק ר' ישמעאל (ע"ז נא:) דרשו כל המקומות באם אינו ענין לעבודה זרה תהיה ענין לפלים ע"כ, הם ז"ל סוברים שתלוש ולבסוף חבדו אינו צריך קרא וע' פנים לתורה:

עוד תבאר אומרו את אלהיהם בהעיר להם הפסיק במאמר אשר אתם ירשים אתם בין זכרון העובדים והנעבדים שהיה לו לומר

שיעור יומי ליום שני כ"ב מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה לא

בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שיפור בעיניכם להביאם, ולא על ידי חובה, אותם תקריבו בבמה (זבחים קי).

(ט) **כִּי לֹא־בִאתֶם עֲדַתְהָ אֱלֹהֵי־הַמִּנוּחָה וְאֱלֹהֵי־הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:**
ט ארי לא איתון עד כען
לכית נחא ולאחסנא דיי
אלהך יחב לך:

כ"י **כִּי לֹא־בִאתֶם** (ספרי) כל אותן י"ד שנה. **עֲדַתְהָ** כמו עדן. **אֱלֹהֵי־הַמִּנוּחָה** (זבחים קט) זו שילה. **הַנְּחִלָּה** זו ירושלים.

~ נקודות משיחות קודש ~

אל המנוחה, זו שילה. הנחלה, זו ירושלים (רש"י יב, ט)
מנוחה - אפשר להיות גם בדרך ארעי, כמו באת שבת באת מנוחה (רש"י בראשית ב, ב), ומנוחת שבת היא מנוחת ארעי. לכן פרש שהפנונה לשילה, שהיה דירת ארעי לשכינה, כפתיח (שמואל ב, ז, ו) ואהיה מתהלך באהל ובמשכן, ופרש רש"י שקאי על משכן שילה. נחלה - היא ירשה של קבע, והיינו בית המקדש, דירת קבע לשכינה. (לקוטי שיחות יא עמ' 177)

(י) **וַעֲבַרְתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם מִכָּל־אֲיִבֵיכֶם מִסָּבִיב וּשְׁבַתֶּם־בְּטָח:**
וועברון ית ירדנא
ויתבון בארץ אש"י
אלהכון מחסן יתכון ויניח
לכון מכל בעלי דביון
מסחור סחור ויתבון
לרחץ:
וושבתם בטח:

כ"י **וַעֲבַרְתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ** שתחלקה, ויהא כל אחד מפיר את חלקו ואת שבטו. **וְהָיִיתִי לָכֶם** לאחר פבוש וחלוק ומנוחה (שופטים א) מן הגוים אשר הניח ה', לנסות בם את ישראל, ואין זו אלא בימי דוד. אז.

(ו) **וְהִבֵּאתֶם שְׁמָה עֲלֵתִיכֶם וּבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי־רִיתִיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶּם וְצִאֲנֻכֶם:**
ויתתון למען עלותיכון
ונקסת קודשיכון וית
מעשרתיכון וית אפרשות
ידכון ונדריכון ונדבתיכון
ובכורי תורכון וענכון:

כ"י **וְהִבֵּאתֶם** שלמים של חובה. **מַעֲשֵׂי־רִיתִיכֶם** מעשר בהמה ומעשר שני לאכל לפנים מן החומה. **תְּרוּמַת יִדְכֶם** אלו הבכורים, שנאמר בהם (דברים טו): "ולקח הכהן הטנא מידך". **ובכרות בקרכם** לתתם לכהן, ויקריבם שם.

(ז) **וְאֵכְלֹתֶם־שָׁם לֶפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמִינֹתֶם בְּכָל מִשְׁלַח יִדְכֶם אֶתֶם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**
ויתכלון תפן קדם יי
אלהכון ותחדון בכל
אושטות ידכון אתון ואנש
בתיכון די ברךך יי אלהך:
כ"י **אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה'** (ספרי) לפי הברכה, הבא.

(ח) **לֹא תַעֲשִׂיזוּ כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִיחֶנּוּ עִשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ בְּלִי־הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו:**
ח לא תעבדון ככל די
אנחא עבדין הכא יומא
דין גבר כל מן דאשר
קדמוהי:
כ"י **לֹא תַעֲשִׂיזוּ כָכָל אֲשֶׁר אֲנִיחֶנּוּ עִשִׂים וְגו'** מוסב למעלה, על "כי אתם עובדים את הירדן וגו'", כשתעברו את הירדן, מיד מתרים אתם להקריב בבמה כל י"ד שנה של פבוש וחלוק, ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא קשר להקריב בו חטאות ואשמות, נדרים ונדבות, אבל בבמה, אין קרב אלא הנדר והנדב, וזהו: "איש כל הישר

♦ יום שני כ"ב מנחם-אב ♦

וגו' • למעלה אמור לענן שילה, וכאן אמור לענן ירושלים, ולקח חלקם הפתוב, ליתן תור בין זו לזו: משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים. מבחר נדריכם • מלמד שביאו מן המבחר.

(יב) **וּשְׂמִינֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמָּהֲתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לֹו חֶלֶק וְנִחַלְהָ אִתְּכֶם:**
יב ויתחדון קדם יי אלהכון
אתון ובניכון ובנתיכון
ועבדיכון ואמהתיכון
ולואה די בקרויכון ארי
לית לה חלק ואחסנא
עמכון:

(יא) **וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וּבְחִיכֶם מַעֲשֵׂי־רִיתֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:**
יאה יהי אתרא די יתריע יי
אלהכון בה לאשראה
שכנתה תפן למען תיתון
ית כל די אנא מפקד
יתכון עלותיכון ונקסת
קודשיכון מעשרתיכון
ואפרשות ידכון וכל שפר
נדריכון די תדרון קדם יי:

כ"י **וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו'** בנו לכם בית הבחירה בירושלים, וכן הוא אמור בדרך (ש"ב ז): "ויהי כיישב המקל בביתו וה' הניחלו מכל־איביו מסביב, ויאמר המקל אל־נתן הנביא: ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה". שמה תביאו

(יג) **הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תַּעֲלֶה יֵאָסֶתְמָר לְךָ דִּילְמָא תַּסֵּק**
עֲלֵיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר עָלוֹתְךָ בְּכָל אֶתְרָא דִּי
תִּתְּחַזֵּי:
תִּתְּחַזֵּי:

תִּתְּחַזֵּי:

כס"י **הַשֹּׁמֵר לְךָ** • (ספרי) לתן "לא תעשה" על הדבר. **בְּכָל-מָקוֹם**
אֲשֶׁר תֵּרְאֶה • אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלִבְךָ, אֲבָל אֶתְּהּ מִקְרִיב עַל פִּי נְבִיאָה,
 כְּגוֹן אֲלֵיהֶוּ בְּהַר הַכֶּרְמֶל.

(יד) **כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחֵר שְׂבָטֶיךָ שֵׁם**
תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה
כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶה: אור החיים

כס"י **בְּאַחֵר שְׂבָטֶיךָ** • בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. וְלִמְעֵלָה הוּא אֹמֵר:
 "מִכָּל שְׂבָטֶיכֶם", הָא פִּיֻּצָד? כְּשֶׁקִּנְהָ דָוִד אֶת הַגֵּרָן מֵאַרְוֶנָה הַיְבוּסִי,
 גָּבַהּ הַזֶּהָב מִכָּל הַשְּׂבָטִים, וּמִכָּל מָקוֹם הַגֵּרָן בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין
 הָיָה.

(טו) **רַק בְּכָל-אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאִכְלַת בָּשָׂר בְּבִרְכַּת**
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר
יֹאכְלֶנּוּ בְּצִבִּי וְכֹאֵיל:

כס"י **רַק בְּכָל-אֹת נִפְשֶׁךָ** • בְּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר? אִם בְּבִשּׁוֹר תִּתְּחַזֵּי
 לְהַתִּירָהּ לָהֶם בְּלֹא הַקְּרִיבָת אֲמֹרִים, הֲרִי הוּא אֲמֹר בְּמִקְוֶם אַחֵר:
 "כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו' וְאִמְרַתְּ אֲכָלָה בָּשָׂר וְגו'", בְּמָה
 זֶה מְדַבֵּר? בְּקִדְּשִׁים שֶׁנֶּפֶל בָּהֶם מוֹם, שִׁיפְדוּ וְיֹאכְלוּ בְּכָל מָקוֹם,
 יָכֹל יִפְדוּ עַל מוֹם עוֹבֵר? תִּלְמִיד לֹמֵר: "רַק". **תִּזְבַּח וְאִכְלַת** •
 (בְּכוֹרוֹת טו. יבְמוֹת עג) אֵין לָךְ בָּהֶם הַתֵּר גִּיזָה וְחֻלָּב אֲלֵא אֲכִילָה עַל יְדֵי
 זְבִיחָה. **הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר** • לִפִּי שְׂבָאוֹ מִכָּח קִדְּשִׁים שֶׁנֶּצְמָר בָּהֶם
 (ויקרא ז): "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר-יִגַע בְּכָל-טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", הַצֵּרֶךְ לְהַתִּיר בּוֹ
 שְׂטֵמָא וְטְהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעֲרָה אַחַת. **בְּצִבִּי וְכֹאֵיל** • שְׂאִין קֶרֶן
 בָּא מִהֶם. **בְּצִבִּי וְכֹאֵיל** • לְפִטְרֹן מִן הַזֹּרֵעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה.

(טז) **רַק הָדָם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּכֶנּוּ בַּמַּיִם:**

כס"י **רַק הָדָם לֹא תֹאכְלוּ** • אֵף עַל פִּי שְׂאֵמֶרְתִּי שְׂאִין לָךְ בּוֹ
 זְרִיקַת דָּם בְּמִזְבֵּחַ, לֹא תֹאכְלוּ. **תִּשְׁפֹּכֶנּוּ בַּמַּיִם** • לֹמֵר לָךְ שְׂאִין
 צָרִיךְ פְּסוּי. דָּבָר אַחֵר: הֲרִי הוּא פְּמִים, לְהַכְשִׁיר אֶת הַזֵּרִעִים (ספרי.
 חולין עד).

(יז) **לֹא-תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ**

וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנְךָ וְכָל-חֲמִירֶיךָ וְעֶזְרֶךָ וְכָל נִדְרֶךָ דִּי
 תִּדְרֶיךָ וְנִדְבָרֶיךָ וְאֶפְרֹשֹׁת
 וְתִרְיֹמַת יִדְךָ:

כס"י **לֹא-תוֹכֵל** • בָּא הַכְּתוּב לְתֵן "לֹא תַעֲשֶׂה" עַל הַדָּבָר.
לֹא-תוֹכֵל • רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-קֶרְחָה אֹמֵר: "כָּל אֶתְּהּ, אֲבָל אֵינֶךָ רִשְׁאִי.
 פִּיֻּצָא בּוֹ: (יהושע טו) "וְאֶת הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכֹלוּ בְנֵי יְהוּדָה
 לְהוֹרִישָׁם", יְכוּלִים הָיוּ, אֲלֵא שְׂאִינֵן וְרִשְׁאִין, לִפִּי שְׂפָרַת לָהֶם אֲבָרְהָם
 בְּרִית כְּשֶׁלָּקַח מִהֶם מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה. וְלֹא יְבוּסִים הָיוּ אֲלֵא חֲתָנִים
 הָיוּ, אֲלֵא עַל שֵׁם הָעִיר שְׂשִׁמָּה יְבוּס, כִּי מִפְּרֶשׁ בְּפָרְקִי דְרַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר (פ' לו), וְהוּא שְׂשִׁמָּר (שְׂמֹאֵל ב ה): "כִּי אִם-הִסִּיף הָעוֹרִים
 וְהַפְּסָחִים", צוּרוֹת שֶׁכָּתְבוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׂבוּעָה. וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ •
 אֲזַהֲרָה לְכַהֲנִים. וְתִרְיֹמַת יִדְךָ • אֵלוֹ הַבְּכוֹרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

בָּא הַכְּתוּב לְתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר (רש"י יב, יז)

פִּיֻּצָא בְּזָה כְּתִב גַּם לְעִיל (פְּסוּק יג), לְגַבִּי אֲסוּר הַקְּרִיבָה בַּחוּץ,
 אֲבָל כָּאֵן מוֹסִיף בָּא הַכְּתוּב. וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּהִנֵּה שֵׁם יֵשׁ חֲדוּשׁ נֹסֵף
 בְּפִסְקוֹ, שְׂמִתָּר לְהַקְרִיב בַּחוּץ עַל פִּי נְבִיאָה (רש"י שם), אֲבָל כָּאֵן
 בָּא הַכְּתוּב אֵף וְרַק לְהוֹסִיף לֹא תַעֲשֶׂה. וְרִשְׁ"י מְדַגֵּשׁ זֹאת, כִּי
 הוֹסֵפֶת הִלָּא אֵינָה בָּאָה רַק כְּדִי לְהַגְדִּיל אֶת חֲמִירַת הָאֲסוּר אוֹ
 עוֹשֵׂיו, אֲלֵא יֵשׁ בְּלֹא זֶה הַדְּגָשׁ מִחֲדָת, וְלָכֵן בָּא עֲלֵיו פְּסוּק
 מִיָּחֵד. שְׂפָן, סִלְקָא דַּעֲתָא אֲמִינָא, שְׂמִצּוֹת אֲכִילַת מַעֲשֵׂר וְקִדְּשִׁים
 וּמִצְוֹת אֲכִילַת בִּירוּשָׁלַיִם שְׁמִי מִצְוֹת הֵן, שְׂאִינֵן חֲלוּיֹת זֹו בּוֹ,
 וְיִי שְׂאִינֵן יְכוּל לֹאכֹל בִּירוּשָׁלַיִם, עֲלֵיו לֹאכֹל בְּמִקְוֶם, כְּדִי
 לְקַיֵּם לְפָחוֹת אֶת הַמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה. עַל זֶה בָּא הַכְּתוּב לְמַדְרֵנּוּ,
 שְׂהֲאִילָה בִירוּשָׁלַיִם אֵינָה מִצְוָה נֹסֶפֶת, אֲלֵא תִנְאִי לְעִיכּוּבָא.

(לקוטי שיחות כס עמ' 84)

(יח) **כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר**
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתְּהּ וּבְנֶךְ
וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְחֲלָוִי
אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׂמְחַת לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מוֹשֵׁלְךָ יִדְךָ:

כס"י **לִפְנֵי ה'** • לִפְנֵים מִן הַחֹמָה. וְחֲלָוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ • אִם
 אֵין לָךְ לְתֵת לוֹ מִחֶלְקוֹ, כְּגוֹן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, תֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי! אֵין
 לָךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי, הַזְמִינְהוּ עַל שְׁלִמְיָה.

(יט) **הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי פֶלִי-יָמֶיךָ עַל-אַדְמַתְךָ:**

כס"י **הַשֹּׁמֵר לְךָ** • לְתֵן "לֹא תַעֲשֶׂה" עַל הַדָּבָר. **עַל-אַדְמַתְךָ** • אֲבָל
 בַּגּוֹלָה, אֵינֶךָ מְזַהֵר עֲלֵיו יוֹתֵר מֵעֲנִי יִשְׂרָאֵל.

שיעור יומי ליום שני כ"ב מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה

לג
כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי וגו'. אינך מזהר לאכלו בטהרה; אי מה צבי ואיל חלבן מותר, אף חליו חלבן מותר? תלמוד לומר: "אף".

(כג) רק חזק לבלתי אכל תהם
כי תהם הוא הנפש ולא-
תאכל הנפש עם-הבשר:
עם בשרא:

כ"י"א רק חזק לבלתי אכל תהם • (ספרי) ממה שנאמר "חזק", אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו. לפיכך הצריך לומר "חזק", דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר: לא בא הקטוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות: אם תהם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאנה לו, הצריך לחזקך באזהרתו, קל וחמור לשאר מצוות. ולא-תאכל הנפש עם-הבשר • (חולין קב. ספרי) אזהרה לאכילת מן החי.

(כד) לא תאכלנו על-הארץ
תשפכנו במים:
כ"י"א לא תאכלנו • (כריתות ד) אזהרה לדם התמצית.

(כה) לא תאכלנו למען ייטב
לך ולבניך אחריך ביי-תעשה
הישר בעיני יהוה:

כ"י"א לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האברים. למען ייטב לך וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתן שוכן של מצות: אם תהם, שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחמור לגזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להם.

(כו) רק קדשיו אשר-יהיו לך
ונדריך תשא ובאת אל-
המקום אשר-יבחר יהוה:
כ"י"א רק קדשיו • אף על פי שאתה מותר לשחט חליו, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא להביאם לבית הבחירה.

(כז) ועשית על-תיד הבשר
ותהם על-מזבח יהוה אלהיך
ודם-זבחיך ישפך על-מזבח
יהוה אלהיך והבשר תאכל:

כ"י"א אף באשר יאכל את-
הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-
הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

כ"י"א כי-ירחיב וגו' • (חולין פד) למדה תורה דרך ארץ שלא יתאנה אדם לאכל בשר אלא מתוך רחבת ידים ועשר. בכל-אות נפשך וגו' • (שם ט"ז) אכל במדבר נאסר להם בשר חליו אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים.

נקודות משיחות קודש ~

במדבר נאסר להם בשר חליו, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים (רש"י יב, כ)

כשהיו ישראל במדבר היו מנתקים מחיי חליו, ולא היה מציאות של בשר חליו; אף משנכנסו לארץ והתחילו לעסוק בזכוכי העולם, התר להם בשר זה, כדי שיאכלוהו לשם שמנים ויכרוו אותו. זהו דקתיב ברישא דקרא כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך - עם הכניסה לארץ נתנה לבני ישראל הרחבה רוחנית, כחות מיוחדים, כדי שיוכלו לברר ולזכך גם בשר חליו. ושתיהם התקופות הללו ישנן גם בחיי היום יום. באשר אדם קם בבקר - אסור לו לאכול או לשתות, כי עדין אין בכוה לברר את החליו ('מדבר'). ורק לאחר שהתפלל, הוא מקבל כחות לברר את דברי החליו ('ארץ ישראל'). (לקוטי שיחות ד עמ' 1109)

(כא) כי-ירחק ממך המקום
אשר יבחר יהוה אלהיך
לשום שמו שם וזבחתי מבקרך
ומצאנך אשר נתן יהוה לך
באשר צויתך ואכלת בשעריך
בכל אות נפשך: אור החיים

כ"י"א כי-ירחק ממך המקום • ולא תוכל לבא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשו שהמקום הולך עמכם. וזבחת וגו' באשר צויתך • (חולין כח) למדנו שיש צווי בזבחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני.

(כב) אף באשר יאכל את-
הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-
הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:
כ"י"א אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל פן תאכלנו
הטמא והטהור יחדו ואכלנו:

כ"י וְעִשִּׂיתָ עִלְתִּיךָ. אם עלות הן, תן הכֶּשֶׁר וְהָדָם על גבי המִזְבֵּחַ, ואם זִבְחֵי שְׁלָמִים הם, דָּם זִבְחִיךָ יִשְׁפָּךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלֶה, ואחר כך: "וְהַכֶּשֶׁר תֹּאכַל"; וְעוֹד דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (ספרי): "רַק קִדְשִׁיךָ", שָׂבָא לִלְמַד עַל הַקִּדְשִׁים שֶׁבְּחוּץ לְאָרֶץ, וּלְלַמַּד עַל הַתְּמִירוֹת וְעַל וְלִדּוֹת קִדְשִׁים שִׁיִּקְרִיבוּ.

(כח) שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ אֶת פֶּלֶי-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיחַ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ

אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה דִמְקֹן וְכֶשֶׁר קָדָם ייִ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה

אַלְהֵיךָ: אור החיים
כ"י וְשִׁמְרָהּ שְׁמֹר (ספרי) זו מִשְׁנָה, שְׁמֹרָה צִרְיָה לְשִׁמְרָה בְּבִטְנָה, שְׁלֹא תִשְׁפַח, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (משלי כב): "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶם בְּבִטְנֶךָ", ואם שְׁנִית, אֲפֹשֶׁר שֶׁתִּשְׁמַע וּתְקַיֵּם. הָא כֹּל שֶׁאֵינוֹ בְּכֹלל מִשְׁנָה, אֵינוֹ בְּכֹלל מַעֲשֶׂה. אֵת כָּל-הַדְּבָרִים (שם) שֶׁתִּהְיֶה חֲבִיבָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמִוּרָה, הַטּוֹב. בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם. וְהַיָּשָׁר. בְּעֵינֵי אָדָם.

בְּחִיגָה (שם) וז"ל ר' מאיר היכי גִּמְר תוֹרָה מִפּוֹמִיָּה דְּאַחַר וְהָאֲמַר וְכו' כִּי שְׁפָתַי כֶּהֱן וְגו' אָמַר רִישׁ לְקִישׁ ר' מאיר קָרָא אֲשֶׁכַח וְדַרְשׁ הֵט אֲזִינְךָ וְגו' וְלִכְךָ תִּשְׁתִּי לְדַעְתִּי לְדַעְתִּם לֹא נֶאֱמָר אֲלָא לְדַעְתִּי וְכו' קָשׁוּ קְרָאִי אֶהְדִּי לֹא קָשִׁיָּא הָא בְּגִדּוֹל הָא בְּקֶטֶן, וְאָמְרוּ עוֹד שֵׁם וז"ל דַּרְשׁ רַבָּא מֵאִי דְכָתִיב אֵל גִּנַּת אֲגוֹז וְגו' אֲשֶׁכַחִיהָ רַבָּה בַּר שְׁלָא לֹאֲלִיָּהּ אָמַר לִיהָ מֵאִי קָא עֲבִיד קוּב"ה אָמַר לִיהָ קָאֲמַר שְׁמַעְתָּ מִפּוֹמִיָּה דְּכָלְהוּ רַבִּינָן וּמִפּוֹמִיָּה דִּר"מ לֹא קָאֲמַר מִשּׁוּם דְּגִמְר שְׁמַעְתָּ מִפּוֹמִיָּה דְּאַחַר אָמַר לִיהָ ר' מאיר רַמּוֹן מֵצָא וְכו' אָמַר לִיהָ הַשְׁתָּא קָאֲמַר מֵאִיר בְּנֵי אוֹמֵר וְכו' ע"כ, הֵנָּה לְפִי דְבָרֵיהֶם וז"ל הַגְדוֹל יִכּוֹל לִלְמַד מִתְּרַב הַגִּם שִׁיָּהִי תְּרַב רִשְׁעֵי מַה שֶּׁאֵין בֶּן הַקֶּטָן, וְרַבִּיכֶם וז"ל מְצִינוּ שְׁכָתָב (הל' ת"ח פ"ד) שֶׁאֵין לִלְמַד מִתְּרַב אֲלָא אִם הוּא כְּמִלְפָּא ה' וְלֹא חֵלֶק בֵּין גְּדוֹל לְקָטָן דְּדָבָרֵי הַגְּמָרָא:

וְרֵאִיתִי לְב"ח (ש"ך י"ד ס' רמ"ו) שְׁכָתָב שְׁלֹא חֵלֶק בְּגִמְרָא אֲלָא לְדַעְתָּ ר' מאיר אָכַל הַשֵּׁם אֵינוֹ סוֹבֵר בֶּן, וְדִיֵּק לְשׁוֹן הַשֵּׁם שֶׁאָמַר ר"מ קָרָא אֲשֶׁכַח וְדַרְשׁ מִשְׁמַע דְּוָקָא ר' מאיר הוּא שְׁסוֹכֵר בֶּן ע"כ, וְאֵין דְּכָרִי נְכוּנִים, אֶחָד מִזֵּין לוֹ לִתְלַמּוֹד לִמְרָא שְׁמַעְשָׁה ר' מאיר בְּמַחֲלָקָת עוֹמֵד כֹּל שֶׁאֵינוֹ יְכוּלִין לְהַשְׁוֹת בְּדָבָר סְבָרָא, וְעוֹד מִמָּה שֶׁמִּקְשָׁה לָר' מאיר מְדַרְשׁ כִּי שְׁפָתַי כֶּהֱן מוֹכַח שֶׁחֶפֶץ לְהַשְׁוֹתָם שֶׁאִם אֶתְּהָ אוֹמֵר שֶׁאַחַר הָאָמַת שֶׁר' מאיר לְחֵלֶק אֶתְּהָ מִתְּדַרְשָׁה שֶׁהוּא לְמוֹד הַגְדוֹל אִם בֶּן מַה מִּקְשָׁה הַתְּלַמּוֹד מְדַרְשׁ כִּי שְׁפָתַי כֶּהֱן וְגו' אִם לֹא שֶׁתֹּאמַר שְׁסוֹכֵר שֶׁדַּרְשָׁה זֹו מְסַבֵּמָת שֶׁאִם לֹא כֵּן הִיא יְכוּל לִמְרָא ר' מאיר אֵינוֹ דוֹרֵשׁ בֶּן, וְאִם תֹּאמַר שֶׁזֹּו הִיא כְּפִנַּת הַמִּתְרָן שֶׁאָמַר ר' מאיר קָרָא אֲשֶׁכַח וְכו' וּפְרוּשׁ וְאֵינוֹ מוֹדָה בְּדַרְשָׁת שְׁפָתַי וְכו' אִם בֶּן מֵאִי חוֹזֵר לִמְרָא קָשׁוּ קְרָאִי וְכו' אִם הַדּוֹרֵשׁ זֹו אֵינוֹ דוֹרֵשׁ זֹו, וְעוֹד הִרִי רַבָּא שֶׁהוּא אֲמוֹרָא אֶחָדָן דַּרְשׁ אֵל גִּנַּת אֲגוֹז מַה הָאָגוֹז הִנֵּה הֵגֵם שֶׁהוּא מְלַכְלָךְ בְּטִיט וְכו' אֵין אָכַל שְׁכָתוֹכֹו נִמְאָס וְכו' ע"כ, וְדָבָרִים אֵלוֹ הֵם כְּסִבְרַת ר' מאיר וְדוֹעַ דִּתְלָכָה בְּרַבָּא הֵגֵם שֶׁנֹּאמַר שְׁמַעְשָׁה ר"מ בְּמַחֲלָקָת שְׁנִי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְזֶה מִלְּבַד הַטּוֹב הַמִּשְׁגַּח לְדוֹרוֹת מִאֲמָצְעוֹת דְּבָרֵיהֶם וז"ל וְלִכְרֹךְ זֶה אוֹמְרוֹ כִּי תַעֲשֶׂה הוּא טַעַם נוסף לְמַאֲמַר וְשִׁמְעָתָ:

עוֹד יִכְמוֹז הַתְּכֹוֹב בְּמַאֲמַר שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ שְׁלֹא יֹאמַר אָדָם לָמָּה לִי לִלְמַד מִמִּצְוָה זֹו אַחַר שְׁמַעְתִּי עֲלֶיהָ וְדַעְתִּי מַה שֶּׁלִּי עָלִי לְשִׁמְרָה בְּמִצְוָה זֹו, תִּלְמּוֹד לִמְרָא שְׁמֹר פְּרוּשׁ וְהֵגֵם אַחַר שְׁמַעְתָּ וּמִמּוֹצֵא דְּבַר אֶתְּהָ יוֹדַע שְׁקָדָם וְעָמַד עַל הַדְּבָרִים לְדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר יִשְׁמַר וְאִף עַל פִּי כֵן וְשִׁמְעָתָ, פְּרוּשׁ אֵינֶךָ פְּטוֹר מִהַגְעַת בְּשִׁמְעָתָה שֶׁל מִצְוָה:

עוֹד יִתְבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (הושע י"ד) וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ, וְהֵנָּה לְפִי שֶׁאָמַר שְׁמֹר וְגו' אֵת כֹּל הַדְּבָרִים וְדָבָר זֶה הוּא מִן גְּדֵר הַנִּמְנָע שִׁיכּוֹל הָאָדָם לְקַיֵּם כֹּל הַדְּבָרִים, לְזֹו אָמַר שְׁמֹר פְּרוּשׁ כְּנֶגֶד מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהֵם בְּיַד הָאָדָם לְשִׁמְרָה עֲצֻמוֹ מִכָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּכְנֶגֶד מִצְוֹת עֲשֶׂה אָמַר וְשִׁמְעָתָ פְּרוּשׁ יָקִים הַמִּצְוֹת בְּלִמּוֹד שְׁמִיעָתָה בְּפֶה וּבִנְיָה נִחְשָׁב עֲלֶיךָ כְּאֵלוֹ בָּאָה לִידֹךְ וְקִמַּמְתָּ אוֹתָהּ, וּמַעֲתָה יְכוּל לְשִׁמְרָה וְלַעֲשׂוֹת אֵת כֹּל הַדְּבָרִים:

עוֹד יִתְבָּאָר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם וז"ל (ע"ז י"ט) שֶׁאָמְרוּ לִגְרָם אֵינִישׁ וְתִדָּר לְסַבֵּר, וְהוּא אוֹמְרוֹ שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ פְּרוּשׁ שְׁמֹר שִׁישְׁמֹר וְדִיעִת הַתְּלָכָה וְהִיא הַנֶּסֶס, וְשִׁמְעָתָ הִיא הַסְּבָרָא לְכוֹן שְׁמוּעָתִי בְּשִׁכְלוֹ:

עוֹד יִתְבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וז"ל (והר"ח קצג) כִּי מִי שֶׁהוּא בְּעַל עֲבֵרוֹת שְׁעָרֵי דַעַת הַתּוֹרָה נִנְעָלִים בְּכַנִּי, וְתִמְצָא (ש"ע הָאָר"י וז"ל הל' ת"ח) כִּי שְׁעָרֵי פִתְחֵי הַתְּכֹוֹב דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הֵם הַקִּשּׁוֹת שֶׁיַּעֲמִידוּ בְּפִנֵּי הָאָדָם, וְהֵם סוֹד הַקְּלָפוֹת מִתְּהַלְּקִים מַעֲבֵרוֹת הָאָדָם, וְזֶה שֶׁהַעִיר הַתְּכֹוֹב בְּמַאֲמַר זֶה שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ פְּרוּשׁ אִם אֶתְּהָ רֹצֵחַ שֶׁתַּעֲמִיד עַל אֲמַתַּת הַתּוֹרָה לְהַבִּין אֲמָרִיָּה שְׁמֹר הַמִּצְוֹת לְכָל תַּעֲבֹר עֲלֵיהֶם וּבִנְיָה וְשִׁמְעָתָ אֵת כֹּל וְגו':

עוֹד יִתְבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וז"ל (חגיגה ט"ו:) וז"ל אִם הִרְבַּ דּוּמָה לְמַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת תּוֹרָה בְּקָשׁוֹ מִפִּיהוּ וְכו' ע"כ, וְהוּא אוֹמְרוֹ שְׁמֹר פְּרוּשׁ אִם הוּא בְּשִׁמְרָה שֶׁשְׁמֹר הַתּוֹרָה אֲזִי וְשִׁמְעָתָ תּוֹרָה מִפִּיהוּ, וְאוֹמְרוֹ אֵת כֹּל הַדְּבָרִים, לְכָרֶךְ זֶה יִתְבָּאָר עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ

לְהַבִּיאֹו לְמִקְדָּשׁ, וּפְרוּשׁ יִרְחַק כֹּל שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמִקְוֶם רְחוֹק, וּמִצִּינוּ שֶׁנֶּחֱלָקוּ רַבּוֹתֵינוּ וז"ל (פסחים י"ג:) בְּפִסּוֹק וּבְדֶרֶךְ רְחוֹקָה יֵשׁ אוֹמְרִים מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִן פֶּתַח יְרוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִן פֶּתַח הָעִיר, וְאֲפֹשֶׁר לִמְרָא שְׁכָל אָדָם שֶׁשׁוֹחֵט בְּפִתַח הָעִיר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לָהּ, שֶׁאֵינוֹ יְכוּל לְזַבֵּחַ אֲלָא שְׁלָמִים לָהּ, מִתִּי יְכוּל לִידֵי מִקְרָא זֶה וְאֶתְּקַנּוּ:

כח) שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ. קָשָׁה שִׁהִיָּה לוֹ לִמְרָא שְׁמַע וְשִׁמְעָתָ וְלָמָּה הַקִּדִּים שְׁמִירָה לְשִׁמְעָה, עוֹד מַה רַבָּה בְּתִבַּת אֵת וּבְתִבַּת כֹּל, עוֹד לָמָּה לֹא אָמַר הַטִּבַּת הַבָּנִים אֲלָא בְּפִסּוֹק זֶה, עוֹד צִרְיָה לְדַעְתָּ אוֹמְרוֹ כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב שֶׁנֶּחֱאָה שָׂבָא לְחַת טַעַם לְמַאֲמַר לְמַעַן יִיטֵב וְהִלָּא כְּבָר קָדָם וְאָמַר שְׁמֹר וְגו' וְגִמְר אֲמַר לְמַעַן וְגו' הִרִי שֶׁהַטּוֹבָה הָאֲמוּרָה הִיא שְׁכָר בְּעַד הַשְׁמִירָה וְהַשְׁמִיעָה שְׁקָדָם לִמְרָא הַתְּכֹוֹב, אָכֵן הַכְּנָה הִיא שְׁמִיעָה עַל ב' דְּבָרִים, א' תּוֹרָה וּמִצְוֹת ה' אֲשֶׁר כְּבָר נִדְּעוּ לִישְׁרָאֵל מִפִּי מִשָּׁה, וּב' אֲשֶׁר יִגְזְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וז"ל הַגְּדָרִים וְהַסְּגִיגִים אֲשֶׁר יִחְדְּשׁוּ, לְזֹו כְּנֶגֶד תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהֵם יוֹדְעִים כְּבָר בְּתוֹרָה אָמַר שְׁמֹר, וּכְנֶגֶד דְּבָרִים הַמִּתְחַדְּשִׁים מִרַבּוֹתֵינוּ וז"ל אָמַר וְשִׁמְעָתָ שֶׁצִּרְיָה לְקַבֵּל כֹּל גְּזֵרוֹת רַבּוֹתֵינוּ וז"ל וּכְנֶגֶד הֵם, וְהוּא מַה שֶּׁרָמַז בְּמַאֲמַר אֵת כֹּל פְּרוּשׁ אֵת לְרַבּוֹת כֹּל גְּזֵרוֹת וּשְׁמִירוֹת וּגְדָרִים שֶׁיַּחֲדְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וז"ל, וְאוֹמְרוֹ כֹּל פְּרוּשׁ שְׁבָאֲמָצְעוֹת הַגְּדָרִים יִהְיוּ הַדְּבָרִים נִשְׁמְרִים בְּשִׁלְמוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ כֹּל הַדְּבָרִים כִּי זֹולַת זֶה אֵין הַמִּצְוָה נַעֲשֶׂה כֹּלָּה בְּשִׁלְמוֹת שְׁבָאֲמָצְעוֹת הַגְּדָר אֵין נִגְרַע מִמֶּנָּה דְּבַר, וְגִמְר אֲמַר לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ כִּי גְדָרִים וּסְגִיגִים שֶׁעֲשׂוּ רַבּוֹתֵינוּ וז"ל הוּא דְּבַר הַמַּעֲמִיד דּוֹרוֹת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לְהַכְדִּילֵם מִכָּל כְּעוֹר הַהוֹמָה לוֹ:

וְאוֹמְרוֹ כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְגו' פְּרוּשׁ כִּי דְבָרִים שְׁגוּרִים חֲקִמִים אֵינֵם כִּי אִם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' שְׁכָל דְּבָרֵיהֶם רַבִּיד הַנֶּהֱבֵה, וּכְפִי זֶה מַאֲמַר כִּי תַעֲשֶׂה וְגו' הוּא גַם בֶּן טַעַם הַצּוּרִי וְשִׁמְעָתָ כִּי בִנְיָה תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר שֶׁנֶּחֱאָה ה' בְּאֲמָצְעוֹת הַגְּדָרִים וְהַסְּגִיגִים

♦ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ♦

מִפְּנֵי וּפְנֵי-תִדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם
לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם
הָאֵלֹהִים אֶת-אֱלֹהֵיהֶם וְאָעֲשֶׂה
כֵּן גַּם-אֲנִי:
דִּישְׁתַּצוֹן מִקְדָּם וְדִלְמָא
תַּחֲבַע לַטְּוִתָּהוֹן לְמִימַר
אַכְדִּין פְּלִחִין עֲמִינָא
הָאֵלִין יְתַ טְוִתָּהוֹן
וְאַעֲבֹד בֵּן אָף אָנָּא:

כ"ג פְּתִינָקֶשׁ • אוֹנְקָלוֹס תַּרְגֹּם לְשׁוֹן מוֹקֵשׁ; וְאֲנִי אוֹמֵר שְׁלֹא
חֵשׁ לְדַקְדָּק בְּלִשׁוֹן, שְׁלֹא מְצִינוּ נו"ן בְּלִשׁוֹן יוֹקֵשׁ, וְאֶפְלוּ לִיסוּד
הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ, אֲבָל בְּלִשׁוֹן טְרוּף וְקִשְׁקוּשׁ מְצִינוּ נו"ן: (דניאל ה)
"וְאֶרְכָּבְתָּה דָא לְדָא נִקְשׁוֹן", וְאָף זֶה אֲנִי אוֹמֵר: "פְּתִינָקֶשׁ אַחֲרֵיהֶם",

(כט) **כִּי-יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ**
אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-
שְׁמָה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵי
וִירִשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁכַּת בְּאַרְצָם:
כַּט אַרִי יִשְׁעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת
עֲמִינָא דִּי אַתָּ עֲלִל לְתַמְנָן
לְתַרְכָּא יְתַהוֹן מִקְדָּמָה
וְתִירַת יְתַהוֹן וְתִימַת
בְּאַרְעָהוֹן:

אור החיים

(ל) **הַשֹּׁמֵר לְךָ פְּתִינָקֶשׁ**
אֲחֵרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמִרָה
לֹא סִתְּמַר לְךָ דִּלְמָא
תַּחֲקִל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

את כל הדברים וגו' פרוש אימתי אני מתנה
עליך שאין לך להבין שמועה אלא מאדם
שהוא משמר התורה והמצוות אלא דוקא
למי שהוא קטן וחסר לשמע כל הדברים או
רבים שהרב ככל, אבל הגדול שאינו צריך
לשמע אלא חלק קטן יכול הוא לשמע אפלו
מאדם שאינו שומר תורה ומצוות ובר"מ
שהיה לומר תורה מאחר הגם שלא היה
משמר תורה ומצוות שהיה זורק קלפתו ואוכל
תוכו:

(כט) כי יכרית וגו' את הגוים וגו' השמר לך וגו'.
צריך לדעת א' למה תלה אזהרת שמירת
עבודה זרה בכי יכרית שיראה שזולת זה אינו
באזהרה כשיראה את הגוים עובדי עבודה
זרה שלמים ובטוחים שנים רבות, וזה אינו,
שאזהרת עכו"ם אינה משמנית מהמבטח במה
שיצאע להאמות, ב' אומר פן תנקש וגו'
אחרי השמירה הלא אדבקא אחר שיראה
שנשמרו לפניו לא ינקש אחריהם, ודברי
המאור רש"י ז"ל לא הספיקו בו בישור
הכתוב על נכון, ג' אומר פן תנקש ופן תדרש
כיון שהנקישה היא דרישת עבודתם היה לו
לומר פן תנקש וגו' לדרש אחרי וגו', ד'
אומר לאמור למי יאמרו, ה' אומר איכה אין
ידוע כונת מאמר זה אם שואל, או מתמיה,
או מדמה, ולכל הפרושים אין ידוע המבטח,
ו' אומר לא תספ עליי ולא תגרע קשה
בשלקא לא תגרע יצו ה' לכל יגרע מכל
האזהרות שצוה על עבודה זרה אצל לא תספ
מה בא ללמד, אם לכל יוסיף סגנים, זה אינו
שהרי כתיב (סוף פ' אחרי) וישמרתם את
משמרתם, ומצינו לרבנותינו ז"ל שהתמירו
לגדל כל דדמי לעבודה זרה, ואם לכל יאסר
מיני עבודה זרה שלא הנזכר הכתוב, הרי
מצינו שספר הכתוב כל מין עבודה זרה
אין כונת הכתוב הוא שכל להזהיר על השמירות
אשר יטעה אדם במחנה אשר עיניו
תחזנה רשעים מארץ יברתו, ויאמר ממה
נפשו לא ימנע מלומר אחת משמית, או

תאמר שעבודה זו שעובדים הנכרתים היא
חשובה עבודה ולזה הקפיד ה' על ציטוטם
לזולתו ולא לו ויחסם מארץ חיים, או תאמר
שעבודה זו שעובדים הגוים אינה חשובה
עבודה להקצאות עליה אל קנא ונוקם כמו
שתאמר הוזק למקולים הפוער לפעור או
המפכיר למלך וכדומה לזה והראיה שאין
עובדין עבודה זו לה' אלהים, וטעם שהקפיד
ה' להכרית הגוים לא על שעבדו עבודה כזו
אלא על שלא עבדוהו לה' בעבודה הראויה
ועבדו שאר מצוות, וכל אחת מב' חלקות
אלו שצריך המכריע בדיעתו הרי זה בטל
תורה, אם יכריע לומר שהעבודה היא עבודה
ראויה תבוא לו הסבא לעבד לה' אלהינו
במיני העבודות עצמן שבהם קנא כשנעשו
לזולתו, ואם יכריע לומר שאינה עבודה תבוא
לו הסבא לעשות גם הוא כן כיון שאין זה
מעשה עבודה זרה, לזה בא מאמר ה' ואמר
כי יכרית וגו' השמר לך מלטעות באחד מב'
חלקות הרשומות, כנגד טעות הבא מהשמירתם
שעבודתם עבודה אמר השמר לך פן תנקש
אחריהם פרוש תנקש כמו שפירש"י תטרף
אחריהם להיות כרוף לעשות כמעשיהם לאלהי
שאני עובדו אחר שאני רואה שהקפיד ה'
על שעובדים בזה לזולתו והוא אומר אחרי
השמירה מפניו, וכנגד טעות הבא מהבחינת
העבודה היותה בזויה ואין עבודה זו נקראת
עבודה ולא יקפיד ה' עליה לעשותה לפער
לפעור לבזותו וכדומה אמר ופן תדרש
לאלהיהם וגו' פ' תדרש כמעשה העבודה
ומאמץעו השקלתה בה תאמר, והוא אומר
לאמר איכה יעבדו הגוים פ' דבר תמוה הוא
פי איך יעבדו עבודה בזויה כזו אין זו חשובה
עבודה ויכול אני לעשות כן פי אין כונה לא
פבור ולא חבה לעבודה זרה, והוא אומר
ואעשה כן גם אני לפער לפעור ולזרק אגן
ברגמת מקוליס, השמר פן תאמר כן:
וגמר אמר לא תעשה כן לה' זה כנגד טעות
הראשונה שיתחשב לעשות לה' מין

ועוד אם דרשת כי שפתי כהן היא בין לגדול
בין לקטן ור"מ לבד הוא שסובר לחלק
מה משיב רבה בר שילה לאלהיו ר"מ רמון
מצא וכו' הלא אינו סובר כן אלא ר' מאיר,
אבל הש"ס סבירא ליה שאין התר ללמד
אלא מקמלאף בין יהיה גדול בין יהיה קטן,
ועוד מה ראיה גדולה מזה שהסכים ה' על
המעשה של ר"מ שחזר ואמר שמעתי מפיו:
ואם תאמר הקב"ה מתחלה מה סבר וילבסוף
מה סבר שאין לומר ששגלם מציגי ה'
ח"ו הטעם שאמר רבה בר שילה ר"מ רמון
מצא וכו', דע כי יקפיד ה' על האדם בצעותו
דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא מאדם
ויחשב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם,
ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה למד
מאדם שאינו כמלאף היה ר"מ נקי מה' אבל
לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם ין
וישר פעלו, וזה סבב שלא היה ה' אומר
שמועה מפיו להיותו חסר השלמות, ואחר
שנאמר בישיבה של מטה טעם לשבח כמעשיו
נכנס בגדר היתום נקיים גם מישאל ולזה
תקף ומיד חזר ואמר שמעתי משמו, ולעולם
האמת בדברי ר"מ:

והכוון לתת טעם לרמב"ם הוא שסובר שבזמן
הזה אין דעת שלמה שתקרא גדול
להתיר לו ללמד מחכם רשע, שדוקא ר"מ
שהיה שלם בדעת ובדיעה הוא שהתיר לו
הדבר שאין לחוש ודאי שילמד ממנו ורשעו,
ואולי פי לזה דבק התלמוד ואמר ר"מ קרא
אשכח ודרש וכו' ר"מ רמון וכו' פרוש דוקא
גדר זה של ר"מ הוא שהשגנו בהתר זה לפי
שהוא ודאי יורק הקלפה ולא יאכל אלא
האכל, וסבירא זו נכונה וסמוכה מעצמה היא
לזה סתם רמב"ם לאסר ללמד מהרב שאינו
כמלאף בין לגדול בין לקטן כי הדורות
נתמעטו ואין לנו התר זה אלא בר"מ וכיצא,
וצא ולמד מדבריהם ז"ל (שבת כ"ב:) שאמרו
אם הראשונים כמלאכים וכו':
ועל פי זה יתבאר על נכון אומריו שמר ושמעת

עליו • (ספרי) חמשה טופות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בבכרת כהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~

חמשה טופות בתפלין (רש"י יג, א)
ולעיל בפ' רשת ואתחנן (ד, ב), על הפסוק לא תוסיפו על הדבר, נקט חמש פרשיות בתפלין. ויש לכאור, דהנה מלא תוסיפו שנאמר בפסע הראשונה למדים שאין להוסיף דבר שאינו שייך למצוה. לכן נקט שם פרשיות, שהרי הפרשה החמישית אינה שייכת לתפלין (בתורה ישנו רק ארבע פרשיות בהן נאמרה מצות תפלין). אף באשר האסור מופיע פעם שניה, מוסיפים ללמוד שאסור להוסיף אפילו דבר ששייך למצוה. לכן נקט טופות, בתים, שהרי הוספת בית, אפילו בית ריק ללא פרשה, מוסיפה בזכרון יציאת מצרים. (לקוטי שיחות ט עמ' 53)

(ב) כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:
כארי יקום בינך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

כ"י • וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת • בשמים, כענין שנאמר בגדעון (שופטים ו): "וְעָשִׂיתָ לִּי אוֹת", ואומר (שם): "וְהִינֵנָה חֶרֶב אֶל־הַגָּזָה וְגו'".
אוֹ מוֹפֶת • בארץ (ספרי) אחרים. ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית א): "וְהָיָה לְאוֹת וּלְמוֹעֲדִים".
אוֹ מוֹפֶת • בארץ, דכתיב: "אִם טַל יִהְיֶה עַל־הַגָּזָה לְבַדָּה וְעַל כָּל־הָאָרֶץ חֶרֶב", אף על פי כן "לֹא תִשְׁמַע לוֹ", ואם תאמר: מפנימה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות? "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

(ג) וְכֵן הָאֵלֹהִים וְהַמּוֹפֶת אֲשֶׁר־דָּבַר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִדְעֶתֶם וְנַעֲבֹדֶם:
ג' ייחסי אמת ומופתא די מליל עמך למימר נהפך בטר טעות עממא די לא ידענתון ונפלתון:

פן תטורף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן (תהלים קט): "וְנִקַּשׁ נוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. **אחרי השמים מפניך •** אחר שתראה שאשמים מפניך, יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אליו? מפני מעשים מקלקלים שבידיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחרים וינשמידוך. **איכה יעבדו •** לפי שלא ענש על עבודה זרה, אלא על זבוח וקטור ונסוף והשתחוואה, כמו שקטוב (שמות כב): "בְּלֹתִי לֹהֵ לְבַדּוֹ", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם דרקה של עבודה זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקולים, זו היא עבודתו, וח"ב. אבל זבוח וקטור ונסוף והשתחוואה, אפילו שלא כדרכה ח"ב.

(לא) לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תוֹעֲבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:
לא לא תעבד כן ג' ג' אלהיך ארי כל דמרחק ג' די סגי עבדו לטעותהון ארי אף ית בניהון וית בנותיהון יקדין בנורא לטעותהון:

כ"י • כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם • (ספרי) 'גם', לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד כוכבים שקפדתו לאביו לפני פלבו ואכלו'.

(א) אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּוֶּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּפֶה עָלְיִי וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ:
א' את כל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תשרון למעבד לא תוספון עלוהי ואל תקנעון מנה:

כ"י • אֵת כָּל־הַדָּבָר • קלה בבחמורה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפרשה, שכל 'השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא שאין לוקין על 'השמר' של 'עשה'. **לא־תִסָּפֶה**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עבודה שעובדים הגוים, ושלל עקר הסבךא שממנה בא השטות ואמר כי את כל תועבת ה' אשר שנא עשו וגו' לא כמו שאמרה חושב שה' מתקנא שעושים מעשה משבח זה לזולתו לא כן הוא אינו אלא דבר השנאי בעיני ה', וסמך גם כן לומר דבר זה גם בעיני אדם כאמרו גם את בניהם וגו' ישרפו, ומעתה גם טעות ב' שאין עבודה זו עבודה ואין ה' מקפיד על המעשים סתר בזה בנעם דכרי כי המעשה מצד עצמו שונא אותו ה' הגם שאינה מעלה וכבוד, והוא אמרו תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהן פי' המעשה מצד עצמו הוא מתעב בעיני ה', כדרך שתעב הרבה דברים בלא טעם משג לכל משכיל, כמו שתאמר אסור ב' אחריות הגם שיהפצו שניהם בדבר וכדומה לזה, כמו כן אסר מעשה זה לעבודה זרה הגם שאין חפץ שיעשוהו

לעבודתו הקדושה:
וגמר אומר את כל הדבר וגו' לא תספ וגו' ולא תגרע לפי דברנו יבוא על נכון, פי' לא תספ כנגד עבודת הגוים לאלהיהן שלא יעשה מהם לעבודת ה', ולא תגרע ממנו פי' להטיר עבודות הבדיות של עבודה זרה כנזכר אלא הפל בכלל האסור, ובהו נתישבו כל הדקדוקים:
(ב) כי יקום בקרבך נביא. אומר נביא פרוש אפילו הוא מחזק לנביא הגם שיהיה נאמן אצלך אם אמר לך לעבד על איזו מצוה לפי שעה כאלהיו בהרמל (מ"א י"ח) וכו' אעפ"כ אם יאמר לך שתעבד ע"ז ח"ב מיתה:
ונתן אליך אות וגו'. צריך לדעת למה לא הזכיר בתחלה מאמר הנביא דבר שעליו נתן האות וגו'. עוד צריך לדעת פגנת אומר ונא האות וגו' לאמר וגו' וכי האות הוא האומר

הלא הנביא הוא האומר לעבד עבודה זרה ששל זה הוא שמתחב מיתה:
ונראה שנתפסו הכתוב לדבר כנגד נביא שפא ודבר בסדר זה ה' אמר אליו שאם יתן מופת זה או אות זה פגנת האות הוא לומר שיעבד עבודה זרה ואם יהיה האות והמופת בסדר זה אין הפגנה כן אלא אדרבא להעבקה ולשרפה כמשפטה הראשון, ונא האות והמופת פרוש הגם שהוא לא אמר אלא או זה או זה ונא שניהם האות והמופת והיו בסדר אשר אמר שיגידו על פגנת ה' שרצונו שיעבדו ע"ז, לא תשמע וגו' ויחב מיתה הנביא וגו' הגם שלא החליט בדבריו שיעבדו עד בוא האות והמופת והם האומרים לעבד, ועוד שהוא לא אמר אלא או אות או מופת והיו שניהם אף על פי כן לא תשמע וגו':

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה

הנביאים • וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ • בַּמִּקְדָּשׁ • וְבוֹ תִדְבְּקוּן • (סוטה יד) הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו: גְּמֹל חֲסִידִים, קָבֵר מֵתִים, בִּקְרַח חֹלִים! כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו (רש"י יג, ה)

לְעֵיל בְּפִרְשֵׁת עֶקֶב (יא, כב), עַל הַפְּסוּק וּלְדְבֵקָה בּוֹ, לֹא פִרְשׁ הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו אֶלָּא הַדְּבֵק בַּתְּלִמִּידִים וּבַחֲכָמִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכֵּן שֵׁם כְּתִיב לְלַכֵּת בְּכָל דַּרְכָּיו וּלְדְבֵקָה בּוֹ, וְאִם כֵּן הֲלִיכָה בְּדַרְכָּיו (הוּא גֹמֵל חֲסִידִים אִתָּה גְּמֹל חֲסִידִים) כְּבָר אֲמוּנָה. וְלֹא פִרְשׁ בְּאֵן הַדְּבֵק בַּתְּלִמִּידִים, כִּי בְּאֵן כְּתִיב אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֶיכֶם תִּלְכוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמְעוּ וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ, וּמִשְׁמַע שֶׁהַדְּבֵקוֹת הֵיא דְרָגָה נְעִלִית, שֶׁבָּאָה רַק אַחֲרֵי קִיּוּם כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ. עַל כִּרְחֹק אֲפֹא, שֶׁהַפְּנוּנָה אֵינָה לְדְבֵקוֹת בַּתְּלִמִּידִים, שְׂאִינָה אֶלָּא כְּאֵלּוּ נִדְבָקְתָּ בּוֹ (רש"י שם), אֶלָּא לְדְבֵקוֹת מִקֹּדֶם בַּהֲקִבָּה עַל יְדֵי דְבֵקוֹת בְּדַרְכָּיו.

(לקוטי שיחות יד עמ' 57)

ד' לֹא תִקְבֹּל לְפָתְגָמִי נְבִיאָה הָיָה אוֹ לְחֹלֶם חֲלֵמָה הָיָה אֲרִי מִנְסִי יי אֶלְהֵכֹן יִתְּכוֹן לְמַדַּע הַאִתִּיכוֹן יִתְּמִין יִתְּ יי אֶלְהֵכֹן בְּכָל לְבָבוֹן וּבְכָל נַפְשָׁבוֹן:

(ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל-דְּבָרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֹלֶם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכָּם אֲהֵבִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-

נַפְשְׁכֶם: אור החיים

ה' בְּמַר דִּחְלֵמָה דִּי אֶלְהֵכֹן תִּתְּכוֹן וְיִתְּמָה תִּתְּחֵלֶן וְיִתְּ פִקּוּדֵיהִי תִשְׁרוּן וּלְמִימְרָה תִתְּחֵלֶן וּקְדֻמוּהִי תִתְּחֵלֶן וּבְדִחְלֵמָה תִּתְּחֵלֶן:

(ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאוֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמְעוּ וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן: אור החיים

כ"ג יי אֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ • תּוֹרַת מֹשֶׁה • וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמְעוּ • בְּקוֹל

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לוֹמַר יִרְאוּ מַעֲבֹדָה וְרָה פְּלוֹנִית הִגַּם שְׁלֹא אָמַר לַעֲשׂוֹת לָהּ דָּבָר וְלֹא לַעֲבֹדָה אֶלָּא לִירְאָה שְׁמָא תִרְעֵעַ לוֹ וְאֵין זֶה מִמַּעַט יִרְאָתוֹ יִתְבָּרֵךְ אִף עַל פִּי כֵן חֲכַם מִיָּתָה כִּי אוֹתוֹ לְבַד יִירְאוּ וְאוֹמְרוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו וְלֹא מִצְוֹת עֲבֹדָה וְרָה, הַפְּנוּנָה בְּזֶה שְׂאֵם תִּצְנֶה עֲבֹדָה וְרָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ הִנָּחָה כְּגוֹן שֶׁתֹּאמַר עֲבֹדָה וְרָה מִי שִׁירְצָה לְהַרְוִים יַעֲשֶׂה דָּבָר זֶה וְיִרְוִים וּכְדוּמָה לִזְנוֹ וְאֵין בְּמַעֲשֶׂה זֶה דָּבָר שְׂנוֹגֵעַ לַעֲבֹדָה וְרָה וְיֵשׁ מִקוֹם לוֹמַר כִּיּוֹן שְׂאֵין בְּדָבָר זֶה מִין עֲבֹדָה אֵין בְּכָף כָּלוּם, תִּלְ מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ תִּשְׁמְרוּ, וְאִם כֹּא הַנְּבִיא לוֹמַר שֶׁה' צִוָּה לוֹ שִׁיעֲשׂוּ דְבָרֵי עִי' בְּזֶה וְנִצְלִיחוּ יוֹמָתָה. וְאוֹמְרוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמְעוּ פְּרוֹשׁ דִּין קָא בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא שֵׁשׁ לָכֵם לִשְׁמַע לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד אֲמִירוֹתֵי הַשְׁהוּרוֹת וְלֹא בְּקוֹלָהּ שֶׁל עֲבֹדָה וְרָה, שְׂאֵם עֲבֹדָה וְרָה אֲמָרָה אֵיזוֹ אֲמָרִים אֲסוּר לִשְׁמַעֲכֶם, וְאִם כֹּא הַנְּבִיא וְאָמַר שֶׁצִּוָּה ה' לִילָךְ לַעֲבֹדָה וְרָה לִשְׁמַע דְּבָרֵיהִי הִגַּם שְׂאֵין בָּהֶם לֹא מַעֲשֶׂה וְלֹא לִירְאָה מִפְּנֵי אִף עַל פִּי כֵן יוֹמָתָה:

וְאוֹמְרוּ וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ. פְּרוֹשׁ לָהּ לֹא לְזוּלָתוֹ, וְהַפְּנוּנָה בְּזֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (גטין י"ז) שְׂאֵמֵר קִיסֵר לְבָן קֶשֶׁן שֶׁל חֲנָה שִׁיעֲרִים לְהַשְׁלִיךְ טַעֲמָתוֹ מֵעַל יָדוֹ לְפָנֵי עֲבֹדָה וְרָה וְיִלָּךְ וּבִינְיָאָה וּבִרְאָה לְרֹאשִׁים שֶׁעֲבַד הִגַּם שְׂאֵין בְּלָבוֹ לַעֲבֹדָה וְלֹא רָצָה וְכו', עַד כֵּן פֶּאֶן וּבִכְתוּב כֵּן לוֹמַר שְׂאֵם כֹּא נְבִיא לוֹמַר עַל פִּי ה' כִּי ה' מִרְשָׁהוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן יוֹמָתָה הַנְּבִיא: וְאוֹמְרוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן. יִתְבָּרֵךְ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (תְּחִלַּת ק"א:) וְכִי אֶפְשָׁר לְדְבֵק בְּשִׁכְנָה אֶלָּא שִׁידְבֵּק בְּלוֹמְדֵי תוֹרָה שֶׁהֵם מְרַכְּבָה לְשִׁכְנָה וּבְאֵלּוּ נִדְבָק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן צִוָּה ה' שְׁלֹא יִדְבֵּק אֶלָּא בְּקִרְוֵי ה' וּקְדוּשֵׁי וּלְשַׁלֵּל כֹּא שְׁלֹא יִדְבֵּק בְּקִרְוֵי עֲבֹדָה וְרָה,

(ד) כִּי מִנְסָה וְגו'. וְאִם תֹּאמַר מַעֲתָה כִּי לְנִסְתוּיָהּ כֹּא ה' נְבִיא זֶה לָמָּה יוֹמָתָה אִם דָּבָר ה' בְּפִיָּהּ לְנִסְתוּת, וְנִרְאָה כִּי מִאֲמַר כִּי מִנְסָה לֹא כֹא לוֹמַר כִּי ה' אָמַר לְנְבִיא ל' בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה אֶלָּא כֹּא לְתַת טַעַם לְמוֹפְתִים שֶׁנֶּחֱמָה ה' וְאָמַר כִּי מִנְסָה וְגו', וְכִפִּי זֶה ה' נִתַּן מוֹפֵת זֶה לְנִסְתוּת:

אוֹ אֶפְשָׁר כִּי לְעוֹלָם מוֹפֵת וְאוֹת זֶה לֹא עָשָׂא ה' לְנִסְתוּת אֶלָּא לְאֶשֶׁר יִגִּידוּ אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְלְאִים מַעֲשֵׂה ה', וְנִתַּן טַעַם כִּי מִנְסָה תִשׁוּבָה לָמָּה שִׁיאֲמְרוּ יִשְׂרָאֵל לָמָּה ה' לֹא הִסִּיר הַמוֹפֵת וְהָאוֹת לְכָל טַעַם יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי ה' לִזְנוֹ אָמַר כִּי מִנְסָה וְגו' לִזְנוֹ הַיִּתִּים הַעוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ, אֲכַל זוּלַת טַעַם זֶה ה' יַעֲשֶׂה לְכָל תְּחִלָּתָהּ וְיִדִּי רִשְׁעִים וְלֹא יִהְיֶה לֹא אוֹת וְלֹא מוֹפֵת:

(ה) אַחֲרֵי ה' וְגו'. קִשָּׁה לָמָּה הַפְּסִיק בַּפְּסוּק זֶה בְּאִמְצַע מִשְׁפָּט נְבִיא שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו הוּא אוֹמַר וְהַנְּבִיא הַהוּא וְגו' יוֹמָתָה שֶׁהִיָּה לוֹ לְאוֹמְרוֹ אַחֵר פְּסוּק וְהַנְּבִיא וְגו'. עוֹד צָרִיף לְדַעַת לָמָּה הַצָּרִיף כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים תִּלְכוּ תִירָאוּ תִשְׁמְרוּ תִשְׁמְעוּ תַעֲבֹדוּ תִדְבְּקוּן:

וְנִרְאָה שֶׁכֹּא לְהַעִיר הַדְּבָרִים הַכְּלָלִים שִׁיעֲשֶׂם בְּעֲבוּרָתָהּ ה' כִּדִּי שֶׁתַּעֲבֹד מִהֵם לְחִיב הַנְּבִיא וְהַחֹלֶם שִׁיאֲמַר לַעֲשׂוֹת אַחַת מִהֵנָּה לַעֲשׂוֹת וְהַתְּחִיל לוֹמַר אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ זֶה מִצְוֹת קְבָלָת עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם לְלַכֵּת אַחֲרֵי ה' וְלֹא אַחֲרֵי זוּלָתוֹ, הֵא לְמַדָּת שְׂאֵם אָמַר הַנְּבִיא לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עִי' לְלַכֵּת אַחֲרֵיהֶם חֲכַם וְדִקְדָּק לוֹמַר תִּלְכוּ לְשׁוֹן עֲתִיד לְהַעֲרִיף בְּשַׁעוֹר חֲיִיב הַנְּבִיא שֶׁמִּתְחַיֵּב עָלָיו, שֶׁהִגַּם שְׁלֹא אָמַר קוֹם עֲבַד עִתָּה אֶלָּא תִתְּחֵל עִי' עֲלֵיכֶם לֹא לָמָּה לְמַחֵר יִתְחַיֵּב מִיָּתָה מַעַת שְׂאֵמֵר לָהֶם הַדְּבָרִים הִגַּם שֶׁדְּבָרָיו לְעִתִּיד:

וְאוֹמְרוּ וְאוֹתוֹ תִירָאוּ. פְּרוֹשׁ דִּין קָא אוֹתוֹ תִירָאוּ וְלֹא לַעֲבֹדָה וְרָה, הַפְּנוּנָה שְׂאֵם כֹּא

וְאִם כֹּא נְבִיא וְאָמַר בְּמִאֲמַר ה' לַעֲשׂוֹת כֵּן יוֹמָתָה הַנְּבִיא הַהוּא. וְאוֹיֵל כִּי לִזְנוֹ נִתְּחֵל בְּאוֹמְרוֹ וְכֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת לְאֲמַר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים וְלֹא אָמַר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרֵים לוֹמַר שֶׁחֲכִיכֵן גַּם אִם לֹא יִאֲמְרוּ לַעֲבַד, וְהִגַּם שֶׁגָּמַר אָמַר וְנַעֲבֹדָם, הַפְּנוּנָה בְּזֶה שֶׁסּוּפוֹ לוֹמַר וְנַעֲבֹדָם וְלַעֲוֹלָם שִׁיתְחַיֵּב עַל כָּל פְּרִטִּים שֶׁרִשָּׁם ה' בַּפְּסוּק אַחֲרֵי ה' וְגו', וְלִזְנוֹ גָּמַר אָמַר וְהַנְּבִיא הַהוּא וְגו' פְּרוֹשׁ שֶׁרָצָה לְנַגֵּד הָאֲמוּר יוֹמָתָה, וְטַעַם הַמִּיתָה אָמַר הַכְּתוּב כִּי דָבָר סָרָה עַל ה', וְהִגַּם שְׁלֹא הִסִּית בְּפְרוֹשׁ לַעֲבַד עֲבֹדָה וְרָה אִף עַל פִּי כֵן מִחֲכָבוֹ הַכְּתוּב עַל שֶׁשָּׁקַר עַל ה' שֶׁנִּבְא דְבָרִים רָעִים כְּאֵלֶּה, וּמוֹדִיעַ ה' שֶׁנִּבְאָה כְּזוֹ לֹא יִנָּבֵא נְבִיאָו, וְהִגַּם שֶׁיִּנָּבֵא לוֹמַר לִישְׂרָאֵל לְבִטֵּל אֵיזוֹ מִצְוָה הַיּוֹדָתָה שְׂעָה, דִּין קָא בְּשִׁאֲרַת מִצְוֹת, אֲכַל בְּעֲבוּרָה וְרָה כָּל שְׂהוּא בְּאֲסוּר, בֵּין דָּבָר שֶׁחֲכַם עָלָיו מִיָּתָה, וּבֵין דָּבָר שֶׁאֵינֶה חֲכַם עָלָיו מִיָּתָה לֹא יִסְפִּיק ה' עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ אֲפִלּוּ לְפִי שְׂעָה, וְאִם אָמַר כֵּן נְבִיא שֶׁקָּרָא עֲנָה בַּה', וְכֵן אָמַר בַּסִּפְרִי וז"ל כִּי דָבָר סָרָה שֶׁכֹּא לְנִיף דְּבָרָיו שֶׁל הַקִּבָּה ע"כ, וְעַל זֵיווּפוֹ הוּא מָת:

וְחִיץ מִדְּרַגְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ הַכְּתוּב שֶׁכֹּא לְהַעֲרִיר עַל כָּלִלוֹת הַתּוֹרָה שֶׁכָּלֵל בְּשִׁשָּׁה סְדְרֵי מִשְׁנַה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, אַחֲרֵי ה' וְגו' תִּלְכוּ זֶה סֵדֶר יְרֵעִים, וְלְפִי שֵׁשׁ בָּהֶם דִּין לְקַט שֶׁחֲכָה וּפָאָה וּמִתְנַתּוֹת עֲנִיִּים וְכָל מִמְדוּתָיו יִתְבָּרֵךְ, גַּם לַעֲנִין מַעֲשֶׂה שְׁנֵי שְׁצִירָיו לְהוֹלִיכֵם לְמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה', גַּם בְּעִנֵּין מַעֲשֶׂה לִי פְרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ מַה שֶׁאֲמַר ז"ל (ש"ר פ"א) מַעֲשֶׂה בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁהִיָּה נוֹתֵן מַעֲשָׁרוֹתָיו וְהִיָּתָה לוֹ שְׂדֵהוּ מוֹצִיאָה לוֹ אֶלָּף וְכו' לְאַחַר זֶמֶן מַת הָאִישׁ הַהוּא וְעִמָּד כְּנֹ שְׁנֵה רֹאשׁוֹנָה רָצָה עֵינֵי בְּמַעֲשָׁרוֹת וּפְתַח מִשְׁעוֹר הַצִּירָה, לְשִׁנָּה הַבָּאָה הַיּוֹצִיאָה לוֹ הַשְׂדֵּה כְּשַׁעוֹר מַה שֶׁפָּרַע עָלָיו אֶשְׁתַּקֵּר,

(ו) וְהִנְבִּיאַת הַהוּא אִין חִלְמֵי הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמָת כִּי דְבַר-סֵרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְדֵּךְ מִבְּתֵי עֲבָדִים לְהַדְיָחָךְ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַתְהָ הָרַע

מקורבך: אור החיים

כ"י ס' ד' המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתו לדבר כן, דיטורנור"א בלע"ז (אבווענדונג). והפך מביט עבדים • (ספרי) אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו.

(ז) כִּי יִסִּיתֶךָ אֶחִיד בֶּן-אִמֶּךָ אוֹ-בִנְךָ אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקֶךָ אוֹ רַעֲךָ אֲשֶׁר כִּנְפִשְׁךָ בַּפֶּתֶר לֵאמֹר גִּלְזָה וְנַעֲבָדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֶבְתִּיךָ: אור החיים

וארי זמלכך אחרך בר אמוך או בךך או ברתך או אפת קלמך או חכךך די כנפשוך בפתרך למימר נתן ונפלה לטעות עממא די לא ידעת את ואבתיך:

כ"י כ' כי יסיתך • אין הסתה אלא גרוי, שזאמר (ש"א כו): "אם ה' הסיתך ב", אמיתר"א בלע"ז (אן רייצען), שמשאיו לעשות כן. אחיר • מאב. בן-אמוך • מאם (קידושין פ). חיקך • השוכבת בחיקך ומחוקה בך, אפקיט"א בלע"ז (אנהאנגענד), וכן (יחזקאל מג): "ומחיק הארץ", מיסוד התקוע בארץ. אשר כנפשוך • זה אביר, פרש לק

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שמעונים ישראל לשמע לנביא דכתיב (לקמן י"ח ט"ו) אלו תשמעון, מה שאין כן הכא בדברי תלומות שאין חייב על ישראל לשמע דברי תלומות ויש מקום לומר עליהם תלומות שוא ידברו אינו חייב תלמוד לומר או חלם. ואם היה אומר חלם וגו' ולא נביא הייתי אומר שאין חייב מיתה אלא החולם, אבל הנביא ומה גם נביא שהוא מתוך לנביא אמת כמו שפרשתי בפסוק שלפני זה ואמנו דבריו כדרך שיאמנו דבריו כשיאמר לעבר על שאר מצוות לפי שעה תלמוד לומר והנביא וגו': החולם שהוא יומת כי דבר וגו'. פונת הכתוב היא לפי שיאמר האומר בשלמא הנביא בנדאי שלא תבוא הנבואה כדרך זה אלא אשר בך מלכו מה שאין כן החולם להיות שבחלום יבואו להאדם דברים מפלאים וכוונתם כול להיות שנה האיש חולם הנה חלם ולא שקר, והן אמת אם היה חייב מיתה על אשר יאמר להם עברו עבודה זרה זה יתחייב מדין מסית, אבל כיון שהוא מת על ספור החולם לבר ויכמו שפרשתי שאפלו החלט הדברים אינו אומר אלא שהמופת הוא האומר לעבר א"כ למה ימות החולם על תלומדו, לזה אמר כי דבר סרה פרוש הגם שצדיק לומר כי בא החולם כדבריו והוא מה שהעיר בתבת החולם פרוש לו יהיה שהאמת היותו חולם כדבריו אף על פי כן לא היה לו להחשיבו ולספור לעם בני ישראל כיון שהוא דבר סרה על ה' ועל זה לבר יומת:

וגמר אמר המוציא אתכם מארץ מצרים בא הכתוב לשפט בצדק חייב מיתה החולם במאמר זה, על זה הדרך כיון שה' אלהיכם הוציא אתכם מארץ מצרים הרי הראה ה' בעין פתוחה בקנין אמונה ה' והכחשת זולתו, וכמו שפרשתי בפגשת יתרו בפסוק אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכיון שכן

לשנה אחרת פחת עוד הוציאה לו שדוה כשעור מה שפרע שנה שעברה וכן על זה הדרך ע"כ, הדברים מוכיחים כי לשעור מה שהיה נותן היהת שדוה מוציאה לו לזה בא מאמרו יתברך באן וצוה עליו שגלף הוא אחר מעשיו יתברך לתת כפי מה שיתן לו ולא יסובב שה' ילף אחריו כפי מה שיתן הוא מעשורתיו על אפן שכתבנו:

עוד נתפסן הכתוב לומר לשון זה כנגד סדר ורעים לפי שבו מחית האדם ומזונותיו, וכתב במקום בהלכות דעות (פ"ג ה"ב) שצריך שיכונן אדם במאכלו ובמשותהו ובהכרות גופו לעבודת ה' וכו' דכתיב (משלי ג') בכל דרכיך דעה וגו', והוא מאמר אחרי ה' אלהיכם תלכו בדרכיכם, ואתו תיראו זה סדר מוצר, ורמזם בתבת אתו כי שבת נקרא אות דכתיב (שמות ל"א י"ז) אות הוא, גם ימים טובים נקראים אותות, ויחס להם המוצר על דרך אומנם ז"ל בספר תהיני הוהר (תקון ט') גר שבת שצריך לינא מענשם. ואת מצותיו תשמרו זה סדר נשים, שצריך לשמר הרבה מצוות שבהלכות נשים ואסורי ביאה וזקנות. ויבא תשמעו זה סדר נזיקין, ורמז במאמר ויבא תשמעו שצריך להטות און לאשר ישפטו השופטים לחייב החייב ולזכות הנזכאי ולא יסור מכל אשר יורהו, וכמו שאמר הכתוב (לקמן י"ז י"ב) והאיש וגו' לבלתי שמע אל הפה וגו' או אל השפט וגו'. ואתו תעבדו זה סדר קדשים שכלו משפטי עבודת בית אלהינו. ובו תדבקו זה סדר טהרות שכלו משפטי הטהרות, ורמזו במאמר ובו תדבקו כי באמצעות הטהרה יהיו ראויים לדבק בשכינה:

(ו) והנביא שהוא או חלם וגו'. הצרך הכתוב לומר נביא וחלם, שאם לא היה אומר אלא נביא הייתי אומר אומר שלא חייב הכתוב מיתה אלא לזה שאמר שדבר ה' אלו בנבואה

החולם הנה היה לו לבטל את אשר יגיד לו בעל החלומות בדמיונות הפזיזות מפני מה שראה בקיץ ולא בחלום וכיון שלא עשה כן ובא לספור זה יגיד שצדקו הדברים אצלו ותפץ שישמעו אלו בית ישראל לזה יומת על חלומותיו ועל דבריו:

מן הדרך אשר צוה ה' בא לומר כי טעם חייב מיתה לנביא וחולם הוא לפי שזכו דבריהם על דבר שהוא עוקר כללות התורה שהוא עבודה זרה ששקולה כנגד כל התורה, הא למדת שאם בא על אחת מכל מצוות ה' בין חולם בין נביא לא יומתו, ודין הקבלה מהם, בעל החלומות נאמר אלו שוא ידבר, והנביא אם הוא ידע לנביא אמת נקבל ממנו כאלוהו בהר הפרקל:

ובערות הרע מקורבך. אולי שינמו לאותו שקראו הקדוש ב"ה בשם זה דכתיב (בראשית ח' כ"א) יצר לב האדם רע, ולזה אמר הרע הידוע, והפונה בזה כי כשיעשו משפט בכיניא בזה מתבער הרע ונתש כחו ולא יתעצם בלבבות בני אדם כאמרו מקורבך:

(ז) כי יסיתך אחיד וגו'. כפ' זו רמז ה' הערה גדולה באפני הסתה הבאה לאדם מעצמו להטותו מדרך הטוב והישר, דע כי יש מסית שוא עם האדם מיום היותו בעולם, וכאומרים ז"ל (סנהדרין צ"א): בפסוק (בראשית ד') לפתח חטאת רבץ והוא מסית להאדם להרע:

עוד יגדל באדם כח מסית ב' באמצעות העברה אם עבר על מצוה אחת תגדל בו כח החפץ נשע, סוד מאמר (אבות פ"ד מ"ב) עברה גוררת עברה, והאריכו בזה אנשי אמת לומר כי על ידי עברה א' קונה קטגור אחד ונוסף גם הוא על כח הרע הראשון להטותו, וכן שנים וכן שלשה כי ירבה להטות יגדל בו הסתה, ולטעם זה אמרו (ברכות לז): מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד:

ברחוקים. **מקצה הארץ** • (ספרי) זו חמיה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלקים מסוף העולם ועד סופו.

(ט) **לֹא־תֵאָבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תִחֲסוּ עֵינָיו עָלָיו וְלֹא־תִחַמֵּל וְלֹא־תִכְסֶּה עָלָיו:** ^ט לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינה עלוהי ולא תרחם ולא תכסי עלוהי:

כז"י • **לֹא־תֵאָבֶה לוֹ** • (שם) לא תהא תאב לו, לא תאָהבנו, לפי שנגאמר (ויקרא ט): "וְאֶהְבֶּתָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", את זה לא תאהב. **וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו** • בהתחננו על נפשו למחל לו, לפי שנגאמר (שמות כג): "עֲזֹב תֵּעֲזֹב עִמּוֹ", לזה לא תעזב. **וְלֹא תִחֲסוּ עֵינָיו עָלָיו** • לפי שנגאמר: "לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רֹעֵךְ", על זה לא תחוס. **וְלֹא־תִחַמֵּל** • לא תהפך בזכותו. **וְלֹא־תִכְסֶּה עָלָיו** • (ספרי) אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחק.

הפתיח את החיביון לה, קל וחומר לאחרים. **בסתר** • דבר הפתיח בהנה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר (משלי א): "בְּנֶשֶׁף־בְּעֶרֶב יוֹם, בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וּבְאִפְלָה". **אֲשֶׁר לֹא יֵדַעַת אֶתָּה וְאֶבְתִּירִי** • דבר זה, גנאי גדול הוא לה, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לה: 'עזב מה שמסרו לה אבותי'.

(ח) **מֵאַלְהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֶיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחֻקִּים מִמֶּךָּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קִצֵּה הָאָרֶץ:** ^ח משצות עממיא די בסביבותיכון דקריבין לה או דרחיקין מנך מספיי ארעא ועד קיפיי ארעא:

כז"י • **הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחֻקִּים** • (סנהדרין סא) למה פרט קרובים ורחוקים? אלא כך אמר הפתיח: מטיבין של קרובים, אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים, כך אין ממש

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ומדבר במדבר דברי אהבה ורעות ומראה טלפים כי לא להרע הוא מתפנין. ואומר לאמר גלכה פרוש לא שאומר בפרוש גלכה נעבדה אלא אומר דברים מסתרים ומחלית דבריו הוא לומר גלכה נעבדה וגו', גם יצרים במאמרו לומר גלכה נעבדה שכולל עצמו עמו, ומתחכם בזה לומר שגם הוא עד עתה לא היה מסכים לעבודה וזה אלא מכאן ולכאן הוא רוצה לעבד, ובהו יחשב האדם כי נפשו היא המדברת ולא זולתה שהוא יצר הרע:

ואומר אשר לא ידעת. פרוש בא בטענה נגד מה שנתחייב האדם בקבלת התורה שלא לעבד אלהים אחרים ואומר לו כי אין עליו החיוב אלא דוקא בעבודה וזה שידע וקבל שלא לעבדה אכל עבודה וזה אלהים לא ידעום בעולם אין עליו טענה מה שקבל שלא לעבד כי לא עלה זה על דעת אדם כשקבל, והוא אומר אשר לא ידעת אתה ולא אתה לבד אלא ואבותיך גם הם כשקבלו עליהם אסור עבודה וזה לא ידעו זו:

ואומר מאליה העמים. פרוש כי יבוא בטענה להוכיח ממה שלפניו מאליה העמים אשר סביבותיהם כי יראו העמים שסביב ישראל יחננו בשלילה ובהחלטה מרבה ויאמרו אליו להדמות למה שלפניו, או יבוא בטענה להוכיח הוכחה גדולה והוא כשתהיה עבודה וזה שנתפשט בעולם שכל העולם או רבו עובדים אותה כמו שארע עובדים אלו שמלכות אדום כלם עובדים וכו', והיא פנה גדולה, ולדברי רבותינו ז"ל (יומא י'). שאמרו עתידה מלכות הרשעה שתתפשט בכל העולם, הנה עבודה וזה אחת בכל העולם מקצה הארץ ועד קצה הארץ והסמה זו עמה טענה להוכיח כי יש בה ממש חי, אף על פי כן

עוד באמצעות נטות האדם לדרך לא טוב וסובבנו קנות כח ג' שהוא נפש רעה כדרך שייקנה האדם בתוספת נשמה וזהו בהתעצמותו בדרך ה' כמו כן באמצעות דרכים הרעים וקנה תוספת נפש רעה להחטיאו:

עוד יוסיף מנה גדר ד' והוא להכניס נפשו בגדר אחרת שאין למעלה ממנה, והוא שנפשו תתחבר ותשתתף עם חלק הרע ותשנה לו בטבעה, וזה הוא גמר החלט נפש אדם לכפר בעקר ולעבד עבודה וזה. והוא מה שרמז באומרו כי יסיתך אחיך הוא חלק הרע שהוא מתאחה עם האדם מתחלתו קדם בואו בעולם, ואומר כן אמר נתפנין להודיע מנן בא אח לצרה ואמר כן אמר שהיא אם כל מי שהיא חנה שגומה תערכת הרע במקור הקדשה בחטא הראשון. ונגד גדר ב' שהוא מסית הנולד מחטא האדם כנזכר אומר או כנה או בתך הם תולדות מעשים רעים שגם הם נקראים בנים זרים, ואמר או בתך כי יש עברות שילידו קטגור במדרגת זכר ויש במדרגת נקבה כפי כח החטא כשהיה גדול יולד כח הזכר ולפי חלישותו יתחכם אליו כנני הפת:

וכנגד גדר ג' שהוא קנין נפש רעה שתתלה עם החוטא אומר או אשת חיקך ששונאת בתוכו נפש רעה ותגביר בו ההסמה להפעיל הרע:

וכנגד גדר ד' שהוא נטות הנפש וכלותה לחלק הרע שיהיה בנפשו אומר רעך אשר כנפשו שאין גדר בין שניהם אלא חלק הרע ונפשו בחינה אחת, ואחר הדגות אלו יהיה כח במסית לדבר אליו בדברים האלה גלכה ונעבדה וגו', ודקדק לומר בסתר להעיר כי המסית הוא מסתיר עצמו כי הוא המסית

אמר לא תאבה לו וגו' פרוש נותנת התורה עצה לאדם שימלט בה ממנו, אחד לא תאבה לו, פרוש על דרך אומר (משלי א') בני אם תפתו חטאים אל תבא, פרוש לא תפגס עמו בטענות אלא שלילת הרצון בלא טענה, ועין מה שפרשתי בפסוק ולא אבה (דברים ב') וישלל שמע דבריו עוד בזה, והטעם שאם יכנס עמו בטענות, התמדת החושב תוליד תכונת הרע באדם:

ואומר לא תחוס וגו'. פרוש שצריך להרחיק ממנו כל אשר תאנה נפשו אפילו דברים שאין בהם אסור כדי לענות אדם נפשו ולא תחוס ולא יחמל עליו לומר למה יענה נפשו ללא דבר וה' הרשהו לתאבון זה, והנה הגם שענוי זה היא לא נפש עקרו היא לאותו המתלהו לה שהם כחות המסיתים שזכרנו, והוא סוד התענית שיתענה האדם לאבד כח הרע הדבוק בו שהוא כח המסית האמור. ואומר ולא תכסה פרוש על דרך מעשה של רב עמרם חסידא (קדושין פ"א). שצעק נזרא בי עמרם ואספו יחד גם בני אדם גם בני איש ובהו גרש ממנו מסית, והוא אומר לא תכסה עליו הכרו עליו וגלהו לעיני הכל ובהו תהיה נמלט ממנו כי בזה אתה הורגו והוא אומר כי הרג תהרגנו, ואומר ידך תהיה בו בראשונה להמיתו וגו' פרוש שלא הרשה אותך הפתיח לגלות מעשיו ולקרא כהחסידי נזרא בי עמרם אלא כשלא תשיג ידך אכל כשתשיג להטעם כנגדו ולרחותו אין לה להכלם בדרך זה אלא ידך תהיה בו בראשונה להמיתו, על דרך אומר (תהלים ק"ט) ולפי חלל בקרבי, ואם לא תשיג ידך יד כל העם באחרונה לקרא נזרא בי עמרם לבוא אליו העם להרגו בכחם שאבוד תאנתו היא הורגתו:

(טו) וְדַרְשֵׁת וְחֻקֶּת וְשִׁאלָה
הַיֵּטֵב וְהַחֵה אֶמֶת נֶכֶן הַדָּבָר
נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת
בְּקִרְבֶּךָ:

כ"י וְדַרְשֵׁת וְחֻקֶּת וְשִׁאלָה הַיֵּטֵב • (סנהדרין מ) מִכָּאן לְמִדּוֹ שֶׁבַע חֻקִּירוֹת, מִרְבּוֹי הַמִּקְרָא כָּאן וְשׂוֹ: דְּרִישָׁה, וְחֻקִּירָה וְהַיֵּטֵב; וְשִׁאלָה, אֵינּוּ מִן הַמִּנְיָן, וּמִמֶּנּוּ לְמִדּוֹ בְּדִיקוֹת, וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים יט): "וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב", וְעוֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שם יז): "וְדַרְשֵׁת הַיֵּטֵב", וְלִמְדוֹ: 'הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב' לְגִזְרָה שְׁוֶה, לִיתֵן הָאָמּוֹר שֶׁל זֶה בָּזָה.

(טז) הִכָּה תִכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר
הַהוּא לְפִי־חֶרֶב הַחֵלֶם אֹתָהּ
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־
בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:

כ"י הִכָּה תִכֶּה • (ב"מ לא) אִם אֵינָהּ יָכֹל לְהַמִּיתָם בְּמִיתָה הַקְּטוֹנָה בָּהֶם, הַמִּיתָם בְּאֶחָת.

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־
תּוֹךְ רֶחֱבָהּ וְשִׁרְפָתָהּ בָּאֵשׁ אֶת־
הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ בְּלִיל
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל
עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כ"י לה' אֱלֹהֶיךָ • לְשִׁמּוֹ וּבִשְׁבִילוֹ.

(יח) וְלֹא־יִדְבֹק בִּידֶךָ מְאוּמָה
מִן־הַחֵרֶם לְמַעַן יֵשׁוּב יְהוָה
מִחֲרוֹן אָפוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים
וְרַחֲמֶךָ וְהִרְפֶּךָ בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְתָּיִךְ: אור החיים

בְּקוֹל הַנְּשִׁמָּע, וְהוּא אוֹמֵר וְדַרְשֵׁת וְחֻקֶּת וְשִׁאלָה וּמִן הַרְאֵי הִנֵּה לוֹ לְהַקְדִּים וְשִׁאלָה שֶׁהִיא הַשִּׁאלָה וְאַחֵר כִּן הַדְרִישָׁה וְהַחֻקִּירָה, אֵלָּא נִתְּנָה לִזְמַן שֶׁיִּדְרֹשׁ בְּשִׁמְעָה הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁשִּׁמְעָה אִם יֵשׁ עֲדִים בְּדָבָר וְאִם כ"י וְשִׁאלָה פִּי הַעֲדִים לְדוֹן עַל פִּי עֲדוּתָם:

(יח) וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ. בְּנִת מְאֹמֶר זֶה כָּאן לְפִי שֶׁצִּוָּה עַל עִיר הַנִּדְחָת שֶׁיִּהְיֶה כָּל הָעִיר לְפִי חֶרֶב וְאִפְלוּ בְּהִמָּתָם מַעֲשֵׂה הַזֶּה יוֹלִיד טַעַם הַאֲבִירִיּוֹת בְּלִב הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁסָּפְרוּ לָנוּ הַיִּשְׁמְעָאֵלִים כַּת הַרוֹצְחִים בְּמִאֲמָר הַמָּלָךְ כִּי יֵשׁ לָהֶם חֹשֶׁק גָּדוֹל בְּשִׁעָה שְׁהוֹרָגִים אָדָם וְנִכְרְתָה מִהֶם שְׂרָשׁ הַרְחִמִים וְהָיוּ לְאֶבֶר,

(י) כִּי הִרְגָּה תִהְיֶה יָדְךָ תִּהְיֶה
בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד
כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:

כ"י כִּי הִרְגָּה תִהְיֶה • [אם יֵצֵא מִבֵּית דִּין זָכָאי, הַחֲזִירָהוּ לְחוֹבָה], יֵצֵא מִבֵּית דִּין חַיִּב, אֵל תַּחֲזִירָהוּ לְזָכוֹת (ספרי). יָדְךָ תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה • מִצְוָה בִּיד הַנִּיָּסָת לְהַמִּיתוֹ, לֹא מֵת בִּידוֹ, יָמוֹת בִּיד אַחֲרִים, שְׁנָאָמֵר: "וְיָד כָּל הָעָם וְגו'".

(יא) וּסְקַלְתוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי
בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֹךָ מֵעַל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אור החיים

(יב) וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ
וְלֹא־יִוָּסְפוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הָרַע
הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ:

(יג) כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עֲרִיךְ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
לְשֹׁבֵת שָׁם לְאֹמֶר: אור החיים

כ"י לְשֹׁבֵת שָׁם • (ספרי) פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁלֹּא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי־תִשְׁמָע וְגו' לְאֹמֶר • אוֹמְרִים כֵּן: "יֵצְאוּ וְגו'".

(יד) יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנִי־בְלִיעַל
מִקִּרְבֶּךָ וַיְדִיחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם
לְאֹמֶר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים
אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם:

כ"י אֲנָשִׁים • (סנהדרין פה) וְלֹא נָשִׁים. בְּנִי־בְלִיעַל • (שם) בְּלִי עַל, שֶׁפָּרְקוּ עַל שֶׁל מְקוֹם. יֹשְׁבֵי עִירָם • וְלֹא יוֹשְׁבֵי עִיר אַחֲרָת. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת עַד שֶׁיְדִיחוּהָ אֲנָשִׁים, וְעַד שֶׁיְהִי מִדִּיחָהּ מִתּוֹכָה'.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לומר בגי' בלעל ואני יודע שהם אנשים, ואם לומר אנשים ולא קטנים זה אינו צריך קרא למעטם שכל שלא הגיע לכלל ענישין אין צריך למעטו. אכן נתפנה הכתוב לומר שהגם שאמרו יצאו אנשים פרוש שהם צדיקים כאמרו ז"ל (מדר' שלח) אנשים שבמקרא צדיקים, והוא אמרו לאמר יצאו אנשים מודיעין הכתוב שתחזיק אותם בגי' בלעל ותסיר מהם חזקת בשרות:

עוד ירצה שהגם שלא שמעת הדברים ברורים שיצאו המדיחים אלא אמירה שנשמע ממנה דבר זה שיצאו וגו' ודרשת וגו' פרוש יעשה דרישה וחקירה לדעת אם יש ממש

(יא) (ואמרו) וסקלתו באבנים ומת. על דרך אמרו ז"ל בזהר (ח"ג ע"ב) בסוד שמע ישראל שיש בו ה' אבנים שבו סוקלין ס"מ בקרשטא ומת. ואמרו וכל ישראל ישמעו ויראו כי בשקראו ישראל קריאתם וטעם קריאתם ישמעו ויסיפו ליראה את ה', כאמרו ז"ל שם באותו מעשה של החסיד:

(יג) לשבת שם לאמר. אמרו לאמר, נתפנה למה שאמרו ז"ל (קבוצות י'): שיש מצוה לשבת בארץ כנען, והוא אמרו לשבת שם לאמר באלו אמר לאמר לשבת שם:

עוד יתבאר בדקדוק אמרו יצאו אנשים בגי' בלעל למה אמר אנשים שהיה מספיק

אלהיה לשמור את-כל-מצותיו אלקה למשר ית כל
אשר אנכי מצוה היום לעשות
הישר בעיני יהוה אלהיה:
קדם יי אלקה:

רש"י למען ישוב ה' מחרון אפו • (ספרי) שכל זמן שעבודת כוכבים
בעולם, חרון אף בעולם.
(יט) כי תשמע בקול יהוה יט ארי תקבל למימרא דיי

♦ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ♦

הפיונה לדבר המתעב מצד עצמו, החפצא, כמו מאכלות
אסורות, אלא מצד הגבירא - גם סוג זה אסור באכילה. ועל כך
מביא שתי דגמאות. א. בכור בעל מום עצמו אינו מתעב, שהרי
הוא מתר באכילה, אלא שיש אסור אכילה על האדם שעשה
דבר נתעב, הוא הפקיע את קדשתו להיות ראוי למזבח (ובדרך
הפשט חל אסור זה רק עליו ולא על אחרים). ב. המבשל בשר
בחלב עשה דבר נתעב, ולכן נאסר המאכל עליו באסור נוסף
באכילתו, ואלו האחרים המאכל אסור רק ממה שקתוב לא
תבשל גדי בחלב אמו. (דקושי שיחות כט עמ' 92)

(ד) זאת הבהמה אשר תאכלו • דין בעירא דתיכלון
שור שיה כשבים ושה עזים:
תורין אפרין דרחלין
וגרין דעזין:

רש"י זאת הבהמה וגו'.

(ה) איל וצבי ויחמור ואקן • אילא וטביא ויחמורא
ויצלא ורימא ותורכלא
ודיצא:

רש"י איל וצבי ויחמור • למדנו (ספרי. חולין עא) שהחיה בכלל בהמה,
ולמדנו (חולין סג) שהבהמה נחיה טמאה מרבה מן הטוהרה, שבכל
מקום פורט את המעט. ואקו • מתרגם: 'יעלא', (איוב לט) יעלי
סלע הוא, אשטנבו"ק (ת"א וחולין פ). ותאו • תורכלא, [וכן פרש"י
איוב ל"ט. ר"ה כו ב. וע"ע ברש"י חולין נט ב] תור היער. באל"א,
יער בלשון ארמי.

(ו) וכל-בהמה מפרסת פרסה • וכל בעירא דסדיקא
ושמעת שמעל שתי פרסות
מעלת גרה בבהמה אתה
תאכלו:

רש"י מפרסת • סדוקה, כתרגומו. פרסה • פלאנט"ה

שנתפזן לומר שבמיתת איש אין אבדה למת
אלא הרי הוא דומה לאדם ששלח בנו לסחורה
לעיר אחרת ולזמנים שלח האב אחר בנו ואין
העדר הבן אלא מן המקום שהלך משם אבל
על כל פנים ישנו ואדרבה בטוב לו שחזר
הבן אצל אביו שהוא מקור חיים ועל זה
אין לנו להתגודד ולשים קרחה מה שאין בן
האמות שלא נקראו בנים לה', והוא אומר
אתם לשלל שאר האמות שעליהם ידו הדיונים
ביום מיתתם שהם מתים מיתה שאינם עוד
במקצא בין חיים:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נראה וימלא החסרון בתוספת מרבה. ואומר
כי תשמע נתן טעם להבטחתו כי בשלמא
אם היתה הרציחה של אנשי עיר הנדחת
לנקמה אנושית יש מקום להנמשך מהדבר
מה שאין בן עתה שאין המעשה אלא משעם
קבלת מצות המלך, והוא אומר כי תשמע
בקול ה' לשמור את כל מצותיו כי כשעושים
משפט בעיר הנדחת כאלו קמו כל מצוות
ה' כאומרים ז"ל (סנהדרין ק"א):

(א) בנים אתם וגו'. צריך לדעת מה טעם סמך
מאמר בנים אתם למאמר התגודד, נראה

(א) בנים אתם ליהוה אלהיכם • אבנין אתון קדם יי
לא תתגודדו ולא-תשימו
קרחה בין עיניכם למת: אור
עניכון על מית:

החיים

רש"י לא תתגודדו • לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מות, כדרך
שהאמורים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות
נאים ולא גדודים ומקרחים. בין עיניכם • אצל הפדחת, ובמקום
אחר הוא אומר (ויקרא כא): "לא יקרחו קרחה בראשם", לעשות כל
הראש בבין העינים.

(ב) כי עם קדוש אתה ליהוה • ארי עם קדיש את קדם
אלהיה ובך בחר יהוה להיות
לו לעם סגולה מכל העמים
אשר על-פני האדמה:

רש"י כי עם קדוש אתה • קדשת עצמך מאבותיך, ועוד: "ובך
בחר ה'".

(ג) לא תאכל בלתי-עבה: • לא תיכול כל דמרחק:

רש"י בלתי-עבה • (בכורות לד) כל שתעבתי לה, כגון: צרם און בכור
קדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לה: "כל מום לא יהיה
בו", ובא ולמד כאן, שלא ישחוט ויאכל על אותו המום. בשל בשר
בחלב, הרי דבר שתעבתי לה, והזהיר כאן על אכילתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

כל שתעבתי לה, כגון צרם און בכור • בשל בשר בחלב
(רש"י יד, ג)

לרש"י הקשה, מפנין שמדבר בתועבה, ברור שאסור לאכלו,
ומאי קא משמע לן? לכן פרש כל שתעבתי לה, כלומר: אין

והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר
הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה'
רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות
מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מתד
לבשל כח האכזריות שגולד בהם מכת
המעשה. ואומר ורחמך העיר כזה שכל זמן
שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו בן יתנהג
ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן:
ואומר והרבה נתפזן לנחם העם בראותם כי
נפרצו פרץ באבדן אנשי עיר אחת
יחד, לזה הבטיחם כי לא ירע לבכם כי הוא

(פוסזאהלע) • וּשְׂשַׁעַת • חלוקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים, והיא טמאה • בבהמה • (חולין סט) משמע מה שנמצא בבהמה, אכל! מכאן אמרו (שם ע"ד) שהשלייל נתר בשחיטת אמו •

(יג) וְהִרְאָה וְאֶת־הָאֵיָהּ וְהִדִּיָּה יג וכת פנפא וטרפיתא למינה: אור החיים

כ"י • וְהִרְאָה וְאֶת־הָאֵיָהּ וגו' • היא ראה, היא אינה, היא דיה, ולמה נקרא שמה 'ראה'? שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמוטיה? שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להתיר, אומר: 'זו, דיה שמה, או אינה שמה, וזו לא אסר הכתוב'. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמוד שהעופות הטוהרים מרבים על הטמאים, לפיכך פרט את המעט •

(יד) וְאֶת פֶּל־עֶרֶב לְמִינֹו: יד וית כל ערבא לזנה:

(טו) וְאֶת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמֹם וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵיהֶם: טו וית בת נעמיתא וציצא וצפר שחפא ונצא לזנה:

(טז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְּׁמַת: טז וקניא וקפופא וכותא: כ"י • התנשמת • קלב"א שורי"ץ (פלעדערמווי) •

(יז) וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשְּׁלָף: יז וקתא וירקקא ושלי נוינא: כ"י • שֶׁלֶף • (חולין סג) השולף דגים מן הים •

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינֵיהֶם וְהַדּוֹכִיפָת וְהַעֲטָלָף: יח ותחיריתא ואבוי לזנה: כ"י • דוכיפת • הוא תרנגול הבר, ובלע"ז הרופ"א (וידעאפץ), וכך בלתי כפולה •

(יט) וְכָל־שָׂרִיץ הָעוֹף טָמֵא הוּא יט וכל רחשא דעופא מסאב הוא לכוון לא לכה לא יאכלו: תאכלון:

כ"י • שָׂרִיץ הָעוֹף • הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון: זבובין, וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים 'שרץ' •

(כ) כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כ כל עופא דכי תיכלון: כ"י • כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ • ולא את הטמא, בא ליתן 'עשה' על 'לא תעשה', וכן בבהמה: אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולא הבא מכלל 'עשה', 'עשה', לעבר עליהם ב'עשה' ולא תעשה •

(ז) אֵךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַל הַגֶּרֶה וּמִמַּפְרִיֵּי הַפֶּרֶס הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה וְאֶת־הָאֲרָנְבַת וְאֶת־הַשֶּׁפֶן כִּי־מַעַלָּה גֶרֶה הִמָּה וּפֶרֶסָהּ לֹא הַפְּרִיסוּ טְמָאִים הֵם לָכֶם: ז אכר את זה לא תאכלו ממשקי פשרא ומפסדיקי פרסתא מטלפי טלפיא ית גמלא וית ארנבא וית טפנא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכוון:

כ"י • הַשְּׂסוּעָה • (נדה כד) בריה היא שיש לה שני גבין ושני שדראות; אמרו רבותינו: (חולין ס"ג) 'למה נשנו? בבהמות, מפני השסועה, ובעופות, מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים' •

(ח) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיֵּי פֶרֶסָהּ הוּא וְלֹא גֶרֶה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבֶּשֶׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְגִבְלָתָם לֹא תִנְעוּ: ח ואת החזיר כי מפריי פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובגבלתם לא תנעו:

כ"י • וּבְגִבְלָתָם לֹא תִנְעוּ • (ת"ס) רבותינו פרשו: ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל. יכל יהיו מזוהרים בכל השנה? תלמוד לומר (ויקרא כא): "אמר אל הכהנים וגו'", ומה טמאות המות, חמורה, כהנים מזוהרים ואין ישראל מזוהרים, טמאות נבלה, קלה, לא כל שפן? •

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל־אֲשֶׁר בָּמִים כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹּאכְלוּ: ט את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו:

(י) וְכָל־אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: י וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם:

(יא) כָּל־צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ: יא כל צפר דכא תיכלון: כ"י • כָּל־צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ • (קידושין נז) להתיר משלחת שבמצרע •

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעוֹנִיָּה: יב וזה אשר לא תאכלו מהם: כ"י • וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם • לאסר את השחוטה •

אור החיים על התורה – מהרש"א בלום, אברמוביץ

יג) וְהִרְאָה וגו' למינה. נראה שכל מין מהכ"ד (חולין ס"ג) שיש בו מינים הרבה ומשנים אמר בהם הכתוב למינהו למיניהם וכל שאין נכר שהוא נשר שחוששין שהוא מין נשר, הרי שיש לגשר מינים ואף על פי כן לא אמר הכתוב למינהו:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ה מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה

כ"ה • לגר אשר בשעריך • גר תושב, שקבל עליו שלא לעבד עבודה זרה ואוכל נבלות. כי עם קדוש אתה לה' • (ספרי) קדש את עצמך במתן לך, דברים המותרים ואחרים נזהרים בהם אסור, אל תתירם בפניהם. לא-תבשל גדי • (חולין ק"ג) שלש פעמים, פרט לחיה, ולעופות ולבהמה טמאה. לא-תבשל גדי וגו'.

כא לא תיכלון כל נבילא לתותב ערל די בקרין תתננה וניקלנה או תזבננה לבר עממין ארי עם קדיש את קדם יי אלקה לא תיכול בשר בתלב: (כא) לא-תאכלו כל-נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי פי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: אור החיים

♦ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ♦

לכך ואת לבב - תשובה. אשריה לה' ויאמרו לאמר - גאולה. והינינו, שעבודת האדם בשלשה עמודי העולם חדורה בתשובה, שפגג עולם האצילות, העולם הרביעי, ועד שהיא חדורה גם בגאולה, בחינת 'חמישי', שבאין צדף לארבעת העולמות אבי"ע. ודגה חמישית זו רמוזה בפסוקנו, שהרי שני עישורין הם חמש, חמישי. (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 773)

(כג) ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את-יהוה אלהיך פלתימים: כג ותיכול קדם יי אלקה באתרא די יתרעי לאשצא שכתה תפן מעשר עבדך חמרך ומשחך ובכורי תורך וצנך בדיל דתילף למדחל קדם יי אלקה כל יומיא:

כ"ה • ואכלת וגו' • זה מעשר שני, שכתב למדנו ליתן מעשר ראשון ולויים, שנאמר (במדבר יח): "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם): "ואכלתם אותו בכל מקום"; על כרחך זה מעשר אחר הוא.

(כב) עשר תעשר את פל תבואת ורעך היצא השדה שנה שנה: כב עשרא תעשר ית פל עללת ורעך דיפוק חקלא שתא בשתא:

כ"ה • עשר תעשר • (תנחומא) מה ענין זה אצל זה? אמר להם הקדוש ברוך הוא, לישאל: 'לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה, עד שהן במעי אמותיכן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתו', שנאמר (מלכים ב כו): "ושדפה לפני קמה", וכן לענין בכורים. שנה שנה • (ספרי) מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן.

~ נקודות משיחות קודש ~

עשר תעשר (יד, כב)

פרשתנו קורין לעולם סמוך לחדש אלול (בשבת מקריים אלול או בראש חודש אלול). והנה, באלול ישנם חמשה ראשי תבות: אנה לידו ושמתי לך - תורה. אני לדודי ודודי לי - עבודה (תפלה). איש לרעהו ומתנות לאביונים - גמילות חסדים. את

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מקום לדרשתו: וידרך זה הרוחנו טעם שני הסדר אלקא דרבי יהודה כי סובר דרבי שמעון דאין אסור פגום, וילטעם זה שנה הכתוב לדבר בסדר זה להסמיך מאמר תיבת נבלה לתבת הגר ושנה מסדר הסמוך לו להעריך על דרשה זו, ולזה לר"מ שדורש שבא הכתוב להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר אין לו מקום לדרש נבלה הראויה לגר וכו', ואסר אפלו אינה ראויה לגר ונתישבו על ברין: אלא שראיתי שם במסכת ע"ז (ס"ה) שהקשה הש"ס כשאמר נבלה שאינה ראויה לגר אינה נבלה הקשה וז"ל ורבי מאיר שהוא למעוטי סריחה מעקרא, ורבי שמעון סריחה מעקרא לא אצטריך קרא ע"כ, ולפי דברנו מה מקשה הש"ס לר"מ והלא לסכרת ר"מ אין מקום לדרש דרשת ר"ש כמו שכתבנו, ואולי כי לרוחא דמלתא אמר בן בגבא אפלו אם תמצא לומר שישבר דרשת ר"ש יכול להעמידה בסריחה מעקרא אכל אחר האמת אין קשאי לר"מ וקמו שכתבנו, ולפי זה אחר האמת גם ר"מ יסבר (גר"ש) בסריחה מעקרא דעקרא בעלמא פסכרת ושב"י ואינו צריך קרא:

דגר למכירה דגוי, וצריך לדעת לסכרת ר"י למה דבר הכתוב בסדר זה, ויתבאר על פי מחלקת אחרת שחלקיו במסכת ע"ז (ס"ז): ר' מאיר ור' שמעון בדין אסור פגום ר"ש מתיר ור"מ אוסר דתניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר וגו', כל הראויה לגר קרויה נבלה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה עד כאן, משמע שדרשת ר' שמעון היא ממה שבא הכתוב לומר לתת לגר ואם אינה ראויה אין אדם נותן ומוכר דבר שאינו שנה הא למדת שבאוינה הכתוב מדבר ולזה דורש שאין קרויה נבלה אלא וכו', ואין דברים אלו נראים, כי לעולם כשאסר הכתוב נבלה כל נבלה במשמע ומאמר הנתינה והמכירה בא בשם ראויים ומי תלה זה בזה:

על בן נראה שדרשת ר"ש היא ממה ששנה הכתוב בשעור הדבור וכתב תבת לגר סמוך לתבת נבלה ולא אמר בסדר שאמר אחר כך מכר לנכרי והוא גם בן שעור דבור הראוי להקדים המעשה ואחר כך יאמר למי, לזה דרש ר' שמעון שבא הכתוב להעריך במשפט זה לומר שאינה נבלה אלא אם הוא ראוי לגר אכל אם היה אומר הכתוב תתננה לגר אין

(כא) כל נבלה וגו'. ואמרו כל, למאן דאמר אסור חל על אסור (חלין ק"ג): רצח לרבות כל המתנבל בין שהורים בין טמאים באה עליהם אוקרת לא תאכלו כל נבלה, ולמאן דאמר אין אסור חל על אסור ואמרו כל מביה כל מין שהור בין בהמה בין חיה בין עוף אכל טמאה לא: עוד רצח באומרו כל על פי מה שאמרו במשנה (מעילה פ"ד מ"ג) ופסקו רמב"ם פרק ד' מהלכות מאכלות אסורות וז"ל כל הנבלות מצטרפים זה עם זה וכו', ביצד הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת הפרגול וקבץ מן הכל פזית בשר ואכלו לוקה ע"כ, והוא מאמר לא תאכלו כל נבלה פרוש שפזיהר על שעור אכילה שהוא פזית הבאה מכל דבר המתנבל גם שאין פזית בא אלא משלשתם יחד: לגר אשר וגו'. הקדים וזרין הגר לזכרון הנתינה ובכרי הקדים וזרין המכירה לזכרון הנכרי, במס' חלין (ק"ד): הביאו מחלקת ר' מאיר ור' יהודה ר"מ סובר שבא הכתוב לדבר בסדר זה להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר ולזה סוף נתינה ומכירה יחד, ור"י סובר הדברים ככתבן מטעם שאמר קרא או מכר ולא אמר ומכר ור"מ מישב תבת או להקדים נתינה

כס"י וְהָלֹוּ וְגו' לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ • מְלִיתָן לֹא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן • כִּי אֵין לֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ • (ספרי) יֵצְאוּ לָקֶט, שְׂכָחָה, וּפְאָה וְהַפָּקֶר, שְׂאֵף הוּא וְשֵׁ לֹ חֶלֶק עִמָּךְ בָּהֶן כְּמוֹךְ, וְאֵינָן חֲבִיבִין בְּמַעֲשֶׁר.

(כח) מְקַצֶּה וְשֵׁלֵשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בְּשָׁנָה הַחֹמֶשׁ וְהַנְּחִת בְּשַׁעֲרֶיךָ:

כס"י • מְקַצֶּה שֵׁלֵשׁ שָׁנִים • בָּא וְלִמּוּד, שְׂאֵם הַשָּׂהָה מַעֲשֵׂרוֹתָיו שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לְשִׁמּוּטָה, שִׁיבְעָרָם מִן הַבַּיִת בְּשִׁלִּישִׁית.

(כט) וּבָא הַלֹּוֹי כִּי אֵין-לֹו חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִתְתָּוּ וְהִאֲלַמְּנָה אִשְׁרֵי בְּשַׁעֲרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׁבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

כס"י • וּבָא הַלֹּוֹי • וְיִטֵּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְהִגֵּר וְהִתְתָּוּ • וְיִטְלוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זו, וְלֹא תֹאכְלוּ אֹתָהּ בִּירוּשָׁלַם כְּדָרְךָ שֶׁנִּזְקָקָתָ לְאָכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים, וְאָכְלוּ וְשִׁבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבִיעָה, מִכָּאֵן אֲמָרוּ: 'אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בִגְרוֹן וְכו' • וְאֵתָה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַם בְּמַעֲשֵׂר שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁהִשְׁתִּיתָ, וּמִתְנַדָּה: (דברים כז) "בַּעֲרָתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ (שם) בְּכִי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר."

כד וְאֵרִי יִסְגִי מִנֶּךָ אֶרְחָא אֲרִי לֹא תִכּוּל לְמַטְלָה אֲרִי יִתְרַסֵּךְ מִנֶּךָ אֶתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יֵי אֶלְהֵךְ לֹאֲשֶׁרָא שְׂכִנְתָּה תִּמְן אֲרִי יִבְרַכְךָ יֵי אֶלְהֵךְ:

כס"י • כִּי יִבְרַכְךָ • שְׂתִּתָּהּ הַתְּבוּאָה מִרְבָּה לְשִׂאתָ.

(כח) וְנִתְתָּה בְּכַסְפָּךָ וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

(כז) וְנִתְתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֲוֶה נַפְשְׁךָ בְּבִקָּר וּבְצֹאן וּבִינִין וּבְשֹׂכֶר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמַּחְתָּ אֹתָהּ וּבִיתְךָ:

כס"י • בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּאֲוֶה נַפְשְׁךָ • כָּלֵל, בְּבִקָּר וּבְצֹאן וּבִינִין וּבְשֹׂכֶר • פֶּרֶט, וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ • (ספרי, ב"ק סג) חֲזוֹר וְכָלֵל: מֵהַ פֶּרֶט מִפְּרִשׁ: וְלֹד וְלִדּוֹת הָאֶרֶץ, וְרֹאוּי לְמֹאכֵל אָדָם וְכו'.

(כז) וְהָלֹוֹי אֲשֶׁר-בְּשַׁעֲרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לֹו חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ:

♦ יום שישי כ"ו מנחם-אב ♦

יְהִי לָךְ אֶת-אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יְהִי לָךְ עִם אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:

(ד) אָפֶם כִּי לֹא יְהִי-כֶּךָ אֲבִיוֹן כִּי-כֶּרֶךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה בָּאֲרִין אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן-לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:

כס"י • אָפֶם כִּי לֹא יְהִי-כֶּךָ אֲבִיוֹן • וְלִחְלָן הוּא אוֹמֵר: "כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹן"? אֵלֶּא בְּזִמָּן שֶׁאֲתָם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֲבִיוֹנִים בְּאַחֲרִים וְלֹא בָכֶם, וְכִשְׁאִין אֲתָם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם אֲבִיוֹנִים בָּכֶם, אֲבִיוֹן, דֵּל מַעֲנִי, וְלִשׁוֹן 'אֲבִיוֹן' שֶׁהוּא תֹאב לְכָל דְּבָר.

(ה) רַק אִם-שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר

(א) מִקֵּץ שִׁבְעֵי-שָׁנִים תַּעֲשֶׂה אֶמְסוֹף שִׁבְעֵי שָׁנִים תַּעֲבֹד שְׁמִטָּה:

כס"י • מִקֵּץ שִׁבְעֵי-שָׁנִים • יָכֹל שִׁבְעֵי שָׁנִים לְכָל מוֹלָה וּמוֹלָה? תִּלְמוּד לומר: "קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע", וְאִם אֲתָה אוֹמֵר שִׁבְעֵי שָׁנִים לְכָל מוֹלָה וּמוֹלָה לְהוֹלֹאת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֵיאֵךְ הִיא קִרְבָּה? הֵיאֵךְ לְמַדְתָּ שִׁבְעֵי שָׁנִים לְמַנִּין הַשְּׁמִטוֹת.

(ב) וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹת כָּל-בַּעַל מִשָּׁה יָדוּ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיוֹ לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אֲחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לִיהוָה:

כס"י • שְׁמוֹת כָּל-בַּעַל מִשָּׁה יָדוּ • שְׁמוֹת אֶת יָדוּ שֶׁל כָּל בַּעַל מִשָּׁה.

(ג) אֶת-הַנִּכְרִי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִמָּן בְּרַעְיוֹן תִּתְּבַע וְדִי

וארי יחי בך מספנא חד
מאחיד בחדא מקרניד
בארצך דני אלקה דהב לך
לא מתקף ית לך ולא
תקפץ ית דך מאחיד
מספנא:

(ז) בִּיְיָהּ בְךְ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד
אֲחִיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצֶךָ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא
תֹאמֵן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ
אֶת־יָדְךָ מֵאַחִיךָ הָאֲבִיּוֹן: אור

החיים

כ"ו בִּיְיָהּ בְךְ אֲבִיּוֹן • התעב תעב, קודם • מאחד אחיד •
אחיד מאחיד קודם לאחיד מאמך • שְׁעָרֶיךָ • עניי עיר קודמים
לעניי עיר אחרת • לֹא תֹאמֵן • יש לך אדם שמצטער אם יתן
אם לא יתן, לך נאמר: "לא תאמין"; יש לך אדם שפושט את
ידו וקופצה, לך נאמר: "ולא תקפץ" • מאחיד האביון • אם לא
תתן לו, סופך להיות אחיו של אביון.

(ח) כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ
לֹא וְהַעֲבַט תַּעֲבִימוּנוּ דִּי מַחֲסָרוֹ
אֲשֶׁר יִחָסֵר לוֹ: אור החיים
כ"ו פָּתַח תִּפְתָּח • אפלו כמה פעמים • כִּי־פָתַח תִּפְתָּח • הרי

לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה לְמַעַבְדָּךְ ית כל תפקדא
הזאת אשר אנכי מצוה היום:
דין:

אור החיים

כ"ו רק אם שמוע תשמע • אז לא יהיה בך אביון • שמוע
תשמע • שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה •

(ו) כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְהַעֲבַטְתָּ גֹיִם
רַבִּים וְאֶתְּהָ לֹא תַעֲבֹט
וּמִשְׁלַת גֹּיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא
יִמְשְׁלוּ:

כ"ו כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ • ותיכן דבר? (דברים כח) "ברוך אתה בעיר" •
והעבטת • כל לשון הלואה, כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל,
כגון: "והלוית", "והעבטת", ואם היה אומר "ועבטת", היה נופל על
הלוה, כמו "ולוית" • והעבטת גוים • כל שתהא לזה מזה ומלוה
לזה? תלמוד לומר: "ואתה לא תעבט" • ומשלח בגוים רבים •
כל עובדי כוכבים אחרים מושלים עליך? תלמוד לומר: "ובך לא
ימשלו" •

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בפסוק (שמות כ"ב כ"ד) אם כסף תלוה וגו' שחלק העני מפקידו ה' ביד העשיר וזה הוא עשיר שמפקדים בידו מעות העניים, והנה לפעמים יפקיד ה' כנות עני זה לאדם קרוב לאיש ולא יצטער בלקחת פרנסתו מקונו להיותו קרוב גם לא יצטרך לסובב נתיבות, וכשישפט ה' בעדק לצער העני ירחיק לו פרנסתו באיש זר גם ברחוק מקום ויצטער האביון לסובב מעיר לעיר למצא מקום אשר הכין ה' לו שם טרף נפשו, והוא אומר מאחד אחיד, או הגם שאינו אחיד אלא הוא באחד שעריך, או הגם שאינו מעריך בארצך: או ירצה אומר בארצך פרוש אפלו בארצך שהוא מקום העשיר לכל ישראל אף על פי כן ימצא בה אביון:

ובדרך רמז ירמו להעיר הערה גדולה על א' המיחד שבאמה שאליו אנו מקדים ומצפים מתי יבוא והוא מלך ישראל משיחנו אשר הוא אביון, וכבר נמשל לעני באומר (וכר' ט) עני ורכב על חמור, ורמז הדבר אשר יסובבנו להיות אביון ואמר בך פרוש בסבתך כי צונו תנינו האריכו קצנו, גם רמז בתבת בך כי הוא אביון בנו שמתאנה מתי יבוא לגאלנו, וצא ולמד ממה שאמר רבותינו ז"ל במעשה רבי יהושע בן לוי שכשראהו מלך המשיח שאלו על ישראל שבעולם ואמר לו ריב"ל כי הם יושבים ומצפים ביאתו וכששמע בן גצה הסיד בבכייה רבה מתשוקתו לבוא לגאלם, ולזה רמז באומר מאחד אחיד שהוא המיחד שבאחיד, על דרך

(ה) רק אם שמוע וגו'. אמר מאמר זה סמוך למאמר לא יהיה בך אביון, לפי שהעשיר והעני לפי דבריהם ז"ל (מ"ק כח) אינם תלויים בזכות, לזה אמר סמוך להקטנת מניעת האביון רק אם שמוע וגו' פרוש אם ישאל ישמרו כל האמור בפסוק, שמוע תשמע זה תלמוד תורה ללמד וללמד, לשמור זה מל"ת, ולעשות זה מ"ע, וגמר אמר את כל וגו' פרוש שלא יהיה בידו בטול שום מצות לא תעשה ולא מניעה משום מצות עשה אז הוא שישנו בהקטנה שלא יהיה בו אביון, כי מאמר חז"ל שאמר שמינו תלוי בזכות הוא הגם שיהיו זכויותיו מרבים כל שיש לו אפלו חטא א' לא ישלט על המזל המראה עליו עני אכל כשיגיע לשלמות התורה והמצוות ישלט גם על המזל וישגי עשר רבנים וחסידים: (ז) כי יהיה בך אביון וגו'. אומר בך, אולי שנתפנן לרמוז מאמר ז"ל (כ"ב י') שאמר כי טעם שבוחר ה' ליסר לאדם בעוה"ז ביסורי העני הוא כדי שבאמצעותו יזכה חברו המפניסו, והוא מה שרמז במאמר בך אביון פרוש בסבתך בא לו העני הגדול, ואומר מאחד אחיד, פרוש לא תחשב בראותו אביון שהוא פחות דע שהוא מהמקודשים שבאחיד ואין הוכחה מהעני היותו שפל אחים, וטעם שסדר הדרגות אלו מאחד אחיד בארצך, הגם שרבותינו ז"ל אמרו (ב"מ עא) שבא לומר ענייך ועניי עירך וגו':

עוד אפשר לומר גם בן הדרגות הגדולות אשר יגור ה' באביונים, הנה כבר פרשתי

שפרשו רבותינו ז"ל (תרגום יונתן בראשית כ"ו י') באומרם כמעט שכב אחד העם שרצונו לומר אחד המיחד שהוא מלך העם, ואומר באחד שעריך להעיר אליו שהוא מיחד שבסנהדרין שאין כמוהו מורה באומר (ישע' י"א) ושפט בעדק וגו' ולא למראה עיניו ישפט וגו' אלא וירחיבו ביראת ה', ופרוש שעריך על דרך אומר (דברים כ"ה ז') וצלחתה בקמתו השערה ואומר בארצך להעיר כי הורתו ולדתו בארץ ישראל הקדושה:

או ירצה על זה הדרך אביון באחד שעריך על פי דבריהם ז"ל שאמר ב'ס' הוה (והר' ח' פ' נח) ז"ל אי תדא קהילא או תדא בנישתא יתערון בתיובתא מיד אתי בן דוד ע"כ, ומעשה אביון הוא תאב בדבר זה שהוא אחד שעריך שזה יספיק למלאות תאנתו לבוא ברעה, ואומר בארצך העיר מקום תאנתו היא ארץ הקדושה אשר ה' אלהיך נתן לך שהוא תאב מתי תפקד העיר הינה (אפ"ן ג') תמדת הלכות, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא אמן את לבבו וגו' אלא יתחזק בכל עו ומעצמות למלאות חשק האחד המיחד, כי באמצעות מעשה בני אדם ובפרט במצות הצדקה דתתיב (ישע' י"ד) בעדקה תכונני, וגמר אמר מאחיד האביון פרוש מסבת אחיד האביון הדרע שיעריך אדם בדעתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים:

(ח) כי פתח וגו'. צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה ללב אטום, ואולי שנתפנן לומר לו על דרך אומר (משלי י"א) יש כפור ונוסף

כ"י משמש בלשון 'אלא'. והעבט תעביטנו. אם לא רצה במתנה, תן לו בהלוואה. די מחסורו. ואי אתה מצוה להעשירו. אשר יחסר לו. אפלו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו. לו. (כתובות טו) זו אשה, וכן הוא אומר (בראשית ב): "אעשה לו עזר כנגדו".

~ נקודות משיחות קודש ~

אפלו כמה פעמים (רש"י טו, ח)

ולא כתב מאה פעמים, כפי שכתב בסמוך על הפסוק נתון תתן (פסוק י). ויש לבאר, דהנה בפסוק הקודם נאמר לא תאמץ את לבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון, ואם בן עקר ההדגשה כאן היא על איכות הנתינה, מתוך פתיחת הלב והיד, לא על כמות הנתינה לעני. אף הצווי נתון תתן מדבר בעקר בנתינה לעני, שהרי זה בא בהמשך למה שנאמר שם (פסוק ט) ורעה עיניך באחיד האביון ולא תתן לו. לפי זה מובן שכאן לא נקב רש"י מספר, כי זה מתאים רק בנתינה לעני, שצריכה להיות אפלו מאה פעמים, ולא כל כך בפתיחת הלב והיד של הנותן. אלא נקט כמה פעמים - לא די בפתיחת הלב והיד פעם אחת בלבד, בנתינה הראשונה לצדקה, אלא כל פעלה של צדקה צריכה להיות באופן כזה. (לקוטי שיחות ד' עמ' 84)

(ט) השמר לך פנייה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע עיניך באחיד השמטה ורעה עיניך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל-יהוה והיה בך חטא:

כש"י וקרא עליך. (ספרי) וכל מצוה? תלמוד לומר (דברים כד): "ולא יקרא". והיה בך חטא. מכל מקום, אפלו לא יקרא. אם בן למה נאמר: "וקרא עליך"? כמזהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא.

(י) נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל-מעשך ובכל משלח ירך:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עוד, כי על ידי שפותח הוא ידו פותחים לו שיערי שפע, והוא אומר כי פרוש טעם שאני אומר לך שלא תאמץ וגו' כי פתח פרוש אוצר הנעלם אם אתה תפתח את ירך, וגמר אמר והעבט וגו' פרוש כשאתה פותח את ירך לו אינך עושה אלא הלוואה דוקא ומכך ה' ישלם לך בתוספת מרבה, ובהנה יש טעם נכון ללבו שלא תאמץ וכי:

(יב) ועבדך וגו'. אומר ועבדך בתו' וא"י

כש"י נתון תתן לו. אפלו מאה פעמים. לו. בינו ובינו. כי בגלל הדבר. אפלו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה.

(יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על-פני אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את-ידך לאחיד לעניך ולאביון בארצך:

כש"י על-כן. (שם) מפני כן. לאמר. (ספרי) עצה לטובתך אני משיאך. לאחיד לעניך. לאיזה אחר? לעני. לעניך. ביו"ד אחד, לשון עני אחד הוא, אבל עניך בשני יוד"ן, שני עניים.

(יב) כי-ימכר לך אחיד העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: אור החיים

כש"י כי-ימכר לך. (קידושין יד) על ידי אחרים, שמכרוהו בית דין בגנותו הפתוב מדבר, והרי כבר נאמר (שמות כא): "כי תקנה עבד עברי", ובמכרוהו בית דין הפתוב מדבר? אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן: אחד, שכתוב "או העבריה", אף היא תצא בשש, ולא שמכרה בית דין, שאין האשה נמכרת בגנותה, שנאמר: "בגנותו", ולא 'בגנותה', אלא בקטנה שמכרה אביה; ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קדם שתביא סימניו, תצא, ועוד חדש כאן: "העניק תעניק".

(יג) וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם:

(יד) העניק תעניק לו מצאנך ומגורך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן-לו: כש"י העניק תעניק. לשון עדי, בגבה ובמראית העין. דבר שיהא נכר שהטיבת לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צנארו. מצאנך ומגורך ומיקבך. יכל אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד לומר: "אשר

הגם ששלמו שש שנים לעבודתו צריך להשלים העבודת שש שנים, וכן פסק רמב"ם פ"ב מה' עבדים, ורבותינו ז"ל דרשוה (קידושין ט"ו): ממה שאמר הכתוב במשפטים שש שנים יעבד, ואולי דרשו שש שנים יעבד שבא ללמד שאם חלה ד' שנים צריך להשלים (קידושין י"ז) ולעבד שש, ומדקדוק ובשביעית נלמד אם ברח שצריך להשלים אפלו בריחת שנה אחת:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה מז

עבד עולם ואף לאמתך עבד פלח לעלם ואף תעשה-כן: אור החיים
לאמתך תעבד בן:

כ"י"א **עבד עולם** • כל כמשמעותו? תלמוד לומר (ויקרא כה): "ושבתם איש אל אחזתו, ואיש אל משפחתו תשובו", הא למדת, שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא). **ואף לאמתך תעשה-כן** • הענק לה, כל אף לרציעה השנה הכתוב אותה? תלמוד לומר: (שמות כא) "ואם אמור יאמר העבד", עבד נרצע ואין אמה נרצעת.

(יח) **לא יקשה בעיניך בשלחך** י"ח לא יקשי בעיניך אתו חפשי מעמך **כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך יהוה אלהיך בכל אשר תעשה:** אור החיים
במקשרך יתה בר חורין מעמך ארי על חד תרין באגר אגריא פלחך שית שנין וברכך י"ח אלהך בכל די תעבד:

כ"י"א **כי משנה שכר שכיר** • מכאן אמרו: עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו בלילה? רבו מוסר לו שפחה כנענית, והולדות לאדון.

ברך", מכל מה שברך בודאך. ולמה נאמרו אלו? מה אלו מזהדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה. יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין בגזרה שנה כמה נותן לו מכל מין ומין.

(טו) **וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על-כן אנכי מצוה את-הדבר הזה היום:** טו ותדבר ארי עבדא תניא בארעא דמצרים ויפדך י"ח אלהך על בן אנא מפדך ית פתגמא הוה היום:
כ"י"א **וזכרת כי עבד היית** • והענקתי ושינתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושנה לו.

(טז) **והיה כייאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך פריטוב לו עמך:** טו ויהי ארי זימר לך לא אפוק מעמך ארי רחמך וית אנש ביתך ארי טב לה עמך:

(יז) **ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו וברלית ויהי לך** י"ח תסב ית מרצעא ותתן באזניה ויבדשא ויהי לך

♦ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ♦

"ובשרם יהיה לך וגו'". **שנה בשנה** • מכאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, כל יתא פסול משעברה שנתו? כבר הקש למעשה, שנאמר (לעיל יח): "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך", מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוף שנתו. **שנה בשנה** • אם שקטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום, ויום אחד משנה אחרת; למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (ספרי).

(כא) **וכי-יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך:** כא וארי יהי בה מומא חגיר או עור כל מום ביש לא תפסגה קדם י"ח אלהך:

כ"י"א **מום** • כלל. פסח או עור • פרט. כל מום רע • חזר וכלל, מה הפרט מפרש: מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר.

(כב) **בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו בצבי ובאיל:** כב בקרויך תיכלנה מסאבא ודכאא פחדא כבסר טביא ואילא:

(כג) **רק את-דמו לא תאכל על-הארץ תשפכו במים:** כג לחזר ית דמה לא תיכול על ארעא תשדגה כמיא:

(יט) **כל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הוזר תקדיש ליהוה אלהיך לא תעבד בבכר שורך ולא תגז בכור צאנך:** יט כל בוכרא די יתיליד בתורך ובענך דוכרין תקדיש קדם י"ח אלהך לא תפלח בבוכרא דתורך ולא תגז בוכרא דענך:

כ"י"א **כל-הבכור וגו' תקדיש** • ובמקום אחר הוא אמר "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כז) הא כיצד? אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה לומר: 'הרי אתה קדוש לבכורה' (ערכין כט). דבר אחר: אי אפשר לומר 'תקדיש', שכבר נאמר: "לא יקדיש", ואי אפשר לומר: "לא יקדיש", שהרי כבר נאמר: "תקדיש", הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו. **לא תעבד בבכר שורך ולא תגז וגו'** • אף החלוקה למדו רבותינו (בכורות כה) שאסור, אלא שדבר הכתוב בהנה.

(כ) **לפני יהוה אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יהוה אתה וביתך:** כגדמ י"ח אלהך תיכלנה שפא בשפא באתרא די יתדעי י"ח את ואנש ביתך:

כ"י"א **לפני ה' אלהיך תאכלנו** • לפנה הוא אומר, שכבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח):

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

אמר (קדושין ט"ו) "ז"ל מכאן אמר שכיר עובד ביום, עבד ביום ובלילה ע"כ, וזו הלכה ורמזה במקרא:

(יח) **כי משנה שכר שכיר**. ולפי זה הדין יתן שאם חלה ג' שנים אינו צריך להשלים כי יש בזה תשלום קמון שנתן בו, ורבותינו ז"ל

(יז) **לך עבד עולם**. לפי שבשש שנים אם ימות הרב ישלים לפניו, בנו, בעבודה זו של רציעה לך הוא שיהיה עבד עולם ולא לבקר:

כ"י" רק את־דמו לא תאכל • שלא תאמר: הואיל וכלו היתר הבא מכלל אסור הוא, שהרי קדוש ונשקט בחוץ בלא פדיון ונאכל, לכל יהא אף הדם מותר? תלמוד לומר: "רק את־דמו לא תאכל" •

(א) שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעֵשִׂית פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה:

כ"י" שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב • מקדם בואו, שְׁמוֹר שִׁיהָ רְאוּי לְאָבִיב, לְהַקְרִיב בוֹ אֶת מִנְחַת הָעֹמֶר, וְאִם לֹא, עֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה • מִמִּצְרַיִם לֵילָה • וְהָלֹא בַיּוֹם יֵצְאוּ, שְׁנָאֲמַר (במדבר לג): "מִמִּקְרָת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'" אֵלֶּא לִפִּי שֶׁבִלְיָלָה נִתַּן לָהֶם פְּרֻעָה רְשׁוּת לְצֵאתָ, שְׁנָאֲמַר (שמות יב): "וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילָה וגו'" •

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁמוֹר שִׁיהָ רְאוּי לְאָבִיב, לְהַקְרִיב בוֹ אֶת מִנְחַת הָעֹמֶר, וְאִם לֹא עֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה (רש"י טז, א)

הֵינּוּ שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי לְהַקְרִיב אֶת הָעֹמֶר מִתְּבוּאָה שְׁנִתְבַּשְׁלָה כָּל צָרָפָה. וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ לֹא פָּרַשׁ שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי שְׁחַג הַפֶּסַח יִחּוּל בְּזִמְנֵי הָאָבִיב, וּכְפִי שְׁדָּרְשׁוּ רז"ל (סנהדרין יג, ב): שְׁמוֹר אָבִיב שֶׁל תְּקוּפָה שִׁיהָ בַּחֹדֶשׁ נִסָּן. וְיֵשׁ לִזְכֹּר, שֶׁרִש"י אָזִיל לְשִׁטְתּוֹ, שֶׁעַל הַפֶּסֶק (משפטים כג, טו) אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר . . לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב, פָּרַשׁ: שֶׁתְּבוּאָה מִתְּמַלְאֵת בּוֹ בְּאָבִיב, אָבִיב לְשׁוֹן אָב, בְּכוֹר וְרֹאשׁוֹן לְבָשֶׁל פְּרוֹת, ע"כ. לְהַרְיֵי שֶׁקְּבִיעַת חַג הַפֶּסַח בְּאָבִיב אֵינָה כְּדִי שִׁיחּוּל בַּתְּקוּפָה הָאָבִיב, אֵלֶּא מִצַּד בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה. (לקוטי שיחות לו עמ' 112)

(ב) וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:

כ"י" וּזְבַחַת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן • שְׁנָאֲמַר: "מִן הַכֶּבֶשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ" • וּבָקָר • (ספרי) תְּזַבַּח לַחֲגִיגָה, שֶׁאִם נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה מְרֻבָּה, מִבֵּינֵיהֶם עֲמֹו חֲגִיגָה כְּדִי שִׁיהָ נֹאכֵל עַל הַשֶּׁבַע, וְעוֹד לְמוֹדוֹ רְבוּתֵינוּ דְּבָרִים הַרְבֵּה מִפֶּסֶק זָה •

(ג) לֹא־תֹאכַל עֲלִיו חֲמִין שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל־עֲלִיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִי בַחֲפוּזִן יֵצְאֶת מֵאַרְץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"י" לֶחֶם עֲנִי • לֶחֶם שְׁמִזְכִּיר אֶת הָעֲנִי שְׁנִתְעַנּוּ בַּמִּצְרַיִם • כִּי בַחֲפוּזִן יֵצְאֶת • וְלֹא הַסְפִּיק בְּצֶק לְהַחֲמִיץ וְזָה יְהִיָּה לָךְ לְזָכְרוֹ, וְחֲפוּזִן לֹא שֶׁלָּךְ הָיָה אֵלֶּא שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר (שמות יב): "וְתִחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו'" • לְמַעַן תִּזְכֹּר • עַל יְדֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמִּצָּה, "אֶת־יוֹם צֵאתְךָ" •

(ד) וְלֹא־יִרְאֶה לָּךְ שְׂאֵר בֶּכֶל־גִּבְלֶיךָ שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבָקָר:

כ"י" וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבָקָר • אֲזַהֲרָה לְמוֹתִיר בַּפֶּסַח דְּזִרְוֹת, לִפִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵלֶּא בַּפֶּסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רִאשׁוֹן הָאֱמוּרָה כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִסָּן, כְּמָה דְּאֵתָ אָמַר: (שמות יב) "אֶף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאִיר מִבְּתִיכֶם", וְלִפִּי שֶׁנִּסְתַּלַּק הַתְּזִבּוּב מִעֲנִינוֹ שֶׁל פֶּסַח וְהַתְּחִיל לְדַבֵּר בַּחֲקוֹת שְׁבַעַת יָמִים, כְּגוֹן: "שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצּוֹת, וְלֹא יִרְאֶה לָּךְ שְׂאִיר בֶּכֶל גִּבְלוֹךְ", הַצִּרֵּךְ לְפָרֶשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיחָה הוּא מִזְהִיר, שֶׁאִם כֶּתֵב: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב לְבָקָר", הֵייתִי אוֹמֵר: שֶׁלִּמֵּים הַנִּשְׁחָטִים כָּל שְׁבַעַת יָמֵי, כָּלֵן בְּבֵל תּוֹתִירוּ, וְאֵינִי נֹאכְלִין אֵלֶּא לְיוֹם וְלֵילָה, לָכֵן כֶּתֵב: "בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן". דְּבַר אַחֵר: בַּחֲגִיגַת י"ד הַתְּזִבּוּב מִדְּבַר, וְלִמּוֹד עֲלֵיהֶ שְׁנָאֲכַלְתָּ לִשְׁנֵי יָמִים, וְהָרִאשׁוֹן הָאֱמוּרָה כָּאֵן בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן הַתְּזִבּוּב מִדְּבַר, וְכֵן מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא: בֶּשֶׂר חֲגִיגָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב, לֹא יִלִּין בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן עַד בָּקָרוֹ שֶׁל שְׁנֵי, אֲבָל נֹאכַלְתָּ הִיא בִּי"ד וּבִט"ו, וְכֵן שְׁנוּיָה הִיא בַּמִּסְכַּת פְּסָחִים (ע"א) •

(ה) לֹא תֹאכַל לְזִבְחֵי אֶת־הַפֶּסַח בַּאֲחֵד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:

(ו) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בַּעֲרֵב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

כ"י" בַּעֲרֵב • כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם. (ספרי) הָרִי שֶׁלִּישָׁה זְמַנִּים חֲלוּקִים: בַּעֲרֵב מִשֶּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה זְבַחְהוּ, וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ תֹּאכְלֶהוּ, וּמוֹעֵד צֵאתְךָ אֵתָה שׁוּרְפֶהוּ; כְּלוּמַר, נַעֲשֶׂה נֹתֵר וְיֵצֵא לְבֵית הַשֹּׁרֶפָה •

(ז) וּבִשְׁלֹתָ וְאִכְלָתָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקָר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:

אור החיים

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת ראה

כ"י • ובשלת • זהו צלי אש, שאף הוא קרוי בשול • ופנית בבקר • (ספרי) לבקרו של שני; מלמד ששעון לינה לילה של מוצאי יום טוב (חגיגה טז) •

(ח) עֲשֵׂת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבָיִים הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ח שְׁתָּא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטְרָא וּבִיּוּמָא שְׂבִיעָא כְּנֵשׁ גָּדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד עֲבִידָא:

כ"י • שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת • ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב): "שבעת ימים", שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר: למד על אכילת מצה בשביעי, שאינה חובה. ומכאן אתה למד לששת הימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויצא מן הכלל למד שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא למד על עצמו יצא, אלא למד על הכלל כלו יצא: מה שביעי רשות, אף כלם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב): "בערב תאכלו מצות". עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ • עצר עצמו מן המלאכה. דבר אחר: כנופיא של מאכל ומשקה, לשון (שופטים יא): "נעצרה-נא אותך" •

(ט) שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפְּרֶנָּה מֵהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקֻמָּה תַּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: ט שִׁבְעָא שְׁבִיעִין תִּמְנִי לָךְ מִדְּשִׁרְיֹת מְלָא בְּחֻצָּד עוֹמְרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לִמְמַנִּי שִׁבְעָא שְׁבִיעִין: אור החיים

כ"י • מֵהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקֻמָּה • (ספרי. מנחות עא) מִשְׁנַקֵּצַר הַעֲמֹר, שֶׁהוּא רִאשִׁית הַקִּצִּיר:

(י) וְעֵשִׂיתָ חֹג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: י ותעבד חגא דשביעא גָּדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ דִּי תִתֵּן בְּמָא דִּי יִבְרַכְכֶּךָ יי אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ • די נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכל •

(יא) וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִוְיָא אֲשֶׁר בִּינְךָ בְּאֶתְרָא דִּי תַעֲרִי יי וְהָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יי ותחדי גָּדָם יי אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִוְיָא דִּי בְּקִרְבִּיךָ וְיִתְמָא וְאַרְמָלָא דִּי בִינְךָ בְּאֶתְרָא דִּי תַעֲרִי יי

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
פסוקים ספירת העמר בזמן הזה מדברנו, אבל למאן דאמר (רמב"ם) דאורייתא כפל הכתוב לזמן הזה:
חֲסֵלַת פְּרִשַׁת רֵאָה

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׂבָעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם: אֱלֹהֶיךָ בְּאֶתְרָא דִּי יִתְרַעֲי בְּחַגָּא דְּפִטְרִיָּא וּבְחַגָּא דְּשִׁבְעִיָּא וּבְחַגָּא דְּמִטְלִיָּא וְלֹא יִתְחַזִּי קָדָם יְיָ רִיקָנִין:

(יז) אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יוֹגֵבֵר כְּמִתְנַת יְדֵהּ: כְּשִׁי אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ • מִי שֵׁישׁ לוֹ אוֹכְלִין הִרְבֵּה וְנִכְסִים מְרִבִּין, יָבִיא עֲלוֹת מְרִבּוֹת וְשִׁלְמִים מְרִבִּים:

חסלת פרשת ראה

חגיגה•

הפטרת ראה נדפס בעמוד קעב

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מנ"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... בנוגע לשאלתם שיש מורים כאלו אשר יש חשש שאינם מתאימים לתפקידם, הרי כבר ידוע פסק תורתנו שבלמוד תלמידים צריכים להתחשב עם תועלת התלמידים ובכלל תועלת הרבים דוחה תועלת היחיד. אלא שבזה יש להביא בחשבון שבחנוך נוגע לא רק הידיעות אלא ג"כ ההתמסרות, ובישוב דעת ע"ד מורה פלוני או פלוני יש לעשות סה"כ משניהם גם יחד ואח"כ להחליט.

בהנוגע להוספה מצד המורים בשעות למוד, נכון ומוכרח הוא...

ב"ה, כ"ז מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו אשר אחיו מבקש ממנו ללמוד עמו תורת החסידות, והספק בזה כיון שהמקוה רחוקה מהשכונה בה דר אחיו ואינו טובל רק בערב יוהכ"פ, ובמילא שואל אם ללמוד עמו לימוד הנ"ל או לאו.

והנה אין פרט אחד נוגע בחבירו כי מובן אשר מופרך הדבר לגמרי, מה שאינו טובל אלא בערב יוהכ"פ, כי הרי זה נוגע לא רק ללימוד החסידות, אלא לטהרת הגוף והוספה בכלל בחיזוק האמונה, (עיין ברמב"ם סוף הל' מקואות) השראת אלקות וכו', ובפרט כשהמדובר בנוגע לנוער ולאלו הנמצאים בארץ אשר עיני ה"א בה מראשית השנה עד אחרית שנה, ובמילא עליו להשתדל להשפיע על אחיו שיטבול לעתים קרובות יותר עד כמה שאפשר, ועכ"פ - הטבילה דטבילת עזרא, ובמקום טבילת **תוספות טהרה** (ולא הנ"ל) הרי - לימוד איזה משניות בסדר טהרות, ומה טוב במס' מקואות - שבמקום אונס וכיו"ב מחליף זה את הענין דמקוה **תוספת טהרה** (ולא טבילה שמטומאה לטהרה).

כן מובן מעצמו שצריך הוא ללמוד עמו, ואפילו קודם שתשתנה הנהגתו הנ"ל לטוב, תורת החסידות שהיא נשמתא דאורייתא פנימיות התורה, אילנא דחיי, כיון שבדורות האחרונים לימוד זה הכרחי הוא לקיום התורה והמצוות כדבעי וכמבואר בקונטרס עץ החיים, כי לימוד זה ממשיך חיות בנפש האלקית, עד שעל ידה חיי ג"כ הנפש הבהמית והגוף בחיים האמיתיים ע"י הדביקות בעץ החיים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א מנחם-אב מפרק קד עד פרק קה	יום רביעי - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד פרק קיח
יום שני - כ"ב מנחם-אב מפרק קו עד פרק קז	יום חמישי - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו
יום שלישי - כ"ג מנחם-אב מפרק קח עד פרק קיב	יום שישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז מנחם-אב מפרק קכ עד פרק קלד	

יום ראשון כ"א מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיא, ז אשרינו מה טוב... עד עמ' 222, ועלול וכו'.

42 ישראל". על כך מסביר רבנו הזקן, שה"פירוש" בפסוק הוא: כי הנה
43 באמת הקדוש-ברוך-הוא בשמו בן הוא, - הוא, שהוא "קדוש",
44 מובדל ומרומם מהעולם, הוא "ברוך הוא" - הוא נמשך ומתגלה
45 (ברכה מלשון המשכה והתגלות), שמה שהיה לפני זה "הוא", נסתר
46 ונעלם, ירד בהמשכה
47 והתגלות, ובלשון רבנו הזקן:
48 כי אף דאיהו ממלא כל
49 עלמין עליונים ותחתונים
50 - למרות שהוא ממלא כל
51 העולמות, העליונים
52 והתחתונים, מרים המעלות
53 - והמדרגות, עד מתחת
54 לארץ הלזו החמירות, -
55 ממלא הקב"ה את כולם
56 ונמצא בכל מקום בשוה,
57 שכן כאן אין הכוונה
58 ב"ממלא כל עלמין" כפי
59 שמוסבר בדרך כלל בהקשר
60 למדרגה באלקות
61 המצומצמת בכל עולם
62 בהתאם למעלתו
63 ולמדרגתו, אלא כאן
64 הכוונה היא למה שהקב"ה
65 ממלא ונמצא בכל
66 העולמות, כמו שכתוב:

67 "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא" - "אני" ממש, דהיינו
68 מהותו ועצמותו בביכול ולא כבודו לבד, - כפי שכתוב במקום
69 אחר: "מלא כל הארץ כבוד", שם מדובר אודות ה"כבוד" שלו
70 וההארה מאתו יתברך, ואילו כאן, שכתוב "אני מלא" - הכוונה
71 לעצמותו ומהותו יתברך. הרי, למרות שהקב"ה במהותו ועצמותו
72 ממלא ונמצא בכל העולמות, אף-על-פי-כן הוא קדוש ומבדל
73 מעליונים ותחתונים, - לא רק מהעולמות והנבראים התחתונים -
74 אלא גם מהעולמות העליונים, ואינו נתפס כלל בתוכם הם
75 ושלום - שהעולמות יפעלו בו שיהיה מושפע מהם, בתפיסת
76 נשמת האדם בגופו על דרך משל, - הנשמה הנתפסת בגוף,
77 מושפעת מהשינויים שבגוף, ואילו הוא יתברך אינו נתפס בעולמות,
78 שתהיה להם חס ושלום השפעה עליו, כמו שמבואר במקום אחר
79 באריכות. ולזאת - ולכן, כיוון שהקב"ה קדוש ומובדל ולמעלה
80 לגמרי מעולמות, לא היו יכולים לקבל חיותם מהותו ועצמותו
81 לבדו בביכול, רק התפשטות החיות אשר הקדוש-ברוך-הוא
82 מתייחס עליונים ותחתונים הוא, על דרך משל, כמו הארה

1 ז. "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו כו". - דברים
2 אלה אומרים בסדר התפלה שלפני "הודו" - בהקשר לקירוב
3 ולקשר של הקב"ה ובני ישראל, אנו אומרים - אשרי לנו, מה טוב
4 הוא חלקנו, ומה נעים הוא גורלנו (ומסיימים) ומה יפה ירושתנו.
5 הביטויים "חלק" ו"גורל"
6 מתייחסים להתגלות
7 האלקית ליהודי, וכמו
8 שכתוב: "ה' מנת חלקי" וכו'
9 ובוסי וגו'". (ולאחר מכן)
10 כתוב: "חלקים נפלו לי
11 וגו'". - חלקים בגורל² נפלו
12 לי כו' (כפי שהוא מסיים
13 "בנעימים", שהחלקים
14 שנפלו לי בגורל, נעימים לי,
15 שכן, לפני כן הוא הרי אמר
16 "אתה תומיך גורלי", אתה,
17 הקב"ה, תומך גורלי, שיהיה
18 החלק הטוב). הרי שמוצאים
19 אנו הלשון "חלק" על גורל,
20 על האלקות המאירה
21 בנשמתו של יהודי. להבין
22 לשון "חלקנו" ו"גורלנו" -
23 מדוע נקראת האלקות,
24 המאירה בנשמה של יהודי,
25 בשם "חלק" ו"גורל",

26 משמעותו של "חלק" יכולה להיות שחלק אחד שוה לשני, ואילו
27 "גורל" משמעו חלק שהוא יוצא מן הכלל, ורק על פי גורל נקבע
28 שחלק זה יהיה למי שזוכה בגורל, צריך לבאר היטב לשון השגור
29 במאמר רבותינו וזכרונם לברכה: "אין לו חלק באלהי ישראל",
30 כי הגם דלכאורה לא שייך לשון "חלק" כלל באלקות יתברך,
31 שאינו מתחלק לחלקים חס ושלום. - הקב"ה הוא הרי פשוט
32 בתכלית הפשיות, ופשיות היא היפך מחלקים - הרי שלא שייך
33 באלקות הלשון "חלק", ובכל זאת משתמשים חכמינו ז"ל בביטוי
34 "חלק" באלקות, מכאן עלינו להבין, שלמרות שאלקות היא ענין של
35 פשיות, אך באלקות המאירה ויורדת לנשמות ישראל - שייך
36 הלשון "חלק", שכן, היא יורדת בהתגלות של חלקים, כפי שסיביר
37 להלן. אך הענין, - הוא, כמו שכתוב בנעקב: "ויקרא לו אל
38 אלהי ישראל", פירוש - שכן, בפשטות ישנם בפסוק כמה דברים
39 לא מובנים: א) עד לפסוק זה, משתמשים בפרשה זו בשם "יעקב",
40 ואילו כאן נאמר "אל אלקי ישראל". ב) מה היא השייכות למה
41 שכתוב לפני זה "ויצב שם מובח". ג) מה החידוש בענין "אל אלקי

1. תהלים טז, ה. 2. שם, ו. 3. הרבי שליט"א מציין לתניא ח"א פ"ח. - שם מדובר, איך "אין סוף ב"ה" "מלוכב בבחי' חכמה שבנפש האדם
יהי' מי שיהי' מישאל", "שהיא למעלה מן הדעת והשכל המובן". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לע"ע לא מצאתי אלא בתחומא ס"פ
תוריע, אבל כבד"כ מקומות אי' לם (ב"ר פ"ב, ד. וש"נ. הובא בתו"א ל, רע"א) וכן "אין להם" (ברכות סג, ב). וי"ל שלא רצה להעתיק ל'
נוכח וגם לא ל' רבים. וק"ל". 5. בראשית לג, כ. 6. ירמ' כג, כד. 7. ישע' ו, ג. 8. בלק"א ח"א פמ"ב.

18 "ממוצעים" בין מדריגה עליונה ותחתונה, שכן, יש להן שייכות גם
19 למדריגות העליונות וגם למדריגות התחתונות, ולכן משמשות הן
20 "ממוצעים" לירידת השפעת החיות מהמדריגה העליונה למדריגה
21 התחתונה, וְצִמְצוּמִים רַבִּים — צמצומים רבים בכמות, שעל ידי כל

22 צמצום, מתקטנים האור
23 והחיות, וְצִמְצוּמִים, —

24 צמצומים שבאיכות הם
25 חזקים ביותר, שהאור,
26 לאחר הצמצום, הוא לא רק
27 קטן ומועט יותר, אלא הוא
28 סוג אחר של אור מאשר

29 האור שלפני הצמצום,
30 בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַמַּדְרָגוֹת — של העולמות, דִּרְךְ עֶלְיָ וְעֶלְיָ וְכוּ'.
31 — שבעולם אחד עצמו יש סדר של "עילה" — סיבה — ו"עלול" —
32 מסובב, מדריגה אחת היא עילה וסיבה למדריגה התחתונה שהיא
33 "עלול" מה"עילה", הרי, שאחרי כל הצמצומים והירידות של האור,
34 בא האור בעולמות באופן שהוא נתפס בהם.

1 מְאִירָה מְשֻׁמוּ וְתִבְרָה, — שהשם עצמו הוא גם כן הארה בלבד,
2 ומהשם קורנת ומאירה הארה, שְׁהוּא וְשִׁמּוּ אֶחָד, — שלכן יש בכוח
3 הארה משמו להחיות כל העולמות, וְכִמּוּ שְׂכָתוֹבִי: "כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ
4 לְבָדוֹ", — שגם השם הוא "לבדו" — למעלה מהעולם, רַק זִיוו

5 וְ"הוֹדוּ — של השם, עַל אֶרֶץ
6 וְשָׁמַיִם וְגו'". — החיות של

7 אֶרֶץ וּשְׁמַיִם, היא הוד וזיו
8 בלבד — הארה משמו,
9 שכאמור, השם כשלעצמו
10 הוא גם כן הארה בלבד, כִּי
11 שלמעשה חיות העולמות

12 והנבראים היא הארה
13 מהארה. וְהָאֵרָה — מהארה זו מְתַלַּבֶּשֶׁת מְשֻׁמוּ בְּעֵלְיוֹנִים
14 וְתַחְתּוֹנִים לְהַחְיֹתָם, — כאן כבר מדובר על התלבשות ממש. לא
15 רק שהיא נמצאת בהם, אלא התלבשות, שהחיות מצומצמת
16 ומותאמת בהתאם למדריגת העולם, ומתאחדת עם העולם,
17 וְנִתְפַּסֶּת בְּתוֹכָם עַל יְדֵי מְצָעִים רַבִּים, — מדריגות שהן כמו

אגרת הקדש

שְׁהוּא וְשִׁמּוּ אֶחָד וְכִמּוּ שְׂכָתוֹבִי: "כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ רַק זִיוו
וְהוֹדוּ עַל אֶרֶץ וּשְׁמַיִם וְגו'. והארה זו מתלבשת ממש
בעליונים ותחתונים להחיותם ונתפסת בתוכם על ידי
ממוצעים רבים וצמצומים רבים ועצומים בהשתלשלות
המדריגות דרך עלה ועלול וכו'.

1 אֶרֶץ וּשְׁמַיִם, היא הוד וזיו
2 בלבד — הארה משמו,
3 שכאמור, השם כשלעצמו
4 הוא גם כן הארה בלבד, כִּי
5 שלמעשה חיות העולמות

12 והנבראים היא הארה
13 מהארה. וְהָאֵרָה — מהארה זו מְתַלַּבֶּשֶׁת מְשֻׁמוּ בְּעֵלְיוֹנִים
14 וְתַחְתּוֹנִים לְהַחְיֹתָם, — כאן כבר מדובר על התלבשות ממש. לא
15 רק שהיא נמצאת בהם, אלא התלבשות, שהחיות מצומצמת
16 ומותאמת בהתאם למדריגת העולם, ומתאחדת עם העולם,
17 וְנִתְפַּסֶּת בְּתוֹכָם עַל יְדֵי מְצָעִים רַבִּים, — מדריגות שהן כמו

יום שני כ"ב מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 222, והנה הארה זו... עד עמ' 222, יספר מרוב.

60 בְּעֵבֶרָה — בשביל נשמתו של יהודי, הוא עֶקֶר תְּכֵלֶת יְרִידָת
61 וְהַמְשָׁכַת הָאֵרָה זו לְמַטָּה לְכָל הַנְּבִרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנְּעֻשִׁים,
62 — הנקראים כולם "מטה", לעומת העולמות שלמעלה מהגבלה,
63 שְׂתִכְלִית בָּלֵן — של כל הנבראים, הנוצרים והנעשים, הוא הָאֵרָה,
64 בְּנוֹדָע: — הרי, למרות

65 שאלקות הוא פשוט

66 בתכלית הפשיות, ולא
67 שייר באלקות ענין של
68 חלקים, אך, בהארה
69 האלקית המאירה בעולמות
70 למטה שעיקרם ותכליתם
71 היא נשמתו של יהודי —
72 שייר הענין של חלקים.
73 ובאופן כללי הם תרי"ג
74 (613) חלקים בהם מתחלקת
75 ההארה, ובפרטיות — יסביר
76 רבנו הזקן להלן — מתחלק
77 כל אחד מחלקים אלה,
78 להרבה חלקים פרטיים.

79 וְהֵנָּה, מִסְפַּר זֶה — תרי"ג
80 (613) — כנגד תרי"ג מצוות
81 התורה, הוא בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, —

82 באופן כללי מתחלקת ההארה לתרי"ג (613) חלקים, אֲבָל בְּדֶרֶךְ
83 פְּרִט — הֵנָּה כָּל מְצוּה וּמְצוּה מִתְחַלֶּקֶת לְפָרְטִים רַבִּים לְאִין
84 קִץ וְתִכְלִית, וְהֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁבְּכָל מְצוּה שָׁאִין

35 וְהֵנָּה, הָאֵרָה זו, אֵף שְׁלִמְעֵלָה — בעולמות העליונים ביותר
36 שלמעלה מהגבלה וגבול, היא מְאִירָה וּמִתְפַּשֶּׁט בְּכַחֲנִית בְּלִי
37 גָּבֹל וְתִכְלִית, — בלי גבול ובלי סוף, לְהַחְיֹת עוֹלָמוֹת נְעֻלָּמִים
38 לְאִין קִץ וְתִכְלִית, — גם סוגי עולמות אלה הם בלי גבול, וגם כל
39 עולם מהם הוא באופן של

40 בלי גבול ותכלית, כִּמּוּ

41 שְׂכָתוֹב בְּאֶדְרָא רְבָאִי, —

42 שישנם עולמות נעלמים
43 לאין קץ ותכלית, אֵף-עַל-

44 פִּירְכֵן בְּרִדְתָּה — ברדת

45 ההארה — לְמַטָּה עַל יְדֵי

46 צִמְצוּמִים רַבִּים לְהַחְיֹת

47 הַנְּבִרָאִים וְהַיְצוּרִים

48 וְהַנְּעֻשִׁים, — הנבראים

49 שבעולמות "בריאה",

50 "צירה" ו"עשיה". מכך מובן

51 שלפני זה מדובר אודות

52 עולם ה"אצילות" ועולמות

53 איין-סוף שלמעלה מעולם

54 ה"אצילות", היא נְחֻלָּקָת

55 דֶּרֶךְ כָּלֵל לְמִסְפַּר תְּרִי"ג,

56 — 613, בְּנֶגֶד תְּרִי"ג מְצוּת

57 הַתּוֹרָה, שֶׁהֵן הֵן תְּרִי"ג מִיְּנֵי הַמְּשֻׁבוֹת הָאֵרָה זו מְאִירָאִין-סוֹף

58 בְּרִידָה-הוּא, לְהַאִיר לְנִשְׁמַת הָאָדָם הַכְּלוּלָה מִרְמ"ח — 248

59 אֲבָרִים וְשִׁס"ה — 365 גִּידִים, — שביחד הם תרי"ג (613), אֲשֶׁר

- 1 להם מספר, — אין מספר לפרטי ההלכות שבכל אחת מהמצוות,
2 כמו שכתוב¹¹: "ששים המה מלכות" — דורשים חכמינו ז"ל¹²: הן
3 ס' מסכתות — הש"ס, כו', ו"עלמות אין מספר" — דורשים חכמינו
4 ז"ל: הן ההלכות כו', — שהן בלי מספר, שהן המשכת רצון העליון
5 כו'. — וכיוון שהרצון העליון
6 הוא הרי בלי גבול, כך גם
7 פרטי ההלכות, שהם פרטי
8 המשכות מהרצון העליון, —
9 הם בלי גבול. וכשם שלגבי
10 תרי"ג החלקים הכלליים
11 בהם מתחלקת ההארה, אמר
12 לעיל, שבנשמה, הקולטת
13 אותם, ישנם תרי"ג ענינים,
14 רמ"ח אברים ושס"ה גידים,
15 כך גם לגבי פרטי ההמשכות
16 שמההארה, שהם בלי גבול
17 — יש לנשמות ישראל כלים
18 פרטיים לקלוט הפרטים
19 מההארה והמשכה זו. ובלשון רבנו הזקן: וכן הוא ממש בנשמת
20 האדם. — שיש לנשמה כלים לקליטת הפרטים האין-סופיים
21 מהמשכה והארה זו. כי הנה, כל הנשמות שבעולם היו כלולות
- ב — נשמתו של אדם הראשון¹³, ודרך כלל היתה נשמתו — של
אדם הראשון, נחלקת למספר תרי"ג: רמ"ח אברים ושס"ה
גידים, אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר, שהן נשמות
כל ישראל מימות האבות והשבתים עד ביאת המשיח ועד
בכלל, שיקים או מה
שנאמר¹⁴: "והיה מספר
פני ישראל כחול הים,
אשר לא ימד ולא יספר
מרב"¹⁵. — מכל האמור
מוכן, שנשמת אדם הראשון
(המתחלקת לניצוצות אין
ספור של נשמות) היה
בכוחה להכיל הפרטים
האין-סופיים מההמשכה
וההארה של הרצון העליון,
האור והחיות האלקי הנמשך
לנשמות ישראל. להלן
יסיביר רבנו הזקן מה שהזכיר
לעיל, שביעקב כתוב "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל", שגם ביעקב
האירו נשמתו כל הפרטים מההארה האלקית, כפי ועל דרך שהיה
הדבר באדם הראשון. ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

מצוה שאין להם מספר כמ"ש ששים המה מלכות
הן ס' מסכתות כו' ועלמות אין מספר הן ההלכות
כו' שהן המשכת רצון העליון כו' וכן הוא ממש
בנשמת האדם כי הנה כל הנשמות שבעולם היו
כלולות באדה"ר ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת
למספר תרי"ג רמ"ח אברים ושס"ה גידים אך דרך
פרט נחלקת לניצוצות אין מספר שהן נשמות כל
ישראל מימות האבות והשבתים עד ביאת המשיח
ועד בכלל שיקים או מ"ש והיה מספר בני כחול
הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 222, והנה שופרי' דיעקב... עד עמ' קיב, כמ"ש במו"א.

- 43 והנה, שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון¹⁶, — יופיו
44 ושלמותו של יעקב כעין יופיו ושלמותו של אדם הראשון, שתקן —
45 יעקב, חמא אדם הראשון, והיתה נשמתו גם כן כלולה מכל
46 הנשמות שבאשראל,
47 מעולם ועד עולם, —
48 כלומר, גם הנשמות מ'עלמא
49 דאתבסיא" (מהעולמות
50 המבוסים), וגם הנשמות
51 מ'עלמא דאתגליא" (מהעולמות הגלויים) היו
52 כולן כלולות בנשמתו של
53 יעקב, והיה מרכבה לתורה
54 שלמעלה, שנקראת בשם
55 "אדם", — זאת התורה
56 אדם¹⁷, כמו שכתוב¹⁸:
57 "ועל דמות הכסא דמות
58 במראה אדם וכו'", —
59 שהכוונה היא ל"תורה", כפי שמוכח בתורת הקבלה¹⁹. וכמו
60 שכתוב²⁰: "וואת לפנים בישראל כו'" — וזאת בפנימיותם של
- ישראל, "אין זאת אלא תורה כו'", — ש"זאת", תורה, היה מקודם
בישראל, שהיתה כלולה ומלכשת בנשמת "ישראל סבא", —
המוסב על יעקב אבינו למטה הנקרא "ישראל סבא", וכן על שורשו
למעלה שגם כן נקרא
"ישראל סבא", תכלולה —
נשמת "ישראל סבא" כלולה
מכל הנשמות. — והוא היה
כלי לאור התורה. וזהו
"ויקרא לו אל אלהי
ישראל" — "אל" לשון
המשכת — שכן, השם א-ל
רומז על מדת החסד,
המשכה והשפעה, תהארה
מאורי-אין-סוף בן-יהוא
מהעולם אל הגלוי, —
הכוונה לאור אין סוף
המלוכב בתורה, להאיר
בבחינת גלוי בנשמתו, וכמו שכתוב²²: "אל ה' ויאר לנו"; — הרי
ש"א-ל" הוא לשון הארה, וזהו "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל", שיעקב

11. שה"ש ו, ח. 12. שהש"ר שם. ובכ"מ. 13. ראה ב"ר פ"מ, ב. ובכ"מ. 14. הושע ב, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סיום מפסוק
אחר" (שם טז, י). 16. ב"מ פד, א. ובכ"מ. 17. חוקת יט, יד. 18. יחזקאל א, כו. 19. ראה זח"א עא, ב ואילך. 20. רות ד, ז. 21. זח"ג פא, ב.
22. תהלים קיח, כז.

- 1 קרא והמשיך להתגלות מההארה הכללית של אור אין סוף, הכלל
2 המכיל בתוכו כל הפרטים שבתורה ומצוות – שההתגלות תאיר
3 בנשמתו. וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לְבָבָא, – אלה שהאור האלקי המאיר
4 במוחם בא בלבם ואשר יש להם התעוררות של אהבת ה' ויראת ה',
5 המכניסה חיות בלימודם
6 תורה ובקיומם מצוות,
7 הַעֲוִסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, 1 הַעֲוִסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת
8 מֵאִיר אֹר ה' אֵין-סוֹף 2 בְּבִחִינַת גִּילּוֹי בְּנִשְׁמָתָם וּזְמַן גִּילּוֹי זֶה בִּיתֵר שֵׁאת
9 בְּרִיךְ-הוּא בְּבִחִינַת גִּילּוֹי 3 וִיתֵר עֵז הֵהָאָרָה בְּמוֹחָם וּלְבָם הוּא בִשְׁעַת הַתַּפְלָה
10 בְּנִשְׁמָתָם, – "הארה" זו 4 כַּמִּשְׁכָּן בְּכֹחַ
11 נִקְרָאת "חֲלִיקִינו" (אשרינו מה
12 טוב חֲלִיקִינו), כלומר, ההארה האלקית הפרטית המאירה על ידי כל
13 מצוה, שהיא חלק ממהארה הכללית. וכפי שהוסבר לעיל, שהארה זו
- 14 כשהיא יורדת למטה, היא באופן של התחלקות לתרי"ג (613) חלקים
15 וכו' – הרי החלק שמההארה האלקית מאיר בנשמה של יהודי המקיים
16 מצוה, ועל כך נאמר "אשרינו מה טוב חֲלִיקִינו". וְזֶמַן גִּילּוֹי זֶה בִּיתֵר
17 שֵׁאת וִיתֵר עֵז הֵהָאָרָה בְּמוֹחָם וּלְבָם הוּא בִשְׁעַת הַתַּפְלָה, כְּמוֹ
18 שְׁמִיבּוּדָא בְּמִקּוֹם אַחֵר²⁴. –
19 שכן, על ידי סולם התפלה
20 עולים מעשי המצוות של
21 יהודי, ונמשך על ידי הסולם
22 ההארה האלקית וההתגלות
23 שבעקבותיה. עד כאן הסביר
24 רבנו הזקן הלשון "חֲלִיקִינו".
25 להלן יסביר הלשון "מה נעים גורלינו", שגורל הרי מורה על חלק יוצא
26 מן הכלל ורק על פי גורל זוכים בחלק היפה. ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

הַעֲוִסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת מֵאִיר אֹר ה' אֵין-סוֹף בְּבִחִינַת גִּילּוֹי בְּנִשְׁמָתָם וּזְמַן גִּילּוֹי זֶה בִּיתֵר שֵׁאת וִיתֵר עֵז הֵהָאָרָה בְּמוֹחָם וּלְבָם הוּא בִשְׁעַת הַתַּפְלָה כַּמִּשְׁכָּן בְּכֹחַ
כַּמִּשְׁכָּן בְּכֹחַ

יום רביעי כ"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, והנה אף שגילוי... עד עמ' קיב, ממש.

- 27 וְהֵנָּה, אֵף שְׁגִילוֹי – אלקי, זֶה עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא
28 שֹׁה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ כָּלָל, בִּי תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט
29 אֶחָד לְכָלֵנו – כל יהודי מחוייב בתורה ומצוות, ומצד ההארה
30 שלמעלה הנמשכת על ידי התורה והמצוות, היא נמשכת לכל אחד
31 מישראל בשוה, אֵף-עַל-פִּי
32 כִּן בְּדֶרֶךְ פְּרָט אֵין כָּל
33 הַנִּפְשוֹת או – המדרגה
34 שלמעלה ממנה, הַרוּחוֹת ו
35 – או המדרגה שלמעלה
36 ממנה, הַנִּפְשוֹת שְׁוֹת
37 בְּעֵינֵי זֶה – בהארה
38 והתגלות האלקית המאירה
39 להם על ידי תורה וקיום
40 מצוה, לְפִי עֵת וְזֶמַן גִּלְגּוֹלָם
41 וּבּוֹאָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, –
42 מרבית הנשמות של
43 דורותינו אלה הן הרי
44 נשמות שהיו כבר בעולם זה
45 וירדו שוב לעולם הזה כדי
46 לתקן ענין מסויים, הרי לפי
47 הזמן והתקופה שהנשמה
48 מתגלגלת ויורדת לעולם זה – באופן כזה מאירה לה מלמעלה
49 ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או זו. וְכַמִּשְׁכָּן
50 רְבוּתֵינוּ וְכִרְוָנָם לְבָרְכָהּ²⁵: "אֶבּוֹךְ בְּמֵאִי הוּי וְהִיר טַפִּי, אִמֵּר
51 לִיָּה בְּצִיצִית כו". – "אביך במה היה זהיר יותר?" וענה לו: "במצות
52 ציצית". הרי, שבמצות ציצית האירה לו התגלות אלקית מיוחדת,
53 שלכן היה זהיר בקיומה יותר מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶
- 27 "במאי הוי זהיר טפי" – במה האיר לו יותר האור האלקי. וְכֵן אֵין
28 כָּל הַדּוֹרוֹת²⁷ שְׁוִין. – לא זו בלבד שישנם שינויים בין נשמה אחת
29 לשניה, אלא ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו דורות שעבודתם
30 העיקרית היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית היתה ענין
31 הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות
32 שבאותם דורות האירה
33 התגלות מיוחדת בענינים
34 אלה. בִּי כְּמוֹ שְׁאֵבֵר
35 הָאָדָם, כָּל אֶבֶר יֵשׁ לוֹ
36 פְּעֻלָּה פְּרָטִית וּמִיּוֹחֵד,
37 הָעֵין לְרֵאוֹת וְהָאֵין לְשִׁמְעַ,
38 כִּד כָּבֵל מִצְוָה – הנקראות
39 "אברין דמלכא"²⁹ – "אברי
40 המלך", מֵאִיר אֹר פְּרָטִי
41 וּמִיּוֹחֵד מֵאִיר-אֵין-סוֹף
42 בְּרִיךְ-הוּא. וְאֵף שְׁכָל נֶפֶשׁ
43 מִיִּשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְבּוֹא
44 בְּגִלְגּוֹל לְקַיֵּם כָּל תְּרִי"ג
45 מִצְוֹת, – כיצד מתאים,
46 איפוא, לומר, שלנשמה של
47 זמן זה ודורות אלה מאירה,
48 באופן אחר, ההתגלות האלקית, ונדרשת זהירות מיוחדת וחזקה
49 יותר במצוות פרטיות מסוימות? מְכָל מִקּוֹם לֹא נִצְרָכָה –
50 הזהירות המיוחדת במצוה מסוימת, אֵלָּא לְהַעֲדִיפָה וְהִזְרִיזָה
51 וְהִזְרִיזָה יִתְרָה, בִּיתֵר שֵׁאת וִיתֵר עֵז, בְּפִיּוֹלָה וּמִכְפֻּלָּה, לְמַעַלָּה
52 מְעַלָּה מִזְהִירוֹת שְׁאָר הַמִּצְוֹת. וְהוּי שְׁאֵמֵר "בְּמֵאִי הוּי וְהִיר
53 טַפִּי" – "טַפִּי" – יותר, יִיָּקָא. – דוקא, שכן, וזהירות צריכה להיות

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דישראל אותיות ישרא-ל" (ראה לקו"ת שלח מ, ג). 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקמן סכ"ד". 25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עת וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכתי' דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקו"ז ת"ל.

1 בכל המצוות, השאלה כאן היא: באיזו מצוה היה זהיר יותר. וְהִנֵּה,
2 יִתְרוֹן הָאֹרֶז הָיָה הַפְּרָטִי לְנִשְׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת – שבהן מאיר האור
3 שמהמצוה ביתר התגלות, אֵינוֹ בְּבָחִינַת טַעַם וְדַעַת מִשֵּׁנִי, אֶלָּא
4 לְמַעַלְה מְבַחֲנִית הַדַּעַת, – וההבנה, שְׂכָךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנָיו
5 יִתְבָּרֵךְ, – שבנשמה
6 מסוימת יאיר האור של
7 מצוה מסוימת בהארה
8 והתגלות מיוחדות. וְדוֹגְמָתוֹ
9 לְמַטָּה הוּא בְּחִינַת הַגּוֹרֵל

אגרת הקדש

הפרטי לנשמות פרטיות אינו בבחינת טעם ודעת מושג
אלא למעלה מבחינת הדעת שכך עלה במחשבה לפניו
יתברך ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש:

יום חמישי כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, ח זורע צדקות... עד עמ' 224, נמוך כו'.

19 ח. "זורע צדקות, מצמיח ישועות". – מלשונות סדר התפלה.
20 הִנֵּה מִה שְׂכָתוֹב לְשׁוֹן "זריעה" בְּמִצְוֹת הַצִּדְקָה, וְכִמוֹ
21 שְׂכָתוֹב בְּפִסְקוֹ: "זרעו לכם לצדקה כו'", – ומסיים: "קצרו לפי
22 חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת החסד, יוֹכֵן עַל פִּי מִה
23 שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְזִרְנוֹם
24 לְבָרְכָה²: "רִבִּי אֱלֹהִים
25 יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָדָר
26 מִצֵּלִי, – ר' אלעזר נתן
27 פרוטה (צדקה) לעני ולאחר
28 מכן התפלל, דְּבָתִּיבִי: –
29 שכן, כתוב: אֲנִי בְּצִדֵּק
30 אֶחְיֶה פְּנִידִי. פְּרוּשׁ, – מה
31 שהוא קורא לתפלה "אחזה
32 פניך", ומדוע זה דווקא על
33 ידי ההכנה של צדקה, כִּי
34 גִלּוּי אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ
35 הַמִּתְגַּלֶּה בְּמַחֲשָׁבָתוֹ שֶׁל
36 אָדָם וְכוֹנֵתוֹ בְּתַפְלָתוֹ, כֵּן
37 חָד לְפָנָם שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה, –
38 כל אחד לפי שיעורו, הוּא
39 בְּתוֹרַת צִדְקָה וְ"חֶסֶד ה'
40 מַעֲוִלִם וְעַד עוֹלָם עַל
41 יִרְאָיו כו'". – שמאירה
42 ויורדת מהעולם העליון
43 לעולם התחתון התגלות
44 אלקית על יראי השם,
45 כְּלוֹמֵר, שְׂאֹרֶז ה' אֵינִי־סוֹף

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש
לשון זריעה במצוות הצדקה וכמ"ש
בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יוכן ע"פ מה שארז"ל
ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק
אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה
במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום
שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם
ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה
המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי'
גילוי רב ועצום עד שבאמת הן במלין במציאות
וכלא ממש חשיבי קמיה ונכללין באורו ית' והן הן
ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים
כוזה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו
אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם
השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו
בעבודה שכלב זו תפלה וכמ"ש וְה' יִגִּיה חֲשָׁכִי וְהִנֵּה
יִרְדֵּת הָאָרֶז זֶה לְמַטָּה
לְעוֹלָם הוּא, נִקְרָאת בְּשֵׁם
"חֶסֶד ה'", – שכן, זה בא
על ידי עבודתו של יהודי,
אך העבודה עצמה אינה
בערך כלל שתמשך
המשכה זו, אלא זה ענין של
"חסד ה'" המאיר ליהודי
גילוי זה, הַמְּכַנֶּה – "חסד
ה'" מכונה, בְּשֵׁם "מִים",
חִיּוּדִים מְקוֹם גְּבוּלָה
לְמַקוֹם נְמוּךְ כו': – כמו

46 בְּיִרְדֵּת הָאָרֶז הַמְּאִיר לְמַעַלָּה בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, בְּהָאָרֶז רַבָּה
47 בְּבָחִינַת גִּלּוּי רַב – בכמות, וְעֵצוֹם, – באיכות, עַד שְׂבָאֲמַת –
48 הנבראים שבעולמות העליונים, הֵן בְּטִלִּין בְּמִצְיָאוֹת וְכֵלָא מִשֵּׁנִי
49 חֲשִׁיבִי קְמִיָּה – שהם חשים בביטולם ואיך שאין הם נחשבים
50 לכולם לגבי יתברך, וְנִכְלָלִין בְּאֹרֹז יִתְבָּרֵךְ, וְהֵן הֵן הַהִיכָלּוֹת
51 עִם הַמְּלָאכִים וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁבֵּהֶן, הַמְּבֹאֲרִים בְּיִתְרֵי הַקְּדוּשָׁה

מִשֵּׁנִי: – שגם הוא אינו על פי טעם ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או
אחר, אלא כך נקבע מלמעלה, כמו שכתוב³⁰: "בחיך יוטל את הגורל
ומה' כל משפט", שהגורל יפול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין
של "מה נעים גורלינו", שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית
מיוחדת מענין מסויים של
תורה ומצוות, לנשמה
מסוימת, הוא ענין של
"גורל" שלמעלה מטעם
ודעת.

52 בְּשִׁמּוֹתֵם לְמַקוֹמוֹתֵם בְּסִדֵּר הַתְּפִלָּה שְׂפָדְרוּ לָנוּ אֲנִשֵּׁי כְּנֶסֶת
53 הַגְּדוּלָּה, – בסדר התפלה מרומזים ההיכלות והמלאכים והנשמות
54 שבהם, הִנֵּה מִשֵּׁם – מההתגלות האלקית המאירה בהם בעולמות
55 העליונים. מְאִיר הָאֹרֶז כִּי טוֹב לְעוֹלָם הַשְּׁפָל הוּא, עַל "יִרְאָי
56 ה' וְחֲשָׁבִי – מתבוננים ב'
57 שְׁמוֹ", הַחֲפָצִים לְעַבְדוֹ
58 כְּ"עֲבֹדָה שְׂכָלָב זֶה
59 תְּפִלָּה", – הנקראת "עבודה
60 שכלב"⁴, וְכִמוֹ שְׂכָתוֹב⁵:
61 "וְה' יִגִּיה חֲשָׁכִי". –
62 שבעולם השפל הזה שהוא
63 עולם חשוך שאינו מאיר בו
64 גילוי אלקות, "הוי' יגיה
65 חשכִי", יאיר האור של שם
66 הוי' את החושך שלי. וְהִנֵּה,
67 יִרְדֵּת הָאָרֶז זֶה לְמַטָּה
68 לְעוֹלָם הוּא, נִקְרָאת בְּשֵׁם
69 "חֶסֶד ה'", – שכן, זה בא
70 על ידי עבודתו של יהודי,
71 אך העבודה עצמה אינה
72 בערך כלל שתמשך
73 המשכה זו, אלא זה ענין של
74 "חסד ה'" המאיר ליהודי
75 גילוי זה, הַמְּכַנֶּה – "חסד
76 ה'" מכונה, בְּשֵׁם "מִים",
77 חִיּוּדִים מְקוֹם גְּבוּלָה
78 לְמַקוֹם נְמוּךְ כו': – כמו

טבע המים לרדת ממקום גבוה לנמוך, כך יורד אור ה' מהעולמות
העליונים אל העולם השפל, "חסד ה'" זה נמשך על ידי "אתערותא
דלתתא" – ההתערורות מלמטה – מהחסד והצדקה שיהודי עושה,
שלכן "אחזה פניך", ראיית הפנימיות של אלקות ליהודי בתפלתו –
בא אחרי "בצדקה", אחרי נתינת פרוטה לעני, כדי להמשיך את
החסד שלמעלה על ידי החסד שלמטה. ברם, לכאורה, כיוון

מתוך הספר "שיעורים בספר התניא" (מוגה) — אגרת ח — יום שישי־שבת קודש כ"ז מנחם־אב נז

- 1 שהארת גילוי זה הוא בין כה ענין של צדקה וחסד שלמעלה
- 2 - הרי זה יכול להאיר גם בלי ה"אתערותא דלתתא" -
- 3 ההתעוררות מלמטה - מהחסד של האדם למטה? מסביר רבנו
- 4 הזקן, שגם למעלה ישנה מדת הגבורה והצמצום, לצמצם

יום שישי כ"ו מנחם־אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 224, והנה מודעת... עד עמ' קיג, והארה וכו'.

- 9 והנה, מודעת זאת, - ידוע הדבר, שיש למעלה גם בן מדת
- 10 הגבורה והצמצום, לצמצם ולהסתיר אורו ותכונתו לכל ותגלה
- 11 לתחתונים. - לנבראים התחתונים, הרי, כיצד, איפוא, מאיר "חסד
- 12 ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה והצמצום המפסיקה את
- 13 ההתגלות? אך הכל תלוי
- 14 ב"אתערותא דלתתא", -

אגרת הקדש

- 1 בהתעוררות שמלמטה.
- 16 שאם האדם מתנהג
- 17 בחסידות - במדת החסד,
- 18 להשפיע חיים וחסד בו' -
- 19 שהוא נותן צדקה המקיימת
- 20 את העני בחיים, כך מעורר
- 21 למעלה, - שתומשך מדת
- 22 החסד שלמעלה בהתגלות
- 23 האלקית אליו, כמו שאמר
- 24 רבותינו זכרונם לברכה:
- 25 "במדה שאדם מודד - בה
- 26 מודדו לו". - ובאשר הוא
- 27 מתנהג במדת החסד -
- 28 מתנהגים אותו כך גם
- 29 מלמעלה, שנותנים לו חסד
- 30 שלמעלה. אלא דלכאורה זו אינה מן המדה, - של אותו ענין, כי
- 31 אם להשפיע לו חיי העולם הבא לבד כנגד מה שהוא משפיע
- 32 חיי עולם הזה, - שזה שבר מתאים - שבשעה שהוא משפיע ענין
- 33 של העולם שלו, ענין של חיים גשמיים - מעניקים לו, באותה מדה,

שבת קודש כ"ז מנחם־אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, אך הענין הוא... עד עמ' קיג, הארז"ל.

- 59 אך הענין הוא על דרך משל, כמו שזרעין זרעים - של תבואה
- 60 או חטה וכדומה, או נזמין זרעין, - של עץ פרי שיצמח ממנו
- 61 אילן, שהשכלת - של
- 62 התבואה, הצומחת מהזרע,
- 63 והאילן ופרותיו -
- 64 הצומחים מהזרעין, אינן
- 65 מהותן ועצמותן של הזרע
- 66 והזרעין כלל, כי מהותם
- 67 ועצמותם - של הזרע

אגרת הקדש

- 14 אך הענין הוא עד"מ כמו שזרעין זרעים או נוטעין
- 15 גרעין שהשבולת הצומחת מהזרע והאילן ופירותיו
- 16 מהגרעין אינן מהותן ועצמותן של הזרע והגרעין כלל
- 17 כי מהותם ועצמותם כלה וגרעין בארץ ובה הצומח
- 18 שבארץ עצמה [נ"א עצמו] הוא המוציא והמגדל

1 בורע, וְהָאֵילָן וּפְרֻתָּיו. – שלא היו בגרעין, "כוח הצומח" הוא כוח
2 אלקי המצמיח דברים, ענין של "יש מאין": מ"אין" נעשה "יש", דבר
3 גשמי מכוח רוחני. ברם, אם כך הם פני הדברים, נשאלת השאלה:
4 לשם מה זקוקים לזריעת הזרע או הגרעין – הרי בין כה אין הצמיחה

5 באה מהם, אלא מ"כוח
6 הצומח" שבארץ? והתשובה

7 היא: רק שְׂאֵינוּ – "כוח"
8 הצומח" שבארץ, אינו
9 מוֹצִיא וּמְגַלֵּה כּחוֹ לַחוּץ
10 מִהִכָּה אֶל הַפֶּעַל, –
11 מהיכולת להצמיח (בכוח),
12 לצמיחה ממשית, כִּי אִם עַל
13 יְדֵי הַזֶּרַע וְהַגְרַעִין –
14 הפועלים שכוח היכולת
15 להצמיח הנמצא בארץ –
16 יבוא בגילוי, להצמיח בפועל
17 את התבואה או את האילן
18 ופירותיו. כיצד אכן, הם
19 פועלים דבר זה? שְׁנִקְבִּין
20 בְּאַרְץ וְכֹלָה כָּל בָּתָם –
21 שבא מ"כוח הצומח"

22 שבארץ בשעה שהם צמחו מכוח הצומח, כִּכְחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבְּאַרְץ,
23 וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים, – הפרט של "כוח הצומח" שבא לידי ביטוי
24 בורע או בגרעין, עם הכלל של "כוח הצומח" שבארץ – נעשים
25 לדבר אחד, וְעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיא כֹחַ הַצּוֹמֵחַ אֶת כּחוֹ אֶל הַפֶּעַל,
26 וּמַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְגַדֵּל שִׁבְלֵת כְּעֵין הַזֶּרַע, – שנזרע בארץ, שבאם
27 הזרע הוא של חטה – צומחת שבולת של חטה, וכדומה. אֲכָל כִּרְפוּי
28 הָרֶבֶה מְאֹד בְּשִׁבְלֵת אַחַת, – מגרעין חטה אחד צומחים הרבה
29 גרעיני חטה בשבולת אחת, וְכֵן פְּרוֹת הָרֶבֶה עַל אֵילָן אֶחָד, –
30 ובאשר לפירות האילן מיתוסף עוד ענין, שלא זו בלבד שהם הרבה
31 יותר מאשר הגרעין שנזרע, אלא – וְגַם מְהֻרָּתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל
32 הַפְּרוֹת מַעֲלָה בְּעִלּוּי רַב וְעֲצוֹם לְמַעֲלָה מִמְּהוּתוֹ
33 וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַגְרַעִין הַנְּמוּעַ. – הרי שלא זו בלבד שמגרעין אחד
34 צומחים הרבה פירות, אלא שהם גם במהות הרבה יותר טובה ורמה,
35 שמגרעין שאין בו טעם – צומחים פירות ברי טעם טוב והנאה, וְכֵן
36 בְּהֵאֵי גִּוְנָא – בדומה לכך, בְּפִירוֹת הָאָרֶץ הַגְּדֹלִים מְזַרְעִינָן כְּעֵין
37 גְרַעֲיִין, – של אילן עושה פרי, כְּמוֹ קִשּׁוּאִים וּכְהֵאֵי גִּוְנָא. –
38 והדומה לו, שגם בהם כך, שהפירות אינם מאותו מהות של גרעיני
39 הזרע, אלא מהות שונה ונעלה ביותר, שלא כמו בתבואה,
40 שהתבואה היא אותו מהות ממש כמו גרעיני התבואה שזרעו, וזרעו

אגרת הקדש

השבולת והאילן ופירותיו רק שאינו מוציא ומגלה
כחו לחוץ מהכח אל הפועל כי אם על ידי הזרע
והגרעין שנקבין בארץ וכלה כל כחם בכח הצומח
שבארץ ונתאחדו והיו לאחדים וע"י זה מוציא כח
הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שבולת
כעין הזרע אבל בריבוי הרבה מאד בשבולת אחת
וכן פירות הרבה על אילן א' וגם מהותן ועצמותן של
הפירות מעולה בעילוי רב ועצום למעלה מעלה
ממהותן ועצמותן של הגרעין הנמוע וכן כה"ג בפירות
הארץ הגדלים מזרעונן כעין גרעינין כמו קשואים
וכה"ג והכל הוא מפני שעיקר ושרש חיות הפירות
נשפע מכח הצומח שבארץ הכולל חיות כל הפירות.
והגרעינין הזרועים בארץ אינן אלא כעין אתערותא
דלתתא הנקראת בשם העלאת מ"נ בכתבי הארז"ל:

41 חטה וצמח חטה, וכדומה. וְהַכֹּל – מה שהצמיחה היא לא רק בריבוי
42 רב אלא גם במהות נעלה ביותר מאשר גרעיני הזרע שנזרעו, הוּא,
43 מִפְּנֵי שֶׁעֵקֶר וְשָׂרֵשׁ חַיּוֹת הַפְּרוֹת נִשְׁפָּע מִכֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבְּאַרְץ,
44 הַכּוֹלֵל חַיּוֹת כָּל הַפְּרוֹת. – ומצמיח כל הפירות. אלא, אם כך,
45 לשם מה זקוקים לזריעת
46 הזרע או הגרעין, ומדוע
47 מ"כח הצומח" שבכוחו
48 להצמיח כל סוגי פירות,
49 צומח דוקא אותו מין
50 שזרעו? – אלא, וְהַגְרַעֲיִין
51 הַזֵּרֻעִים בְּאַרְץ, אֵינָן אֱלָא
52 כְּעֵין "אַתְעֲרוּתָא
53 דְּלִתְתָּא", – "התערורות
54 מלמטה", כשם שנדרשת
55 התערורות מלמטה כדי
56 להמשיך התערורות
57 מלמעלה, הַנִּקְבִּין בְּשֵׁם
58 "הַעֲלָאת מִיִּין נּוֹקְבִין"
59 בְּכַתְבֵי הָאֲרִז"ל: –
60 שד"ח נוקבא, "המקבל",
61 מעלה "מיין נוקבין", כלומר,
62 הוא יוצר כלי שבו יומשך שפע מזה"דכר", מהזכר והמשפיע. כך גם
63 בקשר לעניננו, כוח הצומח עצמו הוא כוח רוחני הכולל כל סוגי
64 הפירות, וכן מצד רוחניותו הוא למעלה מאשר להצמיח פירות
65 גשמיים, מי ומה, איפוא, פועל שכוח רוחני זה ירד ויצמיח בפועל
66 אילן ופירות גשמיים, ומי זה שפועל שמהפטר של תפוח למשל –
67 שביכולת "כוח הצומח" להצמיח – יצמח בגילוי תפוח ולא פרי אחר?
68 – הרי זו פעולתה של "העלאת מ"נ" – "מיין נוקבין" של הגרעין,
69 המעוררת את "כוח הצומח", שיתגלה בצמיחה בפועל, ומשפיעה
70 שיצמח אותו מין פרטי שבדוגמת הגרעין שנזרע. על כל פנים, הרי
71 שענין הצמיחה הוא שמה שצומח מהזריעה הוא למעלה מעלה, עד
72 למהות אחרת ונעלית מאשר הזרע שנזרע. בכך יסביר רבנו הזקן
73 להלן, איך יש בכוח הצדקה והחסד שאדם עושה להמשיך אליו ענין
74 שהוא מסוג נעלה לגמרי מסוג החסד שלו; שלא זו בלבד, כפי שהיה
75 מתאים, שבגלל הצדקה והחסד שהוא משפיע חיים של העולם הזה
76 – יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם שניהם
77 עולמות, על כל פנים, הם אותו מהות, אלא, כיוון ש"מרובה מדה
78 טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה שהוא השפיע ענין
79 של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה שאדם מודד בה מודדין לו" –
80 וזה נקרא ב"מדה", כלומר מאותו סוג מדה ומהות.

יום ראשון כא מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: ו. זורע . . . 220 ישענו כו'.

ההתעסקות בדרך החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו, יחשב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בעניני מסחר – ידבר על לבו, כי יבוא אל שעורי הלמודים בדא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או לאיזו התועדות. וההתעסקות בדרך החסידות הוא חובת גברא [=חובה אישית] מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.

יום שני כב מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י.

תהלים: קור"קו.

תניא: והנה מודעת . . . תכונני.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: קדם רחיצת הפה שחרית, אין לברך – מלבד בימי התעניות – ברכות השחר.

יום שלישי כג מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: ז. אשרנו . . . 222 ועלול כו'.

בחרף תרג"ב, כאשר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] למד עמי בספר התניא "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתבת "ממעל" ובתבת "ממש" הם הפכים. "ממעל" תארו רוחניות שברוחניות, ו"ממש" תארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר, כי זהו מעלת נפש השנית [=האלקית], שעם היותה רוחניות שברוחניות, פועלת בגשמיות שבגשמיות.

יום רביעי כד מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג"קח.

תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.

מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואס מ'האט פון די מתנגדישע פראסטע אידען. האט דער רבי געזאגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האט זייער ליב געהאט די פראסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האט דער רבי הה"מ געזאגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האט האלט דעם פאטער האט מען האלט די קינדער.

מקבל רבי מפי רבי: בזמן המחלוקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא – כך היה הרבי מכנה את הבעל שם טוב – אהב ביותר את היהודים

הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי - הרב המגיד - אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי - הפעל שם טוב - אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם" - האוהב את האב אוהב את הבנים.

יום חמישי

כה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמִּכְתָּבָיו: שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים וְצוּקְלָלָהּ נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם עֲדֵן, וְכוּתֶם יָגֵן עֲלֵינוּ] שְׁגֵם עַל בֵּית צָרִיף לִזְמַר "לְתוֹרָה (וּלְחֶפֶז וּמַעֲשִׂים טוֹבִים) ", עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז"ל (בְּרִכּוֹת יז, א) "נָשִׁי בְּמֵאֵי וְכֵיָן, בְּאֶקְרוּנֵי כּו' וּבְאַתְנֻנֵי כּו' וְנִטְרִין כּו'" [גם לנשים חלק בלמוד התורה - על ידי שמסיעות לבצליהן].

יום ששי

כו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: ב"יציאת מצרים" שֶׁל חֲסִידוֹת קִיָּמַת הַמִּצְוָה שֶׁל סְפּוֹר יִצִּיאַת מִצְרַיִם בְּדַבּוֹר, לְסַפֵּר סְפוּרֵי חֲסִידִים וְ"לְקַלֵּט" אֶת הַסְּפּוֹר בְּפִנִּימִיּוּת שֶׁל הַפְּנִימִיּוּת. יֵשׁ לְדַעַת, שְׁכָל סְפּוֹר הוּא הוֹרָאָה בְּחַיִּים; כָּל סְפּוֹר צָרִיף לְהִבְיֹא [=לְגָרוֹם] מִדֶּה טוֹבָה וְחַיּוּת פְּנִימִית בְּהִדּוֹר מִצְוָה, וּלְהַפְנִים אֶת דְּרָכֵי הַנֶּעֱם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוּת.

שבת

כז מנחם אב

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלֹוִל, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתְּנוּעוֹת.
שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ח. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חֹדֶשׁ אֱלֹוִל הוּא חֹדֶשׁ הַחֲשָׁבוֹן. דְּכֵמוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת, הֵנָּה הַבַּעַל עֹסֵק.. בְּכָדֵי שִׁיחָהּ הָעֹסֵק כְּדַבְּעֵי וַיִּתֵּן רוּחַ רַב, צָרִיף מִזְמָן לִזְמָן לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן וּלְתַקֵּן אֶת כָּל הַחֲסִירוֹנוֹת.. כֵּן הוּא גַם בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית בְּעִבּוּדַת ה' יִתְבָּרַךְ, דְּכָל הַשָּׁנָה הֵנָּה כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת, בְּחֹדֶשׁ אֱלֹוִל הוּא חֹדֶשׁ הַחֲשָׁבוֹן אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כָּל חַד וְחַד לְפֻנִּים שְׁעוּרָא דִּילִיָּה, הֵן הַיּוֹשֵׁב אֶהָל וְהֵן הַבַּעַל עֹסֵק, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן צָדֵק בְּנַפְשָׁם מְכָל אֲשֶׁר עָבַר עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה, וְלִידַע הַמַּעֲלּוֹת בְּעִבּוּדָתָם וּלְחַזְקָם, וְאֶת הַחֲסִירוֹנוֹת שֶׁבָּהֶם וּבְעִבּוּדָתָם לְתַקְּנָם.. דָּעַל יְדֵי הַכֶּנֶּה טוֹבָה זו.. זֻכִּים לְשָׁנָה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת.

לאכול איסור לכתחילה? יום ראשון כ"א מנחם אב ה'תש"ע

בעצם העובדה שאחד הוא איסור והשני היתר, אך בשני מינים של היתר אף לדעתם אין שייך ביטול. ולכן, דבר שעתידי להיות מותר בעצם נחשב כהיתר (רק שכעת אין אפשרות לאוכלו) והרי זו תערובת של היתר בהיתר שאין בה ביטול. ולפי זה, מאחר והחמץ חוזר ונאסר לשנה הבאה הרי הוא שונה במהותו מדבר שנשאר בהיתרו לעולם, ולכן כשמתערב עם היתר יש כאן שני דברים מנוגדים ושייך בו דין ביטול (צל"ח ביצה ד, א).

ונחלקו הפוסקים: האם יש מקום להחמיר ולא לאכול איסור שהתבטל בהיתר או שנהפך להיתר גמור ואין מקום להחמיר בדבר. ומדברי רש"י יש להוכיח כסברא הראשונה, כי אם האיסור הפך להיתר גמור מדוע יש להמתין ולאכול דבר שיש לו מתירין כשיותר, הרי כבר עתה הוא מותר!

אך להלן (ה"ב) מבואר כי דבר שיש לו מתירין אינו בטל רק בתערובת מין במינו אך מין בשאינו מינו מותר. ואם כן בשאינו מינו נפקע האיסור לחלוטין (שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' נו).

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה ט: חֲמֵץ בַּפֶּסַח... אֵינוּ בְּכָלֹת אֱלוֹ; לְפִי שֶׁאֵין הַתַּעֲרָבֶת אֶסוּרָה לְעוֹלָם... לְפִיכָךְ אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא.

לדעת הרמב"ם, חמץ בפסח נחשב כדבר שיש לו מתירין שהרי לאחר הפסח יהיה מותר ולכן אינו בטל, אך לדעת ה'מרדכי' מאחר ובשנה הבאה יחזור לאיסורו אינו נחשב 'דבר שיש לו מתירין' (ראה רמ"א י"ד סי' קב ס"ד). ויש לומר כי המחלוקת תלויה בטעם הדין שדבר שיש לו מתירין אינו בטל:

לדעת רש"י (ביצה ג, ב), מאחר ויש אפשרות לאוכלו אחר כך בהיתר אין ראוי לאוכלו באיסורו ולהסתמך על ביטול. ולכן אף חמץ בפסח אינו בטל, שהרי יהיה מותר לאחר הפסח. ואילו הר"ן ביאר על פי שיטת ר' יהודה שדין ביטול נאמר בשני מינים שונים, אך מ'מין במינו אינו בטל', ואף חכמים החולקים עליו מסכימים לעיקרון שביטול שייך בדברים מנוגדים שהאחד מבטל את חברו ולא בדברים זהים, אלא שלדעתם הניגוד הוא

"רובו ככולו?" יום שני כ"ב מנחם אב ה'תש"ע

התפללו, נגד המיעוט אחר הרוב. וכך גם בשחיטה: בשחיטת רוב הסימן מסתלקת החיות, ואף אם מיעוט הסימן לא נשחט, הגדרתו ההלכתית נקבעת לפי הרוב.

מה שאין כן אם יתאספו רק שבעה אנשים, אין בכח הכלל "רובו ככולו" ליצור יש מאין, ולקבוע כי השבעה הפכו לעשרה. וכן כאשר יש צורך באכילת כזית, אי אפשר למלא את החסר על ידי "רובו ככולו". והדבר דומה למקוה שיש בו ארבעים סאה פחות קורטוב שאין שם מקוה עליו.

ומה שבארבע כוסות בפסח לדעה אחת "מצוה לשתות כל הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות... ובדיעבד ששתה רוב הכוס יצא" (שו"ע אדה"ז אר"ח סי' תע"ב סי"ט), זהו משום ש"כל הכוס" כאן אינו שיעור השתיה, שהרי צריך לשתותו אף "שמחזיק כמה רביעיות", אלא צריך להיות 'כוס' הראוי לארבע כוסות, וגם רוב הכוס כ'כוס' (מדות ושעורי תורה עמ' ס').

הלכות שחיטה פרק א, הלכה ט: וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה...? אִם שֶׁחַט רֹב אֶחָד מֵחֵן בְּעוֹף, וְרֹב הַשְּׁנָיִם בְּבִהֵמָה וּבְכַהֵן - שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה.

כלל הוא בכל התורה - "רובו ככולו", ורק בתגלחת נזיר ריבתה התורה 'כולו' ולא רובו (ראה נזיר מב, א). ולכן שחיטת רוב הסימן נחשבת כשחיטת כל הסימן. וכך גם בהלכות נוספות. לדוגמה: תפילה בציבור היא בעשרה מתפללים, וכשהרוב מתפללים מצטרף המיעוט שהתפלל כבר ומשלים לעשרה. לעומת זאת, לעניין שיעורין אין אומרים "רובו ככולו". לדוגמה: האוכל רוב כזית מצה, לא יצא.

ומבאר ה'חתם סופר' (שו"ת אר"ח סי' ק"מ):

כאשר דבר שלם לפנינו, והשאלה היא איך להגדיר את המיעוט, אזי מכה "רובו ככולו" נגד המיעוט אחר הרוב. למשל, עשרה מהווים 'ציבור' לכל דבר שבקדושה, ואם מיעוטם

בין ברכת שחיטה להפרשת תרומה יום שלישי כ"ג מנחם אב ה'תש"ע

עצם השחיטה שהרי אין חיוב לשחוט אם אינו רוצה לאכול, אלא 'ברכת השבח' שקידשנו הבורא ואסר עלינו אכילת בשר בלא שחיטה, ולכן אין הברכה שייכת לשוחט דוקא אלא לכל אדם שהרי האיסור הוא על כל ישראל, אלא שאין לברך אלא בשעת שחיטה. והרי זה כברכת אירוסין הנאמרת על ידי מסדר הקידושין ולא על ידי חתן המקדש, כי הברכה אינה על עצם המצוה אלא שבח להשי"ת "שאסר לנו את העריות..." וזה שייך לכל ישראל.

אך ברכת תרומה היא 'ברכת המצוות' על ההפרשה הנעשית עתה, ולכן ראוי שעושה המצוה יברך בעצמו. ודין 'שומע כעונה' בברכת המצוות נאמר רק במצוה המוטלת על גוף האדם

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה ט: מִמָּחָה שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק... תְּרִי וְהוּא שוֹחֵט לְבַתְּחִילָה. וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ שוֹמֵעַ - תְּרִי זֶה שוֹחֵט.

האילים שוחט "לכתחילה", מה שאין כן החרש. וביאר הרא"ש (חולין פ"א ס"ג) שחרש לא ישחט לכתחילה כיון שאינו יכול לברך, כי המברך צריך להשמיע לאזניו ואם לא שמע לא יצא, אך אילם יכול לשמוע הברכה מאחר מדין 'שומע כעונה' ולכן שוחט לכתחילה.

ויש להקשות: שנינו (תרומות פ"א מ"ו) שאילם לא יתרום לכתחילה כיון שאינו יכול לברך, ואיך אומרים כאן שיכול לשחוט ולשמוע הברכה מאחר?

ויש לחלק בין שחיטה לתרומה: ברכת השחיטה אינה על

כתפילין וכדומה שכאשר אינו יכול לברך בעצמו יברך אחר בשבילו, אך בתרומה שאין הכרח לעשותה בעצמו עדיף

שיפריש אחר ועושה המצוה יברך בעצמו (ט"ז י"ד ס"א סק"ז).

בעיית צומת הגידים בעופות

יום רביעי כ"ד מנחם אב ה'תש"ע

אם אין כל בליטה, סימן שהגיד נקרע בפתיחת השוק ע"י המשגית. הקריעה - גיד בריא אינו נקרע במשיכה, מה שאין כן גיד חולה לפעמים נראה כמחובר ע"י רקמה ונקרע ע"י משיכה קלה, והוא טריפה.

קיימות שתי שיטות בבדיקה זו: יש בודקים ברגל התחונה (שבדרך כלל נזרקה, ואינה נמכרת לאכילה), היינו בחלק הצהוב של הרגל. ויש בודקים בחלק התחתון של הרגל עצמה (הנמכר לאכילה), ה"שוק".

גידול העופות בזמננו שונה בתכלית מגידול העופות בעבר. הוא מהיר ביותר ביחס לתהליך הטבעי והם מוזנים באוכל מרוכז בעל תכונות פיטום מהירות. ובדרך גידול זו איברו הטכנולוגים את השליטה על תופעות לוואי שנובעות מהגידול המהיר, והדבר בא לידי ביטוי בעיקר בגידי העוף שלא צמחו באותו קצב. וכך גידים המתאימים לשאת משקל גוף של ק"ג וחצי נאלצים לעתים לשאת משקל של שני ק"ג ויותר, ולמרות גמישותם נקרעים.

(שחיטת ליובאוויטש, עמ' 40)

הלכות שחיטה פרק ח, הלכות יג"ד: צִמְתַּת הַגִּידִין... וְהָן שְׁלֹשָׁה גִידִין לְבָנִים: אֶחָד עֶכָה, וּשְׁנַיִם דְּקָם. וּמִמָּקוֹם שְׁתַּחֲתִיל וְהָן קָשִׁים וּלְבָנִים עַד שֶׁיִּסְכּוּר הַלָּבָן מִהֵן וַיִּתְחַלּוּ לְהִתְאַדָּם וַלְהִתְרַבֵּךְ - הוּא צִמְתַּת הַגִּידִים... וּמִנֵּן גִּידִים אֵלּוּ בְּעוֹף - שְׁשָׁה עֶשְׂרֵי גִידִין...

לעומת רגלי הבהמה שיש בהם שלושה גידים בלבד בכל רגל, ברגלי העוף יש ששה עשר גידים בכל רגל העוברים מהשוק לחלק התחתון של הרגל. וכאשר נפסק אחד מהגידים בעוף, העוף טרף. ונוצרת בעיה כאשר פותחים את השוקיים ומגלים שאחד הגידים נקרע, ויש להבחין האם הקרע נעשה בחייו של התרנגול והוא טריפה, או שהקרע נעשה בפתיחת השוק ע"י המשגית והוא כשר.

הגורמים המסייעים להבחנה זו הם בדרך כלל: צבע הגיד - גיד בריא צבעו לבן כהה וגיד שנשנתה צבעו לצהבהב מוגלתי, כנראה נקרע בחיי העוף והוא טרף. עטיפת הגיד - אם הגיד עטוף בקרומים שנתהו מהצטברות ליחה אות הוא שנקרע בחיי התרנגול והוא טרף. מבנה הגיד - גיד בריא הוא ישר ולא מפותל, לעומת גיד חולה שמתפתל. בלוטה בראש הגיד - אם יש בראש הגיד שנקרע בלוטה ככפתור, סימן שהגיד חולה. אך

חזקה - האם צריך לברר?

יום חמישי כ"ה מנחם אב ה'תש"ע

טבעית, אך הבית אינו בחזקת בדוק אלא מכוח מעשה של בעל הבית, וחזקה שמכוח מעשה גרועה מחזקה טבעית, שמא מסיבה כלשהי לא נעשה המעשה (ב"ח שם).

ולמה יש לבדוק בכל יום את חוטי הציצית ואין סומכים על החזקה בלא לברר?

יש אומרים כי גם כאן חזקת הכשרות עומדת מול חזקה נגדית, כי כל זמן שלא ידוע לנו כי האדם יצא ידי חובת המצוה הרי הוא עומד בחזקת חיוב, ולכן לכתחילה יש לבדוק ולברר את כשרות הציצית (אמצות החיים סי' ח', סק"ז).

ואדמו"ר הזקן ביאר (שם סי"ג) שאמנם בכל יום לגופו ניתן להסתמך על החזקה ולומר שלא נפסל מאתמול, אך אם כן לא יבדקם לעולם והרי אין להעמידם לעולם על חזקת כשרות כיון שדרכם להיפסק לעתים, ולכן תקנו לבודקם מידי יום.

הלכות שחיטה פרק יא, הלכה ג: כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - בְּחֻזְקַת בְּרִיאִים הֵם... לְפִיכָה, בְּשִׁישְׁחָמוֹ שְׁחִיטָה בְּשֶׁרֶה - אֵינָן צְרִיכִין בְּדִיקָה.

מכאן שלכתחילה אפשר לסמוך על החזקה אף כאשר הדבר ניתן לבידור על ידי בדיקה. והקשה הבית יוסף (או"ח סי' תלז) אם כן, מדוע השוכר בית מחבירו בי"ד בניסן ומסופק אם המשכיר בדק את החמץ, והמשכיר לפנינו, יש לשאול אותו אם בדק ולכתחילה אין לסמוך על החזקה?

ויש לחלק: הבהמה עומדת בחזקת כשרות משעה שנולדה, ובחזקתה עומדת, אף שאפשר לברר, אך הבית הוא בחזקת חמץ, ולכן אע"פ שחזקה שנבדק, כשניתן לברר אין סומכין על כך לכתחילה (ב"י שם, לפי שו"ע אדה"ז שם ס"ח). ויש מחלקים באופן אחר: חזקת הכשרות של הבהמה היא

כבוד המצוה מהו?

יום שישי כ"ו מנחם אב ה'תש"ע

ששפך בו יכסה, שלא יכסנו ברגלו, שלא יהיו מצוות בזווית עליו. ולדעת הסמ"ג עיקר החיוב הנלמד מהפסוק הוא לכסות באותו החפץ ששפך את הדם - בסכין, אלא שלמדו מכאן גם, שאם מכסה ברגליו הרי נוסף לאי קיום החיוב לכסות "במה ששפך" יש בזה משום ביוזי מצוה.

אך מדיוק לשון הרמב"ם: א. כתב לכסות את הדם ביד, בסכין או בכלי. ב. השמיט את הלימוד מהפסוק "ושפך" וכיסה, משמע שעיקר הדין שולל כיסוי ברגל משום ביוזי

הלכות שחיטה פרק י"ד, הלכה ט"ז: וּבְשִׁמְכָהּ - לֹא יִכְסֶּה בְּרַגְלוֹ, אֲלֵא בְיָדוֹ אוּ בְסִכִּין אוּ בְכָלִי, בְּדִי שֶׁלֹא יִנְהַג בּוֹ מִנְהַג בְּדִין וַיְהִי מִצֻּת זְוִיוֹת עָלָיו.

זה לשון הסמ"ג (מ"ע ס"ד): "ושפך וכיסה - במה ששפך יכסה וזהו בסכין". והוסיף הב"ח (יור"ד סי' כ"ח ס"ה ומכסה): "ועכשיו נוהגין לכסות ביד הסכין. וכן משמע בסמ"ג דעיקר המצוה לכסות בסכין ששפך".

ומקור ההלכה היא בגמרא (חולין פז, א): "ושפך וכסה - במה

סג הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

נעשית ב'חפצא' של המצוה, שהרי נוטל בידו את ארבעת המינים, ונטילתם בעציץ או קדירה אינה דרך כבוד, מה שאין כן בכיסוי הדם, ה'חפצא' של המצוה הוא הדם, ואילו העפר שלוקח לכיסוי הוא רק 'הכשר-מצוה' (סוטה יז, א), ולכן אין צורך לעשות פעולה זו "בדרך כבוד", אלא די "שלא ינהג מנהג בזיון" (תורתך שעשועי עמ' פ').

מצוה, אך אין כל עדיפות לכסות את הדם בסכין, אלא יכול לכסות "בידו או בסכין או בכלי" (לקוטי שיחות לו עמ' 48). ואין להקשות מדברי הרמב"ם בהלכות לולב (פ"ז הי"א), שנטילת הלולב בסוכות צריכה להיות "דרך כבוד" ולא דרך בזיון, ואם נטלה "בעציץ או בקדרה" לא יצא כיון ש"לקיחה בכלי הוא דרך בזיון" (ר"ה סוכה מב, א), כי בנטילת לולב, הפעולה

שבת קודש כ"ז מנחם אב ה'תש"ע

בין אכילה לשינה

ומבאר הגאון הרוגוצ'ובי:
כאשר התורה מתירה איסור, כמו פיקוח-נפש הדוחה שבת ניתן לבאר זאת בשני אופנים: (א) דין 'פיקוח נפש' מתיר לדחות את האיסור ולעבור עליו. (ב) היתר התורה מבטל ומפקיע את האיסור מלכתחילה.
וכן בנדון-דין, כאשר התורה מתירה לאדם לאכול ולעבור על השבועה:
לדעת הר"ן ההיתר בא מצד דין צדדי, בנוסף לעצם השבועה וגם בשעה שאוכל – השבועה מצד-עצמה בתוקפה עומדת ואין כאן שבועת שווא, ואילו לדעת הרמב"ם ההיתר לאכול מבטל את השבועה מעיקרה, ונמצא כי בשעה שאוכל השבועה נבטלה ולכן היא שבועת שווא.

(צפנת פנח)

הלכות שבועות פרק א, הלכה ז: ... שְׁנֵשְׁבַע עַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ לַעֲשׂוֹת. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁשְׁבַע שְׁלֹשָׁה יָמִים לֵלֶךְ יוֹם רְצוּפִים, או שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁבַע יָמִים רְצוּפִים.
הר"ן (שבועות כה, א) נחלק על הרמב"ם ולדעתו השבועה "שלא יישן שלשה ימים" היא אכן שבועת שווא, אבל השבועה "שלא יטעום כלום שבעה ימים" אינה שבועת שווא. וטעמו: שינה נופלת על האדם בעל-כרחו. לכן השבועה "שלא יישן שלשה ימים" היא שבועת-שווא, כי בודאי יישן בפרק הזמן הזה, אבל אכילה נעשית ע"י פעולה רצונית והאדם יוכל למנוע את עצמו מלאכול. ואמנם לאחר זמן קצר יהיה מוכרח לאכול – אבל אז האכילה לא תבוא מצדו, אלא מצד דין התורה שמתיר לו לאכול מטעם פיקוח-נפש.

אך הרמב"ם סבור שגם השבועה "שלא יטעום כלום שבעה ימים" נחשבת לשבועת שווא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מני"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר אני קבלת מכתביו... ובקבלי אותם נזכרתי במרז"ל טובי חטא וזיגוד מנגוד, שהוא הד לתוכן מכתבו, שאף אם תמצא לומר שצודק הוא במאה אחוז בטענותיו... הרי בכל אופן המסקנא מזה שלכן איננו משתף פעולה עמם או איננו עובד במרץ המוכרח, הרי הסובלים מזה הם התלמידים והתלמידות והמורים, היינו עניי כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ואי' ההגיון הישר שבדבר.

וכמו במרז"ל הנ"ל הנה אין הכוונה להצדיק בזה את טובי אלא להעמיד הדברים על תכנם, שאף שכפי המדה האפשרית צריך להשתדל שטובי יחדול מלחטוא הרי פשוט הדבר שאין כל מקום להלקות את זיגוד. והנמשל מובן...

וברצוני בזה רק להדגיש הנקודה... שבטוח אני שסו"ס יסולקו כל החובות, ואף שמבין אני שקשה לחכות, אבל כמו שכתבתי גם אז הנני כופל: ישראל שהם מאמינים בני מאמינים בהוי' ובמשה עבדו ובאתפשותותא דמשה שבכל דרא, שבדורנו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר שמוסדות... שלו הם, הרי משכורת העבודה אינה רק ההמחאה... שגם זה ישולם סוף כל סוף, אלא גם בני חיי ומזוני רויחי, היינו שתשרה הברכה בהמזונות, שזה עולה כמה פעמים ככה על שוויון של ההמחאה. והאריכות בודאי אך למותר...

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"א-כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע

הלכות מאכלות אסורות

פרק ארבעה עשר

- 1 א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן¹ בכזית בינוני, בין
- 2 למלקות בין לזרת בין למיתה בידי שמים². וכבר בארנו,
- 3 שכל המחייב זרת או מיתה בידי שמים על מאכל - לוקה³.
- 4 ב. ושעור זה עם כל השעורין - הלכה למשה מסיני הם.
- 5 ואסור מן התורה⁴ לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו
- 6 לוקה⁵ אלא על כזית. ואם אכל כל שהוא פחות מפשעור
- 7 - מפין אותו מכת מרדות⁶.
- 8 ג. כזית שאמרנו - חוץ משל בין השנים; אבל מה שבין
- 9 החניכים⁷ - מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גרונו⁸ מכזית.
- 10 אפלו אכל פחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו⁹ חצי זית
- 11 עצמו שהקיא - חייב; שאין החייב אלא על הנאת הגרון
- 12 בכזית מדבר האסור.
- 13 ד. כזית חלב או נבלה או פגול או נותר וכיוצא בהן
- 14 שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור¹⁰. חזר והניחו
- 15 בגשמים ונתפח¹¹ - חייבין עליו¹² כרת¹³ או מלקות¹⁴. הנה
- 16 פחות מכזית מפתחלה, ונתפח ועמד על כזית - אסור, ואין
- 17 לוקין עליו¹⁵.
- 18 ה. כבר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם
- 19 זה לכזית, חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה¹⁶, ואסורי נזיר
- 20 שיתבארו במקומן. וחמשת מיני תבואה¹⁷ וקמחין שלהן
- 21 והבצקות שלהן - הכל מצטרפים לכזית, בין לאסור חמץ

- 25 בפסח¹⁸, בין לאסור חדש¹⁹ מלפני העמר, בין לאסורי
- 26 מעשר שני²⁰ ותרומות.
- 27 ו. יראה לי, שכל החיב²¹ בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית
- 28 בטבל, מפני שהוא שם אחד. הא למה זה דומה? לנבלת
- 29 השור ונבלת השה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית, כמו
- 30 שבארנו²².
- 31 ז. האוכל אכילה גדולה²³ מדבר אסור - אין מחייבין אותו
- 32 מלקות או כרת על כל כזית וכזית, אלא חייב אחד לכל
- 33 האכילה²⁴. ואם היו העדים מתרים בו²⁵ בשעת אכילה על
- 34 כל כזית וכזית - חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי
- 35 שהיה אכילה אחת ולא הפסיק.
- 36 ח. האוכל פשעורה או כתרדל מאחד מכל מאכלות
- 37 האסורים, ושהה מעט וחזר ואכל כתרדל, וכן עד שהשלים
- 38 כזית, בין בשוגג בין במזיד: אם שהה מתחלה ועד סוף
- 39 כדי אכילת שלש ביצים²⁶ - יצטרף הכל, והרי הוא חייב
- 40 כרת או מלקות או קרבן כמו שאכל כזית בבת אחת; ואם
- 41 שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף, אף על פי שלא שהה
- 42 ביניהן, אלא אכל כתרדל אחר כתרדל, הואיל ולא השלים
- 43 כזית אלא בזהר מכדי אכילת פרס - אינן מצטרפין ופטור.
- 44 ט. וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או
- 45 שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמעו מעט מעט,
- 46 או ששתה מן הדם מעט מעט: אם שהה מתחלה ועד סוף
- 47 כדי שתית רביעית - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין.
- 48 י. כל האכלין האסורין²⁷ אינו חייב²⁸ עליהם עד שיאכל
- 49 אותן דרך הנאה²⁹, חוץ מבשר בחלב וכלאי הפרים. לפי
- 50 שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתו בלשון

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- 1 כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (2) כגון האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב
- מיתה בבית דין על אכילה ושתיה אלא בבן סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. (3) אם התרו בו
- למלקות. (4) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (5) מן התורה. (6) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים
- שמכין אותו מכת מרדות. (7) המודבק בחכו ולא בלעו. (8) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה,
- אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. (9) שטעם גרונו כזית שלם בידו. (10) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא,
- ועכשיו הוא פחות מכשיעור. (11) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. (12) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (13) בחלב פיגול
- ונותר. (14) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורו אין דיחוי אצל איסורים,
- כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. (15) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית.
- (16) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. (17) חיטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה.
- (18) שכולם מחמיצים. (19) לפני הקרבת העומר בט"ז בניסן. שאם אכל מכולם בידו כזית, לוקה. (20) שאם אכל מכולן כזית
- חוץ לחומת ירושלים, לוקה. (21) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה. (22) שכל שאיסורו בלאו אחד מצטרפין.
- (23) כזיתים הרבה בלי הפסק. (24) ונקט רבינו "אכילה גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות,
- חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. (25) אמרו לו אל תשתה
- והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. (26) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר' יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר
- שיעור פרס הוא ארבע ביצים. (27) באכילה או בהנאה. (28) כר' יוחנן. ובגמרא: אין לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא
- בדרך הנאה. (29) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם
- נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע – הלכות מאכלות אסורות סה

מתוך מהדורת וגשל

1 אֶחָדָה, בִּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל³⁰ וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ³¹, לֵאסֹר אוֹתָן וְאֶפְלוּ
2 שְׁלֹא בִדְרוֹף הֵנִיחָה.
3 יא. פִּיּוּצָה³²? הֲרִי שֶׁהִמְחִיחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ כִּשְׁהוּא חֵם עַד
4 שְׁנִכְנָה גְרוֹנוֹ מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁאֵכַל חֵלֶב חִי; אוֹ שֶׁעָרַב דְּבָרִים
5 מָרִים, כְּגוֹן רֹאשׁ וְלִעְנָה, לְתוֹף יֵין נֶסֶף אוֹ לְתוֹף קִדְרָה שֶׁל
6 נְבִלָה, וְאֵכַל קִשְׁתָּן מָרִין; אוֹ שֶׁאֵכַל אֵכָל הָאִסּוּר אַחֵר
7 שֶׁהִסְרִים וְהִבְאִישׁ וּבִטֵּל מֵאֵכָל אָדָם - הֲרִי זֶה פְטוּר. וְאִם
8 עָרַב דְּבָר מֵר בְּתוֹף קִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב אוֹ בֵּינֵין כִּלְאִי
9 הַפָּרֶם וְאֵכָלוּ - חֵיב.
10 יב. הָאוֹכֵל מֵאֵכָל מִמֵּאֲכָלוֹת הָאִסּוּרוֹת דֶּרֶךְ שְׁחֹק אוֹ
11 כְּמִתְעַסֵּק³³, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּכֵן לְגוֹף הָאֲכִילָה, הוֹאִיל
12 וְנִהְיָה - חֵיב, כְּמִי שֶׁמִּתְּכֵן לְעִצָּמָה שֶׁל אֲכִילָה. וְהִנֵּה
13 הַבָּאָה לוֹ לֵאדָם בְּעַל כְּרָחוּ בְּאִסּוּר מִכָּל הָאִסּוּרִין³⁴: אִם
14 נִתְּכֵן - אִסּוּר, וְאִם לֹא נִתְּכֵן - מִתֵּיר³⁵.
15 יג. הָאוֹכֵל מֵאֵכָל אִסּוּר לְתַאבּוֹן אוֹ מִפְּנֵי הָרָעָב - חֵיב³⁶.
16 וְאִם הִיא תוֹעֵה בְּמִדְבָּר וְאֵין לוֹ מָה יֵאֵכַל אֲלֹא דְבַר אִסּוּר
17 - הֲרִי זֶה מִתֵּיר, מִפְּנֵי סִכַּת נַפְשׁוֹת³⁷.
18 יד. עֲבָרָה³⁸ שֶׁהִרִיחָה מֵאֵכָל אִסּוּר, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קָדֵשׁ אוֹ בֶּשֶׂר
19 חֲזִיר - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ מִן הַמֶּרֶק. אִם נִתְּשְׁבָה דַּעְתָּה -
20 מוּטָב, וְאִם לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ פָּחוֹת מִבִּשְׁעוֹר. וְאִם לֹא
21 נִתְּשְׁבָה דַּעְתָּה - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְּשֵׁב דַּעְתָּה.
22 טו. וְכֵן תַּחֲלוּלָה שֶׁהִרִיחַ דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ חֶמֶץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
23 מִדְּבָרִים שֶׁמַּעֲרָרִין אֶת הַנֶּפֶשׁ - דִּינוֹ כְּעֲבָרָה.
24 טז. מִי שֶׁאֲחָזוּ בְּלִמּוּס³⁹ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים הָאִסּוּרִים
25 מִיָּד⁴⁰ עַד שֶׁיֵּאָדָרוּ עֵינָיו⁴¹. וְאֵין מִחֲזִירִין עַל דְּבַר הַמֶּתֶר, אֲלֹא
26 מִמֶּהֱרִין בְּנִמְצָא⁴². וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקֵּל הַקֵּל תַּחֲלָה⁴³. אִם
27 הָאִירוּ עֵינָיו - דִּיּוּ⁴⁴; וְאִם לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַחֲמור.
28 יז. פִּיּוּצָה⁴⁵? הֲרִי לְפָנֵינוּ טָבֵל וְנִבְלָה - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ נְבִלָה
29 תַּחֲלָה; שֶׁהִטָּבֵל בְּמִיתָה⁴⁵. נְבִלָה וּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית - מֵאֲכִילִין

52 פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר
53 א. דְּבַר אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרַב בְּדְבַר מִתֵּיר: מִיֵּן בִּשְׂאִינוֹ מִיֵּנוֹ -
54 בְּנוֹתֵן טַעַם; וּמִיֵּן בְּמִינוֹ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל טַעְמוֹ -
55 יִבְטֵל בְּרַב.
56 ב. פִּיּוּצָה⁴⁶? חֵלֶב הַפְּלִיּוֹת שֶׁנִּפְּל לְתוֹף הַגִּירָסִין וְנִמְוָח הַפֶּל -
57 טוֹעֵמִין אֶת הַגִּירָסִין: אִם לֹא נִמְצָא בֵּהֶן טַעַם חֵלֶב - הֲרִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(30) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור אכילה. (31) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו. (32) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור. (33) בלי כוונה לאכילה. (34) בין איסורי הנאה בין איסורי אכילה. (35) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכווין מותר בכל האיסורים. (36) אם אין סכנת נפש. (37) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. (38) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה. (39) מחלת הרעבון. (40) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. (41) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות. (42) בדברים הנמצאים במקום. (43) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין אותו הקל קל. (44) אין מאכילים אותו יותר. (45) בידי שמים ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרישו ממנו מעשרות אינו במיתה. (46) שמאכילים אותו תחילה איסורי דרבנן. (47) לאחר זמן הביעור. (48) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. (49) ולהאכילו את החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. (50) אין מפרשים ממנו תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בזר שאסור בתרומה. (51) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא. (52) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. (53) שנינו שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו שגם למלקות הדין כך. (54) צריך להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאווין, אינו לוקה אלא אחת. (55) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות. (56) שהחלב אסור רק באכילה. (57) שהקדש אסור בהנאה. (58) הרי הוא איסור מוסיף או איסור חמור שחל על איסור. (59) להקריב למזבח. (60) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל.

יב. יראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב
בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר. לא יהיה זה שיש לו
מתירין חמור מטביל; שהרי אפשר לתקנו, ואף על פי כן,
שלא במינו - בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על
חמץ בפסח; שהתורה אמרה: כל מחמצת לא תאכלו,
לפיכך החמירו בו, כמו שבארנו.
יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה ותרומת
מצעו ונהחלה והבפורים - עולין באחד ומאה. וצריך
להרים. ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם הפנים
לתוך פרוסת של חלין - עולין באחד ומאה. ביצד? סאה
קמח מאחד מאלו, או סאה מכלם, שנפלה למאה סאה קמח
של חלין ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת כנגד
סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות ממאה
- נעשה הכל מדמע.
יד. הערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים. ומצטרפין
זה עם זה. ואינו צריך להרים. ביצד? רביעית של זין ערלה
או כלאי הכרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהם,
שנפלה לתוך מאתים רביעיות של זין - הכל מתר, ואינו
צריך להרים כלום; נפלה לפחות ממאתים - הכל אסור
בהנחה.
טו. ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה וכלאי
הכרם? שהתרומה ממון כהנים. לפיכך, כל תרומה שאין
הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין והתרובין
ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים.
טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן
אסורין בהנחה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי
תרומת מצעו אחד ממאה ומקדש הכל. שנאמר: את
מקדשו ממנו. אמרו חכמים: דבר שאמה מרים ממנו, אם
חזר לתוכו - מקדשו.
יז. שאר אסורין שבתורה פלן, כגון בשר שקצים ורמשים
וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורין בששים. ביצד? כזית חלב
כליות שנפלו לתוך ששים כזית מחלב האליה - הכל מתר;
נפל לפחות מששים - הכל אסור. וכן אם נפל כשעורה חלב
- צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין.
וכן שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין
אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנזן. ואף על פי ששמן
גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו - הואיל וגיד הנשה
בריה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו -
אין משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.
יח. אבל כחל שנתבשל עם הבשר - בששים, וכחל מן
המנזן. הואיל והכחל מדבריהם, כמו שבארנו, הקלו
בשעורו.
יט. ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם ביצים
המתרות: אם היתה עם ששים ואחת והיא - הרי הן
מתרות; היתה עם ששים בלבד - נאסרו הכל. מפני שהיא
בריה בפני עצמה, עשו הבר בה והוסיפו בשעורה.
כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור -
לא אסרה אותם. ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה

אלו מתרין; ואם נמצא בהם טעם חלב, והיה בהן ממשו
- הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו, ולא היה
בהן ממשו - הרי אלו אסורין מדברי סופרים.
ג. ביצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב כזית שלש
ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו בשלש
ביצים, הואיל ויש בהן כזית מן החלב - לוקה, שהרי טעם
האסור וממשו קנים; אבל פחות משלש ביצים - מכין אותו
מפת מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה בתערבת כזית בכל
שלש ביצים, אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל
הקדרה - אינו לוקה אלא מפת מרדות.
ד. נפל חלב כליות לחלב האליה ונמות הכל, אם היה חלב
האליה בשנים בחלב הכליות - הרי הכל מתר מן התורה.
אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה
- הכל מתר מן התורה. אבל מדברי סופרים - הכל אסור,
עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב
שעינו עומדת, כמו שיתבאר.
ה. ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעצם מעוטו?
כשעור שנתנו בו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש
ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.
ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה, בין אסורי מלקות
בין אסורי כרת בין אסורי הנזה, שנתערבו במאכל המת: בין
מין בשאינו מינו - בנותן טעם; מין במינו, שאי אפשר
לעמד על הטעם - שעורו בששים או במאה או במאתים.
חוץ מזה נסד, מפני חמרת עבודת כוכבים, וחוץ מטביל,
שהרי אפשר לתקנו; ומפני זה אסורין במינן - בכל שהן,
ושלא במינן - בנותן טעם, כשאר כל האסורין.
ז. ביצד? טפת זין נסד שנפלו עליה כמה חביות של זין -
הכל אסור, כמו שיתבאר. וכן כוס של זין טבל שנתערב
בחבית - הכל טבל, עד שיפריש תרומות ומעשרות הראויין
לתערבת, כמו שיתבאר במקומו.
ח. פרות שביעית, אף על פי שאם נתערבו במינן - בכל
שהוא, ושלל במינן - בנותן טעם, אינן בכלל אסורי תורה;
שאין אותה התערבת אסורה, אלא חייב לאכל כל התערבת
בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.
ט. חמץ בפסח, אף על פי שהוא מאסורי תורה - אינו
בכללות אלו; לפי שאין התערבת אסורה לעולם, שהרי
לאחר הפסח תהיה כל התערבת מתרת, כמו שבארנו.
לפיכך אסור בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו.
י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני
העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה מתירין, שלאחר
העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפלו היה
אסור מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא
נתנו בו חכמים שעור, אלא אפלו אחד בכמה אלפים אינו
בטל; שהרי יש דרך שיתר בה. כגון הקדש ומעשר שני
וכיוצא בהן.
יא. אבל הערלה וכלאי הכרם ודם וכיוצא בהן, וכן
תרומות - נתנו חכמים בהן שעור; שאין בהן דרך התר לכל
אדם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע - הלכות מאכלות אסורות סז

מתוך מהדורת וגשל

1 ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן
2 בששים.
3 **כא.** ומניין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורס
4 מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל, והיא
5 מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: ולקח הכהן את
6 הזרע בשלה מן האיל.
7 **כב.** מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה
8 חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל
9 ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין
10 כאילו הן גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין ובאליה,
11 אם היה אחד מששים - מתר; שהרי אי אפשר כן לעמד
12 על הטעם.
13 **כג.** והוא הדין לתרומות שנתערבו - לשערן במאה, וכלאי
14 הפרס או ערלה - לשער אותן במאתים.
15 **כד.** כשמשערין בכל האסורין, בין בששים בין במאה בין
16 במאתים - משערין במקר ובתבלין ובכל שיש בקדרה
17 ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור לפי אמד הדעת,
18 שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.
19 **כה.** אסור לבטל אסורין של תורה לכתחלה, ואם בטל -
20 הרי זה מתר. ואף על פי כן קנסו אותו חכמים ואסרו הכל.
21 ויבא לי, שנינו שהוא קנס - אין אוסרין תערבת זו אלא
22 על זה העובר שבטל האסור; אבל לאחרים - הכל מתר.
23 **כו.** כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה,
24 שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרות ויצרף כדי
25 שתעלה באחד ומאתים. ואם עבר ועשה כן - הכל מתר.
26 אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.
27 **כז.** כיצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם
28 בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם. וכן
29 כל פיוצא בזה.
30 **כח.** ככר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המתר
31 - נאסר הכל. במה דברים אמורים? בשהשביחו; אבל אם
32 פגם זה האסור למטר והפסיד טעמו - הרי זה מתר. והוא
33 שיהיה פגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה וסופו
34 להשביח, או השביח בתחלה אף על פי שסופו לפגם - הרי
35 זה אסור.
36 **כט.** ומי טעם את התערבת? אם היה המערב תרומות עם
37 החלין - טועם אותן הכהן. אם היה טעם התרומה נפר -
38 הכל מדמע. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדמע.
39 **ל.** ואם היה בשר בחלב, או יין נסוף ויין ערלה וכלאי הפרס
40 שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק
41 וכיוצא בהן - טועם אותן העובר בוכבים, וסומכין על פיו.
42 אם אמר: אין בו טעם, או שאמר: יש בו טעם ומטעם רע
43 הוא והרי פגמו - הכל מתר. והוא שלא יהיה סופו
44 להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם עובר בוכבים לטעם
45 - משערין אותו בשעורו: בששים או במאה או במאתים.
46 **לא.** עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים;
47 שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם

נפל ליין או לשמן או לדבש - מתר, ואפלו נתן טעם, מפני
שטעמו פוגם. שכל אלו צריכין להיותן מבשמים, וזה
מסריחן ומפסיד טעמן.
לב. גדי שצלאו בחלבו - אסור לאכל אפלו מקצה אָנו; ש
שהחלב נבלע באיבריו והוא משביחו ונותן בו טעם.
לפיכך, אם היה בחוש ולא היה בו חלב פליות ולא חלב
קרב אלא מעט כאחד מששים - קולף ואוכל עד שמגיע
לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל
עד שהוא מגיע לגיד ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה,
ולא הסיר לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף ואוכל,
וכיון שיגיע לדבר אסור - חותכו ומשליכו. שאין בגידים
בנותן טעם כדי לשער בהן.
לג. אין צולין בשר שחוטטה עם בשר נבלה או בהמה
טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה. ואם
צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה
והמתרת רזה. שהריח אינו אוסר, ואינו אוסר אלא טעמו
של אסור.
לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטטה - הרי זה
נאסר; מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטטה,
ואי אפשר לעמד כן לא על הטעם ולא על השעור. וכן בשר
דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור - נאסר מפני צירו.
אבל אם היה המליח טהור, והתפל דג טמא - לא נאסר
המליח. [אף על פי] שהתפל בולע מן המליח - [אינו בולע
כל כך שיתחזר ויפלט]. דג טמא שכבשו עם דג טהור - הכל
אסור; אלא אם כן היה הטמא אחד ממאתים מן הטהור.

פרק נשעה עשר

א. כל השעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור
שנתערב במינו המתר - בשלא היה הדבר האסור מחמץ
או מתבל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא
נתערב ונדמע בדבר המתר; אבל אם היה מחמץ או מתבל
או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.
ב. כיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת חטין
של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי העסה פלה מדמע. וכן
תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן כדי לתבל,
והן ממין החלין - הכל מדמע. ואף על פי שהשאור או
התבלין אחד מאלף. וכן שאור של כלאי הפרס לתוך העסה,
או תבלין של ערלה לתוך הקדרה - הכל אסור בהנחה.
ג. דבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא - שבעה דברים.
ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוני בָדן, וחביות סתומות, וחלפות
תדין, וקלחי כרוב, ודלעת יונית, וכפרות של בעל הבית.
ד. כיצד? רמון אחד מרמוני בָדן שהיה ערלה ונתערב בכמה
אלפים רמונים - הכל אסור בהנחה. וכן חבית סתומה של יין
ערלה או של פלאי הפרס שנתערבה בכמה אלפים חביות
סתומות - הכל אסורים בהנחה. וכן שאר השבעה דברים.
ה. וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף
או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות - הכל אסור

סח שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

1 עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים.
2 שאם לא הגביהה - הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה,
3 והחתיכה חשוכה אצלו, שהרי מתכבד בה לפני האורחין.
4 ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חלין
5 שנשחטו בצורה, שהרי הן אסורים מדבריהן בהנה, כמו
6 שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן עד שיגביה
7 אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר:
8 בזמן שמפירו - מגביהו, והשאר מותר; שאין בגידים בנותן
9 טעם. ואם אינו מפירו - הכל אסור; מפני שהוא ברירה בפני
10 עצמו, הרי הוא חשוב ואסור בכל שהוא.
11 ז. וכן כל בעלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין. לפיכך,
12 שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה ערופה באלף
13 עגלות, או צפור מצרע השחיטה באלף צפורים, או פטר
14 חמור באלף חמורים - כלן אסורין בהנה. אבל שאר
15 הדברים, אף על פי שדרךן למנות - הרי אלו עולין בשעורן.
16 ח. כיצד? אגדה של ירק מכלאי הכרם שנתערבה במאתים
17 אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגים -
18 הכל מותר. וכן כל פיוצא בזה.
19 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן
20 המקומות כגון אגוזי פרך ורמוגי בדן בארץ ישראל באותן
21 הזמנים, שהוא אסור בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום
22 ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו אלא לפי שהן אוסרין כל שהן
23 בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות.
24 ודבר ברור הוא, שכל אסורין האלו מדבריהם.
25 י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים אחרים
26 מרמוגי בדן, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים
27 - הרי אלו האחרים מותרין; שהרי הרמון של תערבת
28 הראשונה בטל ברב. ואם נפל מן התערבת הראשונה רמון
29 לאלף - כלן אסורין. לא נאמר בטל ברב אלא להתיר ספק
30 ספקן, שאם יפל מן התערבת השניה למקום אחר - אינו
31 אסור. וכן כל פיוצא בזה.
32 יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כלן מפני אגוז ערלה
33 שביניהן, או נתפררו הרמונים ונתפתחו החביות ונתחתכו
34 הדלועין ונתפרסו הפכרות אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו
35 באחד ומאתים. והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכל
36 החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא - עולה בששים.
37 יב. ואסור לפצע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח החביות
38 אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים, שאין מבטלין
39 אסור לכתחלה. ואם עשה כן - קונסין אותו ואוסרין עליו,
40 כמו שבארנו.
41 יג. שאור של כלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוך העסה,
42 לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהם
43 כשיצטרפו י"ש בהם כדי לחמץ - אותה עסה אסורה
44 לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל כלאי
45 הכרם שנפלו לתוך הקדרה, ולא באחד מהן כדי לתבל,
46 ובשניהם כדי לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי
47 דבר האסור להם תבלה, ומתרת לכהנים.
48 יד. תבלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד, או

שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתבל ולאסור וכן
לחמץ. כיצד? שאור של חטין ושאור של שעורים, הואיל
ושם שאור אחד הוא - אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי
הן כמין אחד, ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעסה של
חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעסה
של שעורין, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.
טו. שלשה שמות ממין אחד כיצד? כגון כרפס של נהרות
וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי שכל אחד מהם
שם בפני עצמו, הואיל והם מין אחד - מצטרפין לתבל.
טז. עסה מתמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור
של כלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה תבלין
של תרומה או של ערלה ושל כלאי הכרם: אם יש בשאור
כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתבלין כדי לתבל
הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור; ואם אין בהם
כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורן: תרומה - באחד ומאה,
וערלה וכלאי הכרם - באחד ומאתים.
יז. התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם. כיצד?
סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך נפל
לכל חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם - אין כאן
אסור ערלה ולא אסור כלאי הכרם, שהרי עלה באחד
ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.
יח. וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. כיצד?
מאה סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לתוך
עשרים אלף של חלין - נעשת כל התערבת עשרים אלף
ומאה. ואחר כך נפל לכל מאה סאה של תרומה - הרי
הכל מותר, ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי
שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או כלאי הכרם.
יט. וכן הערלה מעלה את כלאי הכרם, וכלאי הכרם את
הערלה, וכלאי הכרם את כלאי הכרם, והערלה את הערלה.
כ. כיצד? מאתים סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו
לארבעים אלף חלין, ואחר כך נפל לכל מאתים סאה
של ערלה או של כלאי הכרם - הכל מותר. שכיין שבטל
האסור שנפל תחלה - נעשה הכל כחלין המתירין.
כא. בגד שצבעו בקלפי ערלה - ישרף. נתערב באחרים -
יעלה באחד ומאתים. וכן תבשיל שבשלו בקלפי ערלה ופת
שאפאה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם - ישרף התבשיל
והפת, שהרי הנייתו נפרת בהן. נתערבו באחרים - יעלו
באחד ומאתים.
כב. וכן בגד שארג בו מלא חסית שצבעו בערלה, ואין
ידוע אי זה הוא - יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני ערלה
בסמני תר - יעלו באחד ומאתים. מי צבע במי צבע -
בטל ברב.
כג. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הכרם, בין חדש
בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר. ואם בשל
בו קדם שייצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנה.
יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש
ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מותר,
שהרי עצי אסור הלכו להן.

1 כג. קצרות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצר בקלפי
2 ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה; שהרי דבר האסור בהנאה
3 עשה אותן חדש.
4 כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה - מתרת;
5 כיון שנעשו גחלים הלך אסורן, אף על פי שהן בוצרות.
6 קדרה שבשלה אותה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם ובצצי
7 התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שנה נזה גורם;
8 שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור עדן לא באו עצי
9 התר, ונמצא מקצת הבשול בצצי התר ומקצתו באסור.
10 כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של
11 כלאי הכרם בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל.
12 ואם היתה נטיעה במאמים נטיעות וערוגה במאמים ערוגות
13 - הרי כל הנלקט מתר; ואם היו בפחות מזה - כל הנלקט
14 אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין
15 שאוסרין לו הכל עד שיטרח ויוציא הנטיעה והערוגה
16 האסורה? שהדבר חזקה שאין אדם אוסר פרמו בנטיעה
17 אחת, ואילו היה יודעה - היה מוציאה.
18 כו. המעמיד גבינה בשורף פגי ערלה, או בקבת תקרבת
19 עובד פוכבים, או בחמץ זין של עובד פוכבים - הרי זו
20 אסורה בהנאה, אף על פי שהוא מין בשאינו מינו ואף על
21 פי שהוא כל שהוא; שהרי הדבר האסור הוא הנפר והוא
22 שעשה אותה גבינה.
23 כז. הערלה וכלאי הכרם - דין הפרות שלהן שישורפו,
24 והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשורף המשקין.
25 כח. זין שנתנסף לעבודת פוכבים שנתערב עם הזין - הכל
26 אסור בהנאה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים
27 אמורים? בשחורק הזין המת על טפה של זין נסך; אבל
28 אם ערה זין נסך מצלצול קטן לתוך הבור של זין, אפילו
29 ערה כל היום פלו - ראשון ראשון בטל. ערה מן החבית,
30 בין שערה מן המתר לאסור או מן האסור למתור - הכל
31 אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.
32 כט. נתערב סתם יינם בזין - הרי זה אסור בכל שהוא
33 בשתייה; וימכר פלו לעובד פוכבים, ולוקח דמי הזין האסור
34 שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם
35 נתערבה חבית של זין נסך בין החביות - הכל אסורין
36 בשתייה ומתירין בהנאה; ויליף דמי אותה חבית לים המלח
37 כשימכר הכל לעובד פוכבים. וכן בחבית של סתם יינם.
38 ל. מים שנתערבו בזין או זין במים - בנותן טעם, מפני
39 שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפל
40 המשקה המתור לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל

41 המשקה האסור לתוך המשקה המתור - ראשון ראשון בטל.
42 והוא שייורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט.
43 והיאך יהיו המים אסורים? כגון שהיו נעבדין או תקרבת
44 עבודת פוכבים.
45 לא. בור של זין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר
46 כך נפל לתוכו זין נסך - רואים את זין המתור כאלו אינו,
47 והמים שנפלו משערין בהן עם זין נסך, אם ראויין לבטל
48 טעם אותו זין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו,
49 ויהיה הכל מתור.
50 לב. זין נסך שנפל על הענבים - ידיחם והן מתרות
51 באכילה. ואם היו מבקעות, בין שהיה הזין ישן בין שהיה
52 חדש: אם נותן טעם בענבים - הרי אלו אסורות בהנאה,
53 ואם לאו - הרי אלו מתרות באכילה.
54 לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהזין
55 פוגם בטעם התאנים.
56 לד. זין נסך שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה
57 ומתרות בהנאה. ולא ימכרם לעובד פוכבים, שמא יחזיר
58 וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן ועושה מהן
59 פת ומוכרה לעובד פוכבים שלא בפני ישראל, כדי שלא
60 יקחו אותה ישראל מן העובד פוכבים, שהרי פת עובדי
61 פוכבים - אסורה, כמו שיתבאר. ולמה אין בודקין את
62 החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והזין נבלע בהן.
63 לה. זין נסך שהחמץ ונפל לתוך חמץ שחר - אוסר בכל
64 שהוא; מפני שהוא במינו, ששניהן חמץ הן. וזין שנתערב
65 עם החמץ, בין שנפל חמץ לזין בין שנפל זין לחמץ -
66 משערין אותו בנותן טעם.

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שבעה עשר

68
69 א. קדרה של חרס שנתבשלה בה בשר נבלה או בשר
70 שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטבה באתו היום.
71 ואם בישל בה מין בשר - התבשיל אסור; בישל בה מין
72 אחר - בנותן טעם.
73 ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה⁴ בלבד, הואיל
74 ועדין לא נפגם השמן⁵ שנבלע בקדרה. ומדברי סופרים⁶ לא
75 יבשל בה⁷ לעולם⁸. לפיכך אין לוקחין פלי חרס ישנים מן
76 העובדי פוכבים שנתבשלו בהן בחמין, כגון קדרות
77 וקערות, לעולם. ואפילו היו שועין באבר. ואם לקח ובשל
78 בהן מיום שני ובלאה⁹ - התבשיל מתור¹⁰.

(1) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה, על מנת להשתמש בה בחלב. (2) כי אי אפשר לעמוד על טעמו. (3) וטועמו גוי. (4) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו בזה. (5) אבל אינה בת יומה נותן טעם לפגם הוא ומותר. (6) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה. (7) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (8) אפילו עברו כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור. (9) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, סתם כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (10) שנותן טעם לפגם הוא ומותר בדיעבד.

כוכבים, או שמשפך²⁸ העובד כוכבים אצלו כלי מתכות -
מדיח²⁹ או מרתיח³⁰ או מלבן³¹, ואינו צריך להטביל³². וכן
אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח³³ או מרתיח³⁴, ואינו
צריך להטביל³⁵. וכן כלי חרשים³⁶ - אינו צריך להטביל³⁷.
אבל השועין באבן³⁸ - הרי הן ככלי מתכות וצריכין
טבילה.
ז. הלוקח ספין מן העובד כוכבים - מלבנה באש או
משחינה בריחים שלה. ואם היתה ספין יפה שאין בה
פגמויות - די לו אם נעצה בקרקע קשה³⁹ עשר פעמים,
ואוכל בה צונן. ואם היא בה פגמויות, או שהיתה יפה ורצה
לאכל בה חמין או לשחט בה⁴⁰ - מלבנה או משחינה כלה.
שחט בה קדם שיתנהנה - מדיח מקום השחיטה⁴¹; ואם
קלף - הרי זה משבח⁴².
ח. ספין ששחט בה טרפה - לא ישחוט בה עד שידיחה
אפלו בצונן⁴³, או מקנחה בקליות של בגדים.
ט. ויש שם דברים אחרים אסור אותן חכמים. ואף על פי
שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן
העובדי כוכבים, עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי
חטונות. ואלו הן: אסור לשחות עמהן ואפלו במקום שאין
לחוש לנין נסד⁴⁴, ואסור לאכל פתן או בשוליהן ואפלו
במקום שאין לחש לגעוליהן⁴⁵.
י. כיצד? לא ישתה אדם במסכה של עובדי כוכבים, ואף
על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר⁴⁶, או שהיה שותה
מפליו לבדו. ואם היה רב המסכה ישראל - מותר. ואין
שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא
בהן⁴⁷. ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא
השכר לביתו ושתהו שם - מותר; שעקר הגזרה שמה יסעד
אצלו⁴⁸.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעדה¹¹ מן העובד כוכבים מפלי
מתכות וכלי זכוכית: דברים שלא נשתמש בהן כל עקר -
מטבילין¹² במי מקנה¹³ ואחר כך יהיו מותרין לאכל בהן
ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות
וצלוחיות וקיתוניות - מדיחין¹⁴ ומטבילין¹⁵ והן מותרות.
ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין
ומחממי חמין - מגעילין¹⁶ ומטבילין והן מותרין. ודברים
שנשתמש בהן על ידי האור¹⁷, כגון שפודין ואסקלאות -
מלבנן באור¹⁸ עד שתנשר קלפתן ומטבילין והן מותרין.
ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה,
וממלא עליה מים¹⁹ עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה
יפה²⁰. ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או
טיט, וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיחה.
וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדית ועד
שלא הלבין ועד שלא הטביל - מותר; שכל השמן²¹ שבהן
נותן טעם לפגם²² הוא, כמו שבארנו.
ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעדה הנלקחין מן העובדי
כוכבים ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענין טמאה
וטהרה²³, אלא מדברי סופרים²⁴. ורמז לה: כל דבר אשר
יבא באש תעבירו באש וטהר. ומפי השמועה למדו, שאינו
מדבר אלא בטהרתן מידי געולי עובדי כוכבים, לא מידי
טמאה. שאין לה טמאה עולה על ידי האש²⁵. וכל הטמאים
- בטבילה עולין מטמאתן, וטמאת מת - בהנאה וטבילה,
ואין שם אש כלל, אלא לענין געולי עובדי כוכבים. וכיון
שכתוב וטהר, אמרו חכמים: הוסיף לו טהרה אחר עבירתו
באש להתיירו מגעולי עובדי כוכבים²⁶.
ו. לא חיבו בטבילה זו אלא כלי מתכות²⁷ של סעדה
הנלקחין מן העובדי כוכבים. אבל השואל מן העובדי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(11) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים טבילה. (12) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי צריך
טבילה. (13) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה. (14) להעביר שיורי האיסור
שנדבקו על פני דפנות הכלים. (15) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן הגוי ולא נשתמש בהם. (16) להוציא
מהן את האיסור שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. (17) ישר, בלי מים או נוזל אחר. (18) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור
טעון ליבון. (19) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה" כלומר, את היורה הגדולה. (20) כנראה כוונת רבינו
שישהנה במי ההגעלה עד שתפלוט. (21) שנבלעו בהן. (22) באינה בת יומה. (23) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים
שנטמאו, אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (24) תקנת חכמים היא כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים לקדושת
ישראל. (25) שהאש באה רק לפליטת האיסור של געולי גויים. (26) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה מאיסור גיעולי גויים,
תוסיף עוד טהרה אחרת. (27) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה זו
לא באה להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל כלים או שמישכנם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על
שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (28) בעיניו היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום שסובר
שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין להקל. (29) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן. (30) מגעיל בדברים
שנשתמש בהם על ידי חמין. (31) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (32) שטבילת כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה
ממנו ולא בשואל. (33) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (34) בדבר שנשתמש על ידי חמין. (35) מפני שטבילה זו למדנו מכלי
מדין, שנאמר בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (36) כלי חרס. (37) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה אינם
דומים לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (38) כלי חרס המצופים עופרת או מתכת אחרת. (39) קרקע שאינה עבודה. (40) משמע
שלשחוט בה הדין כמו רוצה לאכול בה חמין. (41) ומעביר שמנונית שבדפנות בית השחיטה. (42) מפני שהחמיר על עצמו
כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השמנונית. (43) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל ובית
השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום. (44) כגון יין מבושל או משקים אחרים. ובמקום שיש לחוש ליין נסך אסור לשתותו אפילו
לבדו לא בחברת גויים. וזאת היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה ואסור אפילו בהנאה. (45) לבליעת דברים
אסורים. (46) יין מבושל אין בו איסור יין נסך. (47) כגון מפירות אחרים ומן התבואה. (48) זה מקרב את הדעת ויבוא לידי

יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן - מתיר לשותתן
בכל מקום⁴⁹. דבר שאינו מצוי לא גזרו עליו⁵⁰. יין
צמוקים⁵¹ - הרי הוא כין ומתנסף.
יב. אף על פי שאסרו פת עובדי כוכבים, יש מקומות
שמקלין בדבר ולוקחין פת הנחתום העובד כוכבים במקום
שאין שם נחתום ישראל ובשדה, מפני שהוא שעת הדחק.
אכל פת בעלי בתים - אין שם מי שמורה בה להקל. שעקר
הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים - יבוא
לסער אצלן.
יג. הדליק העובד כוכבים את התנור ואפה בו ישראל, או
שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד
כוכבים ואפה העובד כוכבים ובה ישראל ונער⁵² האש מעט
או כבשו לאש, הואיל ונשתתף במלאכת הפת - הרי זה
מתיר. ואפלו לא נרק⁵³ אלא עץ לתוך התנור - התיר כל הפת
שבו. שאין הדבר אלא להיות הכר⁵⁴ שהפת שלהן אסורה.
יד. עובד כוכבים שבשול לנו יין או חלב או דבש או
פרישין⁵⁵ וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא חי
- הרי אלו מתירין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות
שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁶ וביצה וירקות. אם בשלן
העובד כוכבים מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו
בבשול⁵⁷ - הרי אלו אסורין משום בשולי עובדי כוכבים.
טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא
בהם; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו
את הפת, כגון תרומות⁵⁸ ששלחו אותן עובדי כוכבים, אף
על פי שאינו נאכלין חיון - הרי אלו מתירין. וכן כל פיוצא
בהן. שעקר הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו העובד
כוכבים אצלו בסעדה; ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים
לאכל בו את הפת - אין אדם מזמן את חברו עליו.
טז. ודגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים - הרי
הן כמו שנתבשרו מקצת בשול, ואם צלאן עובד כוכבים
אחר כן - מתירין⁵⁹. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין
בתחלה בין בסוף - מתיר. לפיכך, אם הניח העובד כוכבים

בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס⁶⁰
בקדרה, או שהניח ישראל וגמר העובד כוכבים - הרי זה
מתיר⁶¹.
יז. דג שמלחו עובד כוכבים ופרות שעשען עד שהכשירן
לאכילה - הרי אלו מתירין. מליח אינו פרוח בגזירה זו,
והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות⁶² של עובדי כוכבים -
מתירין, ולא גזרו עליהם; שאין אדם מזמן חברו על
הקליות.
יח. פולין ואפונים ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן
העובדי כוכבים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי עובדי
כוכבים במקום שעולין על שלחן מלכים⁶³ משום פרפרת⁶⁴,
ומשום געולי עובדי כוכבים בכל מקום; שמא יבשלו אותן
עם הבשר⁶⁵ או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין
שקולין אותן העובדי כוכבים בשמן - אסורין אף משום
געולי עובדי כוכבים⁶⁶.
יט. עובד כוכבים שבשול ולא נתפנן לבשול - הרי זה מתיר.
פיצד? עובד כוכבים שהצית אור באגס כדי להעביר
החציר⁶⁷, ונתבשלו בה חגבים - הרי אלו מתירין, ואפלו
במקום שהן עולין⁶⁸ על שלחן מלכים משום פרפרת. וכן
אם חרף הראש להעביר השער - מתיר לאכל מן הדלדולין⁶⁹
ומן ראש אוננים שנצלו בשעת חריכה.
כ. תמרים ששלחו אותן עובדי כוכבים: אם היו מתוקין
מתחלתן⁷⁰ - הרי אלו מתירין; ואם היו מרין ומתקנן הבשול
- הרי אלו אסורין; היו בינוניים - הרי אלו אסורין.
כא. קלי של עדשים ששלו בין במים בין בחמץ⁷¹ - הרי
זה אסור. אבל קלי של חטים ושעורים ששלין אותן במים
- הרי זה מתיר⁷².
כב. שמן של עובדי כוכבים - מתיר⁷³. ומי שאוסרו - הרי
זה עומד בחטא גדול, מפני שממרה על פי בית דין⁷⁴
שהתירוהו. ואפלו נתבשל השמן⁷⁵ - הרי זה מתיר. ואינו
נאסר לא מפני בשולי עובדי כוכבים, מפני שנאכל כמות
שהוא חי; ולא מפני געולי עובדי כוכבים, מפני שהבשר⁷⁶
פוגם את השמן ומסריחו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

חיתון. (49) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (50) אבל שכר הוא דבר המצוי ואסור לשותתו במקום מכירתו. (51) תניא, יין
צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו משום יין נסך. (52) את העצים או הגחלים. (53) מהדברים שבין בני
ארץ ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור ובני ארץ ישראל אמרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד? (54) משמע
שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש. (55) מין פרי. (56) לא מלוח. (57) רק אם נשתתף בבישולו מותר, אבל הוספת
קיסם עץ אינו מועיל. (58) שאוכלים בקינוח סעודה. (59) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר כן גוי אסור,
שאכילתו בלא צליה אכילה על ידי הדחק היא ולפיכך הצליה שאחרי המליחה בישול גוי הוא. (60) בחש. (61) וזה רק
כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול נגמר, הרי זה אסור. (62) גרעיני
תבואה או קטניות קלויים באש. (63) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן מלכים במקום זה אסור.
(64) לקינוח סעודה וזה נקרא "עולה על שולחן מלכים". (65) ומשום סתם כליהם של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל
הפולין בקדירה מיוחדת לזה. (66) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנתבשל בהם איסור בו ביום.
(67) עשבים רעים. (68) שאם אינו עולה על שולחן מלכים אין בו בכלל משום בישול גויים. (69) תלתלי בשר. (70) שהם
נאכלים כשהם חיים. (71) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלוש גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף
כשלוש במים גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (72) חטים ושעורים אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום
חומץ. (73) רבי ובית דינו התירו השמן. (74) שאמר שמואל לרב אכול ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (75) בכלי
גויים. (76) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים, כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלוע.

1 כג. וכן דבש של עובדי כוכבים שנתבשל ועשו ממנו מיני
2 מתקה - מתר מטעם זה⁷⁷.
3 כד. בספן⁷⁸ של עובדי כוכבים שהוחמו חמין⁷⁹, בין בירה
4 גדולה בין בירה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם
5 הוא⁸⁰. וכן פכשין שאין דרך לתת לתוכן חמץ או יין, או
6 זיתים הפכושים וחגבים הפכושין שבאין מן האוצר -
7 מתרין⁸¹. אבל חגבים וכבשים שמולפין עליהן יין - אסורין.
8 וכן אם היו מולפין עליהן חמץ⁸², ואפלו חמץ שכר⁸³ -
9 אסורין.
10 כה. ומפני מה אסור חמץ שכר של עובדי כוכבים? מפני
11 שמשליכין לתוכו שמרי יין. לפיכך, הנלקח מן האוצר⁸⁴ -
12 מתר⁸⁵.
13 כו. המוריס⁸⁶, במקום שדרך לתת לתוכו יין⁸⁷ - אסור.
14 ואם היה היין קר מן המוריס - מתר. וזה מורין בכל דבר
15 שחוששין לו שמא ערבו בו העובדי כוכבים דבר אסור.
16 שאין אדם מערב דבר היקר בזול, שהרי מפסיד; אבל
17 מערב הזול ביקר, כדי להשתכר.
18 כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה
19 בשבת⁸⁸ - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי שאינו
20 בן דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל
21 להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי
22 סופרים. וכן אסור להרגילו⁸⁹ בחלול שבת ומועד, ואפלו
23 בדברים שהם משום שבות.
24 כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן,
25 מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה;
26 שנאמר: חנף לנער על פי דרכו וגומר.
27 כט. אסור חכמים מאכלות ומשקין שנפשו רב בגי אדם
28 קהה⁹⁰ מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או
29 צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן. וכן אסור חכמים לאכל
30 ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת⁹¹ מהם,
31 כגון כלי בית הפסא וכלי זכויות של ספרין⁹² שגורעין⁹³
32 בהם את הדם וכיוצא בהן.
33 ל. וכן אסור לאכל בידים מסאבות מזהמות, ועל גבי כלים
34 מלכלכים. שפל דברים אלו בכלל אל תשקצו את
35 נפשתיכם. והאוכל מאכלות אלו - מפין אותו מפת מרדות.
36 לא. וכן אסור לאדם שישקה את נקביו כלל, בין גדולים
37 בין קטנים. וכל המשקה נקביו - הרי זה בכלל משקן

38 נפשו, יתר על חללים רעים שיביא על עצמו ויתחייב
39 בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים⁹⁴, כדי
40 שלא יתרחק⁹⁵ בפני בני אדם ולא ישקץ נפשו.
41 לב. וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדושה וטהרה יתרה
42 לנפשו, וממרק נפשו לשם הקדוש ברוך הוא; שנאמר:
43 והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני.
44 בריך רחמנא דסיען. מריש ועד קצן.

הלכות שחיטה

45 יש בכלל חמש מצות: שלש מצות עשה, שתיים מצות לא
46 תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לשחט ואחר כך יאכל. (ב) שלא
47 לשחט אותו ואת בנו ביום אחד. (ג) לכסות דם חיה ועוף.
48 (ד) שלא לקח האם על הבנים. (ה) לשלח האם אם לקחה
49 על הבנים.
50 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

51 א. מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכל בשר בהמה חיה
52 ועוף ואחר כך יאכל. שנאמר: וזבחתי מבקרך ומצאנך.
53 ונאמר בבכור בעל מום: אך פאשר יאכל את הצבי ואת
54 האיל. הא למדת שחיה בהמה לענן שחיטה. ובעוף הוא
55 אומר: אשר יצוד ציד חיה או עוף וגומר ונפך את דמו.
56 מלמד, ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה.
57 ב. והלכות שחיטה בכלל אחת הן. לפיכך, השוחט בהמה
58 או חיה או עוף - מבקר תחלה: אשר קדשנו במצותי וצונו
59 על השחיטה. ואם לא ברך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר
60 מתר. ואסור לאכל מן השחיטה כל זמן שהיא מפרקסת.
61 והאוכל ממנה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי
62 הוא בכלל לא תאכלו על הדם, ואינו לוקה. ומתר לחתך
63 ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומולחו יפה יפה
64 ומדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות ואחר כך יאכלנו.
65 ג. דגים וחגבים - אינן צריכים שחיטה, אלא אסיפתן היא
66 המותרת אותן. הרי הוא אומר: הצאן ובקר ישחט להם
67 ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף להם - אסיפת דגים
68 כשחיתת בקר וצאן. ובחגבים נאמר: אסף החסיל -
69 באסיפה לבדה. לפיכך, אם מתו מאליהן בתוך הפנים -
70 מתרין. ומתר לאכלן חיים.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(77) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את הדבש ומסריחו.
(78) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן. (79) שחלטו אותן. (80) שמנונית האיסור שבירה. (81) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (82) שהחמוץ של גויים אסור כיון. (83) של גויים גם כן אסור. (84) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם.
(85) שאין דרכם לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנונים לפני המכירה הקמעונית. (86) שמן דגים. (87) במקום שהיין זול מן המוריס. המדובר במוריס של בעלי בתים, שאילו במוריס שהאומן מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין במוריס. (88) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצוים להפרישו, משמע מדבריו שבאסורי תורה מצוים להפרישו. (89) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם, מפני שהוא מרגילו בחלול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו זורק." (90) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקהינה שיניו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה." (91) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. (92) מקיזי הדם. (93) מקיזים. (94) שעות קבועות, לפנות בוקר ובסוף היום. (95) בזמנם נמצאו בתי הכיסאות במקום רחוק מן העיר.

בָּהֶן מְדַבְּרִים הַחוּתְכִין. וְהוּא שֵׁיהִיה פִּיהּ חֹד, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ פֶּגֶם. אָבֵל אִם הָיָה כְּמוֹ תֵּלֶם בְּחֹדוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁשׁוּחֲטִין בוֹ, וְאִפְלוּ הָיָה תֵּלֶם קָטָן בִּיּוֹתֵר - שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה. טו. הָיָה תֵּלֶם הֵזָה מְרִוּחַ אַחַת - לֹא יִשְׁחַט בָּהּ. וְאִם שָׁחַט דֶּרֶךְ הַרוּחַ שָׁאִין הַפְּגִימָה נִכְרַת בָּהּ - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. טז. בִּיצֵד? סָפִין שֶׁתְּבַדֵּק בְּהוֹלֵכָה וְלֹא תִרְגִּישׁ שֵׁשׁ בָּהּ פֶּגֶם, וְכִשְׁתַּחֲזִיר אוֹתָהּ בְּהִבָּאָה תִּרְגִּישׁ שֵׁשׁ בָּהּ פֶּגֶם: אִם שָׁחַט בָּהּ דֶּרֶךְ הוֹלֵכָה וְלֹא הִבִּיא - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה; וְאִם הִבִּיא - שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה. יז. סָפִין שֶׁהִיא עוֹלָה וְיִוְרְדָת כְּנֹחַשׁ וְאִין בָּהּ פֶּגֶם - שְׁוֹחֲטִין בָּהּ לְכַתְחֻלָּה. וְסָפִין שֶׁפִּיהּ חֵלֶק וְאִינָה חֲדָה, הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פֶּגֶם - שְׁוֹחֲטִין בָּהּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוֹלִיף וְהִבִּיא בָּהּ כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁשָּׁחַטָהּ - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. יח. סָפִין חֲדָה שֶׁהִשְׁחֲזָה, וְהָרִי אֵינָה חֲלָקָה, אֲלֵא מִגְעָתָה כְּמִגַּע רֹאשׁ הַשְּׁבֵלֶת שֶׁהוּא מִסְתַּבֵּף בְּאֶצְבָּע, הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פֶּגֶם - שְׁוֹחֲטִין בָּהּ. יט. הַתּוֹלֵשׁ קֶנֶה אוֹ שֵׁן, אוֹ שֶׁקָּצַץ צֹר אוֹ צִפְרוֹן, וְהָרִי הֵן חֲדִין וְאִין בָּהֶן פֶּגֶם - שְׁוֹחֲטִין בָּהֶן. וְאִם נִעְצָן בְּקֶרֶק - לֹא יִשְׁחוּט בָּהֶן כְּשֶׁהֵן נְעוּצִים; וְאִם שָׁחַט - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. כ. שָׁחַט בָּהֶן כְּשֶׁהֵן מִחֲבָרִין מִתְחַלֵּת בְּרִיתָן קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר אוֹתָן - שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה, וְאִף עַל פִּי שָׁאִין בָּהֶם פֶּגֶם. כא. לֶקַח לֶחִי בְּהִמָּה שֵׁשׁ בוֹ שְׁנַיִם חֲדוֹת וְשָׁחַט בָּהֶן - שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִגַּל. אָבֵל בְּשֵׁן אַחַת הֶקְבֹּעָה בְּלֶחִי - שְׁוֹחֲטִין בָּהּ לְכַתְחֻלָּה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבֹעָה בוֹ. כב. לִבֵּן הַסִּפִּין בְּאוֹר וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. סָפִין שֶׁצִּדָּה אֶחָד מִגַּל וְצִדָּה הַשְּׁנִי יָפָה - לֹא יִשְׁחוּט בְּצִד הַיָּפָה לְכַתְחֻלָּה. גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁחוּט בְּצִד הָאֲחֵר. וְאִם שָׁחַט, הוֹאִיל וּבְצִד הַיָּפָה שָׁחַט - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. כג. הַשְּׁוֹחֵט צָרִיף שִׁיבְדֵק הַסִּפִּין בְּחִדָּה וּמִצֵּד זֶה וּמִצֵּד זֶה. וְכִיצֵד בּוֹדֵקָה? מוֹלִיכָה וּמִבִּיאָה עַל בֶּשֶׂר אֶצְבָּעוֹ וּמוֹלִיכָה וּמִבִּיאָה עַל צִפְרוֹ מִשְׁלַשׁ רִוּחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן פִּיהּ וּשְׁנֵי צִדָּיו, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ פֶּגֶם כָּלֵל, וְאֲחֵר כִּף יִשְׁחוּט בָּהּ. כד. וְצָרִיף לְבָדֵק בֵּן אַחֵר הַשְּׁחִיטָה. שָׂאֵם מִצָּא בָּהּ פֶּגֶם אַחֵר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה; שְׂמָא בְּעוֹר נִפְגְּמָה, וְכִשְׁשָׁחַט הַסִּימָנִים - בְּסָפִין פְּגוּמָה שָׁחַט. לְפִיכָף, הַשְּׁוֹחֵט בְּהִמּוֹת רְבוֹת אוֹ עוֹפוֹת רַבִּים - צָרִיף לְבָדֵק בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת. שָׂאֵם לֹא בָדֵק, וּבָדֵק בְּאַחֲרוֹנָה וְנִמְצְאָת סָפִין פְּגוּמָה - הָרִי הַכֹּל סָפֵק נִבְלוּת, וְאִפְלוּ הִרְאֻשׁוֹנָה. כה. בָּדֵק הַסִּפִּין וְשָׁחַט בָּהּ, וְלֹא בָדֵקָה אַחֵר שְׁחִיטָה, וְשֶׁבֶר בָּהּ עֵצִים אוֹ עֵץ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְאַחֵר כִּף בָּדֵק וּמִצָּאָה פְּגוּמָה - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה; שֶׁחֲזָקַת הַסִּפִּין שֶׁנִּפְגְּמָה בְּדָבָר הַקָּשָׁה שֶׁשֶּׁבֶר בָּהּ. וְכֵן אִם פָּשַׁע וְלֹא בָדֵק הַסִּפִּין, אוֹ שֶׁאֲבָדָה הַסִּפִּין עַד שְׁלֹא יְבָדֵק - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. כו. כָּל טֶבַח שֶׁלֹּא בָדֵק הַסִּפִּין שְׁלֹו שְׁוֹחֲטִין בָּהּ לְפָנֵי חֲכָם, וְשָׁחַט בָּהּ לְעֵצְמוֹ - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ: אִם נִמְצְאָת יָפָה וּבְדוּקָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁיִּסְמָךְ עַל עֵצְמוֹ פַּעַם אַחֲרַת וְתִהְיֶה פְּגוּמָה וְיִשְׁחוּט בָּהּ; וְאִם נִמְצְאָת פְּגוּמָה - מַעֲבִירִין אוֹתוֹ, וּמְנַדִּין אוֹתוֹ, וּמְכַרְזִין עַל כָּל בֶּשֶׂר שֶׁשָּׁחַט שֶׁהוּא טָרְפָה.

ד. וְכִיכָה זֶה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתָם, צָרִיף לְפָרֵשׁ אוֹתָהּ וְלִידַע: בָּאִי זֶה מְקוֹם מִן הַבְּהֵמָה שְׁוֹחֲטִין? וְכִמָּה שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? וּבָאִי זֶה דָּבָר שְׁוֹחֲטִין? וּמִתִּי שְׁוֹחֲטִין? וְהִיכֵן שְׁוֹחֲטִין? וְכִיצֵד שְׁוֹחֲטִין? וּמָה הֵן הַדְּבָרִים הַמִּפְסִידִין אֶת הַשְּׁחִיטָה? וּמִי הוּא הַשְּׁוֹחֵט? וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צִוּנוּ בַּתּוֹרָה וְאָמַר: וְנִבְחַת מִבְּקָרְךָ וּגְוֹמֵר כְּאִשֶּׁר צִוִּיתָךְ, וְאָכַלְתָּ בִּשְׂעִירֶיךָ וּגְוֹמֵר. שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ עַל פִּי צִוָּה בָּהֶן, כְּשֶׁאֵר תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה, שֶׁהִיא הַנִּקְרָאת מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּתְּחִלַת חֲבוּרָה זֶה. ה. מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה מִן הַחִי הוּא הַצֹּאֵר. וְכָל הַצֹּאֵר כְּשֶׁר לַשְּׁחִיטָה. בִּיצֵד בּוֹשֵׁט? מִתְחַלֵּת הַמְּקוֹם שֶׁכְּשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִתְּבַנֵּן עַד מְקוֹם שֶׁיִּשְׁעִיר וְיִתְחַלֵּל לְהִיּוֹת פְּרָצִין פְּרָצִין כְּכֹרֶס - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בּוֹשֵׁט. ו. שָׁחַט לְמַעַל מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרַבֵּץ הַבֹּשֵׁט, אוֹ לְמַטָּה מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא מִתְחַלֵּת בְּנֵי מַעֲיִם - שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה. וְשְׁעוֹר תְּרַבֵּץ הַבֹּשֵׁט שָׁאִינוּ רָאוּי לַשְּׁחִיטָה לְמַעַל: בְּבִהֵמָה וְחִיָּה - כְּדִי שִׁיאֲחֹז בְּשִׁתִּי אֶצְבָּעוֹתָיו; וּבְעוֹף - הַכֹּל לְפִי גִדְלוֹ וְקִטְנוֹ. וְלְמַטָּה - עַד הַזֶּפֶק. ז. וְאִי זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקֶנֶה? מִשְׁפּוּי כּוֹבַע וְלְמַטָּה עַד רֹאשׁ כְּנֵף הָרֹאֶה כְּשֶׁתַּמְשֹׁף הַבְּהֵמָה צֹאֲרָה לְרַעוּת - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקֶנֶה. וְכָל שֶׁכָּנְגַד הַמְּקוֹם הֵזָה מִבְּחוּץ - נִקְרָא צֹאֵר. ח. אֲנֹסָה הַבְּהֵמָה עֲצָמָה וּמִשְׁכָּה צֹאֲרָה הֶרְבֵּה, אוֹ שֶׁאֲנֹס הַשְּׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעַל, וְשָׁחַט בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה בְּצֹאֵר וְנִמְצְאָת הַשְּׁחִיטָה בְּקֶנֶה אוֹ בּוֹשֵׁט שְׁלֹא בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה. ט. וְצָרִיף הַשְּׁוֹחֵט שִׁישְׁחַט בְּאֶמְצַע הַצֹּאֵר. וְאִם שָׁחַט מִן הַצִּדָּדִין - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. וְכִמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי הַסִּימָנִין, שֶׁהֵן הַקֶּנֶה וְהַבֹּשֵׁט, הַשְּׁחִיטָה הַמַּעֲלָה שִׁיחֲתָכוּ שְׁנֵיהֶן, בֵּין בְּבִהֵמָה בֵּין בְּעוֹף. וְלִזְה יִתְפַּנּוּ הַשְּׁוֹחֵט. וְאִם שָׁחַט רֶבֶע אֶחָד מֵהֵן בְּעוֹף, וְרֶבֶע הַשְּׁנַיִם בְּבִהֵמָה וּבְחִיָּה - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. י. שָׁחַט הָאֶחָד כָּלּוּ וְחִצֵּי הַשְּׁנִי - בְּבִהֵמָה שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה. רְבוּ שֶׁל זֶה וְרְבוּ שֶׁל זֶה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁחַט מִכָּל אֶחָד מֵהֶן אֲלֵא יִתֵּר עַל חֲצִיו כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה. בֵּין שֶׁשָּׁחַט יִתֵּר עַל חֲצִיו כָּל שֶׁהוּא - רְבוּ הוּא. יא. שָׁחַט חֲצִיו שֶׁל זֶה וְחֲצִיו שֶׁל זֶה - אִפְלוּ בְּעוֹף שְׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה. קֶנֶה שֶׁהִיָּה חֲצִיו פְּסוּק, וְשָׁחַט עַל מְקוֹם הַתְּחוּף מַעֲט וְהִשְׁלִימוֹ לְרֹב, בֵּין שֶׁהִתְחַלֵּל לְשָׁחַט בְּמְקוֹם הַשְּׁלָם וּפְגַע בְּחֶתֶף בֵּין שֶׁהִכְנִיס אֶת הַסִּפִּין בְּחֶתֶף וְהִשְׁלִימוֹ לְרֹב - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה. יב. כָּל הַשְּׁוֹחֵט צָרִיף לְבָדֵק הַסִּימָנִין לְאַחֵר שְׁחִיטָה. וְאִם לֹא בָדֵק, וְנִתְחַפֵּף הָרֹאשׁ קֹדֶם שִׁיבְדֵק - הָרִי זֶה נִבְלָה, וְאִפְלוּ הָיָה הַשְּׁוֹחֵט זָרִיז וּמְהִיר. יג. כָּל בְּהֵמָה בְּחִיָּה בְּחֻזְקָתָה אֲסוּר עוֹמְדָת, עַד שֶׁיִּנְדַּע בּוֹדָאִי שֶׁנִּשְׁחַטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה. יד. וּבָאִי זֶה דָּבָר שְׁוֹחֲטִין? בְּכָל דָּבָר. בֵּין בְּסָפִין שֶׁל מִתְכָּת בֵּין בְּצֹר, אוֹ בְּזִכְכִּית אוֹ בְּקֹרִמִית שֶׁל קֶנֶה הָאֵגֶם, וְכִיּוּצָא

למעלה; שאם היה צואר בהמה למעלה מן הספין - שםא
תרד בהמה בלבד גופה ותחתה בלא הולכה והבאה, ואין
זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף, בין שהיה
צוארו למעלה מן הספין הנעוצה או למטה ממנו - שחיטתו
כשרה.

ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה או הביאה ולא
הולכה ושחט - שחיטתו כשרה. הוליד והביא עד שחתך
הראש והתירו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא או הביא
ולא הוליד והתירו את הראש בהולכה בלבד או בהבאה
בלבד: אם יש בספין כמלא שני צוארים מצוארי הנשחט
- שחיטתו כשרה, ואם לאו - שחיטתו פסולה. שחט שני
ראשים כאחד - שחיטתו כשרה.

י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר
כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני
ספינים ושחטו כאחד בשני מקומות בצנאר - שחיטתן
כשרה. ואפלו שחט זה הנשחט בלבד או רבו, והשני שחט
במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על
פי שאין השחיטה כלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה
בקלמוס ושחיטה העשויה כמסרק - כשרה.
יא. אין שחיטת החלין צריכה פגה, אלא אפלו שחט
כמתעסק או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בכתל
ושחטה בהליכתה, הואיל והשחיטה פראוי במקומה
ושעורה - הרי זו כשרה.

יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן או שכור שנתבלבלה
דעתו ומי שאחזתו רוח רעה ששחטו, ואחרים רואין אותם
שהשחיטה כתקנה - הרי זו כשרה. אבל ספין שנפלה
ושחטה, אף על פי ששחטה בדרך - הרי זו פסולה;
שנאמר: וזבחת - עד שיהיה הזבח אדם ואף על פי שאינו
מתכוון לשחיטה.

יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו,
וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או בהמה כנגדו
עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים הן
המסבבין את הגלגל, ושם את הצנאר כנגדו בשעה שסבב
ונשחט - הרי זו פסולה. ואם פטר אדם את המים עד שבאו
וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו - הרי זו כשרה, שהרי
מכאן אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה,
שהיא מכאן האדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה - אינה
מכאן האדם, אלא מכאן המים בהלוקן.

יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם
נהרות, לשם מדברות, אף על פי שלא נתכוון לעבדן אלא
לרפואה, וכיצא בה מדברי הבאי שאומרים העובדי כוכבים
- הרי שחיטתו פסולה. אבל אם שחט לשם מזל הים או
מזל הקר או לכוכבים ומזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה
בהנחה ככל תקרבת עבודת כוכבים.

טו. השוחט את בהמה לזרק דמה לעבודת כוכבים או
להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זו אסורה. שלמדין
מחשבה בחיץ בחלין ממחשבת הקדשים בפנים, שמחשבה
כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין.

כז. במה הוא ארץ הספין ששוחט? כל שהוא. והוא שלא
יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן
וכיוצא בו.

כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה. והוא
שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה. ואם שחט
באפלה - שחיטתו כשרה.

כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג, אף על פי
שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על
יום הכפורים - שחיטתו כשרה.

פרק שני

א. בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה. שאין שוחטין
בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור
לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר
בבשר תאנה: כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יי וגומר,
וזבחת מבקרך ומצאנך וגומר, ואכלתם בשעריך. הא למדת,
שאין שוחטין בשר תאנה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'.
ב. וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמתר לאכלו בכל
השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור
ואסור בהנחה, כבשר בחלב וכיוצא בו. וקוברים אותו,
ואפרו אסור. אפלו שחט לרפואה או לאכילת עובד כוכבים
או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, ועובד
כוכבים ששחט, והשוחט ונמצא טרפה, והשוחט בהמה
חיה ועוף הטמאים בעזרה - הרי אלו כלן מתרין בהנחה.
ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין אסור להכניסן
לעזרה, אפלו בשר שחוט או פרות ופת. ואם עבר והכניסן
- מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו כלן דברי קבלה הן.
וכל השוחט חלין בעזרה או האוכל כזית מבשר חלין
שנשחטו בעזרה - מכין אותו מכת מרדות.
ד. האומר: בהמה זו שלמים וולדה חלין, אם נשחטה
בעזרה - ולדה מתר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותו
ברחוק מקום.

ה. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שםא יאמרו: עובד
מים הוא זה, ונראה כמקריב למים. ולא ישחוט לכלי מלא
מים, שםא יאמרו: לצורה שתראה במים שחט. ולא ישחוט
בתוך הכלים, ולא לתוך הגמא, שכן דרך עובדי עבודת
כוכבים. ואם שחט - שחיטתו כשרה.

ו. שוחטין לכלי מים עכורין, שאין הצורה נראית בהן. וכן
שוחט חוץ לגמא, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק לא
יעשה כן, שםא יחקה את המינים. ואם שחט לגמא בשוק
- אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שםא מין הוא.
ומתר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד
למים. ומתר לשחט על גבי הפלים.

ז. כיצד שוחטין? מותח את הצנאר ומוליד הספין ומביאה
עד ששוחט. בין שהיתה בהמה רבועה בין שהיתה עומדת
ואחז בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.
ח. נעץ את הספין בפתל והעביר הצנאר עליה עד שנשחט
- שחיטתו כשרה. והוא שהיה צואר בהמה למטה וספין

שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן: שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועקור.
 ב. שהיה ביצר? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו קדם שיגמר השחיטה ושהיה, בין בשוגג בין במזיד בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה: אם שהיה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט - שחיטתו פסולה; ואם שהיה פחות מכדי זה - שחיטתו כשרה.
 ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה - כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. וכעוף - כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט.
 ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור שהיה, אכל כשתחשב כל זמן שהיה יצטרף מכלן שעור שהיה - הרי זה ספק נבלה.² וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה גמורה.³ הרי זה ספק נבלה.
 ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף על פי ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין - הרי זה מתרת; מאחר שנשחט בה בשעור, הרי זה כמתחף⁴ בשור השחוט.
 ו. שחט בקנה לבדו⁵ חצי⁶ או מעוט, ושהה זמן מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין בכך פלוס. אבל אם שחט רב הקנה⁷ או שנקב בושט⁸ כל שהוא ושהה בשעור, בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זה פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנפסק רב הקנה שלה או שנקב בושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה, כמו שיתבאר.
 ז. הגה נתבאר לה, שאין שהיה בקנה בעוף כלל. שאם שחט רב הקנה ושהה - כבר נגמרה שחיטתו; כשחזר וגמר - מתחף בשור הוא. ואם שחט במעוט הקנה⁹ ושהה - הרי זה חוזר ושחט כל זמן שירצה; שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב הקנה.
 ח. שחט¹⁰ העוף ושהה בו¹¹, ואינו יודע¹² אם נקב הושט או לא נקב - חוזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר¹³, ומניחו עד שימות, ובזרק הושט מבפנים¹⁴. אם לא נמצאת בו טפת דם - בידוע שלא נקב, וכשרה.

טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודת כוכבים או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זה אסורה מספק; שמא סופו הוכיח על תחלתו, ובמחשבה כזו שחט.
 יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונדרים פמותן - שחיטתו פסולה, שזה בשוחט קדשים בחוץ. שחט לשם קדשים שאינן באין בגדר ונדבה - שחיטתו כשרה.
 יח. ביצר? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה, לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפורש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.
 יט. היתה מחיב חטאת, ושחט ואמר: לחטאתי - שחיטתו פסולה. היתה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו.
 כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: זו לעולתי - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בגדר ונדבה, והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה. ואין חוששין לה שמא הפילה, שכל המפלת - קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת נזיר, אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה; שעקר הנזירות נדר מן הנדרים.
 כא. שנים או חזין בסכין ושוחטין, אחד מתפון לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו בנה כלל, ואפילו נתפון לשם דבר המתיר להתפון לו - הרי זה פסולה. וכן אם שחט זה אחר זה, והתפון האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל. במה דברים אמורים? כשהיה לו בה שתפות; אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה; שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא לצערו.
 כב. ישראל ששחט לעובד כוכבים, אף על פי שהעובד כוכבים מתפון לכל מה שירצה - שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת הוובח, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, עובד כוכבים ששחט לישראל, אפילו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שלישי

א. חמשה דברים מפסדין את השחיטה, ועקר הלכות

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שאינו תלוי בכוונת ודעת השוחט. (2) שזו היא בעיניי שלא נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. (3) היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה. (4) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר. (5) שידוע בוודאי שלא נגע בושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (6) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמתחך בעור הצוואר. (7) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (8) בין בבהמה בין בעוף. (9) או אפילו בחציו. (10) התחיל לשחוט בקנה. (11) בחציו הראשון. (12) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (13) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (14) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

- 1 ט. חֲלָה¹⁵ בִּיצָד? כְּגוֹן שֶׁהֲכֵנִים הַסְּכִין בֵּין סִמֵּן לְסִמֵּן,
- 2 בֵּין שֶׁסֶּסֶק הַסִּמֵּן הַעֲלִיז לְמַעַלָּה, בֵּין שֶׁשָּׁחַט הַתַּחְתּוֹן
- 3 לְמַטָּה, שֶׁהָיָה דֶרֶךְ שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.
- 4 י. הֲכֵנִים אֶת הַסְּכִין תַּחַת הָעוֹר וְשָׁחַט שְׁנֵי הַסִּמָּנִים בְּדֶרֶךְ,
- 5 אוֹ שֶׁחֲלָלִיד אֶת הַסְּכִין תַּחַת צֶמֶר מִסָּבָף, אוֹ שֶׁפָּרַס
- 6 מְטָלִית¹⁶ עַל הַסְּכִין וְעַל הַצּוּאָר וְשָׁחַט תַּחַת הַמְּטָלִית,
- 7 הוֹאִיל וְאֵין הַסְּכִין גְּלוּיָה - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה. וְכֵן אִם שָׁחַט
- 8 מַעוֹט הַסִּמָּנִים בְּהַחֲלָה, וְגַמְרַת הַשְּׁחִיטָה שְׁלֵא בְּהַחֲלָה -
- 9 הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה.
- 10 יא. דֶּרֶסָה¹⁷ בִּיצָד? כְּגוֹן שֶׁהִכָּה בַּסְּכִין עַל הַצּוּאָר, בְּדֶרֶךְ
- 11 שְׁמָכִין בְּסִיף, וְחִתָּף הַסִּמָּנִין בְּבַת אַחַת בְּלֹא הוֹלָכָה וְלֹא
- 12 הוֹבָאָה¹⁸; אוֹ שֶׁהִנִּיחַ הַסְּכִין עַל הַצּוּאָר וְדָחַק וְחִתָּף לְמַטָּה,
- 13 כְּחוֹתָף צִנּוֹן אוֹ קִשּׁוֹת, עַד שֶׁחִתָּף הַסִּמָּנִין - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.
- 14 יב. הֲגֵרָמָה בִּיצָד? זֶה הַשּׁוֹחֵט בְּקִנְיָה לְמַעַלָּה¹⁹ בְּמָקוֹם
- 15 שְׁאִינוֹ רְאוּי לְשְׁחִיטָה. וְכַמוֹ שְׁנֵי חֲטִים יֵשׁ בְּסוֹף הַקֶּהֱנָה²⁰
- 16 לְמַעַלָּה בְּטַבְעַת גְּדוּלָּה. שָׁחַט בְּתוֹף חֲטִים: אִם שִׁיר מִמֶּן
- 17 פֶּל שֶׁהוּא לְמַעַלָּה²¹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה; שֶׁהָרִי שָׁחַט מִשְׁפּוּי
- 18 כּוֹבֵעַ²² וְלִמְטָה²³, וְהוּא מִן הַמָּקוֹם הָרְאוּי לְשְׁחִיטָה; וְאִם
- 19 לֹא שִׁיר מִמֶּן כְּלוּם, אֲלֹא שָׁחַט לְמַעַלָּה מִמֶּן - הָרִי זֶה מְגֻרָמָה
- 20 וּפְסוּלָה.
- 21 יג. שָׁחַט רֹב הָאֶחָד²⁴ אוֹ רֹב הַשְּׁנַיִם²⁵, וְהַשְּׁלִים הַשְּׁחִיטָה
- 22 בְּדֶרֶסָה אוֹ בְּהִגְרָמָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה²⁶; שֶׁהָרִי נִשְׁחַט הַשְּׁעוֹר
- 23 כְּרָאוּי. הֲגֵרִים בְּתַחֲלָה שְׁלִישׁ, וְשָׁחַט שְׁנֵי שְׁלִישִׁים - הָרִי זֶה
- 24 כְּשֶׁרָה²⁷. שָׁחַט שְׁלִישׁ, וְהִגְרִים שְׁלִישׁ, וְחִזּוֹר וְשָׁחַט שְׁלִישׁ
- 25 הָאֶחָרוֹן - כְּשֶׁרָה²⁸. הֲגֵרִים שְׁלִישׁ, וְשָׁחַט שְׁלִישׁ, וְחִזּוֹר
- 26 וְהִגְרִים שְׁלִישׁ הָאֶחָרוֹן - הָרִי זֶה פְּסוּלָה²⁹. וְאִם דֶּרַס אוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(15) שהסכין מתחבאת ומתכסה. (16) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר. (17) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (18) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה. (19) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (20) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסבבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות, ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חטים. (21) לצד הראש. (22) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חדוד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (23) קודם שיתחיל הכובע לשפוע ולעלות. (24) בעוף. (25) של שני הסימנים בבהמה. (26) למד רבינו משהייה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (27) שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל ביושט פסול. (28) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (29) שאין כאן רוב בשחיטה. (30) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (31) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשחט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדנים הסימנים. (32) שגם בעוף עיקור סימנים פסול. (33) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוש שלאחר השחיטה אינו פוסל. (34) הואיל וקודם השחיטה נשחט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשחט. (35) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשחט הסימן שלא נשחט. (36) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה", שאם נשחט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט. (37) שאין שמוטה נעשית שחוטה. (38) לאחר זמן ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשחטו קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשחטו. (39) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. (40) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים. (41) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י: דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. (42) כלומר, דין ניטל הירך שווה לדין נחתכה חצייה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכווין רבינו לומר, שניטל הירך זהה עם נחתך חצייה. (43) נפסק עמה רוב

- 1 שְׁנַפְסָק רב הקנה, או שְׁנַקֵּב הוּשֵׁט בְּכָל שְׁהוּא בְּמָקוֹם הָרְאוּי
- 2 לְשַׁחֲטָה⁴⁴ - הָרִי זֶה נִבְלָה מֵחַיִּים⁴⁵, וְאֵין הַשְּׁחִיטָה מוּעֵלֶת
- 3 בָּהּ. וְאֶחָד הִבְחֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף⁴⁶ בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
- 4 כ. שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לוֹ לְוֶשֶׁט: הַחִיצוֹן אָדָם, וְהַפְּנִימִי לְבָן.
- 5 נֶקֶב הָאֶחָד מִהֶן בִּלְבָד - בְּשָׂרָה⁴⁷; נֶקֶבוֹ שְׁנֵיהֶן בְּכָל שְׁהוּא
- 6 בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה. וּבֵין שְׁנֵשְׁחִטָה
- 7 בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב⁴⁸ בֵּין שְׁנֵשְׁחִטָה בְּמָקוֹם אֲחֵר - אֵין הַשְּׁחִיטָה
- 8 מוּעֵלֶת בָּהּ. נֶקֶבוֹ שְׁנֵיהֶם זֶה שֶׁלֹּא כִּנְגֵד זֶה - נִבְלָה⁴⁹.
- 9 כ.א. נֶקֶב הוּשֵׁט וְעֵלָה בּוֹ קָרוֹם וּסְתָמוֹ - אֵין הָקָרוֹם כְּלוּם⁵⁰,
- 10 וְהָרִי הוּא נֶקֶב בְּשָׂהֲהָ. נִמְצָא קוֹץ עוֹמֵד⁵¹ בְּוֶשֶׁט - הָרִי זֶה
- 11 סָפֵק נִבְלָה; שְׁמָא נֶקֶב הוּשֵׁט וְעֵלָה קָרוֹם⁵² בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב וְאִינוֹ
- 12 נִרְאֶה. אָבֵל אִם נִמְצָא הַקוֹץ לְאַרְכּוֹ⁵³ בְּוֶשֶׁט - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ;
- 13 שָׂרֵב הִבְחֵמָה מִדְּבָרִיּוֹת אוֹכְלוֹת הַקּוֹצִים תָּמִיד.
- 14 כ.ב. וְשֵׁט - אֵין לוֹ בְּדִיקָה מִבַּחוּץ⁵⁴, אֶלָּא מִבְּפָנִים⁵⁵. בְּיָצֵד?
- 15 הוֹפְכּוֹ וּבוֹדֵק. אִם נִמְצָא עָלָיו טַפַּת דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיָּה נָקִיב.
- 16 כ.ג. גְּרָגֶרֶת שְׁנַפְסָק רב חֲלָלָה⁵⁶ בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה⁵⁷ -

- 17 הָרִי זֶה נִבְלָה⁵⁸. וְכֵן אִם נֶקֶבָה כְּאֶסֶר⁵⁹. נֶקֶבָה נֶקֶבִים קִטְנִים⁶⁰:
- 18 אִם נֶקֶבִים שְׂאִין בֵּהֶן חֲסָרוֹן הֵם - מִצְטָרְפִין לְרֵבָה⁶¹; וְאִם
- 19 נֶקֶבִים שְׂשִׁשׁ בֵּהֶם חֲסָרוֹן - מִצְטָרְפִין לְכֶאֶסֶר. וְכֵן אִם נָטְלָה
- 20 מִמֶּנָּה רִצּוּעָה⁶² - מִצְטָרְפֶת לְכֶאֶסֶר⁶³. וּבְעוֹף⁶⁴ - כָּל שְׂאֵלוֹ
- 21 מִקְפָּל הַרִצּוּעָה אוֹ הַנֶּקֶבִים שְׂשִׁשׁ בֵּהֶן חֲסָרוֹן⁶⁵ וּמִנִּיחֵן עַל פִּי
- 22 הַקְּנָה: אִם חוֹפָה אֶת רִבּוֹ⁶⁶ - נִבְלָה, וְאִם לֹא - כְּשָׂרָה.
- 23 כ.ד. נֶקֶבָה הַגְּרָגֶרֶת נֶקֶב מִפְּלֵשׁ מִשְׁנֵי צִדֶּיהָ⁶⁷ בְּדִי שִׁיכְסָס
- 24 אֶסֶר לְרִחְבּוֹ⁶⁸ - נִבְלָה. נִסְדָּקָה לְאַרְכָּה⁶⁹, אָפְלוֹ לֹא נִשְׁתַּחֲרַח
- 25 מִן הַמָּקוֹם הָרְאוּי בָּהּ לְשַׁחֲטָה⁷⁰ אֶלָּא מִשְׁהוֹ לְמַעֲלָה
- 26 וּמִשְׁהוֹ לְמַטָּה - כְּשָׂרָה.
- 27 כ.ה. גְּרָגֶרֶת שְׁנַקֵּבָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֶדֶם שְׁחִיטָה נֶקֶבָה אוֹ
- 28 אַחֵר שְׁחִיטָה נֶקֶבָה - נִזְקָבִין אוֹתָהּ עֵתָה בְּמָקוֹם אַחֵר,
- 29 וּמִדְּמִין הַנֶּקֶב לְנֶקֶב⁷¹. אִם נִדְּמָה לוֹ - מִתְּרַת⁷². וְאֵין מִדְּמִין
- 30 אֶלָּא מִחֲלִיא גְדוֹלָה⁷³ לְחֲלִיא גְדוֹלָה אוֹ מִקְטָנָה לְקִטְנָה, אָבֵל
- 31 לֹא מִקְטָנָה לְגְדוֹלָה. שְׁפָל הַקְּנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וּבֵין כָּל
- 32 חֲלִיא וְחֲלִיא חֲלִיא אַחַת קִטְנָה מִשְׁתִּיחֵן וְרִפָּה⁷⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בשר שאחורי הצוואר. (44) אבל נקב בתורבין הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. (45) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרגרת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחיים. (46) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה). (47) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. (48) שמא במקום נקב קא שחיט. (49) ואף על פי שבאיברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יזדמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין. (50) אם ניקב וניסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. (51) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. (52) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקיב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עור פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרבותם. (53) ואינו תחוב בוושט. (54) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. (55) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמיונות כלשהו. (56) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העלינה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובכת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנן) אינו משלים לרוב. (57) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (58) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם. שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (59) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטריף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסור זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסור מצומצם נבלה ואין צריך יתר מכאיסור. (60) ניקבה כנפה. (61) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכולם שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכווין לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חיסרון מצטרפין לכאיסור ושאיין בהם חיסרון מצטרפין לרובה. (62) לאורכה ויש בה חיסרון. (63) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסור, היא נבלה. (64) שאין מקום לשיעור כאיסור מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסור. (65) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסור. (66) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו. (67) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הר"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חיסרון. (68) [בטור יורה דעה סמן לד, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסור], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסור לכל רחבו - נבילה]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (69) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (70) באותה הבהמה או העוף. (71) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסור ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (72) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראיהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (73) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (74) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא".

פרק רביעי

1
2 א. ישראל שאינו יודע חמשה דברים שמפסידין את
3 השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבאננו, ושחט בינו
4 לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים.
5 והרי זו קרובה לספק נבלה. והאוכל ממנה פזית - מפין
6 אותו מפת מרדות.
7 ב. ואפלו שחט בפגיו ארבע וחמש פעמים שחיטה כשרה,
8 והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחיטה נכונה
9 וגמורה - אסור לאכל ממנה. הואיל ואינו יודע דברים
10 המפסידים, אפשר שיפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון
11 שישהה או ידרס או ישחוט בסכין פגומה וכיוצא באלו
12 בלא פגותו.
13 ג. ישראל שידע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחוט בינו
14 לבין עצמו לכתחלה, עד שישחוט בפגי חכם פעמים רבות
15 עד שיהיה רגיל ונרז. ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו -
16 שחיטתו כשרה.
17 ד. הידע הלכות שחיטה ושחט בפגי חכם עד שנעשה
18 רגיל - הוא הנקרא ממחה. וכל הממחין שוחטין לכתחלה
19 בינו לבין עצמן. ואפלו נשים ועבדים, אם היו ממחין -
20 הרי אלו שוחטין לכתחלה.
21 ה. חרש שוטה וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו -
22 שחיטתן פסולה, מפני שאין בהן דעת, שפא ילקלו.
23 לפיכך, אם שחטו בפני הידע, וראה אותן ששחטו בהגן -
24 שחיטתן כשרה.
25 ו. מי שאינו יודע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין
26 אותו. אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה - שחיטתו כשרה.
27 ז. הרי ישראל שחט מרחוק ששחט והלף לו, ולא ידענו
28 אם יודע אם אינו יודע - הרי זו מתרת. וכן האומר
29 לשלוחו: צא ושחוט לי, ומצא בהמה שחטה, ואין יודע
30 אם שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת. שרב המצויין
31 אצל שחיטה ממחין הן.
32 ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט בבית - מתר;
33 שרב המצויין אצל שחיטה ממחים הן. מצאו בשוק -
34 אסור; שפא נתנבל, ולפיכך השלף. וכן אם מצאו באשפה
35 שבבית - אסור.
36 ט. ממחה שנשתתק, והרי הוא מבין ושומע ודעתו נכונה -
37 הרי זה שוחט לכתחלה. וכן מי שאינו שומע - הרי זה שוחט.
38 י. הסוקא - לא ישחוט לכתחלה אלא אם כן אחרים רואים
39 אותו; ואם שחט - שחיטתו כשרה.
40 יא. עובד כוכבים ששחט, אף על פי ששחט בפגי ישראל
41 בסכין יפה, ואפלו היה קטן - שחיטתו נבלה, ולוקה על
42 אכילתה מן התורה. שנאמר: וקרא לך ואכלת מזבחו.
43 מאחר שהזהיר שפא יאכל מזבחו, אפיה למד שזבחו אסור.
44 ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה.
45 יב. וגדר גדול גדרו בדבר, שאפלו עובד כוכבים שאינו
46 עובד עבודה זרה - שחיטתו נבלה.
47 יג. התחיל העובד כוכבים לשחט מעוט סימניו וגמר

ישראל, או התחיל ישראל וגמר העובד כוכבים - פסולה.
ישנה לשחיטתו מתחלה ועד סוף. אבל אם שחט העובד
כוכבים דבר שאינו עושה אותו נבלה, כגון ששחט חצי
הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו כשרה.
יד. ישראל מומר לעברה מן העברות שהיה ממחה - הרי
זה שוחט לכתחלה. וצריך ישראל כשר לבדק את הסכין
ואחר כך יתנגה למומר זה לשחט בה, מפני שחזקתו שאינו
טורח לבדק. ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת
בפרהסיא או אפיקורוס, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו,
כמו שבאננו בהלכות תשובה - הרי הוא פועל כוכבים
ושחיטתו נבלה.
טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה
- הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו
מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור. שזו חזקה היא על כל
ישראל, ואפלו הרשעים מהן.
טז. אלו הצדוקין והביתוסין ותלמידיהן וכל הטועים
אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיטתן
אסורה. ואם שחטו בפגיו - הרי זו מתרת. שאין אסור
שחיטתן אלא שפא ילקלו, והם אינן מאמינים בתורת
השחיטה, לפיכך אינן נאמנים לומר: לא קלקלנו.
יז. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החלין, אלא
היו נזכרים או שוחטין ואוכלין כשאר האמות. ונצטוו
במדבר, שפל הרוצה לשחט - לא ישחוט אלא שלמים.
שנאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר,
ואל פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר, וזבחו
זבחי שלמים ליי וגומר. אבל הרוצה לנחר ולאכל במדבר
- היה נזכר.
יח. ומצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת
התר הנחירה. ונצטוו שם, ששפינסו לארץ תאסר הנחירה,
ולא יאכלו חלין אלא בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם
חוץ לעזרה. שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר,
ונבחת מקדריך ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר. וזו היא
המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך יאכל.

פרק חמישי

א. כבר באננו בהלכות אסורי מאכלות, שהטרפה האמורה
בתורה היא הנוטה למות. ולא נאמר טרפה, אלא שדבר
הפתיב בהוה, כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדין
לא מתה.
ב. ויש שם חללים אחרים, אם יארכו לה - תחשב טרפה.
והן הלכה למשה מסיני. ושמונה מיני טרפות נאמרו לו
למשה בסיני, ואלו הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה,
פסוקה, קרועה, נפולה ושבירה.
ג. אף על פי שכל הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לה
בפרוש בתורה אלא דרוסה - החמירו בה, וכל ספק
שיסתפק בדרוסה - אסור. ושאר שבעה מיני טרפות - יש
בהן ספקין מתרין, כמו שיתבאר.

שומק וזה מקרקרין - חוששין שמא דרס. אבל אם היה
הוא נזהר והם מקרקרין - מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין.
וכן אם קטע ראש אחד מהן - הנה נח רגזו. וכן אם שתק
הוא והם - אין חוששין; שאלו הויק - היו מקרקרין.
יב. ספק שנקנס לכאן טורף או לא נכנס, או שראינו ולא
נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין
חוששין. וכן עוף שנקנס לבין העצים או לבין הקנים, ויצא
וראשו מנשף דם או צנארו - אין חוששין לו שמא נטרף,
אלא אומרים שמא בעצים נק.

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תש"ע

פרק נשי

א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד
מהן לחללו במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפין הושט,
וקרום של מח הראש, והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקנה
הכבד³, והקבה, והפרס⁴, והמסס⁵, ובית הפוסות⁶, והדקין⁷,
והמרה עם הקנה שלה⁸.
ב. תרפין הושט - כבר בארנו שעורו, ושהוא המקום מן
הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן הושט. אם נקב
לחללו במה שהוא - טרפה.
ג. שני קרומום יש למח שבאש. אם נקב העליון הסמוך
לעצם בלבד - הרי זו מתרת⁹; ואם נקב התחתון הסמוך
למח¹⁰ - טרפה. ומשייתחיל המח להמשיך לשדרה, והוא
מחוץ לפולין שהן תחלת הערף, יהיה לקרומו דין אחר¹¹.
ואם נקב חוץ לפולין - מתר.
ד. המח עצמו שנקב או נתמעף והקרום קנס - כשרה. ואם
נשפף במים או נמס בדונג - טרפה¹².
ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשמאל בין
לחלל קטן שבמימין - טרפה. אבל אם נקב בשור הלב ולא
הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, והוא המורק הגדול¹³
שיוצא ממנו לראה - הרי הוא פלב, ואם נקב לחללו
במשהו - טרפה.
ו. מרה שנקבה וקבד סותמה - מתרת¹⁴. ואם לא נסתם
הנקב, אף על פי שהוא סמוך לפכד - טרפה.

ד. הדרוסה הוא שיטרף הארי וכיוצא בו בהמה וידרס
עליה בידו, או ידרס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין
דרסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד; ובבהמה
דקה - מן הזאב ולמעלה; ובגדיים וטלאים, אפלו תתול
ושועל ונמיה וכיוצא בהן - יש להן דריסה, וכל שפן
בעופות.
ה. והנץ - יש לו דריסה, ואפלו בעוף גדול ממנו. אבל
שאר עופות הדורסים - יש להן דריסה בעוף שנקמותן, ואין
להן דריסה בעוף שהוא גדול מהן.
ו. ויש לחלדה דריסה בעופות. וכלב - אין לו דריסה כל
עקר, לא בעוף ולא בבהמה וחיה. והנץ - יש לו דריסה
בגדיים וטלאים. והוא שיקב בצפרניו לבית החלל.
ז. אין דריסה אלא ביד הטורף, אבל ברגליו - אין חוששין
לה. ואין דריסה אלא בצפרן, אבל בשן - אין חוששין לה.
אלא אם כן נקב עד בית החלל, בודקין שמא נקב אחד מן
האיברים שנטפפת בנקבתן. ואין דריסה אלא בכונת
הטורף. אבל אם נפל הדורס ונשתקעו צפרניו בנטרף - אין
זו דריסה. ואין דריסה אלא מחיים. אבל אם דרס ונהרג,
ועדין ידו בדרוסה, ולא שמט צפרניו ממנה אלא אחר מותו
- אין חוששין לה.
ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' -
שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל שלו מפך הטרף עד
הקדקד. אם נמצאת פלה שלמה מפל מיני טרפות, ולא
נמצא בה רשם הדרסה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה
רשם הדרסה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה.
ט. אי זה הוא רשם הדרסה? שאידיים הבשר כנגד בני
מעים. ואם נמוק הבשר כנגד בני מעים עד שנעשה כבשר
שהרופא גוררו מן התבונה - רואין אותו הבשר כאלו חסר,
וטרפה.
י. ואם דרס בסימניו, משאידימו - טרפה. ודריסתו במשהו,
בין שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה - טרפה.
יא. ספק דריסה - אסורה עד שתבדק בדרוסה ודאית.
כיצד? ארי שנקנס לבין שורים, ונמצא צפרן בגבו של אחד
מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא בכתל
נתחבף. וכן שועל או נמיה שנקנס לבין העופות, והוא

(1) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. (2) תחתון הסמוך למוח. (3) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. (4) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. (5) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. (6) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ורופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכסות להמסס כו'. (7) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. (8) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות. (9) שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. (10) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. (11) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב. (12) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב. (13) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה. (14) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב.

- 1 ז. נזיה¹⁵ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעניה של
 - 2 תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁶; ואם ראשה חד בגרענית
 - 3 הנית - אסורה, שהרי נקבה אותה כשונקנסה; וזה שלא
 - 4 יראה הנקב, מפני שהגלד¹⁷ פי המפה.
 - 5 ח. קני הכבד¹⁸, והן המזיקין שבו שפיהן הדם מתבשל, אם
 - 6 נקב אחד מהן במשהו - טרפה¹⁹. לפיכך, מחט שנמצאת
 - 7 בחתוף הכבד²⁰: אם היתה מחט גדולה, והיה הקצה החד
 - 8 שלה לפנים²¹ - בידוע²² שנקבה²³ כשונקנסה; ואם היה
 - 9 הראש העגל לפנים²⁴ - אומרים: דרך סמפונות הלכה²⁵,
 - 10 ומתרת.
 - 11 ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁶; מפני ששני ראשיה
 - 12 חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון הגדול שבכבד,
 - 13 והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו נכנס המאכל לכבד - הרי
 - 14 זו מתרת. ובשר כבד שהתליע²⁷ - מתרת²⁸.
 - 15 י. קבה שנקבה, וחלב טהור²⁹ סותם את הנקב - מתרת³⁰.
 - 16 וכן כל נקב שהבשר³¹ או החלב³² המתיר באכילה סותם
 - 17 אותו - הרי זה מתיר. חוץ מחלב הלכ³³ והקרום שעל הלב
 - 18 פלו; והמחיצה שבאמצע הבטן המבדלת בין איברי המאכל
 - 19 ואיברי הנשימה, והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה
 - 20 הגראה, והיא הנקראת טרפש הכבד; והמקום הלכן
- 21 שבאמצעה³⁴; וחלב המעי האחרון³⁵. שבאיברים אלו אין
- 22 מגנין, לפי שהן קשים³⁶; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
- 23 כסותם. וחלב חיה³⁷ שכנגדו בבהמה אסור - אינו סותם³⁸,
- 24 אף על פי שהוא מתיר באכילה.
- 25 יא. פרס שננקב³⁹ - טרפה. ואין לו דבר שיסתם אותו, שהרי
- 26 החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית הכוסות שננקב אחד
- 27 מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חבירו -
- 28 מתרת⁴⁰.
- 29 יב. מחט שנמצאת בעצבי בית הכוסות⁴¹ מצד אחד - כשרה.
- 30 ואם נקבה נקב מפלש⁴² לתוך חלל בית הכוסות⁴³, ונמצאת
- 31 טפת דם⁴⁴ במקום הנקב⁴⁵ - טרפה; שודאי קדם שחיטה
- 32 נקב. אבל אם אין דם במקום הנקב - הרי זה מתיר; שודאי
- 33 אחר שחיטה⁴⁶ דחקה המחט ונקבה.
- 34 יג. בהמה שהלעיטה דבר שננקב בגי מעיה, כגון קרט של
- 35 חליתית⁴⁷ וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב. ואם היה ספק
- 36 נוקב⁴⁸ ספק אינו נוקב - תבדק⁴⁹. כל אחד מן בני המעים
- 37 שפסלת המאכל סובכת בהן, והן הנקראים דקין, שננקב -
- 38 טרפה⁵⁰. ויש מהן מלפפין ומקפין זו לפנים מזו בעגול, כמו
- 39 נחש שנקרף, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב אחד
- 40 מהן לתבירו⁵¹ - כשרה, שהרי חבירו מגן עליו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(15) גרעין. (16) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (17) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין. (18) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם הם המזורים. (19) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשאר הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. (20) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. (21) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (22) קרוב לוודאי. (23) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. (24) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. (25) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה. (26) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים. (27) שנתהו בו תולעים. (28) ואין חוששים שמה ניקבו הסימפונות. (29) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (30) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (31) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבשרא. (32) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (33) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (34) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (35) כרכשתא, חלב שעל לחלולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (36) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (37) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (38) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותם. (39) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (40) שחברו מגין עליו. (41) סביב שפתו נמצאים שני כפולים דבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (42) משני צדדים. (43) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (44) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (45) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (46) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותיירו, כשיש מחט הדם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קרף אפשר שהלחלוחית העבירה את הדם. (47) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (48) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תיבדק. (49) הבהמה אם ניקבו המעיים או לא. (50) וניקבו הדקין ששנינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (51) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן.

- 1 יד. ומעלים שנקבו ולחה⁵² סותמתן - טרפה; שאין זו
- 2 סתימה עומדת⁵³. בני מעים שבא זאב או כלב וכיוצא בהן
- 3 ונטלן⁵⁴, והרי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו ומתרת,
- 4 ואין אומרין: שמא במקום נקב⁵⁵ נקב. נמצאו נקובין⁵⁶, ולא
- 5 נודע אם קדם שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נוקבין בהן
- 6 נקב אחר ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון כמותו -
- 7 כשרה⁵⁷; ואם היה ביניהן שני - קדם שחיטה נקב, וטרפה.
- 8 ואם משמשו הידים בנקב הספק⁵⁸ - כף צריך למשמש
- 9 בנקב שמדמין לו, ואחר כך עורכין⁵⁹ זה לזה.
- 10 טו. בני מעים שיצאו לחוץ ולא נקבו - מתרת. ואם
- 11 נתהפכו⁶⁰, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר
- 12 שיחזרו כמות שהיו⁶¹ אחר שהתפכו, ואינה חיה⁶².
- 13 טז. המעי האחרון, שהוא שנה ואין בו עקום, והוא שהרעי
- 14 יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי הירכים - הוא הנקרא
- 15 חלחלת⁶³. אם נקב במשהו - טרפה, כשאר המעים. במה
- 16 דברים אומרים? שנקב לחלל הבטן⁶⁴; אבל אם נקב במקום
- 17 הדבוק בירכים - מתרת⁶⁵. ואפלו נטל ממנו מקום הדבק בלו
- 18 - מתרת; והוא שישתפר מארפו בשור כמו ארבע אצבעות⁶⁶.
- 19 יז. העוף - אין לו פרס ולא הקסס ולא בית הפוסות; אבל
- 20 יש לו פנגדן זפק⁶⁷ וקרקבן. וכל הטרפות שוות הן בבהמה
- 21 חיה ועוף⁶⁸. וזפק שנקב גגו במשהו - טרפה. ואי זהו גגו
- 22 של זפק? זה שימתח עם הושט כשיאריך העוף צוארו. אבל
- 23 שאר הזפק שנקב - מתר.
- 24 יח. שני פיסין יש בקרקבן: החיצון אדם כמו בשר,
- 25 והפנימי לכן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתרת, עד שינקבו
- 26 שניהן במשהו. ואם נקבו שניהן זה שלא פנגד זה - מתר⁶⁹.
- 27 יט. הטחול אינו מן האברים שנקיבתו במשהו, ולפיכך לא

פרק שביעי

- 48
- 49 א. שני קרומות יש על הראה. אם נקב זה בלא זה -
- 50 מתרת; ואם נקבו שניהן - טרפה. אפלו נגלד הקרום
- 51 העליון בלו והלף לו - מתרת. והקנה שנקב מן החזה
- 52 ולמטה במשהו - טרפה. והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה
- 53 בקנה למטה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(52) בפנים המעיים יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (53) אלא נודדת ממקום למקום. (54) אחר השחיטה. (55) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (56) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (57) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (58) שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. (59) מסדרים ומדמים. (60) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (61) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (62) "ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות". (63) שהרעי מחלחל שם. (64) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (65) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (66) וכן פירש הר"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור. (67) כים שהאוכל נקבץ שם. (68) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה. (69) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הוושט ויכול להיות שיוזמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חבירו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קרץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף. (70) אמרו: אין הלכה כר' עזריא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (71) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (72) ובטחול של עוף אין טריפות כלל. (73) שהוא חסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (74) טריפה משום נטולה. (75) טריפה משום חסירה. (76) רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (77) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (78) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (79) עם האיברים שניקבו טריפה.

בדיקה. היתה אחת ונראה כשמים - נוקבין האחת. אם
 שפכה לה האחת - אחת היא ומתרת, ואם לאו - טרפה. **יב.**
 הראה שנתמסמסה - טרפה. כיצד? כגון שנמצאת
 שלמה, וכשחולין אותה - תחתך ותפל חתיכות חתיכות.
 ראה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשיך - מתרת,
 ותולין בידו ואומרין: מיד הטבח נקבה אחר השחיטה.
 נמצא הנקב במקום אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה או
 אחר שחיטה - נוקבין בה נקב אחר ומדמין, כשם שעושים
 בבני מעים.
יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה לראה של בהמה
 גסה, אלא מדיקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא הנקב באחד
 מן האבעבועות - הרי זו טרפה, ואין אומרין: נקב אבעבוע
 אחר ונערף, שאין הדבר נפר.
יד. מחט שנמצאת בראה - נופחין אותה. אם לא יצא
 ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרך סמפונות נכנסה ולא
 נקבה. ואם נתחבבה הראה קדם נפיתה ונמצאת בה המחט
 - הרי זו אסורה; שהדבר קרוב שנקבה כשנכנסה.
טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הראה
 נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר שחיטה
 תקב ותצא. יש שם מראות, שאם נשתנה מראה האבר
 לאותו המראה הרע - הרי הוא פנקוב. שאותו הפשר
 שנשתנו מראיו למראה זה - כמת הוא חשוב, וכאלו הוא
 הפשר שנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר: ומחית פשר
 חי בפשאת. וביום הראות בו פשר חי. מכלל, ששאר הפשר
 שנשתנה אינו חי.
טז. ראה שנשתנו מראיה, בין מראה פלה בין מראה
 מקצתה: אם נשתנית למראה המתר, אפלו נשתנית פלה -
 מתרת; ואם נשתנת למראה האסור, אפלו כל שהוא -
 טרפה; שהמראה האסור פנקב הוא חשוב, כמו שבארנו.
יז. וחמש מראות אסורות יש בראה, ואלי הן: שחרה כדיו,
 או גרקה כעין פשות, או כעין חלמון ביצה, או כעין חריע,
 או כמראה הפשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הבגדים,
 והוא דומה לשערות אדמות מעט ונוטות לירוקה.
יח. נמצאת כעין חריות של דגל - אוסרין אותה מספק,
 שזה קרוב למראה האסור. וכל המראות האלו אין אוסרין
 בהם עד שנופחים אותה וממסר בה בידו. אם נשתנית
 למראה המתר - מתרת; ואם עמדה בעניה - אסורה.
יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלי הן: שחורה ככחול,
 או גרקה כחציר, או אדמה, או כמראה הכבד. ואפלו היתה
 הראה פלה טלאים טלאים נקדות נקדות מארבע מראות
 אלו - הרי זו מתרת.
כ. עוף שנפל לאור והוריק לבו או כבדו או קרקבנו או
 שהאדימו המעים שלו בכל שהוא - הרי זו טרפה. שכל
 הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מתמת האור בעוף
 - הרי הן כמי שנשלו, וטרפה. והוא שיעמדו במראה זה
 אחר ששלקו אותן מעט וממסרין בהן.
כא. כל עוף שנמצאת הכבד שלו כמראה בני מעים, או
 שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליקה

1 ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הראה
 2 ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו טרפה, הואיל ונקבה קדם
 3 גמר שחיטה. וכן כל פיוצא בזה.
 4 ג. אחד מסמפוני ראה שנקב, אפלו נקב לחברו - טרפה.
 5 וראה שנקבה, ועלה קרום במכה ונסתם הנקב - אינו כלום.
 6 נקבה האום של ראה, אף על פי שדפן סותמתה - טרפה.
 7 ואם נקבה במקום חתוף האנות שלה, והוא המקום
 8 שרובצת עליו - כשרה.
 9 ד. במה דברים אמורים? כשסתם מקום הנקב שבאנות
 10 בפשר; אבל אם נסמך הנקב לעצם - אינו מגן. ואם היה
 11 נקב האנות דבוק בעצם ובכשר - מתרת.
 12 ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדפן, בין שהעלת
 13 צמחים בין שלא העלת - חוששין לה שמא נקבה. וכיצד
 14 עושין בה? מפרקין אותה מן הדפן, ונזהרין בה שלא תנקב.
 15 אם נמצאת נקובה, ונמצא בדפן מכה במקום הנקב - תולין
 16 במכה ואומרים: אחר שחיטה נקבה כשנפרקה מן המכה;
 17 ואם אין מכה בדפן - בידוע שנקב זה בראה היה קדם
 18 השחיטה, וטרפה.
 19 ו. הראה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא שאין הרוח
 20 נכנסת בו ואינו נתפח - הרי זו כנקובה, וטרפה. וכיצד
 21 בודקין אותו? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיתה.
 22 אם נמצאת בו לחה - מתרת; שמחמת הלחה לא נכנסה
 23 שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נותנין עליו מעט רק
 24 או תבן או כנף וכיוצא בהן, ונופחין אותה. אם נתנגד -
 25 כשרה; ואם לאו - טרפה, שאין הרוח נכנסת לשם.
 26 ז. ראה שתשמע בה הקרה כשנופחין אותה: אם נפר
 27 המקום שממנו תשמע ההברה - מושיבין עליו רק או תבן
 28 וכיוצא בו. אם נתנגד - בידוע שהיא נקובה, וטרפה. ואם
 29 לא נפר המקום - מושיבין אותה במים פושרין ונופחין
 30 אותה. אם בקבק המים - טרפה; ואם לאו - בידוע שקרום
 31 התחתון בלבד נקב, והרוח תנהג בין שני הקרומות, ומפני
 32 זה ישמע בה קול דממה בשעת נפיתה.
 33 ח. זה עקר גדול יהיה בדרך: שכל ראה שנופחין אותה
 34 בפושרין ולא יבקבק המים - הרי היא שלמה מפל נקב.
 35 ט. ראה שנשפכה פקיתון, וקרום העליון שלה קדם שלם
 36 בלא נקב: אם הסמפונות עומדים במקומם ולא נמוחו -
 37 כשרה; ואם נמוח אפלו סמפון אחד - טרפה. כיצד עושין?
 38 נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באבר וכיוצא
 39 בו. אם נראה בה חוטין לבנין - בידוע שנמוקו הסמפונות,
 40 וטרפה; ואם לאו - בשר הראה בלבד הוא שנמוק, וכשרה.
 41 י. ראה שנמצאו בה אבעבועות: אם היו מלאים רוח, או
 42 מים זכים, או לחה הנמשכת כדבש וכיוצא בו, או לחה
 43 יבשה וקשה אפלו פאבן - הרי זו מתרת; ואם נמצאת בהן
 44 לחה סרוחה או מים סרוחין או עכורין - הרי זו טרפה.
 45 וכשמוציא הלחה ובודק אותה - צריך לבדק הסמפון
 46 שתחתיה. אם נמצא נקוב - טרפה.
 47 יא. ראה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו -
 48 טרפה; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין להן דרך

רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה - מתרת; ואם פחדה בידי
אדם, כגון ששחטו לפניו בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי
זו בחסרה וטרפה.
י. כיצד בודקין אותה? מושיבין את הראה במים מעת
לעת. ואם היה זמן הקר - מושיבין אותה במים פושרין,
ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונוזלים, כדי שלא יצונו
במהרה. ואם היה זמן החם - מושיבין אותה במים צונן,
בכלי שהמים מתמצין מגבו, כדי שישארו קרים. אם חזרה
לבריתה - הרי זו בידי שמים ומתרת; ואם לא חזרה - בידי
אדם היא וטרפה.
יא. בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת בריתה - טרפה. וכן
אם היתה יתרה רגל; שכל היתר - בחסר הוא. אבל אם היו
לה שלש ידים או יד אחת - מתרת. לפיכך, אם נחתך היד
שלה - מתרת. נחתך הרגל: מן הארכבה ולמעלה - טרפה;
מן הארכבה ולמטה - מתרת. באי זו ארכבה אמרו?
בארכבה שהוא סוף הירך הסמוך לגוף.
יב. נשבר העצם למעלה מן הארכבה: אם יצא כלו או רבו
לחוץ - הרי זה כמה שנחתך ונפל, וטרפה; ואם היה הבשר
או העור חופה רב עביו ורב הקפו של עצם שנשבר - הרי
זו מתרת. ואפילו נפל מקצת העצם שנשבר והלך לו. וגידים
הרבים אינן חשובין כבשר.
יג. צמת הגידין הן בבמה ובחיה למעלה מן העקב
במקום שתולין בו הטבחים בבמה. והן שלשה גידין
לכנים: אחד עבה, ושנים דקים. ומקום שיתחיל והן
קשים ולכנים עד שיסור הלכין מהן ויתחילו להתאדם
ולהתרפף - הוא צמת הגידים. והוא כארץ שש עשרה
אצבעות בשור.
יד. ומנין גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין. תחלתן מן
העצם של מטה מאצבע יתרה עד סוף הרגל שהוא עשוי
קשקשים קשקשים.
טו. בהמה שנחתכו רגליה במקום צמת הגידין - טרפה.
ואל תתמה ותאמר: כיצד תחתך למעלה מצמת הגידים
והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן הארכבה העליונה,
כמו שבארנו, ואם נחתך למטה מצמת הגידים - אסורה?
שבשרפות, תחתך מכאן ותחיה, ומכאן ותמות. ולא נאסרה
בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני
שנחתכו הגידין, שחתכתן מכלל הטרפות כמו שיתבאר.
טז. נטולה כיצד? שלשה איברים הן, שאם נטלו - טרפה,
ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון. ואלו הן:
צמת הגידים, והכבד, ולחי העליון.
יז. וכבר בארנו, שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום
צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין.
לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קיימת - טרפה,
שהרי נטלה צמת הגידים.
יח. נחתך בבמה האחד העבה לבדו - מתרת; שהרי
נשארו שנים. נחתכו השנים הדקין - מתרת; שהרי האחד

ומריסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור ונחתכו בני מעיו,
וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם
שנוי, וכשנשלקו נשתנו והאדמו היקרים והוריקו האדמים
- בידוע שנפל לאור ונחתכו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט
שנמצא העור החיצון שלו לכן והפנימי אדם, בין בעוף בין
בבהמה - הרי הוא כאלו אינו, וטרפה.

פרק שמיני

א. חסרה כיצד? שני איברים הן, שאם חסר ממנינם -
טרפה. ואלו הן: הראה והרגלים. וחמש אנות יש לראה.
כשיתלה אותה אדם בידו ופני ראה כנגד פניו - שלש מן
הימין, ושתיים מן השמאל. וכיצד ימין ממנה כמו און קטנה,
ואינה בצד האנות. ויש לה כמו כיס בפני עצמה, והיא
בתוך הכיס. ואין זו הקטנה היא הנקראת ורדא, מפני שהיא
דומה לוורד. ואינה מן המנין. לפיכך, אם לא נמצאת הורדא
- מתרת. שפך היא ורפה: יש בהמות תמצא בהם, ויש
בהמות לא תמצא בהם. ואם נמצאת נקובה, אף על פי
שהכיס שלה סותם את הנקב - הרי זו טרפה.
ב. חסר מנין האנות ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים
מן הימין - טרפה. ואם נמצאו שתיים בזמין וזאת הורדא -
הרי זו מתרת.
ג. נתחלפו האנות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן
הימין בלא ורד, או שהיה הורד עם השלש בצד שמאל -
הרי זו טרפה, שהיא חסרה מצד הימין.
ד. נתוספו האנות במנינם: אם היתה האון היתרה בצד
האנות או מלפני הראה, שהוא צמת הלב - מתרת; ואם
היתה על גבה, שהוא לצמת הצלעות - הרי זו טרפה;
שהיתר בחסר. והוא שתהיה כמו עלה של הדס; אבל פחות
מזה - אינה און ומתרת.
ה. און שנמצאת דבוקה בחברתה הסמוכה לה - מתרת.
ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה
לשלישית - טרפה.
ו. נמצאו שתי האנות כאנה אחת ואין נראות כשתיים
דבוקות: אם היה ביניהן כמו עלה ההדס, בין בעקרון בין
באמצען בין בסופן, כדי שיכיר שהן שתיים דבוקות -
מתרת; ואם לאו - הרי זו חסרה וטרפה.
ז. נמצאת פלה שתי צרוגות, ואין לה חתוף אונים - טרפה.
וכן אם חסר גוף הראה, אף על פי שלא נקבה - הרי זו
כמי שחסר מנין האנות וטרפה. לפיכך, אם נמצא ממנה
מקום יבש עד שיפרץ בצפרן - הרי זו בחסר וטרפה, ואפילו
היה פל שהוא.
ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקל -
אוסרין אותה מספק. שזו תוספת משנה בגופה, ושמה
התוספת בגוף בחסרון, כמו שאמר במנין.
ט. בהמה שפחדה ויראה עד שצמקה הראה שלה וקרבה
להיות יבשה: אם פחדה בידי שמים, כגון ששמעה קול

1 הַעֲבֵה גְדוֹל מִשְׁנִיָּהוּ, וְהָרִי לֹא נָטַל כָּל הַצֵּמֶת אֲלָא מֵעוּטָה.
2 נִחְתָּף רַבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶן - טְרֵפָה; וְאִין צָרִיף לומר
3 שֶׁנִּחְתְּבוּ בְּלֵן אוֹ נָטְלוּ בְּלֵן.

4 יט. וּבַעוּף, אִפְלוּ נִחְתָּף רַבּוֹ שֶׁל (כָּל) אֶחָד מִן הַשִּׁשָּׁה עֶשְׂרִי
5 - טְרֵפָה.

6 כ. וְעוּף שֶׁנִּשְׁתַּכְּרוּ אֲגָפִיו - מֵתָהּ, כִּבְהֵמָה שֶׁנִּחְתְּבוּ יָדֶיהָ.
7 כא. כִּבְד שֶׁנִּשְׁטְלָה בָּלָה - טְרֵפָה. וְאִם נִשְׁתַּיַּר מִמֶּנָּה כְּזוֹת
8 בַּמָּקוֹם שֶׁהִיא תְלוּיָהּ בּוֹ וּכְזוֹת בַּמָּקוֹם מֶרֶה - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
9 נִדְלָדְלָה הַכִּבְד וְהָרִי הִיא מַעֲרָה בִּשְׂרָפֶשׁ שְׁלָה - מִתְּרַת. נָטַל
10 מִמֶּנָּה מָקוֹם שֶׁהִיא תְלוּיָהּ בּוֹ וּמִקּוֹם הַמֶּרֶה, וְאִף עַל פִּי
11 שֶׁהִשְׁאָר קָיָם כְּמוֹ שֶׁהָיָה - טְרֵפָה.

12 כב. נִשְׁאָר בָּהּ כְּזוֹת בַּמָּקוֹם מֶרֶה וּכְזוֹת בַּמָּקוֹם שֶׁהִיא
13 תְלוּיָהּ בּוֹ - כִּשְׂרָה. אֲבָל הִיא מִפְּזָר מַעֲט בְּכָאן וּמַעֲט בְּכָאן,
14 אוֹ שֶׁהִיא מִרְדָּד, אוֹ שֶׁהִיא אֶרֶץ כְּרִצּוּעָה - הָרִי זֶה סָפֵק.
15 וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁהִיא אֲסוּרָה.

16 כג. לְחֵי הַעֲלִיּוֹן שֶׁנִּשְׁטַל - טְרֵפָה. אֲבָל אִם נָטַל הַתַּחְתּוֹן,
17 כְּגוֹן שֶׁנִּגְמַם עַד מָקוֹם הַסִּימָן וְלֹא נִצְקָרוּ - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
18 כד. כָּל אֶבֶר שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ: שֵׁאֵם הִיא חֶסֶר - טְרֵפָה, כִּד אִם
19 נָטַל - טְרֵפָה. אֲבָל אֶבֶר שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ: אִם נָטַל - טְרֵפָה, אֵינָהּ
20 נִאֲסָרֶת אֲלָא אִם נִחְתָּף אוֹתוֹ אֶבֶר; אֲבָל אִם נִבְרָאת חֶסֶרָהּ
21 אוֹתוֹ אֶבֶר - הָרִי זֶה מִתְּרַת. שֵׁאֵם לֹא תֹאמַר כֵּן, נִמְצָאת
22 הַחֶסֶרָה וְהַנִּשְׁטוּלָה אַחַת. וְכָל אֶבֶר שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ: שֵׁאֵם נָטַל -
23 מִתְּרַת, קָל וְחֹמֶר אִם חֶסֶר מִתַּחְלַת בְּרִיתָהּ וְלֹא נִבְרָא -
24 שֶׁהִיא מִתְּרַת.

25 כה. כִּבְהֵמָה שֶׁנִּשְׁטְלָה הָאֵם שְׁלָה, וְהִיא בֵּית הָרֶחֶם, אוֹ שֶׁנִּשְׁטְלוּ
26 הַפְּלִיּוֹת - הָרִי זֶה מִתְּרַת. לְפִיכָךְ, אִם נִבְרָאת בְּכֻלָּא אַחַת אוֹ
27 בְּשֵׁלֶשׁ פְּלִיּוֹת - מִתְּרַת. וְכֵן אִם נִקְבָּה הַפְּלִיא - מִתְּרַת.
28 כו. אִף עַל פִּי שֶׁהַפְּלִיא שֶׁנִּשְׁטְלָה אוֹ חֶסֶרָהּ - מִתְּרַת, אִם
29 נִמְצָאת קִטְנָה בִּיּוֹתָהּ, וְהַקִּטְנָה בְּדָקָה עַד כְּפוֹל וּבִגְסָה עַד
30 כְּעֹנֵב - טְרֵפָה. וְכֵן אִם לָקְחָה הַפְּלִיא, וְהִיא שִׁיעֲשָׂה בְּשָׂרָהּ
31 כְּבִשָּׁר הַמֵּת שֶׁהִבְאִישׁ אַחֵר יָמִים, שֵׁאֵם תִּאָּחֵז בַּמִּקְצָתוֹ
32 יִתְמַסְס וְיִפֹּל, וְהַגִּיעַ חָלִי זֶה עַד הַלֵּבָן שֶׁבְּתוֹךְ הַפְּלִיא -
33 הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצָאת בְּכֻלָּא לֶחֶה, אִף עַל פִּי
34 שֶׁאֵינָהּ סְרוּחָה, אוֹ שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ מִים עֲכוּרִין אוֹ סְרוּחִים -

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

38 א. פְּסוּקָה¹ בִּיצֵד? חוּט הַשְּׂדֵרָה שֶׁנִּפְסַק הַעוֹר הַחוּפָּה אֶת
39 הַמֶּחֱ - טְרֵפָה². וּבִלְבָד שִׁפְסַק רַב הַקָּפוֹ; אֲבָל אִם נִסְדַּק
40 הַעוֹר³ לְאֶרְפוֹ אוֹ נִקְבָּה⁴ - מִתְּרַת. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרָה הַשְּׂדֵרָה
41 וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שְׁלָה⁵, אוֹ שֶׁנִּתְמַעַף הַמֶּחֱ שֶׁבְּתוֹךְ הַחוּט
42 וְנִתְנַגְדָּה⁶, הוֹאִיל וְעוֹרוֹ קָיָם - הָרִי זֶה מִתְּרַת⁷.

43 ב. הַמֶּרֶף הַמֶּחֱ וְנִשְׁפָּף פְּמִים אוֹ כְּדוֹנֵג שֶׁנִּמְסָה, עַד שִׁימְצָא
44 הַחוּט כְּשֶׁמַּעֲמִידוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד - הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל
45 לַעֲמוֹד מִפְּנֵי כִבְדוֹ - הָרִי זֶה סָפֵק⁸.

46 ג. עַד הֵיכָן חוּט הַשְּׂדֵרָה? תַּחְלָתוֹ מִבְּחוּץ לְפוֹלִין שֶׁבְּתַחֲלַת
47 הָעֶרֶף, עַד סוֹף פְּרָשָׁה שְׁנִיָּה, שְׁלֹא יִשְׁאָר אַחֲרֶיהָ אֲלָא פְּרָשָׁה
48 שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לַתַּחֲלַת הָאֲלִיָּה.

49 ד. וְשֵׁלֶשׁ פְּרָשִׁיּוֹת הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: שְׁלֹשֶׁה עֲצָמוֹת דְּבוּקִין זֶה
50 בְּזֶה לַמִּטָּה מִחֲלִיּוֹת שֶׁל שְׂדֵרָה. וְחוּט הַשְּׂדֵרָה בְּעוּף - עַד
51 בֵּין אֲגָפִים⁹. אֲבָל לַמִּטָּה מִמְּקוֹמוֹת אֲלוֹ - אִין מִשְׁגִּיחִין עַל
52 הַחוּט הַנִּמְשָׁף לְשָׁם, בֵּין שֶׁנִּפְסַק עוֹרוֹ בֵּין שֶׁנִּמְרָף הַמֶּחֱ.

53 ה. קְרוּעָה¹⁰ בִּיצֵד? בְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת רַב הַפֶּרֶס¹¹, וְהִיא
54 הַמָּקוֹם¹² מִן הַפֶּטֶן שֵׁאֵם יִקְרַע יֵצֵא הַפֶּרֶס¹³, אִם נִקְרַע בְּשָׂר
55 זֶה - טְרֵפָה. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַקָּרַע לְפֶרֶס עַד שֶׁנִּשְׁרָאִית,
56 אֲלָא בֵּין שֶׁנִּקְרַע רַב עֲבֵי הַבְּשָׂר הַזֶּה¹⁴ אוֹ נָטַל - טְרֵפָה.
57 וְכִמְהָ שְׁעוֹר הַקָּרַע בְּאֶרְפוֹ? אֶרֶץ טָפַח. וְאִם הִיָּתָה בְּהֵמָה
58 קִטְנָה וְנִקְרַע רַב אֶרֶץ הַבְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת הַפֶּרֶס, אִף עַל פִּי
59 שֶׁאֵין בְּאֶרֶץ הַקָּרַע טָפַח - טְרֵפָה, הוֹאִיל וְנִקְרַע רַבָּה.

60 ו. נִקְדָּר¹⁵ הַבְּשָׂר הַזֶּה בְּעֹגוֹל אוֹ בְּאֶרֶץ, אִם הִיָּה¹⁶ יָתֵר
61 מִכְּסֻלַּע, וְהוּא כְּדִי שִׁיכָנַס בּוֹ שֵׁלֶשׁ גִּרְעִינֵי תִמְרָה זֶה בִּיצֵד זֶה
62 בְּדִחֵק - הָרִי זֶה טְרֵפָה; שֵׁאֵם יִתְמַח קֶרַע זֶה¹⁷ - יַעֲמֹד עַל טָפַח.
63 ז. כִּבְהֵמָה שֶׁנִּפְשַׁט הַעוֹר שְׁעָלֶיהָ כְּלוֹ, בֵּין שֶׁנִּקְרַע בִּיד אוֹ
64 בְּחוּלִי, וְנִמְצָא בְּשָׂר בְּלֹא עוֹר - הָרִי זֶה טְרֵפָה¹⁸. וְזוֹ הִיא
65 שֶׁנִּקְרָאת גְּלוּדָה¹⁹. וְאִם נִשְׁאָר מִן הַעוֹר²⁰ רַחֵב סֵלַע עַל פְּנֵי

(1) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני. (2) אף על פי שהמוח קיים. (3) לומדים זה מגרירת שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר, שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני ולפיכך כשרה. (4) שאינה טרפה עד שיפסק ברובו. ויש לשאול מדוע בגרירת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה. שבגרירת צריך שישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. (5) במשנה שנינו: נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. (6) אבל לא נמס. (7) וכמו שאמרו: מוח זה לא מעלה ולא מוריד. (8) אם מחמת חולי הוא. (9) יש מפרשים, מקום שאגפי העוף מתחברים לגוף. ויש מפרשים, בין האגפים מקום שכיבת האגפים על הגוף. ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק. (10) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני. (11) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס. (12) ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום. (13) אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (14) ולא נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה. (15) נחתך. (16) חסרון הקדירה. (17) חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים). (18) וזה מסוג קרועה. (19) והלכה כחכמים הפוסלים. (20) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי

גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו - אין חוששין
לו³⁷, מפני שנועץ צפרניו³⁸ ומתחזק עד שמגיע לארץ.
יג. הנה בהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי זנבה,
או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, ואפלו הנה אותה
במטה על כל השדרה - אין חוששין לה. ואם יש במטה
חליות חליות - חוששין לה. ואם הגיע ראש המטה למקצת
השדרה - חוששין לה. וכן אם הנה לרחב השדרה -
חוששין לה.
יד. עוף שנחבט על דבר קשה, כגון כרי של חטים או קפה
של שקדים וכיוצא בהן³⁹ - חוששין לרסוק אברים. ואם
נחבט על דבר רך, כגון כסית פפולה והתכן והאפר וכיוצא
בהן - אין חוששין לו.
טו. נדבקו כנפיו⁴⁰ בדבק בשעת צידה ונתחבט⁴¹: אם כנף
אחת נאחז - אין חוששין לו⁴²; ואם נאחז בשתי כנפיו
ונתחבט בגופו - חוששין לו⁴³.
טז. נחבט על פני המים⁴⁴: אם שט מלא קומתו ממטה
למעלה לעמת המים - אין חוששין לו⁴⁵; אבל אם שט
ממעלה למטה עם הלוח המים - חוששין לו, שמא המים
הם המוליכין אותו⁴⁶. ואם קדם לתכן או קש⁴⁷ שמחליכין
על גבי המים - הרי זה שט מחמת עצמו⁴⁸, ואין חוששין
לו⁴⁹.
יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מתר לשחט מיד,
ואינו צריך לבדק שמא נתרסק אבר. וכל מקום שאמרנו
'חוששין לה', אם שחטה - צריך לבדק כנגד כל החלל בלו
מקדקד הראשו⁵⁰ עד הירך. אם מצא בה טרפה מן הטרפות
שמנינו, או שנתרסק אבר מן האברים שבפנים ונפסדה

כל השדרה, ורחב סלע על הטבור, ורחב סלע על ראשי
איבריה - הרי זו מתרת. ואם נטל כרחב סלע מעל כל פני
השדרה, או מעל הטבור, או מעל ראשי איבריה, ושאר כל
העור קים - הרי זו ספק. ויראה לי, שמתירין אותה²¹.
ח. נפולה²² כיצד? הרי שנפלה בהמה ממקום גבוה,
שגבהו עשרה טפחים²³ או יתר, ונתרסק אבר מאיבריה -
הרי זו טרפה. וכיצד הוא הרסוק? שיתרוצץ האבר ויחלה
מחמת הנפילה עד שתפסד צורתו ותארו²⁴. אף על פי שלא
נאב ולא נסדק ולא נשבר - הרי זו טרפה. וכן אם הנה
אותה באבן או במטה ורצץ אבר מאיבריה - טרפה. באי
זה אברים אמרו? באברים שבחלל הגוף.
ט. בהמה שנפלה מן הגג: אם הלכה - אין חוששין לה²⁵;
ואם עמדה ולא הלכה - חוששין לה²⁶. קפצה מחמת
עצמה²⁷ - אין חוששין לה²⁸. הניחה למעלה²⁹ ומצאה
למטה³⁰ - אין חוששין לה שמא נפלה³¹.
י. זכרים³² המנחמין זה את זה - אין חוששין להן³³; נפלו
לארץ - חוששין להן³⁴. וכן בהמה שהיתה מגררת ורגליה -
אין חוששין³⁵ לה שמא נתרסקו איבריה או שמא נפסד
החוט של שדרה.
יא. גנבים שגונבין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר
- אין חוששין להן משום רסוק אברים, מפני שאין
משליכין אותן אלא בכונה שלא ישמברו. ואם התזירום
והשליכום לדיר: מחמת יראה³⁶ - חוששין להן; מחמת
תשובה - אין חוששין להן, מפני שמתכווין להחזירם
שלמים ויזוהרו בהשליכתן.
יב. שור שהרביצוהו לשחיטה, אף על פי שנפל נפילה

חיים להתקיים. אבל היה מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום מסוים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט
מעט עד שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגזע וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו האמוראים בדבר
היכן מקום הסלע שמשם מעלה ארוכה. ושלש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור; ג. על כל ראשי האברים.
ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (21) אף על פי שלא נפשטה הבעיא וספק
דאורייתא לחומרא פסק רבינו להיתר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור
כולו מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק בבהמה,
אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיה הגסים או הנוצה הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה. (22) אחד משמונה סוגי טריפות שנאמרו
לו למשה מסיני. (23) אין חבטה פחות מעשרה. (24) כתב בהגהות מיימוניות: כן הלכה למשה מסיני. ורש"י כתב במשנה שם
גבי נפלה מן הגג: "חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה, ואין טעם בטרפות שהלכה למשה מסיני הן". (25) ואינה צריכה בדיקה.
(26) וצריכה בדיקה. (27) מעצמה. (28) שכל הקופצת אומדת נפשה לפני הקפיצה שלא תרסק איבריה. (29) על הגג. (30) על
הארץ. (31) אלא אומרים שהיא הפילה את עצמה לדעת ואמדה נפשה וכשרה. (32) אילים או שוורים. (33) לריסוק איברים.
(34) וכתבו התוספות שם, שאפילו לא נפלו מגובה עשרה טפחים חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח. כי חבטה
כזו היא יותר קשה. ונראה שגם דעת רבינו כך. (35) אם לא נודע שנפלה, מפני שאנו מחזיקים שיש לה כאב הירך. (36) כגון
שהיו רודפים אחריהם. (37) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (38) ואף על פי שמפילים אותו בכוח כשהוא מרגיש שבני אדם
רוצים להפילו משעה ראשונה הוא אומד נפשו ונועץ ציפורניו, ואין זה דומה לזכרים המנגחים זה את זה, כי שם כל אחד חושב
שהוא יפיל ואינו מתכוון לנפילה ולכן הנפילה היא פתאומית. (39) על פי הכלל בסוגיא שם: כל שאינו מחליק ונכבש הוא דבר
קשה וחוששין משום ריסוק איברים. (40) פירש רש"י שהדבק מרוח על דף קטן והעוף נדבק ומתאמץ ופורח קצת ונופל ומתחבט.
(41) ונפל ונחבט. (42) שפורח בשנייה ונופל לאט לאט. (43) אלא אם כן עמד והלך. (44) ופירש רש"י נפל על כורחו על פני
הנהר. (45) שזהו כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (46) בוזחלים. אבל אם הם מים עומדים אפילו שט מלמעלה למטה אין חוששין
לומר כאן המים מוליכים אותו. (47) שט יותר מהר מהתכן והקש. (48) מכוח עצמו ולא המים מוליכים אותו. (49) שהוא
כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (50) גם מקום המוח צריך בדיקה.

1 ואחר כך יאכל. ובהמה שנשחטה ידה מעקרה - מתרת, 35
2 ואין חוששין לה. 36
3 ה. גלגלת בהמה או חיה שנשל ממנה פסלע, אף על פי 37
4 שלא נקב הקרום - טרפה. ואם נקבו נקבים שיש בהן 38
5 חסרון - כלן מצטרפין לכסלע. 39
6 ו. וכן גלגלת שנחבס רב גבהה ורב הקפה - טרפה, אף 40
7 על פי שהקרום שלם ולא חסר ממנה כלום. נחבס רב גבהה 41
8 והרי רב הקפה קים, או שנחבס רב הקפה והרי רב גבהה 42
9 קים - הרי זו ספק טרפה. ויראה לי, שאוסרין אותה. 43
10 ז. עוף של מים, כגון אנזים, אם נקב עצם גלגלתו, אף על 44
15 פי שלא נקב קרום של מח - טרפה, מפני שקרומו רך. עוף 45
16 היבשה שהפתו חלדה על ראשו, או שנגף באבן או בעץ - 46
17 מניח ידו בצד הנקב ונועץ, או מכניס ידו לתוך פיו ודוחק 47
18 למעלה. אם יצא המוח מן הנקב - בידוע שנקב הקרום 48
19 וטרפה, ואם לאו - מתר. 49
20 ח. בהמה שאחזה דם, או שהיתה מעשנת או מצננת, או 50
21 שאכלה סם שהורג בהמה, או שתהה מים הרעים - הרי 51
22 זו מתרת. אכלה סם שהורג את האדם, או שנשכה נחש 52
23 וכיוצא בו - מתרת משום טרפה, ואסורה מפני סכנת 53
24 נפשות. 54
25 ט. נמצאו כל הטרפות המנויות כשיפירוטו ואפשר שימצאו 55
26 בבהמה וחיה - שבצים. ואלו הן על הסדר שנתבארו 56
27 בחבור זה: (א) דרוסה. (ב) נקב תרפץ הושט. (ג) נקב קרום 57
28 של מח. (ד) נתמסס המוח עצמו. (ה) נקב הלב עצמו לבית 58
29 חללו. (ו) נקב קנה הלב. (ז) נקבה המרה. (ח) נקבו קני הכבד. 59
30 (ט) נקבה הקבה. (י) נקב הפרס. (יא) נקב המסס. (יב) נקב 60
31 בית הכוסות. (יג) נקבו מעיקה. (יד) יצאו המעים לחוץ 61
32 ונהפכו. (טו) נקב הטחול בעביו. (טז) חסרה המרה. (יז) 62
33 נמצאו שתי מרות. (יח) חסרה הקבה. (יט) נמצאו שתי 63
34 קבות. (כ) חסר הפרס. (כא) נמצאו שני פרסים. (כב) חסר 64
35 המסס. (כג) נמצאו שני מססים. (כד) חסר בית הכוסות. (כה) 65
36 נמצאו שני בתי הכוסות. (כו) חסר אחד מן המעים. (כז) 66
37 נמצאו שני מעים. (כח) נקבה הראה. (כט) נקב הקנה למטה 67
38 במקום שאינו ראוי לשחיטה. (ל) נקב סמפון מסמפוני ראה, 68
39 אפילו לחברו. (לא) נאטס מקום מן הראה. (לב) נמוק סמפון 69

1 צורתו - הרי זו טרפה. אפילו נתרסק⁵¹ אבר מן האיברים 2
3 שאם נטלו כשרה, כגון טחול וכליות - הרי זו טרפה; חוץ 4
5 מבית הרחם⁵², שאם נתרסק - הרי זו מתרת. 6
7 יח. והסימנין⁵³ אינן צריכין בדיקה⁵⁴ בכאן, שאין הנפילה 8
9 ממעכת אותן. 10
11 יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה עד 12
13 שתשקה מצת לעת⁵⁵; ואם שחט בתוך זמן זה - הרי זו 14
15 טרפה⁵⁶. וכששחט אותה אחר מצת לעת - צריכה בדיקה 16
17 כמו שבארנו. 18
19 כ. וכן מי שדרס ברגלו על העוף⁵⁷, או שדרסו בהמה, או 20
21 שטרפו לכתל, והרי הוא מפרס - משהין אותו מצת לעת⁵⁸ 22
23 ואחר כך שוחטין אותו ובדקין אותו בדרך שבארנו. 24
25 כא. סימנים שנדלדלו רבן - טרפה, ואפילו שלא מחמת 26
27 נפילה. וכן אם נתקפלו⁵⁹, שהרי אינן ראויין לשחיטה⁶⁰. 28
29 אכל אם נתפרק רב תרפץ הושט מן הלחי⁶¹ - הרי זו 30
31 מתרת; שאין התרפץ ראוי לשחיטה⁶², כמו שבארנו. 32

פרק עשירי

17 א. שבירה ביצר? הוא שנשפברו רב צלעותיה. וצלעות 18
19 הבהמה הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשפברו 20
21 שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן 22
23 - טרפה. והוא שנשפברו מחצין של מול השדרה. 24
25 ב. נשפברו שש מכאן ושש מכאן: אם היו צלעות גדולות 26
27 שיש בהן מח - טרפה; ואם לאו, אף על פי שהן רב ואף 28
29 על פי שנשפברו כלפי השדרה - מתרת. וכן אם נעקרו רב 30
31 צלעותיה - טרפה. ואם נעקרה אפילו צלע אחת וחצי 32
33 חליטה עמה שהצלע תקועה בה - הרי זו טרפה. וכן אם 34
35 נעקרה מן השדרה חליצ אחת, אפילו היתה מן החליות 36
37 שלמטה מן הפסלים שאין בהן צלעות - הרי זו טרפה. 38
39 ג. בהמה שנשחט הירף שלה מעקרו ויצא מן הכף שלו: 40
41 אם נתאפלו ניכיו, והן היתדות שבצצם הכף שיוצאת על 42
43 העצם הנזכר ואוחזות אותו - הרי זו טרפה; ואם לא נתאפלו 44
45 - מתרת. 46
47 ד. וכן בעוף, אם נשחט ירכו - טרפה. נשחט כנפו מעקרו 48
49 - חוששין שמא נקבה הראה שלו, ולפיכך בודקין אותה 50

(51) והפסיד צורתו. (52) רבינו מפרש מאמר רב נחמן שם. "בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים", שאפילו נתרסק אין חוששין לו מפני שהרחם רכה וריסוקה אינו מזיק וכן אינה מרסקת איברים אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו צריך בדיקה. (53) סימני השחיטה, וושט וקנה. (54) שהסימנים קשים הם אצל נפילה. (55) שם. עמדה אינה צריכה מצת לעת [=המתנה של 24 שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מצת לעת (מצת לעת = יממה). ובתוך מצת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מצת לעת שאז כל אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. (56) דין זה נאמר רק כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "חוששין" להם שנתבארו בהלכות הקודמות מועילה הבדיקה אפילו תוך מצת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'. (57) משנה שם, לעניין בהמה. ורבינו משנה הלשון לעניין עוף שמצוי יותר. (58) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים. (59) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. (60) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא מתוך שאינן ראויים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של בעל הלכות גדולות. (61) אבל הסימנים מחוברים באורך הצוואר וגם מחוברים זה לזה. (62) ואם כן אין כאן עיקור סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל ותרפץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורם באורך הצוואר.

לכשרותו עד שילף למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה
בדבר חשוב או יוציא טרפה לעצמו בדבר חשוב.

פרק אחד עשר

א. כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטרפות אלו,
כגון בהמה שנפלה ולא הלכה, או שנדרסה בידי חיה ואין
ידוע אם האדים בשר כנגד בני מעים או לא האדים, או
שנחבסה לגלגלה ואין ידוע אם רפה או מעוטה, וכיוצא
בדברים אלו: אם היה זכר ושהה שנים עשר חדש - הרי זו
בחזקת שלמה כשאר כל בהמות; ואם היתה נקבה - עד
שתלד. ובעוף: בזכר - שנים עשר חדש, ובנקבה - עד שתלד.
כל הביצים של טעינה הראשונה, ותטען טעינה שניה ותלד.
ב. ואסור למכר ספק טרפה זו לנכרי בתוך זמן זה, שמא
ימכרנה לישראל.

ג. כל בהמה חיה ועוף - בחזקת בריאים הם, ואין חוששין
להם שמא יש בהן טרפה. לפיכך, כשישחטו שחיטה כשרה
- אינן צריכין בדיקה שמא יש בהן אחת מן הטרפות, אלא
הרי הן בחזקת הטרע עד שיולד להן דבר שחוששין לו,
ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

ד. כיצד? כגון שנשמת הגף של עוף - בודקין את הראה
שמא נקבה. נפלה הבהמה - בודקין אותה שמא נתרסקו
איבריה. ונתרצץ עצם הראש - בודקין קרום של מח שמא
נקב. הבה אותה קוץ או נזק בה חץ או רמח וכיוצא בהן
ונכנס לחללה - חוששין לה, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל
שמא נקב אחד מן האיברין שתטרף בנקיבתה. וכן כל
כיוצא בזה.

ה. לפיכך, ראה שהעלתה צמחין או שנמצאו סרכות כמו
חוטין תלויין ממנה ולדפן או ללב או לטרפש הכבד -
חוששין לה שמא נקבה, וצריכה בדיקה. וכן אם נמצא בה
אבעבוע מלא לחה - חוששין שמא נקב סמפון שתחתיו,
וצריכה בדיקה.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה
בסרכות כמו חוטין, אם היו מן האום של ראה ולדפן או
שהיו ללב או לטרפש הכבד - שחיתכים את הסרכא
ומוציאין את הראה ונופחין אותה בפושין. אם נמצאת
נקובה - טרפה; ואם לא נתבעבע המים - הרי היא שלמה
מכל נקב ומתרת, וסרכא זו לא היתה במקום נקב, או שמא
נקב קרום העליון בלבד. ומעולם לא ראינו מי שהורה כך,
ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי
הגמרא, המנהג הפשוט בישראל כך הוא: כששוחטין את
הבהמה או את החיה - קורעין את הטרפש של כבד,
ובודקין את הראה במקומה. אם לא נמצאה תלויה בסרכא,
או שנמצאה סרכא בין און מאזני הראה ולבשר שבמקום
רביצתה, בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה, או
שנמצאה סרכא מאזן לאזן על הסדר או מן האום לאזן
הסמוכה לה - הרי אלו מתירין אותה.

מסמפוני הראה. לג) נמצאה לחה סרוחה בראה. לד) נמצאו
בה מים סרוחים. לה) נמצאו בה מים עכורין, אף על פי
שלא הסריחו. לו) נתמסמסה הראה. לז) נשתנו מראיה. לח)
נהפך הושט במראיה. לט) חסרה הראה ממנין האנות. מ)
נתחלפו האנות. מא) הותירו האנות מגבה. מב) נסרכה אנה
לאנה שלא כסדרן. מג) נמצאה הראה בלא חתוף אוננים.
מד) חסר מקצת הראה. מה) יבש מקצת גופה. מו) נמצאה
הראה נפוחה ועומדת. מז) צמקה הראה מפחד אדם. מח)
חסר הרגל, בין מתחלת בריתו בין שנחתף. מט) או שהיתה
יתרה רגל. נ) נטלה צמת הגידים. נא) נטלה הכבד. נב) נטל
לחי העליון. נג) בליא שהקטינה ביותר. נד) בליא שלקתה.
נה) בליא שנמצאת בה לחה. נו) בליא שנמצאו בה מים
עכורין, אף על פי שאינן סרוחין. נז) בליא שנמצאו בה
מים סרוחין. נח) נפסק חוט השדרה. נט) נמרץ מח חוט
השדרה ונתמסמס. ס) נקרע רב הבשר החופה את הפרס.
סא) נגלד העור שעליה. סב) נתרסקו איבריה מנפילה. סג)
נדרסו הסימנין. סד) נשתברו רב צלעותיה. סה) נצקרו רב
צלעותיה. סו) נצקרה צלע אחת בחליתה. סז) נצקרה חלזה
אחת. סח) נשטט הירף מעקרו. סט) חסרה הגלגלת כסלע.
ע) נחבס רב הגלגלת ונתרוצץ.

י. אלו השבעים חללים שאוסרין את הבהמה ואת החיה
משום טרפה, כבר נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו. וכל
שאפשר מהן שימצא בעוף באיברין המצויין לעוף ולבהמה
- דינו בבהמה ובעוף אחד הוא; חוץ מטרפות שבבליא
ושבטחול ושבאנות הראה. מפני שהעוף אין לו חתוף אנות
בבהמה, ואם ימצא - אין לו מנין ידוע. וטחול העוף עגל
כמו ענב, ואינו בטחול בהמה. וטרפות שבבליא ושבטחול
לא מנו אותן בבהמה כדי שיהיה כנגדן בעוף, ולפיכך לא
נתנו לבליא שהקטינה שעור בעוף. וכן כל כיוצא בזה.

יא. ושתי טרפות יש בעוף יתר על הבהמה, ואף על פי
שיש לה אותן האיברין. ואלו הן: עוף שנשתנו מראה בני
מעי ממת האור, ועוף המים שנקב עצם ראשו.
יב. ואין להוסיף על טרפות אלו כלל. שכל שארע לבהמה
או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי דורות הראשונים
והספימו עליהן בתי דיני ישראל - אפשר שתחיה, ואפלו
נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות.
יג. וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, אף על פי שראה
בדרכי הרפואה שבגידנו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר
שתחיה מהן - אין להן אלא מה שמנו חכמים. שנאמר: על
פי התורה אשר יורוד.

יד. כל טבח שהוא ידוע הטרפות האלו והרי הוא בחזקת
כשרות - מתר לו לשחט ולבדק לעצמו ולמכר, ואין בזה
חשש; שעד אחד נאמן באסורין, בין יש לו הנזה בעדותו
בין אין לו הנזה בעדותו. וכבר בארנו, שאין לזקתין בשר
מטבח ששוחט ובודק לעצמו בחוצה לארץ או בארץ
ישראל בזמן הזה, אלא אם כן היה ממחה. ואם יצאת
טרפה מתחת ידו - מנדין אותו, ומעבירין אותו, ואינו חוזר

1 ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ראה לאיזה מקום
2 שימשו, ואפלו היה כחוט השערה - אוסרין אותה.
3 ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוך ללב או לטרפוש
4 הפכד או לכיס הלב או לורדא, בין שהיה החוט מן האום
5 של ראה בין שהיה מן האזן, ואפלו היה כחוט השערה -
6 אוסרין אותה. וכן ורדא שנמצאת דבוקה בכיסה או חוט
7 יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה. וחוט היוצא מאזן לאזן
8 שלא על הסדר - אוסרין אותה.
9 י. יש מקומות שמנהגן, אם מצאו סרסא מן האזן לבשר
10 ולעצם שבצלעות, והסרסא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה.
11 ואבא מרי מן האוסרין, ואני מן המתירין. ומעוט מקומות
12 מתירין אפלו נדבקה בעצם לבדו, ואני אוסר.
13 יא. ויש מקומות שנופחין הראה, שמא יש בה נקב. ורב
14 המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש.
15 ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמערב אלא אם נולד לנו
16 דבר שחוששים לו.
17 יב. ודברים האלו בלן - אינן על פי הדין, אלא על פי
18 המנהג, כמו שבארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף,
19 אלא אם נולד לו חשש.
20 יג. מי ששחט את הבהמה וקרא את הפטן, וקדם שבידק
21 את הראה בא כלב או עובד כוכבים ונטל את הראה והלך
22 לו - הרי זו מתרת. ואין אמרים: שמא נקובה היתה או
23 שמא דבוקה היתה; שאין מחזיקין אסור. אלא הרי זו
24 בחזקת הטר עד שיודע במה נטרפה. וכשם שאין חוששין
25 לקרום מן ולשררה וכיוצא בהן, כך לא נחוש לראה
26 שאבדה. ואין בזה מנהג, שדבר שאינו מצוי אין בו מנהג.
27 יד. בא העובד כוכבים או הישראלי והוציא הראה קדם
28 שתבדק, והרי היא קימת - נופחין אותה, ואף על פי שאין
29 אנו יודעין אם היה שם צמחין או לא היו, מפני פשוט
30 המנהג.
31 טו. יש מקומות, שאם נמצאו סרכות מדלדלות מן הראה,
32 אף על פי שאינן דבוקות לא לדפן ולא למקום אחר -
33 אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא, ואבוד ממון
34 לישראל. ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד, ולא

35 נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהג במנהג זה. אלא נופחין
36 אותה בלבד; אם נמצאת שלמה מן הנקב - הרי זו מתרת.

יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שנים עשר

38 א. השוחט אותו ואת בנו ביום אחד - הבשר מתר
39 באכילה², והשוחט לוקה; שנאמר: אתו ואת בנו לא
40 תשחטו ביום אחד. ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון.
41 לפיכך³, אם שחט אחד משניהן⁴, ובא חברו ושחט את
42 השני - חבירו לוקה.
43 ב. אסור אותו ואת בנו נהג בכל זמן⁵ ובכל מקום⁶, בחלין
44 ובמקדשין. בין קדשים הנאכלין⁷ בין קדשים שאינן
45 נאכלין⁸. לפיכך, הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ⁹, או
46 הראשון בחוץ והשני בעזרה¹⁰, בין שהיו שניהן חלין או
47 שניהן קדשים, בין שהיה אחד מהן חלין ואחד קדשים -
48 זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו.
49 ג. אין אסור אותו ואת בנו נהג אלא בשחיטה בלבד;
50 שנאמר: לא תשחטו - בשחיטת שניהן הוא האסור. אבל
51 אם נחר¹¹ הראשון או נתנבל בידו¹² - מתר לשחט. וכן אם
52 שחט הראשון ונחר השני¹³ או נתנבל בידו - פטור.
53 ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן¹⁴ את
54 הראשון - מתר לשחט שני אחריהם, לפי שאין שחיטתן
55 שחיטה¹⁵ כלל.
56 ה. השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבלה - אסור
57 לשחט השני, ואם שחטו - אינו לוקה¹⁶.
58 ו. שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה. לפיכך,
59 הראשון ששחט חלין בעזרה או טרפה או שור הנסקל¹⁷
60 ועגלה ערופה ופרה אדמה, או ששחט לעבודת כוכבים,
61 ובא האחרון ושחט את השני - לוקה. וכן אם שחט
62 הראשון את האחד, ובא האחרון ושחט את השני והרי הוא
63 חלין בעזרה או שור הנסקל או עגלה ערופה ופרה אדמה
64 - הרי זה לוקה.
65 ז. שחטו¹⁸ לעבודת כוכבים - פטור¹⁹ משום אותו ואת בנו,
66

(1) נקט רבינו לשון זכר כמו שכתוב בתורה, אבל לאמיתו של דבר לוקים על שחיטת אותו ואת בנו בנקבות בלבד, פירוש: אב ובנה או בתה, אבל אב ובנו או בתו אסור רק מספק. (2) ובעל הלכות גדולות כותב שאסור לאכול את השני בו ביום, כדי שלא יהנה ממעשה האסור. (3) הואיל וחייב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה ואין הבדל בין נשחטה האם תחילה או הבן. (4) בין שחט את האם תחילה ובין שחט את הבן תחילה. (5) בפני הבית ושלא בפני הבית. (6) בארץ ובחוץ לארץ. (7) שלמים, חטאות ואשמות. (8) עולה ופריש ושעירים הנשרפים. אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (9) אף על פי שהשני היה קדשים ואם כן שחוטו חוץ הוא ופסול. (10) אף על פי שהיה השני חולין ואסור משום חולין בעזרה - שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. (11) ואין לדמות זה לדינים שבהלכה ב, מפני ששם השחיטה יפה היא אלא שדבר אחר גורם להם פסול, אבל נחירה אינה שחיטה כלל והתורה כתבה: לא תשחטו. (12) נעשית נבילה שלא מדעת. (13) הכתוב אומר לא תשחטו בלשון רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה. (14) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם, ששחטו כהוגן שחיטתם כשרה. ואסור לשחוט את השני אחריהם. (15) והרי הוא כנתנבל בידו. (16) במשנה שם: ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים, מפני שאין לוקים על ספק איסור. (17) אף על פי שהוא איסור הנאה. (18) את השני. (19) ממלקות.

- 1 שְׁהִי נִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ²⁰. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ²¹ מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ
- 2 וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם עֲבוּדַת כּוֹכָבִים²² - לֹקֶה²³.
- 3 ח. אֵין אֶסוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נוֹהֵג אֲלֵא בְּהֶמָּה טְהוֹרָה
- 4 בְּלִבֵּד: שְׁנֵאמַר: וְשׂוֹר אוֹ שֶׁהָ²⁴ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ
- 5 בְּיוֹם אֶחָד. וְנוֹהֵג בְּכָל־אִים. בִּיצֵד? צִבִּי²⁵ שָׂבָא עַל הָעֵז
- 6 וְשִׁחַט הָעֵז וְאֵת בְּנָה - לֹקֶה²⁶; אֲבָל הָעֵז שָׂבָא עַל הַצִּבִּיָּה
- 7 - אֶסוּר לִשְׁחַט אוֹתָהּ וְאֵת בְּנָהּ²⁷, וְאִם שִׁחַט - אֵינוֹ לֹקֶה.
- 8 פָּרָה וּבִנָּה²⁸ אֶסְרָה תוֹרָה, לֹא צִבִּיָּה וּבִנָּה.
- 9 ט. הֵיתָה בֵּת הַצִּבִּיָּה הַזֹּאת נִקְבָּה וְיִלְדָּה בֵּן, וְשִׁחַט אֵת
- 10 הַנִּקְבָּה בֵּת הַצִּבִּיָּה וְאֵת בְּנָה - לֹקֶה²⁹. וְכֵן כָּל־אִים הַבָּא
- 11 מִמֵּין כָּבֶשׂ וּמִמֵּין עֵז³⁰, בֵּין מִכָּבֶשׂ עִם הָעֵז בֵּין מִעֵז עִם
- 12 הַכָּבֶשֶׂה - לֹקֶה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ.
- 13 י. מִתֵּר לִשְׁחַט אֵת הַמְּעַבְרֶת. עֶבֶר יֵרֶךְ אִמּוֹ³¹ הוּא. וְאִם יָצָא
- 14 הָעֶבֶר חַי אַחֵר שִׁחִטָּהּ וְהַפְּרִים עַל גְּבִי קֶרֶקַע³² - אֵין
- 15 שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם שִׁחַט - אֵינוֹ לֹקֶה.
- 16 יא. אֶסוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּנִקְבוֹת³³, שְׁזָה בְּנָה וְדֹא³⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(20) בשחיטה זו נתחייב מיתה על שעבד עבודה זרה, ומלקות משום אותו ואת בנו ודנים אותו בחמורה. בלשון התלמוד: "קם ליה בדריבה מיניה". ונפטר ממלקות. (21) עדים, אל תשחטוהו, שתתחייב מלקות על עבירת אותו ואת בנו. (22) לא אמרו לו עדים אתה עובד עבודה זרה שהרי העדים לא התרו בו משום זה, ונתחייב מלקות על עבירה אחרת שיש במעשהו, היינו איסור אותו ואת בנו - מלקין אותו. (24) ודרשינן שור ולא חיה, שה ולא עופות. (25) שהוא חיה. (26) לרב חסדא הכול מודים שלוקה, ולדעת רב פפא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ופסק כחכמים. (27) הרשב"א חולק וסובר שמותר אפילו לכתחילה לשחוט אותה ואת בנה מאותו הטעם שפרה ובנה אסרה תורה ולא צבייה ובנה, כדברי ר' חסדא שם. (28) לשון רבינו. ובגמרא אומר: שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו, אבל הכוונה בוודאי על הנקבות שבהן נוהג איסור אותו ואת בנו לכל הדעות, אבל באב ובנו נחלקו חנניה וחכמים. (29) כחכמים סוברים שחוששים לזרע האב והאב הוא תיש, מין בהמה ואם כן יש בבן של התיש והצבייה חלק שה. ודורשים "שה" ואפילו מקצת שה לא תשחטו ביום אחד. (30) מן הרחל ומן הגדי. (31) שהוא כאחד מאבריה, ואין טעון שחיטה ואפילו אם נאמר בדינים אחרים עובר לאו ירך אמו, לענין אותו ואת בנו, כיון ששחיטת אמו מתירתו באכילה, כחתיכת בשר הבהמה, אין בו משום אותו ואת בנו. וכן מפורש בתוספתא חולין פרק בהמה המקשה הלכה ב: את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו. (32) שאז צריך שחיטה ואין שחיטת אמו מטהרתו, כמבואר בפרק ה מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד: מפרש רב כהנא שחכמים מודים בהפריס על גבי קרקע - פירוש עמד על פרסותיו - שטעון שחיטה ויש בו איסור אותו ואת בנו, בניגוד לדעת ר' שמעון שזורי, ושחיטה זו היא מדרבנן ולכן פסק רבינו שאינו לוקה. (33) הגירסא לפני המגיד משנה והרדב"ז: אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בנקבות, ומפרש אין איסור אותו ואת בנו נוהג בוודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים כמו שמסיים. (34) נתן טעם למה הקפידה תורה על אם ובנה. (35) משום ספק שמא נוהג בזכרים. (36) מחלוקת חכמים היא בברייתא וספק הלכה כמי. (37) בו ביום. (38) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת, ורק כשהתרו בו על כל אחת ואחת, שאין מלקות בלא התראה. (39) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור בנו ואותו. (40) שתי מלקיות. בשחיטת בתה עבר על אותו ואת בנו לא תשחטו וכן בשחיטת בן בתה ששחטו אחרי שחיטת הבת. ואם כן עשה שני מעשים באיסור, ואף על פי ששני האיסורים הם משם אחד לוקה שניים. (41) אף על פי שבשחיטת הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות: משום אותו ואת בנו כלפי שחיטת האם ומשום שחיטת בנו ואותו כלפי שחיטת בן הבת, אבל שתייהן נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר בתורה אחד הוא, אותו ואת בנו. (42) ולוקה השוחט האחרון. (43) שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט את השני שקניתי. (44) מפני שקנה זכותו קודם. (45) אם קדם השני הרי זה זריז ונשכר. (46) דרך ישראל לעשות סעודה וסתם לוקח בהמה דעתו לשוחטה מיד. (47) שמא כבר נשחטו ואסור לשחוט היום. (48) שמיני עצרת, היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביתו. וקרבנותיו היו בשביל ישראל, אבל קרבנות שבעת ימי חג הסוכות היו כנגד אומות העולם. בערב חג הסוכות טרודים בהכנת סוכה וארבעת הימים ואין שעתם פנוייה להכין סעודות גדולות. (49) היו מרבין באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על השוכע. (50) ערב שבעות, משום שלמי חגיגה ועולת ראייה. ותוספות שם כתבו הטעם "לבעצרת הכל מודים דבעינן לכס", ומרבין בסעודה, פירוש: הכל מודים שבחג השבועות מחוייבים לאכול ולשתות לענג גם את הגוף ("לכס" ממש) ואין לסמוך רק על הנאת הנפש על ידי תורה ותפילה. [נראה שבעלי התוספות לא קיבלו את פירושו של רש"י, מפני שעולת ראייה ושלמי חגיגה מקריבים בכל המועדות וגם בחג הסוכות ולמה אינו צריך להודיע בערב חג הסוכות. אמנם יש להם (לעולת ראייה ושלמי חגיגה) תשלומים כל שבעה, אבל מצוה להקריב בראשון. רבינו כתב בהלכות חגיגה שהמאחר הרי זה מגונה, ובעולת ראייה דעתו שעבר על עשה ולא תעשה. (51) מפני שהוא תחילת השנה מרבין בסעודה משום סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו לסימן יפה.

טו. במה דברים אמורים? כשראה זה שלקח באחרונה
נחפו לקנות, והיה בסוף היום, שחזקתו שהוא שוחט עתה;
אבל אם היה רוח ביום – אינו צריך להודיעו, שמא לא
ישחוט אלא למחר.
טז. והמוכר את האם לחתן, והבת לכלה – צריך להודיעו;
שנודאי ביום אחד שוחטין. וכן כל כיוצא בזה.
יז. יום אחד האמור באותו ואת בנו – היום הולך אחר
הלילה⁵². ביצר? הרי ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי –
לא ישחוט השני עד תחלת ליל חמישי⁵³. וכן אם שחט
הראשון בסוף יום רביעי קדם בין השמשות – שוחט השני
בתחלת ליל חמישי⁵⁴. שחט ראשון בין השמשות⁵⁵ של ליל
חמישי – לא ישחוט השני עד ליל ששי⁵⁶; ואם שחט ביום
חמישי – אינו לוקה⁵⁷.

פרק שלשה עשר

א. הלוקח אם על הבנים ושחטה – הבשר מותר באכילה,
ולוקה על שחטת האם; שנאמר: לא תקח האם על הבנים.
וכן אם מתה קדם שישלחנה – לוקה. ואם שלחה אחר
שלחה – פטור.
ב. וכן כל מצות לא תעשה שנתקה לעשה – חייב לקיים
עשה שבה, ואם לא קימו – לוקה.
ג. בא אחד וחסף האם מידו ושלחה, או שברחה מתחת
ידו שלא מדעתו – לוקה; שנאמר: שלח תשלח – עד
שישלח מעצמו, והרי לא קיים עשה שבה.
ד. נוטל אם על הבנים, וקצץ אגפיה כדי שלא תעוף,
ושלחה – מכין אותה מפת מרדות. ומשקה אותה אצלו עד
שיגדלו כנפיה ומשלחה. ואם מתה קדם לזה או ברחה
ואברה – לוקה, שהרי לא קיים עשה שבה.
ה. וכיצד משלח האם? אוהו בכנפיה ומפריחה. שלחה
וחזרה ושלחה וחזרה, אפלו ארבע וחמש פעמים – חייב
לשלח; שנאמר: שלח תשלח.
ו. האומר: הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים – חייב
לשלח את האם; שנאמר: שלח תשלח את האם.
ז. לקח את הבנים והחזירן לקן, ואחר כך חזרה האם
עליהן – פטור מלשלח. שלח את האם וחזר וצד אותה –
הרי זה מותר. לא אסרה תורה אלא לצוד אותה והיא אינה
יכולה לפרח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא
לקחו, שנאמר: והאם רבצת על האפרחים; אבל אם
הוציאה מתחת ידו וחזר וצד אותה – מותר.
ח. שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזמן,
כגון יוני שובך ועליה ועופות שקננו בפרדס, שנאמר: כי
תקרא; אבל המזמן, כגון אנזין ותרנגולין ויונים שקננו
בבית – אינו חייב לשלח.

ט. היו האפרוחין מפריחין שאינן צריכין לאמן או ביצים
מוזרות – אינו חייב לשלח. היו אפרוחין טרפות – הרי אלו
כביצים מוזרות, ופטור מלשלח.
י. זכר שמצאו רובץ על הקן – פטור מלשלח. עוף טמא
רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ על ביצי עוף
טמא – פטור מלשלח.
יא. היתה רבצת על ביצים שאינן מינה והן טהורין – הרי
זה מלשלח; ואם לא שלח – אינו לוקה. היתה האם טרפה
– חייב לשלחה.
יב. שחט מקצת סימניו בתוך הקן קדם שישלחנה – חייב
לשלח; ואם לא שלח – אינו לוקה.
יג. היתה מעופפת: אם כנפיה נוגעת בקן – חייב לשלח, ואם
לא – פטור מלשלח. היתה מטלית או כנפים חוצצות בין
כנפיה ובין הקן – הרי זה מלשלח; ואם לא שלח – אינו לוקה.
יד. היו שני סדרי ביצים וכנפיה נוגעות בסדר העליון, או
שהיתה רבצת על ביצים מוזרות ותחתיהן ביצים נפות, או
שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר על הקן והאם על
הזכר – הרי זה לא יקח; ואם לקח – ישלח; ואם לא שלח
– אינו לוקה.
טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה
נוגעת בהן – פטור מלשלח. וכן אם היתה בצד הקן וכנפיה
נוגעות בקן מצדו – פטור מלשלח.
טז. היתה על שני בדי אילן והקן ביניהן – רואין: כל
שאלו ינטלו הבדין תפל על הקן – חייב לשלח.
יז. היתה רבצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת – חייב
לשלח. המוצא קן על פני המים או על גבי בעלי חיים –
חייב לשלח. לא נאמר: אפרחים או ביצים, ולא נאמר: בכל
עץ או על הארץ, אלא שדבר הכתוב בהנה.
יח. אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רבצת עליהן.
לפיכך, אפלו היתה רבצת על הביצים או על האפרוחים
בעליהם ושוכבו – אינן מזמנין, ולא קנה לו חצרו. כשם
שאינו יכול לזכות בהן לאחרים, כך לא תנפה לו חצרו
בהן. ולפיכך חייב לשלח.
יט. אסור לטל אם על הבנים ואפלו לטהר בהן את
המצרע, שהיא מצוה. ואם לקח – חייב לשלח. ואם לא שלח
– לוקה. שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולא עשה
דוחה עשה.
כ. המקדיש עוף לכדק הבית ופרח מידו, והרי הוא מכירו
ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים – לוקח הכל
ומביאן לידי גזבר. שאין שלוח האם נוהג במקדשין.
שנאמר: ואת הבנים תקח לה, ואלו אינן שלך.
כא. עוף שהרג את הנפש – פטור מלשלח, מפני שהוא
מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

פרק ארבעה עשר

- 1 א. מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה או עוף
- 2 טהור. שנאמר: אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל,
- 3 וישפך את דמו וכסהו בעפר. לפיכך חייב לברך קודם
- 4 שיכסה: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
- 5 במצותיו וצונו על כסוי הדם.
- 6 ב. כסוי הדם נוהג בזמן ובשאינו זמן. לא נאמר: אשר
- 7 יצוד, אלא בהנה. ונוהג בחלין ולא במקדשין, בין קדשי
- 8 המזבח בין קדשי בדרג הבית. ואם עבר וישחטן - אינו חייב
- 9 לכסות את דמן.
- 10 ג. שחט חיה ועוף ואחר כך הקדישן, או הקדיש את הדם
- 11 - חייב לכסות.
- 12 ד. כלאים הבא מבהמה וחיה, וכן בריה שהיא ספק בהמה
- 13 או חיה - צריך לכסות, ואינו מברך. השוחט לחולה בשבת
- 14 - חייב לכסות לאחר שבת. וכן השוחט ספק או כלאים ביום
- 15 טוב - מכסה דמו לאחר יום טוב.
- 16 ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך ברכה
- 17 אחת לכלן, וכסוי אחד לכלן.
- 18 ו. דם שנתערב במים: אם יש בו מראה דם - חייב לכסות,
- 19 ואם לאו - פטור. נתערב ביין או בדם בהמה - רואין אותו
- 20 כאלו הם מים: אם אפשר שיראה מראה הדם שחייב
- 21 לכסותו כשעור זה אלו היה מים - חייב לכסות הכל, ואם
- 22 לאו - פטור.
- 23 ז. כסהו ונתגלה - אינו חייב לכסותו פעם אחרת. כסתהו
- 24 הרוח - אינו חייב לכסות. חזר ונתגלה אחר שכסתהו הרוח
- 25 - חייב לכסות.
- 26 ח. דם הנתז ושצל הסבין, אם אין שם דם אלא הוא - חייב
- 27 לכסות.
- 28 ט. שחט ונבלע הדם בקרקע: אם רשמו נכר - חייב לכסות;
- 29 ואם לאו - הרי זה כמי שכסתהו הרוח, ופטור מלכסות.
- 30 י. אין חייב בכסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה; שנאמר:
- 31 אשר יאכל. לפיכך, השוחט ונמצאת טרפה, או השוחט חלין
- 32 בעצרה, או השוחט חיה ועוף שנגמר דינו לסקילה, והשוחט
- 33 ונתגבלה בידו - פטור מלכסות. וכן חרש שוטף וקטן ששחטו
- 34 ביין לבין עצמן - פטורין מלכסות דם שחיטתן.
- 35 יא. במה מכסין? בסיד ובגפסית, בזבל דק ובחול דק שאין
- 36 היוצר צריך לכתשו, ובשחיקת אבנים וחרשים, ובנערת של
- 37 פשתן דקה, ובנסרת חרשים דקה, ובלבנה וחרסית ומגופה
- 38 שכתשה; שכל אלו מין עפר הן. אבל אם כפה עליו כלי
- 39 או כסהו באבנים - אין זה כסוי; שנאמר: בעפר.
- 40 יב. לפיכך אין מכסים בזבל גס וחול גס, וקמח וסבין

- 42 ומורסן, ושחיקת כלי מתכות, לפי שאין אלו מין עפר. חוץ
- 43 משחיקת הזהב בלבד, שמכסין בהם, מפני שנקרא עפר.
- 44 שנאמר: וצפרת זהב לו; ונאמר: עד אשר דק לעפר.
- 45 יג. מכסין בשחור, והוא פית הכבשן, ובכחל, ובנקרת
- 46 פסילים, ובאפר. בין אפר עצים בין אפר בגדים. אפלו אפר
- 47 בשור שגשורף, שהרי כתוב: מעפר שרפת החטאת. ומתור
- 48 לכסות בעפר עיר הנדחת.
- 49 יד. השוחט צריך לתן עפר למטה ואחר כך ישחוט בו
- 50 ואחר כך יכסה בעפר; אבל לא ישחוט בכלי ויכסה בעפר.
- 51 טו. ומי ששחט הוא יכסה, שנאמר: וכסהו בעפר. ואם לא
- 52 כסהו וראהו אחר - חייב לכסות; שזו מצוה בפני עצמה,
- 53 ואינה תלויה בשוחט לבד.
- 54 טז. וכשמכסה - לא יכסה ברגלו, אלא בידו או בסבין או
- 55 בכלי, כדי שלא ינהג בו מנהג בדין ויהיו מצות בזויות
- 56 עליו. שאין הכבוד לעצמן של מצות, אלא למי שצוה בהן
- 57 ברוך הוא, והצילנו מלמשש בחשף. וצריך אותנו נר לישור
- 58 המצקשים, ואור להורות נתיבות הישר. וכן הוא אומר: נר
- 59 לרגלי דרךך, ואור לנתיבותי.
- 60 נגמר ספר חמישי, והוא ספר קדשה. ומנן פרקיו שלשה
- 61 וחמשים: הלכות אסורי ביאה - שנים ועשרים פרקים.
- 62 הלכות מאכלות אסורות - שבעה עשר פרקים. הלכות
- 63 שחיטה - ארבעה עשר פרקים.

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

נדבות פי רצה נא יי, ומשפטיך למדני

ספר ששי והוא ספר הפלאה

- 67 הלכותיו ארבע. וזהו סדורן: א. הלכות שבועות. ב.
- 68 הלכות נדרים. ג. הלכות נזירות. ד. הלכות ערכין וחרמין.

הלכות שבועות

- 70 יש בכללן חמש מצות: אחת מצות עשה, וארבע מצות
- 71 לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לשבע בשמו לשקר.
- 72 (ב) שלא לשא שמו לשון. (ג) שלא לכפר בפקדון. (ד) שלא
- 73 לשבע על כפירת קמון. (ה) לשבע בשמו באמת.
- 74 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

- 75 א. ארבעה מיני שבועות הן: שבועת בטוי, ושבועת שוא,
- 76 ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי היא
- 77 שנאמר בתורה: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע²
- 78 או להטיב³. והיא נחלקת לארבעה חלקים: שתיים להבא⁴,

(1) לשון בטוי - הוא דבר היוצא מלב האדם בשעת התרגשות נפשו ובהתפעלותה כלשון הכתוב "יש בוטה כמדקרות חרב" ומפני שאין ראוי לאדם להתרגל בנדרים ושבועות לא רצתה התורה לכתוב לשון המורה לכתחילה על היתר השבועה, לכן הדגישה: "לבטא בשפתיים", כלומר, שיצאה השבועה ממנו בעת התרגשות הנפש והתפעלותה (תורה תמימה ויקרא ה, אות לח). (2) כגון שלא יאכל היום או מחר. (3) בין לעצמו (שיאכל), בין לאחרים שייטיב עמהם הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליהם לשלשונות או יכבדם. (4) שיאכל או לא יאכל.

- 1 וּשְׁתִּים לְשַׁעֲבֵר. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁעֲבָר שֶׁנִּשְׁבַּע או
- 2 שְׁלָא נַעֲשֶׂה, וְעַל דָּבָר שֶׁעֲתִיד לְהִיט שֶׁיַּעֲשֶׂה וְשְׁלָא
- 3 יַעֲשֶׂה.⁶
- 4 ב. וְאֵין שְׁבוּעַת בִּטּוּי נִוְהֶגֶת אֶלָּא בְּדָבָרִים שֶׁאֲפָשָׁר לוֹ
- 5 לַעֲשׂוֹת, בֵּין לְהַבָּא בֵּין לְשַׁעֲבֵר. כִּי־צֵד לְשַׁעֲבֵר? שֶׁאֲכַלְתִּי,
- 6 או שְׁזַרְקְתִּי אֶבֶן לִים⁸, או שְׁדַבֵּר פְּלוֹנִי עִם פְּלוֹנִי⁹; או שְׁלָא
- 7 אֲכַלְתִּי, או שְׁלָא זָרַקְתִּי אֶבֶן לִים, או שְׁלָא דָּבָר פְּלוֹנִי עִם
- 8 פְּלוֹנִי¹⁰. כִּי־צֵד לְהַבָּא? שֶׁאֲכַל או שְׁלָא אֲכַל, או שֶׁאֲזַרַק או
- 9 שְׁלָא אֲזַרַק אֶבֶן לִים¹¹. הָרִי אֵלֹו שְׁתִּים לְשַׁעֲבֵר¹² וּשְׁתִּים
- 10 לְהַבָּא.
- 11 ג. נִשְׁבַּע אַחַת מֵאַרְבַּע מַחְלֻקוֹת אֵלֹו וְהִחְלִיף, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע
- 12 שְׁלָא יֵאֲכַל¹³ וְאֲכַל, או שֶׁיֵּאֲכַל וְלֹא אֲכַל, או שֶׁאֲכַלְתִּי וְהוּא
- 13 לֹא אֲכַל, שְׁלָא אֲכַלְתִּי וְאֲכַל - הָרִי זֶה שְׁבוּעַת שֶׁקָּר. וְעַל זֶה
- 14 וְכִי־צֵא בּוֹ¹⁴ נֶאֱמָר: לֹא תִשְׁבְּעוּ בִּשְׁמִי לְשַׁקֵּר¹⁵. וְאִם נִשְׁבַּע

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

5) שאכלתי או לא אכלתי. ואף על פי שלשון הכתוב "להרע או להטיב" משמעה רק על העתיד להיות, - מריבוי הכתוב "לכל אשר יבטא" דורשים גם על דבר שעבר. (6) ואם נשבע אל אחת מאלה והחליף, חילל שבועתו. (7) הקדים רבינו לפרש שבועה לשעבר, אף על פי שאינה כתובה מפורש בתורה, בעוד "ששבועה להבא" מפורשת בתורה: "להרע או להטיב"? כי כל דבר הנלמד ממדרש חכמים חביב עליו לפרשו תחילה. ועוד, בדין הוא להקדים "שבועה לשעבר" שכן משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, שידוע בנפשו שנשבע שקר, ואילו "שבועה להבא" אינו חייב עליה עד שיחליף את דברו ויעשה מה שנשבע לא לעשות נמצא שרק לאחר זמן כשהחליף עשה את שבועתו שקר, ובשעת שבועתו לא יצאה מפיו לשקר ובכל זאת חייב, ועל כורחך "שבועה להבא" יש בה יותר חידוש, וסידר רבינו את דבריו בדרך "לא זו אף זו". (8) אף על פי שאין בה לא הרעה ולא הטבה. (9) אף על פי שהדיבור אין בו ממש, וגם אין זה דבר של עצמו אלא של אחרים. (10) אף על פי ששבועה זו אינה בלהבא, שהרי אין זה ברשותו, שפלוני ידבר או לא ידבר, חייב עליה ב"לשעבר". (11) אבל שדיבר פלוני עם פלוני אינו חייב עליה משום שבועת בטוי שאין זה באפשרותו לעשות, ולוקה מכת מרדות שגם לשבועת שווא. (12) אכלתי ולא אכלתי. והוא הדין לכל דבר שהוא בכלל: "הן ולא" ואפילו אין בו משום "הרעה והטבה" כגון זרקתי צרור לים או לא זרקתי - מריבוי הכתוב: "לכל אשר יבטא האדם". (13) היום, או שלא יאכל כיכר זו. (14) כגון זרקתי או לא זרקתי או שדיבר פלוני עם פלוני הנזכרים לעיל, וכן שבועת הפיקדון המפורשת לקמן. וגם שבועת העדות. (15) שמשמעו בשעת שבועה לא תהא שקר - זוהי שבועה לשעבר וגם משמעו: לא תישבעו בשמי כדי לשקר לאחר זמן - זוהי שבועה להבא. והמתרה בו צריך להתרות בו לאו זה. והוא הדין שעובר גם על "לא יחל דברו", כשנשבע להבא ומחליף. אלא שאין דרכו של רבינו למנות לאווין הרבה על מצוה אחת, כפי, שהגדיר במניין המצוות שורש ט "כי לא בריבוי הלאווין ירבו המצוות" ולכן לא הזכיר לאו "לא יחל" שהוא משותף גם לעובר על נדרו. (16) והתרו בו משום לאו זה. (17) מלקות ארבעים חסר אחת. וכל זה מדובר רק בשלושה חלקים משבועת בטוי, כגון נשבע שלא יאכל ואכל שעבר על לאו שיש בו מעשה, וכן בנשבע שאכל ולא אכל, אף על פי שלא עשה מעשה, חייב, מפני "שמשעת שבועתו לשקר נשבע", אבל הנשבע שיאכל ולא אכל אף על פי שעבר על שבועת שקר, אינו לוקה, שהרי לא עשה מעשה וגם אין זו שבועת שקר משעת שבועה. (18) כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל, ושבועה זו אסורה, אבל לא ידע שחייבים עליה קרבן. (19) הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה ואם היה עני מביא עוף, ובדלי דלות מביא עשירית האפה סולת. "ומפני זה נקרא עולה ויורד כי לא יעמוד (הקרבן) במין אחד אלא הכול לפי השגת יד החוטא מחייב הקרבן". וכתב החינוך מצוה ל: "כי הנשבע בשם הגדול לאמת דבר שהיה, והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקיל ביראת אלוקים, כאומר בליבו שאין אמת - תאלמנה שפתיו ... כי פירוש נשבע הוא, שגומר האדם בליבו ואומר בפיו לקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם כמו שהם ברוך הוא קיים לא ישתנה, וזה לשון שבועה יבוא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל (גופו) בדבריו להיותו קיים כמו שאמר בקיומו ברוך הוא". (20) ובכתב יד התימנים: מחלקות. (21) "והוא שניכר לשלושה בני אדם". שכל דבר שידועים בו שלושה אנשים הרי זה מפורסם וידוע. (22) ושם אמרו ראה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול, לוקה משום שבועת שווא, עשרים וארבע ערים היו בדרום וכולן חרבו על שבועת שווא שהיא אמת. (23) בדעתו ובשכלו, ואפילו כשמדבר עם אדם בלתי שלם, אסור לו להישבע על דבר הידוע, כי מה לו להישבע על כך, והכתוב אומר "אל תען כסיל כאיוולתו". (24) שילבש טלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית, אבל אם נשבע סתם שלא יתעטף בציצית אין זו ביטול מצוה, שהרי יכול ללבוש בגד שאינו מחוייב בציצית. ואין אדם מחוייב (מצד הדין) לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית. (25) ואפילו טוען לא נשבעתי אלא מפני שהתפילין צריכים גוף נקי אין שומעים לו ולוקה, כי אי אפשר שלא תהיה לו שעת הכושר ונמצא נשבע לבטל המצוה באותה שעה. (26) ואפילו אמר סוכה סתם אין כוונתו לסוכה צל שאינה של מצוה אלא כוונתו לסוכת מצוה, כי בנדרים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. ולפיכך הרי זה נשבע לבטל מצוה. (27) שמצוה לאכול כזית מצה בליל חמישה עשר בניסן. וכאן ידובר בחוץ לארץ שעושים בו שני ימים טובים מן הספק, ולפיכך, אם נשבע לא לאכול מצה בלילי הפסח, לוקה על כל פנים, שהרי ערב אחד מהם חייב בו באכילת מצה מן התורה, אבל אם יאמר בחוץ לארץ ב"ליל הפסח" לא ילקה, שהרי יכול לומר לא נשבעתי אלא על לילה אחד והרי הוא ספק חמשה עשר ואין לוקין על הספק. (28) ואסור להתענות בהם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע – הלכות שבועות צג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ז. רביעית - שְׁנִשְׁבַּע על דְּבַר שֶׁאֵין כָּח בוֹ לַעֲשׂוֹת. פִּי צֵד?
 - 2 כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵישֵׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים לַיְלָה יוֹם רְצוּפִים²⁹,
 - 3 אוֹ שְׁלֹא יִטַּעַם כָּלוּם שְׁבַע יָמִים רְצוּפִים וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
 - 4 בְּזֶה³⁰. כָּל הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת שְׁוֹא מֵאַרְבַּע שְׁבוּעוֹת אֵלּוּ -
 - 5 עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ
 - 6 לְשָׁוְא³¹. וְאִם הָיָה מְזִיד לֹקֵה³²; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג - פֶּטוּר
 - 7 מִכָּלוּם³³.
 - 8 ח. שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן פִּי צֵד? כָּל מִי שֶׁיֵּשֵׁי מָמוֹן חִבְרוּ בְּיָדוֹ,
 - 9 בֵּין פְּקָדוֹן בֵּין מַלְוָה, אוֹ שֶׁגָּזְלוּ אוֹ עֲשָׂקוּ³⁴, אוֹ מָצָא לוֹ
 - 10 אֲבִדָּה וְלֹא הִחְזִירָהּ וְכִיּוּצָא בְּזֶה, וְחִבַּע מִמֶּנּוּ מָמוֹן שֶׁיֵּשֵׁי לוֹ
 - 11 בְּיָדוֹ וְכָפַר בוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
 - 12 תִּכְחָשׁוּ - זֶה אֲזַהֲרָה לְכַפִּירַת מָמוֹן. וְאֵין לֹקִין עַל לֹא זֶה³⁵.
 - 13 וְאִם נִשְׁבַּע לוֹ עַל שֶׁקֶר עַל מָמוֹן שֶׁכָּפַר בוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר
 - 14 בְּלֹא אַחֵר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: לֹא תִשָּׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ³⁶ - זֶה
 - 15 אֲזַהֲרָה לְנִשְׁבַּע עַל כַּפִּירַת מָמוֹן. וְשְׁבוּעָה זֹאת הִיא הַנִּקְרָאת
 - 16 שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן³⁷.
 - 17 ט. וְמָה הוּא חֵיב עַל שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן שֶׁשֶׁקֶר בָּהּ? מִשְׁלֵם
 - 18 אֶת הַקֶּרֶן³⁸ שֶׁכָּפַר בוֹ עִם תּוֹסַפַּת חֲמִשָּׁה, וּמִקְרִיב אֶשֶׁם
 - 19 וְדֹאֵי³⁹, בֵּין שֶׁהָיָה מְזִיד בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכַחֵשׁ
 - 20 בַּעֲמִיתוֹ בַּפְּקָדוֹן אוֹ בְּחֻשׁוֹמָת יָד⁴⁰ אוֹ בְּגִזְל גֹּמֵר, וְהָיָה כִּי
- יִחָטָא וְאֶשֶׁם; וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ⁴¹ - לְחֵיב מְזִיד⁴²
- כְּשׁוֹגֵג.
- י. וְהוּא שֶׁיִּזִּיד בַּפְּקָדוֹן אוֹ בַּמָּמוֹן שֶׁנִּתְחַבֵּב בּוֹ יָדַע בּוֹ
- בְּשַׁעַת שְׁבוּעָה. אַכְּל אִם שֶׁגַּג וְשִׁכַח שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצִלוֹ מָמוֹן
- וְכָפַר וְנִשְׁבַּע, וְאַחֵר כִּף יָד - הָרִי זֶה אָנוֹס וּפֶטוּר מִכָּלוּם⁴³.
- וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁאָסוּר לְשַׁבַּע לְשֶׁקֶר עַל כַּפִּירַת מָמוֹן -
- הָרִי זֶה אָנוֹס וּפֶטוּר⁴⁴.
- יא. אִם כֵּן, הֵיאָף הִיא שְׁגִגַת שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן⁴⁵? כְּגוֹן
- שֶׁנִּעְלַם מִמֶּנּוּ אִם חֵיבִין עֲלֶיהָ קֶרֶן אִם לֹא, וְיָדַע שֶׁהִיא
- אֲסוּרָה וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצִלוֹ מָמוֹן - זֶה הִיא שְׁגִגַת⁴⁶. וְיִדְוֶנָּה -
- שִׁידַע שְׁחֵיבִין עֲלֶיהָ קֶרֶן.
- יב. שְׁבוּעַת הָעֲדוּת פִּי צֵד? הָעֲדִים שֶׁיָּדַעוּ עֲדוּת מָמוֹן⁴⁷,
- וְחִבְעָם בְּעַל הָעֲדוּת לְהַעֲדִיד לוֹ⁴⁸, וְכָפְרוּ בְּעֲדוּתָן וְלֹא הָעֲדִידוּ,
- וְנִשְׁבַּעוּ שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לוֹ עֲדוּת - זֶה הִיא נִקְרָאת שְׁבוּעַת
- הָעֲדוּת. וְחֵיבִין עַל שְׁבוּעָה זֹאת קֶרֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד, בֵּין שֶׁהָיָה
- מְזִידִין בָּהּ בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגֵגִים. שֶׁנֶּאֱמַר: נֶפֶשׁ כִּי תִחָטָא
- וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד, וְלֹא נֶאֱמַר בָּהּ וְנִעְלַם⁴⁹ - לְחֵיב
- עַל הַדָּוֶן כְּשֶׁנִּגְזָה.
- יג. פִּי צֵד שְׁגִגַת שְׁבוּעַת הָעֲדוּת? כְּגוֹן שֶׁנִּעְלַם מִמֶּנּוּ שְׁחֵיבִין
- עֲלֶיהָ קֶרֶן, וְיָדַע שֶׁשְׁבוּעָה זֹאת אֲסוּרָה וְשֶׁהִיא שֶׁקֶר. וְיִדְוֶנָּה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) שדבר זה הוא בלתי אפשרי, ומשנשבע יצאה שבועתו לשקר. (30) כגון שנשבע שראה גמל פורח באוויר, שזה דבר שאי אפשר. (31) וכתב ר' אברהם אבן עזרא בפירושו: "והנה טעם לזכור השם (בשבועתו) כי כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברו אמת והנה אם לא יקיים דברו כאילו מכחיש את השם ... ורבים חושבים כי הנושא השם לשווא לא עשה עבירה גדולה ואני אראה להם כי היא קשה מכל הלאוין הבאים אחריו, הרוצח והנאוף, שהן עבירות קשות - לא יוכל כל עת לרצוח ולנאוף כי יפחד, ואשר הרגיל עצמו להישבע לשווא יישבע ביום אחד שבועות אין מספר ... ואם תוכיחנו למה נשבעת עתה, אז יישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה, כי לפני כל דיבור שידברו יקדימו השבועה ... ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו". (32) אף על פי שזהו לאו שאין בו מעשה לוקים עליו, שנאמר "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אין מנקין (מוחליין) אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו, ומותר במה שנשבע, כי השבועה לא חלה עליו כלל. (33) אף מן הקרבן, שאין קרבן בשבועת שווא בין בשוגג בין במזיד. (34) שכובש שכר פעולתו, כלשון הכתוב "לא תעשוק שכיר עני ואביון". (35) שאין בכפירה מעשה ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה. ועוד, כי לאו זה "ניתן לתשלומין" (שישלם קרן) ואין לוקין עליו. אבל ענשו הוא, שמשעת כפירת הפיקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין (ואינו נפטר כשומר חנם או שכר) וגם נפסל לעדות. (36) וסמוך לו נכתב: "ולא תישבעו בשמי לשקר". (37) אף על פי שהיא כוללת: מלווה וגזל עושק ואבידה, נקראת כך, לפי שכפירת הפיקדון מצוייה ומקיפה יותר וגם הכתוב פתח בה תחילה. (38) למפקיד. (39) שבא על חטא וודאי, בניגוד ל"אשם תלוי" שבא על ספק עבירה, כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל (שאבדה השנייה), כגון זה מביא על ספקו "אשם תלוי", כי כפרתו של חוטא זה תלויה ועומדת עד שייוודע לו שחטא, ואז יביא קרבן חטאת. וקרבן איל זה הבא על חטא שבועת הפיקדון נקרא במשנה "אשם גזילות". ומתוך דברינו למדנו שיש לנקד אשם וודאי, קרבן אשם של איש שחטא וודאי, בניגוד לקרבן אשם של איש תלוי המסופק אם חטא. (40) ששם בידו ממון להתעסק (שותפות) או במלווה. ואבן עזרא מפרש: "שותפותן ששם ידו עמו. (41) בניגוד לשבועת בטוי שנאמר בה: "ונעלם ממנו" ומטעם זה אינו מביא קרבן אלא על שגגתה. (42) וכתב החינוך מצוה קכט משרשי המצוה: לכל יחשוב אדם הואיל ואיסור גזילת ממון נאמר עליו והשיב את הגזילה, יילך ויגזול מחבירו מה שירצה וידמה בלבבו לכשיהיה לו וישיב גזילתו ויכופר לו כאילו לא חטא מעולם, ויהיה זה פתח לעוברי עבירה! לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה בתוספת חומש צריך קרבן לכפרה, וכו' ... אמנם אם השיב את גזילתו ולא הביא את קרבנו לא נתכפר חטאו, אולם אין ענשו חזק כמו שהיה לפני השבתה. (43) מן החומש והקרבן. (44) מן הקרבן והחומש, אבל בכל זאת עבר על "לא תכחשו" האמור למעלה, שזוהי אזהרה לכפירת ממון. בניגוד ל"שגג ושכח" שפטור גם מלאו זה, וזהו שציין רבנו ב"שגג ושכח" - שפטור מכלום. (45) שחייב עליה קרבן ותוספת חומש, והלא בכל אלה אנוס הוא? (46) שגגת קרבן וזדון פיקדון. (47) פרט לעדות קרקע או קנס. (48) לטובתו ולחייב את הנתבע. (49) כשם שנאמר בכל מביאי קרבן עולה ויורד שנכתבו עמה באותה פרשה. והרדב"ז חוקר: מי שכבש עדותו במזיד וגרם אולי לאיבוד נפש, ונשבע לשקר איך יתכפר בקרבן הבא בדלי דלות והוא עשירית האיפה סולת? ואפילו אם הוא מתוודה מה יועיל לו וידויו אחרי שהוא "עשוק בדם נפש". אף הוא מסיים: אם ידעת טעם, אם "הרגו אינם נהרגים" תבין גם זה.

1 - שידע שחייבין עליה קרבן. אבל אם לא ידע שהיא אסורה
2 או ששכחו העדות ונשבעו⁵⁰, ואחר כך נודע להם שהן
3 יודעין לו עדות ונשבעו על שקר - הרי אלו אנוסין⁵¹,
4 ופטורין אף מן הקרבן⁵².

פרק שני

6 א. אחד הנשבע אחד מארבעה מיני שבועות אלו מפי
7 עצמו, ואחד המשבע מפי אחרים וענה אמן, אפלו השביעו
8 עובר כוכבים ומזלות או קטן וענה אמן - חייב. שכל העונה
9 אמן אחר שבועה - כמוציא שבועה מפיו. ואחד העונה
10 אמן או האומר דבר שענינו כענין אמן, כגון שאמר: הן,
11 או מחייב אני שבועה זו, קבלתי עלי שבועה זו, וכל פיוצא
12 בזה בכל לשון - הרי זה כנשבע לכל דבר, בין לחיבו
13 מלקות בין לחיבו קרבן.

14 ב. אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד או באחד
15 מן הכנויין, כגון שנשבע במי ששמו חנון, ובמי ששמו
16 רחום, ובמי ששמו ארף אפים, וכיוצא בהן בכל לשון -
17 הרי זו שבועה גמורה. וכן אלה וארור - הרי הן שבועה.
18 והוא שיזכיר שם מן השמות או כנוי מן הכנויין. כיצד?
19 כגון שאמר: באלה או ארור לה, או למי ששמו חנון, או
20 למי ששמו רחום, מי שיאכל דבר פלוני - ואכלו, הרי זה
21 נשבע לשקר. וכן בשאר מיני שבועות.

22 ג. וכן האומר: שבועה בה' או במי ששמו חנון שלא אכל,
23 ואכל; שזו אשה, והוא איש; שאין לך בנדי כלום, ויש לו;
24 שאיני יודע לך עדות, והוא יודע - הרי זה חייב.

25 ד. אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כנוי
26 - הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו. אבל אינו לוקה ולא
27 מביא קרבן אם עבר על שבועתו, עד שיהיה בה שם מן
28 השמות המיוחדים או כנוי מן הכנויין, כמו שבארנו.

29 ה. ולא השבועה בלבד, אלא כל כנוי שבועה - כשבועה.
30 כגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים והיו קוראים לשבועה
31 'שבועה' או 'שקוקה'; או שהיו ארמיים, שלשון שבועה
32 בלשונם 'מומתא', והעלגים מכניין אותה ואומרים 'מוהא';
33 כיון שאמר לשון שמשמעו וענינו שבועה - הרי זה חייב
34 כמי שהוציא לשון שבועה.

35 ו. וכן האומר 'לאו לאו' שתי פעמים דרך שבועה, או 'הן
36 הן', והזכיר שם או כנוי - הרי זה כנשבע. וכן 'מין' -
37 שבועה, ו'שמאל' - שבועה. שנאמר: נשבע ה' בימינו
38 ובזרוע עזו. וכן האומר: מבטא שלא אעשה כך וכך,
39 והזכיר שם או כנוי - הרי זו שבועה.

40 ז. אמר: אסור לה' או למי ששמו חנון שאעשה או שלא
41 אעשה - הואיל והוציא בלשון שבועה, הרי היא כשבועה.
42 ח. שמע חבירו נשבע, ואמר: ואני כמוהו - הואיל ולא
43 הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבירו, הרי זה פטור. וזהו
44 מתפס בשבועה שהוא פטור.

ט. וכן אם נשבע: שלא אכל בשר זה, וזהו ואמר: והרי
הפת זו כבשר הזה - הרי הוא פטור על הפת; שהרי לא
הוציא שבועה מפיו עליה, אלא התפיסה. ואף על פי שהוא
פטור מן המלקות או מן הקרבן, אסור לו לאכל אותה הפת
שהתפס בשבועה.

י. מי שנתפס לשבועה, וגמר בלבו שלא יאכל היום או
שלא ישטה וישיב דבר זה אסור עליו שבועה, ולא הוציא
בשפתיו - הרי זה מת; שנאמר: לבטא בשפתים - אין
הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו.

יא. וכן אם גמר בלבו להשבע, וטעה והוציא בשפתיו דבר
שלא היה בלבו - הרי זה מת. כיצד? המתפס להשבע שלא
יאכל אצל ראובן, וכשכא להוציא שבועה נשבע שלא יאכל
אצל שמעון - הרי זה מת לאכל עם ראובן, שהרי לא

הוציאו בשפתיו; ועם שמעון, שהרי לא היה שמעון בלבו.
יב. וכן שאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו
שוין. לפיכך, אם נשבע אחד בפניו שלא יאכל היום,
ואכל, והתרו בו, ואמר: אני לא היה בלבי אלא שלא אצא
היום, וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי - הרי

זה אינו לוקה, עד שידבר בפני עדים קדם שיאכל שיעל
אכילה נשבע; או שקבל עליו התראה ולא טען שטעה בעת
התראה. אף על פי שטען אחר כך - אין שומעין לו. וכן
אם התרו בו, ואמר: מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על

דבר זה, ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר, אמר: כן היה,
אבל לא היה פי ולפי שוין, או תנאי היה בלבי על הנדר -
אין שומעין לו, ולוקה.

יג. פיוצא בו: אמרו לו: אשתך נדרה, ואמר: בלבי היה
להפר לה והפירתי - שומעין לו. אמרו לו: נדרה, והוא
אומר: לא נדרה, וכיון שרעה אותם העידו עליו אמר: בלבי
היה להפר - אין שומעין לו.

יד. גמר בלבו שלא לאכל פת חטין, ונשבע שלא יאכל פת
סתם - אסור בפת חטים; שפת חטים פת שמה.

טו. מי שנשבע ואמר: שבועה שלא אכל היום, ועל
דעתכם אני נשבע - אין זה יכול לומר: כך וכך היה בלבי;
שלא נשבע זה על דעתו, אלא על דעת אחרים, וכיון שהיה
פיו ולבם של אחרים שנשבע על דעתם שוים - חייב, מפני

שלכם של אלו במקום לבו קם. וכן בשאר מיני שבועות.
טז. לפיכך, כשמשביעין הדגין את הנשבע, ואומרים לו:
לא על דעתך אנו משביעים אותך, אלא על דעתנו.

יז. מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין שבועה, ואחר שנאסר
חזר בו מיד בתוך כדי דבור, והוא כדי שיאמר תלמיד לרב:
שלום עליך רבי, ואמר: אין זו שבועה, או נחמת, או
חנותי בי, וכיוצא בדברים אלו שענינם שהתיר מה שאסר

- הרי זה מת, ונעקרה השבועה; שזה דומה לטועה.
יח. וכן אם אמרו לו אחרים: חזר כך, או מתר לך, וכיוצא
בדברים אלו, וקבל מהן בתוך כדי דבור ואמר: הן, או

היא - כגון ששגג בפקדון ובעדות, שהוא פטור מכלום, 30
כמו שבארנו. ואם שבועת שוא היא - כגון שנשבע שלא 31
לכבש תפלין, ולא ידע שהתפלין מצוה. ואם שבועת שקר 32
היא - כגון שנשבע שלא אכל, ונזכר שאכל; או שנשבע 33
שלא יאכל, ושכח ואכל; או שלא תהנה אשתו לו מפני 34
שגגה כיסו או שהקתה את בנו, ונודע שלא גנבה ושלל 35
הקתה. וכן כל פיוצא כזה. 36

ז. אם כן, אי זהו שגגת שבועת בטוי שחיבין עליה קרבן 37
עולה ויורד לשעבר? כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע 38
שאכל וששבועת שקר זו שנשבע אסורה, אבל לא ידע 39
שחיבין עליה קרבן. זו היא השגגה שחיבין עליה קרבן 40
עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר. 41

ח. וכיצד היא השגגה שחיבין עליה קרבן להבא? כגון 42
שנשבע שלא יאכל פת חטים, ושגג ודמה שנשבע שיאכל 43
פת חטים, ואכלה. שזה נעלמה ממנו השבועה היאך היתה, 44
והרי הוא זוכר את החפץ שנשבע עליו. זו היא שגגת 45
שבועת בטוי להבא שחיבין עליה קרבן. 46

ט. אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטים, ואכל פת חטים 47
על דעת שהוא פת שעורים - הרי זה אנוס ופטור. שהרי 48
לא נעלמה ממנו שבועה, ולא נעלם ממנו אלא חפץ 49
שנשבע עליו. 50

י. נעלמה ממנו שבועה היאך היתה, ונעלם ממנו חפץ 51
שנשבע עליו - הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד? כגון 52
שנשבע שלא לאכל פת חטים, ודמה שנשבע שיאכל פת 53
חטים, ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים, שהרי 54
העלם שבועה וחפץ בידו - הרי זה כאנוס ופטור. 55

יא. נשבע על כפר שלא יאכלנו, ונצטער עליו ואכלו מפני 56
הצער, והוא שוגג, שהרי דמה שמתר לו לאכלו מפני הצער 57
- הרי זה פטור מן הקרבן; לפי שאינו שב מדיעתו, אלא 58
ידע שאסורה היא ואכלה בטעות. 59

חזרתי בי, וכיצא כזה - הרי זה מותר. ואם אחר כדי דבור 1
- אינו יכול לחזור בו. 2

יט. נשבע וחזר בו בתוך כדי דבור בלבד - אין זה כלום. 3
וכן אם אמרו לו אחרים: חזר בך, או מותר לך, או מחול 4
לך, וקבל דבריהם בלבד בתוך כדי דבור - אין זה כלום, 5
עד שיוציא החזרה בפיו כמו השבועה. 6

פרק שלישי

א. כל הנשבע שבועה מארבע מיני שבועות אלו באנס - 8
הרי זה פטור מכלום. ואחד הנשבע מתחלתו באנס, כמו 9
שבארנו, או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו, או 10
שהשביעו אנס. לפיכך נשבעין לחרמין ולהורגין ולמוכסין. 11

ב. באי זה מוכס אמרו? במוכס העומד מאליו, שלוקח ממון 12
שלא ברשות מלך המדינה, או שלוקח ברשות המלך אבל 13
מוסיף לעצמו על הדבר הקצוב, כמו שיתבאר בהלכות גזלה. 14

ג. וצריך הנשבע באנס להיות כוננו בלבד בעת השבועה 15
לדבר הפוטרו. ואף על פי שהדברים אלו שבלב - אינן 16
דברים, הואיל ואינו יכול להוציא בשפתיו מפני האנס - 17
הרי זה סומך על דברים שבלב. 18

ד. כיצד? כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם, ובלבו 19
שלא יאכל היום או שלא יאכל בשר חזיר - הרי זה מותר. 20
וכן כל פיוצא כזה. 21

ה. וכן שבועת הבאי ושל שגגות - פטור עליהן. שבועת 22
הבאי כיצד? כגון שראה חילות גדולות וחומה גבוהה, 23
ונשבע: שראיתי חיל פלוני המלך והם פיוצאי מצרים, 24
ושראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, וכיצא 25
בדברים אלו. שזה לא גמר בלבד שהדבר כך בלא פחות 26
ולא יותר, ולא נתפנן אלא לספר את גבה החומה או רב 27
העם. 28

ו. שבועה של שגגות כיצד? אם שבועת העדות או הפקדון 29

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

חזרין אחר זמן, אלא אם כן העני; שנאמר: וכי ימוך אחיך 70
ומכר מאחזתו. אבל למכר ולהניח הדמים בכיסו או לעשות 71
בהן סחורה או לקח בהן פלים או עבדים ובהמה - אינו 72
רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מכל מקום - 73
הרי אלו מכורין. 74

ד. ודנין בבית דין בתי ערי חומה, ובשדה דין שדה אחזה. דין 75
מוכר שדה אחזתו: לחשב את הדמים לפי השנים הנשארות 76
ליובל; ובכל עת שירצה לפדות - מחשב עם הלוקח על 77
השנים שאכל, וגורע מדמי המכר, ומחזיר לו השאר. 78

ה. כיצד? הרי הנשאר ליובל עשר שנים ומכר לו שדה 79
במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכר לגאל 80
- נותן לו שבעים דינר ומחזיר שדהו. וכן אם אכלה שש 81

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע 60

הלכות שמיטה ויובל

פרק אחד עשר

א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה נמכרת 63
לצמיתות, שנאמר: והארץ לא תמכר לצמיתת. ואם מכר 64
לצמיתות - שניהם עוברין בלא תעשה. ואין מעשיהן 65
מועילין, אלא תחזור השדה לבעליה ביובל. 66

ב. והמוכר שדהו לששים שנה - אינה יוצאה ביובל; שאין 67
חזור ביובל אלא דבר הנמכר סתם או הנמכר לצמיתות. 68

ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחזתו, אף על פי שהם 69

במאתים - מחשב לפי מה שמכר. ואם מכרה במאתים
והכסיפה והרי היא ראוייה להמכר במאה - מחשב לפי מה
שהיא. ולעולם מפנים פח מוכר שדה אחזה, ומרעין פח
הלוקח.
יז. המוכר שדה אחזתו והיו לו שדות אחרות, ומכר
מאותם השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו;
שנאמר: ומצא כדי גאלתו - עד שיומצא דבר שאינו מצוי
לו בשעה שמכר. וכן אם לזה לגאל - אין שומעין לו;
שנאמר: והשיגה ידו - לא שילווה.
יח. מצא מעט ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין שומעין
לו; שנאמר: כדי גאלתו - או גואל את כלה או אינו גואל.
ואם רצו קרוביו לגאל - גואלים; שנאמר: ובא גאלו הקרב
אליו.
יט. הנותן שדהו מתנה - הרי זו חוזרת לו ביובל; שנאמר:
תשבו איש אל אחזתו - לרבות את המתנה.
כ. האחין שחלקו - כלקוחות הן, ומחזירין זה לזה חלקו
ביובל, ולא תבטל חלקתן מכמות שהיתה. וכן הבכור
והמביבם אשת אחיו - מחזיר ביובל חלק שנטל, ונוטל
החלק שפגדו.
כא. אבל היורש את אשתו, אף על פי שירשת הבעל
מדבריהם - עשו חזיק לדבריהם כשל תורה, ואינו מחזיר
ביובל. ואם ירש ממנה בית הקברות - יחזיר לבני משפחה,
משום פגם משפחה, ויתנו לו דמיה, ומנכין לו דמי קבר
אשתו, שהרי חייב בקבורתה.

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שנים עשר

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה - הרי זה גואלה
כל שנים עשר חדש מיום שמכר בכל עת שירצה, ואפלו
ביום שמכר. וכשרוצה לפדות - נותן כל הדמים שלקח,
ואינו גורע ללוקח כלום.
ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם
השיגה ידו. ויש לו למכר מנכסיו ולפדותו; אבל לא ללוה
ויגאל, ולא יגאל לחצאין.
ג. מת הלוקח - יפדה מיד בנו. וכן אם מת המוכר - יש
לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש.
ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה - מונין
לראשון. בין ששלמה שנה ראשונה החלט הבית ביד
השני; שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו. הגיע
שנים עשר חדש ולא גאלה - הרי זו נחלטת ביד הלוקח.
וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חדש -
הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.
ה. היתה שנה מעברת - אינו נחלט עד סופה; שנאמר: עד
מלאת לו שנה תמימה - להביא חדש העבור.
ו. מכר שני בתים, אחד בנחש אדר ראשון ואחד בראש
אדר שני: זה שמכר בראש אדר שני - בין שהגיע אחד
באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה; וזה שמכר בנחש אדר

שנים - נותן לו ארבעים דינר ומחזיר לו שדהו. לא גאלה
אלא הניחה ביד הלוקח עד שנת היובל - תחזור לבעלים
בלא דמים. שנאמר: במספר שני תבואת ימכר לך.
ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שתי שנים גאלה -
אינו יכול לומר לו: החזירנה לי מלאה פרות כמו שמכרתי
לך. לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני ראש השנה,
וגאלה אחר שתי שנים - הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי
השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד;
שנאמר: על פי השנים, לא על פי התבואות.
ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי הן של
לוקח כשאר הפרות שלה. אבל אילן שנכסס או שיכבש -
שניהן אסורין בו. ביצר יעשה? ימכר וילקח בדמיו קרקע,
והלוקח אוכל פרותיה עד שתגאל השדה מידו.
ח. הלוקח שדה אחזה ונטעה אילנות והשביחה, כשהיא
חוזרת ביובל - שמין שבח האילנות שבתוכה, ונותן בעל
השדה דמי השבח ללוקח; שנאמר: ויצא ממכר בית -
ממכר חוזר, ולא השבח.
ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו שבארנו -
אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים; שנאמר: במספר שני
תבואת ימכר לך. ואפלו רצה הלוקח - אסור; שנאמר:
במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך - אין פחות
משתי שנים מעת לעת מיום המכירה.
י. וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי שנים ואחר
כך יגאל; שנאמר: שני תבואת. לפיכך, אם היתה אחת
משתי השנים שביעית או שנת שדפון או ירקון - אינה
עולה מן המנין.
יא. הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה
ונרה שנה ולא ורעה - הרי אלו עולין למנין. מכרה בשנת
יובל עצמה - אינה נמכרת, והדמים חוזרין לבעלים.
יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה
שנה שניה אחר היובל; שנאמר: שני תבואת.
יג. מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם ראויין
לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; שנאמר:
במספר שני תבואת - שדה הראוייה לתבואה היא שאינה
נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה, אף על פי
שאינה ראוייה לזריעה - חוזרת לבעלים ביובל.
יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי
ראויים לתבואות. ואם לא גאלן - אינן חוזרין לבעלים
ביובל; שנאמר: ושב לאחזתו - ולא לאילנות.
טו. מכר שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי,
אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחזור לאדון
הראשון; שנאמר: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו
מאתו, לאשר לו אחזת הארץ.
טז. מכרה לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים,
ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון;
שנאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים,
וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון. וכן אם
מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראוייה להמכר

1 ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות. שנאמר: והביאך
2 יי אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה - מקיש
3 ירשתך לירשת אבותיך: מה ירשת אבותיך - אתה נוהג
4 [בה] בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתך אתה נוהג בה
5 בחדוש כל הדברים האלו.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שלשה עשר

א. שכט לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו
ישראל לתן להם ערים לשבת ומגרשיהם. והערים הם שש
ערי מקלט, ועליהן שטים וארבעים עיר. ויכשמוספין ערי
מקלט אחרות בימי המשט - הכל ללוים.
ב. מגרשי הערים כבר נתפרשו בתורה שהם שלשת אלפים
אמה לכל רוח מקיר העיר וחוצה. שנאמר: מקיר העיר
וחוצה אלף אמה סביב, ולהלן הוא אומר: ומדתם מחוץ
לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגומר; אלף הראשונים
- מגרש, ואלפים שמורדין חוץ למגרש - לשדות וכרמים.
ג. ונותנין לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה, שאין
קוברין מתייהם בתחום עריהם; שנאמר: ומגרשיהם יהיו
לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם - לחיים נתנו ולא לקבורה.
ד. אין עושין בערי הלויים עיר מגרש ולא מגרש עיר, ולא
מגרש שדה ולא שדה מגרש. שנאמר: ושדה מגרש עריהם
לא ימכר.
ה. ומפי השמועה למדו, שזה שנאמר לא ימכר - לא ישנה,
אלא השדה והמגרש והעיר - כל אחד משלשתן כמות
שהוא לעולם. וכן בשאר ערי ישראל.
ו. לא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה ולא ישע חרבתו
גנה, שלא יחריבו ארץ ישראל.
ז. כהנים ולויים שמכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי
ערי חומה שלהן - אין גואלין בסדר הזה. אלא מוכרין
השדות ואפלו סמוך לייבול, וגואלין מיד. ואם הקדישו
שדה - גואלים מיד ההקדש לאחר הייבול. וגואלים בתי ערי
חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים. שנאמר: גאלת
עולם תהיה ללוים.
ח. ישראל שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל כלויים
אף על פי שאינו לוי. הואיל והערים או השדות של לויים
- גואל לעולם. שדין זה תלוי במקומות אלו ולא בפעלים.
ט. ולוי שירש את אבי אמו ישראל - גואל בישראל ולא
כלויים; שלא נאמר 'גאלת עולם תהיה ללוים' אלא בערי
הלויים.
י. כל שכט לוי מזוהרין שלא ינחלו בארץ כנען. וכן הן
מזוהרין שלא יטלו חלק בבזה בשעה שובבשין את הערים.
שנאמר: לא יהיה לכהנים הלויים כל שכט לוי חלק ונחלה
עם ישראל; חלק - בבזה, ונחלה - בארץ. וכן הוא אומר:
בארצם לא תחל, וחלק לא יהיה להם בתוכם - בבזה. וכן
לוי או כהן שנטל חלק בבזה - לוקה. ואם נטל נחלה בארץ
- מעבירין אותה ממנו.

ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה,
מפני שירד הלוקח בחדש העבור.
ז. הגיע יום שנים עשר חדש ולא נמצא הלוקח לפדות
ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין ושובר את הדלת
ונכנס לביתו, ואימתי שיבוא הלוקח - יבוא ויטל מעותיו.
ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש -
בין שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו
בעליו, נחלט ביד הגואל. שאין ההקדש חולט, אלא
הלוקח; שנאמר: לקנה אתו לדרתיו.
ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המכר -
אינו חוזר בייבול; אלא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר
לגאל כל שנת המכר, או תמלא שנה ויחלט.
י. המוכר בית בבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת חומה
כראוי - הרי זה נגאל בלח יפה שבדין השדה ושבדין
הבתים המקפין חומה. כיצד? אם רצה לגאל מיד - גואל,
בדין הבתים. הגיע שנים עשר חדש ולא גאל - הרי זה
גואל עד שנת היובל, בדין השדות. ובעת שגואל - מחשב
עם המוכר וגורע לו מה שאכל. הגיע יובל ולא גאל - חוזר
הבית בלא דמים, בדין השדות.
יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות והמרחצאות
והשובכות - הרי הוא כבתים; שנאמר: אשר בעיר. אבל
השדות שבתוך העיר - נגאלין בדין השדות שחוץ לעיר;
שנאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית,
לא השדות.
יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו נחלט
בבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט בה. ובית
הכנני בחומה - אינו בבתי ערי חומה.
יג. עיר שגודתיה חומתה או שהים חומתה - אינה כמקפת
חומה.
יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות
או יתר, ובכל חצר מהן שני בתים או יתר, ויקיפוה חומה
תחלה ואחר כך יבנו החצרות בתוכו. אבל מקום שישב
ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני בתים
- אינו עיר חומה, אלא בתים שבו בבתי החצרים.
טו. אין סומכין אלא על חומה המקפת בשעת כבוש
הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שכבש
יהושע את הארץ, אף על פי שמקפת עתה - הרי היא בבתי
החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע, אף על
פי שאינה מקפת עתה - הרי היא כמקפת. ובין שגלו
בחרבן ראשון - בטלה קדשת ערי חומה שהיו בימי יהושע.
בין שעלה עזרא בביאה השניה - נתקדשו כל הערים
המקפות חומה באותו העת. מפני שביאתן בימי עזרא,
שהיא ביאה שניה - כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי
יהושע - מנו שמטין וייבולות, וקדשו בתי ערי חומה,
ונתחייבו במעשר; אף ביאתם בימי עזרא - מנו שמטין
וייבולות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר.
טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיכנסו לארץ
יתחילו למנות שמטין וייבולות, ויקדשו בתי ערי חומה,

רבנו, והיה לפי שעה, שנאמר: "כי לא באתם עד עתה
 45
 ב. כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע-עשרה
 46 שנה שפכו וישחלקו. ומשם באו לשילה, ובנו שם בית
 47 של אבנים, ופרשו יריעות המשכן עליו, ולא היתה שם
 48 תקרה. ושם"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב.
 49 ובאו לנב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב. ובאו
 50 לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולם. וימי
 51 נב וגבעון שבע וחמשים שנה.
 52 ג. כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כלן
 53 לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית
 54 לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה
 55 נאמר: "ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה-מזבח
 56 לעלה לישראל", ואומר: "זאת מנוחתי עדי עד".
 57 ד. כיון שנבנה שלמה כבר מפרש במלכים. וכן בנין העתיד
 58 להבנות, אף-על-פי שהוא כתוב ביהושע, אינו מפרש
 59 ומבאר. ואנשי בית שני, כשבנו בימי עזרא, בנוהו ככונן
 60 שלמה ומעין דברים המפרשים ביהושע.
 61 ה. ואילו הן הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין בו
 62 קדש, וקדש-הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד, והוא
 63 הנקרא אולם, וישלשון נקראין היכל. ועושין מחצה אחרת
 64 סביב להיכל, וחוץ ממנו, כעין קלעי החצר שהיו במדבר.
 65 וכל המקדש במחצה זו, שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא
 66 הנקרא עזרה. והכל נקרא מקדש.
 67 ו. ועושין במקדש פלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות;
 68 וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוף
 69 לדרום; וכיור וכנו לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם
 70 לעבודה, ומקומו בין האולם למזבח משוף לדרום, שהוא
 71 שמאל הנכנס למקדש; ומזבח לקטרת; ומנורה; ושלחן;
 72 וישלשון בתוך הקדש לפני קדש-הקדשים.
 73 ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מזמין שעליו
 74 לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים מבחוץ, ומזבח
 75 הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה
 76 גבולין: עד כאן לישראל, עד כאן לפהנים. ובונים בה בתים
 77 לשאר צרכי המקדש. כל בית מהם נקרא "לשכה".
 78 ח. כשבנין ההיכל והעזרה, בנין באבנים גדולות. ואם לא
 79 מצאו אבנים, בנין בלבנים. ואין מפצלין את אבני הבנין
 80 בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ,
 81 ואחר-כך מכניסין אותן לבנין, שנאמר: "אבנים גדולות
 82 אבנים יקרות ליסד הבית, אבני גזית"; ואומר: "ומקבות
 83 והגזון כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו".
 84 ט. ואין בנין בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים או
 85 בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה,
 86 אלא של אבנים או לבנים.
 87 י. ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן,
 88 אף-על-פי שהיא עומדת במקומה, הואיל ונתחלקלה
 89 פסולה, ואסור לכהן העובד לעמד עליה בשעת העבודה
 90 עד שתקבע בארץ.

יא. יראה לי, שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנקרתה
 2 עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה
 3 להם; אבל שאר כל הארצות שפושב מלך ממלכי ישראל -
 4 הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובנותן ככל ישראל.
 5 יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבנתה עם
 6 אחיו? מפני שהבדל לעבד את יי, לשרתו ולהורות דרכיו
 7 הישרים ומשפטי הדיקים לרבים; שנאמר: יורו משפטיך
 8 ליעקב ותורתך לישראל. לפיכך הבדלו מדרכי העולם: לא
 9 עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוהלין, ולא זוכין לעצמן
 10 בכח גופן. אלא הם חיל השם, שנאמר: ברוך יי חילו; והוא
 11 ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: אני חלקך ונחלתך.
 12 יג. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מפל באי
 13 העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד
 14 לפני יי לשרתו ולעבדו, לדעה את יי, והלך ישר כמו
 15 שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים
 16 אשר בקשו בני האדם - הרי זה נחקדש קדש קדשים, ויהיה
 17 יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם
 18 הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לפהנים ללוים. הרי דוד
 19 עליו השלום אומר: יי מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי.
 20 בריך רחמנא דסינן

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תש"ע

שאלו שלום וירושלים ישליו אהביך

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע. וזהו סדורן:
 א. הלכות בית הבחירה.
 ב. הלכות כלי המקדש והעובדים בו.
 ג. הלכות ביאת מקדש.
 ד. הלכות אסורי מזבח.
 ה. הלכות מעשה הקרבנות.
 ו. הלכות תמידין ומוספין.
 ז. הלכות פסולי המקדשין.
 ח. הלכות עבודת יום הכפורים.
 ט. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש מצות לא
 35 תעשה, וזה הוא פרטן: א) לבנות בית המקדש. ב) שלא
 36 לבנות המזבח גזית. ג) שלא לעלות עליו במעלות. ד) ליראה
 37 מן המקדש. ה) לשמרו סביב. ו) שלא להשבית שמירתו.
 38 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו
 41 הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר:
 42 "ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם
נעשו מתחלתן להדיוט, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה,
עד שלא נשתמש בהם גבוה - ראשי להשתמש בהן הדיוט,
ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות
שחצבן מתחלה לבית-הכנסת, אין בונין אותן להר הבית.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שני

א. המזבח מקומו מבין ביתו, ואין משנין אותו ממקומו
לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל". ובמקדש
נצמד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המוריה";
ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה'
בירושלים, בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו, אשר
הכין במקום דוד בגן ארנון היבוס".

ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה
המזבח בגן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח
ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן
התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב
אדם הראשון קרבן כשנבא. ומשם נבא. אמרו חכמים:
אדם ממקום כפרתו נבא.

ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש.
ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעמיד להבנות עשוהו,
ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה.

ד. ושלשה נביאים עלו עמקם מן הגולה: אחד העיד להן
על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד
להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף-על-פי
שאין שם בית.

ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה
ושעמיד להעשות - כלן עשר אמות גבה כל אחד מהן. וזה
הפסוק בתורה "ושלש אמות קמתו" - מקום המערכה
בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העמיד להבנות, מדת
ארפו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות.

ו. עשר אמות של גבה המזבח, מהן באמה בת חמשה
טפחים, ומהן באמה בת ששה טפחים. ושאר כל אמות
הבנין באמה בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח נ"ח טפחים.

ז. וכך היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים וכנס
חמשה טפחים, וזהו יסוד. נמצא רחב שלשים אמה ושני
טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים. עלה שלשים
טפחים וכנס חמשה טפחים, וזהו סוכב. [עלה שמונה-עשר
טפחים, וזהו מקום המערכה]. נמצא רחבו שמונה ועשרים

אמה וארבעה טפחים על שמונה ועשרים אמה וארבעה
טפחים. [עלה שמונה-עשר טפחים, וכונס לקרן זווית של
השמונה-עשר בנין חלול מרבע לכל ארבע קרנות]. ומקום

הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הכהנים
אמה סביב. נמצא מקום המערכה רחבו עשרים וארבע
אמות וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה

טפחים.

יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח
הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית אלהינו". ומפארין
אותו ומזיזין כפי כחן. אם יכולין לטווח אותו בזהב ולהגדיל
במעשיו - הרי זו מצוה.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "ובימים הקים
את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה. ועוסקין בבנין
מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חביין לבנות ולסעד
בעצמן ובממונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר. ואין
מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין בית-המקדש
דוחה יום-טוב.

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בגין אבנים גזית. וזה
שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר
באדמה, שלא יבנוהו לא על-גבי כפין ולא על-גבי מחלות.
וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו,
שאינו רשות אלא חובה.

יד. כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה הצפרן, כספין של
שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר: "אבנים
שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני
מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד שמגיעין למקום
הנפר שאינו מקום עבודה ובנין, ומוציאין ממנו האבנים,
או מן הים הגדול, ובונין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות
שלמות היו.

טו. אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו - פסולין, ואין
להם פדיון, אלא נגזזים. כל אבן שנגע בה הפרזל,
אף-על-פי שלא נפגמה, פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש,
שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן
שנגע בה פרזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא
תבנה אתהן גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה.

טז. אבן שנפגמה או שנגע בה פרזל אחר שנבנית במזבח
או בכבש - אותה האבן פסולה, והשאר כשרות. ומלבנין
את המזבח פעמים בשנה: בפסח ובהג. וכשמלבנין אותו
- מלבנין במפה, אבל לא בכפיס של פרזל, שמא יגע באבן
ויפסל.

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה
במעלת על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח,
מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא כבש.
והעולה במעלות על המזבח - לוקה. וכן הנותץ אבן אחת
מן המזבח או מפל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך
השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתצתם את מזבחתם וגו', לא
תעשון בן לה' אלהיכם".

יח. המנורה וכליה, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי
שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאו
של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדיל, ואם
העשירים - עושין אותן של זהב. אפלו המזקקות והשפודין
והמגפרות של מזבח העולה, והמדות - אם יש כח בצבור,
עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה מחפין אותן זהב,
אם מצאה ידם.

יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שלישי

ח. גבה כל קרן וקרן חמשה טפחים, ורבוע כל קרן אמה
על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו מתוכן. וגבה מקום
המערכה שמונה-עשר טפחים. נמצא חצי גבה המזבח כ"ט
טפחים מסוף הסובב ולמטה.

ט. וחוט של סקרא היה חוגר באמצע המזבח [כששה
טפחים מסוף הסובב ולמטה] להבדיל בין דמים העליונים
לדמים התחתונים. ונמצא גבהו מן הארץ עד מקום
המערכה תשע אמות פחות טפח.

י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב,
אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון ומערב, ואוכל
בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת, וקרן דרומית-מזרחית
לא היה לה יסוד.

יא. ובקרן מערבית-דרומית היו שני נקבים במין שני
חטמין דקין, והן הנקראין שיתין, שהדמים יורדין בהן
ומתערבין באותה הקרן באמה, ויוצאין לנחל קדרון.

יב. ולמטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה,
וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה, שבו יורדין לשיתין
ומנקין אותה.

יג. וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, ארפו שלשים
ושתיים אמה על רחב שש-עשרה אמה. והיה אוכל בארץ
שלשים אמה מצד המזבח, ופורת ממנו אמה על היסוד
ואמה על הסובב. ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש
למזבח, כדי לתן האברים למזבח בזריקה. וגבה הכבש
תשע אמות פחות שתות עד כנגד המערכה.

יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהם פונים ליסוד
ולסובב, ומבדלין מן המזבח כמלא נימא. וחלון היתה
במערכו של כבש אמה על אמה, ורבויה היתה נקראת,
שבה נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעבר צורתה ותצא
לבית השרפה.

טו. ושני שלחנות היו במערב הכבש: אחד של שיש,
שנותנין עליו את האיברים; ואחד של כסף, שנותנין עליו
כלי השרת.

טז. כשבונים המזבח, בונים אותו בלו אטום במין צמוד,
ואין עושין בו חלל כלל, אלא מביא אבנים שלמות, גדולות
וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא, וממחה ושופף לתוך
מלבן גדול כמדתו, ובונה ועולה. ונותן בתוך הבנין גוף של
עץ או אבן בקרן דרומית-מזרחית כמדת היסוד. וכן נותן
בתוך כל קרן וקרן, עד שישלים הבנין. ויסיר הגופים
שבתוך הבנין, כדי שתשאר קרן דרומית-מזרחית בלא
יסוד, וישארו הקרנות חלולין.

יז. ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבויעו מעבכין. וכל
מזבח שאין לו קרן, יסוד וכבש ורבוע - הרי הוא פסול,
שארבעתן מעבכין. אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת
קומתו אינן מעבכין, והוא שלא יפחת מאמה על אמה ברום
שלש אמות, כשעור מקום המערכה של מזבח מדבר.

יח. מזבח שנפגם מבנינו: אם נפגם מבנינו טפח - פסול,
פחות מטפח - כשר, והוא שלא יהיה בנושאר אבן פגומה.

48

49

א. המנורה מפרשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני
כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה, שנאמר: "ובמנורה
ארבעה גביעים משקדים כפתוריה ופרחיה". ועוד פרח
שלישי היה סמוך לירכה של מנורה, שנאמר: "עד ירכה
עד פרחה".

ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו
בקנה המנורה, שממן יוצאים ששת הקנים: שלשה מצד
זה, ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים
וכפתור ופרח, והכל משקדים כמו שקדים בעשייתן.

ג. נמצאת כל הגביעים שנים ועשרים. והפרחים תשעה.
והכפתורים אחד-עשר. וכלן מעבכין זה את זה, ואפלו חסר
אחד מן השנים וארבעים מעבכ את כלן.

ד. במה דברים אמורים? כשעשאוהו זהב, אבל שאר מיני
מתכות אין עושין בה גביעים, כפתורים ופרחים. וכן מנורה
הבאה זהב, תהיה בלא כפר עם גרורותיה, ותהיה בלא מקשה
מן העששתות; ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על
משקלה, ואם היתה חלולה - כשרה.

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרופאות, בין שהיתה של
זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

ו. המלקחים והמתחות וכלי השמן אינן מכלל הכפר, שהרי
נאמר במנורה "זהב טהור", וחסר ואמר "ומלקחיה
ומחתותיה זהב טהור". ולא נאמר "גרורותיה זהב טהור",
מפני שהגרורות קבועין במנורה והם מכלל הכפר.

ז. שבעת קני המנורה מעבכין זה את זה, ושבעת גרורותיה
מעבכין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין שהיתה של
שאר מיני מתכות. וכל הגרורות קבועים בקנים.

ח. ששת הגרורות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן
המנורה, כלן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה. וזה
הנר האמצעי פניו כנגד קדש-הקדשים, והוא הנקרא נר
מערבי.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא, שפיהן רחב
ושוליהן קצר. והכפתורים במין תפוחים ברותיים, שהן
ארפין מעט, כביצה ששני ראשיה בדין. והפרחים כמו פרחי
העמודים, שהן במין קערה ושפתה כפולה לחוץ.

י. גבה המנורה היה שמונה-עשר טפח. הרגלים והפרח
שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור
ופרח. וטפחים חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו,
אחד הילך ואחד הילך, ונמשכים ועולין כנגד גבה המנורה.
וטפח חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד
הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח
חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילך
ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים
חלק. ונשתיירו שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, כפתור
ופרח.

93

אָהרן וְהַצִּנְעָנָה וְשִׁמְעוֹן הַמִּשְׁכָּה. וְכָל אֱלוֹ לֹא חֲזָרוּ בְּבֵית שְׁנִי. 47
וְאַף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין 48
בְּרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאַלִין בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד עֹמֵד כָּהֵן 49
לְאוֹרִים וְלִלְתָּמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֲלֹא לְהַשְׁלִים 50
שְׁמֵנָה בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַסֵּר בְּגָדִים. 51
ב. בְּבֵית רֵאשׁוֹן הָיָה כְּתָל מִבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין 52
קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, עָבִיו אֲמָה. וְכִינּוֹן שִׁבְנוּ הַבַּיִת שְׁנִי נִסְתַּפֵּק 53
לָהֶם אִם עָבִי הַכְּתָל הָיָה מִמֵּדֶת הַקֹּדֶשׁ אוֹ מִמֵּדֶת 54
קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, לְפִיכֹךְ עָשׂוּ קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים עָבִיו עֲשָׂרִים 55
אֲמָה תְּמִימוֹת, וְעָשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים אֲמָה תְּמִימוֹת, וְהִנִּיחוּ 56
אֲמָה יְתֵרָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים. וְלֹא בָנוּ כְּתָל 57
בְּבֵית שְׁנִי, אֲלֹא עָשׂוּ שְׁתֵּי פְּרוּכּוֹת: אַחַת מִצַּד 58
קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, וְאַחַת מִצַּד הַקֹּדֶשׁ, וּבִנְיָהֶן אֲמָה, כְּנֶגֶד עָבִי 59
הַכְּתָל שֶׁהָיָה בְּרֵאשׁוֹן. אֲכָל בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן לֹא הָיְתָה שָׁם 60
אֲלֹא פְּרָכָת אַחַת בְּלִבְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִבְדִּילָהּ הַפְּרָכָת לָכֶם 61
וְגו'". 62
ג. הַחֵיכָל שִׁבְנוּ בְּנֵי-גִּזְלָה הָיָה מֵאָה אֲמָה עַל מֵאָה אֲמָה 63
עַל רוּם מֵאָה. וְכֵן הָיְתָה מֵדֶת רוּמוֹ: בָּנוּ גִבָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת 64
אַטּוּם סָתוּם כְּמוֹ יִסּוֹד לוֹ. וְרוּם כְּתָלֵי הַבַּיִת אַרְבָּעִים אֲמָה. 65
וְרוּם הַכִּיּוֹר שִׁבְתִּיקָרָה אֲמָה. וְעַל גִּבּוֹ גִּבָּה שְׁתֵּי אַמּוֹת פְּנוּי, 66
שִׁיכָנֶס בּוֹ הַדֶּלֶף, וְהוּא הַנִּקְרָא "בֵּית-דִּלְפָּא". וְעָבִי הַתִּקְרָה 67
שֶׁעַל-גִּבּוֹ בֵּית-דִּלְפָּא אֲמָה. וּמַעֲזִיבָה גִבָּה אֲמָה. וְעַלֶּיהָ 68
בְּנוּיָה עַל-גִּבּוֹ, גִּבָּה כְּתָלִיָּה אַרְבָּעִים אֲמָה. וּבְגִבָּה גִבָּה אֲמָה 69
כִּיּוֹר. וְאַמְתָּם גִּבָּה בֵּית-דִּלְפָּא. וְאַמָּה תִּקְרָה. וְאַמָּה 70
מַעֲזִיבָה. וּגִבָּה הַמַּעֲקָה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְטֵס שֶׁל בְּרִזָּל כְּמוֹ סִיף 71
גִּבָּהוּ אֲמָה, עַל-גִּבּוֹ הַמַּעֲקָה סָבִיב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנּוּחוּ עָלָיו 72
הַעוֹפּוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא "כֶּלֶה עוֹרֵב". הָרִי הַכֹּל מֵאָה אֲמָה. 73
ד. מִן הַמַּעֲרֵב לַמִּזְרָח מֵאָה אֲמָה. וְהוּא חֲשׁוּבֹנָה: אַרְבָּעָה 74
כְּתָלִים זֶה לַפָּנִים מִזֶּה, וּבִנְיָהֶן שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין 75
הַכְּתָל הַמַּעֲרָבִי וּבֵין הַכְּתָל שֶׁלְּפָנִים מִמֶּנּוּ - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; 76
וּבֵין כְּתָל שְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי - שֵׁשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כְּתָל שְׁלִישִׁי 77
וּרְבִיעִי - שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְאֵלּוּ הַמִּדּוֹת הֵן שֶׁל עָבִי הַכְּתָל עִם 78
הַמְּקוֹם הַפְּנוּי שֶׁבֵּין שְׁנֵי כְּתָלִים. וְאַרְךָ קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים - 79
עֲשָׂרִים אֲמָה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכּוֹת הַמִּבְּדִילוֹת בֵּינוֹ וּבֵין 80
הַקֹּדֶשׁ - אֲמָה. וְאַרְךָ הַקֹּדֶשׁ - אַרְבָּעִים אֲמָה. וְעָבִי הַכְּתָל 81
הַמִּזְרָחִי, שָׁבוּ הַשָּׁעַר - שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְהָאוֹלָם - אַחַת-עָשָׂרָה 82
אֲמָה. וְעָבִי כְּתָל הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ אַמּוֹת. נִמְצָא הַכֹּל מֵאָה 83
אַמָּה. 84
ה. מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם מֵאָה אֲמָה: עָבִי כְּתָל הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ 85
אַמּוֹת. וּמִכְּתָל אוֹלָם עַד כְּתָל הַקֹּדֶשׁ - עָשָׂר אַמּוֹת. וְכְּתָלִי 86
הַקֹּדֶשׁ שֶׁשָּׁה כְּתָלִים זֶה לַפָּנִים מִזֶּה, וּבִנְיָהֶן חֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת 87
פְּנוּיִין. בֵּין כְּתָל חִיצוֹן וּבֵין הַשְּׁנִי - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין שְׁנֵי 88
וּשְׁלִישִׁי - שְׁלֹשׁ אַמּוֹת; וְחֲמֵשׁ בֵּין שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי; וּבֵין 89
רְבִיעִי וְחֲמִישִׁי - שֵׁשׁ; וּבֵין חֲמִישִׁי וְכְּתָל הַפְּנִימִי - שֵׁשׁ. 90
נִמְצָא הַכֹּל אַרְבָּעִים אֲמָה מִצַּד זֶה וְאַרְבָּעִים אֲמָה מִצַּד 91
שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וְרוּחַב הַבַּיִת מִבְּפָנִים - עֲשָׂרִים. הָרִי מֵאָה אֲמָה. 92
ו. הַפֶּשֶׁשׁ וְהוּא שָׁעַר הַקָּטָן, וְשְׁנֵי פֶשֶׁשִׁין הָיוּ לַחֵיכָל 93
מִצַּדֵּי הַשָּׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁבְּאַמְצָע: אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם. 94

י. אָכֵן הָיְתָה לַפָּנִי הַמְּנוֹרָה, וּבָהּ שְׁלֹשׁ מַעְלּוֹת, שֶׁעַלֶּיהָ 1
כָּהֵן עוֹמֵד וּמְטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּמְנִיחַ עָלֶיהָ כְּלֵי שְׁמֵנָה 2
וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתוּתֶיהָ בְּשַׁעַת הַטָּכָה. 3
יב. הַשְּׁלֶחֶן הָיָה אָרְכוֹ שְׁנַיִם-עָשָׂר טַפָּח, וְרוּחְבוֹ שֵׁשָׁה 4
טַפָּחִים. וְהָיָה מִנְּחָ אָרְכוֹ לְאַרְךָ הַבַּיִת, וְרוּחְבוֹ לְרוּחַב הַבַּיִת. 5
וְכֵן שָׁאֵר כָּל הַכֵּלִים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, אָרְכָּן לְאַרְכוֹ שֶׁל בַּיִת וְרוּחְבוֹן 6
לְרוּחַב הַבַּיִת, חוּץ מִן הָאֲרוֹן, שֶׁהָיָה אָרְכוֹ לְרוּחַב הַבַּיִת. וְכֵן 7
גֵּרוֹת הַמְּנוֹרָה כְּנֶגֶד רוּחַב הַבַּיִת, בֵּין הַצָּפוֹן וּבֵין הַדָּרוֹם. 8
יג. אַרְבָּעָה סְנִיפִין שֶׁל זָהָב הָיוּ לְשֶׁלֶחָן, מִפְּצָלִין בְּרֵאשִׁיָּהוּ, 9
שֶׁהָיוּ סוּמְכִין בָּהֶן שְׁתֵּי הַמַּעְרָכוֹת שֶׁל לָחֶם הַפָּנִים: שְׁנַיִם 10
מִסָּדֵר זֶה, וּשְׁנַיִם מִסָּדֵר זֶה. וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה 11
"וְקִשּׁוֹתֵיהֶם". 12
יד. וּשְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים קָנִים שֶׁל זָהָב, כָּל אֶחָד מֵהֶן כְּחֹצֵי 13
קֶנֶה חֲלוּל, הָיוּ לוֹ: אַרְבָּעָה-עָשָׂר לְסָדֵר זֶה, וְאַרְבָּעָה-עָשָׂר 14
לְסָדֵר זֶה. וְהֵם הַנִּקְרָאִים "מְנִקְיוֹתֵיהֶם". וְשְׁנֵי הַכִּיּוֹתִין שֶׁמְנִיחִין 15
בָּהֶן הַלְּבוֹנָה עַל הַשְּׁלֶחָן בְּצַד הַמַּעְרָכוֹת, הֵן הַנִּקְרָאִין 16
"כַּפּוֹתֵיהֶם". וְהַדְּפוּסִין שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם לָחֶם הַפָּנִים, הֵם 17
הַנִּקְרָאִים "קַעֲרוֹתֵיהֶם". 18
טו. אֵלּוּ הָאֲרָבָעָה-עָשָׂר קָנִים: נוֹתֵן הַחֵלֶה הַרֵאשׁוֹנָה עַל 19
עֲצָמוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן, וְנוֹתֵן בֵּין רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שְׁלֹשָׁה קָנִים, 20
וְכֵן בֵּין כָּל חֵלֶה וְחֵלֶה שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבֵין שְׁשִׁית וְחֲמִישִׁית 21
שְׁנֵי קָנִים בְּלִבְדּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין עַל הַשְּׁשִׁית אַחֲרָתָה. נִמְצָאוּ 22
אַרְבָּעָה-עָשָׂר כָּל מַעְרָכָה וּמַעְרָכָה. 23
טז. וְשְׁנֵי שְׁלֶחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת: 24
אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ, נוֹתֵנִין עָלָיו לָחֶם הַפָּנִים בְּכִנִּיסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל 25
זָהָב, נוֹתֵנִין עָלָיו לָחֶם בִּיצִיאָתוֹ. שֶׁמַּעְלִין בְּקֹדֶשׁ, וְלֹא 26
מוֹרִידִין. 27
יז. מִזְבֵּחַ הַקֶּטֶרֶת הָיָה מִרְבַּע אֲמָה עַל אֲמָה. וְהוּא נִתָּן 28
בַּחֵיכָל מִכּוֹן בֵּין הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם, מִשּׁוּם בֵּין הַשְּׁלֶחָן וְהַמְּנוֹרָה 29
לְחוּץ. וְשֶׁלֶשְׁתֵּן הָיוּ מְנַחִין מִשְׁלִישׁ הַחֵיכָל וּלְפָנִים, כְּנֶגֶד 30
הַפְּרָכָת הַמִּבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים. 31
יח. הַכִּיּוֹר הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עָשָׂר דֵּד, כְּדֵי שִׁיְהִיוּ כָּל הַכֹּהֲנִים 32
הָעוֹסְקִים בַּתְּמִיד מְקַדְשִׁים מִמֶּנּוּ בְּאֶחָד. וּמוֹכְנֵי עָשׂוּ לוֹ, 33
שִׁיְהִיוּ בָּהּ הַמִּים תְּמִיד, וְהָיָה חַל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמִּים שֹׁבָה 34
נִפְסָלִין בְּלִיָּה, שֶׁהַכִּיּוֹר מְכַלֵּי הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ, וְכָל דָּבָר 35
שִׁיְתַקְדָּשׁ בְּכָל־קֹדֶשׁ אִם לֹן - נִפְסָל. 36
יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע 37
פרק רביעי 38
א. אָכֵן הָיְתָה בְּקֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים בְּמַעְרְבוֹ, שֶׁעַלֶּיהָ הָיָה הָאֲרוֹן 39
מִנְּחָ. וְלִפְנָיו צִנְצֻנָּה הֶמֶן וּמִטָּה אֲהָרֹן. וּבְשַׁעַת שִׁבְנָה שְׁלֵמָה 40
אֶת הַבַּיִת, וַיֵּדַע שֶׁסּוּפוֹ לְתֹרֵב, בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לָגֹנוּ בּוֹ הָאֲרוֹן 41
לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמָקוֹת וְעַקְלָקְלוֹת. וַיֵּאשְׁהִיּוּ הַמֶּלֶךְ צִוָּה 42
וַיִּגְזֹז בְּמִקְוֶה שִׁבְנָה שְׁלֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּאמֶר לְלוֹאִים 43
הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לֵאמֹר: תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ 44
בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֵמָה בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא 45
בְּכַתֵּף, עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'". וַיִּגְזֹז עִמּוֹ מִטָּה 46

י. כָּל אֱלֹהֵי הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שֶׁבֵּין הַפְּתִילִים הֵם הַנִּקְרָאִים
תַּאֲמִים. נִמְצְאוּ תַּאֲמִים הַמְּקִיפִין לַמִּקְדָּשׁ: חֲמִשָּׁה מִן הַצָּפוֹן,
וְחִמִּשָּׁה מִן הַדְּרוֹם, וְשִׁלְשָׁה מִן הַמַּעֲרָב. וְשִׁלְשׁ דְּיוּטוֹת הֵיוּ,
דְּיוּטָא עַל-גְּבֵי דְּיוּטָא. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה-עָשָׂר תַּאֲמִים בְּדְרוֹם:
חֲמִשָּׁה עַל-גְּבֵי חֲמִשָּׁה, וְחִמִּשָּׁה עַל גְּבִיהֶן. וְכֵן בַּצָּפוֹן
חֲמִשָּׁה-עָשָׂר. וְשִׁמּוֹנָה תַּאֲמִים הֵיוּ בַּמַּעֲרָב: שְׁלֹשָׁה עַל-גְּבֵי
שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנַיִם עַל גְּבִיהֶן בְּדְיוּטָא אַחַת. הַכֹּל ל"ח תַּאֲמִים.
יא. שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים הֵיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַתַּאֲמִים: אֶחָד
לְתֵּא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֵּא מִן הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתֵּא שְׁעַל
גְּבִיו. וַיִּקְרָן מְזֻרְחִית-צְפוֹנִית בְּתֵּא שֶׁבְּדְיוּטָא הָאֲמִצְעִית הֵיוּ
חֲמִשָּׁה פְּתָחִים: אֶחָד לְתֵּא מִיָּמִין, וְאֶחָד לְתֵּא שְׁעַל גְּבִיו,
וְאֶחָד לְמִסְבָּה, וְאֶחָד לְתֵּא שִׁישׁ בּוֹ הַפֶּשֶׁשׁ, וְאֶחָד לְהִיכָל.
יב. וּמִסְבָּה הִיְתָה עוֹלָה מִקְרָן מְזֻרְחִית-צְפוֹנִית לְקֶרֶן
צְפוֹנִית-מַעֲרָבִית, שִׁבְּהָ הֵיוּ עוֹלִין לַגִּגֹּת הַתַּאֲמִים. הִיְתָה עוֹלָה
בַּמִּסְבָּה וּפְנֵי מַעֲרָב. הֵלֶךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַצָּפוֹן עַד שְׁהוּא
מִגִּיעַ לַמַּעֲרָב. הִגִּיעַ לַמַּעֲרָב, הִפֹּךְ פְּנֵיו לְדְרוֹם. הֵלֶךְ אֶת כָּל
פְּנֵי הַמַּעֲרָב עַד שְׁהוּא מִגִּיעַ לְדְרוֹם. הִגִּיעַ לְדְרוֹם, הִפֹּךְ פְּנֵיו
לְמִזְרָח, וְהִיְתָה מֵהֶלֶךְ לְדְרוֹם עַד שְׁהוּא מִגִּיעַ לַפְּתָחָה שֶׁל
עֲלִיָּה, שֶׁפְּתָחָה שֶׁל עֲלִיָּה הִיְתָה פְּתוּחַ לְדְרוֹם.
יג. וּבַפְּתָחָה שֶׁל עֲלִיָּה הֵיוּ שְׁתֵּי כְּלוֹנוֹסוֹת שֶׁל אֶרֶז, שֶׁבִּהְיוּ
עוֹלִין לַגִּגֹּת שֶׁל עֲלִיָּה. וְרֹאשֵׁי פֶסֶסֶפִּין הֵיוּ מְבַדִּילִין בְּעֲלִיָּה
בֵּין גִּג הַקֹּדֶשׁ לַגִּג קֹדֶשׁ-הַקְּדָשִׁים. וְלֹאִלֵּין הֵיוּ פְּתוּחִין בְּעֲלִיָּה
לְבֵית קֹדֶשׁ-הַקְּדָשִׁים, שֶׁבִּהְיוּ מְשִׁלְשִׁלִין אֶת הָאֲמִנִּין בְּתִבּוֹת,
כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְוּנוּ עֲיִינֵיהֶם מִבֵּית קֹדֶשׁ-הַקְּדָשִׁים. וּפַעַם אַחַת
בַּשָּׁנָה מִפֶּסַח לְפֶסַח מְלַבְּנִין אֶת הַהִיכָל.

שֶׁבְּדְרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מְעוֹלָם, וְעָלְיוֹ הוּא מִפָּרֶשׁ עַל-יָדֵי
יְחִזְקָאל: "הַשָּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפְתָּח"; וְשֶׁבְּצָפוֹן בּוֹ
נִכְנָסִין. וּמֵהֶלֶךְ בֵּין שְׁנֵי הַפְּתִילִים עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְמָקוֹם פְּתוּחַ
לְקֹדֶשׁ מִשְׁמָאלוֹ, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַהִיכָל, וּמֵהֶלֶךְ עַד שְׁעַר
הַגְּדוֹל וּפְתוּחוֹ.
ז. הַשָּׁעַר הַגְּדוֹל הִיְתָה רְחִבּוֹ עָשָׂר אַמּוֹת וְגִבְהוֹ עָשָׂרִים אַמָּה.
וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הֵיוּ לוֹ: שְׁתֵּים בַּפְּנִים וּשְׁתֵּים בַּחוּץ.
וְחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפְּתָח לְכַסּוֹת עֲבִיו שֶׁל כְּתָל,
וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַבֵּית לְכַסּוֹת אַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת.
ח. פְּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם הִיְתָה גְבוּהָ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרִחְבּוֹ עָשָׂרִים,
וְלֹא הִיְתָה לוֹ שְׁעָרִים. וְחֲמִשׁ מִלְּתֵרִיּוֹת שֶׁל מִילָא הֵיוּ עַל-גְּבֵי
פְּתָחוֹ מְלִמְעָלָה, הַתְּחִתוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַפְּתָח אַמָּה מִזָּה
וְאַמָּה מִזָּה, וְכָל אַחַת מִחֲמִשָּׁתָן עוֹדֶפֶת עַל שְׁלֹמֶשֶׁת מִמֶּנָּה
אַמָּה מִזָּה וְאַמָּה מִזָּה. נִמְצְאוּ הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אַמָּה. וְנִדְבָּךְ
שֶׁל אֲבָנִים הִיְתָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת.
ט. הַהִיכָל הִיְתָה בְּנִינָה רְחִב מִלְּפָנָיו וְצָר מֵאַחֲרָיו כְּמוֹ אֲרִי.
וְיִצְיָעִים הֵיוּ מְקִיפִין לְבֵית כָּלוֹ מִסְבִּיב חוּץ לְכְתֹל הַמִּסְבָּה.
וְיִצְיָע הַתְּחִתוֹנָה חֲמִשׁ. וְרֹכֵד עַל גִּבְהָ שֵׁשׁ. וְיִצְיָע אֲמִצְעִית
שֵׁשׁ. וְרֹכֵד עַל גִּבְהָ שִׁבְעָה. וְהָעֲלִיּוֹנָה שִׁבְעָה. שְׁנֵאמַר: "הַיִּצְיָע
הַתְּחִתָּנָה וְגו'". וְכֵן הֵיוּ הַשְּׁלֹשׁ יִצְיָעִים מְקִיפִים לְבֵית
מִשְׁלֹשָׁה רִחוּתָיו. וְכֵן סְבִיב לְכְתֹלֵי הָאוֹלָם מִלְּמַטָּה עַד
לְמַעְלָה כָּךְ הָיוּ: אַמָּה אַחַת חֶלֶק, וְרֹכֵד שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְאַמָּה
חֶלֶק, וְרֹכֵד שְׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה. וְנִמְצְאוּ הָרֹכֵדִין מְקִיפִין
לְכְתֹלִים. רְחִב כָּל רֹכֵד שְׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה, וּבֵין כָּל
רֹכֵד וְרֹכֵד אַמָּה. וְרֹכֵד הָעֲלִיּוֹן הִיְתָה רְחִבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

בְּחֹלֶב, וְלוֹקָה מְשׁוּם הַבְּעָרָה". וְשֵׁם אָמְרוּ: "אִפִּיק
(הַשְּׂמֵט, מִן הַמִּנִּין) הַבְּעָרָה וְעֵלִיל (וְהַכֵּס, צָרָה לַמִּנִּין)
עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ", וְאַזְהִרְתִּיהָ מִהֶכָּא: "וְאַשְׁרִיָּהֶם
תִּשְׁרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם"
(דְּבָרִים יב, ג'ד). וּבִגְמָרָא חֲלִין (שם) אָמְרוּ: "לְהִכִּי
אִפְקָה רְחֻמָּנָא לְאַכִּילָה בְּלִשׁוֹן בָּשׂוּל (לִכְךָ)
הַתְּבֹטָא הַתּוֹרָה בְּאִסּוּר הָאֲכִילָה בְּלִשׁוֹן שֶׁל בָּשׂוּל),
כִּי הִכִּי דְּאַבְשׂוּל לְקִי אֲאַכִּילָה נְמִי לְקִי" (לְלַמֵּד
שֶׁבִשְׁם שְׁלוֹקָה עַל הַבִּישׂוּל כִּי לֹקָה עַל הָאֲכִילָה).
וּבְפֶרֶק ב' מִפְּסָחִים (כַּה). אָמְרוּ עַל בָּשָׂר בְּחֹלֶב:
"לְהִכִּי לֹא כְּתִבּ בִּיה רְחֻמָּנָא אֲכִילָה בְּגוּפוֹ
(וְלֹמַדִּים זֹאת מִמָּקוֹם אַחֵר). לְמִימָרָא (לְלַמֵּדנוּ)
שְׁלֹקִין עָלָיו אֲפִלּוּ שְׁלֹא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָנוּ". וְזָכוּר זֹאת.
וְכֵאן רְאוּי לִי לְהַעֲבִיר עַל כָּלֵל גְּדוֹל שֶׁעֲדִין לֹא

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תש"ע

מצות לא תעשה קפז. קפו.
קפט. קצ. קצא. קצב.
הַמִּצְוָה הַקִּפ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאַכּוֹל
בָּשָׂר בְּחֹלֶב, וְהוּא אָמְרוּ עוֹד (בְּנוֹסֶף לַשְּׁמוֹת כג):
"לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֹלֶב אִמּוֹ" (שְׁמוֹת לד, כז) בְּפַעַם
שְׁנִיָּה — שֶׁהַפְּנוּנָה בּוֹ אִסּוּר הָאֲכִילָה. וּבִגְמָרָא
חֲלִין (קיד). אָמְרוּ: בָּשָׂר בְּחֹלֶב לֹקָה עַל בָּשׂוּלוֹ
וְלוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ. וּבִגְמָרָא מְפֹת (כא): אָמְרוּ:
"הַמִּבְשַׁל גִּיד הַנִּשָּׂה בְּחֹלֶב בְּיוֹם טוֹב וְאַכְלוֹ —
לֹקָה חֲמִשׁ מִלְּקִיּוֹת: לֹקָה מְשׁוּם אוֹכֵל גִּיד,
וְלוֹקָה מְשׁוּם מִבְשַׁל גִּיד (שֶׁאִסּוּר בְּאֲכִילָה — וְהִי
זֶה בָּשׂוּל שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ בְּיוֹם-טוֹב), וְלוֹקָה מְשׁוּם
מִבְשַׁל בָּשָׂר בְּחֹלֶב, וְלוֹקָה מְשׁוּם אוֹכֵל בָּשָׂר

חם ושוֹרֵף עַד שִׁיכְנָה גְרוֹנוֹ וּמִכְאִיבוּ בִשְׁעַת
בְּלִיעָתוֹ וְכִיּוּצָא בָּזֶה: — הָרִי זֶה פָּטוּר. זוֹלָתִי
בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב, שֶׁהוּא חֵיב עַל אֲכִילָתוֹ וְאִפְלוּ לֹא
נִהְיָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פסחים כה:), וְכֵן כָּלֵאִי
הַפָּרֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר לְקַמֵּן (לֹא תַעֲשֶׂה קֶצֶג — שִׁיעוּר
ק), וְהֵבֵן כָּל-הַכֶּלֶלִּים הָאֵלֶּה וַיִּזְכּוּר אוֹתָם. וּכְבָר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק ח' מִחֲלִין.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְבָּשֶׁל
בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי
בְּחֶלֶב אֱמוֹ" (שמות כג, יט), וְהַמְבָּשֶׁלוֹ — לוֹקָה
אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא אָכְלוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָ בַכֹּמָה
מְקוֹמוֹת בַּתְּלִמּוּד.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל לֶחֶם
הַעֲשׂוֹי מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר
בְּנִיסָן (שֶׁאִזּוּ מִקְרִיבִים אֶת הָעוֹמֵר מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה),
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקִלִּי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ"
(ויקרא כג, יד) וְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ כְּזִית — לוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה מֵאָה וְתַשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה
שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל קִלִּי (תְּבוּאָה קְלוּיָה לְצוּרֶךְ
אֲכִילָה) תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר
בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקִלִּי וְכֶרֶם לֹא
תֹאכְלוּ". וְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ כְּזִית — לוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַקַּצ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל
כֶּרֶם (גִּרְגֵּרִי שִׁיבּוּלָה, קְלוּיָה כְּשֶׁהִיא בִּאֲבָה; מִלֵּאָה
בִּגְרִירִיָּה) הַחֲדָשׁ (מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה) קֹדֶם עֲבוּר יוֹם
שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם
וְקִלִּי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וּכְבָר
קֹדֶם לָנוּ לְשׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם (כְּרִיתוֹת ה.): "אֲכַל לֶחֶם
קִלִּי וְכֶרֶם — חֵיב עַל כָּל-אֶחָד וְאֶחָד". וּבִבְרָאֵנוּ
אֶת-זֶה תְּכִלִּית בְּאוֹר בְּכֹלל הַתְּשִׁיעִי מִן-הַכֶּלֶלִּים
(הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאֲמָר (לִסְפָּר) זֶה עֵינֵי עֲלִיו
שֶׁם. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַחֲדָשׁ בַּפֶּרֶק ז' מִמִּנְחֹת
(ע.) וּבַכֹּמָה מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת וְחֻלָּה
(פֶּרֶק א' מִשְׁנָה א.).

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל
אֶת-הַעֲרֵלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בְּשֶׁלֶשׁ שְׁנוֹתָיו
הָרֵאשׁוֹנוֹת), וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם
עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל" (שם יט, כג), וְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ כְּזִית
— לוֹקָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמִּסְכָּת

הַזְּכָרִתּוֹ וְהוּא, שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי
בְּחֶלֶב אֱמוֹ" נִכְפָּל בַּתּוֹרָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (שְׁמוֹת כד,
יט, לר, כו. דְּבָרִים יד, כא). וְאָמְרוּ מַעֲתִיקֵי הַשְּׂמוּעָה
שֶׁכָּל-לֹאֹ מֵהֶם יֵשׁ בּוֹ (מִשְׁמַע) לְעִנְיָן נִפְרָד. אָמְרוּ
(מְכִילָתָא פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "חֵד לְאִסוּר אֲכִילָה וְחֵד
לְאִסוּר הִנָּאָה וְחֵד לְאִסוּר בִּשּׁוּל". וְאָפְשָׁר לְמַקְשָׁה
לְהַקְשׁוֹת עָלֵי וְלוֹמַר: לָמָּה מְנִית אִסוּר אֲכִילָתוֹ
וְאִסוּר בִּשּׁוּלוֹ שְׁתֵּי מִצְוֹת וְלֹא מְנִית אִסוּר הִנָּאָתוֹ
מִצְוָה שְׁלִישִׁית? יֵדַע הַמַּקְשָׁה שֶׁאִסוּר הִנָּאָה אֵין
רְאוּי לְמִנּוּתוֹ מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה, לְפִי שֶׁהוּא וְאִסוּר
אֲכִילָה עֵינֵן אֶחָד כִּיּוֹן שֶׁהֲאֲכִילָה מִיֵּן מִמִּינִי (אֶחָד
מִדְּרָכִי) הַהִנָּאָה. לְפִי שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּאִיזָה דְּבָר
שֶׁלֹא יֵאָכֵל אֵינוֹ אֶלָּא דְּגִמָּא מִדְּגִמּוֹת הַהִנָּאָה,
וְהַפְּנוּהָ שָׁאֵין נִהְיָין בּוֹ לֹא בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּזוּלָתָהּ,
וְהוּא אָמְרָם (פסחים כא:) "כָּל-מְקוֹם שֶׁנִּנְאָמַר: לֹא
תֹאכֵל, לֹא תֹאכְלוּ — אֶחָד אִסוּר אֲכִילָה וְאֶחָד
אִסוּר הִנָּאָה בְּמִשְׁמַע, עַד שִׁיִּפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב
(שְׁמוֹת כד, כג) כְּדֶרֶךְ שִׁפְרֹט בְּנִבְלָה" שֶׁנִּתְבָּאֲרָ
הֵתֵר הַהִנָּאָה בָּהּ, וְהוּא אָמְרוּ: "לִגְר אֲשֶׁר-בִּשְׁעָרֶיךָ
תִּתְּנָהּ וְאֲכִילָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי" (שם יד, כא). וְלְפִי
הַכֶּלֶל הַזֶּה אֵין רְאוּי לְמִנּוּת אִסוּר אֲכִילָה וְאִסוּר
הִנָּאָה שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְאֵלּוּ מְנִינוּ אוֹתָם שְׁתֵּי מִצְוֹת
בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב כִּי אִזּוּ הֵייוּ חֵיבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן גַּם
בְּחֶמֶץ וּבְעֵרָלָה וּבְכֶלֶאִי הַפָּרֶם, שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל-אֶחָד
מֵאֵלּוּ אַרְבַּע הַמִּצְוֹת, אִסוּר הִנָּאָה מִצְוָה בִּפְנֵי
עֲצָמָה. וְכִיּוֹן שֶׁנִּפְּלָ בְּאֵלּוּ וְלֹא נִמְנָה אֶלָּא הִלָּאוּ
שֶׁבֶא אִסוּר אֲכִילָתָם בְּלִבָּד וּבְכֹלל זֶה אִסוּר הִנָּאָה
כִּפִּי הָעֶקֶר שֶׁאָמְרָנוּ — כִּךְ נִפְּלָ גַם בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב.
נִשְׁאָרָה כָּאֵן שֶׁאֵלָה אֶחָת בְּלִבָּד וְהִיא, שֶׁאָפְשָׁר
לְאוֹמַר לוֹמַר: כִּיּוֹן שֶׁאִסוּר הִנָּאָה מוֹכֵן מֵאִסוּר
אֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוּם, אִם כֵּן לָמָּה
הִצְרִיךְ הַכְּתוּב לְלֹאֹ שְׁלִישִׁי בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב כִּדִּי
לְאִסוּר הִנָּאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרָנוּ? הַתְּשׁוּבָה לָזֶה:
שֶׁהִצְרִיךְ לָכֵן כִּיּוֹן שֶׁלֹא נִנְאָמַר בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב לְשׁוֹן
"לֹא תֹאכֵל" שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּתְּסֹר הֲאֲכִילָה וְהַהִנָּאָה,
וְלִפְיֶכֶךְ הִצְרִיךְ לְכַפּוֹל לֹאֹ אֶחָד לְאִסוּר הִנָּאָה.
וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ לֹא כָּתֹב רַחֲמָנָא
אֲכִילָה בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב, לְפִי שֶׁכָּל-מָה שֶׁנִּזְכָּר בּוֹ
אֲכִילָה אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּאֲכִילָתוֹ: אֲכַל אִם
פָּתַח פִּיו וּבִלַּע אֶחָד הָאִסוּרִין אוֹ שֶׁאָכְלוּ כִּשְׁהוּא

1 עֲרָלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעֶרְלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ הַלָּכָה
2 לְמֹשֶׁה מִסִּינִי: אֲבָל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ
3 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד.

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תש"ע

5 מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.

6 מצות עשה קמו.

7 הַמִּצְוָה הַקִּצ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֲכֹל
8 כִּלְאֵי הַפֶּרֶם (ש"נבלאו" (מיני תבואה שנזרעו לצד
9 גפנים)) בְּלִבָּד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה בָּהֶם: "פֶּן-
10 תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּרַע" (דברים כב, ט), וְכֵן בְּקִבְלָהּ
11 (חולין קטו): "פֶּן-תִּקְדָּשׁ — פֶּן-תִּוְקַד אֵשׁ",
12 כְּלוּמָר: שֶׁאִסּוּר לְהִנּוּחַ בָּהֶם. וְכֵן קִדְּם לָךְ
13 (הקדמנו כבר בסוף כלל ח) הַקָּלָל: כָּל-מָקוֹם
14 שֶׁנֶּאֱמָר: הַשֶּׁמֶר, פֶּן וְאֵל — אֵינוֹ אֵלָּא מִצְוֹת
15 לֹא-תַעֲשֶׂה. וּבִפְרָק ב' מִפְּסָחִים (כד), כִּשְׁאֲמְרוּ:
16 "כָּל-אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֵלָּא דֶּרֶךְ
17 הַנֶּאֱתָן" — כְּלוּמָר: כָּל-דִּבְרֵי שֶׁנֶּאֱסְרָה אֲכִילָתוֹ לֹא
18 יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֵלָּא אִם נִהְיָה בִּכְךָ — אָמְרוּ
19 אַחֲרֵי-כֵן: "אָמַר אֲבִי: הַפֶּל מוֹדִים בְּכִלְאֵי הַפֶּרֶם
20 שֶׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן אָפְלוּ שְׁלֹא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן. מֵאִי
21 טַעֲמָא? דִּלָּא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה, דְּכִתְיִב: "פֶּן-
22 תִּקְדָּשׁ — פֶּן תִּוְקַד אֵשׁ". וְכֵן נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
23 מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֶּת פְּלָאִים. וְגַם הִיא אֵינָה חוּבָה
24 מִן-הַתּוֹרָה אֵלָּא בְּכִלְאֵי הַפֶּרֶם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

25 הַמִּצְוָה הַקִּנ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֲכֹל
26 הַטָּבָל, וְהוּא הַדִּבְרֵי שֶׁלֹּא הִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
27 וּמַעֲשֵׂרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-
28 קִדְּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יִרְמּוּ לָהּ" (ויקרא כב,
29 טו), הָעוֹבֵר עַל זֶה, כְּלוּמָר: אוֹכֵל טָבָל — חֵיב
30 מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. הִרְמָזוּ עַל כֵּן מִמָּה שֶׁאָמַר כָּאן:
31 "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קִדְּשֵׁי", וְאָמַר בְּתְרוּמוֹת: "וְאֶת-
32 קִדְּשֵׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ" (במדבר
33 יח, לב), וְיִלְיָף (לומדים ב"גזרה שווה") חִלּוּל חִלּוּל
34 מִתְּרוּמָה שֶׁהִיא עֲוֹן מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּלְשׁוֹן
35 גְּמָרָא סְנֵהֲדִרִין (פג): "מִנֵּין לְאוֹכֵל טָבָל שֶׁהוּא
36 בְּמִיתָה? שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קִדְּשֵׁי בְּנֵי
37 יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יִרְמּוּ לָהּ" — בְּעִתִּידִים לְתַרַם
38 (כלומר, בטבל), הַכְּתוּב מְדַבֵּר" וְיִלְיָף חִלּוּל
39 מִתְּרוּמָה. רָצוּ בְּאֶמְרָם "בְּעִתִּידִים לְתַרַם" כְּאֵלוֹ

אָמַר: לֹא יִחַלְלוּ קִדְּשֵׁים שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהָרִים
אוֹתָם לָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֶת אֲשֶׁר-יִרְמּוּ
לָהּ" בְּלְשׁוֹן עֲתִיד, וְאַחֲרֵי פֶסוּק זֶה אָמַר:
"וְהֵשִׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם אֶת-קִדְּשֵׁיהֶם"
(ויקרא כב, טז), וּבְגִמְרָא מְפֹת (טז): אָמְרוּ: "יָכוֹל
לֹא יִהְיֶה חֵיבִין אֵלָּא עַל הַטָּבָל שֶׁלֹּא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ
כָּל-עֶקֶר; נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְלֹא נִטְלָה
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר
שֵׁנִי וְאָפְלוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי מִנֵּין? (שחיבים) תִּלְמוּד
לומָר: "לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו'" (דברים יב,
יז), וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיךָ וְשָׁבְעוּ"
(שם כו, יב), מֵה לְהֵלֵךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי אֵף כָּאן מַעֲשֵׂר
עֲנִי, וְאָמַר רַחֲמָנָא: לֹא תוּכַל לְאָכַל". אֲבָל כָּל-זֶה
לְמַלְקוֹת. אוֹלָם עֲוֹן מִיתָה אֵינוֹ אֵלָּא בְּתְרוּמָה
גְּדוּלָּה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן קִדְּם שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב
מִיתָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה לְלוּזִים בְּצִוּתוֹ אוֹתָם
לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר (תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר):
"וְאֶת-קִדְּשֵׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ",
שֶׁזֶה לָאוּ עַל אֲכִילַת מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן בְּטָבָל.
וּלְפִיכֵךְ חֵיבִין עֲלֵיו מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָ בְּמַסְכֶּת
דְּמָאִי. הִיוּצָא מִכָּל-זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טָבָל קִדְּם
שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר —
חֵיב מִיתָה, וְאֲזִהְרָתִיהָ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יִחַלְלוּ
אֶת-קִדְּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה זוֹ;
וְהָאוֹכֵל טָבָל אַחֵר הִפְרָשַׁת הַתְּרוּמוֹת קִדְּם הִפְרָשַׁת
כָּל-הַמַּעֲשֵׂרוֹת — חֵיב מַלְקוֹת. וְאֲזִהְרָתִיהָ מִ"לֹא-
תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל
תַּטְעָה בּוֹ. וְכֵן נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַטָּבָל בְּכִמָּה
מִקּוּמוֹת בְּמַסְכֶּת דְּמָאִי וּתְרוּמוֹת וּמַסְכֶּת מַעֲשֵׂרוֹת.
70 הַמִּצְוָה הַקִּצ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּשִׁתוֹת
71 יֵין נֶסֶךְ, וְזֶה לֹא נֶאֱמָר בּוֹ פֶּסוּק בְּרוּר בְּפִרוּשׁ, אֲבָל
72 נֶאֱמָר בְּעִבּוּדָה זֶרָה: "אֲשֶׁר חֵלֵב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
73 יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם" (שם לב, לח). מֵה זִבַּח אִסּוּר אֵף
74 יֵין אִסּוּר. וְאַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אִסּוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקִין
75 עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָסָם בְּכָל-הַתִּלְמוּד. וְהִרְאִיָּה עַל
76 הַיּוֹת יֵין נֶסֶךְ מֵאִסּוּרֵי דְּאוֹרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה
77 מִכָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אִמְרָם בְּגִמְרָא עִבּוּדָה
78 זֶרָה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרֵי תְּרוּנְהוּ
79 (שניהם אומרים): כָּל-אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בֵּין

40 והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֹתוֹ וְאֶת-בָּנוֹ לֹא תִשָּׁחֲטוּ
41 בַּיּוֹם אֶחָד" (ויקרא כב, כה). וּמִי שֶׁעָבַר וְשָׁחַט —
42 לוֹקָה. וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק
43 ה' מַחְלִין.

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תש"ע

44 מצות עשה קמז.
45 המצוה הקמ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּכִסּוּי הַדָּם
46 בַּעֲת שְׁחִיטַת הָעוֹף אוֹ הַחִיָּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
47 "וְשָׁפַךְ אֶת-דָּמּוֹ וְכִסְּהוּ בַּעֲפָר" (ויקרא יז, יג). וּכְבֵּר
48 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ו' מַחְלִין.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תש"ע

50 מצות לא תעשה שו.
51 המצוה הש"ו — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְקַחַת
52 בְּשַׁעַת צִיד אֶת קַן-הָעוֹף כָּלוּ, הָאֵם וְהָאֶפְרוּחִים,
53 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים"
54 (דברים כב, ו). וְלֹא זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה וְהוּא אָמְרוּ:
55 "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם" (שם ז). וְכָל-זֶמֶן שֶׁלֹּא
56 יִשְׁלַח וְלֹא קָיָם עָשָׂה שָׂבָה (שְׁנוּצָר מִצַּב שֶׁלֹּא יוּכַל
57 לְקַיֵּם), כְּגוֹן שֶׁמִּתְּהָ הָאֵם קָדָם שִׁישְׁלַחָנָה —
58 לוֹקָה. וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף חֲלִין
59 (מדף קלח).

יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תש"ע

60 מצות עשה קמח.
61 המצוה הקמ"ח — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּשִׁלּוּחַ הַקָּן,
62 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-
63 הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ" (דברים כב, ז). וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
64 מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מַחְלִין.

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תש"ע

65 מצות לא תעשה סא.
66 המצוה הס"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לַעֲבֹר
67 עַל שְׁבוּעַת בִּטּוּי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-
68 תִשָּׁבְעוּ בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר" (ויקרא יט, יב). וּשְׁבוּעַת
69 בִּטּוּי הִיא שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל דְּבָרִים שֶׁאֵפְשָׁר לָנוּ
70 לַעֲשׂוֹתָם אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָם כְּלִי מְנִיעָה מִצַּד
71 הַתּוֹרָה עַל דְּבָר מִהֶם שֶׁנֶּעֱשֶׂה אוֹ שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה
72 — הָרִי אָנוּ חַיִּבִּים לְקַיֵּם מִה שֶׁנֶּשְׁבַּעְנוּ עָלָיו.

1 (שנתערבו) בְּמִינָן בֵּין שְׁלֹא בְּמִינָן — (נאסרה
2 התערובת) בְּנוֹתָן טַעַם (כשהאיסור נתן טעמו
3 בתערובת), חוץ מִטָּבֵל וְיֵין נֶסֶף דְּבִמִּינָן —
4 בְּמַה-שֶּׁהוּא, וְשִׁלֹּא בְּמִינָן — בְּנוֹתָן טַעַם". הָרִי
5 זוֹ רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁיֵּין נֶסֶף מֵאֲסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה. וְגַם
6 בְּסִפְרִי (במדבר כא, א) כִּשְׁהִזְכִּירוּ אִפְּן הַתִּדְרָדְרוֹת
7 יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים לְזִנּוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב, אָמְרוּ:
8 "וְהוּא נִכְנָס וְהִצְרִצוּר מְלֹא יֵין אֲצִלָּה מִיֵּין
9 הָעֲמוּנִים — וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר יֵין שֶׁל גּוֹיִם לִישְׂרָאֵל
10 — אֲמָרָה לוֹ: רְצוֹנָךְ שֶׁתִּשְׁתֶּה וְגו'". וּמִמָּה שֶׁאָמַר
11 "וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע כְּלִי סִפֵּק שֶׁאֲחֵר-כֶּף
12 נֶאֱסַר. אָבֵל אָמְרָם (שבת יז:) בְּכָלֵל שְׁמָנָה עָשָׂר
13 דָּבָר שֶׁנֶּזְוָרוּ (חכמים) שֶׁמְכַלֵּלִם יֵינָם (שככלל זה מנו
14 יֵין גּוֹיִים), וְכֵן גַּם אָמְרָם (עבודה זרה סב:): "שְׂאֲנִי
15 יֵין נֶסֶף דָּאֲחֻמְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן" (שממקומות אלו
16 משמע, לכאורה, שהוא איסור רק מדרבנן) — הָרִי
17 כְּוִנָּתָם בְּזֶה סֵתֵם יֵינָם (סתם יֵין שֶׁל גּוֹיִים גַּם אִם לֹא
18 נִסְתַּר לַעֲבוּדָה זָרָה), לֹא יֵין נֶסֶף עֲצָמוֹ: אָבֵל יֵין נֶסֶף
19 עֲצָמוֹ הוּא אֲסוּר מִן-הַתּוֹרָה: וְהָרִי יִדְעָתָ אָמְרָם
20 (עבודה זרה ל:): "שְׁלִשָּׁה (סוגי) יֵינּוֹת (אסורים)
21 הֵם". וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶקִים
22 הָאֲחֻרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

23 המצוה הקמ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לִשְׁחַט בַּהֲמָה
24 חִיָּה וְעוֹף וְאַחֲרֵי-כֵן נֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְשֶׁאֵין לוֹ הֶכָּשֶׁר
25 אֲלֹא בְּשִׁחִיטָה בְּלִבָּד. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְנִזְבַּחְתָּ
26 מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ וְגו' כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ" (דברים יב,
27 כא), וְלִשּׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה): "וְנִזְבַּחְתָּ — מִה
28 מִקִּדְשֵׁינָךְ בְּשִׁחִיטָה אֶף חֲלִין בְּשִׁחִיטָה. כַּאֲשֶׁר
29 צִוִּיתֶךָ — מִלְּמַד שֶׁנֶּצְטוּיָה מִשֶּׁה עַל הַקָּנָה (צנור
30 הַנְּשִׁימָה) וְעַל הַנִּשְׁט (צנור הַמְּזוּן) וְעַל רֵב אֶחָד
31 בָּעוֹף וְעַל רֵב שְׁנָיִם בַּבְּהֵמָה" (שם שחט רוב
32 האחד מהם בעוף, או רוב שניהם בבהמה — הותרו
33 לאכילה). וּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְכָל-
34 הַלְכוּתֶיהָ בְּמִסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לָהּ, כְּלוּמַר: מִסְכָּת
35 חֲלִין.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תש"ע

36 מצות לא תעשה קא.
37 המצוה הק"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְשָׁחוּט
38 בַּהֲמָה וּבְנֶה בַּיּוֹם אֶחָד בֵּין בְּקָדָשִׁים בֵּין בְּחִלִּין,

ממצות עשה (שיעור קצ), והוא אמרו בפרק ג' 24
משבועות (כא): "זוהי שבועת בטי שחייבין על 25
זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד", 26
ושם נתבאר דיני מצוה זו. ודע שזה שאמרתי 27
במצוה זו שהמזיד בה חייב מלקות, אין זה מורה 28
שיש איזו עברה שחייבים עליה מלקות אפלו בלי 29
זדון, אלא כל-מקום שתשמעני אומר על איזו 30
עברה שחייבים עליה מלקות — בין במה-שקדם 31
ובין במה-שביא לקמן — דע שאינו חייב בכך 32
אלא אם הוא מזיד דוקא, בעדים והתראה, כמו 33
שנתבאר מתנאי העדים וההתראה במסכת 34
סנהדרין (כא); אבל השוגג או הזנוס או המטעה 35
— אינו חייב כלל, לא מלקות ולא כרת, כל-שכן 36
מיתת בית דין. וזה נוהג בכל-המצוות, ודע זאת. 37
אבל נבאר במקצת המצוות ונאמר, שהמזיד חייב 38
מלקות או מיתה, (לפי) שהוא חייב קרבן אם הוא 39
שוגג באותו חטא — (לפי) שלא כל-חטא חייבים 40
על שגגתו קרבן (אבל חטא שחייבים על שגגתו 41
חטאת חייבים על זדונו מלקות או מיתה): אבל כל 42
מה שחייבים עליו כרת או מלקות ומיתת בית דין 43
אין חייבים בכך אלא בעדים והתראה וידוע 44
שההתראה אינה אלא להבחין בין שוגג למזיד. 45
ודע כלל זה ואל תבקש ממני לחזור עליו. 46

וזהרנו מלעבור על אותה השבועה, שנאמר: 1
"ולא-תשבעו בשמי לשקר". ובגמרא שבועות 2
(כא) אמרו: "איזוהי שבועת שקר? נשבע 3
להחליף" (נשבע ומחליף — מסלף — עובדה 4
שנעשתה כבר. כגון נשבע: "לא אכלתי" — ואכל), 5
ותקנו את-זה ואמרו: "אימא: נשבע והחליף" 6
כלומר: שנשבע על דבר (שיעשהו בעתיד) ועשה 7
הפך ממה שנשבע עליו. ושם נתבאר בפרק ג' 8
משבועות וגם במסכת תמורה (ג), ששבועת שקר 9
— היא אי-קיום שבועת בטי, והוא אמרם: 10
"שבועת שקר היכי דמי?" (ומפרש רבינו את 11
קושית הגמרא): כלומר: איך היא שבועת שקר 12
שאין בה מעשה? (ולכן כך פירושה של קושית 13
הגמרא) לפי שזוהי (על-פי) פונת הדברים שקדמו 14
שם (וממשיכה הגמרא) — "אי נימא (אם נאמר 15
שזהו כאשר נשבע) שלא אוכל ואכל — ה"תם 16
מעשה עבד (עשה מעשה); אלא דאמר: אוכל ולא 17
אכל — ה"הוא מי לקי והא אתאמר עלה וכו'". 18
(בכל אופן; ממהלך הגמרא שם משתמע שאי קיום 19
שבועת ביטוי היא ההגדרה של שבועת שקר). העובר 20
על לאו זה, אם הוא מזיד — לוקה (גם אם אין 21
בו מעשה — מלימוד מיוחד): ואם הוא שוגג — 22
מביא קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב 23

אגרות קודש

ב"ה, כ' מני"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ובקרבתנו לחודש אלול חדש החשבון דכל השנה, ומחשבה טובה הרי הקב"ה מצרפה למעשה, הרי מחשבה טובה בהכנה דאלול, הן בהסוג דאדם למקום - אני לדודי ודודי לי, הן בסוג דאדם לחברו - איש לרעהו ומתנות לאביונים, תהי' התחלה טובה להמעשה אף שתבוא אח"כ ואשר הקב"ה יצרפם יחד ועי"ז יתעלו ממקום טהור לקדוש יותר, וכמבואר בתניא דבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא למקום נעלה ועליון יותר, ובמילא באות ההשפעות מבלי מניעות ועכובים ע"ד המבואר בלקו"ת סוף פ' קרח.

בברכה המחכה לבשורות טובות.

שמואל-א יד מא-ב טו א-ב

מא וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲבֵה תָמִים וַיִּלְכָּד וַיֹּנְתֵן וְשָׂאוּל וְהָעָם יָצְאוּ: מִבַּיְתָם שָׂאוּל הִפִּילוּ בֵּינִי וּבֵין יוֹנָתָן בְּנִי וַיִּלְכָּד יוֹנָתָן: מִגַּם וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-יוֹנָתָן הַגִּידָה לִּי מַה עָשִׂיתָה וַיַּגִּד-לוֹ וַיֹּנְתֵן וַיֹּאמֶר טַעַם מַעֲמָתִי בְקִצֵּה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי מֵעַט דְּבַשׁ הִנְנִי אָמוֹת: מִדַּם וַיֹּאמֶר שָׂאוּל כֹּה-יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף בְּיָמֹת תָּמוֹת יוֹנָתָן: מִה וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שָׂאוּל הַיּוֹנָתָן יָמוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי-יְהוָה אִם-יִפֹּל מִשְׁעֶרֶת רֹאשׁוֹ אֲרֻצָּה בְּיָעַם-אֱלֹהִים עֲשֵׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת-יוֹנָתָן וְלֹא-מָתָם: מִזֶּה וַיַּעַל שָׂאוּל מֵאַחֲרֵי פִלְשִׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים הִלְכוּ לְמִקְוָם: מִזֶּה וַיִּשְׂאוּ לְכָד הַמְּלוּכָה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב | בְּכָל-אֵיכָבוּ בְּמוֹאֵב | וּבְכַנְיָ-עַמּוֹן וּבְאֲדָרִים וּבְמַלְכֵי צוּכָה וּבְפִלְשְׁתִּים וּבְכָל אֲשֶׁר-יִפְגַּח יִרְשָׁע: מִזֶּה וַיַּעַשׂ חֵיל וַיִּדֹּךְ אֶת-עַמְּלֵק וַיִּצַּל אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׁשָׁה: מִזֶּה וַיִּהְיוּ בְנֵי שָׂאוּל וַיֹּנְתָן וַיִּשָּׂוּ וּמִלְכִּישׁוּעַ וְשָׁם שְׁתֵּי בָנָיו שָׁם הַבְּכִירָה מֵרֵב וְשָׁם הַקָּטָן מִיכָל: נִשְׁשָׁם אִשְׁתּוֹ שָׂאוּל אַחֲיָנֶעַם בַּת-אֲחִימֵעַץ וְשָׁם שָׂרִיצָאֹו אֲבִינָר בֶּן-נִרְדִּי שָׂאוּל: נֹא וְקִישׁ אֲבִי-שָׂאוּל וְנָר אֲבִי-אֲבִינָר בֶּן-אֲבִיאל: נֹב וְתָהִי הַמְּלָחָמָה חֲזָקָה עַל-פְּלִשְׁתִּים כָּל יְמֵי שָׂאוּל וְרָאָה שָׂאוּל כָּל-אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל-בֶּן-חֵיל וַיֹּאסְפֵהוּ אֵלָיו:

טו א וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמַשְׁחֹךְ לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרִי יְהוָה: כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צִבְאוֹת פָּקֵדְתִּי אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלָתוֹ מִמִּצְרַיִם:

רש"י

שהיה מדליק נרות לרבים במבואות האפלים (ויקרא רבה ט ב): (נב) וראה שאול. לשון הוה, כשהיה שאול רואה איש גבור חיל, היה אוספו אליו: (א) ועתה שמע לקול דברי ה'. פעם אחת נסכלת, עתה הזהר בעצמך:

מצודת ציון

(מא) הבה. תנה, כמו (בראשית כט כא): הבה את אשתך: תמים. מלשון תם, רוצה לומר דבר שלם ואמת: (מז) ירשיע. יחריד ויבלבל, וכן (איוב לד כט): והוא ישיקט ומי ירשיע, והוא על שם שנכון ביד הרשע חרדה ובלבול: (מח) ויעש. ענין אסיפה, כמו (במדבר כד יח): וישראל עושה חיל: חיל. אנשי חיל: שוסהו. ענין דריכה ורמיסה, כמו (שופטים ב יד): שוסים וישוסו: (נב) בן חיל. הוא היודע תחבולות המלחמה: ויאספהו. הכניסו אליו: (ב) פקדתי. ענין זכרון: שם. מלשון שימה:

מצודת דוד

(מא) הבה תמים. שיפול הגורל בהשגחה ולא במקרה: (מג) מה עשית. מה העון שעשית: הנני אמות. מוכן אני למות ולא אתרעם: (מד) כה יעשה אלהים. הוא ענין שבועה, וגם ולא פירש, והרי הוא כאלו אמר, כזאת וכזאת רעה יעשה לי אלהים וכו': (מה) היונתן ימות. וכי מן הראוי שימות יונתן, אשר באה על ידו תשועה גדולה: חלילה. חולין וגנאי הוא להמיתו: אם יפול משערת וכו'. הוא ענין גוזמא ומליצה, כדרך שהבריות אומרים, ורצה לומר: שלא יעשה לו מאומה רע: כי עם אלהים. רצה לומר: היום הזה עשה טובה עם

אלהים להושיע לעמו בסכנת נפשו, ואיך אם כן יהיה עובר על השבועה במזיד בשאט נפש, ובודאי שוגג היה ולא ידע מהשבועה: ויפדו העם. בהדברים האלה פדאוהו מן המיתה, ולא הומת: (מו) מאחרי פלשתים. שב למקומו ולא רדפם עוד: (מז) לכד המלוכה. רצה לומר: התחזק בה להיות בידו מבלי פקפוק, כי נלחם באויביו והצליח, והחריד האויב: (מח) ויצל וכו'. רק את ישראל הציל מידו, אבל לא החרימו, עד שאמר לו שמואל בדבר ה' להחרימו: (מט) וישוי. הוא איש בושתי, כי בדברי הימים (א ח לג) לא זכר ישוי, וזכר במקומו אשבעל, והוא איש בושתי, וכן ירובעל נקרא גם ירובשת (שמואל-ב יא כא) ואף בעת נהרגו בני שאול במלחמה (לקמן לא ב), לא חשב ישוי, וזהו כי הוא איש בושתי, ונשאר חי ומלך, ומה שלא זכר פה את אביננד הנחשב בבני שאול אשר מתו במלחמה, וגם בדברי הימים, אולי לא נולד עדיין בעת ההיא: (נ) דוד שאול. נר היה דוד שאול: (נא) בן אביאל. קיש ונר, כל אחד מהם היה בן אביאל: (נב) וראה. כאשר ראה שאול איש גבור וכו', היה מאספו אליו: (א) אותי שלח וכו'. רצה לומר, והנך רואה שנתקיים הדבר ודבר ה' בפי אמת, ולזה שמע לקול דברי ה' אשר אומר לך, ולא תפקפק בדבריו על היותו דבר זר להחרים את כל הנמצא לעמלק: (ב) פקדתי. וזכר אני את אשר עשה עמלק לישראל: אשר שם לו. כפל הדבר במלות שונות לתוספת ביאור:

דברי הימים ב לג א-טו

לג א בְּיָשָׁתִים עָשָׂה שָׁנָה מִנְשָׂה בְּמֶלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה פְּתוּעֹבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג וַיָּשָׁב וַיִּכַּן אֶת־הַכְּמוֹת אֲשֶׁר נָתַן יְחֻזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיִּקֶּם מִזְבְּחוֹת לַבְּעָלִים וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְכָל־צִבְאָה הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם: ד וּבְנֵה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה בִּירוּשָׁלַם יִהְיֶה־שָׁמַי לְעוֹלָם: ה וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צִבְאָה הַשָּׁמַיִם בְּשָׂתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית־יְהוָה: ו וְהוּא הָעֶבֶר אֶת־בְּנָיו בָּאֵשׁ בְּגֵי בְּנֵי־הַנֶּחֱם וְעוֹנָן וְנַחֲשׁ וְכִשְׁף וְעָשָׂה אוֹב וַיִּדְעוּנִי הַרְבֵּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: ז וַיֵּשֶׁם אֶת־פֶּסֶל הַפֶּסֶל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֶל־דָּוִיד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בְּבֵית הָאֵל וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכָּל־שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁם אֶת־שָׁמַי לְעִילּוֹם: ח וְלֹא אוֹסִיף לְהַסִּיר אֶת־רַגְלִי יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִעַמְדַּתִּי לְאַבֹּתֵיכֶם רַק אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל־הַתּוֹרָה וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּיַד־מִשְׁה: ט וַיִּתַּע מִנְשָׂה אֶת־יְהוּדָה וַיּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: י וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מִנְשָׂה וְאֶל־עַמּוֹ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ: יא וַיָּבֹא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־שָׁרֵי הַצָּבָא אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מִנְשָׂה בַּחֲחִים וַיֹּאסְרוּהוּ בַּנְּחָשְׁתַּיִם וַיִּזְלִכְהוּ בַּבֶּלֶח: יב וַכְּחָצַר לוֹ חֵלָה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיִּכְנַע מְאֹד מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: יג וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֵר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמִלְכוּתוֹ וַיֵּדַע מִנְשָׂה כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים: יד וְאַחֲרֵי־כֵן בָּנָה חוֹמָה חִיצוֹנָה לְעִיר־דָּוִיד מִעֶרְבָה לְגִיחוֹן בְּנָחַל וּלְבֹאֵא בְּשַׁעַר הַדָּגִים וְסָבַב לְעֹפֶל וַיִּגְבִּיהָ מְאֹד וַיֵּשֶׁם שָׁרֵי־חֵיל בְּכָל־הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת בִּיהוּדָה: טו וַיֹּסֶר אֶת־אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר וְאֶת־הַפֶּסֶל מִבֵּית יְהוָה וְכָל־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בְּתֵר בֵּית־יְהוָה וּבִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁלַךְ חוּצָה לָעִיר:

רש"י

בבית הזה אשים שמי שם לעולם וגם הבטחתים לא אוסיף להסיר רגל ישראל מעל האדמה רק אם ישמרו וגו' ועתה ויתע מנשה וגו' נמצא שעל ידו נסתלקה שכינה וגם אנו עדיין בגלות על ידו: (יד) לגיחון נחל. אצל נחל גיחון שם מקום: וסבב לעופל. וסבב משם חוזה המגדלים הבנוי במלאכ' עופל: (טו) וישלך חוצה. ולא שברם ולא גזום מן העין לפיכך נכשל בהם בנו כדכתיב ולכל הפסילים אשר עשה מנשה אביו וגו' שלקח אותם ממקום שהשליך אותם:

מצודת ציון

(ב) הוריש. גרש: (ג) צבא השמים. כוכבים ומזלות: (ד) הסמל. צורה מה וכן סמל הקנאה (יחזקאל ח): (ט) ויתע. הולך אותם בדרך תועה: (י) הקשיבו. ענין שמיעה: (יא) בחוחים. הוא טבעת המשימים בלחיי החיה להוליכה בע"כ כמו ונתתי חחים בלחיך (שם לא) ואמר בל' מליצה ושאלה: בנחשתים. שלשלאות של נחושת: (יב) וכחצר. מל' צרה: חלה. ענין תפלה כמו חל נא (מ"א ג): (יג) ויעתר. קבל התפלה כמו ויעתר לו ה' (בראשית כח): (יד) נחל. בעמק:

מצודת דוד

(ד) אשר אמר וכו'. כאלו המקרא קובל עליו לומר ראו מה עשה בירושלים. בבית ה' אשר בירושלים: (ה) בשתי חצרות. עזרת כהנים ועזרת ישראל: (ו) והוא העביר וכו'. הוא עבודת המולך: ועונן וכו'. הם מעשה כשפים: (ז) בבית וכו'. פסל הסמל שעשה שמה בבית האלהים: לעילום. כמו לעולם: (ח) ולא אוסיף וכו'. גם זה מדבריו ה' שאמר לדוד ולשלמה: (ט) מן הגוים. יותר מן הגוים וכו': (י) וידבר ה'. ע"י הנביאים: (יד) מערבה. ממערב מי גיחון ההולך בנחל: ולבוא. משם משך החומה לבוא בשער הדגים ומשם הלך וסבב את העופל והוא שם מגדל:

רש"י

עין יעקב

לאיגלוויי. מי נתנו לו: מתן שכרה וכו'. והוא הודיעם על ידי משה בעל פה מה שכרה:

דף י עמוד ב מאי³¹? אמר רב פפא: שאיף ליה³² מאותו המין³³. איני³⁴, והאמר רב חמא בר חנינא: הנותן מתנה לחברו, אין צריך להודיעו, שנאמר: (שמות לד) "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, בדברו אתו"³⁵. לא קשיא³⁶, הא³⁷ במלתא דעבידא לאיגלוויי³⁸, הא³⁹ במלתא דלא עבידא לאיגלוויי⁴⁰. והא⁴¹ שבת דעבידא לאיגלוויי⁴²? מתן שכרה, לא עביד לאיגלוויי⁴³.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

(31) =מה יעשה נותן המתנה?

(32) נותן המתנה =מורח לו לילד

(33) =חלק מהמתנה,

(34) על הכלל: "הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו", שאלו

בבית המדרש: איני?! =האמנם? הרי זה לא קר!

(35) הוא ראה אמנם אור רב סביבו, אף סביר היה שמקורו

מהלוחות, והקב"ה לא טרח לתקן לו את הטעות הזו,

הרי לנו שמושה קבל מתנה ללא הודעה מקדמת!

(36) על סתירה זו השיבו:

(37) =זה שאין צריך להודיע,

(38) מדבר במתנה =העתידה להתגלות, והמקבל ידע

בסופו של דבר עליה,

(39) =נזה, מה שצריך להודיע, מדבר

(40) =שאנינה עתידה להתגלות, ואם נותן המתנה לא יעיר

את אָזְנוֹ שֶׁל הַמִּקְבֵּל, הוא לא רק שהוא לא ידע מי נתן

לו אותה, אלא הוא אינו אמור לדעת על אודותיה לעולם.

(41) המשיכו חכמי בית המדרש לברר ושאלו:

(42) =גם כן היא מתנה =שעתידה להתגלות! ומדוע נצטוו

מושה להודיע עליה לישראל קדם לכן? על שאלה זו

השיבו:

(43) =לא עתידים להתגלות בעולם הזה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מני"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיו"ד מני"א והקודמים,

נהניתי ממה שכותב אודות הזהירות שלו בתפלה בציבור ההשתדלות בהשפעה על הזולת וכן החזרה בע"פ בהליכתו לעבודתו, אשר ענין טהרת האויר עי"ז אין די באר וכמובא בכרוז ההתעוררות של כ"ק מו"ח אדמו"ר על דבר חזרת משניות ע"פ, ומהנכון שידע בע"פ איזה פרקים מתניא ויחזרם ג"כ בע"פ בהליכתו ובחזירתו...

בשאלתו באיזה אופן יחלק מעשר שמפריש לצדקה, עניתי לאחד על שאלתו בכגון דא שאם ברצונו ישלח באופן המותר המחצה לחלק על דעתי והמחצה יחלק בעצמו וממנה החצי על מוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר באה"ק ת"ו והחצי כראות בעיניו. ועל פי אזהרת רז"ל שלא לדקדק בצדקה צריך להפריש עכ"פ איזה סכום יותר ממעשר...

בברכה בכהנ"ל.

מתרצת הגמרא: אין להקשות שנלמד שבועת העדות מפקדון לפטור
את הנשבע במזיד, משום דלחבי בתבה דחמנא לעדות נבי שבועת
כיפוי, וכן נבי טומאת מקדש וקדשיו, כדי ללמד את החילוק
שביניהם, דבכולן – בכל החייבים בקרבן עולה ויורד האמורים
בפרשת שבועת העדות, נאמר בהן 'ונעלם', וכן בשבועת העדות
לא נאמר בהן 'ונעלם', ומדוע שינתה התורה, כדי לחייב בשבועת
העדות על המזיד פשוט, ונמצא שאין לנו ביאור בטעמם של חכמים
שחקו על הברייתא של רבי שמעון.

משנה

משנתינו עוסקת באופנים שאין חייבים עליהם משום שבועת העדות:
אמר לעדים, משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני – ותעידו
עבורי, שאמר איש פלוני ליתן ו-שיתן לי מאתים זון, ולא נתן,
וכפרו ונשבעו שאינם יודעים לו עדות זו, הרי אלו פטורים מקרבן
שבועת העדות, לפי שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא
כשהעדות על תביעת ממון כתביעת פקדון, והיינו תביעה שיכול
לחייב את הנתבע בבית דין על פי עדותם. אבל כאן אף אם יעידו
עבורי כן, לא יחייבו בית דין על פי עדותם, שהרי יכול לחזור בו
מדיבורו.

אמר לעדים, משביע אני עליכם, כשתדעו לי עדות שתבואו
ותעידוני, ונודעה להם אחר כך עדות עבורי ולא העידו לו, הרי אלו
פטורים. מפני שקדמה השבועה שהשביע לעדות, ודין שבועת
העדות הוא רק באופן שקדמה העדות לשבועה.

עמד התובע בבית הנקנסת וחיו שם אותם העדים שהיו יודעים לו
עדות, ואמר בפני הקהל, משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי
עדות שתבואו ותעידוני, וכפרו, הרי אלו פטורין, משום שלא ייחד
דבריו אליהם (עד שהא מתכוין להם).

אמר התובע לשנים, משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם
אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, ואמרו לו, שבועה שאין
אנו יודעין לך עדות, והם יודעין לו עדות עד מפי עד, כלומר, שלא
ראו הם עצמם את המעשה, אלא כל אחד מהם שמע את הדבר מפי
עד אחר, או שהיה אחד מהן – מהעדים קרוב לתובע או לנתבע, או
שהיה פסול לעדות, כגון גזל, הרי אלו פטורין משבועת העדות.
שלח התובע ביד עבדו או ביד אדם אחר שישיב את העדים, או
שאמר להן ו-לעדים הנתבע, משביע אני עליכם שאם אתם יודעין
לו עדות לתובע, שתבואו ותעידוהו, הרי אלו פטורין, עד שישמעו
בפירוש מפי הנתבע עצמו שיבואו ויעידוהו.

גמרא

שנינו במשנה, אם אמר לעדים משביע אני עליכם שתעידוני שאמר
איש פלוני שיתן לי ממון ולא נתן לי וכפרו פטורים. הגמרא מביאה
ברייתא המפרשת מנין למדו זאת: תנו רבנן, אמר התובע לעדים,
משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני, שאמר איש פלוני ליתן
לי מאתים זון ולא נתן, והעדים כפרו, יכול יהו חייבין משום שבועת
העדות, תלמוד לומר 'תחטא' 'תחטא' לגזירה שוה, נאמר כאן
בשבועת העדות (ויקרא ה א), 'תחטא' ונאמר להלן בפקדון (ויקרא ה כא)
'תחטא', מה להלן בפקדון מדובר בתביעת ממון, ויש לו לנפקד
חיוב ממון, אף כאן בשבועת העדות מדובר בתביעת ממון, ויש לו
לנתבע חיוב ממון, יצאה תביעה זו שאין הנתבע חייב ממון משום
שאם רצה חזר בו.

שנינו במשנה, משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות כו' הרי אלו
פטורים. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין למדו דין זה: תנו
רבנן, אמר התובע לשנים, משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות
שתבואו ותעידוני, יכול אם ידעו לו עדות וכפרו יהו חייבין, תלמוד
לומר 'ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע', מי
שקדמה עדות לשבועה שבשעה שהשביעו כבר הוא עד, ולא
שקדמה שבועה לעדות.

שנינו במשנה, עמד בבית הנקנסת ואמר משביעני עליכם שאם

אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין. אמר
שמואל, אפילו עדי פנייה – בין הקהל שבבית הכנסת, הרי הם
פטורים.

מקשה הגמרא: פשיטא – הלא פשוט הוא שהמשנה מדברת כשהיו
העדים בבית הכנסת, ומדוע הוצרך שמואל להשמיענו זאת, שהרי
אם לא היו בבית הכנסת בזמן שהשביעם מדוע יעלה על דעתנו
שהיו חייבים.

מתרצת הגמרא: לא צריכא, אלא בדקאי עילוייה – שעמדו בפניו
העדים בזמן שהשביע את הקהל, מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי
– שמתאמר שהרי זה כאילו אמר להם בפירוש, לפי שודאי להם
היתה כוונתו, ונמצא שייחד את עדי, קא משמע לן שמואל שאינו
כן, אלא אין כאן ייחוד.

הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי שמואל: תניא נמי הכי,
ראה התובע סניעה ו-חבורה של בני אדם עומדין ועדין פנייה, והיו
העדים עומדים בסמוך לו, ואמר להן – לכולם, משביעני עליכם אם
אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, יכול יהו חייבין, תלמוד
לומר (ויקרא ה א) 'והוא עד' משמע שהתכוין לעד, והרי לא ייחד עדי.
יכול אפילו אמר משביע אני את כל העומדין כאן, יהיו עדי
העומדים בסמוך לו פטורים, תלמוד לומר 'והוא עד' והרי ייחד
עדי, משמע מדברי הברייתא, שאפילו השביע את כל העומדים
כאן, כלומר העדים העומדים בצדו, אם לא ייחדם בפירוש פטורים.

שנינו במשנה, אמר לשנים משביע אני עליכם וכו' והם יודעין לו
עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהם קרוב או פסול, הרי אלו פטורין.

הגמרא מביאה ברייתא שממנה יתבאר מנין למדו דין זה שבמשנה:
תנו רבנן, אמר לשנים משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם
יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, והן יודעין לו עדות עד מפי עד
או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, יכול יהו חייבין, תלמוד לומר
(ויקרא ה א) 'אם לא יגיד ונשא עונו' בראוין להגדה הכתוב מדבר,
יצאו אלו שאינם ראויים להגדה כיון שפסולים לעדות.

שנינו במשנה: שלח ביד עבדו וכו' הרי אלו פטורין עד שישמעו מפי
התובע. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין למדו דין זה: תנו
רבנן, שלח ביד עבדו, או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם
שאם אתם יודעין לו ו-לתובע עדות שתבואו ותעידוהו, יכול יהו
חייבין, תלמוד לומר 'אם לא יגיד ונשא עונו'. שואלת הגמרא: מאי
תלמודא – כיצד הלימוד מפסוק זה. אמר רבי אליעזר, 'אם לוא
יגיד' בתיב, ומכך שנכתבה תיבת 'לוא' בפסוק באופן מלא, היא
נדרשת כשתי תיבות 'לו לא', והיינו אם לו ו-לתובע עצמו לא יגיד,
ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד, כגון לעבדו של התובע או לנתבע,
פטור.

משנה

משנתינו מבארת באיזה לשון יש להשביע בשבועת העדות, ואיזה
שם משמותיו של הקדוש ברוך הוא יש להזכיר בשבועה זו, ואגב כך
מפרשת דין המקלל באחד מכנויי של הבורא את ה' או את אביו
ואמו, או את עצמו או חבירו.

המשנה מבארת באיזה לשון חלה שבועת העדות: אמר התובע
בלשון 'משביעני' (אני) עליכם, או בלשון 'מצוה אני עליכם' או
'אוסרכם אני' שתבואו ותעידו לי, וכפרו ואמרו שאינם יודעים לו
עדות, הרי אלו חייבין קרבן משום שבועת העדות.

כדי לחייב קרבן בשבועת העדות, יש להשביע באחד משמותיו של
ה'. המשנה מבארת איזה מהשמות והכנויים מחייבים בשבועת
העדות: אמר לעדים משביע אני עליכם בשמים וכו' שתעידו לי,
וכפרו, הרי אלו פטורין. אבל אם אמר משביע אני עליכם באלף
לית – שם אדני, או ביד הי – שם הוי"ה, או בשדי או בצמאות, וכן
בכנויי הבורא כגון בנהו ורחם – או ברוחו, או בדרך אפים או
ברב חסד, ובכל – או בכל הכנויי האחרים, וכפרו, הרי אלו חייבין.
אגב דיני שבועה שצריכה הזכרת שם, מבארת המשנה דיני קללה,

שבועות. פרק רביעי - שבועת העדות דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קיא
רש"י
 תוספות

ומשנה להכי כתבה כו'. **משנה אלא על תביעת ממון בפקדון** - שאילו העידוהו
 היו מחייבין אותו ממון. אבל זה אם העידוהו לא היה מחויב, שהיה יכול לומר
 "חזורני בי". **משביע אני עליכם** - כולה מתנייתין מפרש בגמרא. **גמרא** ויש לו -
 שיש ממון עליו. והוא עד - שהיה עד באותה שעה. **פשיטא** - דאי לא עדים ביניון
 מאי איצטרך למיתני במתניתין פטורין? לא

צריכא דקאי עליהו - שעומד בצד עדיו. 1
מהו דתימא - ודאי להנך דקיימי גביה 2
 קאמר, והרי ייחד עדיו, קא משמע לן. **תניא** 3
נמי הכי - דאף על גב דגביהו קאי, פטורין. 4
ראה סיעה של בני אדם ועריו ביניהן - על 5
 כרחך בדקאי גבייהו קאמר, מדקאמר סיפא: 6
 (ויכול) (כו') אפילו כל העומדין כאן תלמוד 7
 לומר והוא עד. הרי ייחד עדיו - דכיון דאמר 8
 "עומדין כאן" - אותן העומדין אצליו ייחד 9
 וחייבין, ואי לא פריש הכי בהדיא - תנא 10
 ברישא פטורין. **אם לוא ייחד** - כתיב מלא. 11
 למדרש ביה: לו לא. **משנה מצוה אני** 12
 עליכם - בגמרא מפרש. **באלף דלת** - שם 13
 הכתוב באלף דלת. **כיו"ד ה"** - שם הכתוב 14
 ארבע אותיות הכתוב ביו"ד ה". **המקלל** 15
 ככולן - מברך את השם באחד מהם, כגון 16
 "כזה פלוני את פלוני" שזה הוא חיובו 17
 כשנקלל שם בשם. **חייב** - מיתה. **המקלל** 18
עצמו כו' - מפרש בגמרא. **יכבה ה' אלהים** 19
 "וכן יכבה אלהים" גרס במתניתין, וכן כתוב 20
 ונקוד בסדר משנה מוגהת ודווקנית. זו היא 21
אלה - אם אמר לעדים אחד מן המקראות 22
 שבקללות: "יכבה השם בשחפת וגו' אם לא 23
 תעידוני". וכן "יכבה השם" - כגון שהיה אחד 24
 קורא קללות שבתורה, ואמר לעדים: "כן 25
 יכבה אם לא תעידוני" - זו היא אלה, דהא 26
 כתיב בהם "ככל אלות הברית". **אל יכך** - 27
 אם תעידוני, או יברכך אם תעידוני, (וכפר) 28
 ונכפרו. **רבי מאיר מחייב** - ממכלל לאו אתה 29
 שומע הן: אל יכבה אם תעידוני, ואם לא 30
 תעידוני יכך. **גמרא** כצוואה האמורה 31
 בתורה - "אלה המצוות" (כתב) (ודכתיב) 32
 בפרשת נדרים (ויקרא כז). **כונלכס** - לשון 33
 אסירה "כבבלי ברק" (תולעים קמט). **אוסרם** 34
אני בשבועה - מזכיר את השם באחד מכל 35
 הלשונות הללו.

במי 36
אלעזר: "אם לוא יגיד" פתיב, אם לו לא יגיד - ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור. **משנה** "משביעי (אני) עליכם", **מצוה** 37
אני עליכם, "אוסרם אני" - הרי אלו חייבין; **בשמים ובארץ** - הרי אלו פטורין; **ב"אלף דלת", ב"שדי", ב"צבאות",** 38
ב"חננו ורחום", ב"ארך אפים", ב"רב חסד", ובכל הפנויון - הרי אלו חייבין. **המקלל ככולן** - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פטורין. 39
המקלל אביו ואמו ככולן - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פטורין. **המקלל עצמו וחבירו ככולן** - עובר בלא תעשה. **"יכבה ה' אלהים",** 40
וכן "יכבה אלהים" - זו היא אלה הפתובה בתורה. **"אל יכך", "ויברכך", "וייטיב לך"** - רבי מאיר מחייב, וחכמים פטורין. **גמרא** 41
"משביעי עליכם" - מאי קאמר? אמר רב יהודה, הכי קאמר: **משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה, מצוה אני עליכם בצוואה** 42
האמורה בתורה, אוסרם אני באיסור האמור בתורה. אמר ליה אביי, אלא הא דתני רבי תיאי: **"כונלכס אני"** - הרי אלו חייבין, 43
כונל ב"אורייתא מי פתיב? אלא אמר אביי, הכי קאמר: משביע אני עליכם בשבועה, מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרם אני בשבועה, 44
כונלכס אני בשבועה. **"באלף דלת, ביו"ד ה", בשדי, בצבאות, בחננו ורחום, בדרך חסד."** למימרא, **"דחננו ורחום"** שמות 45
 ניהוין? ורמינהו: יש שמות שנמחקין, ויש שמות שאין נמחקין; אלו הן שמות שאין נמחקין, כגון: **"אל", "אלהיד", "אלהים", "אלהיכם",** 46
"אריה אשר אריה", "אלף דלת", "יו"ד ה", "שדי", "צבאות" - הרי אלו אין נמחקין אלא **"הגדול", "הגבור", "הגורא", "האדיר",** 47
"והחזק" ו"האמיץ", **"העוז", "חננו ורחום", "ארך אפים", "רב חסד"** - הרי אלו נמחקין! אמר אביי: מתנייתין - כמי שהוא חנון, 48

או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אלו פטורין - אף על גב דכבר שמענו דאין נוהגת 1
 אלא בראוין להדיא, איצטרך למיתני הכא, דאפילו אם יש שלשה עדים והשנים 2
 כשרים - פטורין, דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מתוספות דרב רבינו משה. **באלף** 3
 דלת ביו"ד ה" - אף על גב דההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק כו', שמה כיון שאינו 4
 מתכוין לשם מותר. גם זה מתוספות רבינו משה. 5
ושיר לעמוד בו בפירוש רבינו חננאל גרס: 6
א"ד מן השם אינו נמחק. ותימה: דמאי שנא 7
 מצ"ב מצבאות וש"ד משדי דנמחקין לפי שאין 8
 שם בפני עצמו? ושמה משום דשם המיוחד הוא 9
 יש להחמיר בו יותר. **ושיר לעמוד בו הכי** 10
גרסינן: אין הלכה כרבי יוסי. ואיצטרך דלא 11
 תימא ניקמוק עמו. וכן גרסו רבינו חננאל. 12
 באחרונה

פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר: **"משביע אני עליכם שאם** 1
אתם יודעין לי עדות, שתבואו ותעידוני" - הרי אלו פטורין עד שיהא מתפנין להם. **אמר לשנים:** 2
"משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני", - **"שבועה** 3
שאין אנו יודעין לך עדות", והם יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או 4
פסול - הרי אלו פטורין. **שלח ביד עבדו, או שאמר להן הנחבע:** **"משביע אני עליכם שאם** 5
אתם יודעין לו עדות, שתבואו ותעידוהו" - הרי אלו פטורין, עד שישמענו מפי התובע. **גמרא** 6
תנו רבנן: **"משביעי עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז, ולא** 7
נתן", יכול יהו חייבין? **תלמוד לומר:** **"תחטא" "תחטא"** לגזירה שוה, נאמר כאן **"תחטא"**, 8
ונאמר להלן "תחטא", מה להלן בתביעת ממון ויש לו, אף כאן בתביעת ממון ויש לו. **"משביע** 9
אני עליכם בשפתיו לי עדות" כו'. תנו רבנן: **"משביע אני עליכם בשפתיו לי עדות שתבואו** 10
ותעידוני", יכול יהו חייבין? **תלמוד לומר:** **"ושמעך קול אלה והוא עד או ראה או ידע"**, מי 11
שקדמה עדות לשבועה, ולא שקדמה שבועה לעדות. **"עמד בבית הכנסת ואמר משביעי** 12
עליכם". אמר שמואל: אפילו עדיו ביניהן. - **פשיטא!** - לא צריכא דקאי עילויהו, מהו דתימא: 13
במאן דאמר להו דמי, קא משמע לן. תניא נמי הכי: **ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו** 14
ביניהן, ואמר להן: **"משביעי עליכם אם אתם יודעין לי עדות, שתבואו ותעידוני"**, יכול יהו 15
חייבין? תלמוד לומר: **"והוא עד"**, והרי לא ייחד עדיו. יכול אפילו אמר **"כל העומדין כאן?"** 16
תלמוד לומר: **"והוא עד"**, והרי ייחד עדיו. **"אמר לשנים משביע אני עליכם"**. תנו רבנן: אמר 17
לשנים: **"משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם יודעין לי עדות, שתבואו ותעידוני"**, והן 18
יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול. יכול יהו חייבין? **תלמוד לומר:** 19
"אם לוא יגיד ונשא עונו", בראוין להגדה הכתוב מדבר. **"שלח ביד עבדו"** וכו'. תנו רבנן: **שלח** 20
ביד עבדו, או שאמר להן הנחבע: **"משביעי עליכם שאם אתם יודעין לו עדות, שתבואו** 21
ותעידוהו", יכול יהו חייבין? **תלמוד לומר:** **"אם לא יגיד ונשא עונו"**. מאי תלמודא? אמר רבי 22
אלעזר: **"אם לוא יגיד" פתיב, אם לו לא יגיד** - ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור. **משנה** "משביעי (אני) עליכם", **מצוה** 23
אני עליכם, "אוסרם אני" - הרי אלו חייבין; **בשמים ובארץ** - הרי אלו פטורין; **ב"אלף דלת", ב"שדי", ב"צבאות",** 24
ב"חננו ורחום", ב"ארך אפים", ב"רב חסד", ובכל הפנויון - הרי אלו חייבין. **המקלל ככולן** - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פטורין. 25
המקלל אביו ואמו ככולן - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פטורין. **המקלל עצמו וחבירו ככולן** - עובר בלא תעשה. **"יכבה ה' אלהים",** 26
וכן "יכבה אלהים" - זו היא אלה הפתובה בתורה. **"אל יכך", "ויברכך", "וייטיב לך"** - רבי מאיר מחייב, וחכמים פטורין. **גמרא** 27
"משביעי עליכם" - מאי קאמר? אמר רב יהודה, הכי קאמר: **משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה, מצוה אני עליכם בצוואה** 28
האמורה בתורה, אוסרם אני באיסור האמור בתורה. אמר ליה אביי, אלא הא דתני רבי תיאי: **"כונלכס אני"** - הרי אלו חייבין, 29
כונל ב"אורייתא מי פתיב? אלא אמר אביי, הכי קאמר: משביע אני עליכם בשבועה, מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרם אני בשבועה, 30
כונלכס אני בשבועה. **"באלף דלת, ביו"ד ה", בשדי, בצבאות, בחננו ורחום, בדרך חסד."** למימרא, **"דחננו ורחום"** שמות 31
 ניהוין? ורמינהו: יש שמות שנמחקין, ויש שמות שאין נמחקין; אלו הן שמות שאין נמחקין, כגון: **"אל", "אלהיד", "אלהים", "אלהיכם",** 32
"אריה אשר אריה", "אלף דלת", "יו"ד ה", "שדי", "צבאות" - הרי אלו אין נמחקין אלא **"הגדול", "הגבור", "הגורא", "האדיר",** 33
"והחזק" ו"האמיץ", **"העוז", "חננו ורחום", "ארך אפים", "רב חסד"** - הרי אלו נמחקין! אמר אביי: מתנייתין - כמי שהוא חנון, 34

כמי שהוא חנון - ולא דחננו שם הוא, אלא בשם מי שהוא חנון. כתב אלף למד מאלהים - שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד - אין נמחקין ואף על פי שלא גמור את השם, שהרי שתי אותיות הללו שם לעצמו. חוץ מזה בו' - למלאך האמצעי קרא אדון, שכן באו לפניו מיכאל באמצעו גבריאל מימינו רפאל משמאלו. אף זה קדש - דכתיב לעיל מינה "וירא עליו יי" וחדר כתיב "והנה שלשה אנשים". ואמר להקדוש ברוך הוא: אל נא תעבור מעל עבדך, המתן לי כאן עד שאכניס הארוחין. מי שיש בידו בו' - והכי קאמר: ויאמר לוט אליהם באונייהם: אל נא יהי כן, וחזור כלפי השם ואמר לה אדוני, הנה נא מצא עבדך. בנבות - כתיב (מלכים א כא) "ברך נבות אלהים". במיכה - כגון (שופטים יז) "לו בית אלהים", וכגון

(שם) "הקדש הקדשתי [את] הבסך לה' מדי לבני" וגו' - הרי הוא אסור עלי הקדש גמורים שהן לשם עד שאתנו מידי לבני לעשות פסל ומסכה. וכן (שם יח) "נבך ה' דרככם" כלפי שכניה אמר. אלף למד חול - כגון (שם יז) "לו בית אלהים" (שם יח), "את אלהי אשר עשיתי לקחתם". שמות האמונין בנבעה - "ישאלו בני ישראל בזה" (שם ב). וכי מבטיח - שיצליחו ואינו עושה? הם לא ביחנו - הם לא שאלו אלא "האלך", ולא אמרו "התתנהו בידך". באחרונה שביחנו - באורים ותומים - כי מחר אתנו בידך, הסכימו לדבריהם. ומאתים לנוטרים בו' - לרבנן, הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם. הנה משתו - חול, שהיה נבעת מאשמואי כדאמר במסכת גיטין (סח, ב). דקמלא חד משיטא - באנגריא דעבודת המלך. כל מלביא האמורים ברינאל - כל מקום שנאמר שם מלך. חוץ מזה - "מלך מלביא". דאילו לנבוכדנצר לא הוה קרי ליה דרינאל "מלך מלביא", אלא הכי קאמר: אנת מלכא נבוכדנצר, מלך מלביא דהוא אלהא דשמיא מלכות חסנא ידב לך. והלא כבר נאמר בשבועת האלה - מהכא משמע תיהי לאלה ולשבועה, ותו לא הוה ליה למיכתב אלא "יתן ה' את ירכך נופלת". מה להלן שבועה - דכתיב "והשביע". ומה להלן בשם - דכתיב "יתן ה' וגו'. השבע - "שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב). [ואל תשבע] - לא תשבעו (בשמי) לשקר" (ויקרא יט) קלל - "יתן ה' אותך לאלה". לא תקלל - בין קללת השם, בין קללת חבירו ובראיתא חרש" (שם). מה השבע בשם בו' - ובריתא רבי תניא. וממתיקין רבנן. גורא שוה - דנאמר כאן "אלה" ונאמר להלן "אלה". דשבועה היא מנא להו - "ושמעה קול אלה" מנא להו דבשבועה משתעי? נפקא להו מרתנא - מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע. וכן הוא אומר - אלמא אלה היא שבועה בו'. ופריכין: התם "שבועת האלה" כתיב, שבועה שהיא בקללה, אבל שבועה שאינה בקללה לא משתמע מהכא.

הכי

במי שהוא רחום קאמר. אמר ליה רבא: אי הכי, בשמים ובארץ? נמי, במי שהשמים והארץ שלו קאמר! - הכי השתא? ! התם פיון דליכא מידי אחרנא דאיכרי רחום ותנון, ודאי במי שהוא חנון, ודאי במי שהוא רחום קאמר, הכא פיון דאיכא שמים וארץ, בשמים ובארץ קאמר. תנו רבנן: כתב אלף למד מ"אלהים", "יה" מ"י"י - הרי זה אינו נמחק. שין דלת מ"שדי", אלף דלת מ"אדני", צדי בית מ"צבאות" - הרי זה נמחק; רבי יוסי אומר: "צבאות" כולו נמחק, שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל, והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים". אמר שמואל: אין הלכה פרבי יוסי. תנו רבנן: כל הטפל לשם, בין מלפניו ובין מלאחריו - הרי זה נמחק. לפניו פיצד? "לי" - ל' נמחק, "בי" - ב' נמחק, "וי" - ו' נמחק, "מ" - מ' נמחק, "שי" - ש' נמחק, "הי" - ה' נמחק, "פי" - פ' נמחק; לאחריו פיצד? "אלהינו" - נ"ו נמחק, "אלהיהם" - ה"ם נמחק, "אלהיהם" - כ"ם נמחק. אחרים אומרים: לאחריו אינו נמחק, שפכר קדשו השם. אמר רב הונא: הלכה באתרים. (אברהם דלמאי לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל, סימן) כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש, חוץ מזה שהוא חול, שנאמר: "ויאמר יי" אס נא מצאתי חן בעיניך", חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו: אף זה קדש. כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: גורלה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכניה, כמאן? פאותו הונג. כל שמות האמורים בלוט חול, חוץ מזה שהוא קדש, שנאמר: "ויאמר לוט אלהים אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן בעיניך" וגו', מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא. כל שמות האמורים בנבות קדש, במיכה - חול; רבי אלעזר אומר: בנבות - קדש. במיכה - יש מהן חול ויש מהן קדש; אלף למד - חול, יוד הי - קדש, חוץ מזה שאלף למד והוא קדש: "כל ימי היות בית האלהים בישילה". כל שמות האמורים בגבעת בנימין - רבי אלעזר אומר: חול, רבי יהושע אומר: קדש. אמר לו רבי אלעזר: וכי מבטיח ואינו עושה? אמר לו רבי יהושע: מה שהבטיח עשה, והם לא ביחנו אם לנצח אם לנצח; באחרונה שביחנו - הסכימו על דין, שנאמר: "ופתחם בן אלעזר בן אהרן (הכהן) עמד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם [בני] בנימן אחי אם אהדל" וגו'. כל שלמה האמורין בשיר השירים קדש, שיר למי שהשלוש שלו, חוץ מזה: "פרמי שלי לפני האלף לך שלמה" - שלמה לדידיה, "ומאתים לנטרים את פרי" - רבנן; ויש אומרים, אף זה חול: "הנה מפתו של שלמה ששים" - אף זה ולא מיבעי האיך? אלא הא דאמר שמואל: מלכותא דקמלא חד משיטא בעלמא לא מעינשא, שנאמר: "פרמי שלי לפני האלף לך שלמה" - למלכותא דרקינא, "ומאתים לנטרים את פרי" - למלכותא דארעא, שמואל לא כתנא קמא ולא פיש אומרים! - אלא הכי קאמר, ויש אומרים: זה - קדש, וזה הוא חול - ד"מפתו", ושמואל דאמר פיש אומרים. כל מלביא האמורים ברינאל חול, חוץ מזה שהוא קדש: "אנת מלכא [מלך]

מלכא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יתב לך", ויש אומרים: אף זה קדש, שנאמר: "מרי חלמא לשנאד ופשרה לערד", למאן קאמר? אי סלקא דעתך לנבוכד נצר קאמר ליה, שנאותיה מאי גיהו - ישראל, מילט קא לייט להו לישראל? - ותנא קמא סבר: שונאי ישראל איכא, שונאי גוים ליכא? "ובכל פנוין - הרי אלו חייבין" בו', ורמינא: "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה" - מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר: "והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה" ! לפי שנאמר: "ושמעה קול אלה", נאמר כאן "אלה" ונאמר להלן "אלה", מה להלן שבועה אף כאן שבועה, מה להלן בשם אף כאן בשם! אמר אביי, לא קשיא: הא רבי חנינא בר אבדי, הא רבנן; דתניא, רבי חנינא בר אבדי אומר: הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע, קלל ואל תקלל, מה השבע בשם - אף לא תשבע בשם, מה קלל בשם - אף לא תקלל בשם. ורבנן, אי גמירי גזירה שוה - ניבעי שם המיוחד, אי לא גמירי גזירה שוה - אלה דשבועה היא מנא להו? - נפקא להו מרתנא: "אלה" - אין אלה אלא לשון שבועה, וכן הוא אומר "והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה". התם "שבועת האלה" כתיב! הכי קאמר: "אלה" - אין אלה אלא בשבועה, וכן הוא אומר: "והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה".

ומנין

הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וגו', למי היו דברי לוט מכוננים, למי
 שיש בידו להמית ולהחיות, ומי הוא זה, זה הקדוש ברוך הוא.
 ממשיכה הברייתא: כל שמות האמורים בנבואה, קדש. אבל
 האמורים במיכה הם חול, שמשמעותם לעבודה זרה. רבי אליעזר
 חולק ואומר, בנבואה אכן הם קדש, אבל במיכה, יש מהן חול ויש
 מהן קדש, אלו הפותחים באלף למד ואלהים, הם חול, ואלו
 הפותחים בידו ה' ו-שם הויה, הם קדש. חזן משם זה שהוא אלף
 למד והוא קדש בין לתנא קמא ובין לרבי אליעזר, כל ימי היות
 בית האלהים בשילה.
 כל שמות האמורים בנבואה בנמינין – אחר
 מעשה פילגש בגבעה על בני ישראל להלחם בשבט בנימין שנאספו
 בגבעה, אחר ששאלו ביד שני פעמים אם להלחם, וניגפו מפני בני
 בנימין, וכששאלו בשלישית כמו שנאמר שם (שופטים כ כז) 'וישאלו בני
 ישראל ביד' נענו כי ינצחו את בני בנימין וכך היה, ועל שמות ה'
 האמורים שם נחלקו התנאים. רבי אליעזר אומר, הם חול, לפי
 ששאלתם לא היתה לה'. רבי יהושע אומר, הם קדש. אמר לו רבי
 אליעזר לרבי יהושע, לדברך שהם קדש, וכי מבטיח ה' שיצליחו
 במלחמה ואינו עושה, ומדוע בפעם הראשונה והשניה לא ינצחו בני
 ישראל את בני בנימין. אמר לו רבי יהושע, מה שהבטיח ה' עשה,
 והם (בני ישראל) בתחילה לא ביהנו אם לנצח אם לנצח – הם לא
 שאלו אם ינצחו במלחמה או ינצחו, אלא בראשונה רק שאלו מי
 יעלה להלחם ובשניה שאלו אם יסיפו להלחם או לא, וה' ענה להם
 שיעלו להלחם אבל לא הבטיחם שינצחו. אבל באחרונה שביחנו
 באורים ותומים אם ינצחו, הסכימו מן השמים על ידו וניצחו. כמו
 שנאמר (שם כ כח) 'ופנחם בן אלעזר בן אהרן (הכהן) עומד לפני
 בָּיִמִים הָהֶם לְאֹמֶר הַאוֹסִיף עוֹד לְצֹאת לְמִלְחָמָה עִם [בְּנֵי] בְנִימִין
 אֲחֵי אִם אֲחִידֵל וגו', ועל זה נענו שינצחו, ואכן אז ינצחו במלחמה.
 ממשיכה הברייתא: כל תיבות שלמה האמורים בשיר השירים, קדש
 – כוונתם לה. ופירוש התיבה 'שלמה' הוא שיר למי שהשלים שלו,
 הוא ה' שעושה שלום בין ברותיו. חזן מזה – שם שלמה האמור
 בפסוק 'ברמי שלי לפני האלף לך שלמה' (שיר השירים ח כב), שהוא על
 שלמה, השכינה אומרת שמתוך בני ישראל על כל אלף איש, שהוא של
 שלמה לדידה – לעצמו להיות לו לעבדיו וכן לעבודת המלחמה,
 'ומאתים לנוטרים את פרי' – השאיר מאתיים אחרים לשמור את
 פירות הכרם, הם רבנן – תלמידי חכמים העוסקים בתורה. ויש
 אומרים, אף פסוק זה הוא חול (שם ח) 'הנה מפתו של שלמה, ששים
 גברים סביב לה', ששלמה המלך העמיד גיבורים סביב למיטתו.
 מקשה הגמרא: מלשון 'אף זה' משמע ולא מיבעי האיך – ואין צריך
 לומר את הפסוק הראשון 'האלף לך שלמה' שהיה אומרים מודים
 לתנא קמא שהוא חול, וכי אפשר לומר כן, אלא הא דאמר שמואל,
 מלכותא דקמלף חד משינתא בעלמא לא מיענשא – מלכות
 ההורגת שינית מאוכלוסייה אינה נעשית, כלומר, המלכות רשאית
 לישלח לעבודת המלך רק שינית מהעת, מעתה ועד עולם נעשית,
 שנאמר 'ברמי שלי לפני, האלף לך שלמה' וזה מלכותא דקמלף
 – לעבודת מלכות שמים, 'ומאתים לנוטרים את פרי' וזה
 מלכותא דארעא – לעבודת מלכות הארץ, ומפסוק זה למד שמואל
 שרק שינית ניתן לבטל מהתורה לעבודת המלכות. ומדברי שמואל
 מבואר, ששלמה הנאמר בפסוק הוא כינוי לה' ופירוש שהאלף
 יעבדו למלכותו. ואם נפרש שגם היש אומרים מודים לתנא קמא
 שפסוק זה הוא חול, נמצא ששמואל שמפרש שלמה האמור בפסוק
 זה הוא קדש לא סבר בתנא קמא ולא ביש אומרים.
 מתרצת הגמרא: אל תגרוס בדברי היש אומרים, אף זה חול, אלא
 הכי קאמר הברייתא, תנא קמא אמר שהפסוק 'האלף לך שלמה'
 הוא חול, ויש אומרים, זה קדש, וזה הוא חול, והוא הפסוק ד'הנה
 מפתו של שלמה' ושמואל דאמר שפסוק זה הוא קדש, שובר ביש
 אומרים.
 ממשיכה הברייתא: כל מלכותא האמורים בדינאל – כל מקום
 שהוזכר מלך בדברי דינאל, הוא חול, שכוונתו למלך בנוכדנצר, חזן
 מפסוק זה שנאמר בו מלך שהוא קדש, שכוונתו לה', והוא מה

במי שהוא רחום קאמר, כלומר הוא משיב בשם מי שהוא חנון או
 רחום, וזהו ה', אבל אכן אין הם שמות בעצמם, ולכך הם נמחקים.
 הקשה רבא לאביי אמר ליה רבא, אי הכי, כשמשיבים 'בשמים
 ובארץ' נמי נפרש את דבריו, שבמי שהשמים והארץ שלו קאמר,
 שהוא ה', ומדוע נאמר במשנה שאם השביעם בשמים ובארץ לא
 השביעם בשם ופטורים.
 מתרצת הגמרא: הכי ה'שתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר
 כן, ה'תם כשהשביעם בחנון ורחום, כיון דליכא מידי אחרניא – כיון
 שאין דבר אחר דאיקרי רחום וחנון אלא הבורא, ודאי ב'מי שהוא
 חנון, ודאי ב'מי שהוא רחום קאמר, אבל קא' כשהשביעם בשמים
 ובארץ, כיון דאיכא ו-שיש שמים וארץ, אין הכרח שכוונתו למי
 שהשמים והארץ שלו, אלא בשמים ובארץ עצמם קאמר, ונמצא
 שלא נשבע בשם.
 כיון שהגמרא הקשתה על משנתנו מברייתא העוסקת בדין מחיקת
 שמות, מביאה הגמרא ברייתא נוספת העוסקת בדינים אלו: תנו
 רבנן, כתב אלף למד מאלהים – התחיל לכתוב שם אלהים וכתב
 אותיות 'אל', או 'ה' מו' – משם הויה, והוצרך למחקם, הרי זה אינו
 נמחק, משום שאותיות 'אל' וכן 'ה' הם שם בפני עצמם, אבל כתב
 אותיות שין דלת מ'שיר' או אלף דלת מ'ארני', או צדי בית
 מ'צבאות' והוצרך למחקם, הרי זה נמחק. רבי יוסי אומר, אף אם
 כתב 'צבאות' בולו, נמחק, שלא נקרא ה' 'צבאות' אלא על שם
 ישראל, שנאמר (שמות ט ז) 'והוצאתי את צבאותי את עמי בני
 ישראל מארץ מצרים', ואין השם צבאות אחד משמות הבורא. אמר
 שמואל, אין הלכה ברבי יוסי, וצבאות אינו נמחק.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בדין מחיקת השמות: תנו רבנן, כל
 המפל לשם – כל אות המצורפת ונסמכת לאחד משמותיו של ה', בין
 שכתובה מלפניו ובין מלאחריו, הרי זה נמחק, שאין בו קדושת
 השם לפי שאינו מהשם עצמו.
 מבארת הברייתא: הטפל מלפניו ביצר, כגון שכתב לוי, ל' שלפני
 השם נמחק, וכן ב'י' אות כ' נמחק, וכן ו'י' אות ו' נמחק, וכן מ'י' אות
 מ' נמחק, וכן ש'י' אות ש' נמחק, וכן ה'י' אות ה' נמחק, וכן ב'י' אות
 ב' נמחק.
 הטפל לשם לאחריו ביצר, כגון שכתב אלהינו, אותיות נ"ו שלאחר
 השם נמחק, וכן אלהיהם אותיות ה"ם נמחק, וכן אלהיכם אותיות
 כ"ם נמחק, אלו דברי תנא קמא. אבל אחרים חולקים ואומרים,
 הטפל לשם לאחריו אינו נמחק, מפני שבב' קדשו השם. אמר רב
 הונא, הלכה באחרים, שהטפל לשם לפניו נמחק והטפל לשם
 לאחריו אינו נמחק.
 כל שם מהשמות שאינם נמחקים, אם נכתבו לשם חול הרי הם
 נמחקים. הגמרא מביאה ברייתא הדנה בשמות שבמקראות שאפשר
 לפרש שהם קדש ואפשר לפרשם כחול, ומבארת איזה מהם קדש או
 חול: (אברהם, דלמאי, לנבואה, בנבואת בנמינין, שלמה, דינאל, סימן
 לאלו הענינים שתדון בהם הברייתא להלן).
 אומרת הברייתא: כל שמות ה' האמורים בתורה באברהם אבינו,
 הם קדש, שמכונים על ה', חזן משם זה שהוא חול, והוא מה
 שנאמר כשבאו שלושת המלאכים אל אברהם (בראשית יח ג) 'ויאמר
 (אברהם) ארני, אם נא מצאתי חן בעיניך, שכוונתו למלאך
 מיכאל, וקראו 'ארני' מלשון אדון. אבל הנינא בן אחי רבי יהושע
 ורבי אליעזר בן עזריה משום רבי אליעזר המודעי אמרו, אף שם זה
 קדש, שאמרו אברהם לה' ובקש שימית לו עד שיכניס את האורחים.
 הגמרא מביאה את דברי רב הסובר כשיטת חנינא ורבי אלעזר בן
 עזריה. מבררת הגמרא: במאן אולא הא – כשיטת מי הולכים דברים
 אלו דאמר רב יהודה אמר רב, דולח (חשובה) תבנתא אורחין
 יותר מהקבלת פני שכינה. משיבה הגמרא: במאן, באותו הוג –
 חנינא ורבי אלעזר בן עזריה, שאמרו שאברהם הניח את הקדוש ברוך
 הוא והלך להכניס את האורחים.
 ממשיכה הברייתא: כל שמות ה' האמורים בלוט, הם חול, חזן
 משם זה שהוא קדש, והוא מה שנאמר בדברי לוט כשהוציאורו
 המלאכים מסודם (בראשית יט יח-ט) 'ויאמר לוט אליהם אל נא ארני

ומנן לעשות (אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה)
ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה – מנין ששבועת
העדות היא אף כשהשביע בלא אלה, תלמוד לומר (ויקרא ה א)
'וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי, ואם אין השבועה אלא כשהיא עם אלה, היה
לכתוב לומר 'וְשָׁמְעָה אֱלֹהִי, והיינו יודעים שהשבועה היא עם אלה,
והאריך הכתוב לומר 'וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי כדי לדרוש מיתור תיבת
'קול' ששבועת העדות היא באחת משתי הקולות, בין שבועה עם
אלה ובין שבועה לבדה.

אמר רבי אבהו, מנן לאלה הכתובה בתורה בשבועת העדות שהיא
שבועה, שנאמר (יחזקאל יז יג) 'וַיָּבֹא אֹתוֹ בְּאֶלֶף וָגו' – נבוכדנצר הביא
את צדקיהו באלה שלא ימרו בו, וכתב על צדקיהו (דנ"ב י' לו יג) 'וְגַם
בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בְּאֱלֹהִים, ומכאן שהאלה
האמורה בספר יחזקאל היא שבועה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה היא משמעות לשון 'ארור':
תנא, 'ארור', יש בו לשון נידוי אם אמר לו חכם 'ארור' לשם נידוי,
צריך לפרש ממנו. ויש בו לשון קללה – אם קלל אדם את חברו
ואמר ארור הוא לה', קללה היא וחייב המקלל. ויש בו לשון שבועה
– אם אמר אדם לחבירו ארור אתה אם תעשה דבר פלוני, וכיון
להשביעו, וקבלו אותו אדם, הרי הוא מושבע.

הגמרא מוכיחה מהפוסקים את כל אחד מהלשונות האמורים
בברייתא: ארור בו לשון נידוי, דכתיב בשרית דבורה (שופטים ה כג)
'אִרְוֹ מְרוֹז אֶמֶר מֶלֶךְ ה' אִרְוֹ אִרְוֹ יוֹשְׁבֵיהָ, כי לא באו לעזרת
ה' לעזרת ה' בגבורים' – מנודה מרוז אמר ברק שליח ה', ומנודים
היושבים בארבע אמותיו, כי לא באו לעזרת ישראל במלחמתם עם
הכנענים. ואמר עולא, בארבע מאה שיפורי שמתיה פרק למרוז –
בארבע מאות שופרות נידה ברק את מרוז, ומביאורו של עולא
בפסוק זה מוכח שארור הוא לשון נידוי.

ארור בו לשון קללה, דכתיב (דברים כו יג) 'וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל הַקִּלְלָה/
וְכִתְיָב (שם כו טו) 'אִרְוֹ הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וָגו', וי"ב ארורים
נאמרו שם, וארורים אלו הם הקללה שאמר בתחילה, הרי שארור
הוא לשון קללה.

ארור בו לשון שבועה, דכתיב אחר כיבש יריחו (יהושע ו כו) 'וַיִּשְׁבַּע
יְהוֹשֻׁעַ בַּעַת הַחַיִּי לְאֹמֶר אִרְוֹ הָאִישׁ לִפְנֵי ה' וְגו' אֲשֶׁר יָקוּם וְכָבַה
אֶת הָעֵיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ, פתח הכתוב לומר שיהושע השביע את
ישראל, אך דברי יהושע היו 'ארור האיש', ומכאן שארור הוא לשון
שבועה.

דוחה הגמרא: ודלמא תרתי עבד להו – ושמא יהושע עשה להם את
שניהם, אשבעניהו וליימיניהו – גם השביעם וגם קללם אם יבנו את
יריחו, ומנן שארור הנאמר שם הוא לשון שבועה ואולי הוא לשון
קללה.

מתרצת הגמרא: אכן מקללת יהושע אין ללמוד שארור הוא שבועה,
אלא מהקבא – ומכאן, שנאמר במלחמת שאול בפלשתים (שמואל א' ד'
כד) 'וַאִישׁ יִשְׂרָאֵל נָשָׂא בָיִם הָיוּ, וַיֹּאבֵל – לשון אלה) שְׂאוּל אֶת
הָעָם לְאֹמֶר אִרְוֹ הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכֵל וָגו', וכתב אחרי כן (שם יד כו)
'וַיְהוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהִשְׁבִּיעַ אֲבִיו אֶת הָעָם, והיכן השביע אביו את
העם שלא לאכול, אלא ודאי מה שאמר 'ארור האיש אשר יאכל'
היא השבועה שהשביעם, ומכאן שארור הוא לשון שבועה.

דוחה הגמרא: ודלמא קבא נמי תרתי עבד להו – ושמא גם במעשה
זה שאול עשה להם את שניהם, אשבעניהו וליימיניהו – גם השביעם
וגם אררם, ו'ארור' שבפסוק אינו לשון שבועה.

מתרצת הגמרא: מי כתיב וארור – בואו, שמשמעו שמי שיאכל
יהיה גם ארור בנוסף על השבועה, והרי לא כתוב אלא ארור בלא
ואי, ומכאן שאותו ארור הוא ההשבעה שהשביעם.

מסיימת הגמרא: השתא דאיתיה להכי – כעת שאתה אומר שמכך
שכתוב ארור בלא ואי זו הוכחה שלא היתה שבועה נוספת שלא
התפרשה בכתובים, היתם נמי, בקללת יהושע את מי שיבנה את
יריחו, לא כתיב 'וארור' בואו, אלא 'ארור' בלבד, הרי שלא היתה
שם שבועה נוספת על מה שאררם, ואם כן גם מהכתוב ביהושע מוכח
שארור הוא לשון שבועה.

רבי יוסי בר חנינא מבאר מה היא משמעות אמירת אמר רבי
יוסי ברבי חנינא, 'אמן', בו לשון שבועה – העונה אמן אחר
שהשביעוהו כאילו נשבע בפיו. בו קבלת דברים – אם התנה עם
חבירו שיעשה עבורו איזה דבר, ואמר אמן, מחוייב לקיים את התנאי.
בו האמנת דברים – אמן הוא לשון אמת, ואם שמע תפילה או תחינה
ראוי לענות אחריה אמן, וכלומר, יהי רצון שיהיה האמת כן ויתקיים
הדבר.

הגמרא מביאה ראיות מן הכתובים לדברי רבי יוסי ברבי חנינא: אמן
בו שבועה, דכתיב בפרשת סוטה אחר שהכחן משביע את האשה
שלא נטמאת (במדבר ה כב), 'וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן, ואם אין בעניית
האשה 'אמן' לשון שבועה, הרי אינה מושבעת כלל, ולא יבדקו אותה
המים המאריים.

אמן בו קבלת דברים, דכתיב בהשבעת ישראל אחר שעברו את
הירדן והושמעו להם ברכות וקללות (דברים כו כח) 'אִרְוֹ אֲשֶׁר לֹא יָקִים
אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כֹּל הָעָם אֲמֵן, ובענייתם אמן קבלו עליהם כל ישראל את הקללות למי שלא יקיים
את התורה. ומכאן שהעונה אמן אחר דברי חבירו הרי הוא מקבל את
דבריו.

אמן בו האמנת דברים, דכתיב כשהתנבא חנניה על חזרת כלי
המקדש ואת גלות יכניה מבבל (ירמיה כח ה) 'וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה [הַנְּבִיא]
[אֵל הַחַנְיָהוּ] אֲמֵן בֶּן יַעֲשֶׂה ה' יָקֻם ה' אֶת דְּבָרָיו. ומכאן שבאשר
עונה אדם אמן על דברי חבירו משמעו שאומר כן יהיה כדבריו.

הגמרא מביאה לשונות נוספים שמשמעותם שבועה: אמר רבי
אלעזר, המחזק את דבריו בלשון לאו הרי הוא כשבועה, וכן המחזק
את דבריו בלשון הן הוא כשבועה.

מקשה הגמרא: בשלמא לאו הוא לשון שבועה, דכתיב בברית
שכרת ה' עם נח אחר המבול (בראשית ט טו) 'וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם
לְמַבּוּל, וכתב (ישעיה נט ד) 'בִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי – הנביא
אומר שד' נשבע שלא יהיה עוד מבול, והיכן נאמר בתורה שנשבע,
ודאי הוא מה שאמר 'לא': יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל, הוא השבועה,
ומכאן ש'לאו' הוא לשון שבועה. אלא מה שאמר רבי אלעזר 'הן'
לשון שבועה, מנא לן – מנן לנו שכן הוא.

מתרצת הגמרא: סבא הוא, מדלאו שבועה, הן נמי שבועה – מכך
שמצינו בתורה שהמחזק את דבריו בלשון 'לאו' הוא לשון שבועה,
מסתבר שכן גם המחזק את דבריו בלשון 'הן' הוא גם לשון שבועה.

רבא מבאר את דברי רבי אלעזר: אמר רבא, מה שאמר רבי אלעזר
האומר לאו או הן הוא לשון שבועה, והוא דאמר לאו לאו תרי
זימני – שני פעמים] והוא דאמר הן הן תרי זימני, דכתיב (בראשית ט'
יא) 'וְלֹא יִכְרַת כָּל בָּשָׂר עוֹד מַמִּי הַמַּבּוּל, ואחר זה כתוב (שם ט טו)
'וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא (ישעיה
נט ד) 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרִי מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ, מבואר שהשבועה
היא מחמת שנאמר שתי פעמים לאו. ומדלאו תרי זימני – ומכך
שהאומר 'לאו' הוא לשון שבועה רק אם אמרו פעמיים, הן נמי תרי
זימני – כשאמר הן הוא לשון שבועה רק כשאמר פעמיים.

שנינו במשנה: המקלל בכולן – באחד מהשמות או הכינויים חייב,
דברי רבי מאיר. וחקמים פוטרין. הגמרא מביאה ברייתא המבארת
את מחלוקת חכמים ורבי מאיר: תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת
המקלל (ויקרא כד טו) 'אִישׁ [אִישׁ] כִּי יִקְלֵל אֱלֹהֵיוֹ וְנָשָׂא חָטְאוֹ, שואלת הברייתא: מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר בפסוק שאחר
כן (שם כד טו) 'וְנִקְבַּשׁ שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת', היה יכול הכתוב לקצר ולומר,
'איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו ויומת'. משיבה הברייתא: אם היה
הכתוב אומר כן, יבול היית לפרש, שלא יחא המקלל את ה' חייב
אלא על קללה שנקב בה המקלל את השם המיוחד – שם הויה] –

בליבד, שהרי נאמר ונקב שם ה', מנן לרבות את המקלל בשאר
הפינויין, תלמוד לומר 'איש איש כי יקלל אלהיו' וגו', ובפסוק זה
נאמר קללה על שם אלהים ולא על שם המיוחד, משמע שמקלל
מקום – בכל אופן שיקלל ואף בשאר הכינויים חייב מיתה, דברי רבי
מאיר. וחקמים חולקים ואומרים, על שם המיוחד – שם הויה] –

חייבה התורה את המקלל במיתה, ועל הפינויין אינו במיתה, אלא
המשך בעמוד קמ

שבועות. פרק רביעי - שבועת העדות דף לו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קטו

והוא דאמר לאו לאו - ולא דשבועה ממש היא, אלא יש להזכור, וקצת יש עונש בדבר.
יכר וכן יככם זו היא אלה שנאמרה בתורה - תימה: דלעיל לא גמרינן אלא
שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה, אבל אלה שאין עמה שבועה כיש
עמה שבועה מנא לן?
ועל הכוונת באוהרה - ואם תאמר: למאן דאמר
בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א) א'
"אלהים לא תקלל" קדש, "איש איש כי יקלל"
למה לזי' ויש לומר: דאיצטריך לכתר, והא
דאמרין: על הכוונת באוהרה - למעוטי מיתה
אתא, ולא למעוטי כרת. **בנקבו** שם יומת מה
תלמוד לומר - תימה: הא איצטריך לכדרדשינן
בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נו, א) דאינו חייב
עד שיברך שם בשם
ושמור נפשך מאד - תימה: בקללה דברי הכל
חייב, ובחובל עצמו איכא פלוגתא
(בבא קמא צא, ב), חבלה נמי תיפוק ליה מהאי
קרא, או מ'השמור מאד' לפשוט'ה' ועוד
תימה: דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א)
דחזק לאשכוחי אוהרה למקלל אביו ושואי
חרש דייין, ליגמר ממקלל עצמו ויש לומר: דאי
לאו דאשכחא אביו לא הוה גמרינן בעצמו מה
שלא מצניז שאסור בחבירו.
מקלל חבירו דכתיב לא תקלל חרש - מחרש
ואביו אתי, אלא שלא חש כאן
להאריך. וליכא למיפרך: שכן משוועין, דפרקי
בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א), על דין
וחרש וגושיא, דאביו אינו משונה.
הכי

רבי יוסי ברבי חנינא: "אמן" - בו שבועה, בו קבלת דברים, בו האמנת דברים. בו שבועה -
דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן". בו קבלת דברים - דכתיב "אורור אשר לא יקים את דברי
התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן". בו האמנת דברים - דכתיב "ואמר ירמיה
[הנביא] (אל חנניהו) אמן פן יעשה ה' יקם ה' את דבריו". אומר רבי אלעזר: "לאו" שבועה,
"הן" שבועה. ב'שלא לאו" שבועה, דכתיב: "ולא יהיה עוד הפנים למבול", וכתוב "פי מי נח
וזאת לי אשר נשבעתי". אלא "הן" שבועה מנא לן? - סברא הוא, מ'ד'לאו' שבועה, "הן" נמי
שבועה. אומר רבא: והוא דאמר "לאו" "לאו" תרי זימני, והוא דאמר "הן" "הן" תרי זימני; דכתיב:
"ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול" "ולא יהיה עוד הפנים למבול", ומ'ד'לאו' תרי זימני, "הן"
נמי תרי זימני. "המקלל כבולן" - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרין. תנו רבנן: "איש [איש]
פי קלל אלהיו ונשא חטאו" - מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר: "ונקב שם ה' מות יומת!"
ובל לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד, מנן לרבות את הפנינו? תלמוד לומר: "איש
איש פי קלל אלהיו" וגו', מפל מקום, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: על שם מיוחד - במיתה,
ועל הפנינו - באוהרה. "והמקלל אביו ואמו" וכו'. מאן חכמים? רבי מנחם בר יוסי; דתניא,
רבי מנחם בר יוסי אומר: "בנקבו שם יומת" - מה תלמוד לומר שם? ליפד על המקלל אביו
ואמו, שאינו חייב עד שיקללם בשם. "המקלל עצמו וחבירו" כו'. אומר רבי ינאי: ודברי הפל.
עצמו - דכתיב: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד", פדרי אבין אומר רבי אילעא, דאמר: פל
מקום שנאמר "השמר" "פן" ו"אל" - אינו אלא לא תעשה. וחבירו - דכתיב: "לא תקלל חרש".
"כד ה' אלהים", וכן "יכרה אלהים" זו היא אלה הפתובה בתורה. יתיב רב פהא קפיה דרב
יהודה, ויתיב וקאמר הא מתניתין פדתן. אומר ליה: פנה. יתיב ההוא מרבנן קפיה דרב פהא,
ויתיב וקאמר: "גם אל יתצד לצנח יחיד ויפחד מאהל וישרשד מארץ חיים סלה", אומר ליה:
פנה. תרתי למה לזי' - מהו דתימא הני מילי מתניתין, אבל בקראי - אימא לא מכנינן, קא משמע
לן. "אל יכד" ו"יכרה", ו"יטיב לך" - רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרין. והא לית ליה לרבי
מאיר מקלל לאו אתה שומע הן! - אפוד. פי אתא רבי יצחק תנא פדתן. אומר רבי יוסף: השתא
דאנן תנן הכי, וכי אתא רבי יצחק תני הכי, שמע מינה דוקא תנן. - אלא קשיא! - פי לית ליה
- בקמונא, אבל באיפסא אית ליה. - הרי סוטה דאיפסא הוא, ואמר רבי תנחום בר חנינאי:
"הנקי" פתיב; מעמא דכתיב "הנקי", הא לאו הכי - מקלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן!
אלא

הכי גריסין: מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה - כי
שניה בתורת כהנים. ובמסכת סוטה מפרשה בפרק "דיה מביא את מנחתה" (יח, א)
הכי דמי שבועה שיש עמה אלה? "שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו כר".
ושמעה אלה ושמעה קול - מדרוה ליה למכתב "ושמעה אלה" שמעת מינה דהיא
שבועה (כל) שיש בה אלה, וכתב "קול אלה"
יתירא, לדמשא אתא; לחיבה באחת משתי
הקולות. ויבא אותו באלה - נבוכדנצר את
צדקיהו. אורור בו נידוי בו שבועה בו קללה
- כל לשונות הללו הוא משמש, וצריך
לפרש ממנו אם אמר חכם אורור בלשון
נידוי, ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה
נקבלו עליו - שבועה היא, והמקלל את
חבירו בלשון "אורור הוא לי!" - קללה היא,
וחייב המקלל. ודלמא תרתי עבד - אבל
"אורור" לאו לשון שבועה הוא. אמן בו
שבועה - העונה "אמן" אחר שבועה -
כמוציא שבועה מפיו. בו קבלת דברים -
האומר לחבירו "על מנת שתקיים לי תנאי כך
וכך", ואמר "אמן" - קבל דבריו וחייב לקיים
תנאו. בו אמנת דברים - וראוי לענות "אמן"
על דבר תפלה ותחנון, שהוא לשון מאמץ
הדברים, שהוא רצון שיהא אמת כן. ואמרה
האשה אמן אמן - דאי לאו כמוציא שבועה
דמאי אמאי מבדק? אפילו מושבע מפי
אחרים אין כאן, שהרי לא אמרה כלום אחר
שבועה. ולא דמאי למשביענו עליכם? שהם
כופרין אחר שבועה ועונן על דבריו "אין אנו
יודעין לך עדות". לאו שבועה - כדמסיים
ואזיל, שאמר או "לאו לאו תרי זימני, או "הן"
הן" תרי זימני - הרי היא כשבועה, מאחר
(שהחזיק) (שהחזיר) דבריו. איש איש כי יקלל
- מה תלמוד לומר? מאחר שתעיד לכתוב
"ונקב שם ה' מות יומת", ליכתוב "איש איש
כי יקוב שם וגושיא חטאו וימות!" על שם
מיוחד - כן ארבע אותיות דיו"ד ה"י. באוהרה
- "אלהים לא תקלל" (שמות כב). בנקבו שם
יומת כו' - קרא יתירא הוא, ותנינו ענין
למקלל אביו ואמו, שאינו חייב עד שיקללם
בשם המיוחד. ודבר הכל - דלא תימא:
הואיל וקרא יתירא הוא לרבות - תנינו ענין
לרבות אף המקלל עצמו וחבירו. אלא דוקא
קאמר רבי מנחם, לרבות מקלל אביו שהוא
בסקילה כמברך את השם, אבל בעצמו
וחבירו דלאו בעלמא הוא - לא תילף מחבא.
לא תקלל חרש - ומרבין מינה בסנהדרין
(סו, א) כל שהוא בעמך וייתיב וקאמר
מתניתין כדתנן - רב כהנא דיה שונה
משנתנו כמות שהיא שנויה: "יכרה וכן יככם".
אמר ליה - רב יהודה: פנה, הפך דברך כנגד
אחרים, אמור "יכרה וכן יככם" שלא תקללני.
ויתיב וקאמר גם אל יתצד לצנח - את
המקרא הזה קדש דורש, שנאמר בדואן בספר
תהלים. כנה - ואומר "יתצדו". והא לית ליה
לרבי מאיר כו' - דתנן במסכת קדושין (סא,
א) רבי מאיר אומר: כל הנאי שאינו כפול
כתנאי דבני גד ובני ראובן אינו תנאי, ואי
לא כפלה לא אמרינן: מכלל זה אתה שומע
את זה. והוי פוסה דאיפסא - ופרכין מינה
לרבי מאיר כי דתנן במסכת קדושין, מדכתיב
"אם לא שטית הנקי", ופשיטא לן דלא
הוצרכנו לברך את הסוטה, ולא נאמר אלא
לשמוע לאו מכלל הן, קללה מכלל ברכה.
שאם שטית לא תנקי, אלמא לאו בעינן כפילה.
המאוררים האלה ואת כי שטית. אלמא, אי לא "הנקי" - מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן.

הבי' גרס בקונטרס ורבינו תנאל: אלא לעולם איפוך ובאיסורא אית ליה ובממונא לית ליה
ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. ובספרים היה כתוב "לא תיפוך". והקשה
בקונטרס, דלרבנן דפטרי מי לית להו דשתויין בין במיתא? ונראה לתרץ, דהא דפטרי משום
דבעינן שם המיוחד, ואינהו אאלהים קאי. אף על גב דכבר אפילו, אידי דתנא רבי מאיר

מחייב - תנא נמי ודכמיס פוטרי. ואם תאמר:
התינו סוטה דלית ליה לרבי מאיר מכלל לאו
אתה שומע הן, משום דאית ביה ממונא. אבל
אבתי תיקשה מכל הנהו קראי דמיתא פרק
שלישי דקדושין (סא, ב): בשלמא לרבי מאיר
היינו דכתיב "ואם בחקותי וגו", וכן "אם תטיב"
ו"אם תאבד" ו"אם לא יתחטא", משמע דמערך
רבי מאיר כפילא אף על גב דליכא אלא איסורא
גרידא ויש לומר: ד"אם בחקותי" ו"אם תטיב"
ו"אם תאבד" איכא כמה מצות דאית בהו ממונא,
ו"הוא יתחטא" נמי שייך לענין ממון, כגון מטמא
תרומה. אבל קשיא לרבינו תם, דבסוף פרק קמא
דנדרים (יג, ב) גבי נדר לית ליה לרבי מאיר
מכלל לאו אתה שומע הן, אף על גב דליכא
אלא איסורא ואמרי הרב רבינו יום טוב: דוקא
באיסור חמור הוא דאית ליה לרבי מאיר מכלל
לאו אתה שומע הן, כגון שתויין ופרועי ראש
דבמיתא, וכן נמי גבי "שבועה שלא אוכל לך"
בפרק שני דנדרים (טו, א) משמע דאית ליה
משום דאיסור חמור הוא, דחשיב בפרק בתרא
דינא (פא, א) חייב כריתות ו"לא תשא" עמוק,
ולקמן בריש "שבועת הדיינים" (לט, א) נמי
אמרינן: נודעו כל העולם כשאמר הקדוש ברוך
הוא "לא תשא". ואם תאמר: והלא בקדושין
(שם) בעי רבי מאיר תנאי כפול בשבועה, גבי "או
תנקה מאלתי" ויש לומר: דהתם איכא ממונא,
דכתיב "וכל טוב אדוניו ביד".

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון, אשם בבספ שקלים - באשם
מעילות כתיב ומנייה ילפינן שאר
אשמות.

אלא איפוך, אפילו באיסורא לית ליה. מתקין ליה
רבינא: ובאיסורא לית ליה? אלא מעתה, שתויין וין
ופרועי ראש דבמיתא, הכי נמי דלית ליה לרבי מאיר?
והתנן, אלו שבמיתא: שתויין וין ופרועי ראש! - אלא
לעולם תיפוך, כי לית ליה - בממונא, באיסורא אית ליה,
ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא.

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון נזהנת באנשים ובנשים, ברחוקים
ובקרובים, בבשרים ובכפסולים, בפני בית דין

ושלא בפני בית דין - מפי עצמו, ומפי אחרים אינו חייב
עד שיכפרנו בבית דין, דברי רבי מאיר; ורחוקים
אומרים: בין מפי עצמו בין מפי אחרים - כיון ששכר
בו חייב, וחייב על דון השבועה, ועל שגגתה עם דון
הפקדון, ואינו חייב על שגגתה גרידתא. ומה חייב על
זדונה? אשם בבספ שקלים. שבועת הפקדון כיצד?
אמר לו: "תן לי פקדוני שיש לי בידך", - "שבועה
שאין לך בידך", או שאמר לו: "אין לך בידך", -
"משביעך אני", ואמר: "אמן" - הרי זה חייב. השביע
עליו חמש פעמים, בין בפני בית דין ובין שלא בפני
בית דין, וכפר - חייב על כל אחת ואחת. אמר רבי
שמעון: מה טעם? מפני שיכול לחזור ולהודות. היו
מביאה תובעים אותו, אמרו לו: "תן לנו פקדון
שיש לנו בידך", - "שבועה שאין לךם בידך", -
אינו חייב אלא אחת. "שבועה שאין לך בידך,
ולא לך ולא לך" - חייב על כל אחת ואחת; רבי אליעזר אומר: עד שיאמר
שבועה, באחרונה; רבי שמעון אומר: עד שיאמר "שבועה" לכל אחד ואחד. תן לי פקדון
ותשומת יד וגול ואבדה שיש לי בידך, - "שבועה שאין לך בידך" - אינו חייב אלא אחת.
שבועה שאין לך בידך פקדון ותשומת יד וגול ואבדה" - חייב על כל אחת ואחת. תן לי
חפין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך, - "שבועה שאין לך בידך" - אינו חייב אלא אחת. "שבועה
שאין לך בידך חפין ושעורין וכוסמין" - חייב על כל אחת ואחת; רבי מאיר אומר: אפילו אמר:
"חטה ושעורה וכוסמת" - חייב על כל אחת ואחת. "אנסת ופיתית את בתי", והוא אומר:
"לא אנסתי ולא פיתיתי", "משביעך אני", ואמר: "אמן" - חייב; רבי שמעון פוטר, שאינו משלם
קנס על פי עצמו; אמרו לו: אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו, משלם בשת ופנס על
פי עצמו. "גנבת את שורי", והוא אומר: "לא גנבתי", - "משביעך אני", ואמר: "אמן" - חייב;
גנבתי, אבל לא טבחתי ולא מכרתי, - "משביעך אני", ואמר: "אמן" - פטור. "המית שורך
את שורי", והוא אומר: "לא המית", - "משביעך אני", ואמר: "אמן" - חייב; "המית שורך את
עבדי", והוא אומר: "לא המית", - "משביעך אני", ואמר: "אמן" - פטור. אמר לו: "חבלתי בי
ועשית בי חבורה", והוא אומר: "לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה", - "משביעך אני", ואמר:
"אמן" - חייב; אמר לו עבדו: "הפלת את שיני וספית את עיני", והוא אומר: "לא הפלתי
ולא ספית", - "משביעך אני", ואמר: "אמן" - פטור. זה הכלל: כל המשלם על פי עצמו -
חייב, ושאנו משלם על פי עצמו - פטור. גמרא רב אחא בר הונא ורב שמואל בריה דרבה
בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו שבועות בי רבה, פגע בהו רב כהנא, אמר
להו:

שתויין - דבמיתא לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו (סנהדרין פג, ב) דכתיב
(ויקרא י') "וין ושכר אל תשת ולא תמותו", הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד
תמותו. פרועי ראש - נפקא לן (סנהדרין שם) מדאיתקש לשתויין בין בספר יחזקאל
(מד). והתנן אלו שבמיתא - ולא פליג איש עליה. הכי גרסינן: אלא לעולם איפוך
וכי לית ליה בממונא - כלומר, אלא כי
מפכת לה - לא תנא אפילו באיסורא לית
ליה. אלא ודאי אית ליה, ומשום הכי ליכא
פלוגתא גבי שתויין וין. ושאני סוטה דאיסורא
דאית ביה ממונא הוא - בגיית כתובתה,
ושבועה דמתניתין נמי על ידי ממון באה,
הלכך רבי מאיר פוטר כדאפינן. ובלאו
איפוך ליכא לתרוצה, דאם כן לרבי מאיר
שבועה דמתניתין איסורא גרידתא היא, דעל
כרחיך בהכי איצטרך לן לאוקומיה (והוא)
השבעת עד אחד שאינו בא לממון. ואי רבנן
פטרי בה, אלמא לית להו מכלל לאו אתה
שומע הן אפילו באיסורא גרידתא, אם כן
שתויין וין דבמיתא לרבנן מנא להו? וכן
מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים: לא איתמר
לא תיפוך משום קושיא דשתויין וין לרבנן.

הדרן עלך שבועת העדות

משנה שבועת הפקדון, באנשים ובנשים כו'
- אידי דתנא שבועת העדות
"באנשים ולא בנשים" כו', ונבדו נמי לכולהו.
בקרובים - שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון
אצלו. בפני בית דין ושלא בפני בית דין - אם
מפיו ושבע, שהוציא שבועה מפיו, או שענה
"אמן" אחר שבועה ואחר כך הודה - חייב
קרוב, דכתיב (ויקרא ד') "וכחש בעמיתו" כל
דהו. ומפי אחרים - שלא ענה "אמן", כגון
משביעני עלך שתחזיר לי פקדוני, ואמר
"אין לך בידך" - אינו חייב עד שיכפור בבית
דין. משום דמושבע מפיו אחרים בפקדון לא
כתיב, ומשבועת העדות גמרינן ליה, וסגיירא
ליה לרבי מאיר: דון מינה ומינה, והתם בבית
דין כדפרישנא בפירקין לעיל (לא, א). וחכמים
אומרים כו' - דסבירי להו: דון מינה ואוק
באתרה, כדפרישנן בפירקין דלעיל (שם).
וחייב על דון שבועה - דלא כתיב בהו
"ונעלם". דון השבועה - שזכור על הפקדון,
וידוע שמתחייב על כפירתו קרבן. ועל שגגתה
עם דון הפקדון - ששגג בקרבן והויד בפקדון.
ידוע דהויד בפקדון וכפר, אבל אינו יודע אם
חייב עליו קרבן וכו'. ואינו חייב על שגגתה
גרידתא - אם סבור לישבע באמת, משום
דאנוס הוא. בבספ שקלים - הקניו בשני
סלעים, דהכי כתיב (ויקרא ד') גבי איל האשם
ד"ערכך כסף שקלים". מפני שיכול לחזור
ולהודות - אמר כפירה, נמצא שבכר ממונא
הוא כופרו ממון. שבועה באחרונה - "אין לך
בידי לא לך ולא לך שבועה", דהשתא קיימא
שבועה אכולהו. אפילו אמר חטה ושעורה
וכוסמת - בגמרא מפרש לה. שאינו משלם
קנס על פי עצמו - וביון דאי אודי לא מחייב
לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה.
אבל משלם בשת ופנס וכו' - הילכך ממונא
כפירה, ובגמרא מפרש פלוגתיהו. המית
שורך את עבדי - קנסא הוא, דמשלם שלשים
סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר. אמר לו
עבדו הפלת את שיני - קנסא הוא, שיוציא
את עבדו לחרות בשביל אבר, והרי הוא
כבאמתו. גמ'

שמן חבירו בידו, והתכוין לכפור בו. ואינו חייב קרבן על שגגתה
גרידתה – על שגגת השבועה ללא דין הפקדון, כלומר ששגג גם
בכפירתו, ששכח שממון חבירו מצוי בידו וסבור היה ששבועתו אמת,
לפי שאנוס הוא. מבארת המשנה: ומה חייב על זדונה – במה
מתחייב הנשבע לשקר על כפירת הפקדון, קרבן אשם שקנו בכסף
שקלים – בשני סלעים.
מבארת המשנה: שבועת הפקדון כיצד, אמר לו המפקיד תן לי
פקדוני שיש לי בידך, והשיבו שבועה שאין לך בידך כלום, או
שאמר לו הנתבע אין לך בידך, ללא לשון שבועה, וחזר התובע ואמר
משבעך אני שאין בידך משלי כלום, ואמר הנתבע 'אמן' שזו לשון
קבלת שבועה, הרי זה חייב אשם.
המשנה מבארת שהנפקד יכול להתחייב בכמה קרבנות על פקדון
אחד: השביע עליו התובע חמש פעמים שאין הפקדון בידו, בין אם
השביעו בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין, ובכל אחת
מהפעמים כפר ונשבע לשקר, חייב אשם על כל אחת ואחת
מהשבועות. מבארת המשנה: אמר רבי שמעון, מה פועם חייב על
כל אחת מהשבועות, מפני שהיה יכול לחזור ולהודות לאחר כל
פעם שנשבע לשקר, ואילו הודה היה חייב לשלם, נמצא שבכל
שבועה הוא כופר ממון, ולכן הוא חייב על כל אחת מהשבועות.
המשנה מבארת את דיני הנשבע על תביעות של כמה בני אדם: היו
חמשה בני אדם תובעים אותו, אמרו לו 'תן לנו פקדון שיש לנו
בידך', והשיבם הנפקד 'שבועה שאין לכם בידך פקדון', אף
שבשבועה זו כפר בחמשה פקדונות אינו חייב אלא אחת, כיון שכלל
את כל הפקדונות בשבועה אחת. אך אם השיב להם 'שבועה שאין
לך בידך, ולא לך, ולא לך', חייב על כל אחת ואחת מהשבועות,
כיון שנחשב שנשבע לכל אחד מהתובעים בפני עצמו. רבי אליעזר
חולק ואומר, הזכרת לשון שבועה בתחילת דבריו מחייבת רק אחת,
ואינו מתחייב בכמה קרבנות עד שיאמר לשון שבועה באחרונה –
בסוף דבריו, והיינו שיאמר 'אין לך בידך, ולא לך, ולא לך, בשבועה',
שבאופן זה חלה השבועה על כל אחת מהתביעות, ומתחייב על כל
אחת ואחת. רבי שמעון חולק על שניהם ואומר, אינו חייב קרבן על
כל שבועה עד שיאמר לשון שבועה לכל אחד ואחד מהם, והיינו
'שבועה שאין לך בידך, ושבועה שאין לך בידך וכו'.'
המשנה מבארת את הדין כשכפר ונשבע על כמה תביעות של אדם
אחד: טענו התובע, תן לי פקדון שהפקדתי בידך, ותשומת יד –
הלוואה שהלויתי לך, וגזל שגזלת ממני, ואבידה שאבדה ממני
ונמצאתה, שיש לי את כל אלו בידך, והשיבו הנתבע שבועה שאין
לך בידך דבר מכל תביעותיך, אף ששבועתו כללה ארבע כפירות,
אינו חייב אלא אחת. אך אם פירט הנתבע בשבועתו את כל
התביעות ואמר שבועה שאין לך בידך פקדון, ותשומת יד, וגזל
ואבידה, הרי הוא חייב קרבן על כל אחת ואחת מכפירותיו, כיון
שהשבועה חלה על כל כפירה וכפירה, וכאילו נשבע ארבע שבועות.
המשנה מבארת את דינו של הנשבע לאדם אחד על פקדון הכולל
כמה מינים: טענו התובע, תן לי חמין ושעורין וכוסמין שיש לי
בידך, והנתבע השיבו שבועה שאין לך בידך כלום, אף שכפר
בשלושה מינים, אינו חייב אלא אחת. אבל אם אמר לו 'שבועה שאין
לך בידך חמין ושעורין וכוסמין' חייב על כל אחת ואחת מן
הכפירות, כיון שפירט בשבועתו את כל המינים, והרי זה כאילו נשבע
שלוש שבועות על שלשת המינים שתבעו.
רבי מאיר אומר, אפילו אם נקט התובע לשון יחיד ואמר 'תן לי חמין
ושעורין וכוסמין' שיש לי בידך, הרי זה כאילו תבעו חטים ושעורים
רבים, ואם כפר הלה ונשבע לשקר, חייב קרבן על כל אחת ואחת
מכפירותיו.
שבועת הפקדון נוהגת רק כשכפר בממון שאילו היה מודה בו היה
חייב לשלם, אבל הכופר בתביעת חבירו המחייבתו תשלומי קנס, כיון
שאף אם היה מודה בחיובו לא היה צריך לשלם, שהרי המודה בקנס
פטור, אם כן בשעת הכפירה אין כאן כלל חיוב ממון, ולפיכך אף אם
נשבע לשקר אינו חייב קרבן שבועת הפקדון. המשנה דנה באדם
הכופר בתביעה שיש בה גם חיוב ממון וגם חיוב קנס.

מתרצת הגמרא: אלא איפוך, אפילו באיפוךא לית ליה – אלא ודאי
הוא שצריך לגרוס את דברי המשנה להיפך, ולומר שרבי מאיר פוטר,
ואפילו בדיני איסור אין הוא סובר מכלל לאו אתה שומע הן.
רבינא מקשה: מתקף ליה רבינא, ובאיפוךא לית ליה – האם
באיסורים רבי מאיר סובר שלא אומרים מכלל לאו אתה שומע הן,
אלא מעתה מה שאמרו כהנים שעבדו בבית המקדש שתויי יין
ופרועי ראש דכמיתה – שעונשם במיתה, הרי נמי דלית ליה לרבי
מאיר – האם רבי מאיר אינו סובר כן, (והתנן) [והתניא], אלו
עבירות שעונשם במיתה, שתויי יין ופרועי ראש, ולמדו דין זה
במכלל לאו אתה שומע הן, שכתוב בתורה (ויקרא י ט) 'ויושקר אל
תשת אתה ובגידך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמות', משמע אם
תשתו תמותו, והרי לא מצינו אף אחד שנחלק על דין זה ומשמע
שאף רבי מאיר מודה בזה, ומנן אם כן לרבי מאיר שהם חייבים והרי
אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן.
מתרצת הגמרא: אלא לעולם תיפוך – יש להפוך את גירסת המשנה
ולגרוס רבי מאיר פוטר, אך אין לומר שגם באיסורים אינו סובר
מכלל לאו אתה שומע הן, אלא כי לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו
אתה שומע הן, זה הוא רק במומין, אבל באיפוךא לית, ולכן
אף רבי מאיר מחייב כהנים שתויי יין ופרועי ראש במיתה. אלא שלפי
זה חזרת הקושיא שהשקללה הגמרא לעיל (ע"כ), מדוע בסוטה שהיא
איסור הוצרך רבי מאיר ללמוד את עונשה בפרוש מן הפסוק 'הנקי'
ולא לומד במכלל לאו אתה שומע הן. על כך מתרצת הגמרא: ושאני
סומה – ושונה הדבר לגבי סוטה, דאיפוךא דאית ביה מומין הוא
– סוטה הוא דין שיש בו גם הלכות הנוגעות לאיסור וגם לממון
והוא כתובת האשה, שאם יתברר שהאשה אכן סתנה הבעל פטור
מדמי כתובתה, ובדין הנוגע גם לדיני ממונות רבי מאיר סובר שאין
אומרים מכלל לאו אתה שומע הן. ואף במשנתנו לגבי שבועת
העדות פוטר רבי מאיר מטעם זה, משום שחיוב שבועת העדות בא
על ידי שהעדים כופרים על עדות ממון, והרי זה איסור שיש בו ממון.
הדרן עלך שבועת העדות
פרק חמישי - שבועת הפקדון
פרק 'שבועת הפקדון' עוסק באדם הכופר בממון שיש לחבירו בידו,
ונשבע לשקר על כפירתו, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, ודינו הוא
שחייב להשיב לבעל הממון את הדין בתוספת חומש, וכן מביא איל
לאשם, כאמור בתורה (ויקרא ה כא-כב).
משנה
המשנה מבארת תחילה במי נוהג דין שבועת הפקדון: שבועת
הפקדון – חיוב הבאת אשם המוטל על הכופר בפקדון ונשבע לשקר,
נוהגת באנשים ובנשים, ברחוקים ובקרובים – בין אם המפקד
והנפקד קרובים זה לזה, ובין שאינם קרובים, בכשרים ובפסולים –
בין אם הנפקד הוא אדם כשר הנאמן בשבועתו ובין אם הוא חשוד
על השבועה.
המשנה מביאה מחלוקת באופן החיוב: שבועת הפקדון נוהגת בין אם
נשבע לשקר בפני בית דין, ובין אם נשבע שלא בפני בית דין, והיינו
כשנשבע מפי עצמו – שהוציא שבועה בפיו, שאמר (ויקרא ה כב)
'נשבע על שקר', ומשמע שבכל שבועת שקר הוא מתחייב, ואף אם
ישבע חוץ לבית דין. ואילו באופן שהושבע מפי אחרים, שאמר לו
התובע 'משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני', והשיבו הנפקד 'אין לך
פקדון בידך', אינו חייב עד שיכפרנו בבית דין דווקא, דבדי רבי
מאיר. ורחוקים חולקים ואומרים, בין אם נשבע מפי עצמו, ובין אם
הושבע מפי אחרים, בין שכפר בו הנפקד, אף שלא בפני בית דין,
חייב אשם.
דין נוסף: והכופר בפקדון חייב אשם על זדון השבועה ועל שגגתה –
בין אם ידע שיתחייב קרבן על שבועת שקר זו ובין אם שגג ולא ידע
זאת, עם זדון הפקדון – ובלבד שיהיה מזיד בכפירת הפקדון, שידע

לָהּ, נתבע שהיזיד בְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן, כלומר שידע שממון חברו בידו
 ושאסור להשבע לשקר, וגם הָתֵרוּ בוֹ עדים קודם שנשבע שלא
 ישבע לשקר, מֵהוּ – מה דינו, ויש בזה שלשה צדדי ספק, האם בִּין
 דְּחִיב קרבן בשבועת הפקדון חידוש הוא, דְּכָבֵל הַתּוֹרָה לֹא אֲשַׁבְּחֵן
 מִיּוֹד דְּמִיּוֹתֵי קֶרֶן – שהרי בכל התורה לא מצאנו שהעובר על
 איסור במזיד מביא קרבן, ואילו הֵבֵא הַכֹּהֵן התחדש שהנשבע לשקר במזיד
 מִיּוֹתֵי קֶרֶן, אם כן לֹא שָׁנָא אֲתֵרוּ בִּיהּ וְלֹא שָׁנָא לֹא אֲתֵרוּ בִּיהּ –
 אין חילוק בין שהתרו בו לבין אופן שלא התרו בו, ולעולם מביא קרבן
 ואינו לוקה, לפי שאין מחייבים שני עונשים על מעשה אחד, ואי
 אפשר לחייב על השבועה גם מלקות וגם קרבן. או דְּלָמָּא, הֵנִי מִלֵּיל
 – דבר זה, שהנשבע לשקר מתחייב בקרבן, הוא רק הֵיכָא דְלֹא אֲתֵרוּ
 בִּיהּ, שכיון שללא התראה אי אפשר להלקותו, חייבתו התורה
 בקרבן, אֲכַל הֵיכָא דְאֲתֵרוּ בִּיהּ, מִלְּקָא לָקִי – הרי הוא לוקה, ככל
 העובר על איסור לאו בעדים והתראה, וקֶרֶן לֹא מִיּוֹתֵי, לפי שאין
 מחייבים שני עונשים על מעשה אחד. או דְּלָמָּא – או שנאמר צד
 שלישי, דְּהָא וְהָא עֲבָדִינָא – שזה וזה עושים לו, מלקות וקרבן, כיון
 שקרבן אינו נחשב כעונש, שאין בית דין מענישים אותו בזה ואין זה
 אלא חיוב המוטל עליו כלפי ה'.

אֲמַרְוּ לִיהּ אותם חכמים לרב כהנא, תִּנְיָנָא – שנינו דין זה בברייתא,
 חֲמוּרָה הִימְנָה – ממנה, משבועת העדות, בְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן, ומה היא
 חומרתה. שְׁחִיבִין עַל דְּוִזְנָה מַכּוֹת, מה שאין כן שבועת העדות שלא
 שייכת בה התראה ואין חייבים על דְּוִזְנָה מלקות אלא קרבן, וחומרא
 נוספת יש בה, שְׁעַל שְׁנִנְתָּה – שלא ידע מה מתחייב עליה, אך הויד
 בכך שידע שהפקדון בידו, מביא אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים – קרבן אשם
 ששווי לפחות שני שקלי כסף, ואילו השוגג בשבועת העדות ולא
 ידע מה מתחייבים עליה, והויד בכך שזכר את העדות, מביא קרבן
 חטאת עולה ויורד, ויכול לקנותו אף בסכום קטן. סיימו החכמים את
 הוכחתם מהברייתא: מְדַקְּאֵמֵר (ליה) התנא בברייתא שְׁעַל דְּוִזְנָה של
 שבועת הפקדון חייב מַכּוֹת, מַכְלָל – משמע שמדובר באופן דְּאֲתֵרוּ
 בִּיהּ, שאם לא כן לא היה מתחייב מלקות, ועל אופן זה קֹאמֵר התנא
 שְׁמִכּוֹת אֵין – הוא חייב מלקות, ומשמע שקֶרֶן אשם, לֹא – אינו
 חייב, ומוכח שהמידד בשבועת הפקדון והתרו בו, לוקה ואינו מביא

קרבן.
 המשיכו אותם חכמים בביאורם: ולפי זה מֵאֵי חוּמְרָא – מהי החומרא
 שמבואר בברייתא שיש בשבועת הפקדון יותר מבשבועת העדות,
 והרי כשם שבשבועת העדות מוטל עליו רק חיוב אחד, והוא קרבן,
 כך בשבועת הפקדון מוטל עליו רק חיוב אחד, והוא מלקות, וביאורו,
 דְּנִיחָא לִיהּ לֹאִינִישׁ דְּמִיּוֹתֵי קֶרֶן – שנחו לו לאדם להביא קרבן,
 שהוא עונש ממוני, וְלֹא לִיקֶרֶן – ולא ללקות בעונש הגוף, ולכן
 חמורה שבועת הפקדון שיש בה עונש מלקות, משבועת העדות
 שעונשה קרבן.

דוחה הגמרא: אֲמַר לָהּ רַבָּא בְּרַ אִיתִי, אין זו ראייה, שהרי מֵאֵי תַנָּא
 – מי הוא התנא הסובר שוֹדוֹן בְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן לֹא נִיתַן לְכַפְּרָה על
 ידי קרבן, רַבִּי שְׁמַעוֹן, והברייתא שפטרנו מקרבן היא לשיתנו, אֲכַל
 לְדַעַת רַבִּנָּן הַחולקים עליו וסוברים שזדון שבועה ניתן לכפרה, קֶרֶן
 נִמְי מִיּוֹתֵי – יתכן שמביא גם קרבן לכפרתו מלבד המלקות.

הגמרא דוחה את הראיה מברייתא זו באופן נוסף: אֲמַר לָהּ רַב
 כְּהֵנָּא לאותם חכמים, בְּרַ מִינָה דְּהֵיאָא – חוץ מאותה ברייתא,
 כלומר, אין צורך לדחוק ולהעמיד את הברייתא כרבי שמעון כדי
 לדחות את ראייתכם, אלא אף אם נאמר שהברייתא סוברת כחכמים
 אין לפשוט ממנה את הספק, דְּאֵנָּא תִּנְיָנָא לָהּ וְהֵי תִנְיָנָא לָהּ – שכן
 אני הוא ששנתי ברייתא זו, ובנוסף אחר שנתי אותה, חמורה
 שבועת הפקדון משבועת העדות שְׁאָחֵר זְדוֹנָה וְאֲחֵר שְׁנִנְתָּה – בין
 אם בשעה שנשבע ידע שיתחייב על שבועתו קרבן, ובין אם לא ידע,
 אם הויד בכך שידע שממון חברו מצוי בידו, מביא אֲשֶׁם בְּכֶסֶף
 שְׁקָלִים, ואילו בשבועת העדות מביא קרבן עולה ויורד. ולגירסא זו
 לא הוזכר בברייתא כלל חיוב מלקות, ואין לפשוט מכאן את ספיקו
 של רב כהנא. המשיך רב כהנא וביאר: ולפי זה מֵאֵי חוּמְרָא – מהי
 חומרתה של שבועת הפקדון משבועת העדות, והרי בשתייהן יש חיוב

קרבן, ואין מלקות באחת מהן. וביאר, דְּאִילוּ הָתֵם, בשבועת העדות,
 מביא חֲטָאת בֶּת דְּנִקְאָ – מביא קרבן חטאת אפילו אם שווי מעה
 כסף בלבד, ואילו הֵכָא, בשבועת הפקדון, מביא אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים
 – ששווי לפחות שני שקלי כסף.

שואלת הגמרא: גם לפי גירסת רב כהנא, וְלִינְמַר מִינָה – נפשוט
 מהברייתא את הספק, שהרי מלשון הברייתא נראה שחייב רק
 בקרבן, ופטור ממלקות. משיבה הגמרא: דְּלָמָּא דְלֹא אֲתֵרוּ בִּיהּ –
 שמא הברייתא עוסקת באופן שלא התרו בו ולכן אינו לוקה, שהרי
 אין הברייתא עוסקת כלל בחיובי מלקות.

הגמרא סבורה לפשוט את ספיקו של רב כהנא ממשנתו: (לישנא
 אחרינא) תָּא שְׁמַע ממה ששנינו במשנתנו, אֵין חִיבִין קרבן על
 שְׁנִנְתָּה של שבועת הפקדון, ומה הֵן חִיבִין עַל דְּוִזְנָה, אֲשֶׁם בְּכֶסֶף
 שְׁקָלִים. ויש לדייק, מֵאֵי לֹא – האם לא מדובר בְּדִאֲתֵרוּ בִּיהּ – גם
 באופן שהתרו בו העדים קודם שנשבע, ומוכח שגם בעדים והתראה
 מביא קרבן ואינו לוקה. דוחה הגמרא: הֵכָא נִמְי דְלֹא אֲתֵרוּ בִּיהּ –
 גם כאן מדובר באופן שלא התרו בו עדים, ולפיכך אינו לוקה.

הגמרא מנסה לפשוט את שאלת רב כהנא מברייתא: תָּא שְׁמַע ממה
 ששנינו בברייתא, בתחילה סברה הברייתא שיש ללמוד דין שבועת
 הפקדון מדין נזיר שנטמא, ודחתה, לֹא – אין ללמוד כן, לפי שאם
 אֲמַרְתָּ בְּנִזִּיר טָמֵא שהחמירה בו תורה בדבר אחר, שְׁכֵן לוקה, האם
 תֹאמַר שכן הוא הדין גם בְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן שהקילה בו התורה,
 שְׁאִינוּ לוקה אם נשבע לשקר. וּמְדַקְּאֵמֵר התנא שניזר טמא לוקה,
 מַכְלָל – מוכח שמדובר באופן דְּאֲתֵרוּ בִּיהּ – שהתרו בו עדים שלא
 יטמא, שאם לא כן לא היה לוקה, ובאופן זה קֹאמֵר 'האמר בְּשִׁבְעַת
 הַפְּקָדוֹן שְׁאִינוּ לוקה', ומשמע, אֲכַל קֶרֶן מִיּוֹתֵי – מביא, ויש
 לפשוט מכאן שהמידד בשבועת הפקדון והתרו בו, מביא קרבן ואינו
 לוקה. דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאם התרו בו ונשבע, לוקה, וּמֵאֵי
 'אינו לוקה' האמור בברייתא, דְּאִינוּ נִפְסָר בְּמִלְקוֹת בלבד, אלא
 צריך גם לכפרת קרבן, ודינו חמור מדינו של נזיר טמא, שנפטר
 במלקות.

מקשה הגמרא: מַכְלָל – משמע מביאור זה בברייתא דְּנִזִּיר טָמֵא
 נִפְסָר בְּמִלְקוֹת ללא קרבן, וְהָא קֶרֶן בְּתִיב בִּיהּ – הרי נאמר חיוב
 קרבן בפירוש לגבי נזיר טמא 'וְהִבֵּיא בְּכֶשׁ בֵּין שְׁנֵתוֹ לֶאֱשָׁם' (במדבר ו יב).
 מתרצת הגמרא: הָתֵם, בניזיר, דְּמִיּוֹתֵי קֶרֶן, אין הקרבן בא לכפר על
 שנטמא, אלא בִּי הִיבֵי דְּתִחְוַל עֲלֵיהּ נִזְיוֹת בְּתִיבָה – כדי שתוכל
 לחול עליו הנזירות שקבל על עצמו בתחילה ונסתרה מחמת
 טומאתו, ואמרה תורה שכל זמן שאינו מביא קרבן אינו יכול לחזור
 ולמנות את ימי נזירותו בהטרה.

אומרת הגמרא: אֲמַרְוּהָ רַבִּנָּן קָמִיהּ דְּרַבָּה – אותם חכמים שלמדו
 מסכת שבועות אצל רבה, ושאלם רב כהנא את ספיקו חזרו לפני רבה
 ואמרו לו את הספק, אֲמַר לָהּ רַבָּה, מכך שהסתפק רב כהנא רק
 במקרה שהעדים התרו בו, מַכְלָל דְּכִי לֹא אֲתֵרוּ בִּיהּ, ואִיכָא עֵדִים
 – משמע שאם יש עדים שהפקדון בידו אך לא התרו בו, מִיחִיב –
 חייב קרבן והספק הוא רק האם יש חיוב מלקות על ידי ההתראה,
 ואין זה נכון, שהרי כיון שיש עדים על הפקדון, נמצא שכפירת
 ושבועת הנפקד 'בְּפִיֶּרֶת דְּרָבִי' בְּעִלְמָא הוּא – אין זו אלא כפירה
 של דיבור בלבד, שאין בו ממש, שהרי העדים יכולים לבוא ולהעיד
 שהוא חייב לו, ולא הועילה כפירתו ושבועתו לפטרו באמת מחיוב
 הפקדון, וכיון שכך, אין מקום כלל לספיקו של רב כהנא, שהרי באופן
 שיש עדים אינו חייב בקרבן כלל, ופשוט אם כן שאם אותם עדים
 התרו בו, לוקה, ככל אדם העובר על לא תעשה.

אומרת הגמרא: אֲלָמָּא – מוכח מדבריו, דְּקִסְכָּר רַבָּה שֶׁהַפּוֹרֵר
 בְּמִמּוֹן של חברו שְׁשֵׁשׁ עֲלֵיו עֵדִים שראו שחבירו מסור לו, ונשבע
 לשקר, פְּטוּר מקרבן, כיון שכפירתו ושבועתו לא פטרוהו מממון,
 והחיוב בקרבן הוא רק באופן שאין עדים.

מביאה הגמרא ראייה לדברי רבה: אֲמַר לִיהּ רַב תִּנְיָנָא לְרַבְתָּ, תִּנְיָנָא
 דְּמִיּוֹתֵי לָךְ – שנינו ברייתא המסייעת לשיטתך שהכופר בממון שיש
 עליו עדים פטור. נאמר בפרשת אשם גזילות 'או מִצָּא אֲבִידָה וְכָחַשׁ
 בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחֹטֵא בְּהִנָּה'
 המשך בעמוד קמב

שבועות. פרק חמישי – שבועת הפקדון דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט
רש"י
תוספות

1 **חזיר בשבועת הפקדון והתרו בו מהו – חייב קרבן, או מלקות, או שניהן וגבי שבועת**
2 **העדות, אף על גב דחייב נמי מיד כשוגג – ליכא למיבעי דף בעיא, משום דאין התראת**
3 **ודאי בשבועת העדות, דמי יודע שהם יודעים לו עדות ויכול להתרות בו. לא אשכחן**
4 **מיד דמייתי קרבן – לאו דוקא כל התורה קאמר, שהרי ארבעה מביאין על חזרון**
5 **כשגגה; הבא על השפחה, וגזיר שנטמא,**
6 **ושבועת העדות, ושבועת הפקדון. הכי גרסינן:**
7 **אמרו ליה תנינא חומרה דהיננה שבועת**
8 **הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה**
9 **אשם בכסף שקלים מדקאמר על זדונה מכות**
10 **מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא**
11 **ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דמייתי קרבן**
12 **ולא לילקי, אמר להו רבא בר אימי מאן תנא**
13 **שבועת הפקדון לא ניהו זדונה לכפרה רבא**
14 **שמעון היא. אמר להו רב כהנא בר מינה**
15 **דהדיא דאנא תנינא ודכי תנינא לה אחד זדונה**
16 **ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא**
17 **דאילו התם חטאת בת דנקא ודכא אשם בכסף**
18 **שקלים. וליגמר מינה התם בדלא אתרו ביה –**
19 **ודכי פירושא: חומרה ממנה שבועת הפקדון**
20 **משבועת העדות, שחייבין על זדונה מכות, מה**
21 **שאין בן בעדות שאין בה התראת ודאי. ועל**
22 **שגגתה עם זדון הפקדון אשם בכסף שקלים,**
23 **ובעדות קרבן עולה ויורד. מכות אין קרבן לא**
24 **ומאי חומרא – דמכות מקרבן, הואיל ולא**
25 **תריייהו עבדינן ביה; הא בעדות מייתי קרבן**
26 **ומשני: ניהא ליה לאיניש בו, אמר להו רבא בר**
27 **אימי לרבנן: דך מתניתין דקתני להו – מחבא**
28 **לא תפשטה, דלעולם קרבן איכא לרבנן, ודך**
29 **מתניתין דקתני קרבן לא – רבי שמעון היא.**
30 **דקאמר: שבועת הפקדון לא ניהו זדונה לכפרה,**
31 **כדאמרן בפיקדון דלעיל, שכן לא עשו בו**
32 **מושבע כדנשבע ומיד כשוגג, אמר להו רב**
33 **כהנא – לא תדחוקה לאוקומה כרבי שמעון,**
34 **ובעין נמי לא תפשטה, דאנא תנינא לה בו,**
35 **ומאי חומרא – הא שבועת העדות נמי זדונה**
36 **ושגגתה קרבן; היינו חומרא – דאילו בעדות**
37 **חטאת היא, ולא נתנה בה תורה קצבה, ויכול**
38 **לקנותה במעשה דנקא = שטות. והיינו מעה**
39 **שדיא אחד משבע בדינא. וליגמר מינה –**
40 **למיפשט בעין, דמייתי קרבן ולא לקי. ומשני:**
41 **דלמא התם בדלא אתרו ביה – קאמר, דהא לא**
42 **אייתי בה במלקות כלל. לא אם אמרת – לא**
43 **ידעינן במאי קאי "לא אם אמרת". הא קרבן**
44 **כתיב ביה – "והזיר לה" את ימי נורו ודכי**
45 **בכש בן נשטרו וכו' (במדבר ו), כי הכי דתיחול**
46 **עליה נזירות כבהרה – שמתחיל למנות**
47 **מעכשיו, ותלה הכתוב בקרבן, ולא לכפרה**
48 **הוא בא. אמרו רבנן קמיה דרבה – הך רבנן**
49 **דלעיל דתנו שבועות בירבה, אמרו לפניו שכן**
50 **שאל רב כהנא מזה. אמר להו – מדקא מיבעי**
51 **ליה בארתו ביה. מכלל – דפשיטא ליה דכי לא**
52 **אתרו ביה יתי סודי סודי מייחייב קרבן, ואף על גב**
53 **דידעי הני סודי שהוא חייב לו. ואמאי מייחייב?**
54 **והא לא תועיל לו כפירתו, ועל כרחו ישלם,**
55 **נמצא שפכיר דברים בעלמא הוא; פטור –**
56 **מקרבן. פרט למורה לאחד מן האחין – שיש לו**
57 **חלק בממון זה, וכשתבעו האח השני כפר. פרט**
58 **ללוח בשטר – קא סלקא דעתיה לכופר ממון**
59 **שיש לו עליו שטר או עדים. לא תסייען – דהא**
60 **מתניתא לא בכופר ממון קאמר, אלא במורה**
61 **בממון, וכופר שלא מסר לו שטר עליו ולא היו**
62 **עדים בדבר. מתריין יופת = משגיגו לית.**
63 **מינך יופי – ממך לית כל המנהג, ולא היה**
64 **לחבירך חלק בו. לאו זדון עדים – שהתרו בו.**
הא

1 **הזיד בשבועת הפקדון מהו – פירש בקונטרס דשבועת העדות ליכא למבעי דף בעיא,**
2 **משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות, דמי יודע שהם יודעים לו עדות. ואין**
3 **נראה, דלא חשיב ספק כיון דלמותרא אין ספק, דהא בעדים זוממין אי דוו צריכי התראה**
4 **הזה מתריין בהו, אף על גב דהמתרים בהם אין יודעין אם הם משקרים. והא דלא בעי דך**
5 **בעיא בשבועת העדות – משום דאי אפשר לידע**
6 **לעולם אם הם מזיזין – שילובין לומר שכוונו,**
7 **כיון דחידוש הוא בו – ליכא חידוש גמור והוא**
8 **דהא איכא טובא כדפירש בקונטרס. אלא כלומר,**
9 **כיון שניתן זדונו לכפרה.**
10 **מילקא לקי קרבן לא מייתי – ואף על גב דגבי**
11 **שפחה כתיב (ויקרא יט) "בקורת תהיה**
12 **והביא את אשמו", הא אמרינן בסוף "ארבעה**
13 **מחוסרי כפרה" (כריתות יא, א) דהיא לוקה והוא**
14 **מביא קרבן. מאי אינו לוקה דלא מיפטר**
15 **במלקות – תימה; דמעיקרא סלקא דעתיה דבעי**
16 **למילף מיניה חומרא, דדן הוא שנחמיר בנזיר**
17 **שכן לוקה. ולמאי דמסיק השתא צריך לומר**
18 **דמיטניא לענן קולא, דדן הוא שנקל בנזיר שכן**
19 **מיפטר במלקות ונראה, דלא ידע לגבי מאי**
20 **מיתניא. אי נמי, מעיקרא סלקא דעתיה דהכי**
21 **פירוש: לא, אם אמרת בנזיר שהוא טמא שכן**
22 **כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן, תאמר**
23 **בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות**
24 **אלא בקרבן דחמור. ודלא כמאן דאמר לעיל**
25 **ניהא ליה לאיניש דליתו קרבן ולא לילקי. ומיידו**
26 **בסיפרי מיתניא דך ברייתא ואמיתניא איפכא, ודכי**
27 **איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר: "בפתע"**
28 **להביא את האונס, "פתאום" להביא את השוגג.**
29 **והדן נותן, ומה במקום שלא חייב את המזיד**
30 **חייב בו את השוגג, כאן שחייב את המזיד אינו**
31 **דן שנחייב את השוגג. ומנין שחייב את המזיד?**
32 **אמר לך לזדומה: מה שבועת העדות שלא חייב**
33 **את השוגג. פירוש: שגגתה גרידא, חייב את**
34 **המזיד, כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב**
35 **את המזיד; לא, אם אמרת בשבועת העדות שכן**
36 **אינו לוקה, תאמר בנזיר שלוקה, והואיל ולוקה**
37 **לא יביא קרבן – לתלמוד לומר "וכפר מאשר**
38 **חטא" וגו'. ונראה דהיינו דף דמייתי בשמעתין,**
39 **ובמקום שבועת העדות אית למיגרס שבועת**
40 **הפקדון. ואית למיגרס נמי הכא איפכא כדאמרין**
41 **בסיפרי: מה לשבועת הפקדון דכן אינו לוקה בו,**
42 **וכן גרס רבינו חננאל, וזה לשונו: ואתינן**
43 **למפשטה מהא דתניא בסיפרי דבי רב: לא, אם**
44 **אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה, תאמר**
45 **בנזיר שנטמא ולוקה. והואיל ולוקה בו, ואם**
46 **תאמר: מאי קמשני דלא מיפטר במלקות, כלומר**
47 **אלא צריך עדיין קרבן; והא היא גופא אתינן**
48 **למילף בנזיר שיחא עדיין צריך קרבן ואמר רבינו**
49 **תם דהכי פירוש: דלא מיפטר במלקות – שאין**
50 **מתכפר במלקות לחודיה, תאמר בנזיר שמתכפר**
51 **במלקות לחודיה: דכי מיתניא נמי כשוגג קרבן לא**
52 **מייתי אלא למילח עליה נזירות טהרה כדמסיק,**
53 **ודלא כרבי אלעזר הקפר דאמר (נזיר יט, א) נזיר**
54 **טמא חוטא הוא. והא דפריך: והא קרבן כתיב**
55 **ביה, פירוש: הא בשוגג כתיב קרבן, ולמאי קאתי**
56 **אם לא לכפר? ואם כן נילף משבועת הפקדון**
57 **דבמודי לא יפטר במלקות, אלא יצטרך עדיין**
58 **קרבן; ומשני: בו, "פרט" ללוח בשטר ולוח בעדים**
59 **– כגון דאמר "לא לית", כדאומר "לא פרעתי"**
60 **דמי.**
הכא
ואחר כך בפרה השגיה – שתיקו חייבות, מפני שייכולה עדות להתקיים בשתיקה; בשלמא
אלא ראשונה, אלא ראשונה אפוא מייחייבא?
הא

הבא נמי בדריבנא – שהיו קרובין בנשותיהן. אבל נשותיהן גוססות לא צריך למימר, דהא הבא ליבא לאקשוי פשיטא, דהא קא משמע לן דהודה ואחר כך באו עדים דמשלם קרן וחומש, וכי באו עדים ואחר כך הודה משלם תשלומי כפל.

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות – תימה: והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (קעה, ב) דשעבודא

דאורייתא, ואם כן אפילו בעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון? וזכוי נמי קשה מ"השולח" (גיטין לו, א) דאמר רבי יוחנן: שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט, ואם כן אפילו בעל פה לא משכחת לה לדידה. וכן בפרק קמא דבבא מציעא (ד, ב) גבי מודה מקצת, ובפרק "הכותב" (כתובות פו, ב). ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ולמאן דאמר שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה! וצריך לומר דאליביה משכחת כשמחל השעבוד. **מיעט** שטרות – אפילו מאן דלא דאין דנא דגרמי "בהגזל קמא" (בבא קמא צח, א) ופטר שורף שטרותיו של חבירו, מכל מקום כיון דכי איתנהו בעיניהו מחיב ליה לאהדורינהו, הוה אמינא דכי כפר חייב, ומיהו, לבסוף דמסיק דלענין השבחה דוקא פליגי אי אומר לו כשנשתנו "דרי שלך לפניך", ולא לענין שבועה, קשיא: מה שייך למעוטי שטרות? הא אפילו שרפן פטור, כל שכן נשתנו וצריך לומר: דסבר רבי מאיר דדאין דינא דגרמי. אי נמי, כי פטרין היינו כי קלינהו באתרייהו, אבל נטלן ושרפן חייב. **מתניתין** נמי דיקא – אף על גב דמאן דמחייב נמי מודה לרבנן פטור, מכל מקום מיייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר. ומיהו קצת תימה דמיייתי ממתניתין דדחי לה, ליייתי ממתניתין ד"שבועת הדיינין" (שבועות לח, ב) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, אם כן אין באן קרבן. אלא

הא קיימא שניה! אמר רבינא: **הכא במאי עסקינן** – בגזון שהיתה שניה בשעת כפירת הראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות; מהו דתימא: רוב גוססין למיתה, קא משמע לן: השתא מיתה חיי ניהו ולא שכיבי. **תא שמע:** **בעל הבית שמען מענת נגב בפקדון, ונשבע והודה ובאו עדים, אם עד שלא באו עדים הודה – משלם קרן וחומש ואשם, אם משבאו עדים הודה – משלם תשלומי כפל ואשם!** – **הכא נמי בדריבנא.** אמר ליה רבינא לרב אשי, **תא שמע:** **חמורה מונה שבועת הפקדון, שחייבין על דוניה מכות ועל שנגתה אשם בכסף שקלים; מדקאמר לוקח – מפלל דאיפא עדים, וקאמר: על שנגתה אשם בכסף שקלים!** אמר ליה רב מרדכי: בר מינה דההיא, **דהאמר ליה רב פהנא: אנא תנינא לה והכי תנינא לה: אחד דוניה ואחד שנגתה – אשם בכסף שקלים.** **תא שמע:** לא, אם אמרת בגזיר טמא שכן לוקח, תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקח? היכי דמי? אי דליקא עדים, אמאי לוקח? אלא פשיטא דאיפא עדים, וקתני: תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקח; מלקא הוא דלא לקי, אבל קרבן מיייתי, תיובתא דרבה! **תיובתא.** רבי יוחנן אמר: **הפופר בממון שיש עליו עדים – חייב, בשטר – פטור.** אמר רב פפא: **מאי מעמיה דרבי יוחנן? עדים עבדי דמיייתי, שטר – הא מנה.** אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: **שטר אמר נמי עבד דמרקס! אלא**

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: היינו מעמיה דרבי יוחנן, משום דהוה שטר שעבוד קרקעות, ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות. איתמר: משביע עדי קרקע – פליגי רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: חייב, וחד אמר: פטור. תסתיים דרבי יוחנן דאמר פטור, מדקאמר רבי יוחנן: **הפופר בממון שיש עליו עדים – חייב, שטר – פטור.** וכדרב הונא בריה דרב יהושע, תסתיים. אמר ליה רבי ירמיה לרבי אבהו: לימא, רבי יוחנן ורבי אלעזר בפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קא מפלגי? דתנן: **הגזל שדה מחבירו ושטפה נהר – חייב להעמיד לו שדה, דברי רבי אלעזר. וחקמים ואומרים, אומר לו: "הרי שלך לפניך", ואמרין: במאי קמפלגי? רבי אלעזר דריש רבוי ומיעוטי, ורבנן דריש כללי ופרטי; רבי אלעזר דריש רבוי ומיעוטי: "וכחש בעמיתו" – ריבה, "בפקדון או בתשומת יד" – מיעט, "או מפל אשר ישבע" – חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה – ריבה הכל; מאי ריבה? ריבה כל מילי, ומאי מיעט? מיעט שטרות. ורבנן דריש כללי ופרטי: "וכחש בעמיתו" – כלל, "בפקדון או בתשומת יד או בגזל" – פרט, "או מפל אשר ישבע עליו" – חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דין אלא בעין הפרט, מה הפרט מפורש, דבר המטלטל וגופו ממון – אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות – שאין מטלטל, יצאו עבדים – שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות – שאף על פי שמשפלטין אין גופן ממון; מאן דמחייב – ברבי אלעזר, ומאן דפטר – ברבנן? אמר ליה: לא, מאן דמחייב – ברבי אלעזר, ומאן דפטר – ברבנן? אמר ליה: לא, מפל. אמר רב פפא משמיה דרבא: מתניתין נמי דיקא, דקתני: **"גנבת את שור", והוא אומר: "לא גנבתי", – "משביעך אני, ואמר: "אמן" – חייב, ואילו "גנבת את עבד", לא קתני, מאי מעמא? לא משום דעבד איתקש לקרקעות, ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות? אמר רב פפי משמיה דרבא: על פי עצמו – חייב, ושאינו משלם על פי עצמו – פטור; "זה הכלל" לאתניי מאי? לא לאתניי "גנבת את עבד"? אלא****

הא קיימא שניה – אלא לאו שמע מינה: כפירת ממון שיש עליו עדים הויה כפירה. קרובין בנשותיהן – נשואי שתי אחיות, דהדיא שעתא לא חזו לאסחודי. ואם תאמר: למה לי למיתנא? איצטריך, כגון שהיו גוססות באתנה שעה. **מהו דתימא** – קיימא לן רוב גוססות למיתה, והוה להו כמותות, והוה ליה ממון שיש עליו עדים דלא תתחייב ראשונה – קא משמע לן: השתא מיתה לא שכיבי. ואף על גב דרוב גוססין למיתה, כל זמן שלא מת חי הוא לכל דברים. **מענת נגב** – פטר עצמו על ידי גביה, שטען "נגב הימני", ושומר חנם פטור מגביה. וקיימא לן בבבא קמא (סו, ב) שאם נשבע ובאו עדים – משלם כפל כנגב עצמו. אבל אם הודה אחר כך – אין כאן כפל, דמודה בקנס פטור, אבל חומש ואשם יש משום שבועת הפקדון. ונשבע והודה ובאו עדים – גרסין, ולא גרסין "אחרי כן". משלם תשלומי כפל – משום עדים. ואשם – משום שבועה, אבל חומש לא משלם. וילפינן לה בבבא קמא מהאי קרא "ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו", ממון המשלם בראש מוסף חומש, ושאנו משלם בראש, כגון זה שישלם עליו כפל – אין מוסף חומש. **בדריבנא** – שהיו עדים קרובים בנשותיהן בשעת שבועה, לפיכך חייב קרבן כמאן דליתניהו. בר מינה דההיא – אין ללמוד הימנה, דלא איירי במכות כלל, ודלמא ברוך עצמו קאמר ולא ברוך עדים. אי דליבא עדים – דאתרו בגזיר, אמאי לוקח? עבדי דמיייתי – הלכך מהניא ליה כפירתו אם ימותו העדים. משום דהוה ליה – האי שטר, ממון שהקרקעות משועבדים לו, והכופר בו ככופר בקרקעות, וקיימא לן לקמן (שבועות מב, ב) דאין נשבעין על הקרקעות הלכך, כי אישתבע נמי – אין לה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן. וכדרב הונא בריה דרב יהושע – דפרשי טעמא דרבי יוחנן משום דאין חייבין על כפירת (שעבוד) קרקעות. חייב להעמיד לו שדה – דקסבר: קרקע גגולת וקיימא לה ברשות גזל, וריבין ביה "יהושבי את הגולת" (ויקרא ח). **חרי שלך לפניך** – קסבר: קרקע אינה גגולת, וכי שטפה נהר ברשותיה דמרא קמא היא קיימא. **מיעט** שטרות – שאין גופן ממון, שאין אלא לראיה שבהן. מאן דמחייב – עליהו דין קרבן שבועה – כרבי אלעזר, כי היכי דמרבה להו לענין השבחה מרבה להו נמי לכל האמור בענין, וקרנן בהדיא ענינא כתיב. אפילו רבי אלעזר מודה – דאף על גב דאיתרבו בענין השבחה, לא איתרבו לענין חומש ואשם. דכי אהדר קרא ונקט ענין חומש ואשם כתיב "או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא", "מכל" ולא הכל, ואימעיט להו דבר שאינו דומה לפטר. מתניתין נמי דיקא – כרבי יוחנן, דאין חיוב קרבן שבועה בקרקעות. דעבד איתקש לקרקעות – "והנתחלתם אותם וגו'" לרשת אחוהו" (שם כה) כמאחזה.

כלל

אימא סיפא, זה הכלל: כל המשלם על פי עצמו – חייב, ושאינו משלם על פי עצמו – פטור; "זה הכלל" לאתניי מאי? לא לאתניי "גנבת את עבד"? אלא

שבועות דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכא

כזה פטור מקרבן. מסיימת הגמרא: **תְּיֹבְתָא** – אכן פירכא היא על דברי רבה, ונדהו דבריו.

הגמרא מביאה אופן שבו הכופר בפקדון ונשבע לשקר פטור: **רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר**, אדם הַכּוֹפֵר בְּמִמּוֹן של חבירו שֵׁשׁ עָלָיו עֲדִים שהוא של חבירו, ונשבע לשקר, חַיִּיב קרבן שבועה, וכפי שדחתה הגמרא לעיל את דברי רבה הפטור, אבל הכופר בְּמִמּוֹן חבירו שיש עליו שָׁמַר, פְּטוּר מקרבן. **אָמַר רַב פִּפְא, מֵאֵי מַעֲמֵי דְרַבִּי יוֹחֲנָן שֶׁמַּחֲלַק** בין עדים לבין שטר, כיון שְׁעָדִים עֲבִידֵי דְמִיִּיתֵי – עדים יכולים למות קודם שיעידו, ונמצא שהועילה כפירתו למקרה שימותו העדים ולא יעידו, אבל שָׁמַר, הָא מִנָּח – הרי הוא מונח ביד התובע, ואין כפירתו של הנתבע מועילה לו כלל, והרי זו כפירת דבריו.

דוחה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻעַ לְרַב פִּפְא, שְׁמָרָא נְמִי עֲבִיד דְּמַרְכָּם** – הרי גם שטר יכול להאבד, ונמצא שכפירתו תועיל להפטר מהממון, ומדוע הוא פטור מקרבן.

אָלָא אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻעַ, הֵינּוּ מַעֲמֵי דְרַבִּי יוֹחֲנָן, מִשּׁוּם דְּהָהּ שְׁמָר 'שְׁעָבִיד קְרָקְעוֹת' – שהרי הנושה בחבירו ממון ויש לו שטר עליו, קרקעות הלזה משועבדות לו, ואף אם מכרם הלזה לאחרים יכול המלוה לגבותם מהם, וְאִין מְבִיאִין קְרָקְעֵן עַל בְּפִירַת שְׁעָבִיד קְרָקְעוֹת, כיון שאין חיוב שבועה על קרקע, כמו שתדרוש הגמרא להלן (בבב), וממילא אין בה גם חיוב קרבן שבועה.

הגמרא מביאה מחלוקת לגבי קרבן שבועת העדות השייכת לנידון הקודם: **אִיתְמַר, מִשְׁבִּיעַ עַדִי קְרָקְעֵן** – אדם המשביע עדים שיבואו להעיד לו עדות על קרקע השייכת לו, ונשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, פְּלִיגֵי – נחלקו בדינם רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי אֲלֵעָזָר, האם הם חייבים קרבן שבועה, חַד אָמַר חַיִּיב, וְחַד אָמַר פְּטוּר, ולא התבאר מי המחייב ומי הפטור. אומרת הגמרא: תַּסְתַּיִים – יש להוכיח מסוגיותנו דְרַבִּי יוֹחֲנָן הוא דְאָמַר שְׁמָר, מִדְאָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן לגבי קרבן שבועת הפקדון שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמִמּוֹן שֵׁשׁ עָלָיו עֲדִים חַיִּיב, ואילו הכופר בממון שיש עליו שְׁמָר פְּטוּר, וְכַטְעֵמוּ דְרַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻעַ, שביאר שכפירה על ממון שבשטר נחשבת ככפירה בקרקע, שאינה מחייבת שבועה, ואף לגבי שבועת העדות אין חיוב קרבן אלא כשנשבעו שאינם יודעים עדות על ממון, ולא כשנשבעו על עדות קרקע, שהרי שתי שבועות אלו נלמדות בגזירה שוה זו מזו, כמבואר לעיל (אב). מסיימת הגמרא: תַּסְתַּיִים – אכן מוכח מכאן שרבי יוחנן הוא הפוסט את העדים מקרבן שבועה באופן זה, ורבי אלעזר הוא המחייב.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רבי יוחנן ורבי אלעזר במחלוקת תנאים: **אָמַר לִיה רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי אֶבְיָהוּ, לִימָא** – האם אפשר לומר ולבאר שרבי יוחנן וְרַבִּי אֲלֵעָזָר, בְּפִלּוֹתָא (במחלוקתם) דְרַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּינָן קָא מִפְּלִגֵי – נחלקו, (דתנן) [תְּרִינְיָא], הַגּוֹזֵל שְׂדֵה מַחְבִּירוֹ, וְשִׁטְפָה נֶהָר הַתְּקַלְקֵלָה הוּפַתָּ שוּיָה, חַיִּיב הַגּוֹזֵל לְהַעֲמִיד לוֹ שְׂדֵה אַחֵר שוּחָה כפי שדיתה שדה זו שוה כשגזלה, כיון שקרקע נגזלת וכהה גזולה, והתחייב להשיב את שווי הקרקע בעת הגזילה, דְּכַרִּי רַבִּי אֲלֵעָזָר. וְחֻכְמִים אֻמְרִים, אין קרקע נגזלת ולא חל על הגזול חיוב השבה של הגזילה, אלא **אֻמְרָא** לוֹ הַגּוֹזֵל לִנְגוֹל 'חֲרִי' שְׁלֵף לְפָנֶיךָ, שהרי מעולם לא יצאה הקרקע מרשותך ולא התחייבתי בהשבתה. וְאִמְרִינָן, בְּמֵאֵי קְמִיפְלִיגֵי – וביארנו במה נחלקו רבי אלעזר וחכמים, באופן דרשות הפסוקים של חיוב 'והשיב את הגזילה' האמור בתורה, רַבִּי אֲלֵעָזָר דְרִישׁ את הפסוק באופן של 'רַבּוּנִי וּמִיעוּטִי' – ריבוי ומיעוט, וְרַבִּינָן דְרִישִׁי בְּלִלִי וּפְרָטִי' – בכלל ופרט, וכך הן הדרשות, נאמר בפסוקים (ויקרא כב-כד) 'עֲשֵׂה כִּי תִטָּק וּמַעֲלָה מַעַל בְּה' וְכַחשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשְׁמוּת יָד אוֹ בְּגוֹל אוֹ עֵשֶׂק אֶת עֵמִיתוֹ, אוֹ מִצָּא אֲבָדָה וְכַחשׁ בָּהּ גּוֹי', וְהַשִּׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂה אוֹ אֶת הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ אוֹ אֶת הָאֲבָדָה אֲשֶׁר מִצָּא, אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַע עָלָיו לְשָׁקֵר', רַבִּי אֲלֵעָזָר דְרִישׁ רַבּוּנִי וּמִיעוּטִי, 'וְכַחשׁ בְּעֵמִיתוֹ' רִיבָה – זהו ריבוי של כל דבר, בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשְׁמוּת יָד אוֹ בְּגוֹל אוֹ עֵשֶׂק אֶת עֵמִיתוֹ, אוֹ מִצָּא אֲבָדָה וְכַחשׁ בָּהּ, שעל כולם נאמר 'והשיב את הגזילה', מִיעוּט – זהו מיעוט, שרק על חמשה דברים אלו נאמר חיוב

הָא קְרִימָא שְׁנִיָּה – הרי הכת השניה קיימת ויכולה להעיד, ומכך שחייבה אותם המשנה מוכח שלא כדברי רבה האומר שאם יש עדים שיכולים להעיד אין זו כפירת ממון ואין חיוב קרבן שבועה.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא, הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן, בְּגוֹן שְׁחִיתָה** הכת השְׁנִיָּה בְּשַׁעַת בְּפִירַת הכת הַרְאֵשׁוֹנָה קְרִיבִין זֶה לַזֶּה בְּנִשְׁוִיתָהּ, שהיו נשואים לשתי אחיות, ופסולים להעיד יחד, ונמצא שבאותו זמן רק הכת הראשונה יכולה להעיד, ובכך שכפרה גרמה הפסד לתובע, ולכן הם חייבים בקרבן שבועה. וְהַחִידוּשׁ בַּמשנה הוא שמדובר אף באופן שבאותו זמן היו נְשִׁוִיתָהּ גּוֹסְסוֹת, ולאחר שנשבעו עדי הכת הראשונה אכן מתו והוכשרה הכת השניה לעדות, מִזֶּה דְתִימָא – היינו סבורים לומר שכיון שרוב גּוֹסְסִין לְמִיתָה, הרי זה כאילו בשעת כפירת הראשונה יש כאן כת שניה הכשרה לעדות, ואין כפירת הראשונים גורמת הפסד לתובע, קָא מְשַׁמַּע לָן – השמיעה לנו המשנה שאמנם רוב גוססים למיתה, אך הַשְׁתָּא מִיתָה חַיִּי נִינְהוּ, וְלֹא שְׁכִיבִי – עתה נשותיתך חיות, ולא מתו עדיין ולכן עדי הכת השניה נחשבים קרובים ופסולים להעיד, נמצא שכפירת הכת הראשונה היא כפירת ממון, המחייבת קרבן שבועה.

מביאה הגמרא ראייה נוספת: **תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו בְּרִייתָא, בְּעַל הַבִּית שִׁמְעוֹן מַעֲנֵת נִנְבִי בְּפִקְדוֹן** – אדם שנמסר לידו פקדון והיה עליו שומר חנם, ופטר את עצמו מלהשיבו בטענה שהפקדון נגנב, וְנִשְׁבַּע על כך לשקר, וְאַחַר כֵּךְ הוֹדָה שֶׁהַפְקֵדוֹן בִּידוֹ, וְגַם בָּא עֲדִים עַל כֵּךְ, אִם עַד שְׁלֹא – קודם שְׁבִאוֹ הָעֲדִים הוֹדָה, מִשְׁלֵם קְרָן, וּמוֹסִיף חוֹמֶשׁ, ומביא אָשֶׁם, אך הוא פטור מכפל, כְּדִין הַמוּדָה בִּקְנֵס. אבל אִם מִשְׁבָּאוּ (אחר שבאו) עֲדִים הוֹדָה, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי בְּשָׁל, שהרי שומר הטוען טענת גנב דינו כגנב (בבבא), ומביא אָשֶׁם על שבועתו, אך פטור מחומש. ומבואר במשנה שאף שבשעה שכפר ונשבע היו עדים על הפקדון, וכפירתו לא פטרה אותו, מכל מקום הוא חייב אשם, ושלא כדברי רבה האומר שזו 'כפירת דברים' שאינה מחייבת.

דוחה הגמרא: **הָכָא נְמִי בְּרַבִּינָא** – גם את הברייתא הזו יש לבאר כמו שתירץ רבינא את הברייתא הקודמת, שבשעה שכפר ונשבע היו העדים קרובים בנשותיהן, ונמצא שכפירתו הועילה לפטורו מממון באותה שעה, ולכן חייב אשם על שבועתו.

מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רבה: **אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו בְּרִייתָא, חֲמוּדָה מִמֶּנָּה** – משבועת העדות, שְׁבִוְעַת הַפִּקְדוֹן, שְׁחִיבִין עַל יְדוֹנָה מְכּוּת, וְעַל שְׁנִינְתָה אָשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, וּמִדְקָאֻמַר שְׁלֹקָה, מְבַלֵּל דְאִיבָא עֲדִים – מוכח שמדובר באופן שיש עדים על הפקדון, שהרי אין אדם מתחייב מלקות על פי הודאת עצמו, ואף על פי כן קָאֻמַר שעל שְׁנִינְתָה מביא אָשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, ומוכח שאף הכופר בפקדון שיש עליו עדים חייב, ושלא כדברי רבה הפטור.

דוחה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב מְרִדְבִּי, פֶּר מִינָה דְהִתִּיא** – חוץ מברייתא זו, כלומר, מברייתא זו אין להקשות על דברי רבה, דְהִתִּיא לִיה רַבִּינָא וְלִיה רַבִּינָא תַלְמִידֵי דְרַבִּינָא, וְכִי תִשְׁנִיתָ בְרִייתָא זו, וכך יש לשנותה, אֲחֵד יְדוֹנָה וְאֲחֵד שְׁנִינְתָה חַיִּיב אָשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, וכיון שלא הוזכר בברייתא כלל חיוב מלקות, אין ראייה שמדובר באופן שיש עדים, ולכן חייב קרבן.

מקשה הגמרא עוד על שיטת רבה: **תָּא שְׁמַע, מַמָּה שִׁנְיָו בְּרִייתָא, שְׂרַצְתָּה הַבְרִייתָא לַלְמוּד דִּין שְׁבִוְעַת הַפִּקְדוֹן מִדִּין נֹזֵר טְמֵא, ודחתה, לֹא, אִם אֲמַרְתָּ חוּמְרָא זוּ בְּגִזִּיר טְמֵא, הֵינּוּ כִיּוֹן שֶׁחֲחִמְרָה עַלִּי הַתּוֹרָה בְּדַבַּר אַחֵר, שִׁכְנִי לֹקָה, הָאִם תִּאֲמַר חוּמְרָא זוּ גַם בְּשְׁבִוְעַת הַפִּקְדוֹן שְׂאִינוּ לֹקָה, ויש לברר, חַיִּיב דְמִי, אִי בִּאֻפֵּן דְלִיבָא – שאין עדים על כך שנטמא, אם כן אֲמַאי לֹקָה, אָלָא פְּשִׁטָּא שְׁמַדוּבִר בִּאֻפֵּן דְאִיבָא – שיש עדים, ולכן הוא לוקה, וְעַל אֻפֵּן זֶה קִתְּנִי 'תִּאֲמַר בְּשְׁבִוְעַת הַפִּקְדוֹן שְׂאִינוּ לֹקָה', והיינו כשיש עדים על כך שנשבע לשקר, ויש לדייק, מִלָּקָא הוּא דְלֹא לָקִי – רק לגבי מלקות אמרו כן, שאינו לוקה, אֲבָל קְרָקְעֵן מִיִּיתֵי – משמע שהוא מביא ומוכח שאף במקום שהיו עדים על כפירתו, ונמצא שלא נפטר מממון על ידי כפירה זו, אין מחשיבים זאת לכפירת דברים בלבד, אלא חייב קרבן, וְתִיבְתָא דְרַבָּה – זו קושיא על דברי רבה, הסובר שבאופן**

מסיימת הגמרא: **אֵלָא מַהָּ לִיבָא לְמַשְׁמַע מִינָּהּ** – ממשנתנו אין לדייק כדברי רב פפא.

שנינו במשנה: **שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן בִּיצֵד תֵּן לִי פְקָדוֹן שֵׁשׁ לִי בִידְךָ בּו'** השביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין וכפר חייב על כל אחת ואחת.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדינו של הנשבע על כמה כפירות ממוין: **תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, 'כָּלֵל' – אִם כָּלֵל הִתְנַבֵּעַ בִּשְׁבוּעָתוֹ כִּמְהַ כְּפִירוֹת, אֵינּוּ חַיִּיב אֵלָּא אַחַת, 'פְּרֹט' – אִם פִּירֵט בִּשְׁבוּעָתוֹ כִּל כְּפִירָה וְכִפִּירָה, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְלֵהֲלֹךְ תְּבוּאָר כּוֹנוֹתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם אָמַר 'שְׁבוּעָה לֹא לָךְ וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חוֹלֵק עַל שְׁנֵיהֶם אָמַר, אִין הִזְכֵּרְתָּ לִשְׁוֹן שְׁבוּעָה בְּתַחֲלִית דְּבָרֵיו מוֹעִילָה לְחַיִּיב עַל כָּל הַכְּפִירוֹת, אִלָּא רַק אִם אָמַר 'לֹא לָךְ וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ' שְׁבוּעָה, שֶׁהִזְכִּיר לִשְׁוֹן שְׁבוּעָה בְּסוּף, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל כָּל הַתְּנָאִים וְאָמַר, אֵינּוּ חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת עַד שְׂאִימַר לִשְׁוֹן שְׁבוּעָה לְכָל אַחַת וְאַחַת מִהַכְּפִירוֹת.**

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור המחלוקת שבברייתא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, אִף שְׂרָבִי מֵאִיר לֹא פִירֵשׁ בְּדַבְּרֵיו מַהוּ 'כָּלֵל' וּמַהוּ 'פְּרֹט', וְרַבִּי יְהוּדָה לֹא פִירֵשׁ מַהוּ 'כָּלֵל', מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִתּוֹךְ דְּבָרֵיהֶם, וְכֵן יֵשׁ כִּבְאֵר, 'כָּלֵל' שֶׁל רַבִּי מֵאִיר – הַלִּשׁוֹן שֶׁלִּשְׁטֵט רַבִּי מֵאִיר נִחְשָׁב כִּכְלָל, שֶׁאִין חַיִּיבִים עֲלֶיהָ אִלָּא אַחַת, וְהֵינּוּ כְּשֹׁאֵמַר 'שְׁבוּעָה לֹא לָךְ וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ, וְחִיבֵר בּוּי"ו הַחִיבּוֹר אֵת כָּל הַשְּׁבוּעוֹת זֹז לֹזוּ. שְׂרָבִי מֵאִיר סוֹבֵר שֶׁבֶכֶךְ שְׁחִיבֵר אֵת כָּל הַכְּפִירוֹת זֹז לֹזוּ הֵרִי עֵירֵבֵם וְעָשָׂה מִהַכָּל שְׁבוּעָה אַחַת כּוֹלֵלָתָהּ, וְחִיבֵי רַק אַחַת, הִיא 'פְּרֹט' שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה – נִחְשָׁבֵת כִּפְרֹט' לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שְׁהוּא סוֹבֵר שְׁהוּי"ו מוֹסִיפָה אֵת הַשְּׁבוּעָה הָרֵאשׁוֹנָה עַל כָּל כְּפִירָה וְכִפִּירָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְכֵאִילוּ אָמַר 'וְלֹא לָךְ שְׁבוּעָה, וְלֹא לָךְ שְׁבוּעָה. וְכָלֵל' שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, וְהֵינּוּ כְּשֹׁאֵמַר 'שְׁבוּעָה לֹא לָךְ, לֹא לָךְ, לֹא לָךְ, וְלֹא חִיבֵר אֵת כָּל הַכְּפִירוֹת זֹז לֹזוּ, שְׁזֵהוּ 'כָּלֵל' לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאִילוּ הֵרִי סוֹבֵר שְׁזֵהוּ 'פְּרֹט' הִיָּה אֹמֵר כֵּן בְּפִירוֹשׁ, שְׁהִי יֵשׁ בְּזֵה חִידוֹשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר, זֶה הוּא 'פְּרֹט' שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, וּמַחֲבִיר בְּזֵה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שֶׁאֵם לֹא כֵן, אִלָּא אִף כְּשֹׁאֵמַר 'לֹא לָךְ, לֹא לָךְ' זֵהוּ 'כָּלֵל' לְרַבִּי מֵאִיר, אִם כֵּן בְּמָה יִסְבּוֹר רַבִּי מֵאִיר שְׁזֵהוּ 'פְּרֹט'.**

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הִכָּל (רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה) מוֹדִים בְּלִשְׁוֹן 'וְלֹא לָךְ' שְׁהוּא פְּרֹט, וְכִמּוֹ שֹׁאֵמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא נִחְלָקוּ אֵלָּא בְּלִשְׁוֹן 'לֹא לָךְ, שְׂרָבִי מֵאִיר אָמַר שְׁזֵהוּ 'פְּרֹט', וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁזֵהוּ 'כָּלֵל', וְלִפִּי זֶה אֵיּוֹהוּ כָּלֵל שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ'.

מבארת הגמרא את מחלוקת האמוראים: **כִּמְאִי קָמִיפְלִנִי** – מה טעם מחלוקתם של שמואל ורבי יוחנן בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, שמואל דייק את ביאור המחלוקת מברייתא, ורבי יוחנן דייק ממתניתין. וכך הם הדיוקים: שמואל דייק מברייתא, מדקאמר רבי יהודה 'וְלֹא לָךְ' שְׂרָבִי מֵאִיר אָמַר שְׁזֵהוּ 'פְּרֹט', וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁזֵהוּ 'כָּלֵל', וְלִפִּי זֶה אֵיּוֹהוּ כָּלֵל שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, וְאָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאִין זֶה נִכּוֹן אִלָּא פְּרֹטָא הוּא – זֵהוּ פְּרֹט. וּמִכָּאֵן הוֹכִיחַ שְׁמוּאֵל שֶׁלִּשְׁוֹן 'וְלֹא לָךְ' אֵצֶל רַבִּי מֵאִיר הִיא כָּלֵל, וְאֵצֶל רַבִּי יְהוּדָה הִיא פְּרֹט. וְאֵילוּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁאִין לְדִיִּיק כֵּן מִהַבְּרִייתָא, אִלָּא תִּרְוִיַּהּ לְרַבִּי מֵאִיר פְּרֹטָא הוּא – שְׁתֵּי לִשְׁוֹנוֹת אִלוּ נִחְשָׁבוֹת כִּפְרֹט' לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר, וְהֵינּוּ בֵּין 'לֹא לָךְ' וּבֵין 'וְלֹא לָךְ, וְאָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוּדָה, כָּלֵל' לָךְ' מוֹדִינָא לָךְ – אִנִּי מוֹדֵה לָךְ שְׁהִיא פְּרֹט, כִּיּוֹן שְׁהוּסִיף כָּל כְּפִירָה בּוּי"ו הַחִיבּוֹר וְחָלָה לִשְׁוֹן שְׁבוּעָה עַל כָּל אַחַד, אֲבָל בְּלִשְׁוֹן 'לֹא לָךְ' פְּלִיגְנָא עָלֶיךָ – אִנִּי חוֹלֵק עֲלֶיךָ, וְאִנִּי סוֹבֵר שְׁזֵהוּ לִשְׁוֹן כָּלֵל. וְאֵילוּ שְׁמוּאֵל סוֹבֵר שֶׁאִין כִּבְאֵר כֵּן אֵת הַבְּרִייתָא, שְׁהִי רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַק שֶׁלִּשְׁוֹן 'וְלֹא לָךְ' הִיא פְּרֹט, וְלְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן אֵינּוּ חוֹלֵק בְּזֵה עַל רַבִּי מֵאִיר, וְאִם כֵּן קִשָּׁה, עַד דְּאָוִדִּי לִיָּה אֹדִינִי, לְפָלְגֵי עֲלִיָּה אִיפְּלוּנִי – עַד שְׂרָבִי יְהוּדָה נֹקֵט אֵת הָאוֹפֵן שֶׁבּוֹ הוּא מוֹדֵה לְרַבִּי מֵאִיר, הִיָּה לוֹ לְנֹקֵט אֵת הָאוֹפֵן שֶׁבּוֹ הוּא חוֹלֵק עֲלָיו, וְהֵינּוּ 'לֹא לָךְ', שֶׁלְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר שְׁזֵהוּ פְּרֹט וְרַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר שְׁזֵהוּ כָּלֵל.

מבארת הגמרא את דיוקן של רבי יוחנן: **וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּיִּיק מִמַּתְנִיתִין,**

מִדְּקָאֵמַר רַבִּי מֵאִיר שֶׁלִּשְׁוֹן 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ' כָּלֵל הוּא, מִכָּלֵל דְּלִשְׁוֹן 'וְלֹא לָךְ' פְּרֹטָא הוּא, דְּאִי סָלְקָא דְּעֵתָהּ שֶׁלִּשְׁוֹן 'וְלֹא לָךְ' לְרַבִּי מֵאִיר גַּם כֵּן כָּלֵל הוּא, אִם כֵּן קִשָּׁה, אֲדַמְשָׁמַע לָן – עַד שֶׁמִּשְׁמִיעַ לִנּוּ רַבִּי מֵאִיר שֶׁ'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ' זֵהוּ כָּלֵל, נִשְׁמָעִינָן – הִיָּה לוֹ לְהַשְׁמִיעֵנוּ חִידוֹשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר, שֶׁלִּשְׁוֹן 'שְׁבוּעָה לֹא לָךְ' וְלֹא לָךְ' הִיא כָּלֵל, וְהֵינּוּ יוֹדְעִים שֶׁכָּל שְׂבִין שֶׁלִּשְׁוֹן 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ' הִיא כָּלֵל. וְאֵילוּ שְׁמוּאֵל אָמַר, כָּל הָאָמַר 'וְלֹא לָךְ' הִרִי הוּא כְּאָמַר 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ' דְּמִי – הוּא נִחְשָׁב, וְלִכֵּן לֹא הוֹצֵרֵךְ רַבִּי מֵאִיר לְהַשְׁמִיעַ בְּפִירוֹשׁ שְׁהָאֹמַר 'וְלֹא לָךְ' זֵהוּ כָּלֵל, כִּיּוֹן שְׁדִין זֶה כָּלֵל בְּמָה שֹׁאֵמַר שְׁהָאֹמַר 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בִּידְךָ' זֵהוּ כָּלֵל.

הגמרא מקשה על שמואל כמה קושיות ממשנתנו. מקשה הגמרא: **תִּנּוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, אִם אָמַר 'לֹא לָךְ' וְלֹא לָךְ' חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְהֵינּוּ כִיּוֹן שֶׁלִּשְׁוֹן זֹז הִיא 'פְּרֹט', וְהִרִי 'סְתָם מִשְׁנָה' הִיא כְּרַבִּי מֵאִיר, וּמוֹכַח שֶׁלֹּא כְּשֹׁמְאֵל הָאֹמֵר שֶׁלְרַבִּי מֵאִיר זֹז לִשְׁוֹן 'כָּלֵל'. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תִּנּוּ – יֵשׁ לְגֵרוֹס בְּמִשְׁנָה 'לֹא לָךְ, לֹא לָךְ', וּבִזֵּה אִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁזֵהוּ לִשְׁוֹן פְּרֹט, וְהֵינּוּ כְּשֹׁמְאֵל בְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר.**

ממשיכה הגמרא להקשות על שמואל ממשנתנו: **תָּא שְׁמַע, תִּנּוּ לִי פְקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֵת יָד וְגוֹל וְאִבְדִּיהָ וְכו', שְׁבוּעָה שֶׁאִין לָךְ בִּידְךָ פְקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֵת יָד וְגוֹל וְאִבְדִּיהָ, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וּמוֹכַח שֶׁאִף שְׁחִיבֵר אֵת כָּל הַכְּפִירוֹת זֹז לֹזוּ בּוּי"ו הַחִיבּוֹר חַיִּיב עַל כָּל כְּפִירָה וְכִפִּירָה, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל הָאֹמֵר שֶׁלְרַבִּי מֵאִיר אִם אָמַר 'וְלֹא לָךְ' זֵהוּ כָּלֵל, וְאֵינוּ חַיִּיב אִלָּא אַחַת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִף כֵּאֵן יֵשׁ לִשְׁנֹת אֵת הַגִּירָסָא, וְתִנּוּ – יֵשׁ לְגֵרוֹס 'תִּשְׁוֹמֵת יָד, גוֹל, אִבְדִּיהָ, לֹלָא וִי". מִמִּשְׁכִּיכָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: תָּא שְׁמַע, תִּנּוּ לִי חֲטִין וְשְׁעוּרִין וְכוּסְמִין וְכו', שְׁבוּעָה שֶׁאִין לָךְ בִּידְךָ חֲטִין וְשְׁעוּרִין וְכוּסְמִין, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְאִף כֵּאֵן מוֹכַח שֶׁכְּשִׁחִיבֵר אֵת כָּל הַכְּפִירוֹת זֹז לֹזוּ בּוּי"ו הַחִיבּוֹר, זֵהוּ פְּרֹט, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִף כֵּאֵן תִּנּוּ 'שְׁעוּרִין בּוּסְמִין', לֹלָא וִי".**

תמחה הגמרא על כל התירוצים ומקשה: **וְהָאִי תִנּוּ שִׁשְׁנָה אֵת מִשְׁנֵתֵינוּ, כָּל הַכִּי שְׁבִישֵׁי תִנּוּ וְאֵילוּ – בְּכָל אֵילוּ הַשִּׁיבוּשִׁים הַלֵּךְ וְשִׁנָּה אֵת הַמִּשְׁנָה, וְהִרִי אִין זֶה מִסְתַּבֵּר שִׁיחִיו כָּל כֵּךְ הִרְבָּה שִׁיבוּשִׁי גִירָסָא בְּמִשְׁנָה.**

מתרצת הגמרא באופן אחר על כל הקשיות: **אֵלָּא, הָא מִנִּי, רַבִּי הִיא – מִשְׁנֵתֵנוּ נִשְׁנָתָה כְּדַעַת רַבִּי, דְּאָמַר רַבִּי, לִגְבִּי מַחֲשָׁבוֹת הַפּוֹסְלוֹת בְּהִקְרַבְתָּ קֶרְבָן, שֶׁהִדִּין הוּא שֶׁמַּחֲשָׁבָה לֹאכּוֹל אֵת הַקֶּרֶבֶן 'חוץ למקומו' רַק פּוֹסֵלֵת אֵת הַקֶּרֶבֶן וְאֵינָה עוֹשָׂה אוֹתוֹ 'פִּיגּוּל', וּמַחֲשָׁבָה לֹאכּוֹלוֹ 'חוץ לזמנו' עוֹשָׂה אוֹתוֹ 'פִּיגּוּל' וְהֹאכּוֹלוֹ חַיִּיב כְּרַת, וְאִם חֲשַׁב תַּחֲלִילָה מַחֲשָׁבַת פִּיגּוּל וְאִחְרִיָּה מַחֲשָׁבַת פְּסוּל, סוֹבֵר שֶׁם רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִקְרֵב פִּיגּוּל, וְעַל זֶה אָמַר שֶׁם רַבִּי שֶׁלְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה לֹא שְׂנָא 'כּוֹיֵת כּוֹיֵת', וְלֹא שְׂנָא 'כּוֹיֵת וְכּוֹיֵת', פְּרֹטָא הוּא – בֵּין אִם חֲשַׁב לֹאכּוֹל 'כּוֹיֵת' חוץ לזמנו, כּוֹיֵת חוץ למקומו, וּבֵין אִם חֲשַׁב לֹאכּוֹל 'כּוֹיֵת' חוץ לזמנו, וְכּוֹיֵת חוץ למקומו, בְּשֵׁנִיָּה דִּנִּים זֹאת אֲבִיתָ מַחֲשָׁבוֹת נִפְרָדוֹת, וּכִיּוֹן שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה הָרֵאשׁוֹנָה פִּיגְלָה אֵת הַקֶּרֶבֶן, אִין הַמַּחֲשָׁבָה הַשְּׁנִיָּה מוֹצִיאָתָהּ מִיַּד פִּיגּוּל, וְאִין אֹמְרִים שְׁזֵהוּ מַחֲשָׁבָה אַחַת מְעוֹרֶבֶת מִפְּסוּל וּפִיגּוּל, שֶׁאִין הַקֶּרֶבֶן מִתְּפַגֵּל בְּכֵךְ, וּמוֹכַח שֶׁבֵּין אִם חִיבֵר אֵת הַפְּרִטִים בּוּי"ו וּבֵין אִם לֹא חִיבֵרֵם, דִּנִּים כָּל פְּרֹט בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְהוּא הִדִּין כֵּאֵן, שֶׁבֵּין אִם חִיבֵר אֵת כָּל הַכְּפִירוֹת בּוּי"ו וּבֵין אִם לֹא חִיבֵרֵם, דִּנִּים כָּל פְּרֹט בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

ממשיכה הגמרא להקשות אף לפי תירוץ זה: **תָּא שְׁמַע מִדִּידִיָּה – בֹּא וְשִׁמַּע רֵאִיָּה מְדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר עֲצָמוֹ, שֵׁנִיָּה בְּמִשְׁנֵתֵנוּ, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אֲפִילוּ כִּפֵּר וְנִשְׁבַּע עַל 'חֲטָא שְׁעוּרָה וְכוּסְמָת', חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וּמוֹכַח שֶׁלִּשְׁוֹן זֹז הִיא פְּרֹט, וְלֹא כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל בְּשִׁטָּת רַבִּי מֵאִיר שְׁזֵהוּ כָּלֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תִּנּוּ – יֵשׁ לְגֵרוֹס בְּמִשְׁנָה 'חֲטָא, שְׁעוּרָה, בּוּסְמָת', לֹלָא וִי", וּבִזֵּה אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁזֵהוּ פְּרֹט. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם כֵּן מֵאִי אֲפִילוּ, כְּלוֹמֵר, בְּמָה נִחְלַק רַבִּי מֵאִיר, וְהִרִי גַם תִּנּוּ קָמָא, שְׁזֵהוּ רַבִּי, סוֹבֵר שֶׁאִין חִילּוֹק בֵּין 'כּוֹיֵת' לְ'כּוֹיֵת', וְאִף כֵּאֵן, גַּם בְּאֹמֵר 'חֲטָא, שְׁעוּרָה, כּוּסְמָת' יִסְבּוֹר רַבִּי שְׁחִיבֵי עַל כָּל**

שבועות. פרק חמישי – שבועת הפקדון דף לח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכג רש"י תוספות

כלל אינו חייב אלא אחת – לקמיה מפרש מאי כלל ומאי פרט. "ולא לך" גרסין בבבליה, ולא גרסין "לא לך". כלל של רבי מאיר והו פרטו של רבי יהודה – מאי ששמע רבי יהודה שהיה עושה רבי מאיר כלל, דהיינו "ולא לך ולא לך" – עשאו רבי יהודה פרט. וממילא שמעינן דפרטו של רבי מאיר היינו "לא לך לא לך", דאי לא מאי הו פרטא לרבי מאיר והו כללו של רבי יהודה דאי "לא לך" – לרבי יהודה נמי פרטא ולא חשיבא כלל. אלא "שאין לכם" – מאי שנא "ולא לך" דנקט? הכל מודים בולא לך שהוא פרט – רבי מאיר לא פליג אדרבי יהודה ב"ולא לך". והבי קאמר רבי יהודה: "ולא לך" הוא דהו פרטא, אבל "לא לך" כלל. ד"לא" אשבועה קאי. ולקמיה מפרש מהכא ד"ק רבי יוחנן דתרייהו לרבי מאיר פרטי הוו. ושמואל אמר לך אדמודי ליה אודויי ליפלו עליה אפילו – כלומר, אי סלקא דעתך דשמעיה רבי יהודה לרבי מאיר דמשו לתרייהו פרטא, לא הוה ליה למינקט מילתא ב"ולא לך" דמודי ליה בגויה, אלא הכי הוה ליה למתני: רבי יהודה אומר "לא לך" אינו חייב אלא אחת, למינקט מילתא דפליג עליה בגוה. סתם מתניתין – רבי מאיר. תנן ולא לך ולא לך – ו"ו גרסין בבבליה. אלמא לרבי מאיר פרטא הו, ותיובתא דשמואל. רבי היא דאמר – במסכת זבחים בפרק שני: לא שנא שוחט את הזבח "לא מנת לאכול כזית לחוד כזית בחור", לא שנא "כזית למחר וכזית בחור" – פרטא הו. שתי מחשבות הן, ותפיס את הראשונה והו פיגול, ושבו אין מחשבה שניה מציאתו מיד פיגול, אליבא דרבי יהודה דאמר התם: זה הכלל כל שמחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום – פיגול וזכין על אכילתו כרת. ומתניתין דהכא רבי היא, ולאו רבי מאיר. מדידה – מדרבי מאיר גופיה. חטה בכלל חטין – אם טענו חטה הרי הוא כטענו חטין. כדכתיב (שמות ט) "והחטה והכוסמת לא נכו". פרושה מכולן מצטרפת – אם אין לו עליו מכולן אלא שוה פרושה – מצטרפין לחיוב. פליגי בה רב אחא ורבינא – במתניתין, ובמילתיה דרבי יוחנן. חד אמר אפרטי מיתייב אבל לא מיתייב – חייב על כל אחת ואחת דקתני מתניתין – חייב שלש קאמר: חדא אחסין, וחדא אשעורין, וחדא אבוסמין. ארבעה לא מחיבין ליה, למימר "שבועה שאין לך ביד" חדא שבועה באפי נפשה היא שכלל בה "אין לך ביד כלום" וחזר ופרט "לא חטין ולא כוסמין ולא שעורין". אלא פרטא פירושה ד"שבועה שאין לך ביד" הוא. וכי אמר רבי יוחנן פרושה מכולן מצטרפת, לאו אסיפא דמתניתין דחייב ליה על כל אחת ואחת קאי, דכיון דכל חדא וחדא באנפי נפשה הוא לא מצטרפי. אלא ארישא: אמר "שבועה שאין לך ביד" אינו חייב אלא אחת – פרושה מכולן מצטרפת לאותה שבועה, דהא חדא היא. וחד אמר – "חייב על כל אחת ואחת" דקתני מתניתין – ארבע נינהו, חדא אבללא, ותלת דפרטא. דרבי יוחנן קיימא ואשבועתא דכללא, ומיתייב מיהא חדא. חמש עשרה חטאות הו דמתניתין, וכל אחד תבעו חטין ושעורין וכוסמין, ואמר "שבועה שאין לך ביד חטין ושעורין וכוסמין, ולא לך ולא לך" – הרי כאן חמש עשרה חטאות. ואם איתא דארבע חטאות הן – עשרים היוין. דכללי לא קחשיב – אף על גב דאיתנהו. והתני רבי חיאי – בדוכתי אחריתי: הרי כאן עשרים, שמע מינה ארבע שבועות הן, ובקמייתא לא חשיב דכללא. ופשוני: לעולם תלת נינהו – דהדיא דכללא ליתא. וכי קתני עשרים – אפקדון אתשומת די אגול ואבידה, דאיכא ארבעה פרטי כלל חד וחד, דהוה ליה עשרים. אחרא מיתייב – אבל חד וחד מתוך בתראי. ד"ולא לך" דקאמר לאו אפרטא דפקדון ותשומת די קאי, ואין כאן אלא שמונה חטאות, ארבע משום ראשון ואחד לכל אחד מן האחרונים.

אלא מהא ליכא למשמע מינה – ואם תאמר: ולידון ממתניתין דפירקין (שבועות לו, ב) דפטרין בקנס וכל שכן בקרקע. כדמוכח בפרק "שבועת העדות" (שבועות לו, א) דקאמר: ולרבי יוחנן דאמר משיב עדי קרקע פטורין מאי בנייהו? איכא בנייהו קנס ולאו פירכא. דלמקן טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו. אבל גבי עדות, מאן דפטר בעדי קרקע – מחיב בעדי קנס, שרי יתחייב על ידי עדותו כמו בשאר ממונ. **הכא** גרס: לא לך לא לך ולא לך. ולא גרסין ו"ו בבבליה, אלא בבבליה. וכן בכל הני דמיתייב, דאי גרסין ו"ו בבבליה, אם כן במסקנא דמוקי לה רבי – לימנא רבי יהודה היא דאמר "ולא לך" פרטא הוא. אבל השתא לא מתוקמא כוותיה, דהא תרייהו חשיב פרטא. בין בוי"ו בין בלא וי"ו. ואסוגיא דשמעתין קשיא, דמוכח בפרק שני דזבחים (ל, ב) דטפי הו פרטא בלא וי"ו מביי"ו לרבי יהודה. דאמר התם: או דלמא "כזית וכזית" לרבי יהודה פרטא הו, וכל שכן "כזית וכזית" ובספר ישן גרס הכא בולא סוגיא איפכא: ורבי יוחנן אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט, לא נחלקו אלא בולא לך. וגרסין: תני "ולא לך", תני "פקדון ותשומת די" כו'. **כלל**ו של רבי יהודה – פירושו: "לא לך", פרטו של רבי מאיר. פירש בקונטרס: דאי לרבי יהודה נמי פרט הו, אמאי נקט רבי יהודה טפי "ולא לך". ואם תאמר: הא דלא נקט "לא לך" משום דמודה בה רבי מאיר ויש לומר: דמכל מקום הוה ליה למימר: אף "ולא לך". **הרי** כאן חמש עשרה חטאות – גבי שבועת העדות מיתניא, דגבי פקדון הוה ליה למימר אשמות. **אנסת** ופתית כו' – תימיה: למאי דלא מחיבין ב"הזבח" (בבא מציעא מה, א) אלא ביחוד כלל, אם כן הכא כיון דפרעיה תו לא מפיסר בהודאה ויש לומר: נכון שיהוה לו בענין זה שיגבה מן הכלי כל מה שחייב בו בית דין.

הדרן עלך שבועת הפקדון

אלא מהא ליכא למשמע מינה. "שבועת הפקדון ביצד? תנן לי פקדון שיש לי בידך" כו'. תנן רבנן: כלל – אינו חייב אלא אחת, פרט – חייב על כל אחת ואחת, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: "שבועה לא לך ולא לך" – חייב על כל אחת ואחת; רבי שמעון אומר: עד שאומר "שבועה" לכל אחת ואחת. אמר רב יהודה אמר שמואל: כלל של רבי מאיר פרטו של רבי יהודה, כלל של רבי יהודה פרטו של רבי מאיר; ורבי יוחנן אמר: הכל מודים ב"ולא לך" שהוא פרט, לא נחלקו אלא ב"לא לך", שרבי מאיר אומר: פרט, ורבי יהודה אומר: כלל. ואיזהו כלל של רבי מאיר? "שבועה שאין לכם ביד". במאי קמיפלגי? שמואל דייק מברייתא, ורבי יוחנן דייק ממתניתין. שמואל דייק מברייתא, מדקאמר רבי יהודה: "ולא לך" פרטא הו, מכלל דשמעיה לרבי מאיר דאמר: כלל הו, ואמר ליה רבי יהודה: פרטא הו. ורבי יוחנן אמר: תרייהו לרבי מאיר פרטא הו, ואמר ליה רבי יהודה: ב"ולא לך" מודינא לך, ב"לא לך" פליגנא עלך. וישמואל: עד דאורי ליה אודויי, לפלו עליה איפלוני? ורבי יוחנן דייק ממתניתין, מדקאמר רבי מאיר: "שבועה שאין לכם ביד" כלל הו, מכלל ד"ולא לך" פרטא הו; דאי סלקא דעתך "ולא לך" כלל הו, אדמשמע לן "שבועה שאין לכם ביד" – נשמעינן "שבועה לא לך ולא לך ולא לך", כל שכן "שבועה שאין לכם ביד". וישמואל אומר: כל האומר "ולא לך", פאומר "שבועה שאין לכם ביד דמיו". תנן: "לא לך ולא לך ולא לך!" – תני: "לא לך". – תא שמע: "תן לי פקדון ותשומת די וגול ואבידה!" – תני: "תשומת די וגול ואבידה". – תא שמע: "תן לי חטין ושעורין וכוסמין!" – תני: "שעורין פוסמין". – והאי תנא כל הכי שביש תני ואיולי? אלא, הא מני? רבי היא, דאמר: לא שנא "כזית וכזית", ולא שנא "כזית וכזית" – פרטא הו. תא שמע מדידה, רבי מאיר אומר: אפילו חטה ושעורה וכוסמת – חייב על כל אחת ואחת! – תני: "חטה ושעורה פוסמת". מאי "אפילו"? אמר רב אחא ברביה דרב אקא: אפילו חטה בכלל חטין, ושעורה בכלל שעורין, וכוסמת בכלל פוסמין. "תן לי פקדון ותשומת די וגול ואבידה שיש לי בידך" כו'. "תן לי חטין ושעורין" – אמר רבי יוחנן: פרושה מכולן מצטרפת. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: אפרטי מיתייב, אפלי לא מיתייב; וחד אמר: אפלי נמי מיתייב. – והתני רבי חיאי: הרי כאן חמש עשרה חטאות; ואם איתא, עשרים היוין! – האי תנא דפרטי קא חשיב, דכללי לא קא חשיב. – והא תני רבי חיאי: הרי כאן עשרים חטאות! – ההיא, אפקדון ותשומת די וגול ואבידה. בעא מיניה רבא מרב נחמן: היו חמשה תובעין אותו, ואמרו לו: "תן לנו פקדון תשומת די וגול ואבידה שיש לנו בידך", אמר לאחד מהן: "שבועה שאין לך ביד פקדון תשומת די וגול ואבידה, ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך", מהו? אחדא מיתייב,

שבועת הדיינים - הא דלא נקט "נוהגת באנשים ובנשים" כדתנן לעיל (לו, ב) גבי פקדון, משום דמילתא דפשיטא היא. ולעיל לא תני אלא דלא נימא נילף שבועת הפקדון משבועת העדות.

לאתפוש בידה - תימא: דבשבועת העדות ובטוי ופקדון, כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת

הדיינים, ליבעי כדו אנקוטי חפצא. **האי** דיינא דאשבע בתפלין בו - ואף על גב שהשביע אברהם את אליעזר במילה, הא אמרין בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין. אי נמי, כיון דעדיין לא נצטוו יותר, הוי כספר תורה לגבייהו.

ואין

דרבי שמעון למה הדבר דומה? לאדם שאמר לחבירו: "תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך", אמר לו: "שבועה שאין לך בדי חטין", ואשתכח דחטין הוא דלית ליה, הא שעורין וכוסמין אית ליה - דפטור, דכי אשתבע אחטין - אקושטא מושבע. אמר ליה אביי: מי דמי? התם בחטין קא פטר ליה, בשעורין וכוסמין לא קא פטר ליה; הכא בכולה מילתא הוא דקא פטר ליה! הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו: "תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך", - "שבועה שאין לך בדי כלל", ואשתכח חטין הוא דלית ליה, הא שעורין וכוסמין אית ליה - דמיתניב! אלא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: לדברי רבן שמעון - קנס הוא תובע ולא בוששת ופגם, לדברי חכמים - אף בוששת ופגם הוא תובע. במאי קא מיפלגי? אמר רב פפא, רבי שמעון סבר: לא שביק איניש מידי דקין ותבע מידי דלא קין; ורבנן סברי: לא שביק מידי דכי מודה ביה לא מיפטר, ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר.

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינים, הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה, ואם אין ההודאה ממין הטענה - פטור. ביצד? "שתי כסף לי בידך", - "אין לך בדי אלא פרוטה" - פטור; "שתי

כסף ופרוטה לי בידך", - "אין לך בדי אלא פרוטה" - חייב. "מנה לי בידך", - "אין לך

בידי" - פטור; "מנה לי בידך", - "אין לך בדי אלא חמישים דינר" - חייב. "מנה לאבא

בידיך", - "אין לך בדי אלא חמישים דינר" - פטור, מפני שהוא כמשיב אבידה. "מנה לי

בידיך", אמר לו: "הן", למחר אמר לו: "תנהו לי!" - "נתתיו לך" - פטור, "אין לך בידך" -

חייב. "מנה לי בידך", אמר לו: "הן", - "אל תתנהו לי אלא בעדים". למחר אמר לו: "תנהו

לי", - "נתתיו לך" - חייב, מפני שצריך ליתנו בעדים. "ליטרא זהב יש לי בידך", - "אין לך

בידי אלא ליטרא כסף" - פטור; "דינר זהב יש לי בידך", - "אין לך בדי אלא דינר כסף,

וטריסית, ופונדיות, ופרוטה" - חייב, שהכל מין מטבע אחת. "כור תבואה לי בידך", - "אין

לך בדי אלא לתך קטנית" - פטור; "כור פירות לי בידך", - "אין לך בדי אלא לתך קטנית"

- חייב, שהקטנית בכלל פירות. טענו חטין והודה לו בשעורין - פטור, ורבן גמליאל

מחייב. הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים - אדמון אומר: הואיל והודה לו

מקצת ממין הטענה ישבע. וחכמים אומרים: אין ההודאה ממין הטענה. אמר רבן גמליאל:

רואה אני את דברי אדמון. טענו פלים וקרקעות, והודה בכלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר

בכלים - פטור; הודה במקצת הקרקעות - פטור, במקצת הכלים - חייב, שהנכסים שאין להן

אחריות וזקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן. אין נשבעין על טענת חרש שוטה

וקוה, ואין משבעין את הקטן, אבל נשבעין לקטן ולחקדש. **גמרא** היכי משבעין ליה? אמר

רב יהודה אמר רב: משבעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב "ואשבעיך בה" אלהי

השמים". אמר ליה רבינא לרב אשי: במאן? פרבי חנינא בר אידי, דאמר: בעינן שם המיוחד?

אמר ליה: אפילו תימא רבנן, דאמרי: בכינוי, ונפקא מינה - צריך לאתפוש חפצא בידה,

וכדרכא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע "בה" אלהי השמים", נעשה כמי שטועה בדבר משנה וחוזר.

דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטועה בדבר משנה וחוזר. והלכתא פוותיה דרבא, ולית הלכתא פוותיה דרב

דבא - דהא לא נקט חפצא בידה, ולית הלכתא פוותיה דרב פפא - דהא נקט חפצא בידה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב.

שבועה בספר תורה, תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. תנו רבנן: שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה. אומרים לו: הוי יודע,

הדרן עלך שבועת הפקדון

או דלמא - "ולא לך" אפרטא קאי, ויש כאן עשרים. **אי דפריש** - לכל אחד ואחד "ולא לך פקדון ותשומת יד גול ואבידה". ועיקר קנס הוא תובע - עיקר תביעתו על הקנס היא. ואף על גב דבושת ופגם נמי בכלל כפירה נינהו - לא מיחייב עלייהו, כדמפרש ואזיל. **הכא** בכולה מילתא **כפר** ליה - דהא "לא אנסתי" קאמר, והבושת ופגם בכלל כפירה. **הא לא דמיא** - קשיא דאביי הוא, דקמטיק למילתיה.

משנה שבועת הדיינים - שהדיינים

משיבין על ידי הודאת מקצת

הטענה שלימדוה מ'אשר יאמר כי הוא זה" (שמות כב) וכתב עלה "ונקרב בעל הבית אל

האלהים אם לא שלח ידו" דהיינו שבועה.

הטענה - שהשבועה באה על ידה, לא התא

פחות משתי כסף. והתורה - שמחייבתו

לישבע, לא תהא פחות מפרוטה. ובגמרא

פליגי רב ושמואל בפרוטה זו, אם מתוך שתי

כסף של טענה היא, או צריך שתהא טענה

הכפירה של כסף שתי מעות כסף לבד פרוטה

של הודאה. שתי כסף - שתי מעות כסף.

דהא "שתי" לשון נקבה היא, וזן שליש

הדינר. אין לך בדי **אילא פרוטה פטור** -

שאין ההודאה ממין הטענה, שזה טענו כסף

זה הודה לו נחשת. וכגון שלא טענו לו שתי

מעות של מטבע אלא משקל. אם טענו

מטבע - הרי הודה לו במטבע, כדלקמן. שתי

כסף ופרוטה בו' - קסבר: טענו חטין ושעורין

והודה לו באחד מהן - חייב. אין לך בדי

פטור - שאין כאן הודאה. שהוא כמשיב

אבידה - שהיה יכול להעני פניו ולכפור.

ומדלא העני הרי הוא כמשיב אבידה שאינו

חייב שבועה, כדאמרין במסכת גיטין (מה,

ב): המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון

העולם. **גמרא** כרבי חנינא בר אידי -

בשלחי "שבועת העדות" (שבועות לה, ב) "השבע" ו"לא תשבע" בו. אפילו תימא

בכינוי - והא דאמר רב בשבועה האמורה

בתורה. לאתפוש חפצא - קאמר, או ספר או

תפילין, כאברהם דאתפסה לאליעזר ברית

מילה. דאשבע בה' אלהי השמים - ולא

התפיסו חפץ, נעשה כטועה בדבר משנה. ואף

על גב דלא תנן לה במשנה - שמעתא דרב

היא, והרי היא כדבר משנה, כדאמרין

בסנהדרין (לג, א) טעוה בדבר האמוראים

חוזר, ולא אמרין מה שעשה עשו וישלם

מביתו. תלמיד חכם - נשבע מיושב. בספר

תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא,

לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן. ובדורותינו

בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי

שענשה גדול, ותקנו לגזור עליו ארור

בעשרה, והא אמרין: "ארור" בו שבועה.

תלמיד חכם - די לו לכתחלה בתפלין מפני

כבודו. אף היא - לקמן מפרש מאי אף.

בלשונה - בכל לשון שהוא מבין בו.

שכל

שבועות דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכה

או ה'למא, אבל ה'דא וה'דא מ'תיב – הוא מתחייב לכל אחד מהתובעים על כל המינים שכפר בלשון השבועה לראשון, וחייב עשרים חטאות.

פושטת הגמרא את הספק: תא ש'מע, ד'תני ר'בי ח'ייא בברייתא ה'רי כ'אן ע'שרים ח'טאות, ויש לברר ה'יב ד'מי – באיזה אופן נאמר דין זה, א' ד'פריש – אם פירש ואמר לכל תובע את כל ארבע הכפירות, אם כן קשה, ר'בי ח'ייא מ'נינא א'תא ל'אש'מ'עין – וכי הוצרך רבי ח'ייא לחדש לנו את מנין החטאות, שארבע כפירות לחמשה תובעים הם עשרים חטאות. א'לא לאו מדובר בברייתא ד'לא פ'ריש את כל כפירותיו, אלא פירטם רק בכפירתו לראשון, ואילו לשאר התובעים אמר רק 'ולא לך, ולא לך', ו'שמע מ'נה פ'רמא ה'וי – ומוכח שלשון 'ולא לך' נחשבת כאילו פירט את כל הכפירות שנשבע עליהם לתובע הראשון, וחייב על כל אחת ואחת.

שנינו במשנה: א'נסת ופ'תית א'ת ב'תי בו', והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי, משביעך אני ואמר אמן, חייב. רבי שמעון פוטר, שאינו משלם קנס על פי עצמו. אמרו לו, אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו, משלם בשת ופגם על פי עצמו.

הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ורבי שמעון: א'מר ר'בי ח'ייא בר אבא, א'מר ר'בי יוחנן, מ'אי ט'עמא ד'רבי ש'מעון הפוטר, והרי תביעה זו יש גם חיוב ממון, אלא סברתו היא ה'ואיל ו'עיקר ק'נס הוא תובע – עיקר תביעת האב היא על חיוב הקנס ולא על הבושת והפגם, וממילא שבועתו של הנתבע היתה על הקנס, ואינו חייב קרבן שבועה.

א'מר רבא, מ'של ד'רבי ש'מעון ל'מה ד'דבר דומה – לאיזה מקרה יש לדמות את דינו של רבי שמעון, כדי לבאר את סברתו, ל'אדם ש'אמר ל'חבירו 'תן לי ח'טין ו'שעורין ו'כוסמין ש'יש לי ב'ידך, א'מר לו הנתבע, 'שבועה ש'אין לך ב'די ח'טין', ו'אשתכח ד'ח'טין הוא ד'לית ל'יה – והתברר אחר כך שאמנם לא היה חייב לו ח'טין, ה'א ש'עורין ו'כוסמין א'ית ל'יה – אבל שעורין וכוסמין היו בידו, ד'פטור מקרבן, כ'יון ר'בי א'שתבע א'ח'תם – שכאשר נשבע שאין בידו ח'טין, א'קו'ש'טא מ'שתבע – נשבע על אמת.

דוחה הגמרא: א'מר ל'יה אב'י, מ'י ד'מי – וכי דינו של רבי שמעון דומה לדוגמא שהבאת, והרי ה'תם, ב'ח'טין ק'א כ'פר ל'יה, ב'שעורין ו'כוסמין לא ק'א כ'פר ל'יה – כפירתו היתה רק בח'טים, שבאמת לא היה חייב לו, ולא כלל בכפירתו שעורים וכוסמין, וכיון שלא נשבע עליהם, אין לחייבו. אבל ה'בא, ב'דינו של רבי שמעון, כ'כולה מ'ילתא הוא ד'ק'א כ'פר ל'יה – הרי כפירתו היא בעצם המעשה של האונס או הפיתוי, וממילא כלול בשבועתו גם שאינו חייב בושת ופגם, ושוב קשה, מה טעמו של רבי שמעון הפוטר מקרבן שבועה. ממשך אביי את קושייתו, ה'א לא ד'מיא – והרי דינו של רבי שמעון אינו דומה א'לא לאדם ה'אומר ל'חבירו 'תן לי ח'טין ו'שעורין ו'כוסמין ש'יש לי ב'ידך, והשיב לו הנתבע, 'שבועה ש'אין לך ב'די ב'לל', ו'אשתכח ד'ח'טין הוא ד'לית ל'יה, ה'א ש'עורין ו'כוסמין א'ית ל'יה – והתברר אחר כך שרק ח'טים אינו חייב לו, אבל שעורין וכוסמין הוא חייב לו, ד'מ'תיב – שהוא חייב בקרבן שבועה, כ'יון שהכחיש ונשבע שאין לו בידו כלום, ואף ב'דינו של רבי שמעון כ'יון שהכחיש את עצם המעשה, פטר עצמו אף מבושת ופגם שהם חיובי ממון וח'יבים על כפירתם קרבן שבועה.

מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר: א'לא, כ'י א'תא ר'בין א'מר ר'בי יוחנן – כשבא רבין מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן, ל'דבר ר'בי ש'מעון, רק ק'נס הוא תובע, ולא ב'ושת ו'פגם, וממילא גם כפירת הנתבע ושבועתו היא רק על הקנס, שאינו מחייב קרבן שבועה, ואילו ל'דבר ר'בין, א'ה ב'ושת ו'פגם הוא תובע, וממילא כפירתו ושבועתו הן גם בבושת ופגם שהם חיובים ממוניים, וחייב קרבן שבועה.

מבררת הגמרא: ב'מאי ק'א מ'פלגי – מה טעם מחלוקתם של חכמים ורבי שמעון. מבארת הגמרא: א'מר ר'ב פ'פא, ר'בי ש'מעון ס'בר לא ש'ביק א'יניש מ'די ד'ק'ין, ו'תבע מ'די ד'לא ק'ין – אין אדם מניח תביעת ממון שסכמו קבוע, והיינו קנס שחייבה תורה חמישים

שקלים, ותובע ממון שאין סכמו קבוע, וצריכים בית דין לשומו ולשערו, והיינו בושת ופגם. ו'רבנן ס'ברי, לא ש'ביק מ'די ר'בי מ'ודה כ'יה לא מ'פטור, ו'תבע מ'די ר'בי מ'ודה כ'יה מ'פטור – אין אדם מניח מלתבוע ממון שאם יודה לו הנתבע יתחייב, והיינו בושת ופגם שהודאת הנתבע בהם מחייבתו, ותובע קנס שאם יודה בו הנתבע, יפטר מלשלמו, וכיון שכך ודאי תבע גם את הבושת והפגם, ועל זה נשבע הנתבע, וכיון ששבועתו היא על חיוב ממוני, חייב בקרבן שבועה.

הדרן עלך שבועת הפקדון

פרק שישי – שבועת הדיינין

משנה

משנתנו מבארת באלו מקרים אדם מתחייב שבועה דאורייתא של מודה במקצת: ש'בועת ת'דיינין – השבועה שהדיינים מחייבים את הנתבע להשבע באופן שהוא מודה במקצת הטענה, היא באופן ש'הפ'ענה של התובע היא לפחות ש'תי מעות כ'סה, ו'הה'וד'אה של הנתבע היא לפחות ב'שנה פ'רוטה.

דין נוסף: ואם אין ה'הוד'אה של הנתבע מ'מין ה'פ'ענה של התובע, והיינו שהתובע תבע מין מסוים והנתבע הודה לו במין אחר, אף שהודה במקצת שווי התביעה, פ'טור הנתבע משבועת מודה במקצת. המשנה מביאה דוגמא לדין זה: כ'יצד, כ'גון שהתובע אומר לנתבע ש'תי חתיכות כסף במשקל שתי מעות כ'סה יש לי ב'ידך, והנתבע משיב אין לך ב'די א'לא חתיכת נחושת בשווי פ'רוטה, כ'יון שהתובע תבע חתיכת כסף והנתבע הודה בחתיכת נחושת, אין זו הודאה ממין הטענה ופ'טור הנתבע משבועה. אבל אם אמר התובע, חתיכות כסף במשקל ש'תי כ'סה, ו'בנוסף לכך חתיכת נחושת בשווי פ'רוטה יש לי ב'ידך, והנתבע השיב אין לך ב'די א'לא חתיכת נחושת בשווי פ'רוטה, ח'יב שבועה.

המשנה מבארת באלו אופנים נחשב מודה במקצת שחייב שבועה: האומר לחבירו, מ'נה (מאה דינרים) לי ב'ידך, והשיב לו הנתבע אין לך ב'די כלום, הואיל וכפר בכל, פ'טור משבועה. אך האומר לחבירו מ'נה לי ב'ידך, והשיב הנתבע אין לך ב'די א'לא ח'משים ד'ינר, הואיל והודה במקצת ח'יב שבועה.

המשנה מביאה אופן שמודה במקצת פטור משבועה: האומר לחבירו מ'נה ל'אבא שלי ב'ידך, וכיון שאבי מת ואני יורשו עליך לשלם לי את החוב, והשיב הנתבע אין לך ב'די א'לא ח'משים ד'ינר, משום שרק סכום זה הייתי חייב לאביך, אף על פי שהודה במקצת הטענה פ'טור משבועה, מ'פני ש'הוא כ'מ'שיב א'ב'יה' – כאדם המחזיר לחבירו את אבידתו, והלה טוען שאיבד ממון רב יותר ותובעו מהמוצא, שאף שהוא מודה במקצת תיקנו חכמים שיפטר משבועה כדי שלא ימנעו מלהשיב אבידות (גיטין מח), ואף כאן כ'יון שהיה בידו לכפור בכל, שהרי אין הלה יודע אם פרע לאביו או לא, ואף על פי כן לא כפר, פטורו חכמים משבועה כדי שלא ימנעו בני אדם מלהודות.

המשנה מביאה אופנים נוספים של כופר הכל: האומר לחבירו מ'נה לי ב'ידך, וא'מר לו הנתבע, הן – אכן אני חייב לך מנה. ל'מחר א'מר לו התובע ת'נה לי – שלם לי אותו מנה, והשיב לו הנתבע נ'תת'ני לך, לאחר שהודייתי, פ'טור מלשלם, ופטור אף משבועת מודה במקצת, לפי שהוא כופר בכל. אך אם כשתבע למחרת השיב לו הנתבע אין לך ב'די – מעולם לא היה לך דבר ביד, ובכך סתר את הודאתו מאתמול, ח'יב הנתבע לשלם, שהרי אתמול הודה, ושוב אינו נאמן לומר שאינו חייב כלום, ואפילו בשבועה אינו נאמן, כ'יון שהוחזק כפ'ר.

המשנה מביאה אופן שאינו נאמן לומר 'פרעתי': האומר לחבירו מ'נה לי ב'ידך, וא'מר לו הן – אכן אני חייב לך מנה. אמר לו התובע, אל ת'נה לי א'לא פ'ני שני ע'דים, ל'מחר א'מר לו התובע לנתבע ת'נה לי, והשיב הנתבע כבר נ'תת'ני לך לאחר שהודייתי, ח'יב לשלם, ואינו נאמן לומר שפרעו, מ'פני ש'היה צ'ריך ל'ית'נו לתובע פ'ני שני ע'דים, כפי שהתנה עמו.

שְׁכַל הָעוֹלָם כּוֹלֵל נִדְעוּעַ בְּשִׁעָה שְׁאִמֵּר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהַר
סִינִי (שמות כ) 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן כִּי לֹא יִנָּקֶה ה' אֶת
אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שֵׁמוֹ לְשׁוֹן'.

וממשיכים ואומרים לו כל עבירות שבתורה נאמר בהן (שמות לד ז)
'יִנָּקֶה' – שיה' מכפר לשבים בתשובה. שזו אחת משלש עשרה מדות,
ואילו כאן – בשבועת שקר נאמר (שמות כז ב) 'כִּי לֹא יִנָּקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר
יִשָּׂא אֶת שֵׁמוֹ לְשׁוֹן', שאין כפרה אף לשבים. וכן כל עבירות
שבתורה נפרעין רק ממנו – מהחוטא, ואילו כאן נפרעים ממנו
וממשפחתו, שְׁאִמֵּר (קהלת ה) 'אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיד הַלְחָמִי אֶת
בִּשְׁרִי, כְּלוּמֹר, אֵל תִּגְדֹּם בְּפִי עַל יְדֵי שֶׁתִּשָּׁבַע לִשְׁקֵר שִׁבּוּא עוֹשֵׁשׁ
עַל 'בִּשְׁרִי', וְאֵין הַכוּוֹנָה ב'בִּשְׁרִי' אֵלָּא לְקִרְבּוֹ, שְׁאִמֵּר (ישעיהו נח ז)
'וּמִבְשִׁרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם', וכוננת הפסוק שאדם מצווה לגמול חסד עם
קרוביו ולא להתעלם מהם, ואף 'לחטיא את בשרך' היינו שיענשו
קרוביו מחמתו. וכן כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, ואילו כאן
נפרעים ממנו ומכל העולם כולו, שְׁאִמֵּר לגבי החטאים שהביאו
פורענות לכל העולם (הושע א) 'אֵלָּה ה' – שבועת שקר וְכִפְשׁ וְגִבּוֹ וְנָאֵף
פָּרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָגְעוּ'.

לפני שיובא המשך הברייתא שבו יבואר כיצד מוכח מהפסוק שכל
העולם נענש מחמת עבירות אלו, הגמרא מבררת את האמור עד
כאן. מקשה הגמרא: וְאֵימָא – שמתאמר שהפורענות הבאה לעולם
שהזכרה בפסוק, אינה באה אלא עַד דְּעֵבִיד לְהוּ לְבוֹלְהוּ – עד
שיעברו גם על שאר העבירות שהזכרו בפסוק, והיינו גניבת ממון,
זנות, ורציחה. מתרצת הגמרא: לֹא סָלָא דְּעֵתָךְ לִפְרֹשׁ כּוֹ, דְּבִתְיָב
(ירמיה כג ב) 'כִּי מִפְּנֵי אֵלָּה [שבועת שקר] אֲכַבֵּל הָאָרֶץ', הרי שמשום
עוון שבועת שקר לבד חרבה הארץ.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: שנינו בברייתא לעיל, כל
עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו, שנאמר
לגבי החטאים שהביאו פורענות לכל העולם (הושע ד ב) 'אֵלָּה וְכִפְשׁ'.

ממשיכה הברייתא, ולאחר פסוק זה בתיב (הושע ד א) 'עַל בֶּן הָאֲבֵל
הָאָרֶץ וְאוֹמַלֵּל בָּל יִשָּׁב בָּהּ', נמצא שבעוון שבועת שקר שהזכר
בפסוק לעיל, בא עונש לכל העולם.

ועוד אומרים לו, שכל עבירות שבתורה אם יש לו לחוטא זכות,
תולין לו – ממתנינים מלהפרע ממנו עד שנים ושלשה דורות, ואילו
כאן נפרעין ממנו לאלתר – מיד, שְׁאִמֵּר (זכריה ה ד) 'הוֹצֵאתִיהָ [את
הקללה] נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת וְכָאֵה אֵל בֵּית הַנֶּגֶב וְאֵל בֵּית הַנְּשֹׁבֶעַ
בְּשָׁמִי לִשְׁקֹר וְלִגְהַר כְּתוּף בֵּיתוֹ וְכִלְתּוֹ וְאֶת עֲצֵיו וְאֶת אֲבְנָיו'.

מפרשת הברייתא את הפסוק: 'הוֹצֵאתִיהָ' [את הקללה] משמע
לאלתר – שנפרעין ממנו מיד, ואין מאריכים לו אף. 'וְכָאֵה אֵל בֵּית
הַנֶּגֶב', זה הנוגד דעת הגריות, וכגון שאין לו קומץ אצל חבירו,
ואף על פי כן טוענו ומשפיעו בחנם. 'וְאֵל בֵּית הַנְּשֹׁבֶעַ בְּשָׁמִי
לִשְׁקֹר', בְּשָׁמִיעוֹ, שהנשבע לשקר עצמו נענש. 'וְלִגְהַר' – הקללה
תשכון בתוך ביתו. 'כִּלְתּוֹ' – הקללה תכלה אותו וְאֶת עֲצֵיו וְאֶת
אֲבְנָיו, ומבואר בפסוק שהנשבע לשקר נפרעים ממנו מיד. הברייתא
ממשיכה לדרוש מפסוק זה לענין חומר העונש: הֵא – הרי למדת
מכאן, שאף דברים שאין אש ומים מכלין אותן, כגון האבנים
שבביתו שאין האש והמים מכלים אותם, שבועת שקר מכלה אותן.
הברייתא ממשיכה לדון בסדר שבועת הדיינים: אִם אָמַר הִנֵּתִיב אִינִי
נִשְׁבָּע אֵלָּא אֲשֶׁלֶם, פְּטִירִין [מציאין אותו מיד מבית דין, כדי שלא
יוכל לחזור בו ולהשבע, אלא בעל כרחו ישלם מה שקיבל עליו בבית
דין. וְאִם אָמַר הִרִינִי נִשְׁבָּע, העומדין שם – בבית דין אומרים זה
לזה את הפסוק (במדבר טז כב) 'סִוְרוּ נָא מַעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים
הָאֵלֶּה וְגו' פֶּן תִּסָּפֹּר בְּכָל חֲטָאֵתָם'. וְכִשְׁמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, אומרים לו
הדיינים, הִיוּ יוֹדְעֵי שְׁלֵא עַל דְּעִתָּךְ – לא כפי שאתה מפרש בדרעך
את השבועה אֲנִי מְשִׁבְּעִין אוֹתָךְ, אֵלָּא הַשְׁבֹּעָה תִּתְפַּרֵּשׁ עַל דְּעַת
הַמָּקוֹם [הקדוש ברוך הוא] וְעַל דְּעַת בֵּית דִּין – כפי שבית דין
מפרשים את השבועה, והיינו כדי שלא יוכל הנתבע לטעון שהתכוין
בשבועתו לכוונה אחרת שאין בה שקר. וראיה לכך שצריך לומר
לנתבע שעל דעת בית דין הוא נשבע, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּמִשְׁנֵי רִבִּינוּ,
בְּשִׁשְׁשִׁבְעֵי אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב שִׁקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶן,

דְּעִין שְׁלֵא עַל דְּעִתְכֶּם אֲנִי מְשִׁבְּעֵי אֲתֶכֶם, אֵלָּא עַל דְּעַת הַמָּקוֹם
וְעַל דְּעַתִּי, שְׁאִמֵּר (דברים כט יא) 'וְלֹא אֲתֶכֶם לְכַדְכֶם וְגו' אֲנִכִּי כָרַת
אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֵלֶּה הַזֹּאת, וְלֹא אֲתֶכֶם הִינּוּ שְׁלֵא כְּפִי
מַחֲשַׁבְתָּ לְבַבְכֶּם אֲתֶם נִשְׁבָּעִים.

אגב הזכרת פסוק זה דורשת הברייתא את הפסוק שלאחריו: נאמר
בפסוק (שם יד) 'כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשָּׁנוּ פֹה', דהיינו שמשא רבנו אמר שהוא
כורת ברית ושבועה עם אלו אשר ישנם פה, אֵין לִי לַלְמוּד מִהַפְסוֹק
אֵלָּא שֶׁמֶשֶׁה רַבְנּוּ כָרַת בְּרִית עִם אוֹתָן הָעוֹמְדִין עַל הַר סִינִי,
שעליהם שיך לומר 'אשר ישנו פה', אך עם דורות הקמים, וְעַם גֵּרִים
הָעוֹתִידִין לְהִתְגַּיֵּר, מִנֵּין, תְּלִמּוּד לִזְמַר 'וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ
הַיּוֹם, וְעוֹדִין אֵין לִי לַלְמוּד מִכָּאן אֵלָּא שְׁכַרְתָּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִית
וּשְׁבֹעָה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁקִּיבְלוּ עֲלֵיהֶם מִהַר סִינִי, וְהִיוּ מִצְוּיִם עֲלֵיהֶם
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֶךְ מִצְוֹת הָעוֹתִידוֹת לְהִתְחַדֵּשׁ – שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים לֵאחֹר
מִתֵּן תּוֹרָה, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִילָה, מִנֵּין שֶׁאֵף הֵם בְּכָלל הַבְּרִית
וְהַשְׁבֹּעָה, תְּלִמּוּד לִזְמַר בְּמִגִּילַת אֶסְתֵּר (ט כו) 'קִיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים
עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרַעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוּר לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת
שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכַתְּבָם וְכִזְמָנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהִינּוּ שֶׁקִּיְמוּ אֶת
מֶה שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּכָר, וְהִינּוּ שֶׁקִּיבְלוּ בְּבִרְיַת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְנּוּ לְקִים
מִצְוֹת שִׁיתִּקְנוּ חֲכָמִים, וּבְכָלל זֶה אֶת מִצְוֹת מִקְרָא מְגִילָה, וְהוּא הַדִּין
לְשָׂאֵר מִצְוֹת דְּרַבְנָן.

הגמרא מתחילה לפרש את הברייתא מתחילתה. מבארת הגמרא:
מֵאֵי – מה כוונת הברייתא שאמרה על שבועת הדיינים 'אֵף הִיא
בְּלִשְׁוֹנָה נִאֲמָרָה', ומלשון 'אף' משמע שישנו דבר נוסף שנאמר בכל
לשון, והיינו בְּדִתָּנָן בְּמִשְׁנָה (סוטה לב) 'אֵלּוּ נִאֲמָרִין בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁמִּבֵּין
הַאוֹמֵר, וְלֹא דוּקָא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, פְּרָשְׁתָּ סוּטָה – שֶׁמִּשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן
אֶת הַסּוּטָה שְׁלֹא זִינְתָהּ, וּמִקְרִיא לָהּ אֶת הַפְּרָשָׁה שִׁישׁ בָּהּ שְׁבֹעָה
בְּלִשׁוֹן שֶׁהִיא מְבִינָה, וְיִדְּוִי מַעֲשֶׂר, וְקִרְיָאֵת שְׁמַע וְתַפְּלָה – שְׁמוֹנֶה
עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת, וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן, וְשְׁבֹעַת הָעֵדוּת – הַיּוֹדֵעַ עֵדוּת לְחַבֵּירוֹ
וְנִשְׁבָּע לּוֹ שֶׁאִינוֹ יוֹדְעָהּ, בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהִיא, חֵיב קֶרֶבן שְׁבֹעָה,
וְשְׁבֹעַת הַפְּקוּדִין – שׁוֹמֵר שֶׁנִּשְׁבָּע לִשְׁקֹר שְׁלֹא קִיבֵל אֶת הַפְּקוּדִין, בְּכָל
לְשׁוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע, חֵיב חוּמָשׁ וְאִשָּׁם. וְקָאֵמַר נָמִי – עַל זֶה אָמַר הַתָּנָא
שֶׁל הַבְּרִייתָא שֶׁשְׁבֹּעַת הַדִּינִין, אֵף הִיא בְּלִשְׁוֹנָה נִאֲמָרָה – נִאֲמַרְתָּ
בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהִנֵּתִיב מִבֵּין.

הגמרא ממשיכה בבאור דברי הברייתא: אָמַר מִרְ בְּבִרְיָא, אוֹמְרִין
לוֹ, הִיוּ יוֹדְעֵי שְׁכַל הָעוֹלָם כּוֹלֵל נִדְעוּעַ בְּשִׁעָה שְׁאִמֵּר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן', שואלת הגמרא: מֵאֵי
מַעֲמָא – מדוע רק במצוה זו נודעו העולם ולא בשאר מצוות,
אֵילּוּמָא מִשּׁוּם דְּאִתִּיבָה בְּסִינִי – אִם הִטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁמִּצְוָה זו נִתְּנָה
בְּסִינִי, אִם כֵּן קֵשָׁה, שֶׁהִי עֲשֶׂר דְּבָרוֹת נָמִי אִתִּיבָה – גַּם כֹּל עֶשְׂרֵת
הַדִּיבְרוֹת נִתְּנוּ בְּסִינִי, וּמִדּוּעַ בָּהֶם לֹא נִדְעוּעַ הָעוֹלָם. וְאֵלָּא – שְׁמֵא
נִאֲמַר שֶׁהִטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּחִמְרִיא – שְׁעִבִירָה זו חמורה יותר משאר
עבירות. אך גם על זה קשה. וְיִי חִמְרִיא – האם אכן עבירה זו חמורה
יותר משאר העבירות, [וְהִתְנִיָּא] בְּתוֹסַפְתָּא (יומא פ"ד ה"ח) אֵלּוּ
הֵן עֲבִירוֹת קְלוֹת שֶׁתִּשְׁבֹּבָה לָבֵד מִכְּפָרַת עֲלֵיהֶם, הַעוֹבֵר עַל מִצְוֹת
עֲשֶׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהֶם כִּרְתָּ אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, חוּץ
מִהַעוֹבֵר עַל 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן', שֶׁאֵף שֶׁאֵין בּוֹ עוֹשֵׁשׁ
שֶׁל כִּרְתָּ אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, תִּשְׁבֹּבָה לָבֵד אִינֵה מִכְּפָרַת עֲלֵיו, וְאֵלּוּ
עֲבִירוֹת הַמּוֹדוֹת, שֶׁאֵין תִּשְׁבֹּבָה לָבֵד מִכְּפָרַת עֲלֵיהֶן, וְזוֹ – אֵלּוּ עֲבִירוֹת
שִׁישׁ בָּהֶם בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְאֵף הַלֵּאָו שֶׁל לֹא תִשָּׂא כְּלוֹל
עִמָּהֶן – עִם הַחֲמוּרוֹת, הִרִי שֶׁהִלָּאוּ שֶׁל 'לֹא תִשָּׂא' אֵינוֹ חָמוּר יוֹתֵר
מִשְׁאֵר עֲבִירוֹת שִׁישׁ בָּהֶם עוֹשֵׁשׁ שֶׁל כִּרְתָּ אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, וּמִדּוּעַ
דוּקָא בּוֹ נִדְעוּעַ הָעוֹלָם.

מבארת הגמרא את הטעם: בְּדִתָּנָי מַעֲמָא – כְּפִי שֶׁנִּתְּנָה
הַבְּרִייתָא עֲצֻמָּה אֶת הַטַּעַם, וְכָל עֲבִירוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נִאֲמַר בָּהֶן
'יִנָּקֶה', וְכָאֵן בִּשְׁבֹּעַת שֶׁקֶר נִאֲמַר (שמות כ ב) 'לֹא יִנָּקֶה'.

מקשה הגמרא: וְכִי עַל כָּל הָעֲבִירוֹת שֶׁבְּתוֹרָה לֹא נִאֲמַר בָּהֶן 'לֹא
יִנָּקֶה' וְהַבְּתִיב – וְהִרִי כְּתוּב אֵף לְגַבִּי שֶׁאֵר הָעֲבִירוֹת (שמות לד ז) 'יִנָּקֶה'
לֹא יִנָּקֶה' וּמִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן זֶה שֶׁה' אֵינוֹ מִנְקָה לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: הֵהוּא – פֶּסוּק זֶה שֶׁל 'יִנָּקֶה לֹא יִנָּקֶה' מִיִּבְעֵי לִיָּה לְכַדְרֵבִי
הַמֶּשֶׁךְ בַּעֲמוּד קִלְח

שבועות. פרק ששי - שבועת הדיינים דף לט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קכז
רש"י

שכל העולם נודעו - לקמיה בעי ליה. את פד - שבועת שקר. לחטיא את בשרך
 - את קרובך. פוטרינ אותו מיד - ואין משהין אותו כאן, שלא יחזור בו ועל כרחו
 ישלם מיד שקיבל עליו בבית דין. הרשעים - מפרש לקמיה. אלא על דעתנו - הא
 פרישנא טעמא משום קניא דרבא בפרק שלישי (שבועות כט, א). לא אתכם -
 כלומר, לא כשאתכם במחשבות לבבכם.
 פירשת סוטה - כשמשביעין אותה, ישיבועה
 בלשון שודיא שומעת. וידוי מעשר - "בערתי
 הקודש" (דברים כו). וטעמא דכולהו מפרש
 במסכת סוטה. ולא תשא עמה - אלמא לא
 חמירא מכריתות ומיתות בית דין. מנקה הוא
 לשבים - וכאן אף לשבים לא ינקה בלא
 פירעון. בדינא אחרינא - בפורענות קלה. ולא
 בפורענות הכאה עליו.

חלה

שכל העולם פולו נודעו בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא
 בסיני: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". וכל עבירות
 שבתורה נאמר בהן: "ונקה", וכן נאמר: "לא ינקה". וכל
 עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכן - ממנו וממשפחתו,
 שנאמר: "אל תתן את פד לחטיא את בשרך", ואין בשר
 אלא קרובו, שנאמר: "ומבשרך לא תתעלם". וכל עבירות
 שבתורה נפרעין ממנו, וכן - ממנו ומכל העולם פולו,

שנאמר: "אלה וכחש". ואימא: עד דעבד להו לכולהו! - לא סלקא דעתך, דכתיב: "מפני
 אלה אכלה הארץ", וכתיב: "על פן תאכל הארץ ואמלל כל יושב בה". וכל עבירות שבתורה,
 אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות, וכן - נפרעין ממנו לאחר, שנאמר: "הוצאתיה
 נאם ה' צבאות ובאה אל בית הנגב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת
 עציו ואת אבניו", "הוצאתיה" - לאחר, "ובאה אל בית הנגב" - זה הנגב דעת הבריות, שאין
 לו מומן אצל חבירו וטוענו ומשביעו, "ואל בית הנשבע בשמי לשקר" - כמשמעו, "ולנה בתוך
 ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו" - הא למדת, דברים שאין אש וזים מכלין אותן, שבועת
 שקר מכלה אותן. אם אמר: "אני נשבע" - פוטרינ אותו מיד, ואם אמר: "הריני נשבע" -
 העומדין שם אומרים זה לזה: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה" וגו'. וכמשביעין
 אותו, אומרים לו: הוי יודע, שלא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא על דעת המקום ועל
 דעת בית דין. שכן מצינו במשה רבינו, כשהשביע את ישראל אמר להן: דעו, שלא על דעתכם
 אני משביע אתכם, אלא על דעת המקום ועל דעתי. ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשר ישנו
 פה, אין לי אלא אותן המדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין? תלמוד
 זימור: "ואת אשר איננו" ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני, מצות העתידות
 להתחדש, כגון מקרא מגילה מנין? תלמוד לומר: "קנימו וקבלו", קנימו מה שקיבלו כבר. מאי
 "אף היא בלשונה נאמרה"? בדתנו, אלו נאמרין בכל לשון: פירשת סוטה, וידוי מעשר, קריאת
 שמע ותפלה, ובכרת המזון, ושבועת העדות ושבועת הפקדון, וקאמר נמי: שבועת הדיינים אף
 היא בלשונה נאמרה. אמר מר, אומרינו לו: הוי יודע, שכל העולם פולו נודעו בשעה שאמר
 הקדוש ברוך הוא "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". מאי טעמא? אי לימא משום דאתיחב
 בסיני, עשר דברות נמי אתיחב! ואלא משום דחמירא, ומי חמירא? והתנן: אלו הן קלות - עשה
 ולא תעשה חוץ מ"לא תשא", חמורות - זו פרייתות ומיתות בית דין ו"לא תשא" עמה! אלא
 בדתני טעמא: וכל עבירות שבתורה נאמר בהן: "ונקה", וכן נאמר: "לא ינקה". - וכל עבירות
 שבתורה לא נאמר בהן "לא ינקה"? והכתיב "ונקה לא ינקה"! - ההוא מיבעי ליה לכדרי
 אלעזר, דתניא, רבי אלעזר אומר: אי אפשר לומר "ונקה" - שפכר נאמר "לא ינקה", אי אפשר
 לומר "לא ינקה" - שפכר נאמר "ונקה"! הא פיצד? מנקה הוא לשבים, ואינו מנקה לשאינן
 שבים. "כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכן - ממנו וממשפחתו". - וכל עבירות שבתורה
 ממשפחתו לא? והכתיב: "ושמתי אני את פני באיש שהוא ובמשפחתו", ותניא, אמר רבי שמעון:
 אם הוא חטא, משפחתו מה חטאת? לומר לך: אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין בו
 מוכסין, ושיש בה לסטים שאין בו פולה לסטים, מפני שמחפין עליו! - הן בדינא אחרינא, הכא
 בדינא דדידה; בדינא, רבי אומר: "והכרתי אותו" - מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "ושמתי
 אני את פני", וכול כל המשפחה פולה בהיפרת? תלמוד לומר: "אותו" - אותו בהיפרת, ולא
 כל המשפחה פולה בהיפרת. "וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכן ממנו ומכל העולם פולו,
 שנאמר: "אלה וכחש", וכתיב: "על פן תאכל הארץ". - ואימא: עד דעבד להו לכולהו! - לא
 סלקא דעתך, דכתיב: "מפני אלה אכלה הארץ". וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא?
 והכתיב: "וכשלו איש באחיו" - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה!
 הן

ואין בשרך אלא קרובים - ואף על גב דבפרק "במה מדליקין" (שבת לב, ב) נפקא לן מהאי
 קרא דבעון נדרים בנים מתים כשחן קטנים, אבל גדולים לא, וכל שכן ממשפחתו לא
 - היינו בנדרים, אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים. דקרא איירי בתרייהו, "אל תתן
 את פדך" איירי בשבועה, ולמה יקצף האלדים על קולך וחבל את מעשה ידך", דמשמע
 בנים דוקא, איירי בנדר.

שנאמר אלה וכחש וגו' - כל עבירות
 שבתורה לאו דוקא, אלא כלומר
 תנן דלא היו כיצא בשבועה, דהא מוכח בפרק
 קמא דקדושין (יג, א) דמשום עריות לחודיהו
 אכלה הארץ. אם אינו נשבע פוטרינ אותו
 מיד - פירש בקונטרס: שלא יחזור בו קודם שיצא
 מבית דין. והא דאמרין בריש "המפקד" (בבא
 מציעא לד, א): אמר "הריני משלם" חוזר ואמר
 "אני משלם" מהו? מצינו אמרין מחדד קהדר ביה,
 או דלמא דחיי קא מדחי - היינו קודם שיצא
 מבית דין, אי נמי אפילו אחר שיצא, ואי דעתיה
 למחדד, אף על פי שאינו יכול לחזור בו לא מיקני
 ליה כפילא, דבעי אסוריה לבי דינא, כדאמרין
 הנהם (לה, א) גבי ההוא דאפקיד כיפ, ואדרבה,
 משם ראייה היא דלא מצי הדר, דאי מצי הדר
 ביה אמאי אית לן למימר לדחוי קמכו? ועל כן
 נראה פירוש הקונטרס, ולא כמו שפירש רבינו
 תם בספר הישר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כו,
 א) בשמעתא ד"נאמן עלי אבא" דמצי הדר ביה,
 ומביא ראייה מההיא ד"המפקד", ודחי פירושא;
 דפוטרינ אותו מבית דין שמתוך כך יהא בוש
 מלחזור בו, ועוד דשוב נמצא בשם רבינו תם
 דההיא ד"המפקד" איירי באומר "הריני משלם"
 חוץ לבית דין, אי נמי לא יצא מבית דין
 כדפירשתי, אבל אם אמר בבית דין חוזר ואמר
 חוץ לבית דין "אני משלם" - לא מצי הדר ביה.
 ובההיא ד"זה בורר" גופיה משמע בפירוש
 הקונטרס. דתניא: היה חבירו חייב לו שבועה,
 ואמר לו "דור לי בחיי ראשך", רבי מאיר אומר:
 יכול לחזור בו, והבאים אומרים: אינו יכול לחזור
 בו, ואמרין בגמרא: לאחר גמר דין מחלוקת
 והלכה כדברי חכמים. משמע לאחר גמר דין -
 אף על פי של נדר לו בחיי ראשך עדיין, ומדי
 יש לומר, דלא קרי גמר דין אלא כשנדר לו כבר
 בחיי ראשך. וכן משמע בפרק "יש נחלק" (בבא
 בתרא קכח, א) לפי גירסת רבינו חננאל, גבי
 "עבדי גבת" והוא אומר "לא נגבת", מה טיבו
 אצלך? כו, דגרס: "דעונך השבע וטול" ונשבע -
 אינו יכול לחזור בו. משמע דוקא כשנשבע, אבל
 קודם שנשבע יכול לחזור בו. ויש ספרים דגרסי
 הנהם: נשבע ואינו יכול לחזור בו.

קיימו מה שקבלו כבר - תימה; דבפרק קמא
 דמגילה (ו, א) איכא תנאי טובא דדרשי
 דאסתר ברוח הקודש נאמרה מקרא, ושמואל
 דרש ליה מ"קיימו וקבלו" קיימו למעלה מה
 שקבלו למטה, ומסיק רבא דלכולהו אית ליה
 פירכא בר מדשמואל, והא ארשמואל נמי אית
 ליה פירכא, דאצטריך למידרשה נמי כי הכא.
 ורבא גופיה דרש כי הכא, קיימו מה שקבלו כבר,
 בשבת פרק "רבי עקיבא" (פח, א). והא דאצטריך
 לדרשא אחריית, רבא גופיה חשיב ליה פירכא
 בסוף פרק קמא דמגילה (י, א) גבי דיתר נדרים
 פורחין באויר, דמיתני קראי טובא שיש להם על
 מה שיסמכו, ומסיק רבא: כולוהו אית ליה פירכא
 דאתו לדרשא אחריית לבר מדשמואל! ויש
 לומר: דבסוף פרק קמא דמגילה ודאי חשיב להו פירכא משום דלשמואל ליכא פירכא כלל, דלא מיבעי ליה לדרשא אחריית. אבל בפרק קמא דמגילה (ו, א) פריך לכולהו אנופיה דקרא, לבר מדשמואל דליכא פירכא בולי האי אלא דאצטריך לדרשא אחריית. ואלו נאמרין בכל לשון כו' - תימה: דלא תני במתניתין שבועת הדיינים ושבועת ביטוי, דכיון דתנא "אלו" ליכא
 למימר תנא ושייר! ויש לומר: דאיכא שום גזנא בהנהו דתני דליתיה בהני, להכי תני להו לחודיהו.

התם שהיה בידם למחות ולא מיהו – לא הוה צריך לשנוי אלא: התם בדין הקל, כדמסיק בסמוך, הכא בדין חמור. אלא דניחא ליה לפרשי דאין נענשין מעונש עבירה אלא משום דלא מיהו, הלכך אין עונש זה חמור כל כך. **מל** כלים שנים אף כסף שנים – ואם תאמר: היכי דריש בסוף שמעתין לשמואל: לכך יצאו כלים למה שהן? הא אצטרך ל"מה כלים שנים"? ויש לומר כדפירש הקונטרס, דרריש

מלאל כתיב "כספים". ומה שפירש בקונטרס לקמן דלא הוה כתיב "כספים" הוה שמעינן תרומה, שנים דבר חשוב – אין נראה, דבלא יתורא לא הוי משמע מ"כספים" אלא שתי פרוטות, כמו קדושי אשה שמתקדשת בפרוטה אף על גב דבפרק קמא דקדושין (ד, ב) גמר לה קידה משדה עפרון דכתיב ביה "כסף". אלא הוה ליה למכתב "כסף או כספים" אי נמי "כסף או חפצים", והוה ידעינן שנים דבר חשוב מיתורא ד"כסף", ומדכתב "כלים" דרשינן: יצאו כלים למה שזקן, ואם תאמר: לרב דמוקד "כסף" לכפירה הוה דאמא, מנא לן דבעינן דבר חשוב? וצריך לומר דכולה מ"כלים" דריש, ונפקא ליה דבר חשוב מ"כלים", דאפילו מוט שאין בה שוה פרוטה מכל מקום חשיבות גדול יש בו, שראוי לעשות בו מלאכה גדולה. ואית ספרים דגרסי הכא: מה כלים דבר חשוב כו'. אף על גב דאליבא דשמואל קיימא, דדייק קראי כותיה, ובסמוך אמר לשמואל: אי כתב "כלים" ולא כתב "כסף" הוה אמינא מה כלים שנים וכו', אבל דבר חשוב לא בעינן. יש לומר: דדאי מ"כסף" ילפינן דבעינן שיהא בכלי שוה פרוטה, דלא תימא גזירת הכתוב היא בכל הכלים אף על פי שאין בהן שוה פרוטה. והכי נמי אמרינן בירושלמי דטענו שתי מחטין צריך שיהא שוין שתי פרוטות, שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה. והדר מקשינן כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה, דמה כלים דלאו כל דהו אלא כלי חשוב, אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב, דהיינו מעה, שבכך יש בו חשיבות. והשתא אין צריך להגיה "אף כל דבר חשוב" כמו שהגיה הקונטרס. משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שזקן, ושפיר גרסינן "אף כלים דבר חשוב", דבכלים נמי בעינן שיהא שוין שתי פרוטות, וילמג שזקן דקאמר דהיינו אף על פי שאין שוין שתי מעות. וכן היה גירסת רבותיו בפרק קמא דקדושין (שם), ושם (דבור המתחיל והרי הארכת).

בטוענו

התם שיש בידם למחות ולא מיהו. מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא, בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא? הוה בשאר עבירות דביניה, ורשעים דמשפחה בדין חמור, ורשעים דעלמא בדין הקל, צדיקי דהכא והכא פטירי; גבי שבועה – הוה ורשעים דמשפחה דביניה, ורשעים דעלמא בדין חמור, וצדיקי דהכא והכא בדין הקל. "אם אמר: 'איני נשבע' – פטרין אותו מיד, ואם אמר: 'הריני נשבע' – העומדים שם אומרים זה לזה: 'סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה'". בשלמא ההוא דקא משתבע קאי באיפסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי? – ההוא מיבעי ליה לכדתנא, רבי שמעון בן טרפון אומר: "שבעת ה' תהיה בין שניהם" – מלמד שחלה שבועה על שניהם. ויכשמשפיעין אותו, אומרים לו: הוי ידע שלא על דעתך וכו'". למה לי למימרא ליה הכי? משום קניא דרבא. "הטענה שתי כסף". אמר רב: כפירת טענה שתי כסף. ושמואל אמר: טענה עצמה שתי כסף; אפילו לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה – חייב. אמר רבא: דיקא מתניתין פותיה דרב, וקראי פותיה דשמואל. דיקא מתניתין פותיה דרב, דקתני: הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה, ואילו כפירת טענה פרוטה לא קתני, ותנן נמי: ההודאה בפרוטה, ואילו כפירה בפרוטה לא קתני. וקראי פותיה דשמואל, דכתיב: "פי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", מה כלים שנים אף כסף שנים, מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב, וקאמר רחמנא: פי הוה זה. – ורב: ההוא מיבעי ליה להודאה במקצת הטענה. – ושמואל: פתיב "הוא" ופתיב "זה", דאי כפר במקצת ואודי במקצת – חייב. – ורב: חד להודאה במקצת הטענה, וחד להודאה מפיין הטענה. – ושמואל: לאו מפילא שמעת מיניה דחסרה לה טענה? – אלא אמר לך

רב: כסף פי אתא מעיקרא לכפירה הוה דאתא, דאם בן, לכתוב רחמנא: "פי יתן איש אל רעהו כלים לשמור", ואנא אמינא: מה כלים שנים אף כל שנים, כסף דכתב רחמנא למה לי? אם אינו ענין לטענה, תנהו ענין לכפירה. – ושמואל אמר לך: אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף, הוה אמינא: מאי כלים שנים אף כל שנים, אכל דבר חשוב לא בעינן, קא משמע לן. תנן: "שתי כסף יש לי בידך", – "אין לך בדי אלא פרוטה" – פטור; מאי טעמא? לאו משום דחסרה לה טענה, ותיובתא דשמואל! – אמר לך שמואל: מי סברת שוה קתני? דוקא קתני, מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו. – אי הכי, אימא סיפא: "שתי כסף ופרוטה יש לי בידך", "אין לך בדי אלא פרוטה" – חייב; אי אמרת בשלמא שוה – משום הכי חייב, אלא אי אמרת דוקא – אמאי חייב? מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו! – מדיד הוא טעמא אלא לשמואל; האמר רב נחמן אמר שמואל: טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן – חייב! הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: "ליטרא זהב יש לי בידך", – "אין לך בדי אלא ליטרא כסף" – פטור; אי אמרת בשלמא דוקא קתני – משום הכי פטור, אלא אי אמרת שוה – אמאי פטור? ליטרא מוכא הוי! אלא מדסיפא דוקא, רישא נמי דוקא. לימא תיחיה תיובתא דרב? – אמר לך רב: פולה

חלה על שניה – ששניהן נענשין בה, שלא דקדק למסור ממנו ביד נאמן ובאוי ליד חלוף השם. כפירת טענה שתי כסף – טענה דתנן במתניתין לאו אתחלת הטענה קאי, אלא אכפירה שהוא כופר בטענת חבירו לבד הודאת הפרוטה, דבעינן שתהא תחלת הטענה שתי כסף ופרוטה. הכי גרסינן: ואילו כפירת פרוטה לא קתני. **בי יתן איש – תחלת נתינה שתי כסף, ועלה קאי "כי הוה זה"**. דבר חשוב – ושיערו חכמים שמהו כסף דבר חשוב אף כסף דבר חשוב כו'. "מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב" גרסינן, ולא גרסינן "אף כלים" דבר חשוב, דאילו בכלים אמרינן לקמן (מ, ב) דאפילו בכפירת מחטין חייב, והאי "אף כל" במידי דלאו כלי קאמר. וקאמר רחמנא "כי הוה זה" – על זה באה השבועה, כשיאמר כי הוה זה, כשמודה במקצת. אלמא הודאה מתוך טענת שתי כסף הוה. **ההוא – "זה"** מביעי ליה דאין שבועה אלא בהודאה במקצת, כלומר את זה אני מודה, ולא לאגמור דאטענת שתי כסף קאי, ולעולם הודאה לבד מכפירת שתי כסף קאמר. ולאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה – לרב פרכינן: נהי נמי דלמקצת הטענה וממין הטענה אתה, מיהו לאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה ראשונה, ואין כאן עוד כפירה משתי כסף; אלא אמר לך רב כסף בי אתא מעיקרא לכפירה אתא – ולא לתחלת טענה. ואנא אמינא אף כל שנים – והוה לה כסף נמי בהאי כלא. אבל דבר חשוב לא בעינן – והוה אמינא: כי היכי דגבי כלים אפילו טענו שתי מחטין והודה לו באחד מהן חייב בדלקמן (מ, ב), כל מידי נמי דטעין ליה תרי ואודי ליה בחד לחיוב ואפילו ליכא טענה קמיתא שתי כסף – להכי אצטרך "כסף", למילף מיניה מידי דלאו כלים בעינן דבר חשוב. שתי כסף יש לי בידך – קא סלקא דעתין דשוה כסף טעין ליה, וקאמר ליה "אין לך בדי אלא שוה פרוטה" דהוה ליה הודאה ממין הטענה, ואפילו הכי פטור. מאי טעמא, לאו משום דחסרה לה כפירת טענה משתי כסף? דוקא קתני – זה טוען כסף וזה הודה לו נחשת, דליכא חשונה. **מדיד הוא טעמא אלא לשמואל** – כלום אתה משיב תשובה זו אלא לשמואל. כלומר, אילו אמר חכם אחר דוקא קתני – היינו יכולים להשיב תשובה זו, אבל לשמואל אינו תשובה, דשמואל הודאה ממין הטענה חשיב ליה, מאחר שטענו נחשת עם הכסף וכפר לו באחד. הכי נמי מסתברא – דמתניתין דוקא קתני. מוכא הוי – כפירה והודאה. אלא מדסיפא דוקא כו' – לשון קדושי הוא. נימא תהוי תיובתא דרב מרישא. דקתני: "שתי כסף יש לי בידך", מאין דאין אלא פרוטה" – פטור, וטעמא משום דוקא תנן, ומה שטענו לא הודה לו, הא טענו שוה והודה לו שוה – חייב, ואף על גב דטענה קמיתא לא הוה אלא שתי כסף ליטרא שני – דכיון דטענו משקל – ודאי דוקא קתני. אבל כל מטבעות דמתניתין שוה קאמר, שדרך מטבע לעשותו דמים לכל דברים.

הרע

מתניתין שוה, וליטרא זהב שאני. הרע

שבועות דף לט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קכט

מתרצת הגמרא: הָתָם – בפסוק שנאמר שכל ישראל נענשים בחטאו של היחיד, מדובר באופן שִׁישׁ בְּיָדָם לְמַחֲתוֹ בחוטא שלא יחטא, ולא מִיָּחוּ בו, אך בשבועת שקר הקדוש ברוך הוא נפרע אף מאלו שלא היה בידם למחות.

הגמרא מבארת את דרגות הפורענות שמקבלים אנשים אחרים מחמת שבועת שקר ומחמת שאר עבירות. מבררת הגמרא: מֵאֵי אִיכָא – מה ההבדל שישנו בֵּין רִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ של החוטא, לבין רִשְׁעִים דְּעֵלְמָא, שאינם ממשפחתו, לענין הפורענות המגיעה עליהם, והרי כולם נענשים. וכמו כן יש לברר, מה ההבדל בֵּין צְדִיקִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ של החוטא לבין צְדִיקִים דְּעֵלְמָא. מבארת הגמרא: הוּא – החוטא עצמו, בְּשָׂאָר עֲבִירוֹת, מלבד שבועת שקר, נענש בְּדִנְיָה – בעונש האמור בדין תורה, ורִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ שהיה בידם למחות, נענשים בְּדִין חֲמוֹר, ורִשְׁעִים דְּעֵלְמָא, שהיה בידם למחות, נענשים בְּדִין חֶלְל. וצְדִיקֵי דְהָכָא וְהָכָא – הצדיקים של משפחתו ושל שאר העולם, והיינו אלו שלא היה בידם למחות או שמִיָּחוּ ולא קיבלו מהם, פְּטִירֵי – פטורים מעונש. אבל לַגְבִּי שְׂבוּעָה, הוּא עצמו ורִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ, בְּדִנְיָה – נענשים בעונש האמור בחוטא עצמו, ורִשְׁעִים דְּעֵלְמָא נענשים בְּדִין חֲמוֹר, וצְדִיקֵי דְהָכָא וְהָכָא – והצדיקים של משפחתו ושל שאר העולם נענשים בְּדִין חֶלְל.

הגמרא שבה לפרש את הברייתא שהובאה לעיל. שנינו בברייתא: אַם אָמַר 'אֵינִי נִשְׁבָּע' פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִיד, וְאִם אָמַר 'הֲרִינִי נִשְׁבָּע' הַעֲוִמִּים שָׁם אוֹמְרִים זֶה לֹזֶה, סוּרוּ נָא מֵעַל אַחֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרִשְׁעִים הָאֵלֶּה. מקשה הגמרא: בְּשֵׁלְמָא הָהוּא דְקָא מִשְׁתַּבֵּעַ קָאֵי בְּאִיסוּרָא – הדבר מובן שהאדם שנשבע לשקר מכונה 'רשע', אֵלָּא הָהוּא דְקָא מִשְׁבָּע לִיה – אבל זה שמשביעו, דהיינו התובע, אִמְרָא – מדוע הוא מכונה 'רשע', שהרי מהלשון 'האנשים הרשעים' משמע ששניהם מכונים רשעים.

מתרצת הגמרא: (הוּא מִיָּפְעִי לִיה) לְבִדְתַּנְיָא – הטעם שהתובע נחשב רשע הוא על פי המבואר בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִרְיָן אוֹמֵר, נִאֲמַר שְׁמוֹת דְּ' שְׂבוּעָתָהּ הִיא הַתְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם, ופסוק זה מְלִמָּה שְׁחֵלָה שְׂבוּעָה עַל שְׁנֵיהֶם – שעונש השבועה חל גם על הנשבע לשקר וגם על הבעל דין המשביעו, ואף באופן שטענת המשביע אמת, נענש על כך שלא מסר את ממונו לידי אדם נאמן, ומחמת כן נגרם חילול השם, ולכן כינתה הברייתא את שניהם 'האנשים הרשעים'.

עוד שנינו בברייתא: וּבְשִׁשְׁמִשְׁבָּעִין אוֹתוֹ אוֹמְרִים לוֹ הוּי יוֹדֵעַ שְׁלֵא עַל דְּעֵתָךְ וכו'. שואלת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִימְרָא לִיה חָכִי – מדוע יש צורך לומר לו שנשבע על דעת בית דין ולא לפי דעתו וכוונתו. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם קִנְיָא דְרָבָא – משום המעשה שאירע בבית דינו של רבא, שהתחייב הנתבע שבועה שפרע, והערים והניח את המעות בתוך קנה חלול, ומסרו ביד התובע בעת השבועה, ונשבע שנתן לו את כל חובו, ואכן לפי דעתו היתה השבועה באמת, אך כשאומרים לו שמשביעים אותו לפי דעת הדיינים היינו שלא כפי כוונת הנשבע שאינה מובנת לדיינים.

שנינו במשנה: הַמַּעֲנָה המחייבת שבועת מודה במקצת צריכה להיות לפחות שְׁתֵּי בָּסָף. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפירוש בבא זו: אָמַר רַב, 'הטענה' הכתובה במשנה, הכוונה בְּכַפִּירָה מַעֲנָה – הכפירה שכופר הנתבע בטענת התובע צריך שתהיה לכל הפחות בְּשְׁתֵּי מַעוֹת בָּסָף, וכיון שמודה לכל הפחות בפרוטתו, כדי שיחשב כ'מודה במקצת', נמצא שתביעת התובע צריכה להיות לכל הפחות בשווי שתי מעות כסף ופרוטתו. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, הַמַּעֲנָה עֲצָמָה של התובע צריכה להיות בשווי של שְׁתֵּי בָּסָף, וְאִפְּלֹי לֹא כְּפָר אֵלָּא בְּפְרוּטָה והודה בשאר, וכן אם לא הודה אֵלָּא בְּפְרוּטָה וכפר בשאר, אף שבכפירה לחוד אין שיעור של שתי כסף, חָיִיב שבועה.

הגמרא מביאה ראייה לשתי הדעות: אָמַר רַבָּא, דִּיקָא מְתִינִין בְּתִיתָה דְרַב – משנתנו מדוקדקת כשיטת רב, וקָרָא בְּתִיתָה דְשְׁמוּאֵל – ואילו הפסוקים מדוקדקים כדעת שמואל. ומבאר רבא, דִּיקָא מְתִינִין בְּתִיתָה דְרַב, שהכפירה צריכה להיות בשתי כסף, דְּקִנְיָנָה,

הַמַּעֲנָה שְׁתֵּי בָּסָף וְהַתְּהִיָּה שְׁנֵי פְרוּטָה, וְאִילוּ 'כַּפִּירָה מַעֲנָה פְרוּטָה' לֹא קָתַנִּי – המשנה לא כתבה שגם שיעור הכפירה הוא לפחות פרוטה. כלומר, אם כדעת שמואל שדי שיכפור בפרוטתו, היתה המשנה צריכה לומר שהכפירה בפרוטתו כמו שכתבה שההודאה בפרוטתו, אבל לרב מובן, ש'טענה' היינו 'כפירה', ולכן אמרה המשנה שהכפירה שתי כסף וההודאה בפרוטתו, וממילא יודעים בצירוף שניהם שהתביעה היתה שתי כסף ופרוטתו.

רבא מביא משנה נוספת המסייעת לרב: וְתַנְן נָמִי במסכת בבא מציעא (נה). לגבי כל הדברים ששיעורם הוא פרוטה, הַתְּהִיָּה המחייבת שבועת מודה במקצת צריכה להיות בְּפְרוּטָה. וְאִילוּ דִין זה ששיעור הַכַּפִּירָה המחייבת שבועה הוא בְּפְרוּטָה, לֹא קָתַנִּי, ומשמע ששיעור הכפירה אינו שווה פרוטה אלא שתי כסף, וכדברי רב.

מבאר רבא את הראיה מהפסוקים לשמואל: וקָרָא בְּתִיתָה דְשְׁמוּאֵל – הפסוקים מדוקדקים כשיטת שמואל, דְּבִתְיָב בִּפְרֶשֶׁת שוּמְרִים, שמשם לומדים חייב שבועת מודה במקצת (שמות כב ו) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בָּסָף אוֹ כִּלְיִם לְשֹׁמְרוֹ', והקיש הכתוב כסף לכלים, כדי ללמד, מֵה 'כִּלְיִם' מוזכרים בלשון רבים, והם לפחות שְׁנַיִם, אָף 'בָּסָף' האמור בפסוק היינו דווקא באופן שהיו שְׁנַיִם, וכן הקיש הכתוב כלים לכסף, ללמד שֶׁמָּה בָּסָף הוּא דְכָר חָשׁוּב, כפי שדרשו חכמים מתיבת 'כסף' שצריך דבר חשוב ושיעורו חכמים דהיינו מעה כסף, אָף כֹּל חָפֵץ שְׁתוּבֵעַ צָרִיךְ שִׁידֵיהּ דְכָר חָשׁוּב כְּדִי לְחַיֵּב שְׁבוּעָה עַל כֵּךְ, ונמצא שהפסוק עוסק באדם שתובע את חברו שתי מעות כסף, שהרי מדובר ב'דבר חשוב' (מעה כסף), וכן צריך שיהיה ממנו שנים, כמו 'כלים', וְעַל תְּבִיעָה זו קָאֲמַר רַבְּהִינָא – אמרה התורה שבאופן שאמר הנתבע 'כִּי הוּא זֶה' – חלק זה בלבד אני חייב לך וחלק אחר איני חייב, דהיינו שהודה במקצת אותם שתי מעות כסף, חייב להשבע על השאר. ומוכח כשיטת שמואל שגם הכופר בפחות משתי כסף חייב שבועת מודה במקצת, אם התביעה כולה היתה על שתי כסף.

הגמרא מבארת כיצד רב דוחה את הראיה: וְרַב יֹאמַר לך, הָהוּא מִיָּפְעִי לִיה – תיבת 'זה' לא נכתבה כדי ללמד שאפשר להשביע על כפירה של פחות משני כסף, אלא היא נצרכת לְהוֹדָאָה בְּמַקְצָת הַמַּעֲנָה. כלומר שמשמעות תיבת 'זה' היא שאת 'זה' בלבד הוא מודה ובשאר הוא כופר, ובא ללמד שרק אם יש הודאה במקצת חייב שבועה ולא כשהוא כופר הכל.

ממשיכה הגמרא ומבארת: וּשְׁמוּאֵל יֹאמַר לך, בְּתִיב 'הוּא' וּבְתִיב 'זֶה', וכתבה התורה שתי לשונות אלו כדי ללמד שני דברים, האחד, דְּרַק אִי כְּפָר בְּמַקְצָת וְאוֹדֵי (והודה) בְּמַקְצָת חָיִיב, והשני, שדי בכך שיהיה במקצת התביעה שהיא שתי כסף. וְאִילוּ רַב יֹאמַר, ששתי התיבות נצרכות, חֵד לְלַמַּד שְׁחִיב שבועה הוא רק בְּהוֹדָאָה בְּמַקְצָת הַמַּעֲנָה, וְחֵד לְלַמַּד שְׁחִיב השבועה הוא רק אם הוֹדָאָה הוּא מִמֵּין הַמַּעֲנָה. ונמצא שאין תיבה מיותרת ללמד שמתחייב שבועה במודה במקצת כשהתביעה היא שתי כסף בלבד.

מבארת הגמרא את הראיה לשמואל באופן שונה: וּשְׁמוּאֵל יֹאבֵר אֵת רֵאיוֹתָהּ, שאמנם אין כאן תיבה מיותרת לדרוש כן, אֲךְ לֹא מִמִּילָא שְׁמַעְתָּ מִיָּנִיה – האם אין אתה מבין ממשמעות הפסוק שאין צורך בכפירת שתי כסף, דָּאם אמרה התורה שהתביעה היא שתי כסף, אם כן כשמודה במקצת התביעה הרי חֲסָרָה לָהּ מַעֲנָה – הרי נחסרה אותה תביעה של שתי כסף, שהרי לא כפר בכל השתי כסף, אלא הודה בחלקם וכפר בשאר, ובזה חייבה התורה שבועה, ומוכח שאין צורך שהכפירה תהיה שתי כסף, אלא די בכך שהתביעה היתה שתי כסף, והודה במקצת אותה תביעה.

מבארת הגמרא מה ישיב על כך רב: אֵלָּא, אָמַר לָךְ רַב, תִּיב 'בָּסָף', שממנה דורשים שיש צורך בשתי כסף, כִּי אֵתָא מַעֲקִירָא, לְכַפִּירָה הוּא דְאֵתָא – מלכתחילה נכתבה רק כדי ללמד את שיעור הכפירה, ולא את שיעור התביעה, דָּאם בֶּן – שאם תאמר שבאה התורה ללמד על שיעור התביעה, וכדעת שמואל, לְבִתּוֹב דְּרַבְּהִינָא 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כִּלְיִם לְשֹׁמְרוֹ', ללא הזכרת תיבת 'כסף', וְאֵתָא אִמְרָא – והייתי אומר ודורש מעצמי, מֵה 'כִּלְיִם' האמורים בפסוק הם דווקא שְׁנַיִם,

1 תדע – יש להוכיח שבשאר המשנה מלבד האופן של ליטרא זהב,
2 מדובר בתביעה והודאה של 'שוה', ולא בתביעה והודאה של
3 'דווקא', דְּקָא תְּנִי סִיפָא – שהרי שנינו בסיפא של המשנה, אמר
4 לחבירו דִּינֵר זָהָב לִי בְּיָדְךָ, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בְּיָדִי אֱלָא דִּינֵר
5 בְּכֶסֶף, וכן אם הודה בְּמִדְּרִיסָתָא – מעה קטנה, וכן אם הודה בְּפִנְיֵין,
6 וכן אם הודה בְּפִרוּקָה, תִּיב הנתבע שבועת מודה במקצת, כיון
7 שְׁהֵבַל – התביעה וההודאה, מִין מִמְּבַע [אחת] הן, והרי זו הודאה
8 ממין הטענה. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא 'שְׁוה' – מובן הדבר אם תאמר
9 שהמשנה עוסקת בתביעה והודאה של שווי המטבעות, שאז
10 ההודאה היא ממין הטענה, וּמְשֻׁם חֲכִי – ומשום כך תִּיב שבועה,
11 אֱלָא אִי אִמְרַת שמשנתינו עוסקת ב'דווקא' – בתביעת זהב ממש
12 והודאה בכסף ממש, אִמְרַת תִּיב שבועה, הרי אין ההודאה ממין
13 הטענה, שהלה תבעו זהב והוא הודה בכסף.

14 דוחה הגמרא: אִמְר רַבִּי אֲלֵעָזָר, באמת הסיפא של המשנה עוסקת
15 ב'דווקא', ולא בשתבעו משקל זהב, אלא בְּשִׁמְעֵנוּ בְּדִינֵר מִמְּבַעוֹת –
16 שתבעו דינר מסוים שטבועה בו צורה מסוימת, וכמו כן הודאת
17 הנתבע היתה במטבע שיש בה צורה, ואף על פי שהתביעה וההודאה
18 היו במיני מטבעות שונים מכל מקום זו נחשבת הודאה ממין הטענה,
19 מפני שכל המטבעות נחשבים מין מטבע אחת, וְקָא מִשְׁמַע לֵן התנא
20 של המשנה, דְּפִירוּקָה בְּכָל מִמְּבַע אִתָּא – שאף פרוטה היא בכלל
21 מין מטבע, ולכן גם אם תבעו דינר והודה לו בפרוטה, הרי זו הודאה
22 ממין הטענה.

23 מוסיפה הגמרא להוכיח זאת: דְּקָא נָמִי – כך גם מדוקדק בדברי
24 המשנה, דְּקָתְנִי 'שְׁהֵבַל מִין מִמְּבַע אחת', ורק מטעם שכל סוגי
25 המטבעות מין אחד הם, נחשבת ההודאה ממין הטענה, ואם מדובר
26 בתביעת 'שוה', הרי פשוט שזו הודאה ממין הטענה, ואין המשנה
27 צריכה לומר 'שהכל מין מטבע אחת'.

28 מבארת הגמרא כיצד רב יפרש את דברי המשנה לפי שיטתו: וְרַב
29 הסובר שמשנתינו עוסקת בתביעה והודאה של 'שוה', יפרש
30 שהוצרכה המשנה לומר שהכל מין מטבע אחת, כדי ללמד 'שְׁהֵבַל
31 דִּין מִמְּבַע אחת', והיינו שכל המטבעות שהזכירו במשנה דין אחד
32 להם, והיינו שאפילו במטבע הקטנה שבהם, דהיינו 'פרוטה', יש בה
33 שיעור הודאה כדי לחייב שבועת מודה במקצת.

34 הגמרא מבררת כדעת מי סובר רבי אלעזר. מבררת הגמרא: וְרַבִּי
35 אֲלֵעָזָר שביאר את הסיפא ב'דווקא', לִימָא מְדִסִּיפָא בְּשִׁמְוָאֵל מִתְרִין
36 – שמא נאמר שכשם שהוא מפרש את הסיפא כשיטת שמואל
37 שמדובר ב'דווקא', רִישָׁא נָמִי בְּשִׁמְוָאֵל כְּבִירָא לִיה – גם את הרישא
38 הוא יפרש כדעת שמואל, שמדובר ב'דווקא', והיינו שתבעו חתיכת
39 כסף במשקל שתי מעות והנתבע הודה בחתיכת נחושת ששוה
40 פרוטה, וטעם הפטור הוא משום שאין ההודאה ממין הטענה, אבל
41 אם התביעה וההודאה היו ב'שוה', יסבור רבי אלעזר שחייב שבועה
42 אף שלא כפר בשתי כסף, וכדעת שמואל, שרק התביעה צריכה
43 להיות שתי כסף.

44 דוחה הגמרא: לֹא בהכרח לומר כן, אלא יתכן שרבי אלעזר סובר
45 שרק את הסיפא יש צורך להעמיד ב'דווקא', משום דְּקָתְנִי – שכתבה
46 המשנה שהטעם הוא משום 'שְׁהֵבַל מִין מִמְּבַע אחת', ואילו בְּרִישָׁא
47 יכול רבי אלעזר לסבור או גְּרַב שמדובר ב'שוה', והפטור הוא משום
48 שאין כפירת שתי כסף, אִי בְּשִׁמְוָאֵל שמדובר ב'דווקא', והפטור הוא
49 משום שאין ההודאה ממין הטענה.

50 הגמרא מביאה ראייה לרב שצריך כפירת שתי כסף: תָּא שְׁמַע, שנינו
51 בתוספתא (פ"ה טו), אמר התובע לנתבע, דִּינֵר זָהָב וְהוֹבֵב – (מוטבע) יש
52 לִי בְּיָדְךָ, והלה השיב אֵין לִךְ בְּיָדִי אֱלָא דִּינֵר בְּכֶסֶף, תִּיב שבועה,
53 משום שכל המטבעות נחשבות כמין אחד, וההודאה ממין הטענה,
54 ויש לדייק, מִמְּבַע שחייב הוא משום דְּאִמְרַת לִיה 'זָהָב וְהוֹבֵב', ותולים
55 שכוונתו לתבוע מטבע ממש, הָא אִם אִמְרַת בְּכֶסֶף – דינר זהב סתם,
56 כאופן של הסיפא של משנתינו, 'שְׁוה' קָאמְר לִיה – כוונתו לתבוע
57 שווי דינר זהב, ולפי זה בסיפא של המשנה כוונתו לתבוע שווי דינרי
58 זהב והפירוש 'שהכל מין מטבע אחד' הוא שהכל דין מטבע אחד,
59 וכן יש לפרש ברישא שמדובר בתביעת שווי שתי מעות כסף והודאת

פרוטה, שזו הודאה ממין הטענה, וכיון שאף על פי כן פטרנוה המשנה
61 משבועה, בהכרח הטעם משום שלא כפר בשתי כסף, והיינו כשיטת
62 רב.

63 דוחה הגמרא: אִמְר רַב אֲשִׁי, באמת התוספתא עוסקת אף בתובע
64 'דינר זהב' סתם, ומה שנקטה 'דינר זהב זהב', חֲכִי קָאמְר – כך
65 כוונתה, כֹּל הָאִמְר שחבירו חייב לו 'דִּינֵר זָהָב', הרי זה בְּאִמְר 'דינר
66 זָהָב וְהוֹבֵב' דְּמִי, וכיון שכל המטבעות נחשבים למין אחד, אף אם
67 הודה לו בדינר כסף הרי זו הודאה ממין הטענה. ואף המשנה עוסקת
68 ב'דווקא', ומה שכתבה דינר זהב כוונתה למטבע ממש, וטעם החיוב
69 הוא כיון שכל המטבעות הם מין אחד, ואף ברישא מדובר בתביעת
70 'דווקא', שתבעו כסף במשקל שתי מעות, ולכך כשהודה בפרוטה של
71 נחושת אין זו הודאה ממין הטענה ופטור, וכדעת שמואל.

72 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדעת רב: תְּנִי רַבִּי תִימָא ברייתא
73 לְסִיזְעִיָּה – (המסייעת) לשיטת רב, שצריך כפירת שתי כסף, אמר
74 התובע סֵלַע לִי בְּיָדְךָ, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בְּיָדִי אֱלָא סֵלַע חֲסֵר
75 – (פחות) שְׁנֵי מעות בְּכֶסֶף, תִּיב שבועה, משום שכפר בשתי מעות
76 כסף. אך אם השיב הנתבע אין לך בידי אלא סֵלַע חֲסֵר מִצָּה, פְּטוּר
77 משבועה, ומוכח כדברי רב, שרק כפירת שתי כסף מחייבת שבועת
78 מודה במקצת, ואילו כפירת מעה אחת אינה מחייבת שבועה.

79 שנינו במשנה שאין מתחייבים שבועת מודה במקצת אלא על טענת
80 שתי כסף, הגמרא דנה בשיעור הטענה בשאר שבועות התורה: אִמְר
81 רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק, אִמְר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ במשנה שיש צורך
82 בטענת שתי כסף כדי לחייב שבועה, אֱלָא בְּשִׁבְעָה הִבָּאָה עַל יַד
83 מַעֲנַת מַלְאָךְ וְהוֹדָאָת לֵוִי, והיינו שבועת מודה במקצת, אֲכָל בחיוב
84 שבועה הבאה על ידי מַעֲנַת מַלְאָךְ וְהוֹדָאָת עַד אַחַד – שהלוה כפר
85 לגמרי, ועד אחד העיד שהוא חייב, שחייבתו התורה שבועה להכחיש
86 את העד, אֲפִילוּ לֹא מַעֲנֵה אֱלָא בְּפִרוּקָה, תִּיב שבועה.

87 מבארת הגמרא: מָאִי מַעֲנָא שבשבועת עד אחד אין צורך בטענת
88 שתי כסף, דְּכֶתִיב (דברים יט טו) 'לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בָּאִישׁ לְכָל עֹזֵן וּלְכָל
89 חֲטָאתָּה', כלומר, אין עד אחד נאמן להעיד על עון וחטאת של אדם
90 אחר, ויש לדרוש, 'לְכָל עֹזֵן וּלְכָל חֲטָאתָּה' הוא דְּאִינוּ קָם – רק לענין
91 עונש הגוף לא ממון אין עד אחד נאמן, אֲכָל קָם נָאמְךָ, רַק לענין
92 וְתִנְיָא בביאור האופן שעד אחד מחייב שבועה, כֹּל מִקּוֹם – כל נידון
93 בבית דין שְׁשֵׁנִים היו מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ מִמּוֹן, עַד אֶחָד המעיד כנגדו
94 מְחַיִּיבֵהוּ שְׁבֻעָה, וכיון ששני עדים המעידים על חיוב פרוטה מחייבים
95 ממון, אף עד אחד מחייבו שבועה.

96 מימרא נוספת של רב נחמן בשם שמואל לענין מודה במקצת: וְאִמְר
97 רַב נַחֲמָן, אִמְר שְׁמוּאֵל, מַעֲנֵה התובע חֲטִין וְשַׁעוּרִין, וְהוֹדָה לוֹ
98 הנתבע בְּאֶחָד מֵהֶן, תִּיב שבועה, כיון שהודאתו ממין הטענה, שהרי
99 הודה באחד ממניי התביעה. אִמְר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, יִישַׁר – יפה אמרת,
100 יְעוֹד אמר, שֶׁבֶן אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן.

101 הגמרא מבררת האם יש מחלוקת בדיון זה. שואלת הגמרא: מִכָּר
102 שאמר רבי יצחק וכן אמר רבי יוחנן, מִכָּל – (משמע) דְּפִלְגֵי עֲלִיה
103 רִישׁ לְקִיש – שריש לקיש חולק עליו בדבר זה. משיבה הגמרא: אין
104 לדייק כן, אלא רבי יצחק לא ידע מה דעתו של ריש לקיש בנידון זה,
105 והטעם שלא שמע את דברי ריש לקיש, וְאִיבָא דְּאִמְרֵי – יש אומרים,
106 מִישְׁתָּא הוּא שְׁחִי לִיה וְשִׁתִּיק לִיה – שריש לקיש המתין בשתיקה
107 עד שיסיים רבי יוחנן את דבריו, שכך היתה דרכו של ריש לקיש,
108 ובינתיים יצא רבי יצחק מבית המדרש, ולא שמע האם ריש לקיש
109 חולק או לא. וְאִיבָא דְּאִמְרֵי, מִישְׁתָּא הוּא שְׁחִי (ליה) וְשִׁתִּיק לִיה
110 – ריש לקיש שתה מים בבית המדרש בשעה שרבי יוחנן אמר דין זה,
111 ולכן שתק, ובינתיים יצא רבי יצחק, ולא שמע האם ריש לקיש חולק
112 או לא. הגמרא מנסה להביא ראייה לדברי שמואל. מבררת הגמרא:
113 לִימָא מְסִינֵי לִיה – האם נאמר שיש ראייה ממשנתינו לשמואל
114 שטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב, וכך שנינו בה,
115 מַעֲנֵה חֲטִין וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוּרִין פְּטוּר, וְרַבִּין גְּמִלְיָא מְחַיִּיב, כיון
116 שסובר שאף הודאה שלא ממין הטענה מחייבת שבועה. ויש לדייק,
117 מַעֲנָא – הטעם שתנא קמא פטר משבועה הוא רק משום דְּמַעֲנֵה
118 חֲטִין וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוּרִין, ולא הודאה ממין הטענה כלל, הָא אִם
119 המשך בעמוד קלט

שבועות. פרק ששי – שבועת הדיינים דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלא
רש"י
תוספות

1 תדע – דשאר מתניתין שוה קתני. מריסית – מעזה קטנה. דינר כסף מריסית פוגדיון
2 ופרוטת – או או קתני. דינר מטבעות – טבועה במטבע צורה, ולא טענו משקל,
3 וזה הודה לו מטבע. ואף על פי שזו כסף וזו נחשת – ממין הטענה היא, דכולהו
4 מטבע נינהו. דיקא נמי כו' – אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא. ודוקא קתני.
5 ורב – דבעי למימר שוה קתני, הכי מפרש
6 ספא דקאמר "שהכל מין מטבע אחד הוא" –
7 כל מטבעות השנויות בין דין אחד להם,
8 שאף הקטנה שבהן יש בה כדי הודאה לחיבו
9 שבועה. נימא כשמואל סבירא ליה – דכולה
10 מתניתין דוקא קתני, ומשום הכי תנן ברישא:
11 "שתי כסף יש לי בידך", "אין לך בידי אלא
12 פרוטה" פטור – משום דמה שטענו לא הודה
13 לו. אבל אי שוה טעין ליה הוה מחייב, ואף
14 על גב דתחלת טענה שתי כסף ותו לא. הכי
15 גרסינן בתוספתא: דינר זהב זהב וזהב יש לי
16 בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב –
17 ופירוש דינר זהב היינו טבוע. וטעמא, משום
18 דהכל מין מטבע אחד והוה ליה ממין
19 הטענה. ומיהו סייעתא לרב הוא.
20 דמדאצטרין לפרושי "זהב זהב" מכלל
21 דמתניתין דתנן דינר זהב סתמא – שוה
22 קאמר, ושהכל דין מטבע אחד קתני.
23 ומדסיפא שוה – רישא נמי שוה, וקתני
24 רישא: "שתי כסף יש לי בידך", "אין לך בידי
25 אלא פרוטה" פטור, ועל כרחך משום דליכא
26 בפירת שתי כסף דוקא. הכי קאמר כל האומר
27 דינר זהב כאומר זהב [זהב] דמי – וברייאת
28 לא שהטוען מפרש "זהב זהב" קאמר, אלא
29 הכי קאמר: הטוען דינר זהב סתם, דמסתמא
30 זהב זהב קאמר, והלה אומר אין לך בידי
31 אלא דינר כסף, דהיינו נמי דינר מטבע,
32 וישנה הודאה ממין הטענה – חייב. חסר
33 מעה פטור – אלמא בפירת שתי כסף בעינן.
34 לא שנו – דבעי טענת שתי כסף אלא
35 בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת
36 דלוה. אבל שבועה בעדות עד אחד, שהלוח
37 כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא
38 מחייב, אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר –
39 חייב, דהוא ואם היו שנים היו מחייבין אותו
40 ממון לפרוע, דהא שוה פרוטה ממונא הוא,
41 היחיד מחייבו שבועה. ישר וכן אמר רבי
42 יוחנן – גרסינן, ולא גרסינן תו "ישר". מכלל
43 דפליג עליה ריש לקיש – בעיא הוא דקא
44 בעי גמרא: לימא מדקאמר "וכן אמר רבי
45 יוחנן", מכלל דפליג עליה בר פלוגתיה:
46 איכא דאמרי מישהא הוה שחי ליה ושתיק
47 ליה – כך היה דרכו של ריש לקיש, כשהיה
48 רבי יוחנן אומר דבר בבית המדרש היה
49 שוהה מלהשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל
50 צרכו וכל טעם דבריו, ואחר כך היה חולק
51 עליו, ובתוך כך יצא רבי יצחק זה מביט
52 המדרש ולא שמע אם נחלק עליו. איכא דאמרי מישהי הוה שתי – ריש לקיש מיה
53 בבי מדרשא כי אמרה רבי יוחנן להא מילתא. ורבן גמליאל מחייב – דלא בעי
54 הודאה ממין הטענה.

הודה

1 תדע, דקא תני ספא: "דינר זהב לי בידך", – "אין לך
2 בידך אלא דינר כסף מריסית ופוגדיון ופרוטת" – חייב,
3 שהכל מין מטבע [אחת] הו; אי אמרת בשלמא שוה
4 – משום הכי חייב, אלא אי אמרת דוקא – אמאי חייב?
5 אמר רבי אלעזר: בשמענו דינר מטבעות, וקא משמע
6 לן דפרוטת בכלל מטבע איתא. דיקא נמי, דקתני:
7 שהכל מין מטבע אחת. – ורב? שהכל דין מטבע אחת.
8 ורבי אלעזר, לימא מדסיפא בשמואל מתרין, רישא נמי
9 בשמואל סבירא ליה? – לא, ספא דוקא, דקתני: שהכל
10 מין מטבע אחת, ורישא קרב או בשמואל. תא שמע:
11 "דינר זהב זהב לי בידך", – "אין לך בידי אלא דינר
12 כסף" – חייב; טעמא דאמר ליה "זהב זהב", הא סתמא
13 שוה קאמר ליה! אמר רב אשי, הכי קאמר: כל
14 האומר "דינר זהב", כאומר "דינר זהב זהב" דמי. תני
15 רבי חייא לסייעתא לרב: "סלע לי בידך", – "אין לך
16 בידך אלא סלע חסר שתי כסף" – חייב, "חסר מעה", –
17 פטור. אמר רב נחמן בר יצחק אמר שמואל: לא שנו
18 אלא בטענת מלוה והודאת לוה, אכל טענת מלוה
19 והקדאת עד אחד, אפילו לא טענו אלא בפרוטת – חייב;
20 מאי טעמא? דכתיב: "לא יקום עד אחד באיש לכל עון
21 ולכל תפאת", לכל עון ולכל תפאת הוא דאינו קם, אכל
22 קם הוא לשבועה; ותניא: כל מקום ששנים מחייבין אותו
23 ממונן, עד אחד מחייבו שבועה. ואמר רב נחמן אמר
24 שמואל: טענו חפצין ושעורין והודה לו באחד מהן –
25 חייב. אמר לו רבי יצחק: ישר, וכן אמר רבי יוחנן.
26 מכלל דפליג עליה ריש לקיש? איכא דאמרי:
27 מישהא הוה שחי ליה ושתיק ליה; איכא דאמרי:
28 מישהא הוה שחי ליה ושתיק ליה, לימא מסייע ליה:
29 טענו חפצין והודה לו בשעורין – פטור, ורבן גמליאל
30 מחייב; טעמא דטענו חפצין והודה לו בשעורין, הא
31 חפצין ושעורין והודה לו באחד מהן – חייב! – לא,
32 הוא תדין דאפילו חפצין ושעורין נמי פטור, והאי
33 דקמיפלגי בחפצין – להודיעך פחו דרבן גמליאל. תא
34 שמע: טענו פלום וקרקעות, הודה בכלים וכפר
35 בקרקעות, בקרקעות וכפר בכלים – פטור.

הודה

1 **במוענו** דינר מטבעות – פירש בקונטרס: טבוע במטבע צורה, ולא טענו משקל, וזה
2 הודה לו מטבע. ואף על פי שזו כסף וזה נחושת ממין הטענה היא, דכולהו
3 מטבע נינהו. וקשה דלעיל (שבועות לט, ב) גבי "שתי כסף יש לי בידך" "אין לך בידי אלא
4 פרוטה", מסקנן לשמואל דפטור משום דמה שטענו לא הודה לו וכי תימא דאיידי בשאינן
5 טבועים – אם כן חסר לא טענה, דאין כאן שוה
6 שתי מעות, דחסר מה שצריך ליתן כדי
7 להטביעו! וזה דוחק לומר שאין שוה פרוטה
8 באותו חסרון. ועוד, דמשמע בטוענו מטבעות
9 דעד השתא לא איירי במטבעות, וסתם שתי כסף
10 טבועים הם. ועוד, דקאמר: הא קא משמע לן
11 דפרוטת בכלל מטבע איתא, משמע דאין חידוש
12 אלא מפרוטת דקתני, והלא בשאר מטבעות נמי
13 לא שחידוש גדול דחשיב ממין הטענה. ועוד,
14 דאפילו עבד גדול ועבד קטן חשיב מה שטענו לא
15 הודה לו בפרק "השואל" (בבא מציעא ק, א),
16 ומערה גדולה ומערה קטנה אמרינן נמי לקמן
17 (שבועות מג, א) דמה שטענו לא הודה לו אף על
18 פי שצורתם שוה. ועוד, דלשון "דינר מטבעות"
19 לא משמע דינר טבוע. ועוד, בדמיון בברייאת
20 דינר זהב זהב גרסינן בכל הספרים "פטור".
21 ובקונטרס לפי פירוש דוחק להגיה "חייב". על כן
22 נראה לפרש: בטוענו דינר מטבעות – שנתן לו
23 דינר להחליף וליתן תחתיו מטבעות, ושואל אותן
24 מטבעות, והלה טוען: החזרתי כולם חוץ מדינר
25 כסף, או מריסית או פוגדיון או פרוטה.
26 **שהכל**
27 בקטנה שבהם יש בה כדי הודאה
28 לחיובי שבועה. ותימא: הא שמעינן מרישא
29 דקתני ההודאה שוה פרוטה! ודוחק לומר דסלקא
30 דעתך דגבי תביעת דינר זהב שהיא גדולה לא
31 חשיבא הודאה פרוטה.
32 **אכל** בטענת מלוה והקדאת עד אחד כו' – ואם
33 תאמר: דבשילוח "הכותב" (כתובות פז, ב)
34 אמרינן דאין נשבעין על בפירת שעבוד קרקעות
35 אפילו בהקדאת עד אחד – אלמא משוין עד
36 אחד להודאה במקצתו יש לומר: דשמואל
37 דהכא לטעמיה דמחייב לעיל בבפירת פרוטה,
38 דכיון דמשתבע אפרוטה מוקמיה קרא ד"אכל כו'
39 לשבועה" בפרוטת. אבל בקרקעות לא שחייב
40 דמשתבע בשום מקום. ולפי זה צריך לומר דלית
41 הלכתא כותיה דשמואל בהך דהכא, כיון דתליא
42 בההיא דלעיל, דבההיא דלעיל לית הלכתא
43 כותיה מדתני רבי חייא לסייעתא לרב. ועוד, דרב
44 פפא דהוה ליה בתראה סבירא ליה כרב לקמן
45 בשמעתין.
46 **וכל** מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד
47 מחייבו שבועה – לאו דוקא, דהא איכא
48 בפירת שעבוד קרקעות.
49 ושייך לעיל במשנה לה, בן והודה לו
50 בשעורים פטור – בסוף פרק "המניח" (בבא קמא
51 לה, ב) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי
52 שעורין. ותימא: דמנא ליה הא? דהא לרבן גמליאל חייב בדמי שעורין, דאי לא הכי אין
53 כאן הודאה כלל, ואם כן מנא ליה דלרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין? דלמא לא פליגי
54 אלא אם חייב שבועה על החטין, דלמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה, ולמר
55 לא בעי ליה כו' ושמן משמע ליה לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי. אי נמי, אף על
56 גב דמפטר מדמי שעורין אף לרבן גמליאל, אפילו הכי חשיב ליה הודאה.
57 **להודיעך** פחו דרבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמונן, דמחייב בטוען חבירו
58 כדן יין וכדי שמן, וקאמר ליה אידך: שמן לא היו דברים מעולם, בקנקים נמי חמשה לית לך, משום דיש בלשון הזה לשון בקנקים. והשתא לרבן גמליאל אפילו אין בלשון
59 הזה לשון בקנקים חייב, דאפילו בטוענו חטים והודה לו בשעורים מחייבו ויש לומר: דלדידיה נמי נפקא מינה, אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא חמש – חייב גם בקנקים
60 בהודאתו, ולא מצי למימר: לא הודיתי לך בקנקים, דיש בלשון הזה לשון בקנקים. **להודיעך** כחו דרבן גמליאל – דכחו עדיף, דמילתא דרבנן הוי כח פטור.

הודה

הוודה במקצת קרקע פטור - אצטרך, דלא תימא: טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעירים.

תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן דא מני אדמון היא - תימא: דרבי חיאי בר אבא גופיה מוקי מילתא דאדמון כוותיה בפרק בתרא דכתובות (קח, ב) דמיסקי

לאדמון יש בלשון הוודה לשון קנקנים, ומיגו

דמשלש בעי קנקנים משתבע נמי על שמו מחמת

גלגול ויש לומר: דמשום רבנן הוא דאצטרך

לאסוקי דאיירי שוודה במקצת קנקנים ואפילו

הכי פטרי רבנן, משום דלא תקשי ליה

ממילתיהו דרבנן, כדקאמר מעיקרא: טעמא

דאין בלשון הוודה לשון קנקנים, הא יש בלשון הוודה

לשון קנקנים חייב. אבל אדמון לעולם מחייב

אפילו הוודה בכל הקנקנים. דבתרתי פליגי, בטענו

חטין ושעורין והודה לו באחד מהן, ובשי בלשון

הוודה לשון קנקנים. ודייק לה מודלא קתני

במתניתין פלוגתיהו בחטין ושעורין או בשור

ושה. ונקט כיון די וכדי שמו - משמע דפליגי ביש

בלשון הוודה לשון קנקנים. ומדקאמר נמי רבן

גמליא: רואה אני את דברי אדמון, ואי דוקא

בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פליגי,

מאי רואה אני את דברי אדמון? הא אפילו בטענו

חטין והודה לו בשעורין מחייבו ופליגי נמי בטענו

חטין ושעורין והודה לו באחד מהם, דאי ביש

בלשון הוודה לשון קנקנים דוקא פליגי, הוודה ליה

לרבנן למימר בהדיא "אין בלשון הוודה לשון

קנקנים". ואדמון מחייב במודה בכל

מודלא נקט במתניתין: והודה לו מקצת קנקנים,

אלא נקט בקנקנים דמשמע בכלהו. ולא מוקי

לה במקצת קנקנים אלא משום רבנן, דלא

משמע ממילתיהו דאין בלשון הוודה לשון קנקנים

אלא בכחא יגווא. והכי קאמר: אין ההודאה

ממין השטעה - דלא מביעיא במודה בכל

הקנקנים דפטרי, דהא אפילו יש בלשון הוודה לשון

קנקנים נמי פטור, אלא אפילו הודה במקצת

קנקנים נמי פטור. דאין בלשון הוודה לשון קנקנים.

והדא כשמואל - וכן הלכה, ואף על גב

דקימא לן כרבי יוחנן לגבי שמואל.

חדא, דלרבי יוחנן שמו חייב אליבא דרבי אמואל.

ועוד, דקימא לן כרב נחמן ברבי. ועוד, דרב פפא

דהוא בתרא סבירא ליה כשמואל, וכן פסק רבינו

חננאל בשמעתין, וכן עיקר, ולא כמו שפסק רבינו

חננאל בכתובות (קח, ב) כרבי חיאי בר אבא.

אדרבה אין אדם מעיז בו - ואם תאמר,

דאמרין בפירקין: מפני מה אמרה

תורה מודה מקצת השטעה וישבע חטוק אין אדם

מעיז בו? ויש לומר: אף על גב דכופר הכל נמי

משתמיט, מכל מקום אין לו כל כך פנים לכפור

הכל כמו לכפור במקצת, וליכא מיגו.

אשתמוטי הוא דקמשתמיט - תימא: דבפרק

קמא דבבא מצינא (ו, א) דייק

אלא הא דאמר בר נחמן: משביעין אותו שבועת

היסת (דרבנן) גימא גמא דחשיד אממונא חשיד

נמי אשבוטתא. אמאי לא משני דאשתמוטי קא

משתמיט, כדמשני אותה דלעיל: ויש לומר:

משום דפריך בהיך דף פיריז טובא. והוה הא דתני

רבי חיאי בו, דלא מצי לשנויי הכי.

בפקדון פסול לעדות - בפרק קמא דבבא

מצינא (ה, ה) מוקי לה דנקט ליה

בידיה. ובמלוה אפילו נקט ליה בידיה וזוי כשר,

דמלוה להוצאה ניתנה, והוא שמא צריך למעות.

ומאן

הוודה במקצת קרקעות - פטור, במקצת פלים - חייב;

מעמא דכלים וקרקעות, דקרקע לאו פת שבועה היא,

הא פלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות - חייב! - הוא

הדין דאפילו פלים וכלים נמי פטור. והא דקתני פלים

וקרקעות, קא משמע לן דכי הוודה במקצת פלים - חייב

אף על הקרקעות. - מאי קא משמע לן, וזקקין? תנינא:

וזקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן! -

הא עיקר, התיא אנב גררא נסבה. ורבי חיאי בר אבא

אמר רבי יוחנן: מענו חטין ושעורין והודה לו באחת

מהן - פטור. - והאמר רבי יצחק: יישר, וכן אמר רבי

יוחנן! - אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן. תא שמע:

מענו חטין והודה לו בשעורין - פטור, ורבן גמליאל

מחייב: מעמא דמענו חטין והודה לו בשעורין, הא חטין

ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב! - הוא הדין

דאפילו חטין ושעורין נמי פטור, והא דקתני הכי -

להודיעך דכח דרבן גמליאל. תא שמע: מענו פלים

וקרקעות, והודה בכלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר

בכלים - פטור. הוודה במקצת קרקע - פטור, במקצת

פלים - חייב; מעמא דכלים וקרקעות, דקרקע לאו פת

שבועה היא, הא פלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות -

חייב! - הוא הדין דאפילו פלים וכלים נמי פטור, והא

קמשמע לן, דהוודה במקצת פלים - חייב אף על

הקרקעות. מאי קא משמע לן, וזקקין? תנינא: וזקקין את

הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן! - הא עיקר,

התיא אנב גררא נסבה. איתביה רבי אבא בר ממל לרבי

חיאי בר אבא: מענו שור והודה לו בשעה, שוה והודה

לו בשור - פטור, מענו בשור ושה והודה לו באחד מהן

- חייב! אמר ליה: הא מני? רבן גמליאל היא. - אי רבן

גמליאל, אפילו רישא נמי! - אלא, הא מני? אדמון היא.

ולא דחיי מדחינא לך, אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של

רבי יוחנן: הא מני? אדמון היא. אמר רב ענן אמר

שמואל: מענו חטין וקדם והודה לו בשעורין, אם

בשעורים - חייב, אם במתכפין - פטור. ואמר רב ענן אמר

שמואל: מענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב;

לפיכך יצאו פלים למה שהן. אמר רב פפא: מענו פלים

ופרוטה, והודה בכלים וכפר בפרוטה - פטור, הוודה

בפרוטה וכפר בכלים - חייב. חדא קרב וחדא בשמואל;

חדא קרב, דאמר: כפירת מענה שתי כסף; חדא

בשמואל, דאמר: מענו חטין ושעורין והודה לו באחת

מהן - חייב. "מנה לי בידך, אין לך בידך" - פטור. אמר

רב נחמן: ומשביעין אותו שבועת היסת; מאי מעמא?

חוקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו. - אדרבה,

חוקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו! - אשתמוטי

הוא דקא משתמיט ליה, סבר: עד דההו לי ופרענא ליה. תדע, דאמר רב אידי בר אבין אמר

לעדות, בפקדון - פסול לעדות. רב חביבא מתני אסיפא: "מנה לי בידך", אמר לו: "הו". למחר

אמר לו: "נתתיו לך" - פטור; ואמר רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת. מאן דמתני ארישא, כל שכן אסיפא;

ומאן

הוודה במקצת קרקעות פטור - שאין נשבעין על הקרקעות, כדילפינן לקמן בפירקין (שבועות מב, ב), ואף הודאתן אינה מביאה לידי שבועה. הוודה במקצת כלים חייב

- שבועה אף על הקרקעות, על ידי גלגול דשבועה מקצת כלים. הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות - כלומר, משני מינין, והודה באחד וכפר באחד - חייב.

וזקקין - הכלים וזקקין את הקרקעות, וזקקין את הקרקעות

לשבועה. תנינא - במסכת קדושין: נכסים

שאינם להם אחריות וזקקין את הנכסים שיש

להן אחריות לישבע עליהן. **הבא עיקר** -

דכולה מסכת בהלכות שבועה. והתיא -

דקדושין. **אנב גררא נסבה** - אידי דתנא

התם: נכסים שאינם להם אחריות נקנן עם

נכסים שיש להם אחריות בכסף בלא משכבה

- תני בהדיהו שאף הם וזקקין את הנכסים

שיש להם אחריות לשבועה. **אדמון היא** -

דבעי הודאה ממין השטעה, ומיהו היכא

דטענו שנים והודה לו באחד מהם - חייב.

והא דאדמון במתניתין היא, מיהו הכא

במסכת שבועות לא מפרשין בגמרא במאי

פליגי, אבל בפרק דכתובות (קח, ב)

מפרשין דבכחי פליגי. מענו חטין וקדם

והודה בשעורין - מי שהיה לו לטעון על

חבירו חטין ושעורין, וטענו חטין, ולא הספיק

לטענו שעורין עד שקדם זה ואמר: חטין אין

לך בידך, אבל שעורין יש לך בידך.

אם כמערים - אלא נראה לבית דין שפקץ

להודות כי שם טעננו דשעורין ויתחייב

לו שבועה בהודאת שעורים - חייב לו

שבועה אם אמר לו זה: שניהם יש לי בידך.

ואם כמתבין - להשיב לו על טענתו של

חטין, ולא כקופץ - פטור. לפיכך יצאו כלים

- ליכתב בפירוש. למה שהן - להתחייב

עליהם בכל שהן, דהוה ליה למכתב (שמות

כב) "כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור",

ואנא אמנא: מה כספים שנים ודבר חשוב -

אף כל שנים ודבר חשוב. אלא כתב כלים

לומר דהוי דבר חשוב ולא בעינן שווייהן שתי

כסף. **וכפר בפרוטה פטור** - כדמפרש ואזיל,

כרב דאמר בפירה שתי כסף בעינן. **כפר**

בכלים - ואפילו כל דהו, כדאמרין: לכך

יצאו כלים למה שהן. ואי משום הודאה ממין

הכפירה - בהא סבירא ליה כשמואל, דאמר:

טענו בחטין ושעורין והודה לו באחד מהן

חייב. היסת - לשון שומא, ששמו חכמים

עליו שבועה, כמו (שמואל א' כו) "אם ה'

היסתך בו", אין אדם מעיז פניו וכו'. **תדע** -

דאמרין אשתמוטי אשתמיט. **הכופר במלוה**

- ובאו עדים, והוא לא נשבע - כשר לעדות.

ולא אמרן חשיד אממונא הוא, אלא

אשתמוטי קמשתמיט ליה, משום דמלוה

להוצאה ניתנה ואין עכשיו בידו במה לפרוע.

בפקדון פסול לעדות - ואפילו לא נשבע,

דמשנה דכפר איחשיד ליה אממונא. ובבבא

מצינא קמא (ה, ב) מוקמינן ליה

בדאתו סהדי דהדיא שעתא הוה בידיה,

דליכא למימר איכסר ליה ומשתמיט עד

דבחיט ומשכח ליה. **מתני אסיפא** - להא

דרב נחמן. כל שכן **אסיפא** - דהא אודי ליה

עליו, ואיכא דררא דממונא.

שבועה

רב חסדא: הכופר במלוה - פשר לעדות, בפקדון - פסול לעדות. רב חביבא מתני אסיפא: "מנה לי בידך", אמר לו: "הו". למחר

אמר לו: "נתתיו לך" - פטור; ואמר רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת. מאן דמתני ארישא, כל שכן אסיפא;

ומאן

שבועות דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שישי) קלג

במשנה, **טענו בליים וקרקעות, והודה בליים וכפר בקרקעות**, או
 שהודה בקרקעות וכפר בליים, **פטור משבועה**, וכן אם הודה
 במקצת מתביעת הקרקע, וכפר בשאר הקרקעות ובכלים, **פטור**
 משבועה, לפי שאין אדם מתחייב בשבועה על ידי כפירה או הודאה
 בקרקעות. אך אם הודה במקצת מן הכלים, וכפר בשאר הכלים
 ובקרקעות, **חייב להשבע** אף על הקרקעות, שכיון שכפר והודה
 במטלטלין, והתחייב עליהם שבועה, אפשר לגלגל עליו שבועה אף
 על הקרקעות. ויש לדייק מהמשנה, **טעמא דפטור משבועה** הוא רק
 באופן דתבעו בליים וקרקעות, כיון דקרקע לאו פת שבועה היא,
 הא אם יתבע בליים ובכלים דומיא דבליים וקרקעות, והיינו שתבעו
 שני מיני כלים והודה הנתבע באחד מהם, **חייב שבועה**, ומוכח שאם
 טענו חטים ושעורים והודה באחד מהם, **חייב שבועה**, שלא כדברי
 רבי חייה בר אבא.
 דוחה הגמרא: לעולם יתכן שהוא הדין דאפילו באופן שטענו בליים
 ובכלים נמי פטור, והא דקתני דווקא אופן של בליים וקרקעות, קא
 משמע לן דכי הודה במקצת בליים, חייב שבועה אף על הקרקעות.
 תמדה הגמרא: מאי קא משמע לן, וכי את הדין של 'זוקקין' – שחייב
 שבועה על מטלטלין גורר את הקרקעות להשבע עליהם, הרי כבר
 תנינא (קדושין כו.), נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש
 להן אחריות לישבע עליהן. מתרצת הגמרא: הא עיקר – במשנתנו
 נאמר עיקר דין זה, ואילו הוה – המשנה בקדושין, **אנב גררא נסבה**
 – בדרך אנב הביאה דין זה.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי חייה
 בר אבא, שנינו בברייתא, **טענו התובע שור, והודה לו הנתבע בשה**,
 או שטענו בשה והודה לו בשור, **פטור משבועה**, כיון שאין ההודאה
 ממין הטענה. אבל אם טענו בשור ושור והודה לו באחד מהן, **חייב**
 שבועה, ומבואר שבתבעו שני מינים והודה באחד מהן חייב שבועה,
 וקשה על רבי חייה בר אבא הפוסט.
 אמר ליה רבי חייה בר אבא, הא מני – ברייתא זו בשיטת רבן
 גמליאל היא, שהוא סובר במשנתנו שאף המודה שלא ממין הטענה
 חייב שבועה, וכל שכן שאם תבעו שני מינים והודה לו באחד מהם,
 חייב, ואילו רבי חייה בר אבא שאמר שרבי יוחנן סובר שפטור, אמר
 כן בדעת חכמים, הסוברים שטענו חטים והודה לו בשעורים, פטור.
 הקשה רבי אבא בר ממל: אי הברייתא סוברת כרבן גמליאל, אפילו
 רישא נמי – אף ברישא של הברייתא, בטענו שור והודה בשה או
 להיפך, גם כן יתחייב שבועה, ומדוע פטרה אותו הברייתא.
 רב חייה בר אבא מיישב את הברייתא באופן אחר: אלא, הא מני,
 ארמון היא, שאמר במשנתנו שאמנם אם טענו חטים והודה לו
 בשעורים פטור, וכדעת חכמים, אך אם טענו חטים ושעורים והודה
 לו באחד מהם, חייב. הוסיף רבי חייה בר אבא ואמר לרבי אבא בר
 ממל, **אלא דחויי מדרחנא לך** – ואינו מתרץ כן כדיחוי לקושייתך
 בלבד, ואלא תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן – כך שנה רבי
 יוחנן בשם רבותיו, 'הא מני ארמון היא' – שרייתא זו נאמרה
 בשיטת אדמון.
 הגמרא דנה באופן שרצה התובע לתבוע שני מינים, אך אחר שתבע
 מין אחד קדם הנתבע והודה במין האחר: **אמר רב עזר, אמר שמואל**,
טענו התובע בחפין, ורצה להמשיך ולתבוע גם שעורים, אך קדם
הנתבע והודה לו בשעורין, ואם היה תובע חטים ושעורים והלה
היה מודה לו באחד מהם, היה חייב, הרי הדין תלוי באופן ההודאה,
אם במערים – אם נראה לבית דין שהנתבע ידע שהתובע עומד
 לתבוע גם שעורים, וקדם והודה בשעורים כדי להערים על התובע
 ולגרום לכך שתהיה התביעה בחטים בלבד וההודאה בשעורים,
 ואכן המשיך הלה ותבעו גם שעורים, **חייב שבועה**, שכיון שהרגיש
 בכך שהתובע רוצה להמשיך ולתבוע גם שעורים, הרי זה כאילו
 באמת תבעו תחילה גם בשעורים והודה בהם. אבל אם במתבין –
 אם נראה לבית דין שהנתבע הודה בשעורים בכוונה אמיתית לומר
 את האמת, ולא שקפץ והודה כדי להיפטר משבועה, **פטור משבועה**,
 משום שצריך טענה קודמת להודאה במקצת.
 מיימרא נוספת שאמר רב עזר בשם שמואל לענין שבועת מודה

וכן אם הודה הנתבע במקצת בקרקעות וכפר בשאר הקרקעות
 ובכלים, **פטור משבועה**, כיון שחייב השבועה הוא מחמת ההודאה,
 והודאה על קרקע אינה מחייבת שבועה. אך אם הודה הנתבע
 במקצת הכלים וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, **חייב שבועה** על
 כפירתו, ואף על הקרקעות, כיון שהמחויב שבועה על מטלטלין
 אפשר לגלגל עליו שבועה אף על הקרקעות.
 מסיימת הגמרא את ראייתה: יש לדייק מהמשנה, **טעמא שפטור**
 משבועה אף שהודה במקצת, הוא רק באופן דתבעו בליים וקרקעות,
 כיון דקרקע לאו פת שבועה היא – שכפירה או הודאה בקרקע אינה
 מחייבת שבועה, ומשמע, הא – אבל בתביעת בליים ובכלים דומיא
 דבליים וקרקעות – אם תבעו שני מיני כלים, בדומה לתביעת כלים
 וקרקעות שזו תביעת שני מינים, והודה הנתבע באחד מהם, **חייב**
 שבועה, ואינה נחשבת הודאה שלא ממין הטענה, אלא כיון שהודה
 באחד ממיני התביעה הרי זו הודאה ממין הטענה המחייבת שבועה,
 ומוכח כדברי שמואל, שאם תבעו חטים ושעורים והודה הנתבע
 באחד מהם, חייב שבועה.
 דוחה הגמרא: לעולם יתכן שהוא הדין דאפילו באופן שטענו בליים
 ובכלים נמי – וגם כן פטור, דאף שתבעו שני מינים אין הודאתו באחד
 מהם מחייבת שבועה, והא דקתני בליים וקרקעות – והטעם שנקטה
 המשנה דווקא אופן של כלים וקרקעות, קא משמע לן – היינו כדי
 להשמיענו את האמור בהמשך, דכי הודה במקצת בליים, חייב
 שבועה אף על הקרקעות.
 תמדה הגמרא: מאי קא משמע לן – מה בא התנא להשמיענו בזה
 שנשבע על הקרקע, האם בא לחדש את דין 'זוקקין' – גוררים,
 כלומר, שמטלטלין שהתחייב עליהם שבועה גוררים אחריהם אף את
 הקרקעות להשבע עליהם, תנינא – הרי כבר שנינו דין זה במשנה
 בקדושין (כו.), נכסים שאין להם אחריות – מטלטלין, זוקקין את
 הנכסים שיש להן אחריות וקרקעות לישבע עליהן. משיבה
 הגמרא: הא עיקר – משנתנו היא עיקר מקומו של דין זה, שהרי
 מסכת זו עוסקת כולה בדיני שבועות, ואילו הוה – המשנה בקדושין
 שחזרה להשמיענו דין זה, **אנב גררא נסבה** – רק בדרך אנב הביאה
 זאת, מחמת האמור שם שמטלטלין נקנים אגב קרקע.
 עד עתה התבארה דעת שמואל, שהתובע חטים ושעורים והודה לו
 הלה באחד מהם, חייב שבועה. הגמרא מביאה עתה את דעת החולק:
ורבי חייה בר אבא אמר בשם רבי יוחנן, טענו חפין ושעורין,
והודה לו באחת מהן, פטור משבועה, כיון שאף זו נחשבת כהודאה
שלא ממין הטענה.
 הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן. מקשה הגמרא: והאמר רבי
 יצחק לעיל (ע"א) על דברי רב נחמן בשם שמואל, שטענו חטים
 ושעורים והודה לו באחד מהם חייב, 'וישר, וכן אמר רבי יוחנן'. הרי
 שדעת רבי יוחנן שחייב שבועה, ואילו רבי חייה בר אבא אמר בשמו
 שפטור.
 מתרצת הגמרא: אמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן – מחלוקת
 אמוראים היא בדעת רבי יוחנן, רבי יצחק סובר שרבי יוחנן מחייב
 שבועה באופן זה, ורבי חייה בר אבא סובר שרבי יוחנן פוסט.
 מקשה הגמרא על דברי רבי חייה בר אבא: תא שמע, שנינו
 במשנתנו, **טענו חפין והודה לו בשעורין, פטור משבועה, ורבן**
גמליאל מחייב. יש לדייק, **טעמא דתנא** קמא הפוסט משבועה הוא
 רק באופן דטענו חפין והודה לו בשעורין, שהודה בדבר שלא תבעו
 כלל, הא – אבל אם תבעו חפין ושעורין והודה לו באחד מהן, חייב
 שבועה, ושלא כשיטת רבי חייה בר אבא. דוחה הגמרא: לא – אין זו
 קושיא, יתכן שדלעת תנא קמא הפוסט בטענו חפין והודה לו באחד
 בשעורין, הוא הדין דאפילו תבעו חפין ושעורין והודה לו באחד
 מהם נמי פטור משבועה, כיון שזו הודאה שלא ממין הטענה, והאי
 דקמיפליגי בחפין – והטעם שהוכחה מחלוקתם במשנה רק לגבי
 טענו חטים והודה לו בשעורים, היינו כדי להודיע בזה – (חזק דעתו)
 דרבן גמליאל, שמחייב שבועה אפילו כשלא הודה כלל ממין
 הטענה.
 הגמרא ממשיכה להקשות על רבי חייה בר אבא: תא שמע, שנינו

ומאן דמתני לה אפיא – ומי ששנה את דברי רב נחמן על הסיפא,
סובר דהכא הוא – שדווקא כאן הדין הוא כן, שיש טעם מיוחד
לחייבו שבועה, דכיון שהודה בתחילה שהוא חייב, אפיא דררא
דממונא – יש רגלים לדבר ויש ממש בתביעתו, אבל התם – ברישא
שהתנבע כופר בעיקר התביעה, דלפיא דררא דממונא – שאין רגלים
לטענתו, לא חייב שבועת היסט.

הגמרא מבארת מה ההבדל בין שבועת מודה במקצת לבין שבועת
היסט. מבררת הגמרא: מאי אפיא – מה ההבדל לענין הדין בין
שבועה דאורייתא – שבועת מודה במקצת שהיא מן התורה,
לשבועה דרבנן – לשבועת היסט שהיא תקנת חכמים. מבארת
הגמרא: אפיא בינייהו דין מיפד שבועה, כלומר, אם התנבע אינו
רוצה להשבע את השבועה המוטלת עליו ורוצה להפכה על התובע
שישבע ויטול, בשבועה דאורייתא לא מפדין שבועה – אין
מהפכים את השבועה על התובע, אלא התנבע נשבע ונפטר, ואם
אינו נשבע צריך לשלם, ואילו בשבועה דרבנן מפדין – יכול התנבע
להפוך את השבועה על התובע, והלה יצטרך להשבע כדי ליטול,
ואם לא ישבע יפטר התנבע ללא שבועה.

שואלת הגמרא: ולמר בר רב אשי, דאמר, דאורייתא נמי מפדין
שבועה – גם שבועה דאורייתא יכול התנבע להפך על התובע, מאי
אפיא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. משיבה הגמרא: אפיא
בינייהו מוחת לנכסיה – ירידה לנכסי התנבע כשהוא מסרב להשבע
וגם מסרב לשלם, בשבועה דאורייתא נחתין לנכסיה ונותנים
לתובע, ואילו בשבועה דרבנן, אף אם אינו נשבע לא נחתין
לנכסיה.

הגמרא ממשיכה לשאול אף על ביאור זה. שואלת הגמרא: ולרבי
יוסי, דאמר בשבועה דרבנן נמי נחתין לנכסיה. ומוכיחה הגמרא
שכך היא דעתו: דתנן (גיטין נט), מציאת א – מציאה שמצא אותה חרש
שוטה וקטן, אף שאין להם דעת לקנותה ומעיקר הדין היא עדיין
הפקר, אף על פי כן יש בהם משום גזל – אסור לקחתה מהמוצא,
מפני דרבי שלום – כדי שלא יבואו לריב עם החוטפה מהם. רבי יוסי
חולק ואמר, יש בהם איסור גזל גמור. ואמר רב חסדא בביתא דרבי
רבי יוסי, שאין הכוונה שזה גזל גמור מהתורה, אלא גזל גמור היינו
מדבריהם – מדרבנן. ולמאי נפקא מינה – לגבי איזה דין אמר רבי
יוסי שזהו גזל גמור, והרי אף לדבריו זהו גזל מדרבנן, להוציא
בדינין, כלומר, לרבנן זה רק דין לכתחילה, שאין לקחת מיד החרש
שוטה וקטן, אבל אם עבר ונטל מהם זכה, ואין בית דין מוציאים
ממנו. אבל לדברי רבי יוסי בית דין מוציאים אותו מיד, כיון שלדעתו
אדם המחזיק בממון שתקנו חכמים שלא יהיה שלו, מוציאים אותו
מידו בעל כרחו. ואם כן לדבריו אף מי שאינו נשבע שבועה שחייבחו
חכמים הרי הוא נחשב גזלן מדרבנן ובית דין יורדים לנכסיו מוציאים
ממנו ממון. ואם כן לדבריו חזרת השאלה מאי אפיא בין שבועה
דאורייתא לשבועה דרבנן.

משיבה הגמרא: אפיא בינייהו אופן שפנגדו [התנבע] חשוד על
השבועה, שאין בית דין משיבעים אותו, בשבועה דאורייתא, באופן
שפנגדו חשוד על השבועה, אפיא בין שבועה וישמו אהרן –
תקנו חכמים שהופכים את השבועה ומטילים אותה על התובע,
שישבע ויטול, ואילו בשבועה דרבנן, השבועה עצמה תקנתא היא
– תקנת חכמים היא. ותקנתא לתקנתא לא עבדין – לא עשו חכמים
תקנה נוספת לתקנתם. כלומר, חכמים לא תקנו שהתובע ישבע ויטול
בשבועה שכל עיקרה היא מתקנתם, אלא כיון שאין התנבע יכול
להשבע מחמת שהוא חשוד, הרי הוא נפטר ללא שבועה.

הגמרא מבארת את דעת חכמים בדין המסרב להשבע שבועה דרבנן.
שואלת הגמרא: ולרבי, דפליגי עליה דרבי יוסי, דאמר, דרבנן
לא נחתין לנכסיה – שבגלל דרבנן אין יורדים לנכסיו כדי להוציא
ממנו, מאי עבדין ליה – מה עושים למחויב שבועה מדרבנן שמחזיק
בממון ואינו רוצה להשבע. משיבה הגמרא: משפתינן ליה – מגדים
אותו עד שישבע או שישלם.

מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, האי – מה שמגדים את
התנבע עד שישבע או שישלם, נקמיה בבבבסיה דנשבבביה לגלמיה

הוא – הרי זה כמי שאוחזו בביציו עד שיניח לו את בגדו שעליו.
כלומר כיון שמגדים אותו לעולם אין לך כפיה גדולה מזו, והרי זה
כאילו בית דין יורדים לנכסיו, והלא לדעת חכמים אין בית דין יורדים
לנכסי המחויב שבועה מדרבנן.

השיב לו רב אשי: אללא לדברין שאין לנדותו באופן זה, מאי עבדין
ליה כדי להכריחו להשבע, הרי לא מסתבר שכל נתבע יוכל להמנע
מלהשבע ויפטר. אמר ליה רבינא, משפתינן ליה עד דמטי זמן
נגדיה – מגדים אותו עד שמגיע זמן עונש המלקות של אדם מנוה
שאינו עושה את המוטל עליו כדי שישירו מעליו את נידויו, והוא
שלשים יום מתחילת נידויו, ואן נגדין ליה – מלקים אותו, ושפבין
ליה – ומניחים לו, ומתירים את נדויו.

דין נוסף שהתנבע מטיל שבועה על התובע: אמר רב פפא, האי מאן
דאפיא שטרא על חבריה – מלוה שהוציא שטר חוב על הלוה
ותובעו לשלם, ואמר ליה הלוה, שטרא פרוע הוא, אמרינן ליה
ללוה, לאו כל כמיך – אינך נאמן לטעון שהשטר פרוע, זיל שלים
– לך שלם את החוב. ומכל מקום, אם אמר הלוה לשתבע לי –
ישבע לי המלוה שלא פרעתיו, אמרינן ליה למלוה, אשתבע ליה –
השבע לו שלא פרע לך, ואז תגבה ממנו.

שואלת הגמרא: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, לפי דין
זה יקשה, ומה בין דין זה שטוען המלוה שלא נפרע כלום, למלוה
הפוגם את שטרו – שמודה שנפרע מקצת מהחוב הכתוב בשטר
שבירו, שמבואר במשנה להלן (מה) שצריך להשבע על שאר החוב
שלא נפרע. כלומר, כיון שאף בהלואה רגילה צריך המלוה להשבע
שעדיין לא נפרע מהחוב, מדוע צריכה המשנה לחדש שבאופן שפגם
את שטרו חייב המלוה להשבע.

אמר ליה רב אשי, ההבדל ביניהם הוא, דהתם – בפוגם שטרו, אף
על גב דלא טעין איהו – אף שהלוה עצמו אינו תובע שישבע
המלוה, אלא רק טוען שפרע את כל החוב, טענינן ליה אנו – אנו
טוענים עבורו, ומשיבעים את המלוה שלא נפרע, אבל הכא –
בהלואה רגילה שהלוה טוען שפרע הכל, אמרינן ליה ללוה, זיל
שלים ליה – לך שלם את החוב, ורק אי טעין הלוה עצמו ואמר
למלוה אשתבע לי שלא פרעתך, אמרינן ליה למלוה זיל אשתבע
ליה.

מוסיף רב אשי דין נוסף בשבועה זו: ואי צורכא מרבנן הוא – אם
המלוה הוא תלמיד חכם, אף אם הלוה תובע שישבע לו שלא נפרע,
לא משפעינן ליה – אין אנו משיבעים אותו, כיון שנראה הדבר
כאילו אנו חושדים בו שתובע את הלוה בשקר, והבינה הגמרא
שהוא גובה ללא שבועה.

תמחה הגמרא: אמר ליה רב יוסף לרב אשי, צורכא מרבנן משלח
גלימא דאינישי – וכי תלמיד חכם רשאי להפשית מהאנשים את
גלימותיהם. כלומר, וכי רשאי ליטול את ממוןם שלא כדין, ומדוע
ישתנה דינו משאר בני אדם שאינם יכולים לגבות ללא שבועה.
הגמרא משנה את הנוסח של דין זה: אללא, אם תלמיד חכם הוא, לא
מוקדינן ליה לדיניה – אין נוקקים לדינו, ואין משיבעים אותו, כדי
שלא יראה שחושדים בו, אך אינו יכול לגבות את החוב מהלוה, כיון
שהלוה טוען שישבע לו שלא נפרע, ותקנו חכמים שאין המלוה גובה
ללא שבועה.

שנינו במשנה: מנה לי בידך בו אמר לו הן, למחר אמר לו תנהו לי,
נתתיו לך, פטור. אין לך בידך, חייב. מנה לי בידך אמר לו הן, אל
תתנהו לי אלא בעדים, למחר אמר לו תנהו לי, נתתיו לך, חייב, מפני
שצריך ליתנו בעדים:

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים השייכת לענין זה: אמר רב
יהודה, אמר רב אשי, תפלוה את חברי פוערים, צריך לפורעו
פוערים, ואם אין לו עדים שפרע בפניהם, אינו נאמן לומר שפרע.
ממשיך רב יהודה ואומר: בי אמריה קמיה דשמואל – כאשר
אמרתי שמועה זו של רב אסי בפני שמואל, אמר לי, אמנם צריך
לפורעו בעדים, אך גם אם אין העדים לפנינו, יכול הלוה לומר לו
פרעתיה בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים.

מקשה הגמרא על רב אסי: תנן במשנתנו, אדם שתבע את חברו

שבועות. פרק ששי - שבועת הדיינים דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קלה

1 **ומאן** דתני אסיפא בר' - אומר רבינו תם: השתא דלא איתמר הלכתא בחד מהנך לישנא,
2 היכא דליכא דררא דממונא לא משבעין ליה מספק, דהמוציא מחבירו עליו
3 הראיה. ואף על פי כן לא היה מוחה בדיינים המשיבין. וקצת נראה להשביע, דאיכא
4 דאמרי' טפל ללשון ראשון כמו שאומר רבינו יצחק בן אשר. מיהו אומר רבינו תם דאוליין
5 בתר המיקל. וכן משמע בפרק קמא דבבא מציעא
6 (ה, א) גבי ההוא רעאי, דמיתאיהו דהתם דמיתא דרב
7 נחמן ארישא דמתניתין. ורבינו תם דוחה, דאיכא
8 למימר דהתם רישא דמילתא נקט, ומסיפא פריך
9 דמשבעין ליה היכא דאיכא דררא דממונא, דהתם
10 נמי איכא דררא דממונא מאחר שהיו
11 רגילין למסור לו בכל יום. ועוד, דהא איכא סהדי
12 דאכל תרי מנייהו. ורב האי גאון פירש דלא
13 משבעין ליה, אלא משמתין ליה על חנאי
14 שיהא בשמא אם הוא חייב ואינו משלם.

15 **מאי** איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה
16 דרבנן - בפרק "הכותב" (כתובות פה, א)
17 גבי הא דאמר רב נחמן: אי פקח שמעון מיתא ליה
18 לידו שבועה דאורייתא, פירש בקונטרס דנפקא
19 מינה דבדאורייתא בעי למינטק חפצא בידיה
20 ובדרבנן לא בעי. ואין נראה, דההיא נפקותא לא
21 אמרין הכא. ועוד, דבפרק "השולח" (גיטין לה,
22 א) גבי אלמנה, דקאמר: אדרה בבית דין ואשבעה
23 חוץ לבית דין, פירש בקונטרס גופיה דבבית דין
24 לא בעי אשתבעי משום דבעי אנקטי חפצא
25 בידיה. אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה
26 דרבנן היא. ובריש שמענתא ד"הכותב" (כתובות
27 פו, ב) פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר
28 חמא למימר שבועה דאורייתא. דנפקא מינה
29 לאפוכי שבועה.

30 **ולמר** בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי
31 מפכין - רבינו יהודה בן נתן פירש בשם
32 הקונטרס דהלכתא כותיה, דקיימאן לן כמר בר
33 רב אשי במיפך שבועה. וכן בתשובת רבינו גרשון
34 מאור הגולה, וכן רב האי גאון. והביא ראיא
35 דהלכתא כותיה דמקאמר לקמיה: האי מאן
36 דמפיק שטרא על חבריה, אי אמר ליה היאך:
37 אשתבע לי דלא פרעתין, אמרין ליה: זיל
38 אשתבע ליה. ומה התם דאית ליה עליה ממון
39 גמור מדאורייתא יכול להפך עליו שבועה, היכא
40 דלית ליה אלא שבועה דאורייתא לא כל שכן
41 דמצי אמר ליה אשתבע לי אתה ולפי דבריו, מאן
42 דפליג אמר בר רב אשי כל שכן דפליג אדלקמיה.
43 מיהו הגאונים נחלקו בההיא דלקמיה, אי אמר
44 ליה: אשתבע לי דלא פרעתין, אם יכול אידך
45 לחזור ולומר: אשתבע לי את ותפטר. ואם יכול
46 - אין ראיא לרב האי משם. ועוד, דלא דמי,
47 דבההיא דלקמיה ודאי תקנו רבנן משום
48 דשכיחא, דמתרמי זימנן טובא דבתר דפרעיה
49 אשתעי שטרא בידיה, כדאמרין בפרק קמא
50 דבבא מציעא (טז, ב): אשתמוטי דקא משתמיט

51 דאמר ליה למחר יחביא לך השתא ליתיה גבאי, אי נמי אפשר דספרא זייר ליה. אבל לגבי שבועה דאורייתא למה להם לתקן שיהיה חשוד, וקאמר רב רב אשי דמפכין אכגודו - אין נראה, דבחדשד לא
52 איירי, אלא בסמוך דאמר איכא בעידהו שנגדו חשוד. אלא כפירוש הקונטרס, דאמר נתבע לתובע: השבע וטול. ורבינו חננאל נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממפך שבועה
53 וחזירי, וסומך: הפך לבן, וחזירי בפרק "בבמה המקשה" (חולין ע, ב) גבי צומת הגידין, דקאמר: יזיג אף על גב דלא חזירי.
54 **ולרבי** יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתין - קצת תימה: דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא היו גזילה אלא מפני דרכי שלום, אבל היכא דהיו גזל גמור מוחזק נחתין לנכסיה. והכי נמי
55 היכא דאיכא שבועה דרבנן. **וב'** מה בין זה לפוגם שטור - ואם תאמר: תקשה ליה אמנותין דהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, וטעמא משום דלמא אי הוה
56 אבוהון קיים הוה טעין ואמר: אשתבע לי, אלמא מצי משתבע ליה ומהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא. דאפילו לא מצי אבוהון טעין - טענין ליתמי, דבפרק "לכותב" (כתובות פו,
57 ב) אמרין: כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה - לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה, אלמא עבדו רבנן תקנתא ליתמי אפילו במקום שאין האב יכול להשביע.
58 ושייך למשנה לעיל לה, בו **אין** לך בידי אלא ליטרא כסף פטור - מהשתא הוה ליה לרב לאפלוני ורבן גמליאל) כדפליג בספא בשטענו חטין וחזרה לו בשערין, ולשמואל אדלעיל שתי
59 כסף יש לי בידך וזהו אומר אין לך בידי כ'.

60 **א**לא נער עד לבסוף ופליג אבולוו. ורצין לדקדק אמאי צריכי כל הך. ואיכא מנייניה דתני אידי.
61 תיובתא

1 **שבועה דאורייתא** - הבאה במקצת הטענה. שבועה דרבנן - הא דרב נחמן. **מיפך**
2 **שבועה** - אם אמר הנתבע לתובע: השבע וטול. **מיתא לנכסיה** - אם אמר: איני נשבע
3 ואינו משלם - יורדין לנכסיו ונותנין לזה. **שכנגדו חשוד** - הנתבע חשוד על השבועה,
4 ותנן לקמן (שבועות מר, ב) שתקנו חכמים שישבע התובע ויטול. **תקנתא היא** -
5 שבועה עצמה של היסת תקנתא היא.

6 ותקנתא שיהא תובע נשבע ונטול, לתקנתא,
7 היסת שבועה שלא באה עליו אלא בתקנת
8 חכמים, לא עבדין, ויפסיד התובע בלא שום
9 שבועה. **דפליגי עליה דרבי יוסי** - גבי
10 מציאת חרש שטות וקטן. נקטיה לכובסיה
11 דלשבקיה לגלימיה הוא = אחוזו בביציו
12 התלוים בו עד שיתן לו טלית שעליו. כלומר,
13 כיון דמשמתין ליה לעולם עד דליתבי ליה
14 לית לך למיחית לנכסיה עדיף מזהאי. כל דבר
15 התלוי במחובר קרי ליה "כובסא", כדאמר:
16 אדול גרמא ומחיה לכובסא ואתר תמרי,
17 ב"אלו הן הגולין" (מכות ח, א). **עד דמצי זמן**
18 נגריה - לבתר תלתין יומין, כדאמרין: רב
19 מנגיד אמנא דמשהי שמתיא דרבנן עליה
20 תלתין יומין, ב"האשה נקנית" (קדושין יב, א).
21 **אשתבע לי** - דלא פרעתין. **וכי מה בין זה**
22 - שלא פגם שטור, לפוגם שטור, דתנן
23 (כתובות פו, א): הפוגמת כתובתה לא תפרע
24 אלא בשבועה, כיצד? היתה כתובתה אלף זה,
25 והוא אמר: התקבלת כתובתיך, והיא אומרת:
26 לא התקבלתי אלא מנה, הואיל ומודית במנה
27 - פוגמת את שטר כתובתה ולא תפרע השאר
28 אלא בשבועה, דליכא למיטמך חו אשטרא,
29 דאיכא למימר טפי קיבלה. והשתא דאמרת
30 משביעין לו, מה יפה כחו משאם פגם את
31 שטרו: התם - גבי פגם את שטרו, אף על גב
32 דלא טעין לזה אשתבע לי, אלא אומר
33 פרעתין - טענין ליה אנן, ואמרין לבעל
34 השטר: השבע. משלח = מפשיט. **לא**
35 **מודקנין ליה** - להשבע, דמחיו דחשדין
36 ליה, ולא לגבות לו, דהא אמר ליה: אשתבע
37 לי דלא פרעתין. נתתיו לך **פטור** - אף
38 משבועה. ומיהו שבועה היסת איכא. והא
39 **הבא כיון דתבעיה בעדים** - וחזרה לו
40 בפניהם, כמאן דאופיה בעדים דמי.

41 **משלח גלימא דאיןשי? אלא, לא מודקנין ליה לדנייה.** "מנה לי בידך" כ'. **אמר רב יהודה**
42 **אמר רב אסי: הפלוה את חבירו בעדים** - צריך לפורעו בעדים. **פי אמריתיה קמיה**
43 **דשמואל, אמר לי: יכול לומר לו: "פרעתיוך בפני פלוני ופלוני, והלכנו להם למדינת**
44 **הים". תנן: "מנה לי בידך", אמר לו: "הן", למחר אמר לו: "תנהו לי", - "נתתיו לך"**
45 **- פטור; והא הכא פיון דתבעיה בעדים כמאן דאופיה בעדים דמי, וקתני: פטור.**

46 **תיובתא**
47 דאמר ליה למחר יחביא לך השתא ליתיה גבאי, אי נמי אפשר דספרא זייר ליה. אבל לגבי שבועה דאורייתא למה להם לתקן שיהיה חשוד, וקאמר רב רב אשי דמפכין אכגודו - אין נראה, דבחדשד לא
48 איירי, אלא בסמוך דאמר איכא בעידהו שנגדו חשוד. אלא כפירוש הקונטרס, דאמר נתבע לתובע: השבע וטול. ורבינו חננאל נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממפך שבועה
49 וחזירי, וסומך: הפך לבן, וחזירי בפרק "בבמה המקשה" (חולין ע, ב) גבי צומת הגידין, דקאמר: יזיג אף על גב דלא חזירי.
50 **ולרבי** יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתין - קצת תימה: דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא היו גזילה אלא מפני דרכי שלום, אבל היכא דהיו גזל גמור מוחזק נחתין לנכסיה. והכי נמי
51 היכא דאיכא שבועה דרבנן. **וב'** מה בין זה לפוגם שטור - ואם תאמר: תקשה ליה אמנותין דהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, וטעמא משום דלמא אי הוה
52 אבוהון קיים הוה טעין ואמר: אשתבע לי, אלמא מצי משתבע ליה ומהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא. דאפילו לא מצי אבוהון טעין - טענין ליתמי, דבפרק "לכותב" (כתובות פו,
53 ב) אמרין: כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה - לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה, אלמא עבדו רבנן תקנתא ליתמי אפילו במקום שאין האב יכול להשביע.
54 ושייך למשנה לעיל לה, בו **אין** לך בידי אלא ליטרא כסף פטור - מהשתא הוה ליה לרב לאפלוני ורבן גמליאל) כדפליג בספא בשטענו חטין וחזרה לו בשערין, ולשמואל אדלעיל שתי
55 כסף יש לי בידך וזהו אומר אין לך בידי כ'.

56 **א**לא נער עד לבסוף ופליג אבולוו. ורצין לדקדק אמאי צריכי כל הך. ואיכא מנייניה דתני אידי.
57 תיובתא

תויבתא דרב אסי - אבל לשמואל נידא, דמצי לפרש דהכי קאמר: נתתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. ולמאי דמפרשין, דלשמואל נאמן לומר פרעתין בני ובין עצמן, במגו דאי בעי אמר פרעתין בפני פלוני ופלוני - אתי שפיר טפי.

תויבתא דשמואל - תימה: מאי קשיא? דלמא נתתיו לך שלא בעדים קאמר, ולהכי חיבי ויש לומר: דשמואל הכי

קאמר, מתוך שיכול לומר פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. כי אמר נמי פרעתין בני ובין עצמן נאמן במגו. ומיהו רב פפא בסמוך ודאי לית ליה האי מגו, דהא קאמר בסמוך: צריך לפרעו בעדים. וצריך לדחוק לפירוש זה דפליגי רב פפא ושמואל בדברי רבי יהודה בן בתירא. ועוד יש לתמוה לגמרא שהקשה לשמואל מסיפא דמתניתין, מנא ליה לפרש דברי שמואל כך מאחר שרב פפא לית ליה האי סברא? לכן נראה, שהמקשה משמע ליה דמפני שצריך ליתן לו בעדים משמע שצריך לברר שפרעו בעדים. וקצת משמע כן בכל הסוגיא. ורב פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפרעו בעדים - אמר רבינו תם: כן הלכה, דהא אמר רבי אבא ב"ג פשוט" (בבא בתרא קע, א) וקיימא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים. וכן רבא ורמי בר חמא סבירא ליה הכי בריש "כל העשבעין" (שבועות מה, ב).

אזל פרעיה באפי סהדי אחריני - פירש בקונטרס: וזה אומר עדי שקר הם. ואם תאמר: ואיך נאמן לומר שמעשין? ויש לומר: דכיון דאמר באפי ראובן ושמעון, בעי למימר: מהימנת לי כל היכא דאמרת לא פרעו עד דפרענא באפי ראובן ושמעון, כדלקמן. ומיהו, הא דקאמר בסמוך: להכי קאמר באפי ראובן ושמעון, כי היכי דלא לידחיה - לא אתי שפיר לפירוש, דמה דיתו שייך כיון דמיתו סהדי, ודוה ליה למימר: כי היכי דלא למיפטר אי איתו סהדי אחריני? לכן נראה להבינו יצחק, דמיידי דקאמר פרעתין באפי סהדי והלכו להם למדינת הים. ויש פירושים שכתוב בהן כן, וגם רבינו חננאל פירש כן.

הא אנא ודא רב ששת - בדיחותא בעלמא הוא דקא מוחר ליה, ולא משום דצריך לקיים תנאו.

כל האומר לא ליתני כו' - ואביי לית ליה. ודא דתנן: למחר אמר לו "תנהו לי", אין לך בידך - חייב, וטעמא דכיון דאמר לא לזה הוי כמודה שלא פרע - התם ליכא עדים דאמרי פרעו כי הכא. ולהכי אביי גופיה אית ליה בפרק קמא דבבא בתרא (ו, א) דכל האומר לא ליתני כו', כיון דליכא עדים שפרע, ואם תאמר: אמאי לא מתרצין הכא דבוריה "לא ליתני" כלומר: לא עמדתי בהלוואתי אלא פרעתי, כמו בפרק "אמרו לו" (בריות יב, א) גבי "לא נטמאתי", דמתרצין דבוריה: לא עמדתי בטומאתי אלא בטלתני ואומר רבינו יצחק בן אשר: דהכא לא קאמר "לא ליתני", אלא "לא היו דברים מעולם", דלא שייך לתרוצי לישניה. אבל בפרק "הכותב" (כתובות פח, א) קשה, דקאמר: אבל אמרי יתמי אמר לנו אבא לא ליתני - נפרעין מהם שלא בשבועה, דכל האומר לא ליתני כו' ויש לומר: דהאב היה יכול לטעון ולתרוץ דברי, אבל ליתומים לא טענין מילתא דלא שכיחא. ועוד יש לחלק, דהכא כשטוענין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר, ואין לנו לתרוץ דבורי. **כל** מילתא דלא רמיא עליה דאיש לאו אדעתיה - תימה: ב"ג פשוט" (בבא בתרא קע, א) גבי עובדא דרב יצחק בר יוסף דדוה מסיק זוזי ברבי אבא, מסיק אף על גב דהמלוה חבירו בעדים אין כו', כי טעין ואמר: פרעתי בפני פלוני ופלוני - צריך לברר ובוואו פלוני ופלוני ויעידו. ואמאי? הא אמרין לאו אדעתיהו ויש לומר: דרבא סבר ליה כמאן

נתתיו לך חייב - לפרעו. בעדים הלוייתך - קא סלקא דעתך בשעת הלוואה קא, ואמר ליה: ראה שבעדים הלוייתך, ואף אתה אל תפרעני אלא בעדים. **דלמא בשעת תביעה קאמר** - כשתבעו בבית דין וזה אומר פרעתין, אמר לו: והלא בעדים הלוייתך, בעדים הוה לך לפרעני. ולא אמר לו כן בשעת הלוואה, ומשום הכי פטר ליה רבי יהודה בן בתירא. **אזל פרעיה באפי סהדי אחריני** - וזה אומר: עדי שקר הם.

ואיתניסו - מיד המלוה. להוי פקדון בדי - ואיני עליהן אלא שומר חנם, שלא קבלתים בתורת פרעון. כיון דקא מוחרת - דקבלתינהו, וזה לא בתורת פקדון מסרם לך - הוי פרעון, ודברים שהיו בלכך אינם דברים. **דייף ופרע** - אותה הלוואה שזה כופר ודאי לזה אותה באותו היום, אבל לאחר זמן פרעיה. **כאומר לא פרעתי דמי** - דכיון דלא לזה לפי דבורו - לא פרע, והרי יש עדים שלהו, נאמנין הם על הלוואה ואיני נאמנין על הפרעון, ודוודא בעל דין כמאה עדים. **דמסיקנא כך** = **שאני נושה כך**, לא הוי דברים מעולם - לא פרע לפנינו. וזה אומר: או בפניהם או שלא בפניהם פרעתין. והוחזק ככך - ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר: פרעתין שלא בפניהם, שהרי אמר: פרעתין בפניהם. ונמצא שקרן. **כל מילתא דלא רמיא עליה דאניש** - כגון זה, שלא היה לו לומר: פרעתין בעדים. שלא אמר לו זה בשעת הלוואה: בעדים פרע לי, להלך לא שם לב לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים, ואמר: בעדים פרעתין, ולא אדעתיה, ואינו הוחזק ככך בכך.

עפצי

אין צריך לפרעו בעדים; ואם אמר: "אל תפרעני אלא בעדים" - צריך לפרעו בעדים; ואם אמר לו: "פרעתיה בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים" - נאמן. סימן: ראובן ושמעון דתנן ה' הלכת' א' ז' ו' ופר' פלוני ופלוני עפצי' סמרא' ב' ה' מינות' א' כ' ב' תרי. ההוא דאמר ליה לחבריה: "כי פרעתין - פרעון לי באפי ראובן ושמעון", אזל ופרעיה באפי תרי מעלמא, אמר אביי: באפי כי תרי אמר ליה, באפי כי תרי פרעיה. אמר ליה רבא: להכי קאמר ליה באפי ראובן ושמעון, כי היכי דלא נדחיה. ההוא דאמר ליה לחבריה: "כי פרעת לי - פרעון לי באפי כי תרי דתנו הלכתא". אזל פרעיה בין דיליה לדיליה. איתניסו הנך זוזי, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: אין, קבולי קבלתינהו מיניה דרף פקדון, ואמינא: ליתו גבאי פקדון, עד דמתרמו בי תרי דתנו הלכתא ומקיים תנאיה. אמר ליה: פיון דקא מוחרת דודאי שקלתינהו מיניה - פרעון מעליא הו, אי אמרת לקיימי תנאיה - ויל איתנינהו, דהא אנא ורב ששת דתנינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכולא תלמודא. ההוא דאמר ליה לחבריה: "הב לי מאה זוזי דאזיפתך", אמר ליה: "לא היו דברים מעולם", אזל איתו סהדי דאזיפיה ופרעיה. אמר אביי: מאי נעביד? אינהו אמרי אזיפיה, אינהו אמרי פרעיה. רבא אמר: כל האומר "לא ליתני", כאומר "לא פרעתי דמי". ההוא דאמר ליה לחבריה: "הב לי מאה זוזי דמסיקנא כך", אמר ליה: "לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני?" אתו פלוני ופלוני, אמרי: לא היו דברים מעולם; סבר רב ששת למימר: הוחזק ככך, אמר ליה רבא: כל מילתא דלא רמיא עליה דאניש - לאו אדעתיה. ההוא דאמר ליה לחבריה: "הב לי שית מאה זוזי דמסיקנא כך", אמר ליה: "ולא פרעתיך מאה קבי עפצי"

נפרעין מהם שלא בשבועה, דכל האומר לא ליתני כו' ויש לומר: דהאב היה יכול לטעון ולתרוץ דברי, אבל ליתומים לא טענין מילתא דלא שכיחא. ועוד יש לחלק, דהכא כשטוענין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר, ואין לנו לתרוץ דבורי. **כל** מילתא דלא רמיא עליה דאיש לאו אדעתיה - תימה: ב"ג פשוט" (בבא בתרא קע, א) גבי עובדא דרב יצחק בר יוסף דדוה מסיק זוזי ברבי אבא, מסיק אף על גב דהמלוה חבירו בעדים אין כו', כי טעין ואמר: פרעתי בפני פלוני ופלוני - צריך לברר ובוואו פלוני ופלוני ויעידו. ואמאי? הא אמרין לאו אדעתיהו ויש לומר: דרבא סבר ליה כמאן

וּפְרָעָה, פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, עַצְמִי, סְטָרָא, בְּהִימָנוּתִי אֲכִי תֵרִי.
הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחֻבְרִיָּה – מַעֲשֶׂה בָאֲדָם שְׁאִמַּר לָלוּה שְׁלו, בִּי
פְרָעָתִין – כְּאִשֶּׁר תִּפְרַע לִי אֶת הַחוּב, פְּרָעִין לִי בְּאִפִּי – תִּפְרַע לִי בִּפְנֵי
רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן. אִיל וּפְרָעִיָּה בְּאִפִּי תֵרִי מַעֲלָמָא – הֵלֶךְ הָלוּה וּפְרַע
בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים אַחֲרִים, וְאִכְּן עֲדִים אֲלוּ מַעֲדִים עֵתָּה שְׁפָרַע בִּפְנִיהֶם,
אֶךְ הַמְלוּה טוֹעֵן שְׁעִידֵי שֶׁקֶר הֵם. אָמַר אֲבִי, בְּאִפִּי בִּי תֵרִי אָמַר לִיה
– הֲרִי הַמְלוּה אָמַר לוֹ לִפְרָעוּ בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים, וְכֵּן אִפִּי בִּי תֵרִי פְרָעִיָּה
– וְאִכְּן כֵּךְ עָשָׂה הָלוּה וּפְרַע בִּפְנֵי שְׁנֵים, וְאִף שְׁלֵא פְרַע בִּפְנֵי רְאוּבֵן
וְשִׁמְעוֹן, מִכָּל מָקוֹם אִף עֲדִים אַחֲרִים נִאֲמָנִים לִמַּר שְׁפָרַע. אָמַר לִיה
רְבָא לְאֲבִי, אִין הֲדִין כֵּן, שְׁהֲרִי לְהִכִּי קָאֲמַר לִיה בְּאִפִּי רְבָא רְאוּבֵן
וְשִׁמְעוֹן – לִשְׁם כֵּךְ אָמַר הַמְלוּה לָלוּה שִׁיפְרַעֲנוּ בִּפְנֵי רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן,
וְלֹא אָמַר לוֹ סֵתֵם שִׁיפְרַעֲנוּ בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים, בִּי הִיכִי דְלֹא נִדְחִיָּה –
כְּדִי שְׁלֵא יִדְחָה אֲתוּ אֲצֵל עֲדִים אַחֲרִים.
מַעֲשֶׂה נֹסֶף: הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחֻבְרִיָּה – מַעֲשֶׂה בָאֲדָם שְׁאִמַּר לָלוּה
שְׁלו, בִּי פְרָעָתִי לִי, פְּרָעִין לִי בְּאִפִּי בִּי תֵרִי דִתְּנוּ הַלְבָתָא – תִּפְרַע
לִי בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים שְׁלֵמוֹת הַלְבוּת, כְּלוּמַר תְּלַמְדִּי חֻכְמִים. אִיל פְּרָעִיָּה
בִּין דִּילִיָּה לְדִילִיָּה – הֵלֶךְ הָלוּה וּפְרַעוּ לַמְלוּה בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, לְאִחֹר
מִכֵּן אִתְּיָנִסוּ הִנֵּךְ וְזוּי – אֲבָדוּ הַמְעוֹת מִהַמְלוּה בְּאוֹנָס, אֲתָא הַמְלוּה
לְקַמְיָה דְרַב נַחֲמָן דְלִין, וְאָמַר לִיה הַמְלוּה לְרַב נַחֲמָן, אִין קְבוּלִי
קְבִלְתִּינְהוּ מִיָּנִיָּה – אִכְּן אֲנִי מוֹדָה שְׁקִבְלִיתִי אֶת הַמְעוֹת מִהַמְלוּה, אֶךְ
כִּיּוֹן שְׁלֵא הִתְקִים הַתְּנָאִי שִׁיחִידָה הִפְרַעוּן בִּפְנֵי עֲדִים תְּלַמְדִּי חֻכְמִים,
כְּוֹנֵתִי הִיתָה לְקַבְלָם רַק דְרָךְ פְּקֻדוֹן, וְאִמְיָנָא – וְאִמְרִיתִי בְּלִיבִי, לִיְהִי
נִפְאִי פְקֻדוֹן – יִהְיֶה הַמְעוֹת אֲצֵלִי כְּפֻקְדוֹן, עַד דְּמִתְרַבְּמוּ בִּי תֵרִי דִתְּנוּ
הַלְבָתָא – עַד שִׁיּוּדְמוֹנוּ לִנוּ שְׁנֵי עֲדִים תְּלַמְדִּי חֻכְמִים, וְכֵּן תִּנְאִיָּה
– וְאִזִּי קִיִּים הָלוּה אֶת תְּנָאוֹ בְּכֵךְ שִׁיִּאֲמַר בִּפְנִיהֶם שְׁהוּא פּוֹרַע אֶת חוּבּוֹ
בְּאוֹתוֹם מַעוֹת הַמּוֹפְקִים בִּידִי, וְנִמְצָא שְׁבִינְתִּים אֲנִי רַק 'שׁוֹמֵר חֻכְמִ'
עַל הַמְעוֹת, וְכִיּוֹן שְׁאֲבָדוּ בְּאוֹנָס אֲנִי פְטוֹר מֵאֲחִירֵיהֶם, וְעַדִּין הַחוּב
קִיִּים וּמוֹטֵל עַל הָלוּה לִפְרָעוּ.
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן, בִּין דְּקָא מוֹדִית דְּנִדְאִי שְׁקִלְתִּינְהוּ מִיָּנִיָּה – כִּיּוֹן
שְׁהֵן מוֹדָה שְׁנִטְלָת מִהַלּוּה אֶת הַמְעוֹת, וְהָלוּה הַתְּכוּרִין לִיתְנֵם תְּבוֹרַת
פְּרָעוֹן וְלֹא תְבוֹרַת פְּקֻדוֹן, פְּרָעוֹן מַעֲלִיא הוּי – הֲרִי זֶה נִחְשָׁב פְּרָעוֹן
מַעוֹלָה, וְזֶה שְׁחָשֶׁב לְקַבֵּל אֶת הַמְעוֹת תְּבוֹרַת פְּקֻדוֹן אִין זֶה כְּלוּם,
מִשּׁוּם שְׁדַבְרִים שְׁבִלְבִּי אִינֵם דְּבָרִים, וְהוֹסִיף רַב נַחֲמָן וְאָמַר לַמְלוּה, אִין
אָמַרְתָּ לְקִיּוּמִי הִנְאִיָּה – וְאִם אֲתָה תּוֹבַע מִהַלּוּה שִׁקִּיִּים אֶת תְּנָאוֹ
וְיִפְרַעֲךְ בִּפְנֵי שְׁנֵי תְּלַמְדִּי חֻכְמִים, וְיִל אִיִּתְּיָנְהוּ – לֶךְ הָבָא אֶת הַמְעוֹת
עַכְשִׁיו וְיִתְנֵם לֶךְ הָלוּה בְּפְרָעוֹן הַחוּב, דְּהָא אָנָּה – שְׁהֲרִי אֲנִי, רַב נַחֲמָן,
וְרַב שִׁשְׁתִּי, נִמְצָאִים כֵּאֵן, דְּתִנְיָנָא – שְׁכַבְרִי שְׁנֵי הַלְבָתָא – הַלְבוּת,
וְאִף סְפָרָא וְסִפְרִי וְתוֹסַפְתָּא וְכוּלִי תְּלַמְדוּרָא – אֶת כָּל הַבְּרִיִּיתוֹת
וְאֶת כָּל הַתְּלַמּוּד, וְאִנּוּ רְאוּיִים לְהוּיָה עֲדִים בְּפְרָעוֹן חוּב זֶה.
הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחֻבְרִיָּה, הֵב לִי מֵאָה וְזוּי דְּאוּזִיפְתָּךְ – תֵּן לִי מֵאָה
זוֹ שְׁהַלּוּתִי לֶךְ, אָמַר לִיה הָלוּה, לֹא הוּי דְּכָרִים מַעוֹלָם, כְּלוּמַר, לֹא
לוּתִי מִמֶּךָ כֻּלָּ. אִיל – הֵלֶךְ הָלוּה, אִיִּיתִי סְהֲרִי דְּאוּזִיפְתָּא וּפְרָעִיָּה
הִיא עֲדִים שְׁחָשֶׁבוּ שְׁאִכֵּן לֹה מִמֶּנּוּ תְבוֹרַת הַחוּב, וְהוֹסִיפוּ וְהִעִידוּ שֶׁם
פְּרָעוֹ הָלוּה לְאַחַר זְמַן, נִמְצָא שְׁעִדוֹתֵם הִיא שְׁלֵא כְּדַבְרֵי הָלוּה
שְׁאוּמַר שְׁלֵא לֹה כֻּלָּ, וְלֹא כְּדַבְרֵי הַמְלוּה שְׁטוֹעֵן שְׁהַלּוּה לֹא פְרַע.
אָמַר אֲבִי, מֵאִי נִיעָבֹד – כִּיִּצֵּד נִנְהַג עַל פִּי עֲדוֹתֵם, אִינְהוּ אָמַרִי
אוּזִיפְתָּא – הֲרִי אוֹתָם עֲדִים הַמַּעֲדִים שְׁהַלּוּה, אִינְהוּ אָמַרִי פְרָעִיָּה –
הֵם עֲצָמָם טוֹעֵנִים שְׁפָרַעוּ, וְהוּא פְטוֹר. וְאִילוּ רְבָא אָמַר, כָּל אָדָם
הָאוּמַר 'לֹא לוּתִי', כָּאוּמַר 'לֹא פְרָעָתִי' דְּמִי – הֲרִי זֶה כְּאִילוּ הוֹדָה
שֶׁגַם לֹא פְרַע, שְׁהֲרִי אִין אָדָם פּוֹרַע חוּב שְׁלֵא לֹה, וְאִמְנֵם אֲנִי
מִקְבִּלִים אֶת דְּבָרֵי הָעֲדִים שְׁלוּה, אֶךְ עֲדוֹתֵם שְׁפָרַע אִינְהוּ מִתְקַבְּלָת,
שְׁהֲרִי נִגְדַּע עֲדוֹתֵם שְׁפָרַע יֵשׁ הוֹדָא שֶׁל הָלוּה שְׁלֵא פְרַע, וְהוֹדָא תֵּן
בְּעַל דִּין עֲדִיפָה אֲפִילוּ מִמֵּאָה עֲדִים.
הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחֻבְרִיָּה, הֵב לִי מֵאָה וְזוּי דְּמִסְקִינָא בָּךְ – תֵּן לִי
מֵאָה זֶה שְׁאִנִּי נוֹשָׂה בְּךָ, אָמַר לִיה הָלוּה, הָאֵם לֹא פְרָעָתִיךְ בִּפְנֵי
פְּלוּנִי וּפְלוּנִי. אָתוּ – בְּאוֹתָם פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, אָמַרִי – וְהִעִידוּ שְׁלֵא
הוּי דְּכָרִים מַעוֹלָם, כְּלוּמַר הָלוּה מַעוֹלָם לֹא פְרַע בִּפְנִיהֶם. וְהָלוּה
מִשִּׁיב פְּרָעָתִי מִכָּל מָקוֹם, אוֹ בִּפְנֵי הָעֲדִים אוֹ שְׁלֵא בִּפְנִיהֶם. סְכָר רַב
שִׁשְׁתִּי לְמִימַר, הוֹחֹזֵק בְּכָפֶן – הוֹכַח שְׁהַלּוּה מִשְׁקֵר בְּכֵךְ שְׁאִמַּר

הַיּוֹבְתָא דְרַב אִפִּי – מִכָּאֵן קוּשִׁיא עַל דְּבָרֵי רַב אִסִּי הַסּוֹבֵר שְׁאֵם
הָלוּה לוֹ בְּעֲדִים צָרִיךְ הָלוּה לְהִבְיָא עֲדִים שְׁפָרַעוּ, וְאִם אִינוּ מִבְּיָא
עֲדִים חִיִּיב לְשַׁלֵּם.
דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר לֶךְ רַב אִפִּי, אָנָּה בִּי אָמַרִי – מֵה שְׁאִמְרִיתִי
שְׁהַלּוּה צָרִיךְ לְהַחְזִיר לוֹ בְּעֲדִים, וְלֹא עֲדִים אִינוּ נִאֲמָן לִמַּר פְּרָעָתִי,
הִינֵנוּ דוּקָא הִיכָא דְּמַעֲיָקָא אוּזִיפְתָּא בְּעֲדִים – בְּאוּפֹן שְׁמִתְחִילָה
הָלוּה לוֹ בְּעֲדִים, דְּלֹא לְדִילִיָּה הִימְנִיָּה – שְׁהֲרָא בְּדַעְתּוֹ שְׁאִינוּ
מִאֲמִין לָלוּה וְחוּשׁ שְׁמָא יִכְפּוֹר בְּהַלּוּאָה, וְהֲרִי זֶה כְּאִילוּ הַתְּנָה שְׁלֵא
יִפְרַע אֲלֵא בְּעֲדִים, וְלֹא עֲדִים לֹא יִהְיֶה נִאֲמָן לְטוֹעֵן פְּרָעוּ. אֲבָל
הֵכָא, בְּדִין שֶׁל מַשְׁנֶה, הָא הִימְנִיָּה – הֲרִי מִתְחִילָה הָלוּהוּ בְּלֹא
עֲדִים, וְגִילָה בְּדַעְתּוֹ שְׁהוּא מִאֲמִין לוֹ, וְלִכֵּן אִף שְׁאִחֹר כֵּךְ תִּבְעוּ בִּפְנֵי
עֲדִים, נִאֲמָן הָלוּה לִמַּר פְּרָעָתִי.
הַגְּמָרָא מִבְּיָאָה נֹסֶח אַחֵר בְּדַבְרֵי רַב אִסִּי וּשְׁמוּאֵל: רַב יוֹסֵף מִתְּנִי
הָכִי – רַב יוֹסֵף שָׁנָה אֶת הַמִּימָרָא כֵּךְ, אָמַר רַב יְהוֹדָה, אָמַר רַב אִפִּי,
הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ בְּעֲדִים אִינוּ צָרִיךְ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים, וְנִאֲמָן הָלוּה
לְטוֹעֵן שְׁפָרַע בְּלִי עֲדִים, וְאִם אָמַר הַמְלוּה לָלוּה אֶל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
בְּעֲדִים, צָרִיךְ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים, וְאִינוּ נִאֲמָן לְטוֹעֵן שְׁפָרַע בְּלִי עֲדִים.
וְעַל זֶה אָמַר רַב יְהוֹדָה, בִּי אִמְרִיתָה קַמְיָה דְּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי, יְכוּל
הָלוּה לִמַּר לוֹ פְּרָעָתִיךְ בִּפְנֵי פְלוּנִי וּפְלוּנִי, וְהִלְכוּ לָהֶם לְמִדְּרִית
הֵם.
וּלְפִי לִשּׁוֹן זֶה כֵּךְ הִיא הַקּוּשִׁיא: תֵּנּוּ בְּמִשְׁנֵיתִינוּ, הָאוּמַר לְחִבְרִי מִנְּה לִי
בְּרָךְ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע הֵן. אָמַר לוֹ הַמְלוּה אֶל תְּתַנְּהוּ לִי אֲלֵא בִּפְנֵי
עֲדִים, לְמַחֲרָא אָמַר לוֹ הַמְלוּה תְּנָהוּ לִי, וְהַשִּׁיב הַנִּתְבַּע, כְּבָר נִתְּנִי
לֶךְ לְאַחַר שְׁהוֹדִיתִי, חִיִּיב הָלוּה לְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לִיתֵן לוֹ בְּעֲדִים.
הַיּוֹבְתָא דְּשְׁמוּאֵל – הֲרִי זֶה קוּשִׁיא עַל שְׁמוּאֵל הָאוּמַר שְׁאִפִּילוֹ אִם
הַתְּנָה בְּפִירוּשׁ שִׁיפְרַעֲנוּ בְּעֲדִים יְכוּל הָלוּה לְטוֹעֵן פְּרָעָתִי בִּפְנֵי פְלוּנִי
וּפְלוּנִי וְהִלְכוּ לְמִדְּרִית הֵם.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לֶךְ שְׁמוּאֵל, אִמְנֵם מִמִּשְׁנֵיתִינוּ מוֹכַח שְׁלֵא
כְּדַבְרִי, אֶךְ אִין זֶה קוּשִׁיא, כִּיּוֹן דְּתִנְאִי הִיא – דִּין זֶה תְּלוּי בְּמַחְלוקָת
תְּנָאִים, דְּתִנְאִי בְּרִייתָא, מְלוּה שְׁאִמַּר לָלוּה 'בְּעֲדִים הַלּוּתִיךְ,
בְּעֲדִים פְּרַע לִי, וְלֹאחַר זְמַן טוֹעֵן הָלוּה שְׁפָרַע, אִינוּ נִאֲמָן, אֲלֵא אִין
יָתֵן – יִשְׁלֵם הָלוּה אֶת הַחוּב, אִין יִבְיָא רְבִיָּה שְׁנֵתָּה, אֶךְ לֹלָא רֵאדָה
אִינוּ נִאֲמָן לְטוֹעֵן פְּרָעָתִי. רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא אָמַר, יְכוּל לִמַּר
לוֹ 'פְּרָעָתִיךְ בִּפְנֵי פְלוּנִי וּפְלוּנִי וְהִלְכוּ לָהֶם לְמִדְּרִית הֵם', וְהִבִּינָה
הַגְּמָרָא שְׁדַבְרֵי שֶׁל הַמְלוּה 'בְּעֲדִים הַלּוּתִיךְ בְּעֲדִים פְּרַע לִי' נִאֲמָרוּ
בְּשַׁעַת הַהִלּוּאָה, וּמוֹכַח שְׁאִף שְׁהַתְּנָה עִמּוֹ מִתְחִילָה שְׁלֵא יִפְרַעֲנוּ
אֲלֵא בְּעֲדִים סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא שִׁיכּוּל לְטוֹעֵן פְּרָעוּ, וְהִינֵנוּ
כְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל.
דוּחָה הַגְּמָרָא: פְּרִיךְ – הַקֶּשֶׁה רַב אֶהָא, מִמֵּאִי דְּבִשְׁעָת הַלּוּאָה קָאִי
– מִנֵּין לִנוּ שְׁבַבְרִיתָא מְדוּבֵר שְׁהַתְּנָה כֵּן בְּשַׁעַת הַלּוּאָה, וְבוּזָה נַחֲלָקוּ
הַתְּנָאִים אִם נִאֲמָן לִמַּר שְׁפָרַעוּ, דְּלִמָּא בִשְׁעָת תְּבִיעָה קָאִי – שְׁמָא
מְדוּבֵר בְּרִייתָא שְׁאִמַּר לוֹ כֵּן בְּשַׁעַת תְּבִיעָה, כְּאִשֶּׁר תִּבְעֵה מִהַלּוּה אֶת
הַחוּב בְּבֵית דִּין, וְאִמַּר לוֹ הָלוּה 'פְּרָעָתִיךְ', וְהָכִי קָאֲמַר לִיה – וְכֵן
אָמַר לוֹ הַמְלוּה, לֹא בְּעֲדִים הַלּוּתִיךְ – וְכִי לֹא הַלּוּתִיךְ בְּעֲדִים, וְאִם
כֵּן בְּעֲדִים הִנֵּה לֶךְ לְפֹרְעֵנִי, וְאִף שְׁלֵא תְּהִנִּיתִי כֵּן בְּפִירוּשׁ בְּשַׁעַת
הַהִלּוּאָה, מִכָּל מָקוֹם כִּיּוֹן שִׁישׁ עֲדִים עַל הַהִלּוּאָה, הָבָא רֵאדָה בְּעֲדִים
עַל הַפְּרָעוֹן, וְבוּזָה סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא שְׁכִיּוֹן שְׁלֵא הַתְּנָה כֵּן
בְּשַׁעַת הַהִלּוּאָה אִין צָרִיךְ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים, אֲכָל אִם הִיא הַמְלוּה מִתְּנָה
בִּשְׁעָת הַלּוּאָה שְׁלֵא יִפְרַעֲנוּ אֲלֵא בְּעֲדִים, יִתְכּוֹן שְׁלִדְכְּרִי הַכָּל חִיִּיב,
כִּיּוֹן שְׁהִיא לוֹ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים, וְשְׁלֵא כְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל.
הַגְּמָרָא מִבְּיָאָה שְׁנֵי לִשׁוֹנוֹת בְּעִנֵּין פֶּסֶק הִלְכָה בְּדִין זֶה: אָמַר רַב שְׁפִי
מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא – בְּשֵׁם רַבָּא, הַלְבָתָא – הַהִלְכָה הִיא שְׁתַּמְלִיחָה אֶת
חֲבִירוֹ בְּעֲדִים, צָרִיךְ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים, וְרַב שְׁפָא מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא אָמַר,
הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ בְּעֲדִים, אִין צָרִיךְ לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים. וְאִם אָמַר
הַמְלוּה אֶל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא בְּעֲדִים, צָרִיךְ הָלוּה לְפֹרְעוֹ בְּעֲדִים. וְאִם
אָמַר לוֹ הָלוּה פְּרָעָתִיךְ בִּפְנֵי פְלוּנִי וּפְלוּנִי, וְהִלְכוּ לָהֶם לְמִדְּרִית
הֵם, נִאֲמָן.
הַגְּמָרָא מִבְּיָאָה סִימָן לְכַמְּהָ מַעֲשִׂים שִׁיּוּבָא לְהֵלֵךְ, בְּעִנֵּין זְכוּתוֹ שֶׁל
הָלוּה לְטוֹעֵן פְּרָעוּ: סִימָן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, דְּתִנְיָו הַלְבָתָא, יוֹפִי

שגם היא בהזכרת שם: **הַמְקַלֵּל** את ה' **בְּכוֹלֶן** – באחד מהשמות או הכנויים שהזכירה המשנה, והיינו שמקלל שם בשם, כגון שאמר יכה פלוני [ה'] את פלוני [ו]–אומר אחד מן השמות או הכנויים, **חַיִּיב** מיתה, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר**. ו**חֲכָמִים פּוֹמְרִין**, משום שהמקלל את ה' חייב רק בשקלל את השם המיוחד.

הַמְקַלֵּל את **אֲבִיו וְאִמּוֹ בְּכוֹלֶן** – באחד מהשמות או הכנויים, **חַיִּיב** מיתה, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר**. ו**חֲכָמִים פּוֹמְרִין**, משום שאינו חייב אלא כשקלל בשם המיוחד. **הַמְקַלֵּל** את **עַצְמוֹ** ו**חֲבִירוֹ** [ו]–או את חבירו **בְּכוֹלֶן** – באחד מהשמות או הכנויים, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה**.

בשבועת העדות נאמר (ויקרא ה א) **וְנָפֵשׁ בִּי תִחָטֵּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי** וגו'. ו'אלה' זו קללה, והיינו שהתובע מקלל את העדים אם לא יעידו לו. המשנה מבארת מהי האלה:

אמר לעדים אחד מהקללות הכתובות בתורה, כגון (דברים כב) **יִכְבְּהָ ה' (אֱלֹהִים) בִּשְׁחָתָהּ וּבְקִדְחָהּ** וגו' אם לא תעידו לי, או שהיה שומע אחד הקורא בתורה בפרשת הקללות (דברים כב), ואמר לעדים **יִכְבְּהוּ (יכבה) [יִכְבְּהוּ] אֱלֹהִים** בקללות אלו אם לא תעידו לי, **זו היא אלה הכתובה בתורה**, כמו שנאמר על קללות אלו (דברים כב) **כָּבַל אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**.

אמר לעד, **אֵל יָכֵף ה'** אם תעיד לי, **יָכֵן** אם אמר **יִכְרְכֶה ה'** אם תעיד לי, **יָכֵן** אם אמר **יִמָּיֵב לָךְ ה'** אם תעיד לי, וכפר העד, ונגמא שיועד לו עדות, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב** בשבועת העדות, לפי שמשמע מדבריו שאם לא תעיד לי יכר ה', ויקללך, וירע לך, והרי זו אלה. ו**חֲכָמִים פּוֹמְרִין**.

?

גמרא

שנינו במשנה, **מְשַׁבְּעֵנִי עֲלֵיכֶם**, מצווה אני עליכם, אוסרם אני, הרי אלו חייבין. הגמרא מבארת באיזה אופן אמר המשביע את דבריו. שואלת הגמרא: **מֵאִי קָאָמַר** – מהי כוונת התנא, והרי ודאי שאם אמר התובע לעדים בלשון ציווי או איסור בלבד בלא שבועה אינם חייבים בשבועת העדות. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵכִי קָאָמַר** – כך כוונת התנא, אמר לעדים **מְשַׁבְּעֵנִי עֲלֵיכֶם** **הַמְשַׁבְּעָה הַמְּמַשְׁכֶּת**

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' א

אֶלְעָזָר – נצרך לדרשתו של רבי אלעזר, **דִּתְנִינָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אִי אֶפְשָׁר לִזְמַר שֶׁה' נוהג לעולם במידת [נְנִקָה], וסולח תמיד, שְׁהָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר באותו פסוק [לֹא יִנְקָה], וכן אִי אֶפְשָׁר לִזְמַר שֶׁה' נוהג רק במידת [לֹא יִנְקָה], שְׁכֵבֵר נֶאֱמַר [יִנְקָה], הָא כִּי־צַד – איך מתפרש הפסוק שלא יסתור את עצמו, אלא מְנַקֵּה הוּא לְשָׂכִים בתשובה, וְאִינוּ מְנַקֵּה לְשֹׂאֲנֵי שָׂכִים בתשובה, אבל בשבועת שקר אף לשבים בתשובה לא ינקה בלא להפרע מהחוטא, ומחמת חומרא זו של שבועת שקר הודעו העולם.**

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: **כָּל עֲבִירוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְאִילוּ כָאֵן** – בשבועת שקר נפרעים מִמֶּנּוּ וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ. מקשה הגמרא: וְכִי בְּכָל עֲבִירוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה מִמְשַׁפְּחָתוֹ **לֹא** – אין נפרעים, וְהַכְּתִיב לגבי הנותן מזרעו למולך (ויקרא כ ד) **וְשִׁמְתִי אֹתוֹ עַל שֵׁן פִּנִּי כַּאֲשֶׁר הוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וּבְחֵבְרֵתִי אֹתוֹ** וְאֵת כָּל הַזֵּגִים אַחֲרָיו לְזִנוֹת אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִקֶּרֶב עִמָּם, וְתִנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם הוּא חָטָא, מְשַׁפְּחָתוֹ מֵה חָטָא כְּדִי שְׁתִּיעֵשׂ, אֵלָּא לֹאמַר לָךְ, אִין לָךְ מְשַׁפְּחָה שְׁיֵשׁ בָּהּ מוֹכֵם – גובה מס הנוטל ממון שלא כדין, שְׂאִין בְּנֵי הַמְשַׁפְּחָה בּוֹלָה נַחֲשִׁים מוֹכְסִין כְּמוֹתוֹ, וְכֵן אִין מְשַׁפְּחָה שְׁיֵשׁ בָּהּ לְסָטִים, שְׂאִין בְּנֵי הַמְשַׁפְּחָה בּוֹלָה נַחֲשִׁים לְסָטִים כְּמוֹתוֹ. והטעם לכך, מִפְּנֵי שְׁמִיחָתָן עָלָיו – מסתירים את חטאיו ומגנים עליו. הרי שגם בשאר עבירות נפרעים ממשפחתו של החוטא.

מתרצת הגמרא: עדיין יש חילוק בין העבירות, דִּהְתָּם – בשאר העבירות, נפרעים ממשפחת החוטא **בְּרִינָא אַחֲרֵינָא** – בדין אחר,

בְּתוֹרָה שתבוא ותעידוני, או אמר להם **מְצוּה אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּצוּוֹהָה הַמְּמַשְׁכֶּת בְּתוֹרָה**, וכוונתו לפרשת נדרים שנאמר עליהם **אֱלֹהִים הַמְּצוּת אֲשֶׁר צוּה ה' אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי** (במדבר כו לד) לשון צוואה, או אמר להם **אוֹסְרָכֶם אֲנִי בְּאִיסוּר הַמְּמַשְׁכֶּת בְּתוֹרָה**, והיינו בשבועה שנאמרה בתורה בלשון 'איסור', הרי אלו חייבים.

אָמַר לִיה אֲבִי לֶרֶב יְהוּדָה, אֵלָּא לפי דברך שמצווה ואוסר הכוונה לציווי ולאיסור הכתוב בתורה, **הָא דִּתְנִי רַבִּי חִינָא**, אמר לעדים **בְּכָלְכֶם אֲנִי הָרִי אֶלֹו חַיִּיבִין**, וכי **בְּכָלְכֶם בְּאִיסוּרֵינָא מִי בְּתִיב**, וכיון שלא נאמרה לשון זו בתורה, אין לחייבם, שהרי אינו יכול לסיים בכבילה האמורה בתורה. **אֵלָּא אָמַר אֲבִי, הֵכִי קָאָמַר הַתְנָא**, אמר לעדים **מְשַׁבְּעֵנִי עֲלֵיכֶם** שתבואו ותעידוני, ואמר זאת **בְּשִׁבְעָה**, כלומר שהזכיר את השם, וכן **מְצוּה אֲנִי עֲלֵיכֶם**, היינו **בְּשִׁבְעָה**, שהזכיר את השם, וכן **אוֹסְרָכֶם אֲנִי בְּשִׁבְעָה**, וזוהי גם כוונת רבי חינא שהוסיף **בְּכָלְכֶם אֲנִי**, היינו שאמר זאת **בְּשִׁבְעָה** והזכיר את השם.

שנינו במשנה, **כָּאֵלֶּף דִּלֵּת כִּיּוֹד הִי בְּשָׂדֵי בְּצִבְאוֹת בְּחֻנּוֹ וְרָחוּם בְּאֶרֶץ אֲפִים כְּרֵב חֶסֶד** ובכל הכנויים הרי אלו חייבים. תמחה הגמרא: **לְמִימָרָא** – האם משנתינו באה לומר, **דִּתְנִין וְרָחוּם** וכן שאר כינויים **שְׁמוֹת נִינְהוּ** – הרי הם נחשבים שמוותיו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כך אם השביע את העדים בחנון או ברחום הרי זו חבירה בשם וחייבים. וְרַמְיָנָהּ – וקשה ממה ששנינו בברייתא, **יֵשׁ שְׁמוֹת שְׁנַמְחָקִין וְיֵשׁ שְׁמוֹת שְׂאִין נְמַחָקִין** – מי שהוצרך למחוק אחד משמות ה', כגון שהיה כותב ספר תורה ושעה בכתיבתו, יש מן השמות שמותר לו למחוק ויש שאסור. מפרטת הברייתא: **אֵלֹו הֵן שְׁמוֹת שְׂאִין נְמַחָקִין**, כְּגוֹן 'אֵל' 'אֱלֹהִי' 'אֱלֹהִים' 'אֱלֹהִיכֶם' 'אֱהִי' 'אֲשֶׁר אֱהִי' 'אֵלֶּף דִּלֵּת – אֲדִנִּי, וְיִוֹד הִי – שֵׁם הוּיָהּ', 'שָׂדֵי' 'צִבְאוֹת', כל אחד משמות אלו **הָרִי אֵלֹו אִין נְמַחָקִין**. אֵכֶל 'הַגְּדוֹל' 'הַגְּבוּר' 'הַנּוֹרָא' 'הָאֲדִיר' 'וְהַחֲזָק' 'וְהָאֲמִיץ' 'וְהַעֲזִיז' 'חֲנוּן' 'וְרָחוּם' 'אֶרֶץ אֲפִים' 'וְרֵב חֶסֶד' הָרִי אֵלֹו נְמַחָקִין. הרי מבואר בברייתא שהכינויים חנון ורחום נמחקים, ואם כן אין בהם קדושה, והרי זה סותר לדברי המשנה שאם השביע בחנון ורחום הרי אלו חייבים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, מִתְנִיתִין, כְּמִי שְׁהוּא חֲנוּן**

כלומר בעונש קל יותר מעונשו של החוטא עצמו, ואילו **הָכָא** – בשבועת שקר, **בְּרִינָא דִּידִיה** – נפרעים ממשפחת החוטא באותו דין שנפרעים מהנשבע לשקר בעצמו, **בְּרִיתָנָא, רַבִּי אָמַר**, נאמר בפסוק לגבי המעביר מזרעו למולך (ויקרא כ ד) **וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ, מֵה תִלְמוֹד לִזְמַר** – מה בא הכתוב למלמדנו, **לְפִי שְׁנֵאמַר** בתחילת הפסוק, **וְשִׁמְתִי אֹתוֹ עַל שֵׁן פִּנִּי** באיש שהוא ובמשפחתו, **וְכָל הַיִּתִּי לֹמַר שְׂכָל הַמְשַׁפְּחָה בּוֹלָה בְּחֵיבָרָת – נַעֲנֶשֶׁת בְּכֶרֶת, תִּלְמוֹד לִזְמַר אוֹתוֹ, לִלְמַד שֶׁרַק אוֹתוֹ הַעֲנִישָׁה הַתּוֹרָה בְּחֵיבָרָת, וְלֹא כָל הַמְשַׁפְּחָה בּוֹלָה בְּחֵיבָרָת**. והבדל זה בין החוטא לבין משפחתו הוא רק בשאר העבירות, אבל בשבועת שקר נפרעים ממשפחת החוטא באותו עונש של הנשבע לשקר עצמו.

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: **וְכָל עֲבִירוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ** – מהחוטא עצמו בלבד, וְאִילוּ כָאֵן בשבועת שקר נפרעים מִמֶּנּוּ וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ **וּמִכָּל הָעוֹלָם בּוֹלָה (שְׁנֵאמַר אֱלֹהִים וְכַחַשׁ וְכִתִּיב עַל כֵּן תֵּאָכֵל הָאָרֶץ, וְאִמָּא עַד דְּעָבִיד לְהוּ לְבוֹלָה, לֹא סִלְקָא דְּעָתָה דְּכִתִּיב מִפְּנֵי אֱלֹהִים אֵכֶל הָאָרֶץ)**. שואלת הגמרא: **וְכָל עֲבִירוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה, מִכָּל הָעוֹלָם לֹא** – וכי אין נפרעים מכל העולם מחמת החוטא, וְהַכְּתִיב (ויקרא כו לו) **וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאִחִיו**, והיינו שיכשלו ויענשו **אִישׁ בְּעֵין אִחִיו**, ופסוק זה מלמד שְׂכָל יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִים זֶה בָּזֶה, כלומר כפי שגובים את החוב מהעֶרֶב של הלֹוה, כך נפרעים מכל אדם על העבירות של חבירו. ומוכח שגם בשאר עבירות נענשים שאר העולם ולא רק בשבועת שקר.

35 ששבעת העדות צריך שישיביע את העדים דווקא בשם, וקשה על
36 משנתנו שאמרה שאם השיביע את העדים בשאר כינויים הרי הם
37 חייבים.
38 אביי מתרין: **אמר אביי, לא קשיא, הא** – הברייתא כשיטת רבי
39 **חנינא בר אידי** הסובר ששבעת העדות צריכה שם, **הא** – משנתנו
40 כשיטת רבנן. **דתניא בברייתא, רבי חנינא בר אידי אומר, הואיל**
41 **ואמרה תורה בשבעת הדיונים השבע, ואמרה אל תשבע לשקר,**
42 **וכן אמרה תורה לכהן בהשבעת סוטה קלל, ואמרה לכל אדם אל**
43 **תקלל את ה' ואל תקלל את חברך, מה השבע** האמור בשבעת
44 הדיונים, השבועה **בשם, אף** כשאמרה **לא תשבע לשקר** אין חיובו
45 אלא כשנשבע **בשם, ועוד נלמד, מה** בסוטה כשאמרה תורה לכהן
46 **קלל, הוא בשם, אף** כשאמרה **לא תקלל** אין המקלל חייב אלא
47 כשקלל **בשם**.
48 מקשה הגמרא: **ורבנן** הסוברים ששבעת העדות אינה צריכה שם,
49 מה טעמם, **אי גמירי** – אם הם למדים שבועת העדות מהשבעת סוטה
50 **בגזירה שוה 'אלה' 'אלה'**, אם כן **ניבעי** – נצריך בשבעת העדות
51 שבועה בשם **המיוחד** כמו בסוטה, ואי **לא גמירי בגזירה שוה, אלה**
52 **דשבועה היא מנא להו** – מנין להם לרבנן שהכתוב **ושמעה קול**
53 **אלה** הנאמר בשבעת העדות עוסק בשבועה.
54 מתרצת הגמרא: **נפקא להו** – רבנן למדו דבר זה מ**דתניא** בברייתא,
55 כתוב בשבעת העדות **ושמעה קול אלה**, ומשמעות הלשון אלה
56 משמע שהיא שבועה, כי אין לשון **אלה, אלא לשון שבועה, וכן**
57 **הוא אומר בסוטה 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה'**,
58 ומכאן שאלה היא שבועה.
59 מקשה הגמרא על הברייתא: איך נלמד מסוטה לשבעת העדות
60 ש**'אלה'** היא שבועה, והרי **התם** – שם, בסוטה, **'שבועת האלה' בתיב**
61 ומשמע מה שבועה שהיא בקללה, אבל שבועה לבדה בלא קללה
62 אינה במשמעות הלשון **'אלה'**, והרי בשבעת העדות חייבים גם
63 בשבועה בלא קללה, וכיצד למדו חכמים דבר זה.
64 מתרצת הגמרא: אכן **'אלה'** אין משמעותה שבועה, אלא **הכי קאמר**
65 הברייתא, כתוב בשבעת העדות **'אלה'**, ואין **אלה אלא בשבועה** –
66 בכל מקום שנאמר **'אלה'** יש עמה שבועה, וכן **הוא אומר בסוטה**
67 **'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה'**.

1 שאמר דניאל (דניאל ב לו) **'אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא**
2 **מלכותא חקנא ותקפא ויקנא ייב לך'** – אתה ו-נבוכדנצר המלך,
3 מלך המלכים שהוא אלהי השמים, מלכות וחוסן ועוז וכבוד נתן לך.
4 ותיבת מלך שהזכרה בפסוק היא מכוונת לה'. **ויש אומרים, אף מלך**
5 הנאמר בפסוק זה הוא קדש, **שנאמר** (שם ד טו) על דניאל שבה לפתור
6 את חלומה הרע של נבוכדנצר, ואמר **'מרי, חלמא לשנאך ופשרה**
7 **לעריך'** – אדוני, החלום יהיה לשונאך ופתורו לאויבך. ומבארת
8 הגמרא: **למאן קאמר** – למי אמר דניאל **'מרי'** ו-אדוני, **אי סלקא**
9 **דעתך לנבוכדנצר קאמר ליה** – שאמר כן לנבוכדנצר, מדוע אמר
10 שהחלום יהיה לשונאך, **שנאותיה מאי ניהו** – והרי מי הם שונאיו
11 של נבוכדנצר, **ישאל, שנבוכדנצר היה מיצר להם, ואם כן מילא**
12 **קא לויט להו לישאל** – וכי דניאל היה מקלל את ישראל, אלא ודאי
13 **'מרי' הוא ה'**, ופירוש הכתוב, נתן דניאל לבו לשמים ואמר לה'
14 החלום ופתורו יהיה לשונאך.
15 אומרת הגמרא: **ותנא קמא** שאמר פסוק זה חול, **סבר** וכי לנבוכדנצר
16 **שונאי ישאל איכא שונאי עובדי פובכים ליכא** – שונאים גויים
17 לא היו לו, אלא דניאל כיון לשונאים גויים.
18 שנינו במשנה, משיבני עליכם ברחום וחנן בארך אפים וברב חסד
19 **ובכל הגנויין הרי אלו חייבין בו'**.
20 הגמרא מקשה מברייתא שמשמע ממנה שצריך להשיביע בשם:
21 **ורמינהי** – וקשה מברייתא, אמר הכתוב בהשבעת אשה סוטה (במדבר
22 ה כא) **'יתן ה' אותך לאלה ולשבועה'**, ומקשה הברייתא: **מה תלמוד**
23 **לומר, והלא כבר נאמר קודם לזה באותו הפסוק 'והשביע הכהן את**
24 **האשה בשבעת האלה'**, ומשם כבר משמע שהאשה תהיה לאלה
25 ולשבועה, והיה צריך הכתוב לומר שהכהן אומר לאשה **'יתן ה' את**
26 **ירכך נופלת'**. משיבה הברייתא: הוצרך הכתוב לומר זאת כדי
27 ללמדנו הלכה לשבעת העדות, **לפי שנאמר בשבעת העדות (ויקרא**
28 ה א) **'ושמעה קול אלה'**, נלמד גזירה שוה שבועת העדות מסוטה,
29 **נאמר כאן בשבעת העדות 'אלה' ונאמר להלן בפרשת סוטה 'אלה'**,
30 **מה להלן בפרשת סוטה מוזכר הכהן בהשבעתו לשון שבועה** שאומר
31 **'והשביע, אף כאן בשבעת העדות המשביע את העדים מוזכר**
32 **בהשבעתו לשון שבועה, וכן מה להלן בסוטה משביע הכהן בשם**
33 **שאומר 'יתן ה' אותך, אף כאן בשבעת העדות צריך שישיביע את**
34 **העדים דווקא בשם, שיוזכר שם ה' בשבועתו. ובברייתא זו מבואר**

8 הטענה.
9 הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי שמואל מדין אחר במשנתנו: **תא**
10 **שמע, שנינו במשנתנו, מענו התובע שחייב לו כלים וקרקעות,**
11 **והודה הנתבע בכלים וכפר בקרקעות, או שהודה בקרקעות וכפר**
12 **בכלים, פטור משבועה.** כשכפר בקרקעות הטעם כיון שאין נשבעים
13 על קרקעות, וכשכפר בכלים הטעם כיון שאין הודאה בקרקע
14 מחייבת שבועה.

1 תבעו חטין ושעורין והודה לו ב**אחד מהן, חייב שבועה, וכדברי**
2 **שמואל.**
3 דוחה הגמרא: **לא** – אין זו ראיה, ויתכן שלדעת תנא קמא הוא **תדין**
4 **דאפילו תבעו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם נמי פטור**
5 **משבועה, והא דקמיפלגי בחדטין** – והטעם שהזכרה מחלוקתם לגבי
6 טענו חטים והודה בשעורים בלבד, כדי **להריעך בזה** ו-חזק דעתו
7 **דרבן גמליאל, שמחייב שבועה אפילו באופן שלא הודה כלל ממין**

4 שתבעו המלוה בפני עדים והודה הלוה בפניהם שהוא חייב, **במאן**
5 **דאזיפהי בעדים דמי** – הרי זה נחשב כאילו הלוהו מתחילה בפני
6 עדים. ומכל מקום קתני במשנה שפטור, ואף שאין לו עדים שפרע,

1 ואמר לו בפני עדים **מנה לי בידך, ואמר לו חברי הן** – אכן אני חייב
2 לך מנה, **למחר אמר לו התובע תנהו לי, והשיב הנתבע נתתיו לך,**
3 **פטור. וקשה, הא הלא** – הרי בדין זה, **כיון דתבעיה בעדים** – כיון

1 הוא רק נכלל בַּאֲתֵּרָה שהזחירה התורה (שמות כב כז) 'אלהים לא
2 תִּקְלָל'.

3 שנינו במשנה: וְהִמְקִלָּל אֶבְיֹו וְאִמּוֹ וכו', בכולן ו- בכל השמות
4 והכינויים] חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרין. מבררת הגמרא:
5 מֵאֵן חֲכָמִים – מי הם החכמים שפוטרים.

6 משיבה הגמרא: רַבִּי מִנְחֵם בַּר יוֹסֵף, דִּתְנִינָא, רַבִּי מִנְחֵם בַּר יוֹסֵף
7 אָמַר, הכתוב אומר בפרשת המקלל (ויקרא כד טז) 'בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמֵת',
8 מֶה תִּלְמֹד לֹמֵר – מדוע חזר הכתוב ואמר בְּנִקְבוֹ 'שֵׁם יוֹמֵת', והרי
9 מיותר הוא, שכבר אמר בתחילה 'נִקְבֵּשֵׁם ה' מוֹת יוֹמֵת', אלא לִימֹד
10 הכתוב עַל הַמְקַלָּל אֶבְיֹו וְאִמּוֹ שְׂאִינוֹ חַיִּיב עַד שֶׁיִּקְלָלם בְּשֵׁם
11 המיוחד. וזו אם כן דעת חכמים שהמקלל אביו ואמו בשאר הכינויים
12 ולא בשם הו"ה פטור.

13 שנינו במשנה: וְהִמְקִלָּל עַצְמוֹ וְחִבְרֹו כו', בכולן ו- בכל השמות
14 והכינויים] עובר בלא תעשה.

15 אָמַר רַבִּי יְנָאי, וְדִין זֶה, שהמקלל עצמו או חבירו חייב בכינוי, דְּבַרִּי
16 הַבֵּל הוא, ואף חכמים שחייבו במקלל את ה' ומקלל אביו רק בשם
17 המיוחד, בזה הם מודים שחייב אף בכינוי.

18 הגמרא מבררת מניין למדים שהמקלל עַצְמוֹ חייב. משיבה הגמרא:
19 משום דְּכִתְיִב באזהרת שמירת הנפש (דברים ד ט) 'לֹךְ הַשֹּׁמֵר לְךָ
20 וְשֹׁמֵר נַפְשֶׁךָ מָוֵר', והמקלל את עצמו גורם רעה לנפשו ואינו
21 שומרה. ולשון הפסוק משמעותה לאו, בְּדַרְבֵּי אֶבְיֹו שְׂאִמֵּר בשם רַבִּי
22 אֵילֵעָא, דְּאָמַר, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בתורה 'הַשֹּׁמֵר' 'פֶּן' וְ'אֵל' אֵינוֹ
23 אָלָא לֹא תַעֲשֶׂה. וּמִנֵּין שהמקלל חִבְרֹו חייב, דְּכִתְיִב (ויקרא יט יד) 'לֹא
24 תִּקְלָל חֲרֹשׁ', והגמרא בסנהדרין (סז) דורשת מכתוב זה שאף כל מי
25 שהוא בעמך לא תקללו.

26 שנינו במשנה: יִבְדֹּךְ ה' אֱלֹהִים וְכֵן (יבכה) [יִבְכְּכֶם] אֱלֹהִים זֶו הִיא
27 אֵלֶּה הַפְּתוּכִים בַּתְּוִבָה.

28 יִתִּיב ו- (ישב) רַב כְּהֵנָּא קָמִיה ו- (לפני) דְּרַב יְהוּדָה, וִיתִיב וְקָאָמַר הָא
29 מַתְּנִיתִין בְּדִתְנֵן – ישב ושנה את משנתו כמו שהיא כתובה, יִכַּר ה'
30 אלהים וכן יככם אלהים וכו'. אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לַרַב כְּהֵנָּא, כְּנָה –
31 אמור דברי המשנה בכינוי. כלומר, אל תשנה בפני את המשנה
32 בלשון שהיא כתובה ותאמר לי יִכַּר, שהרי אתה מקללני, אלא הפוך
33 את הלשון כנגד אחרים, ואמור יכדו ה' או יכדם.

34 מעשה נוסף כגון זה היה: יִתִּיב הָהוּא מְרַבֵּן – ישב אחד מן החכמים
35 קָמִיה דְּרַב כְּהֵנָּא, וִיתִיב וְקָאָמַר – וישב והיה דורש את הכתוב
36 (תהלים נב ז) וְגַם אֵל יִתְצַד לְנֶצַח יִתְצַד וְיִפְתָּח מֵאֵהָל וְיִשְׁרָשֵׁד מֵאֲרִיץ
37 חַיִּים סֵלָה, אָמַר לִיה רַב כְּהֵנָּא לאותו חכם, כְּנָה – תקרא את הכתוב
38 בכינוי, כלומר, אל תקראוהו בכתבו 'יתצ' וגו' שהרי אתה מקללני,
39 אלא אמור יתצדו וגו'.

40 שואלת הגמרא: תִּרְבִּי לָמָּה לִי – מדוע הגמרא הוצרכה להביא שתי
41 דוגמאות, ולא די בדוגמא אחת. משיבה הגמרא: אם היו מביאים רק
42 את המעשה הראשון, מֶהוּ דִּתְיָמָא – שמא תאמר, הֲנִי מִלִּי מַתְּנִיתִין
43 – דברים אלו רק במשניות, שבהם רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי,
44 אָבֵל בְּקִרְאֵי אִמָּא לֹא מְכַנֵּין – אבל במקראות, שמא נאמר שאין
45 אדם רשאי לשנות ולקראו בכינוי, קָא מְשַׁמַּע לָן שאין הדבר כן,

46 אלא גם במקראות רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי כשהוא לשון
47 גנאי.

48 שנינו במשנה: אֵל יִבְדֹּךְ וְיִכְרְכֶךָ וְיִיטִיב לָךְ, רַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב וְחֲכָמִים
49 פּוֹטְרִין.

50 טעמו של רבי מאיר שמחייב, לפי ש'מכלל לאו אתה שומע הן',
51 כלומר, כשאמר אדם לחבירו אל יכך ה' אם תעיד עבורי, משמע
52 מדבריו שאם לא תעיד עבורי יכך ה', והרי הוא בכלל 'וְשֹׁמְעָה קוֹל
53 אֱלֹהִ' (ויקרא ה א) שנאמר בשבועת העדות, וחייב העד בשבועת
54 העדות.

55 מקשה הגמרא: וְהָא לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר מְכַלָּל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ
56 הֵן – והרי מצאנו לגבי דיני תנאי שרבי מאיר סובר שאם אמר אדם
57 על אופן מסוים שידיה בו כך וכך, אין מחשיבים את דבריו כאילו
58 אמר שבאופן ההפוך יהיה הדבר להפך, ואם כן מדוע רבי מאיר
59 מחייב, והרי כשאמר לא יכך ה' אם תעיד עבורי, לא משמע מדבריו
60 שיכך ה' אם לא תעיד עבורי, ואין כאן קללה.

61 מתרצת הגמרא: אִיפֹשֶׁךְ – תהפוך את לשון המשנה ותגרוס, רבי מאיר
62 פוטר וחכמים מחייבים.

63 כִּי אָתָּא [–כשבא] רַבִּי יֶצְחָק, תֵּנָא בְּדִתְנֵן – הביא בידו ברייתא
64 שנאמר בה כפי הגירסא במשנתנו, רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים.
65 אָמַר רַב יוֹסֵף, הַשְׁתָּא דִּתְנֵן הֵנָּה הִכִּי – כעת, שאנו שונים במשנה
66 רבי מאיר מחייב, וְכִי אָתָּא רַבִּי יֶצְחָק תֵּנִי הִכִּי – וגם כשבא רבי יצחק
67 לפנינו היה שונה כך את הברייתא שבדיו, שְׁמַע מִיָּהָ דְּקָא תֵּנִן –

68 מוכח מכך שבדיוקא שנתה המשנה רבי מאיר מחייב, ואין להפוך את
69 הגירסא. אָלָא קָשְׁיָא – ואלא קשה מה שהקשינו שהרי רבי מאיר
70 אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן, ומדוע הוא מחייב. מתרצת
71 הגמרא: כִּי לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר מְכַלָּל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן, וזה רק
72 בְּמִמוּנָא, אָבֵל בַּאֲיִסְפּוּרָא אֵית לִיה מְכַלָּל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן,
73 ושבועת העדות הוא דבר איסור ולכן רבי מאיר מחייב.

74 מקשה הגמרא: הָרִי סוּמָה, דְּאִיפּוּרָא הוּא – הרי דין הסוטה הוא
75 מדיני האיסורים, וְאָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַּר חֲבִינָא, 'הֶנֶקֶן' בְּתִיב –

76 הגמרא במסכת קדושין (סז) מקשה על רבי מאיר, כתבה התורה
77 בפרשת סוטה (במדבר ה יט) וְהִשְׁפִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם
78 לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךְ הֶנֶקֶי מִמִּי
79 הָמָרִים הַמֵּאָרְרִים הָאֵלֶּה. נאמר בפסוק הברכה לאשה שלא סטתה

80 ו- (הנקי ממי המרים המאריים), אבל אין כתוב את הקללה לאשה
81 שסטתה, אלא מכלל הברכה שנאמרה לאשה שלא סטתה אתה למד
82 שהאשה שסטתה לא תנקה מן המים המאריים. והקשתה הגמרא
83 שם, הרי לרבי מאיר אין אומרים מכלל לאו אתה שומע הן. וותירך

84 רבי תנחום בר חבנאי שם, שבפסוק נאמר 'הֶנֶקֶי' בלא יו"ד, ויש
85 לדרשו חנקי אם שטית, ואם כן זו קללה האמורה בפירוש לאשה
86 שסטתה. ומקשה הגמרא כאן: מדברי רבי תנחום בדעת רבי מאיר
87 מבואר, שְׁמַעָמָא – הטעם שלמדנו מן הפסוק עונש האשה שסטתה,

88 רק משום דְּכִתְיִב 'הֶנֶקֶן' בלא יו"ד, הָא לֹא הִכִּי – אבל בלא זה,
89 מְכַלָּל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן לֹא אִמְרִינֵן, והרי הגמרא אמרה שגם רבי
90 מאיר מודה לגבי איסורים שאומרים בהם מכלל לאו אתה שומע הן.

7 שטעה וסבר שפרע בפניהם אף שבאמת לא פרע בפניהם אלא בפני
8 אחרים או בינו לבינו, ואינו מוחזק בכך לכפרן, ונאמן בטענתו שהחוב
9 פרוע.

10 הָהוּא דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה – מעשה באדם שאמר לחבירו, הֵב לִי
11 שֵׁית מֵאָה זֵוִוִּי דְּמִסִּיקָנָא בָּךְ – תן לי שש מאות זוז שאני נושה בך,
12 אָמַר לִיה הַלּוּה, וְכִי לֹא פִּרְעִיתִיךָ מֵאָה קָבִי – מאה קבים

1 שפרע בפני עדים אלו, ולכן אינו נאמן על הפרעון כלל, ואפילו
2 בשבועה. אָמַר לִיה רַבָּא, כָּל מִילָתָא דְּלֹא רַמְיָא עָלֶיהָ דְּאִינֵשׁ – כל
3 דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו, לֹא אֲדַעְתִּיהּ – אינו נותן את
4 דעתו על כך, וכיון שהלוה היה נאמן לטעון שפרע אף שלא בפני
5 עדים, שהרי המלוה לא התנה עמו שיפרענו בפני עדים, אם כן לא
6 היה מוטל על הלוה לזכור אם באמת פרע בפני עדים אלו, ויתכן

כא (ב), והוא אומר לא המית שורי את עבדך, אמר לו התובע
 משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר שהמית שורו
 את העבד, פטור מחיובי שבועת הפקדון, מאחר וכפירתו היתה בחיוב
 קנס.
 אומר לו התובע, חבלתי בי ועשיתי בי חבורה וחייב אתה לשלם לי
 חמשה דברים, נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, והוא אומר לא חבלתי
 ולא עשיתי בך חבורה, אמר לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע
 אמן, ולאחר מכן התברר שנשבע לשקר, חייב אשם, כיון שכפר
 בתביעת ממון.
 אומר לו עבדו הכנעני לרבו, הפלתי את שיני, וסימית [או סימית]
 את עיני, והריני יוצא לחירות, והוא – רבו אומר, לא הפלתי את
 שינך ולא סימית את עינך ואינך יוצא, אמר העבד משביעך אני על
 כך, ואמר רבו אמן, ולאחר מכן התברר שנשבע לשקר, פטור
 מאשם, לפי שיציאת העבד בשן ועין היא קנס.
 מסיימת המשנה: זה חבלל, כל המשלם על פי הודאת עצמו, והיינו
 בתביעת ממון, שאם היה מודה בה היה חייב לשלם, אם כפר ונשבע
 לשקר חייב אשם, וכל שאינו משלם על פי הודאת עצמו, והיינו
 בתביעת קנס, שאף אם היה מודה בה לא היה חייב לשלם, פטור
 מאשם.

גמרא

שנינו במשנה: 'חייב על דון השבועה ועל שגגתה עם דון הפקדון'.
 הגמרא מבררת האם כשהתרו בו קודם השבועה דינו שונה, או לא:
 רב אחא בר הונא, ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה, ורב יצחק
 בריה דרב יהודה, תנו שבועות בי רבה – למדו מסכת שבועות
 בבית מדרשו של רבה. פגע בזה – פגש בהם רב כהנא, אומר

טענו התובע, אנסתי ופיתיתי [א-או פיתיתי] את בתי שהיתה נערה
 בתולה, ותובעו תשלום קנס של חמשים כסף שחייבתו תורה, וגם דמי
 בושת ופגם שהם תשלומי ממון, והוא אומר לא אנסתי ולא
 פיתיתי, אמר לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, והתברר
 שנשבע לשקר, חייב אשם. רבי שמעון פטר, כיון שאינו משלם
 קנס על פי הודאת עצמו, שהרי המודה בקנס פטור מלשלם, ומאחר
 ואף אילו היה מודה היה פטור מלשלם קנס, אין כאן כפירת ממון,
 ופטור. אומר לו חכמים, אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו,
 מכל מקום הרי הוא משלם תשלומי בשת ופגם על פי עצמו, לפי
 שתשלומי ממון הם ולא קנס, ונמצא שיש כאן כפירת ממון, וחייב.
 המשנה מביאה דוגמאות נוספות של כפירות ממון או קנס בשבועת
 הפקדון: טענו התובע 'ננבתי את שורי' וחייב אתה לשלם תשלומי
 קרן וכפל כדין גנב, והוא אומר לא ננבתי. אמר לו התובע, משביעך
 אני שלא גנבת, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר שגנב, חייב
 אשם.
 טענו התובע שגנב את שורו, וטבחו או מכרו, והוא חייב מלבד הקרן
 והכפל גם תשלומי ארבעה וחמשה, ואמר הנתבע, אמנם אני מודה
 שננבתי את שורך ואני חייב תשלומי קרן, אבל לא טבחתי ולא
 מכרתי אותו, ואני פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, אמר לו התובע
 משביעך אני שלא טבחתי ומכרתי, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן
 הודה שטבח או מכר, פטור מאשם, כיון שכפירתו היתה רק
 בתשלומי ארבעה וחמשה, שהם קנס.
 טענו התובע המית שורך את שורי, וחייב אתה לשלם לי דמיו, והוא
 הנתבע אומר, לא המית שורי את שורך ואני חייב לך כלום, אמר
 לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר
 שהמית, חייב קרבן, כיון שזהו חיוב ממון, שאם היה מודה בו היה
 חייב לשלם. אבל אם טענו התובע המית שורך את עבדו הכנעני,
 וחייב אתה לשלם לי קנס של שלשים שקלים הקצובים בתורה (שמות

בזה, כי אמנם מאן דמתחייב קרבן שבועה בקרקע בודאי סובר בריבי
 אילעוה, שקרקע אינה ממועטת בפרשה זו, ואינו יכול לסבור
 כחכמים הממעטים קרקעות בפרשה זו, ומכל מקום מאן דפטור אינו
 חייב לסבור דווקא כחכמים, אלא אומר לה, בהא – בנידון זה, של
 קרבן שבועה, אפילו רבי אילעוה מודה שאין חייבים בו על שבועת
 קרקע, כיון דרחמנא אומר לגבי חיוב חומש ואשם 'או מכל אשר
 ישבע עליו לשקר', ויש לדרוש שחיובים אלו נאמרו 'מכל' – על חלק
 מכל הדברים המנויים לעיל, ולא על 'הכל', ומיעטה בזה התורה אף
 קרקעות מקרבן שבועה, הגם שאינם ממועטים מחיוב 'והשיב'.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יוחנן, שקרקע ממועטת מחיוב קרבן
 שבועה: אומר רב פפא משמיה דרבא, מתניתין נמי דיקא – אף
 ממשנתנו (א) מדויק שאין חיוב קרבן שבועה על קרקע, דקתני,
 אמר לו התובע 'ננבתי את שורי' והוא אומר לא ננבתי, אמר לו
 התובע 'משביעך אני' ואמר הנתבע 'אמן', חייב. ואילו אופן
 שהתובע אומר 'ננבתי את עבדך' לא קתני במשנה, אף שבהמשך
 הביאה המשנה דוגמא של עבד, לגבי 'המית שורך את שורי, המית
 שורך את עבדך', ומאי טעמא שלגי גניבה לא נקטה המשנה אופן
 של גניבת עבד, לאו – האם אין זה משום דעבד איתקש לקרקעות,
 ואין מביאין קרבן על כפירת שבעוד קרקעות, ומוכח כדברי רבי
 יוחנן, שקרקעות ממועטות מחיוב קרבן שבועה.
 דוחה הגמרא: אומר רב פפי משמיה דרבא, אימא סיפא – אמור
 ובאר את הסיפא של משנתנו, בה נאמר כך, 'זה חבלל, כל המשלם
 על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור', ויש לברר,
 'זה חבלל' לאתויי מאי – מה באה המשנה לרבות בזה, לאו לאתויי
 האם אין כוונתה לרבות את האופן של 'ננבתי את עבדך' שאינו
 מפורש במשנה, ואף הוא כלול בכלל של 'המשלם על פי עצמו'
 שחייב.

והשיב, 'או מכל אשר ישבע עליו לשקר', חזר וריבה את כל
 ההכחות, וכיון שהפסוק ריבה, ומיעט, וריבה, ריבה חבל – כך
 הוא הלימוד בריבוי ומיעוט וריבוי, שהריבוי בא לרבות את הכל,
 ומאי ריבה – מה בא הפסוק שלפנינו לרבות, ריבה כל מילי – ריבה
 הפסוק כל דבר שגזול, ומאי מיעט בכך שפירט חמשה דברים
 מסוימים, מיעט שטרות, שאין גופן ממון, שהרי השימוש שבהם הוא
 רק להוכיח מהם שהיתה הלוואה, והגזול אינו בכלל החיוב של
 'והשיב את הגזילה'.
 ממשיכה הגמרא לבאר: ורבנן, החולקים על רבי אליעזר, דרשי
 בללי ופרטי, וכך הם דורשים את הפסוק, 'ובקש בעמיתו' והו כלל,
 הכולל כל דבר, 'בפקדון או בתשומת יד או בגזל', זהו פרט,
 שפירטה התורה שרק בדברים אלו יש חיוב השבה, 'או מכל אשר
 ישבע עליו', חזר הפסוק וכלל את כל הדברים, ואופן הדרשה הוא
 'כלל ופרט' וכלל הוא שאי אתה דן אלא בעין הפרט – אין לומדים
 מהכלל אלא דברים הדומים לפרט, מה 'הפרט' מפורש בפסוק
 שהוא דבר הממלטל, וגופו ממון, ונאמר בהם חיוב השבה, כך אף
 כל דבר הממלטל וגופו ממון יש על הגזל חיוב השבה, יצאו מכלל
 זה קרקעות, שאין ממלטל – שאי אפשר לטלטלם, וכן יצאו עבדים
 כנעניים, שהוקשו לקרקעות, וכן יצאו שטרות, שאף על פי שהן
 ממלטלין, אין גופן ממון, ועל שלשה דברים אלו אין חיוב השבה.
 מסיים רבי ירמיה את דבריו: ולפי זה יש לומר דמאן דמתחייב קרבן
 שבועה על קרקעות, סובר בריבי אילעוה, שבפרשת גזילה לא
 התמעטו קרקעות, וכשם שיש בהן חיוב 'והשיב' כך יש בהן גם חיוב
 קרבן שבועה, שהרי שני חיובים אלו נאמרו באותה פרשה, ומאי
 דפטור מקרבן שבועה סובר ברבנן, שמיעטו קרקעות מחיוב 'והשיב',
 והוא הדין שמיעטו מחיוב 'קרבן שבועה'.
 דוחה הגמרא: אומר רבי אבהו, לא – אין הכרח לומר שנחלקו

1 (ויקרא ה כב), ודרשו חכמים מהלשון 'וּבְחֶשֶׁךְ בָּהּ', פָּרַט לְאִדָּם הַמּוֹדָה
2 בחיוב ממוני לְאַחַד מִן הָאֲחִין הַשּׁוֹתָפִים, ואילו כשתבעו האח השני,
3 כפר הנתבע וטען שאינו חייב לו, אִם שְׁהוּדָה לְאַחַד מִן הַשּׁוֹתָפִין
4 שחייב לו ממון, ואילו לשותפו כפר, שבאופן זה אינו מחוייב בקרבן
5 שבועת הפקדון, כיון שכבר הודה על עצם החיוב. ומהמשך הכתוב
6 'וְנִשְׁפַּע עַל שֹׁקֵר' יש לדרוש, פָּרַט לְלוֹא בְשֹׁמֵר, וְלִלְוִי בְעֵדִים, שאף
7 אם כפרו בתביעת המלוה ונשבעו על כך, פטורים מקרבן, כיון שאין
8 כפירתם פטרתם, ומפורש בברייתא בדברי רבה, שהכופר בממון
9 שיש עליו שטר או עדים פטור מקרבן.
10 דחה רבה את הראיה: אָמַר לִיה רבה, אִי מְשֻׁם הָא, לֹא תִסְיַעַן –
11 אם מברייתא זו אתה מביא ראיה לדברי, אין זו הוכחה, לפי שאין
12 כוונת הברייתא לאדם שכופר בהלואה ויש עליו עדים שלוח, אלא
13 מדובר בְּאִדָּם הָאֲמֹר אֲבָן לְוִיתִי, וְלֹא וְאֶךְ לֹא לְוִיתִי בְעֵדִים, וכן
14 באומר אמנם לְוִיתִי, וְלֹא לְוִיתִי בְשֹׁמֵר, ואף שבאמת היו עדים או
15 שטר על ההלואה, מכל מקום כיון שהוא מודה בעצם תביעת הממון,
16 וכפירתו היא רק בדברים צדדיים, פטור מקרבן.
17 המשך רבה וביאר: מִמָּא – ומנין לי שזהו הפירוש בברייתא,
18 מְדַקְּתִנִי ברישא שמ' וּבְחֶשֶׁךְ בָּהּ' דרשו חכמים פָּרַט לְמּוֹדָה לְאַחַד מִן
19 הָאֲחִין אִם לְאַחַד מִן הַשּׁוֹתָפִין, שפטור מקרבן, ויש לברר, הֲאִי מוֹדָה
20 לְאַחַד מִן הָאֲחִין הִכִּי דְמִי – באיזה אופן היתה הודאתו, אִילִימָא
21 באופן דְּאִדָּרִי לִיה – שהודה הנתבע לאחד מן האחים רק בְּפִלְגָא
22 דִּידִיה – בחצי השייר לו, מדוע הוא פטור מקרבן, הֲאִי אִיבָא בְּפִירָה
23 דְּאִדָּרִי – והרי יש כאן כפירת ממון בחצי השייר לאח השני. אִלָּא לֹא
24 – ודאי מדובר באופן דְּאִמְרִי לִיה – שאמרו האחים התובעים לנתבע,
25 מְתַרְוִינָן יוֹפֵת – משנינו לזית, וְאָמַר לְהוֹ הנתבע, לֹא, מְחַד מִינֵיכִי
26 יוֹפִי – רק מאחד מכם לזית את כל הממון, שבאופן זה הוא פטור
27 מקרבן, משום דְּהוּא לִיה בְּפִירָה דְּכָרִים בְּעִלְמָא, כלומר, כפירה
28 שאין בה תועלת עבורו, שהרי אין היא פוטרתו מלשלם את הממון
29 שתבעהו. וּמְדַרְשָׁא – ומכך שהרישא עוסקת בבְּפִירָה דְּכָרִים, יש
30 ללמוד דְּסִיפָא נִמְי בְּפִירָה דְּכָרִים, ומה שנאמר בה 'פרט ללוה
31 בשטר וללוה בעדים' היינו שהנתבע לא כפר בעצם החיוב אלא

32 בטענה שההלואה היתה בפני עדים או בשטר, ואין מכאן הוכחה
33 לכופר בממון שיש עליו עדים שפטור מקרבן.
34 הגמרא מביאה כמה הוכחות מברייתות ומשניות לדיחית שיטתו של
35 רבה, (סִימָן לראיות אלו, חוֹבָה, בִּיתוּת, דְּבַעַל הַבֵּית, חוֹמָר,
36 נִזְרָא).
37 מקשה הגמרא על רבה: תָּא שְׂמַע, שנינו במשנתנו, אִינוּ חֵיִיב קרבן
38 עַל שְׁנִנְתָּה של שבועת הפקדון, והיינו אם בשעת שבועתו שכן
39 שממון חברו מצוי בידו וסבור היה ששבועתו אמת, לפי שאנוס הוא,
40 וּמָהוּ חֵיִיב עַל יְדוֹנָה, אֲשֶׁם בְּכַסְף שְׁקָלִים. ויש לבאר מהו 'זדון'
41 השבועה, מָא לֹא – האם אין הכוונה לזדון עָרִים – שיש עדים על
42 כך שהזיד בשבועתו, והיינו שנשבע לשקר לאחר שהתרו בו עדים,
43 ונמצא שגם הכופר בממון שיש עליו עדים חייב משום שבועת
44 הפקדון, וקשה על רבה הסובר שבאופן כזה הוא פטור מחיובי שבועת
45 הפקדון, כיון שאין בכפירתו תועלת לפוטרו מהשבט הפקדון. דחה
46 הגמרא: לֹא, המשנה אינה עוסקת במקרה שעדים התרו בו, אלא
47 בְּדוֹן עֲצָמוֹ – שהנתבע נשבע לשקר כשידע שממונו של התובע בידו
48 ושמחייב קרבן על שבועתו, אמנם באופן שיש עדים על הממון
49 הנתבע שמצוי בידו יתכן שפטור מקרבן, וכדברי רבה.
50 ממשיכה הגמרא ומקשה על רבה: תָּא שְׂמַע, שנינו במשנה (לעיל לב)
51 לגבי חיוב שבועת העדות, הִיוּ שְׁתֵּי בְּתֵי עֲדִים שִׁידעִים לו עדות
52 והשביעם התובע שיעידו עבורו, ותחילה בְּפִירָה כת העדים הִרְאִשׁוּנָה
53 ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, וְאַחֵר כֶּךָ בְּפִירָה גַם הכת הִשְׁנִיָּה
54 ונשבעו לשקר, שְׁתֵּיהֶן חֵיִיבוֹת בקרבן שבועת העדות, מִפְּנֵי שִׁיבּוּלָה
55 הַעֲדוֹת לְהַתְקַיֵּם בְּשִׁתִּיהֶן, כלומר, כל אחת משתי הכתות יכלה
56 להעיד בבית דין ולחייב את הנתבע, ונמצא שכל אחת מן הכתות
57 גרמה לתובע הפסד בכפירתה. וּבְשִׁלְמָא – מובן הדבר שכת העדים
58 הִשְׁנִיָּה תְּחִיבָה, דְּהָא בְּפִירָה לֹא כַת רִאשׁוֹנָה – שהרי כת העדים
59 הראשונה כבר כפרה לפני כן, ושוב לא נותרו להעיד עבורו אלא
60 עדים אלו, ונמצא שבכפירתם גרמו לו הפסד, אִלָּא כת העדים
61 הִרְאִשׁוּנָה אֲמַאי מִיִּתְיָבָא – מדוע היא חייבת בקרבן על כפירתה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... תוכן כוונתי בזה הנה בציורו הוא ובפרט בהיראת שמים שלו צריך ה' להיות זקנו מגודל, כי אף
אם תמצא לומר שמחזיק הוא בלבב שלם (וספק אצלי בזה) שהדין כדעת המתירים בזה ולא כדעת אדמו"ר
הצמח צדק, הרי בתור רב וספיריטועל לידער שצריך לשמש דוגמא מהו תואר איש ירא שמים ובמילא
לומדים ממנו גם בענין הני"ל, על ידי זה מביא אחרים למכשול לעבור ח"ו על חמשה לאוין דאורייתא,
וכמבואר בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה ז"ע, נדפסה בקונט' בקור שיקאגא.

וכיון שהוא כבר לאחר הנשואין שלו לאריכות ימים ושנים טובות, הנה גם שאלת השידוך אינה
מונעת זה, וההסברה היחידה שיש לי מפני מה אינו נוהג באופן כזה הוא רק מפני התנועה פון נאכגעבן דער
וועלט, וכטענת הנביא עוד בזמן בית ראשון שכמה מבני ישראל הכריזו נהי' ככל הגויים, ועל אחת כמה
וכמה שחזקה תנועה זו בדרך דעקבתא דמשיחא, ומה שהדגשתי בזה חניך ליובאוויטש הוא מטעם הפשוט
מפני שרק חניכי ליובאוויטש מילידי אמריקה מקפידים על זה וענינים כמו אלה...

בברכת הצלחה בעניניו הכלליים ועניניו הפרטיים

במקצת: וְאָמַר רַב עֲזָרָה אֶמְרוּלָּהּ, אֵף שְׁנֵינִי בְּמִשְׁנֵינִי
 שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת שְׁיִכְתּוֹת רַק בְּמִקּוֹם שֶׁהִיָּתָה תְּבִיעַת שְׁתֵּי כֶסֶף,
 מִכָּל מִקּוֹם אִם לֹא תִבְעוּ כֶסֶף, אֲלֵא מִעֲנֵנוּ שְׁתֵּי מַחְטָיִן מִמֶּשׁ, שֶׁהִפְקִיד
 בִּידוֹ, וְהוֹדָה לוֹ הַנִּתְבַּע בְּאַחַת מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין תְּבִיעָה שׁוּי
 שְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף, חַיִּיב שְׁבֻעָה. מִבָּאֵר שְׁמוּאֵל אֶת הַמִּקּוֹר לְדִינוֹ:
 לְפִיכָּךְ – לִשְׁם לִימוּד דִּין זֶה, יִצְאֻ 'בָּלִים' לְהִיאֵמַר בְּפִסּוֹק בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה,
 וְלֹא נִאֲמַר רַק 'כֶּסֶף, לְמַעַן שֶׁהֵן – לְלַמֵּד שִׁישׁ בְּכָלִים חַיִּיב שְׁבֻעָה
 כְּמוֹת שֶׁהֵם, וְאִפְּלוּ אִם אֵינֶם שׁוּיִם פְּרוּטָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין הַשִּׁיחַ גַּם לְדִין שְׁכָלִים אֵינֶם צְרִיכִים שׁוּי פְּרוּטָה,
 וְגַם לְנִידוֹן שֶׁל טַעֲנוּ חִיטִּים וְשְׁעוּרִים וְהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶם: אֶמְרוּ רַב
 פֶּפְאָה, מִעֲנֵנוּ הַתּוֹבֵעַ בָּלִים וּמִמּוֹן בְּשׁוּי פְּרוּטָה, וְהוֹדָה הַנִּתְבַּע בְּכָלִים
 וְכִפֵּר בְּפְרוּטָה, פְּטוּר הַנִּתְבַּע מִשְׁבֻּעָה. אֵךְ אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה
 וְכִפֵּר בְּכָלִים, חַיִּיב שְׁבֻעָה.
 מִפְּרִשְׁתִּי הַגְּמָרָא: מִיִּמְרָא זֶה שֶׁאֲמַר רַב פֶּפְאָה, חֲדָא – דִּין אֶחָד נִאֲמַר
 בְּרַב, וְחֲדָא – דִּין אֶחָד הוּא בְּשְׁמוּאֵל. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא, חֲדָא – הַדִּין
 הָרִאשׁוֹן, שֶׁאִם הוֹדָה בְּכָלִים וְכִפֵּר בְּפְרוּטָה פְּטוּר, הוּא בְּדַעַת רַב,
 דְּאֶמְרוּ לְעִיל (ט) בְּפִירְתָּ מִעֲנָה – כְּפִירַת הַנִּתְבַּע בְּטַעֲנוֹתָ שֶׁל הַתּוֹבֵעַ
 צְרִיכָה לְהִיטֵל לְפָחוֹת בְּשׁוּי שְׁתֵּי כֶסֶף, וְלִכֵּן אִם הוֹדָה בְּכָלִים וְכִפֵּר
 בְּפְרוּטָה פְּטוּר מִשְׁבֻּעָה, שֶׁהִרִי אֵל כִּפּוּר בְּשְׁתֵּי כֶסֶף. וְחֲדָא בְּשְׁמוּאֵל –
 וְהַדִּין הַשֵּׁנִי, שֶׁאִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה וְכִפֵּר בְּכָלִים חַיִּיב, הוּא כְּשְׁמוּאֵל,
 דְּאֶמְרוּ, מִעֲנֵנוּ חֲטָיִן וְשְׁעוּרִין וְהוֹדָה לוֹ הַנִּתְבַּע בְּאַחַת מֵהֶן, חַיִּיב
 שְׁבֻעָה, וְלִפִּיכָּךְ כְּשֶׁתִּבְעוּ בְּכָלִים וְפְרוּטָה וְהוֹדָה בְּפְרוּטָה וְכִפֵּר בְּכָלִים
 אֵף שֶׁהוֹדָאָה אֵינָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה, חַיִּיב שְׁבֻעָה.
 שְׁנֵינִי בְּמִשְׁנָה: אֲמַר הַתּוֹבֵעַ לְנִתְבַּע מִנֶּה לִּי בִּידָךְ, וְהִלֵּךְ הִשִּׁיב אֵין לְךָ
 בִּידִי כְּלוּם, פְּטוּר, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא חַיִּיבָה הַתּוֹרָה שְׁבֻעָה בְּכּוֹפֵר הַכֹּל:
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין בְּעֵינֵי זֶה: אֶמְרוּ רַב נַחֲמָן, וּמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ – אֶת
 הַכּוֹפֵר בְּכָל שְׁבֻעַת חֵיפֶת שְׁחִיבּוֹהוּ חֲכָמִים. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי
 מִעֲצָמָא שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים שְׁבֻעָה זֶה, מִשּׁוּם שִׁישׁ חֻקָּה שֶׁאֵין אִדָּם תּוֹכֵעַ
 אֶת חֲבִירוֹ אֶלָּא אִם בֶּן יֵשׁ לוֹ עֲלֵיו תְּבִיעָה אֲמִיתִית, וְכִיּוֹן שֶׁחֻקָּה זֶה
 מְסִיעֵת לְדַבְּרֵי הַתּוֹבֵעַ צָרִיךְ הַנִּתְבַּע לְהִשְׁבַּע לְהַכְחִישׁוֹ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדִרְבָּהּ, הִרִי יֵשׁ סִבְרָא לְהִפְךָ, הַמוּכִיחָה שֶׁהַנִּתְבַּע
 אוֹמֵר אֲמֵת, שֶׁהִרִי חֻקָּה אֵין אִדָּם מִעֲזִי פְּנִי בְּפִנֵּי כָּעַל חוֹבוֹ, וְכִיּוֹן
 שֶׁכֹּפֵר בְּתִבְעָתוֹ, מוֹכֵחַ שְׁבִאֲמַת אֵינוֹ חַיִּיב לוֹ, וְכִיּוֹן שִׁישׁ חֻקָּה
 הַמְּסִיעֵת לְטַעֲנוֹתוֹ, מְדוּעָה הוּא צָרִיךְ לְהִשְׁבַּע. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵין זֶה
 חֻקָּה טוֹבָה כָּל כֵּךְ, כִּי יִתְכַּן שְׁבִאֲמַת הוּא חַיִּיב לוֹ, וְמֵה שֶׁכֹּפֵר בְּפִנּוּי,

אֲשֶׁתְּמוּזִי הוּא דְּקָא מִשְׁתַּמֵּיט לִיָּה – כּוֹונַת הַלּוּהָ הִיא לְהַשְׁתַּמֵּט
 בִּינְתִיִּים מִתְּבִיעַת הַמְּלוּהָ מִחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ מַעוֹת, כֶּכֶר – וְסוֹבֵר הוּא
 בְּדַעַתוֹ, אֲשֶׁתְּמוּט מִהַמְּלוּהָ עַל יְדֵי שֶׁאֲכַפּוֹר בְּחוּב עַד דְּתָהָה לִי
 וּפְרַעְנָא לִיָּה – עַד שִׁיהִי לִי מַעוֹת וְאִפְרַע לוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין כּוֹונַתוֹ לְגוֹזֵל
 מִהַמְּלוּהָ אֶת מַעוֹת הַחוּב אֲלֵא רַק לְהַמְנַע בִּינְתִיִּים מִלְּפֹרַעוֹ, וְאֵין זֶה
 הַעוֹזָה כָּל כֵּךְ לְהַשְׁתַּמֵּט מִפְּרַעוֹן כְּשֶׁכּוֹונַתוֹ לְפֹרַעוֹ לְאַחַר זִמָּן, לְפִיכָּךְ
 אֵין הַחֻקָּה שֶׁל 'אֵין אָדָם מַעֲזִי' מְסִיעֵת לְטַעֲנוֹתוֹ, וּמִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ כְּדִי
 שִׁיּוּדָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה לְסִבְרָא זֶה: תִּדְעַ שֶׁכֵּךְ הוּא הַדְּבַר, שֶׁאֵנוּ תּוֹלִים
 שְׁכּוֹונַתוֹ רַק לְהַשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ עַד שֶׁתִּשְׁגִּי יְדוֹ לְפֹרַעוֹ, דְּאֶמְרוּ רַב אִידִי
 בֵּר אֲכִין אֶמְרוּ רַב חֲסִדָּא, הַכּוֹפֵר בְּמִלּוּהָ – אָדָם שֶׁתִּבְעוּהוּ שֶׁהוּא
 חַיִּיב מִמּוֹן מִחֲמַת הַלּוּהָ, וְכִפֵּר וְאֲמַר שֶׁמַּעוֹלָם לֹא לוֹהָ, אוֹ שֶׁאֲמַר
 שְׁלוּהָ וּפְרַעוֹ, וּבִאֵנוּ עֵדִים וְהַעֲדִינוּ שֶׁהוּא חַיִּיב, כְּשֶׁשֶׁר לְעִדּוֹת, וְאֵינוּ חֲשׂוֹד
 בְּעֵינֵינוּ לְגוֹזֵל מִמּוֹן, אֲלֵא אֲנִי אוֹמְרִים שְׁכּוֹונַתוֹ רַק לְהַשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ עַד
 שֶׁתִּשְׁגִּי יְדוֹ לְפֹרַעוֹ. אֲבָל הַכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן – שֶׁתִּבְעוּהוּ שִׁישִׁיב אֶת
 הַפִּקְדוֹן, וְטַעֲנוּ שֶׁמַּעוֹלָם לֹא הִפְקִידוֹ אֲצִלּוֹ, אוֹ שֶׁהַחֲזִיר אֶת הַפִּקְדוֹן,
 וְהַעֲדִינוּ עֵדִים שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁכֹּפֵר הִיָּה הַפִּקְדוֹן אֲצִלּוֹ, פְּסוּל לְעִדּוֹת, כִּיּוֹן
 שֶׁהַפִּקְדוֹן הִיָּה בִּידוֹ וְהוּא יְכוֹל לְהַשִּׁיבוֹ, וּבּוֹדָאֵי הַטַּעֲנוּ שֶׁכֹּפֵר הוּא כִּיּוֹן
 שֶׁרָצָה לְגוֹזֵלוֹ, וְלֹא שִׁיכְתּוֹ כִּאֵן הַשְׁתַּמּוּת, שֶׁהִרִי אֵינוֹ צָרִיךְ לְתַתּוֹ לוֹ
 מִמּוֹן אַחֵר אֲלֵא אֶת הַמִּמּוֹן עֲצֻמוֹ שֶׁהִפְקִידוֹ בִּידוֹ, וְדִינוֹ כְּכָל גּוֹזֵל
 שֶׁפְּסוּל לְעִדּוֹת.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דִּין 'שְׁבֻעַת חֵיפֶת' בְּנוֹסַח אַחֵר: רַב חֲבִיבָא מִתְּנִי
 אֶסְיָפָא – שְׁנָה אֶת דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן עַל הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, שֶׁם שְׁנֵינִי
 כֵּךְ, אֲמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ מִנֶּה לִּי בִּידָךְ, וְאֶמְרוּ לוֹ הַנִּתְבַּע הֵן – אֲכִן אֲנִי חַיִּיב
 לְךָ מִנֶּה, לְמַחֲרָא אֶמְרוּ לוֹ הַתּוֹבֵעַ תְּנֵהוּ לִי, וְהַשִּׁיב הַנִּתְבַּע תְּתִיּוֹ לְךָ,
 פְּטוּר מִשְׁבֻּעָה, לְפִי שֶׁלֹּא חַיִּיבָה הַתּוֹרָה שְׁבֻעָה בְּכּוֹפֵר הַכֹּל. וְעַל דִּין
 זֶה אֶמְרוּ רַב נַחֲמָן, וּמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ – אֶת הַנִּתְבַּע שְׁבֻעַת חֵיפֶת
 שֶׁאֲכִן נָתַן אֶת אוֹתוֹ מִנֶּה שֶׁהוֹדָה בּוֹ בְּתַחֲלִילָה.
 הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת הַחִילּוּק בֵּין שְׁתֵּי הַלְּשׁוֹנוֹת: מֵאֵן דְּמִתְנִי אֲרִישָׁא
 – מִי שְׁנָה אֶת דִּינוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן עַל הַרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, לְגַבִּי אָדָם
 שֶׁמִּתְחִילָה כֹּפֵר בְּכָל, וְאֵף שֶׁאֵין שׁוּם רֵאשִׁיָּה שֶׁאֲכִן הִיָּתָה הַלּוּהָ, וּמִכָּל
 מִקּוֹם חִיבּוּהוּ חֲכָמִים שְׁבֻעָה, כָּל שֶׁכֵּן שִׁיטְבוֹר שְׁדִינוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן
 נִאֲמַר גַּם אֶסְיָפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, כְּשֶׁהוֹדָה בְּתַחֲלִילָה שֶׁחַיִּיב וְאַחֵר כֵּךְ טַעֲנוּ
 שֶׁכֹּפֵר שִׁילָם, שֶׁהִרִי אַחֲרֵי שֶׁהוֹדָה שֶׁהוּא חַיִּיב מִמּוֹן וּמוֹכַח שֶׁהִיָּתָה
 הַלּוּהָ, מִסְּתַבֵּר יוֹתֵר לְחִיבּוֹ שְׁבֻעָה כְּשֶׁהוּא טוֹעֵן שֶׁפְּרַעוֹ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

כְּבַקְשָׁתוֹ הֵנָּה כְּשֶׁאֲהִי עַל הַצִּיּוֹן הִקֵּי שֶׁל כִּי"ק מוֹי"ח אֲדַמּוּ"ר זְצוּקִלְהִי"ה נִגְבִּי"מ זִי"ע (וְכִידוּעַ
 וּמְפּוֹרְסִים עֵינִי הַהִלִּיכָה עַל קְבָרֵי צְדִיקִים וּמוֹבָא גַם בְּשׁוּי"ע כְּכִי"מ. וְשָׁקִיל וְטִרִי בִּזָּה בִּאֲרִיכוֹת בְּשׁוּי"ת מִנְחַת
 אֲלַעֲזֵר חֶלֶק א' ס"י ס"ח) אֲזַכִּיר אֶת כָּל אֵלוֹ שְׁכּוֹתָב בְּמִכְתָּבוֹ, כְּבַקְשָׁתוֹ, וְהַשִּׁי"ת יִזְכֶּה אֶת כָּל אֶחָד מֵאֲתָנוּ
 לְבִשֵּׁר אִישׁ לְרַעְהוּ אֵךְ טוֹב וְגִדּוֹל זְכוּת הַהִשְׁתַּדְּלוֹת בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַסְּבִיבָה לְקָרֵב אֶת לִבָּם לְאַבִּינוֹ שְׁבַשְׁמִים
 לְהַמְשִׁיךְ לְהָאָדָם וּלְבִי"ב אֶת כָּל הַמִּצְטָרֵךְ לָהֶם.

בְּכַבּוֹד וּבִרְכָּה לְבִרְיָאוֹת הַנִּכּוֹנָה וּלְהַצְלָחָה.

המשנה מביאה דוגמאות להודאה שאינה ממין הטענה, המוזכרת בתחילת המשנה: התובע את חברו לִימָרָא – משקל שהיה נהוג בזמננו וְהָבָה יֵשׁ לִי בִידְךָ, והנתבע השיב אֵין לִךְ בִידְךָ אֱלָא לִימָרָא כִּסְפָא, פְּטוּר משבועה, מפני שאין ההודאה ממין הטענה. אך אם אמר התובע הִינֵר וְהָבָה (ששווי עשרים וחמישה דינרי כסף) יֵשׁ לִי בִידְךָ, והנתבע השיב אֵין לִךְ בִידְךָ אֱלָא הִינֵר כִּסְפָא ולא של זהב, וכן אם מודה בְּמִרְסִית – מעה קטנה, וכן (פונדיות) [בפונדיון] וכן בְּפִירוּתָה, חֵיב שבועה, מפני שְׁחָבַל מִין מִטְבַּע אַחֶר, והרי זו הודאה ממין הטענה.

האומר לחבירו, בֹּרַת תְּבוּאָה יֵשׁ לִי בִידְךָ, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בִידְךָ אֱלָא לֶתֶד – (חצי כור) קִמְנִית, פְּטוּר משבועה, מפני שאין הקיטנית ממין התבואה, ואין כאן הודאה ממין הטענה. אבל אם תבעו בֹּרַת פִּירוּת יֵשׁ לִי בִידְךָ, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בִידְךָ אֱלָא לֶתֶד קִמְנִית, הרי זה חֵיב שבועה כדון מודה במקצת, לפי שְׁחָקְמִנִית בְּכָלִל פִּירוּת, ותביעת פירות כוללת בתוכה גם את הקטנית, וזו הודאה ממין הטענה.

המשנה מביאה מחלוקת בעיקר דין זה: מַעְנֵנו חֲמִין, וחבירו הוֹדָה לוֹ בְּשִׁעוּרֵין, פְּטוּר, לפי שאין ההודאה ממין הטענה, וכמו שהתבאר ברישא. וְרַבֵּן גְּמִלְיָאֵל מְחַיֵּב שבועה, שלדעתו המודה במקצת חייב שבועה אף כשאין ההודאה ממין הטענה.

המשנה מביאה גידון נוסף בדין זה של הודאה ממין הטענה: הַטּוֹעֵן לְחִבְרֹו בְּכִידִי שָׁמֹן, כגון שאמר לו עשרה כדי שמן יֵשׁ לִי בִידְךָ, וחבירו הוֹדָה לוֹ רַק בְּכִנְקָנִים, כלומר שאינו חייב לו אלא כדים רקים, אֲדָמוֹן אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהוֹדָה לוֹ מִקְצַת מִמֵּין הַטּוֹעֵנָה, יִשְׁבַּע, שהרי בכלל תביעתו היו גם הכדים עצמם וגם השמן, וכיון שהלה הודה בכדים הרי זו הודאה ממין הטענה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַהוֹדָא מִמֵּין הַטּוֹעֵנָה, ולפיכך פטור משבועה. אֲמַר רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל, רּוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹן – נראים לי דברי אדמון שמחייב שבועה.

המשנה מבארת שיש דברים מסוימים שאין נשבעים עליהם כלל: מַעְנֵנו הַתּוֹבַע לְנֹתֵב בָּלִים וְקִרְקָעוֹת, וְהוֹדָה הַנֹּתֵב בְּבָלִים, וְכִפָּר בְּקִרְקָעוֹת, או שהודה בְּקִרְקָעוֹת וְכִפָּר בְּבָלִים, אף על פי שהודה במקצת הטענה פְּטוּר משבועה, וכן אם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַקִּרְקָעוֹת פְּטוּר משבועה, אף שהודה במקצת מהקרקעות, כיון שהכפירה או ההודאה היו בקרקע, וקרקעות התמעטו משבועה, אין הודאה בהם מחייבת שבועה, ואין נשבעים עליהם אם כפר בהם. אבל אם הודה בְּמִקְצַת הַבָּלִים וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, חֵיב שבועה על מקצת הכלים וגם על הקרקעות, משום שְׁהִנְכָּסִים שְׁאֵין לָהֶן אַחֲרִיּוֹת – (מטלטלים) זֻזְקָתָן – (גוררים אחריהם) אֶת הַנְּכָסִים שֵׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת – (קרקעות) לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶן, כלומר, אף שאין מתחייבים שבועה על קרקעות, מכל מקום אם התחייב אדם שבועה על מטלטלים, יכול התובע לגלגל עליו שבועה אף על קרקעות שהוא תובע ממנו.

המשנה מבארת שיש בני אדם מסוימים שאין תביעתם מחייבת שבועה: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל מַעְנֵת – (תביעת) חֲרָשׁ – שאינו שומע ואינו מדבר, שוֹמֵה, וְקָמֹן. ואֵין מִשְׁבָּעִין אֶת הַקָּמֹן. אֲבָל נִשְׁבָּעִין לְקָמֹן שֶׁבֶּא בִטְעֵנָה אֲבִיו, וכן נשבעים לְהַקְדֵּשׁ.

נמרא

הגמרא מבארת באיזה נוסח משביעים הדיינים את המחויב שבועה. מבררת הגמרא: חֵיב מִשְׁבָּעִין לִיה – כיצד משביעים הדיינים את האדם שהתחייב שבועה. אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, מִשְׁבָּעִין אוֹתוֹ

בְּשִׁבּוּעָה הַאֲמוּרָה בְּתוֹרָה – כמו השבועה שהוזכרה בתורה, שהשיב אברהם אבינו את אליעזר, דְּכָתִיב (בראשית כד א) 'וְאִשְׁכְּרֶךָ בַּח' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִכִּי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ'.

הגמרא הבינה שכוונתו של רב ששבועת הדיינים היא בהזכרת השם המיוחד, כפי שהשיב אברהם את אליעזר. מבררת הגמרא: אֲמַר לִיה רְבִינָא לְרַב אֲשִׁי, כְּמָאֵן – כדעת מי אמר רב דין זה, האם כְּרַבִּי חֲנִינָא בַר אִידִי, דְּאֲמַר (לעיל לה) לגבי חיוב חומש ואשם המוטל על הנשבע לשקר שאינו יודע עדות לחבירו, דְּבָעִינָן שֵׁם הַמְּיוּחָד – שיש צורך שישבע בשם המיוחד, ובלא זה אינו מתחייב חומש ואשם. וכן כאן יש צורך בהזכרת השם המיוחד.

דוחה הגמרא: אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי, אֲפִילוּ תִימָא רַבָּנָן, דְּאֲמַרִּי בְּכִינוּי – אם תרצה תוכל לומר שרב סובר אף כדעת חכמים האומרים שכדי להתחייב חומש ואשם די להשבע בכינוי השם, ולא דווקא בשם המיוחד, והוא הדין כאן שהדיינים משביעים את הנתבע בכינוי בלבד, וְנִפְקָא מִיָּנָה – ויש דין אחר הנלמד משבועת אליעזר לאברהם, דְּצִירָךְ לְאֶתְפּוּשִׁי חֲפָצָא בִידֵיה – שצריך להחזיק בידו חפץ של קודש בשעה שנשבע, כגון ספר תורה או תפילין, לצורך חומרת תוקף השבועה, כפי שאברהם אבינו נתן לאליעזר עבדו להחזיק בברית מילה שלו בשעה שנשבע. וזו היתה כוונת רב שאמר שמשביעים אותו 'בשבועה האמורה בתורה', ופירוש זה בדברי רב, שיש להשביעו כשהוא מחזיק חפץ של קדושה, הוא בְּרַבְכָּא, דְּאֲמַר רַבָּא, הָאִי דִּינָא דְּאִשְׁבָּע – אותו דין שהשיב את החייב להישבע בַּח' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, ולא התפסו חפץ של קודש, נִעְשָׂה כְּמִי שְׁמַעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה, ואף שאינה משנה מפורשת אלא דברי רב, גם זה נחשב לטועה בדבר משנה, כיון שזו הלכה ברורה, וְחוֹזֵר הָדִין, וצריך להשביעו שוב בנקיטת חפץ.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: וְאֲמַר רַב פִּפְא, הָאִי דִּינָא דְּאִשְׁבָּע בְּתַפְלִין – דין שהשיב את החייב שבועה כשהוא אוחז תפילין, ולא ספר תורה, נִעְשָׂה כְּמִי שְׁמַעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה, וְחוֹזֵר הָדִין, וצריך לחזור ולהשביעו כשהוא אוחז בספר תורה.

הגמרא פוסקת את ההלכה בנידונים אלו: וְהִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיה דְּרַבָּא – ההלכה היא כדברי רבא, שאם לא אחז בידו חפץ של קודש בשעה שנשבע צריך לחזור ולהשבע, וְלִית הִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיה דְּרַב פִּפְא – אך אין הלכה כדברי רב פפא שאמר שאם אחז בידו רק תפילין ולא ספר תורה חזר ונשבע. מבארת הגמרא: הִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיה דְּרַבָּא, דְּהָא לֹא נָקִיט חֲפָצָא בִידֵיה – שהרי לא אחז הנשבע בשום חפץ של קודש, וכיון שאמר רב שיש לתפוס חפץ של קדושה, הרי זו טעות בדבר משנה. וְלִית הִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיה דְּרַב פִּפְא, ששבועה בתפילין נחשבת כטעות בדבר משנה, דְּהָא נָקִיט חֲפָצָא בִידֵיה – שהרי סוף סוף אחז בידו חפץ של קדושה, והיינו תפילין, ואין צורך דווקא בספר תורה. הגמרא מביאה חילוקי דינים בין שבועת תלמיד חכם לשבועת שאר בני אדם: שְׁבִיבָה מְעוּמָד – הנשבע צריך לעמוד בשעה שנשבע. אך תְּלִמִיד חָכָם נִשְׁבַּע כשהוא מְיוֹשָׁב, שְׁבִיבָה בְּכִסֵּי תוֹרָה – לכתחילה צריך הנשבע לאחוז ספר תורה בשעה שנשבע, אך תְּלִמִיד חָכָם יָכוֹל לְבַתְּחִלָּה להשבע כשהוא אוחז בתפילין.

הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת את הנוסח שאומרים הדיינים לבעל דין בכדי לאיים עליו: תְּנֵנוּ רַבָּנָן, שְׁבִיבָה דְּרִידִינִי, אָף הִיא בְּלִשְׁוֹנָה נֶאֱמָרָה – נאמרת בכל לשון שהנשבע מבין, ולא דווקא בלשון הקודש. וכן אוֹמְרִים לוֹ, הֵנוּ יוֹדְעִי

41 שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, והנתבע משיב אִין לְךָ בְּיָדִי אֶלֶּא
42 פְּרוּטָה, חַיִּיב שְׁבוּעָה, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר אם תאמר
43 שמשנתני עוסקת ב'שְׁוָה' – בתביעה והודאה בשווי המטבעות,
44 וכדעת רב, שבאופן כזה ההודאה היא ממין הטענה, מִשּׁוּם חֲבִי
45 ו-משום כך חַיִּיב הנתבע שבוועה, שהרי זו הודאה ממין הטענה. אֶלֶּא
46 אִי אֲמַרְתָּ בְּדִקְא' – אולם אם תאמר שמשנתני עוסקת בתביעה
47 והודאה דווקא במיני המטבעות שהזכר, וכדברי שמואל, אם כן
48 קשה אֲמַאי ו-מדוע חַיִּיב הנתבע שבוועה, הרי מִה שֶׁמֶעֱנֵנִי לֹא הוֹדָה
49 לו, וּמִה שֶׁהוֹדָה לו לֹא מִעֲנֵנִי, שתביעתו היתה בכסף ונחושת,
50 והודאתו היתה רק בנחושת.
51 מתרצת הגמרא: מִיָּדִי הוּא מִעֲמָא אֶלֶּא לְשִׁמּוּאֵל – הרי כל הקושיא
52 היא על שיטת שמואל, ואם כן אין זו קושיא כלל, דהָאֲמַר רַב נַחֲמָן,
53 אֲמַר שִׁמּוּאֵל, אִם מִעֲנֵנִי הַתּוֹבֵעַ חֲפִינִי וְשִׁעוּרִין, וְהוֹדָה לו הַנִּתְבַּע
54 בְּאֶחָד מֵהֶן, חַיִּיב שְׁבוּעָה, ואף כאן, כיון שתבעו בכסף ונחושת והודוה
55 לו בנחושת, חַיִּיב שְׁבוּעָה.
56 הגמרא מביאה סיוע לפירוש זה: חֲבִי נָמִי מְסַתְבָּרָא – כך גם מסתבר
57 לומר שהמשנה עוסקת באופן שתבעו ב'דווקא', והיינו שתבעו כסף
58 ממש והלה הודה בנחושת, מְדַקְדָּנִי סִיפָא – מכך ששנינו בסיפא של
59 המשנה, שאם תבע את חבירו לִיטְרָא וְחֲבִי יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, והשיב
60 הנתבע אִין לְךָ בְּיָדִי אֶלֶּא לִיטְרָא כֶּסֶף, פְּטוּר מִשְׁבוּעָה. אִי אֲמַרְתָּ
61 בְּשִׁלְמָא בְּדִקְא' קְתָנִי, שתבעו ליטרא זהב ממש, והנתבע הודה
62 בליטרא כסף ממש, מִשּׁוּם חֲבִי פְּטוּר מִשְׁבוּעָה, שאין ההודאה ממין
63 הטענה. אֶלֶּא אִי אֲמַרְתָּ 'שְׁוָה', שתבעו שווי ליטרא זהב והודה
64 הנתבע בשווי ליטרא כסף, וכדעת רב, קשה, אֲמַאי פְּטוּר הַנִּתְבַּע
65 מִשְׁבוּעָה, הרי לִיטְרָא של זהב או של כסף מִיִּבְרָא הוּי – סכום גדול
66 הוא, ובודאי יש בתביעה יותר משתי כסף, וכיון שההודאה ממין
67 הטענה מדוע פטור הנתבע מִשְׁבוּעָה.
68 מכח ראייה זו מקשה הגמרא על רב: אֶלֶּא, מְדַסִּיפָא עוֹסֶקֶת בְּדִקְא',
69 והיינו זהב וכסף ממש, מסתבר דִּרְיִישָׁא נָמִי דִּיקְא, שתבעו כסף ממש
70 והודה הנתבע בנחושת, לִימָא תִּיהוּי תִּיִּבְתָּא דְרַב – האם נאמר
71 שתהיה מכאן פירכא על שיטת רב שסובר שהרישא מדברת בתביעה
72 של 'שוה'.
73 דוחה הגמרא: אֲמַר לְךָ רַב, בּוֹלָה מִתְּנִיתִין שְׁוָה – לעולם כל המשנה
74 עוסקת בתביעת והודאת 'שוה', והיינו בשווי המטבעות ולא
75 במטבעות עצמם, וְתַבִּיעָה של לִיטְרָא וְחֲבִי שְׂאִנִי – שונה, שכיון
76 שהזכיר את משקל הזהב, ולא שם מטבע, בהכרח כוונתו לזהב ממש
77 ולא למטבע, מזה שאין כן במטבעות שרגילים לסחור עמם על פי
78 שוויים, מסתבר שכוונתו לשווי ולא למתכת עצמה, ושוב אין הוכחה
79 שהמשנה מדברת בתביעת 'דווקא'.

1 אֶף כֹּל דְּבַר שִׁמְתִּיבִים עָלָיו שְׁבוּעָה הוּא דוּקָא בְּשָׁנִים, ובכלל זה
2 גם כסף, ואם כן תיבת 'כֶּסֶף' דְּכָתִיב רַחֲמֵנָא לָמָּה לִי – מדוע כתבה
3 התורה את תיבת 'כסף', ומשום כך יש לדרוש שֶׁאִם אִינוּ עֲנִין לְמִעֲנָה
4 – כיון שאין צורך בתיבה זו לענין התביעה, תִּגְהִי עֲנִין לְכַפִּירָה – יש
5 לדורשו לענין הכפירה, שהיא צריכה להיות דווקא בשווי שתי כסף,
6 ולא פחות.
7 הגמרא מבארת כיצד ידחה שמואל את דברי רב: וְשִׁמּוּאֵל אֲמַר לְךָ,
8 אִי כָתִיב רַחֲמֵנָא רַק 'כֶּלִּים' וְלֹא כָתִיב 'כֶּסֶף', הוּא אֲמַינָא – הייתי
9 אומר, שיש לדרוש רק דרשה אחת, מִה כֶּלִּים משמעותם שָׁנִים, אֶף
10 כֹּל דְּבַר כִּבְדִּי שִׁיתְחַיִּיב עָלָיו שְׁבוּעָה צָרִיךְ שִׁיתְבַּעֲנוּ שָׁנִים, אֲכַל דְּכָר
11 חֲשׁוֹב לֹא פְּעִינֵן – לא היינו דורשים שצריך שיתבענו דבר חשוב,
12 אלא היינו מדמים כסף לכלים שדי בשני מחטים, וממילא לא היה
13 צורך בתביעת שתי מעות, ואף אם היה תובעו שתי פרוטות, והלה
14 היה מודה במקצת, היה מתחייב שבוועה, קָא מִשְׁמַע לָן הַפְסוֹק
15 בתיבת 'כסף', ללמד שבכל דבר חוץ מכלים צריך שתחילת התביעה
16 תהיה בשיעור חשוב של שתי מעות כסף, ואין הפסוק מיותר ללמד
17 שהכפירה צריכה להיות בשתי כסף.
18 הגמרא מקשה על שמואל ממשנתניו: תִּנָּן בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, האומר לחבירו
19 שְׁתֵּי כֶּסֶף יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, והשיב הנתבע אִין לְךָ בְּיָדִי אֶלֶּא פְּרוּטָה,
20 פְּטוּר מִשְׁבוּעָה. והבינה הגמרא שמדובר באופן שתבעו ממון בשווי
21 שתי מעות כסף, והנתבע הודה בשוה פרוטה, שבזה הדין שפטור
22 מִשְׁבוּעָה. ולכאורה קשה, כיון שתבעו ממון בשווי שתי כסף
23 וההודאה היא גם כן ממין הטענה, אם כן מִיִּבְרָא – מה הטעם
24 שהנתבע פטור מִשְׁבוּעָה, לֹא – האם אין הטעם מִשּׁוּם דְּחִקְתָּה לָהּ
25 מִעֲנָה – שטענת התביעה חסרה משתי כסף ופרוטה כדי שיוכל לכפור
26 בשתי כסף, וְתִיִּבְתָּא דִּשְׁמּוּאֵל – וקשה על שמואל הסובר שאף
27 בכפירה הפחותה משתי כסף יש חיוב שבוועה, אם התביעה היתה
28 שתי כסף.
29 דוחה הגמרא: אֲמַר לְךָ ו-ישיב לך שִׁמּוּאֵל, מִי סָכְרָת 'שְׁוָה' קְתָנִי –
30 וכי סובר אתה שהמשנה מדברת באופן שהתביעה וההודאה היו
31 בשווי ממון, וטעם הפטור הוא כיון שלא היתה כפירה של שתי כסף,
32 אין הדבר כן, אלא בְּדִקְא' קְתָנִי – המשנה מדברת באופן שהתביעה
33 וההודאה הם 'דווקא' במינים שהזכר, דהיינו שתבעו כסף במשקל
34 שתי מעות והלה הודה בנחושת בשווי פרוטה, שבאופן כזה נמצא
35 שִׁמָּה שֶׁמֶעֱנֵנִי הַתּוֹבֵעַ, דהיינו מתכת של כסף, לֹא הוֹדָה לו הַנִּתְבַּע,
36 שהרי הודה לו במתכת של נחושת, וּמִה שֶׁהוֹדָה לו הַנִּתְבַּע, והיינו
37 בנחושת, לֹא מִעֲנֵנִי הַתּוֹבֵעַ, וכיון שהודאתו אינה ממין הטענה, פטור
38 מִשְׁבוּעָה, ולא משום שיש צורך בכפירת שתי כסף.
39 מקשה הגמרא: אִי חֲבִי – אם אכן מדובר במשנה בתביעה והודאה
40 של כסף ממש, אִימָא סִיפָא – אמור ובאר את הסיפא של המשנה,

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מנחם אב, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... מה ששואל אודות לימוד היום-יומי של שיעור חומש עם פירש"י הנה מובן הכוונה שבזה הוא

דבר יום ביומו, ומובן ג"כ שבאונס הרי יש להשלים בלילה שאחרי היום או גם במשך השבוע...

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ד מותר לתן פלי מבעוד יום תחת השלחן שעליו דולק נר ובשבת אחר האכילה יסיר את השלחן והפלי עומד
מעצמו תחת הנר ואין בזה מה שגורם בשבת לבטל פלי מהיכנו ע"י הסרת השלחן פיון שאינו מבטל בידים
בשבת ועוד שהרי אין נזהרים מלהשים פלי על השלחן תחת הנר אע"פ שנפל בו שמן כי אין מתכוין לכך וכאן
ג"כ אינו מתכוין בהסרת השלחן בשבת אלא להצלת השלחן ונתינת הפלי תחתיו היתה בהיתר מבעוד יום:

חלק ב סימן רסה, דין כלים הנתנים תחת הנר טע"ף ד

הלכתא רבתא

מבעוד יום - וצריך לכל ג' התנאים על מנת להתיר שלא יתכוין לביטול הכלי, ג. שיתן הכלי מבעוד יום. לכתחילה: א. שיהיה באופן של גרמא (שלא יבטל בידים), ב.

שולחן ערוך - הלכות ברכות שבסעודה

ו וכל מקום שיין שלפני הסעודה פוטר את היין שבתוך
הסעודה א"צ לברך לאחריו ברכה אחרונה כלל אפילו שתה
לפני הסעודה כשיעור לפי שנפטר הוא בברכת המזון כמו היין
שבתוך הסעודה ששניהם הם שתיה אחת כיון שנפטרו בברכה
ראשונה אחת אבל המבדיל לפני הסעודה וכיון שלא לפטור היין
שבתוך הסעודה או שאין בדעתו כלל לשתות יין בתוך הסעודה
צריך לברך אחריו ברכה אחרונה לפני הסעודה אם שתה כשיעור
(ואם שכח ולא בירך לפני הסעודה ונזכר קודם ברכת המזון
צריך לברך מיד מעין ג') ואם לא נזכר עד לאחר ברכת המזון
א"צ לברך שברכת המזון פוטרת מעין ג' על היין בדיעבד כמו
שיתבאר.

במה דברים אמורים ביין הבדלה שאינו אלא למצוה אבל
השותה יין לפני הסעודה בחול א"צ לברך אחריו אפילו אין
בדעתו כלל לשתות יין בתוך הסעודה לפי שיין שלפני הסעודה
בא לפתוח בני מעיים להמשיך אדם לתאוות אכילה ומכלל
הסעודה הוא לכן נפטר בברכת המזון כשאר דברים הבאים
מחמת הסעודה והוא הדין ליי"ש.

אבל השותה שאר משקין לפני הסעודה בחול צריך לברך
אחריהם ואפילו דעתו לשתות ג"כ בתוך הסעודה כיון שאינו
פוטר בברכת המשקין שלפני הסעודה את המשקין שבתוך
הסעודה מברכה ראשונה שהרי שאר משקין שבתוך הסעודה
א"צ ברכה כלל (ואם שכח ולא בירך ונזכר אפילו אחר ברכת
המזון צריך לברך שברכת המזון אינה פוטרת בורא נפשות רבות
אפילו בדיעבד):

ז במה דברים אמורים כשאין לו כוס לברכת המזון אבל אם
דעתו לברך ברכת המזון על הכוס א"צ לברך כלל ברכה
אחרונה על המשקין שלפני הסעודה אפילו לכתחלה לפי
שנפטרים בברכה אחרונה שיברך אחר הכוס של ברכת המזון.

ומכל מקום ישתה פחות מרביעית לפני הסעודה ובזה יסתלק מן
הספק ואם שתה רביעית יהיה לו כוס לברכת המזון לברך אחריו

ברכה אחרונה לפטור משקין ששתה לפני הסעודה אם רוצה
להסתלק מספק סברת המצריכים ברכה למשקין כמו שנתבאר
שלפי דבריהם א"צ לברך אחר משקין שלפני הסעודה כיון שהם
פוטרים את המשקין שבתוך הסעודה מברכה ראשונה:

ח וכל זה בחול אבל בשבת ויום טוב שמקדש על הכוס א"צ
לברך אחריו לדברי הכל אפילו הוא של שאר משקין לפי
שהוא שיין לסעודה שאין קידוש אלא במקום סעודה ולכן נפטר
בברכת המזון כמו יין שלפני הסעודה שהוא בא מחמת הסעודה.

ואינו דומה לדברים הבאים מחמת הסעודה לאחר הסעודה קודם
ברכת המזון כמו שהיו רגילים בימיהם אחר גמר הסעודה
למשוך ידיהם מן הפת ולקבוע לאכילת פירות ולשתיה וכל דבר
שמביאים אז לפניהם אפילו דברים הבאים מחמת הסעודה כגון
מיני לפתן ומיני ירקות שנאכלים למזון ולשובע ולא לקנוח
ולתענוג ואף על פי כן טעונים גם ברכה אחרונה ואינו נפטרים
בברכת המזון הואיל ולא באו בתוך עיקר הסעודה כמו שיתבאר
בסי' קע"ז לפי שכל מה שבא לאחר שכבר סילקו ידיהם מן הפת
אינו נחשב טפל לפת להפטר עמה בברכותיה שהן המוציא
וברכת המזון אבל דברים הבאים מחמת הסעודה בשעה שדעתם
על הפת ואין ידיהם מסולקות הימנה אע"פ שעדיין לא התחילו
בה הם טפלים אליה להפטר בברכתה מברכה אחרונה.

אבל לא מברכה ראשונה שלא ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה
בתחלה כמו שיתבאר שם:

ט ואפילו יין הבא לפניהם לאחר שכבר משכו ידיהם מן הפת
אין צריך לברך לאחריו שנפטר בברכת המזון אע"פ שאינו
נחשב מכלל הסעודה לפי שכיון שהיין סועד הלב היה ראוי
לתקן לברך אחריו שלש ברכות גמורות כמו אחר הפת אלא
מפני שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה עליו די לו במעין ג'
אבל כששותהו בסעודה של קבע מתוך שהיא קביעות לאכילה
הרי זו קביעות לשתיה ונפטר בברכת המזון אפילו לכתחלה.

אבל שאר משקין אחר גמר הסעודה לאחר שמשכו ידיהם מן
הפת טעונים ברכה לאחריהם.

1 ולקמן סי' קע"ז יתבאר אם שייך במדינתנו דין זה שלאחר
2 הסעודה.
3 (ואף בימיהם) לא היו צריכים לברך ברכה ראשונה על היין
4 שלאחר הסעודה קודם ברכת המזון לפי שנפטר בברכת היין
5 שלפני הסעודה אם היה בדעתו אז לשנות גם אחר הסעודה או
6 אפילו בסתם אם הוא שבת או יום טוב או יום הקזה או יום
7 שנכנס למרחץ שסתם כל אדם דרכו לקבוע סעודתו על היין
8 בימים אלו אף במקומות שאין היין מצוי כל כך ולכן אינו נקרא
9 נמלך מן הסתם אלא א"כ יודע בעצמו שהוא נמלך.
10 אבל אם לא בירך על יין לפני הסעודה אלא בתוך הסעודה אינו
11 פוטר בסתם את היין שלאחר הסעודה אלא א"כ נתכוין לפוטרו
12 בפירוש לפי שהיין שבתוך הסעודה שתייתו גרועה שאינו בא
13 לשתייה אלא לשרות האכילה שבמעיו שלא היו רגילים לשותות
14 בתוך הסעודה אלא מעט לשרות בלבד והיין שלאחר הסעודה
15 הוא בא לשתייה ואינו בדין שיפטר הגרוע את החשוב שלא
16 בכונה.
17 ועכשיו שאין אנו רגילים למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון
18 הרי גם היין שלאחר גמר הסעודה הוא בא לשרות ונפטר בברכת
19 יין שבתוך הסעודה.
20 (רק בסעודות גדולות שרגילים למשוך ידיהם מן הפת ולערוך
21 השולחן במיני מגדים ולקבוע שתיה קודם ברכת המזון אין היין
22 נפטר בברכת היין שבירך בתוך הסעודה אלא א"כ היה בדעתו
23 לפטרו.
24 אבל על שאר משקים א"צ לברך כמו שא"צ לברך על שאר
25 דברים הבאים מחמת הסעודה שמביאים אחר גמר הסעודה לפי
26 שנפטרים בברכת המוציא מטעם שנתבאר.
27 אבל במקומות שאין דרכם לקבוע שתיה אחר הסעודה קודם
28 ברכת המזון בסעודות גדולות אף ששותין יין בגמר הסעודה
29 כשאוכלין מיני מגדים כיון שאין קובעין עצמן לשתייה א"צ
30 לחזור ולברך כי גם שתיה זו היא צורך הסעודה ומתחלה היה
31 דעתו גם עליה לפוטרה בברכת היין שבירך בתוך הסעודה).
32 וכל זה ביין שלאחר הסעודה אבל כל מה ששותה בתוך הסעודה
33 די לו בברכה אחת בכל ענין אפילו בסתם אלא א"כ יודע שהוא
34 נמלך:
35 ו אפילו המלכת ספק שמה המלכה כגון מי שנכנס לבית
36 חבירו ויש שם חבורה שמסובין לשתייה והושיטו לו כוס
37 ובירך עליו ואח"כ הושיטו לו כוס אחר צריך לחזור ולברך על
38 השני כי כשבירך על הראשון לא היה יודע אם יתנו לו כיון
39 שהוא אינו קבוע עמהם לשתייה אפילו לא שתה עדיין כל הכוס
40 שנתנו לו תחלה והושיטו לו כוס אחר בעוד שהיה אצלו יין
41 מכוס הראשון צריך לברך על הכוס האחר שהושיטו לו.
42 משא"כ מי שהיה קבוע עם המסובין והביאו לו כוס בעוד שהיה
43 לפניו מכוס הראשון אע"פ שלא היה יודע שיביאו עוד יין
44 בסעודה זו אחר שכבר התחילו לשותות (ולא היו יודעים אם
45 יביאו עוד יין כמו שיתבאר בסימן ר"ו) מכל מקום מאחר שהיה
46 קבוע עם המסובין ויש קבע לשתיית יין שלפעמים אדם קבוע
47 עצמו על היין ונגרר משתיה לשתייה ושותה יותר ממה שהכין
48 בראשונה הרי היה בדעתו מתחלה שאם יביאו לו יותר ישתה
49 מהם ואין זה נמלך מאחר שיוודע שאם יביאו עוד יתנו לו ג"כ.

50 אבל אם אינו יודע כלל אם יתנו לו הרי זה נמלך מספק וכן
51 בסעודות גדולות שהמסובים רבים ויש בהם אנשים שמסתפקים
52 אם יגיע להם הכוס צריכים המסופקים לברך על כל כוס:
53 י א אבל אם היה דעתו בפירוש בשעה שבירך על הכוס
54 הראשון שיצא בברכתו על כל מה שיתנו לו יותר אפילו
55 אם היה ספק לו אם יתנו לו כלל אלא שהיתה דעתו שאם יתנו
56 לו יותר יצא ידי חובתו בברכה זו א"צ לברך על כוס האחר
57 שיושיטו לו.

58 וכן אם בירך אחד לכולם על דרך שיתבאר בסי' רי"ג ונתכוין
59 המסופק שאם יתנו לו יצא בברכתו של המברך א"צ לברך על
60 הכוס שיושיטו לו.

61 ומכל מקום לכתחלה אין לנהוג כך שיברך אחד לכולם בתוך
62 הסעודה משום שאין בית הבליעה פנוי ואין דעתם לשמוע
63 הברכה מפי המברך וגם לא יוכלו לענות אחריו אמן שיצאו
64 בברכתו כי אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ונמצא
65 בא לידי סכנה.

66 לפיכך אם אומר להם סברי מרנן כלומר תנו דעתכם לברכה
67 לצאת ידי חובתכם כדי שיפנו בית הבליעה ויניחו אכילתם ויתנו
68 דעתם לשמוע הברכה ויענו אמן אחד מברך לכולם וכן נוהגין.
69 ומטעם זה נתפשט המנהג בכל מקום שמברכין על היין כגון
70 בקידוש והבדלה אם אחד מברך לכולם לצאת בברכתו אומר
71 סברי מרנן ולא ברשות מרנן כדי שלא לחלוק בברכת היין בין
72 אם מברכין שלא בשעת הסעודה ובין יין הבא להם בתוך
73 הסעודה:

74 חסר בהעתק סי' קע"ה וקע"ו, אך הרוצה לעמוד על עיקרן של
75 דברים ימצא בסידור [לקמן בסדר ברכת הנהנין שבסוף הכרך]
76 הכל כתוב ומפורש בלי שום חסרון דהיינו מה ששייך לסי'
77 קע"ה ימצא בפרק י"ב מסעיף י"ג עד סעיף (י"ט) [כ"א] ומה
78 ששייך לסי' קע"ו ימצא בפ"ד מסעיף י"א עד סוף הפרק

חלק א סימן קעז, דין ברכת היין בסעודה טעיפים ו"א

79 א דברים הבאים בתוך הסעודה אם הם דברים הבאים מחמת
80 הסעודה דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם בין
81 ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים וירקות וגבינה וביצים
82 ומיני מלוחים בין למזון ולהשביע כגון כרוב ותרדיו ודייסא וכל
83 מעשה קדרה שאינן באין ללפת אלא לתבשיל ולמזון א"צ ברכה
84 לפניהם אפילו אוכלם בלא פת שברכת המוציא פוטרתם ולא
85 לאחריהם שברכת המזון פוטרתם (שכיון שאין דרכם לאכול
86 אותם כל היום כמו הפירות אלא בשעת סעודה בלבד הרי הם
87 טפלים לפת שהוא עיקר הסעודה ולכן נפטרים בברכת הפת
88 אע"פ שאוכלם בלא פת).

89 (במה דברים אמורים כשקבע סעודתו על הפת שאז כל
90 המאכלים שהם מיני לפתן ולא מיני מזון הם) באים מחמת הפת
91 לכן הם טפלים אליה אבל אם אינו חפץ לאכול פת ואוכל מעט
92 פת ומברך עליה המוציא לפטור המאכלים יש להסתפק אם
93 נפטרים בברכתה כיון שאינן באין מחמתה או אפשר כיון
94 שדרכם לקבוע סעודה עליהם הפת פוטרתם ולכן יברך עליהם
95 ולא על הפת אם לא בשבת או יום טוב):

חלק א סימן קעז, דין דברים הבאים בתוך הסעודה
ואחר הסעודה ומה דינם טעיף א

1 ההתבוננות העיקרית בתפלה - שהקב"ה הוא "אל
2 עולם"
3 בפרק הקודם נתבאר, שהמטרה הפנימית והעיקרית
4 של תפלת שחרית היא לעורר משינתה את האהבה
5 המסותרת (בחנית אברהם), על ידי התבוננות מרובה
6 בתפלה.
7 ובפרק זה מבאר, שהנקודה הכללית והעיקרית של
8 כל עניני התבוננות בגדולת ה' שבתפלה היא בענין
9 אחדותו של הקב"ה לפי תוכנו הפנימי, היינו שאין שום
10 מציאות (אמיתית) בלעדו יתברך, כי אין לנבראים שום
11 מציאות בפני עצמם וכל מציאותם אינה אלא אלקות.
12 וההתבוננות והעמקת הדעת בענין זה, היא היא המעוררת
13 את האהבה לה', המסותרת בלב כל אדם.
14 - וזהו פירוש המשך הכתובים בקריאת שמע: "שמע
15 ישראל גו' ה' אחד, ואהבת את ה' אלקיך גו'" -
16 שהתעוררות האהבה לה' ("ואהבת") תלו' בהכרה
17 והתבוננות ב"ה' אחד", וכלשון רבינו במקום אחר
18 ש"ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה, ויסודן,
19 היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך".
20 והנה, כדי להבין את הקשר בין שני הענינים - שכדי
21 לעורר את האהבה הטבעית לה' צריך האדם להתבונן בענין
22 אחדותו ית' דוקא (היינו כיצד הוא ית' המציאות האמיתית
23 היחידה) - יש לבאר תחלה את גדרה של מדת האהבה:
24 מהותה האמיתית והפנימית של מדת האהבה היא -
25 הדביקות באהוב. כלומר: שהאדם נמשך ומתקרב אל
26 אהובו עד ש"נדבק" בו בכל מהותו.
27 ולכן, אוהב אמיתי מתקרב ומתדבק באהובו בכל
28 פנימיותו, עד שבמשך הזמן נעשה דומה אליו במחשבתו
29 ובהשקפתו, ברגשותיו ובהליכותיו וכדומה.
30 וכך הוא באהבת ה': מהותה הפנימית של אהבת ה'
31 היא - הדביקות באלקות, היינו שהאדם נמשך ומשתוקק
32 בכל לבו להיכלל בקדושתו ית' ושכל "פינה" בנפשו תהי'
33 "מלאה" באלקות.
34 - ובזה יובן היטב הטעם לכך שאהבה אמיתית לה'
35 ואהבה לתענוגי עולם הזה הם בסתירה זו לזו, כפי
36 שמובא בחובת הלבבות דכשם שאי אפשר שישכנו האש
37 והמים בכלי אחד, כן לא תשכון ביחד בלב אהבת ה'
38 ואהבת עולם הזה:
39 אילו ענין האהבה לדבר מסוים ה' רק ההנאה והעונג

40 מהדבר, הרי רואים במוחש שאדם יכול ליהנות משני דברים
41 הפכיים בבת אחת ואין שום סתירה בין שתי ההנאות.
42 למשל: אדם יכול להתענג מדברים עדינים ורוחניים (כמו
43 עניני חכמה, נגינה וכו'), ואין זו סתירה כלל לכך שיש לו
44 הנאה מרובה גם ממאכלים גסים והוא זולל וסובא.
45 אבל מאחר שאהבה אמיתית לדבר ענינה הוא
46 הדביקות בהדבר האהוב, והאהבה לאלקות היא הדביקות
47 בו ית' - הרי מובן ופשוט, שאדם אינו יכול להיות דבוק
48 באלקות בכל לבו ונפשו, ובה בשעה יהי' לבבו נמשך גם
49 לתאוות חומריות, שהרי הם שני דברים סותרים לחלוטין
50 זה לזה.
51 [אמנם, יש להדגיש, כי לאידך גיסא אין הכוונה שכל
52 זמן שיש לאדם משיכה כלשהי לתענוגי עולם הזה אין
53 ביכולתו כלל להגיע לידי אהבת ה'.
54 אלא הכוונה היא שכלל שהאדם נמשך בלבבו יותר
55 לאלקות, בדרך ממילא מתמעטת אצלו יותר ויותר התאוה
56 והמשיכה לתאוות חומריות, וכן לאידך, ככל שאדם נמשך
57 יותר לתענוגי עולם הזה, כך הוא מתרחק יותר מהיכולת
58 להרגיש אהבה ומשיכה בלב לאלקות].
59 יתר על כן:
60 האמת של האלקות היא ש"אין עוד מלבדו", היינו
61 שאין שום מציאות אמיתית בלעדו ית', כי אע"פ שהקב"ה
62 אכן ברא את העולם באופן שהוא נראה לעינינו כ"יש"
63 ומציאות לעצמו, הרי זה רק מצד ההעלם וההסתתר של
64 שם "אלקים" (מדת הגבורה והצמצום) המעלים ומסתיר
65 על ה"אמת" האלקית ש"אין עוד מלבדו"; ומאחר שכל
66 ההעלם וההסתתר הוא רק לגבי הנבראים - שהם אינם
67 רואים את האמת - אבל לא לגבי הקב"ה עצמו ח"ו, שהרי
68 אין שום צמצום והסתתר והעלם מסתיר ומעלים לפניו ית',
69 ואצלו "כחשכה כאורה" - נמצא, שקמי' ית' וב"דיעתו
70 ית'", הנה "היש הנברא הוא . . . כלא חשיב קמי', דהיינו
71 שבטל במציאות".
72 ולפיכך, ככל שהאדם מתדבק יותר באלקות, הרי הוא
73 דבוק יותר בהאמת האלקית כפי שהיא "בידיעתו ית'",
74 היינו ש"אין עוד מלבדו", ובהכרח ובדרך ממילא עצם
75 מציאות העולם (כ"יש" ודבר נפרד מאלקות) מתמעטת
76 בעיניו יותר ויותר; וכאשר האדם מגיע לידי דביקות
77 אמיתית באלקות, אין מקום בלבבו לשום דבר שהוא חוץ
78 מאלקות, ועל זה אומרים בקריאת שמע "ואהבת את ה'
79 אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

1 והנה, מאחר שנשמת האדם היא "חלק אלקה ממעל
2 ממש", לכן האהבה הטבעית של הנשמה להקב"ה היא
3 אהבה של דביקות אמיתית, ובלשון רבינו שהנשמה
4 "חשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף [מאחר שהגוף הוא
5 "יש"] ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ב"ה, הגם
6 שתהי' אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי" [ולכן,
7 מכח אהבה זו בא ענין המסירת נפש לה' על קידוש השם
8 - שהאדם מוכן לוותר על כל מציאותו ולמסור את חיו
9 עבורו ית'];

10 אך היות שהנשמה נתלבשה בגוף גשמי ובנפש בהמית
11 המעלימים ומסתירים על קדושתה, לכן האהבה הטבעית
12 שלה אל השי"ת מסותרת בלב האדם והיא בבחינת
13 "שינה", וכדי לעוררה יש צורך בעבודה ויגיעה רבה.

14 ומהי העבודה המעוררת את האהבה?

15 - שמוחו יהי' דבוק באמת האלקית כפי שהיא "קמי'
16 ית", אשר הוא ית' הוא המציאות האמיתית ואין שום
17 מציאות בלעדו. וזאת, על ידי שהאדם לומד ענין זה
18 פעמים רבות עד שמבינו לאשורו על בוריו, ומוסיף
19 ומתבונן בזה הרבה בהעמקת הדעת, ועל ידי זה הוא
20 "מכניס" ו"מחדיר" אמת זו במוחו ומחשבתו, עד שהיא
21 "מונחת" אצלו בוודאות ובהתאמתות.

22 ולאחר שהדבר "מונח" היטב במוחו, הרי המוח פועל
23 על הלב שגם רגשי הלב יהיו בהתאם להאמת האלקית
24 שבמוחו, כך שכל רצונות ותאוות עולם הזה הם "כלא
25 חשיבי", ואין בלבו מקום אלא לאהבת ה' "בכל לבבך ובכל
26 נפשך ובכל מאדך".

27 ונמצא שההכרה וההתבוננות ב"ה' אחד" מביאה
28 להתעוררות האהבה לה' - "ואהבת".

29 בפרק זה יבאר (בקיצור) היסוד העיקרי הזה של
30 אחדותו ית', דאע"פ שהקב"ה ברא ריבוי עולמות
31 ונבראים, מכל מקום "בידיעתו ית'" אינם תופסים מקום
32 כלל וכלא חשיבי ממש, והוא ית' המציאות האמיתית
33 היחידה;

34 ומפרק שלישי ואילך יבאר כיצד ההתבוננות בדבר זה
35 מעוררת את האהבה לאלקות בלב האדם.

36 וענין התבוננות שבתפלה הוא, איך שהוא ית' אל
37 עולם, ולא אל העולם.

38 עיקר ההתבוננות בתפלה - שעל ידה מעוררים
39 מהשינה את בחינת "אברהם" (האהבה לה') - הוא
40 בענין שכתוב באברהם: "ויקרא שם בשם ה' א-ל

41 עולם". ולכאורה תמוה: הרי הי' לו לומר "א-ל
42 העולם", היינו שהשי"ת הוא אלקה של העולם, ולמה
43 נאמר "א-ל עולם"?

44 אך ביאור הענין הוא, כי "א-ל העולם" משמעו
45 שהקב"ה הוא הא-ל של העולם, היינו שקיים עולם
46 שהוא "מציאות יש" ודבר בפני עצמו, והוא יתברך
47 מחי' ומקיים אותו ושולט עליו.

48 [אבל האמת היא:]

49 שאין העולם ענין בפני עצמו.

50 לפי האמת, גם לאחר שהקב"ה ברא את העולם,
51 לא נעשה העולם מציאות "יש" בפני עצמו ודבר נפרד
52 מאלקות, מאחר שהוא צריך למקורו תמיד שלא
53 תתבטל מציאותו - "כי התהוות העולמות אינה כמו
54 פעולה גשמית הנפעלת מכח האדם, שהוא יש מיש
55 [היינו שפעולתו היא בדבר שכבר יש לו מציאות קודם
56 הפעולה, כמו אומן העושה כלי מחתיכת כסף -
57 שחומר הכסף קיים גם לפני עשיית הכלי] רק שהאדם
58 משנה את הצורה על ידי הכח שלו", ולפיכך לאחר
59 שהאדם סיים את פעולתו, שוב אין הדבר "צריך עוד
60 לכח הפועל, מאחר שגם מתחלה הי' יש גמור".

61 [אבל התהוות העולמות (אינה "יש מיש", אלא) היא
62 התהוות ובריאה "יש מאין", ולפיכך העולמות והנבראים
63 אינם דבר נפרד מאלקות -]

64 אלא שהן בחינת התפשטות הארה וזיו מאורו
65 יתברך, כמו זיו השמש.

66 מציאות העולם אינה אלא כמו האור והזיו
67 המתפשט מן השמש, אשר לפי "שאין לזיו השמש
68 סיבה אחרת כלל זולת השמש", לכן "צריך הוא תמיד
69 להשמש ואינו דבר נפרד בפני עצמו, שהרי בלילה
70 שהשמש הולך מתחת לארץ הי' כלא הי' הזיו". וכך
71 גם בנבראים: היות שאין להם סיבה אחרת זולתו
72 ית', ונבראו "מאין המוחלט ממש", "על כן הם צריכים
73 תמיד אל מקורם להתהוותם מאין, כמו הזיו שצריך כל
74 רגע להמאור".

75 וזהו ש"אברהם הי' עומד וצווח בשם הוי' א-ל
76 עולם", כלומר שהי' מכריז ומפרסם לכל באי העולם
77 שאף לאחר שברא הקב"ה את עולמו לא נעשה העולם
78 דבר נפרד בפני עצמו, כי אין לו שום מציאות
79 "עצמאית", נפרדת מאלקות. וזהו "א-ל עולם" -
80 שאלקות והעולם "כולא חד", פירוש, העולם לא נעשה

1 "ענין [מציאות] בפני עצמו", מאחר שכל קיומו תלוי
2 תמיד בהחיות האלקית.

3 [והנה, זה שהנבראים הם "התפשטות הארה וזיו
4 מאורו יתברך" - הדיוק בזה הוא "מאורו יתברך", כלומר,
5 הנבראים אינם התפשטות ממהותו ועצמותו ית' רק
6 מהחיות האלקית הנמשכת מאתו ית' לברוא ולהחיות את
7 הנבראים, אשר חיות זו עצמה אינה אלא רק הארה וזיו
8 ממהותו ועצמותו ית' (ונמצא שהנבראים הם רק בחינת
9 "הארה דהארה" ממנו ית').

10 וזהו שממשיך:]

11 שהאיר ממנו ית' כשעלה ברצונו לברוא העולם.

12 זה שהנבראים הם "התפשטות הארה וזיו מאורו
13 יתברך", הכוונה בזה היא, שגם מקורם של הנבראים
14 הוא רק "האור" של הקב"ה, דכאשר עלה ברצונו ית'
15 לברוא את העולם המשיך הקב"ה מאתו ית' "אור"
16 אלקי, ואור אלקי זה הוא חיותם של כל הנבראים.

17 ליתר ביאור:

18 על פי תורת הסוד, המשמעות הפנימית של מאמר
19 רז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם, ושל הכתוב
20 "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" היא,
21 ש"דבר ה'" הוא הכח והחיות האלקית שהמשיך
22 הקב"ה ממהותו ועצמותו ית', וממנה היא "התהוות
23 כל העולמות עליונים ותחתונים מאין ליש וחיותם
24 וקיומם", היינו לשכל נברא ונברא יש חיות אלקית
25 ("דבר ה'") מיוחדת המלוכשת בו להחיות ולקיימו;
26 ו"דבר ה'" זה הוא רק "זיו והארה" בלבד ממהותו
27 ועצמותו ית', כביכול (כמו אור וזיו השמש המתפשט
28 מן השמש) שהאיר ממנו ית' כשעלה ברצונו לברוא
29 את העולם.

30 - ויסוד זה, שהחיות האלקית שממנה היא התהוות
31 וקיום כל הנבראים היא "זיו והארה" בלבד, נותן לנו
32 הבנה עמוקה יותר בענין אחדותו ית' (כיצד "בידיעתו
33 ית'" כל העולמות וכל הנבראים אינם תופסים מקום
34 כלל), כפי שיבואר בפרטיות להלן.

35 [להבנת החידוש שבדבר - שאופן "המשכת" החיות
36 האלקית ממנו ית' הוא רק כמו אור וזיו המתפשט מן
37 השמש - יש להקדים ולבאר אשר ב"המשכה" המתפשטת
38 ממקורה יש שני אופנים, הנקראים בלשון החסידות "אור"
39 ו"שפע":

40 דוגמא ל"שפע" בגשמיות: המערה ומשפיע מים מכלי

41 לכלי אחר, כך שהמים שהיו בכלי הראשון, הם עצמם
42 "נשפעים" ונמשכים אל הכלי השני ללא כל שינוי
43 במהותם.

44 ודוגמא ל"שפע" בהשפעה רוחנית: רב המוסר
45 לתלמיד סברא שכלית, הרי הסברא שהוא "משפיע"
46 לתלמיד היא אותה סברא עצמה כפי שהיא מובנת בשכלו
47 של הרב [ואף אם הרב אינו מגלה (ו"משפיע") לתלמיד את
48 כל העומק שבסברא (כפי שהוא מבין את הדבר לעצמו),
49 מכל מקום הרי הוא מוסר לו עכ"פ "חלק" מסויים מאותה
50 סברא עצמה כפי שהיא מובנת בשכל הרב].

51 אך לעומת השפעה באופן של "שפע", יש "המשכה"
52 מהמקור באופן של "אור", היינו באופן שלא נמשך שום
53 "חלק" או "מהות" מן המקור, אלא ישנה "המשכה" של
54 הארה חיצונית בלבד.

55 משל ל"אור" בגשמיות הוא אור וזיו השמש המתפשט
56 מן השמש, שאינו חלק מגוף כדור השמש עצמו כלל
57 (שהרי באור השמש לא נמצא כלום מעצם חומר כדור
58 השמש) אלא אור השמש הוא רק הארה חיצונית בלבד
59 (כמו "אֶפְשִׁיךְ").

60 משל נוסף ל"המשכה" ללא השפעה של עצם הדבר
61 אלא באופן של "אור": צורת אדם הנראית במראה
62 (הנקראת "שפיגל"). כמובן, בצורה שבמראה אין כלום
63 ממהותו ועצמותו של האדם, ודמותו הנראית במראה
64 אינה אלא "הארה" חיצונית בלבד.

65 כללו של דבר: בהמשכת "שפע" יש מ"מהות"
66 ה"נמשך" ממש, משא"כ בהמשכת "אור" קיים רק זיו
67 בלבד.

68 וכך הוא בנמשל, שהחיות האלקית שנמשכה מאתו
69 ית' כדי להחיות את כל העולמות והנבראים, אינה
70 "המשכה" באופן של "שפע" (שנאמר שמהותו ועצמותו
71 ית' "נמשכה" ונמצאת בהמשכה זו), אלא היא רק זיו
72 והארה בלבד ממנו ית', היינו "התפשטות חיצונית" של
73 אלקות.

74 לסיכום: בהבנת אופן המשכת החיות האלקית ממנו
75 ית' בשביל בריאת והתהוות העולמות, יש שלשה ענינים:
76 (א) מהותו ועצמותו ית'. (ב) החיות האלקית הנמשכת
77 מאתו ית' באופן של "הארה בלבד". (ג) מההארה מתהווים
78 נבראים שכל מציאותם וקיומם אינם אלא מהארה זו.

79 ועתה יביא רבינו משל הדומה יותר לעניננו - שיש בו
80 מעין שלשה ענינים הנ"ל.

אין בה את העמקות כפי שהיא אצל הרב);

ולמשל, כמו כח הצומח רוחני אשר בארץ, שממנו יצמח עשבים ואילנות ופירות.

כידוע, צמיחת עשבים ואילנות ופירות אינה מכח הגרעין הנזרע והנטוע בארץ (בלבד), שהרי אין כל ערך ודמיון בין הגרעין הנטוע אל הפרי הגדל ממנו, וכן אל האילן עם הענפים והעלים שלו; וכך גם במיני זרעונים וירקות, שאין להם דמיון לגרעין שלהם. ואף במיני תבואה שבהם הפרי דומה לגרעין, מכל מקום, הצמיחה היא שלא בערך לזריעה, שהרי מגרעין אחד צומחים מאות גרעינים;

וכמו כן טעם הפרי ומראהו וכו' אינם מן הגרעין עצמו, וכמו תפוח מתוק, שמתיקות התפוח הנרגשת לחיך לא היתה כלל בגרעין, ורוב זרעוני גינה (לא זו בלבד שאין טעמם ערב לחיך, אלא אף) אינם נאכלים כלל.

ואם כן, על כרחך שצמיחת הפרי אינה מן הגרעין בלבד, אלא היא כעין בריאה יש מאין מה"כ הצומח" שהטביע הקב"ה בארץ במאמר "תדשא הארץ" וכו', שבכך ניתן לארץ כח להצמיח עשבים אילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה בשנה.

[ואופן הצמיחה מהכח הצומח אינו מעצמות הכח הצומח אלא מהארה בלבד, וכמו שממשיך:]

שבודאי הפרי הנצמח שהוא גשמי אינו ממהות ועצמות הכח רוחני הצומח.

אמנם, אף שצמיחת הפרי היא מכח הצומח שבארץ (כנ"ל) - הרי בודאי אין הכוונה שגוף הפרי הצומח הוא "ממהות ועצמות" הכח הצומח, שהרי הכח הצומח הוא כח רוחני, ואילו הפרי הנצמח הוא פרי גשמי עם טעם גשמי (הנרגש לחיך).

כלומר:

זה ברור שצמיחת הפרי מה"כ הצומח" שבארץ אינה באופן שמהות ועצמות ה"כ הצומח" היא המתפשטת להצמיח הפרי - על דרך ענין ה"שפע" (שנתבאר לעיל), שהוא המשכה מ"מהות ועצמות" המשפיע - כי בהמשכה באופן של "שפע" בהכרח שההשפעה תישאר כמהות המשפיע עצמו;

וכמו במשל הנ"ל - מרב המלמד סברא שכלית לתלמידו, שהסברא הנמסרת לתלמיד ונכנסת במוחו היא אותה מהות שכל כמו שכל הרב עצמו (אף אם

ואם הכח המתפשט מכח הצומח (שהוא כח רוחני) הוא התפשטות ממהותו ועצמותו של הכח, לא הי' שייך שתתהווה ממנו צמיחה גשמית (שהרי הגשמי והרוחני הם שני הפכים).

אלא בחינת הארה בלבד המתפשטת מעצמות ומהות הכח רוחני הצומח.

אלא, על כרחך צריך לומר, שהכח המתפשט מכח הצומח להצמיח הפרי הוא "הארה בלבד" ממהות ועצמות הכח הצומח הרוחני, ואין בהארה זו מאומה ממהות ועצמות הכח הצומח - והרי היא כעין האור והזיו המתפשט מן השמש שאין בו מאומה ממהות השמש עצמה.

והארה זו נתעבה ונתגשמה כל כך עד שנעשה פרי גשמי, בטעמים נרגשים לחיך, מתיקות וכו', מה שאין ערך זה נמצא ברוחני כלל.

מאחר ש"התפשטות" הכח הצומח היא רק "הארה בלבד" ממקורו ואין בה מאומה ממהות ועצמות מקורו, לכן יכול להתהוות ממנה פרי גשמי שאינו ממהותה וערכה של הארה זו כלל, שההארה היא כח רוחני ואילו הפרי הוא גשמי ויש לו טעמים גשמיים הנרגשים לחיך. כלומר:

כשם שהמשכת "הארה" ממקורה היא באופן של "שינוי מהות" (שהרי אין בהארה ממהות המקור כלל), כך גם ההתהוות מההארה היא באופן של "שינוי מהות", ש"נתעבה ונתגשם ההתהוות ממנו, עד שהוא בריאה יש מאין, פרי ועשב גשמי", היינו שהארה זו יכולה לירד כל כך מדריגות עד שיכול להיעשות ממנה פרי גשמי (שהוא "מהות" אחרת).

[לסיכום:]

המשל המכוון ביותר לכך שהנבראים הם "התפשטות הארה וזיו מאורו ית" הוא הפרי המתהווה מכח הצומח הרוחני שבארץ, כי צמיחה זו היא על ידי הארה בלבד מכח הצומח (ולא ממהות ועצמות הכח הצומח) והארה זו יורדת ומתצמצמת ריבוי מדריגות ("מתעבה ומתגשם") כדי שיתהווה ממנה פרי גשמי; והיות שכל מציאות הפרי הגשמי וטעמו היא רק מהארה זו, הרי הפרי הוא כמו "התפשטות" של הארה זו.

וכך גם בנמשל: החיות האלקית המח' את כל הנבראים היא רק הארה בעלמא המתפשטת ממנו ית'

1 (ולא "המשכה" ממהותו ועצמותו ית'), והארה זו יורדת
2 ומתצמצמת כל כך ("מתעבה ומתגשם") עד שיכולה
3 להתהוות ממנה מציאות גשמית - וכל מציאות הנבראים
4 אינו אלא מהארה זו (ותלויים בה תמיד לקיומם) ועל כן
5 הם רק כמו התפשטות וזיו של הארה זו.

6 ועתה ימשיך, שענין זה - שהבריאה היא רק על ידי
7 הארה המתפשטת ממנו ית', כמו הארת הכח הצומח
8 להצמיח פרי (ולא בדרך "שפע") - מלמדנו, כיצד כל הענין
9 דבריאת העולמות אינו תופס מקום כלל אצל הקב"ה;
10 ולצורך זה, מוסיף עוד פרט בהבדל בין "אור"
11 ל"שפע" - על פי המשל הנ"ל מ"הארת הכח הצומח":

12 ואין התפשטות זו כמו התפשטות המים הנמשכים
13 ממקום גבוה למקום נמוך, שהמים הנמשכים לא
14 נשאר מהם במקומם הראשון כלל.

15 "התפשטות הארה" זו מכח הצומח הרוחני, אינה
16 כמו "התפשטות" של שפע מים הנמשכים ומתפשטים
17 ממקום גבוה למקום נמוך, שהמים שהיו במקום
18 הראשון הם עצמם נמשכים ובאים למקום השני,
19 ולפיכך על ידי התפשטותם נחסרים אותם המים
20 ממקומם הראשון.

21 משא"כ בכח רוחני הצומח לא נחסר כלל בצמיחת
22 הפרי, ויכול הוא לחזור ולהצמיח פעמים רבות אין
23 מספר.

24 אבל ה"התפשטות" מכח הצומח הרוחני (שממנה
25 נתהווה פרי גשמי), הנה כיון שהיא "הארה" וזיו בלבד
26 מכח הצומח (ולא "שפע"), אין היא גורמת שום שינוי
27 בעצם הכח הצומח, ולא נחסר ממנו כלום על ידי
28 התפשטות זאת; ולכן הכח הצומח יכול לחזור
29 ולהצמיח עוד ועוד פירות, עד אין מספר.

30 והרי זה דומה לזיו והארה המתפשטים מן השמש,
31 שאינם גורמים שום שינוי בגוף השמש, ולא נחסר
32 בשמש כלום על ידי התפשטות האור ממנה.

33 וכך גם בנמשל, היות שהחיות האלקית המחי' את
34 כל הנבראים היא זיו והארה בלבד ממנו ית' - לכן
35 בריאת העולם אינה גורמת שום שינוי במהותו
36 ועצמותו ית'.

37 ולכן קראו חכמי האמת להתפשטות זו בשם
38 הארה.

39 מטעם זה כינו המקובלים ("חכמי האמת") את
40 התפשטות החיות האלקית הנמשכת מאתו יתברך

41 להחיות את העולמות, בשם "אור" ו"הארה" - ולא
42 בשם "שפע", כי השם "שפע" מתאים ב"שפע מים"
43 כיון שהמים עצמם נמשכים ממקום אחד למקום אחר
44 כנ"ל, אבל התפשטות החיות האלקית ממנו ית' היא
45 באופן של "אור", כי כשם שה"אור" אינו מהות
46 ועצמות המאור (מקור האור), כך החיות האלקית
47 הנמשכת לעולמות, אין בה המשכה ממהותו ועצמותו
48 ית', אלא היא רק זיו והארה ממנו ית'.

49 ולכן קראו המקובלים להמשכה והתפשטות זו
50 בשם "אור" ו"הארה", כי על פי זה מובן כיצד המשכת
51 החיות ממנו ית' להחיות העולמות אינה גורמת שום
52 שינוי במהותו ועצמותו יתברך.

53 [ועתה מביא רבינו עוד משל לענין "זיו והארה"
54 שאיננה מהות ועצמות הדבר, ואשר לכן אף אם
55 ההתפשטות היא גדולה ועצומה, אינה גורמת שום שינוי
56 במקורה:]

57 כמו למשל מחשבות האדם, שנמשכים מנפשו
58 ונשמתו, שאין תופסים מקום כלל, ולא [נגרם]
59 שינוי וגירעון כלל בנפשו מחמת המחשבות,
60 ויכולה היא לחשוב מחשבות עד אין קץ.

61 כל מחשבות האדם נמשכות מהנפש עצמה, ומכל
62 מקום, כל המחשבות שהאדם חושב בפועל במשך כל
63 ימי חייו אינן פועלות שום שינוי או גרעון בנפש
64 עצמה. הנפש יכולה לחשוב מחשבות עד אין קץ,
65 ויכולת בלתי מוגבלת זו לא נגרעת כלל, וכמובן
66 שאיננה נפסקת ("ווערט ניט אויסגעשעפט"), על ידי
67 ריבוי המחשבות הנובעות מנפש האדם במשך כל ימי
68 חייו.

69 וטעם הדבר הוא, משום שהמשכת המחשבות
70 מהנפש אינה באופן שבנפש כלולות מחשבות רבות
71 וכל פעם שאדם חושב מחשבה מסויימת אזי מחשבה
72 פרטית זו נמשכת ומתגלית ממהות הנפש, אלא
73 המחשבות הן רק כמו "הארות" המתפשטות מן הנפש
74 (כמו אור וזיו השמש המתפשט מן השמש), ולפיכך
75 אין הנפש משתנית כלל ואינה נחסרת מאומה על ידי
76 נביעת המחשבות (כמו שאין השמש משתנית כלל ולא
77 נחסר ממנה מאומה על ידי האור המתפשט ממנה).

78 ומאחר שהמחשבות הן רק כמו "הארה בעלמא"
79 המתפשטת מן הנפש, מובן, שגם למחשבות רבות
80 מאד אין שום תפיסת מקום כלל לגבי הנפש עצמה
81 (כמו שלאור השמש - שהוא "הארה בעלמא" וענין

1 חיצוני בלבד - אין שום תפיסת מקום לגבי השמש
2 עצמה).

3 [לאחר הביאור בגדר "הארה" לעומת "שפע", וכיצד
4 ה"הארה" איננה פועלת שום שינוי במקורה ואין לה שום
5 תפיסת מקום לגבי מקורו - חוזר לנמשל בענין "אל
6 עולם" ("שארן העולם ענין בפני עצמו אלא . . בחינת
7 התפשטות הארה וזיו מאורו יתברך"):]

8 כך העולם הוא רק הארה והתפשטות ממנו ית'.
9 פירוש:

10 כשם שבמשלים הנ"ל הרי יחס הפרי למהות הכח
11 הצומח הרוחני שבארץ הוא רק כמו "הארה בעלמא",
12 ולכן אין הכח הצומח משתנה מאומה מחמת צמיחת
13 הפרי; וכן המשכת המחשבות מהנפש היא בדרך
14 "הארה" בלבד ולכן אין הנפש משתנית במאומה
15 כתוצאה מהמחשבות הנובעות ממנה -

16 כך גם בנמשל, "העולם הוא רק הארה והתפשטות
17 ממנו ית'", כלומר, כל גדר הבריאה (עם הכח האלקי
18 שהוא מקור כל הבריאה) אינו אלא "הארה בעלמא"
19 של הקב"ה, ואין בו "המשכה" ממהותו ועצמותו ית'.
20 [ולפיכך:]

21 וכולא קמיה כלא חשיב, ואין תופסים מקום נגדו
22 ית'.

23 היות שכל ענין הבריאה הוא רק בדרך "התפשטות
24 הארה" ממנו ית', כנ"ל, לפיכך לגבי הקב"ה עצמו כל
25 העולמות הם "כלא" (כמו דבר שאינו במציאות כלל),
26 היינו שאין להם שום חשיבות ותפיסת מקום לגבי
27 הקב"ה (ה"מאור") עצמו (כמשל העדר תפיסת מקום
28 של ריבוי מחשבות האדם לגבי עצם הנפש, כנ"ל).

29 ואין בו שינוי ח"ו, כמו שכתוב אני ה' לא שניתי.
30 זה גופא הוא גם הטעם לכך שבריאת העולמות
31 אינה גורמת שום שינוי ח"ו בהקב"ה, כמ"ש "אני ה'
32 לא שניתי".

33 פירוש:

34 אחד מעיקרי האמונה הוא שהקב"ה אינו בגדר
35 שינוי, ואע"פ שהקב"ה מהווה ומחיי ומקיים את
36 העולם עם כל זה "אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
37 ושינויו ולא מהעולם עצמו, שכולם אינם פועלים בו
38 שום שינוי ח"ו", היינו לא זו בלבד שאין הקב"ה
39 מתפעל מהשינויים שבנבראים, אלא גם עצם ענין

40 הבריאה אינו פועל בו שינוי, כי כאשר נברא עושה
41 איזו פעולה, הרי בשעת מעשה הוא עסוק בזה וכוונות
42 נפשו מלוכשים בעשי', ונמצא שנפשו מתפעלת
43 ומשתנית על ידי העשי', שהרי אינו דומה מצב הנפש
44 קודם העשי' למצבה בשעת העשי'; משא"כ אצלו ית',
45 הרי אע"פ שהוא בורא ומהווה ומקיים את כל
46 העולמות והנבראים, מכל מקום אין פעולה זו עושה
47 בו שום שינוי ו"התפעלות".

48 וכל כך למה? והרי למעשה הקב"ה ברא עולמות
49 ונבראים והוא מהווה ומחיה ומקיים אותם, ואיך ניתן
50 להבין שאין זה גורם שום שינוי בו יתברך?

51 אלא שכאמור התהוות כל העולמות והנבראים היא
52 על ידי אורו של הקב"ה בלבד, שאינו אלא הארה
53 בעלמא, ולכן אין זה פועל שום שינוי בהקב"ה עצמו,
54 כמבואר לעיל.

55 זאת ועוד:

56 מאחר ש"כולא קמיי' כלא חשיב ואין תופסים
57 מקום נגדו ית'", היינו שאצל הקב"ה כל העולמות
58 נחשבים "כלא", נמצא אשר לא זו בלבד שבריאת
59 העולמות אינה גורמת שום שינוי ו"התפעלות"
60 בהקב"ה, אלא יתירה מזו, שאינה גורמת שום שינוי
61 באחדותו - שהרי העולמות נחשבים אצלו ית' כדבר
62 שאינו במציאות כלל.

63 כלומר:

64 התוכן הפנימי של המושג אחדות ה' הוא
65 שהקב"ה הוא המציאות היחידה ואין שום מציאות
66 מלבדו; וזה שהנבראים מרגישים עצמם כיש ומציאות
67 בפני עצמם הוא רק מצד ההעלם וההסתר של שם
68 אלקים, אבל בידיעתו ית' (שבה מובן שלא קיים שום
69 העלם והסתר ח"ו), כל העולמות והנבראים נחשבים
70 "כלא", כדבר שאינו במציאות כלל, וזהו ענין "יחודו
71 ואחדותו - שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו ממש".

72 ואתה הוא קודם שנברא העולם בו'.

73 זהו פירוש דיוק הלשון בנוסח תפלת השחר "אתה
74 הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם".
75 כפל הלשון "אתה הוא . . אתה הוא" מלמדנו שגם
76 לאחר שנברא העולם הוא ית' אותו "אתה" ממש כמו
77 קודם שנברא העולם, "בלי שום שינוי . . כי עולם
78 הזה, וכן כל העולמות העליונים, אינם פועלים שום
79 שינוי באחדותו ית' בהבראם מאין ליש, שכמו שהי'

כלומר:

1 הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הבראם, כן הוא
2 לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר שבראם, משום דכולא
3 קמי' כלא חשיב וכאין ואפס ממש".

4 [ומכאן באים להבנה עמוקה יותר בענין "אל עולם"
5 - שהעולם אינו "ענין בפני עצמו":

6 נתבאר לעיל שהסיבה לכך שהעולם אינו "ענין בפני
7 עצמו" היא לפי שבכל רגע ורגע הוא זקוק לכח האלקי לצורך
8 קיומו (כמו אור וזיו השמש שכל קיומו תלוי תמיד בשמש).

9 אך לפי מה שנתבאר כאן נמצא יתירה מזו, היינו
10 שלפניו ית' ממש כל גדר הבריאה אינו תופס מקום כלל;
11 כי מאחר שכל ענין הבריאה הוא רק על ידי הזיו המתפשט
12 ממנו ית', ו"הארה" אינה פועלת שום שינוי כלל ב"מאור",
13 שלגבי המאור אין הזיו תופס מקום כלל, הרי נמצא,
14 שבידיעתו ית' (היינו ב"מאור" עצמו), אין שום תפיסת
15 מקום כלל להבריאה.

16

17 גם העובדה שישנה מציאות של עולם הזקוקה תמיד
18 לדבר ה' בשביל קיומה - היא רק מצד ההעלם וההסתר
19 של שם אלקים, שכתוצאה מהעלם והסתר זה יש התגלות
20 מאלקות שהיא באופן של "הארה", כך שישנה נתינת
21 מקום לגדר הבריאה; אבל כפי שהוא מצד מהותו
22 ועצמותו ית' (שאינו משתנה כלל ח"ו על ידי ההארה
23 הנמשכת ממנו ית') הרי כל גדר הבריאה אינו תופס
24 מקום כלל.

25 ולפיכך, כשאדם מתדבק בהקב"ה, ורוצה להיכלל
26 באמת האלקית כפי שהיא "קמי' . . בידיעתו ית'", אזי
27 יבוא ל"ביטול במציאות", ששום ענין בעולם חוץ מאלקות
28 אינו תופס מקום אצלו, בגלל ההכרה כי לאמיתו של דבר
29 "אין עוד מלבדו", כי אין העולמות תופסים מקום כלל
30 קמי' ית' וכולא קמי' כלא חשיבי ממש].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

23 זולתו הרי אח"כ משתעשע בעצמו' נפשו הנק' עריבות
24 הנפש שתערב לנפשו העצמי' בבחי' רוי"ש בעצמותה וכן
25 התענוג במאכל ומשגל וכו"ג וכידוע].
26 והנמשל מכ"ז יובן למעלה בענין בחי' שעשועי'
27 העצמי' שבעצמו' המאציל שהוא בבחי' רוי"ש
28 ג"כ בבחי' או"י ואו"ח כנ"ל, דהנה אע"פ שאי' בס"י אין
29 לך למעלה מן הענוג כו', היינו לפי שהענוג הוא ראשית
30 ההמשכה מבחי' העצמו' של המאציל שהוא המקור
31 לחכמה והוא בחי' מה שעלה ברצונו להאציל כו' שיש בזה
32 בחי' התענוג ונק' עתיק דאצי' כידוע ויש מקור לתענוג זה
33 והוא הנק' עתיקא סתימאה כו', ולמטה ממנו הוא התענוג
34 שבחכמ' דאצי' כמו עד"מ התענוג של אדם שבחכמ' שהוא
35 הארה פרטי' לגבי עצם כח התענוג ההיולי שבנפש כו'
36 כנ"ל. אך כ"ז הוא רק בחי' הארת אור א"ס בתענוג שחוק'
37 ממנו שהוא בשביל להיו' מקור להשתל' דאבי"ע, אבל
38 בעצמות המאציל ממש לא יתכן לו' בחי' התפשטות
39 התענוג במציאות כי אין שום דבר זולתו שיתענג ממנו כמו
40 שעשועי האב בבנו וכו"ג, אלא בחי' השעשועי' דשם הוא
41 הנק' שעשועי המלך בעצמותו דוקא כמו עד"מ שעשועי
42 הנפש בעצמותה הנ"ל והוא הנק' שעשועי' העצמיים
43 שבעצמות המאציל ממש שמשם נמצא מקור לבחי'
44 התהוות מציאות התענוג הנאצל שנק' עתיק דאצי' וע"כ

1 והנה יש ב' מיני שעשועי', הא' בחי' שעשועי' העצמי'
2 והב' שעשועי' שהן בדבר זולתו שחוק' ממנו אע"פ
3 שעצמותו משתעשע בו כמו שעשועי האב בבנו או באשתו
4 האהובה ביותר שגם שעצמותו ממש משתעשע בבנו אין
5 זה נק' שעשועים העצמיים אלא שמלוכש השעשועי' בדבר
6 נפרד זולתו שהוא הבן וכו"ג, וכן המשתעשע באיזה דבר
7 חכמה שזהו בחי' המשכ' ויריד' כח התענוג שבנפש בשכל
8 זה בלבד, וכמ"כ גם מתענוג או רצון הבא בגילוי גם
9 שמשתעשע בעצמו בתענוג או רצון זה כמו בתענוג
10 ושעשועי' שבבנו ואהבו אין זה בחי' שעשועי' העצמי'
11 כי הרי תענוג זה הוא רק כח פרטי שנמשך מן הנפש ואין
12 לו ערך לגבי עצמו' הנפש שבה כח התענוג ההיולי טרם
13 שנמשך כל בחי' תענוג בגילוי דבר מה כו' כידוע, אבל
14 שעשועי' העצמי' היינו מה שמשתעשע האדם בבחי'
15 עצמו' נפשו ממש לא ברצון ותענוג הנמשך מנפשו אלא
16 בעצמותו ממש שהוא בחי' יחידה כמו באהבת עצמו
17 שאוהב חיי נפשו, שהתענוג שבאהבה זו הוא בחי' תענוג
18 עצמי שהוא בחי' כח התענוג הפשוט ההיולי שבנפשו
19 והוא שמשתעשע בעצמו' הנפש ג"כ בבחי' רוי"ש בבחי'
20 הסתלקות והתפשטות יחד ע"ד הנ"ל ממש בתענוג הבא
21 מדבר זולתו כמו משעשועי' דבן לאב [או בעריבו' הנפש
22 שמן הכל"ז או הרחיצה וכו"ג, דגם שבא התענוג בדבר

למעלה מן העונג הוא מדבר בבחי' עצמו' השעשועי' 10
שבעצמות המאציל כו', אך גם זה א"א לו' שהרי יש בעל 11
התענוג ובעל השעשועי' כמו עצמו' הנפש ממש שלמעלה 12
גם מבחי' שעשועי' העצמי' שבה שהרי לא ימצא בה 13
שעשועי' הללו העצמי' רק לפרקים כו') (ויוכן דבר זה 14
כמו שמבואר במ"א בענין התפארת ההיולית שבעטרה 15
קודם שהי' ע"ג הראש שיש בה כח היולי של כל מיני פאר 16
ותפארת שעתיד להיות בכל אדם הלובש אותה שהוא 17
מתפאר בה באופן מיוחד ולזולתו יש ממנה פאר אחר כו'). 18

בספר ענ"ה כו' שעשועי המלך בעצמותו

נק' עתיק' דעתיקין כידוע (וגם כדי שיהי' מקור לכל תענוג 1
הרי הוא בחי' יריד' עצם התענוג הפשוט ההיולי, וז"ש כי 2
עמך מקור חיים מקור כל התענוגים שנק' ע"י דע"י ג"כ 3
עמך נכלל בעצמו' התע' הפשוט כו') (ומ"ש בס"י אין לך 4
למעלה מן העונג היינו העונג דאצי' שלא נאצל מן 5
המאציל רק בחי' תענוג לאצי', ואותו תענוג הנאצל הוא 6
רק כמו תענוג הגשמי שבאדם שמתענג בדבר נפרד זולתו 7
אבל אין לו ערך כלל לא מיני' ולא דוגמתו לגבי עצמו' 8
התענוג והשעשועי' כו') (ואפשר דמ"ש בס"י אין לך 9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותין

איברים ראש וגוף ידיים ורגלים ואיברים הפנימים מוח ולב 30
וכרס ובני מעיים כו' והתהוותו מן הטפה שהיא רק בחינה 31
א' אך שבאמת בהטפה הי' בהעלם כל פרטי הרמ"ח 32
איברים (לפי שהטפה נמשכת ממוח האב שכלול שם רמ"ח 33
כחות הנפש המתפשטים ברמ"ח איברים כמ"ש בלק"א 34
פ"ג וע"ש פנ"א ועיין בר"ח שער הקדושה ר"פ י"ז שא"א 35
לטפת הזרע לצאת אלא ע"י חימום כל איברים כו') אלא 36
שהיו בבחי' התכללות יחד בהטפה ואח"כ ע"י שהייתה 37
בבטן האם נתהוו מזה ולד בבנין רמ"ח איברים ממש 38
דהיינו ע"י יציאת כחות שבהטפה מהעלם אל הגילוי כו'. 39
ואמנם המובן משני משלים אלו שאע"פ שהאילן נתהוו 40
ע"י נטיעת הגרעין והולד ע"י טפת אב ואם עכ"ז היינו 41
דוקא ג"כ ע"י הכח הצומח שבארץ שהוא המצמיח 42
הנטיעה ע"י הגרעין ולכן צ"ל ג"כ גשם לרוות הארץ ואז 43
והולידה והצמיחה כו' וכן באשה יש בה הכח הזה להיות 44
התהוות הולד ברחמה מהטפה וצ"ל ג"כ הולד אוכל ממה 45
שאמו אוכלת בט' ירחי לידה שע"ז ג"כ מתגדל כו' והיינו 46
משום שיציאה זו מהעלם אל הגילוי מהגרעין להיות אילן 47
ומהטפה ולד שהיא הגדלה ותוספת ברכה ובשינוי גדול 48
ממהות למהות ממש שהרי מהותן ועצמותן של הפירות 49
מעולה בעילוי רב ועצום למעלה מעלה ממהותן ועצמותן 50
של הגרעין וכן מהות גוף האדם מעולה בעילוי רב ועצום 51
מאד מאד ממהות הטפה כו' ואע"פ שהטפה והגרעין 52
כוללים במהותם מעין איברי הגוף ופירות האילן עכ"ז הוא 53
בשינוי המהות הרבה כו' אלא שע"י כח הצומח שבארץ 54
ממאמר תדשא כו' הוא שמצמיח הפירות ע"י הגרעין כו' 55
וכעד"ז הגדלת הולד מן הטפה בבטן הנקבה (ועיין 56
באגה"ק ע"פ זורע צדקות). והנמשל מזה יוכן למעלה 57
בענין התהוו והתיקון שהגדלת פרצופי התיקון מבחי' 58

מו' ולתוספת ביאור להבין באר היטב ענין הנ"ל איך 1
שבעוה"ז דוקא יוכל לשנות טעמו ולעשות 2
תשו' משא"כ בעוה"ב, ויוכן בהקדים ענין התהוו והתיקון 3
שעיקר ההפרש ביניהם הוא כך שבבחי' התהוו היו רק 4
בבחי' נקודות בלבד והן זמ"ל שכלכו בארץ אדום שנק' 5
בשם ז' נקודות ונק' עולם הנקודים, ובתיקון נעשו מהם 6
פרצופים מבחי' נקודת חכמה נעשה פרצוף אבא כו' ומו"ו 7
נקודות נעשה פרצוף ז"א ומנקודה הז' נעשה פרצוף הנוק' 8
כמבואר בע"ח, וענין ההפרש בין נקודה ספירה פרצוף 9
שהנקודה הוא בחי' א' נקודת החסד היא בחי' חסד לבד 10
וכן גבורה כו' וכאשר כל בחי' כלולה מיו"ד שבחי' החסד 11
כלול מעשר בחי' חב"ד חג"ת כו' נק' ספירה, וכאשר נבנית 12
בציור קומה של פרצוף אדם דהיינו חב"ד שבו הם המוחי' 13
וחג"ת הם זרועות וגופא כו' וכן שאר פרטי האיברים עד"מ 14
אז נק' פרצוף. ויוכן זה ע"פ ב' משלים האחד מענין 15
צמיחת האילן מן הגרעין הנטוע בארץ דהנה בהאילן יש 16
ריבוי דברים העץ והפרי הצומחת ממנו וענפי האילן 17
והעלין וכן גם בהפרי עצמה יש קליפה ופרי וגרעינין, וכ"ז 18
צומח מגרעין האחד וצ"ל בהכרח שכל בחינות אלו היו 19
כלולים בהגרעין שהרי צמחו וגדלו מהארץ ע"י זריעת 20
הגרעין דוקא אלא שבהיותם בהתכללות בהגרעין לא היו 21
בבחי' התחלקות כל בחי' בפ"ע כ"א כולם כלולים יחד 22
בבחי' א' הוא הגרעין ואח"כ ע"י זריעת הגרעין בארץ 23
שנכלל בכח הצומח שבארץ אזי כח הצומח מוציא כל 24
פרטי כחות הכלולים בהגרעין מהעלם אל הגילוי להצמיח 25
אילן שיש בו ענפים ועלין ופירות רבים בקליפתן וגרעיניהן 26
ועוקציהן כו' שכל בחי' יוצאת לגילוי בפ"ע בבחי' 27
התחלקות מזולתה, והמשל השני הוא מן גידול והתהוות 28
הולד בבטן האשה מזרע האב ואם, שהולד יש בו רמ"ח 29

1 נקודות דתוהו הנ"ל הוא כעין גידול הולד מהטפה והאילן
2 והפירות מהגרעין, דהנקודה אע"פ שכוללת בבחי' העלם
3 מה שנתחלק אח"כ ממנה בתיקון בחי' פרצוף שהוא מוחי'
4 ודרועי' כו' הרי בהנקודה הי' הכל בהעלם גדול וקיצור
5 נמרץ כערך הטפה לגבי הולד כו' אלא שאח"כ בעולם
6 התיקון היינו שנתתקן שיצא מההעלם אל הגילוי להיות
7 מזה פרצוף שלם. והנה כמו שבאדם עד"מ כשגדל הולד
8 אז נגדלים גם שערות וצפרנים שהם המותרות כו' ומתחלה
9 בהטפה היו כלולים יחד עם כל האיברים כמ"כ למעלה
10 ג"כ בבחי' נקודות דתוהו הכל היה בהתכללות א' אבל
11 בתיקון יצאו בגילוי ונעשה כל בחי' ניכרת בפ"ע דהיינו
12 שבתחלה נתקן בחי' כתר ואח"כ בחי' ראש ומוחי' חב"ד
13 ואח"כ חג"ת כו' עד שיצאו ג"כ בחי' צפרנים ושערות
14 כנודע, ומבואר בע"ח דבכל זמן מזמני העיבור ניקה
15 ומוחי' נמשכים אורות עליונים מלמעלה לנוק' מאימא
16 עילאה ומבחי' עתיק יומין ומלמעלה למעלה עד אין סוף
17 המתלבשי' בנוק' כל ט' או ז' ירחי לידה שעי"ז דוקא הוא
18 גידול הנשמות בבטן הנוק' ועד"ז גידול הזו"א בבטן אימא
19 כו' והיינו כנ"ל במשל בגידול האילן עם פירות מהגרעין
20 שאין זה אלא ע"י כח הצומח שבארץ שהוא בחי' דבר ה'
21 ממאמר תדשא כו' ולכן צ"ל ג"כ המשכת גשמי' לרוות
22 הארץ שיתגלה כח הצומח שבה, כך למעלה גידול
23 הפרצופים מהנקודות דתוהו הוא ע"י המשכת אורות
24 עליונים מא"ס ב"ה בהנוק' שעי"ז נעשה גידול זה כו',
25 וכמו שהכח הצומח לא יוציא מעצמו רק כאשר יהי'
26 מתחלה העלא' מ"ן ע"י זריעת הגרעין שנקבר בארץ ונכלל
27 בכח הצומח אז נמשך כח הצומח להגדיל האילן כך
28 למעלה צ"ל העלא' מ"ן בתחלה וה"ע הביירוים שנוכר
29 תמיד בע"ח דאו"א העלו מבחי' ז"ת שבו בע"י ואח"כ
30 עי"ז נמשך אור המברר לבררם ולתקנם ועד"ז זו"נ העלו
31 למעלה באו"א כו' והעלא' זו היא ממה שנפל מנקודות
32 דתוהו שהן עולים בבחי' מ"ן ואח"כ נמשך עי"ז לשם
33 אורות עליונים מא"ס ב"ה לתקנם ולעשותם בבחי'
34 פרצופים וכמשל גידול הולד בבטן הנקבה מן הטפה וכן
35 האילן מן הגרעין כו': ומעתה יובן היטב הטעם שהתשובה
36 אינה מועלת רק בעוה"ז דוקא שהוא עולם המעשה היום
37 לעשותם, דהנה מבואר ענין ההפרש בין נקודות דתוהו
38 לפרצופים דתיקון שהנקודות הם שנכלל כל הכחות בבחי'
39 נקודה א' כמו שיש בגרעין בהעלם מה שיוכל ליגדל ממנו
40 אח"כ אילן ועלין וענפים ופירות וגרעיניהן כו' שכל פרטי
41 בחי' אלו המחולקים ושונים במהותן ועצמותן זה מזה
42 לאחר צמיחתן הם היו בהתכללות יחד בלי התחלקות
43 בהגרעין ואח"כ ע"י הצמיחה יוצאים להיות כל א' מהות
44 בפ"ע ומשונה מזולתו כמו מעלת הפירות על העץ כו' וזה
45 נעשה ע"י כח הצומח, וכמ"כ למעלה ידוע שהנקודות
46 דתוהו נפלו ונשברו בשבה"כ ונתערב בהם רע, והנה מאחר

47 שהיו בבחי' נקודות שכלול כל הבחינות שונות ביחד נמצא
48 שהרע נתערב עם הטוב בתכלית שבכל חלק מהטוב נמצא
49 קצת רע וזה כמו שבגרעין כלול כח הפרי עם כח העץ
50 ממש כאחד וכן בהטפה נכלל הולד והשליא יחד,
51 וכשנקודות דתוהו מתתקנים להיות נכללים בעולם התיקון
52 ששם הוא בחי' פרצופים שעונים שיוצאים הכחות
53 מההעלם אל הגילוי כגידול הפרי והאילן מן הגרעין כו'
54 והולד והשליא מן הטפה, ונעשה כל בחי' במהות ניכר
55 בפ"ע ומובדל ממהות זולתו, א"כ אז מתברר ג"כ הטוב מן
56 הרע ויתפרדו כל פועלי און ולא יהיו מעורבים יחד וכמו
57 הבדל קליפת הפרי מן הפרי כשגדלה הפרי וכן הבדל
58 השליא מן הולד וכן דמי נדה שיוצאים בבחי' פסולת כו',
59 וביורור זה ותיקון זה הוא ע"י המשכת אורות עליונים
60 מא"ס ב"ה המתקנים בחי' תוהו להכלל בתיקון וכו"ל,
61 ואורות אלו הוא בחי' שם מ"ה שנמשך ממצחא דא"ק
62 לתקן בחי' תוהו לתיקון כי שם מ"ה הוא המברר בחכמה
63 אתברירו, וכבר נת"ל אות מ"ה שביורור זה יש בו מדריגות
64 רבות שהמובחר מניצוצות דנקודות דתוהו נכלל באצילות
65 ומה שלא יכול להיות נכלל באצי' נתברר ונכלל בבריאה
66 ומה שלא יכול להיות נכלל בבריאה נתברר ונכלל ביצי'
67 ומה שלא יכול להיות נכלל בקדושת העשי' הוא הסיגים
68 שנדחו בקליפות, והנה עוה"ז הוא עדיין קודם הבירור
69 וכמ"ש בלק"א ח"א פ"ז שקיום וחיות הדצ"ח המותרים
70 הוא מקליפת נוגה כו' רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב
71 בתוכו כו' וכל עבודתינו בתומ"צ לברר ק"נ והיינו שע"י
72 עסק התומ"צ ממשיכים את שם מ"ה המברר לאהפכא
73 חשוכא לנהורא אמנם עוה"ב וג"ע הוא לאחר הבירור
74 שכבר נברר הטוב מן הרע דהיינו שהנקודות דתוהו כבר
75 נעשו בבחי' פרצופים שאז כל בחי' ניכר מהותו ומציאותו
76 ואי לזאת שם בג"ע הרי נסתלק שם מ"ה המברר כיון
77 שכבר נברר שם הכל וכל א' על מקומו בא ואין לך דבר
78 שאין לו מקום וא"כ א"א לשם לאתהפכא מחשוכא
79 לנהורא וכמו במשלים הנ"ל שלאחר שכבר גדלו האילן
80 והפירות א"א לשנות ולהעשות מעלין פירות כו' וכן אחר
81 גידול הולד א"א להעשות מרגל ראש אלא הרגל נשאר רגל
82 והראש הוא הראש, אמנם בעוה"ז שהוא קודם הבירור
83 ומאיר שם מ"ה המברר ומתקן כו' לכן עתה הוא הזמן
84 לעשות תשובה ומהני התשו' דהיינו עד אשר לא תחשך
85 השמש שלא יסתלק שם מ"ה המברר כי מאחר ששם מ"ה
86 המברר מאיר לברר ולתקן הנקודות דתוהו שלא נבררו
87 עדיין והוא הארת א"ס ב"ה הסוכ"ע דקמ"י גם חשך לא
88 יחשיך ויוכל להפוך חושך ממש לאור ומרירו ממש
89 למיתקו וכמו עד"מ בכח הצומח ממאמר תדשא שבעוד
90 שלא גדלו הפירות יוכל להיות ברכת ה' להצמיח מאה
91 שערים כו' וכן בהטפה קודם שנצטייר הולד יוכל
92 להשתנות ולהיות הולד כך או כך וכמארו"ל עד מ' יום

שלו והיינו משום דלאחר הביורור מסתלק המברר כו' אבל
בעוה"ז יוכל האדם לשנות טעמו מהקצה אל הקצה
ולעשות תשו' כרגע כמו ר' אלעזר בן דרודייא שקנה עולמו
בשעה א' דהיינו משום שעה"ז הוא קודם הביורור ומאיר
ש' מ"ה המברר ולכך יוכל לאהפכא מחשוכא כו', וזה ע"ד
שאמר רחב"ד מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק
שיוכל להיות התהפכות ושינוי הצירוף המחז' וכמ"ש
ההפכי הצור אגם מים דהיינו כמ"ש לעיל מיני' מלפני
אדון חולי ארץ כו' שהוא ית' הא"ס הוא הכל יכול
שיהפכו הגבורות לחסדים ועד"ז גם כן להיות אתהפכא
חשוכא לנהורא כו':

שרש מצות התפלה

יוכל לבקש רחמים שיהי' זכר כו' והיינו מפני שאותו כח
האלקי המצמיח הפירות או מגדל הולד כמו שיש ביכלתו
להגדיל ולהצמיח הפירות ולהצטייר הולד כמ"כ יש ביכול'
לשנות בו כפי הרצון ית', אבל לאחר שכבר נגמר הגידול
שוב מסתלק אותו כח האלקי ואז אין דרך שישונה דבר
בהולד ולכן ארז"ל שהמתפלל אחר מ' יום הוא תפלת שוא
כו' וכמ"כ בנמשל בעוה"ב שהוא לאחר הביורור וכאו"א
על מקומו בא א"א להשתנות שיהופך הרע לטוב כמו
שא"א שיעשה הרגל ראש לאחר בריאת הולד כו' הלכך
אע"פ שגם הרע רואה הביטול שבעולמות העליונים שם
וצבא השמים לך משתחווים עכ"ז א"א לו להתהפך מרע

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

במ"א שורש ענין הקרבנות בעבודה שהוא בחי' בירור נה"ב
ועכשיו תפלה במקום קרבנות תיקנו, שהתפלה היא ג"כ
בירור נה"ב, וז"ש (משלי י"ז ג') מצרף לכסף כור לזהב
בוחן לבות ה', ופי' בזהר מצרף לכסף דא אברהם, כור לזהב
דא יצחק, בוחן לבות דא יעקב, וכת' (משלי כ"ז כ"א)
מצרף לכסף כור לזהב איש לפי מהללו, פי' שכמו ע"י
המצרף והכור מברר' ומנקי' הזהב והכסף מן הפסולת
המעורב בהם, כן איש לפי מהללו הוא בחי' הביורור שלו
בתפלה לפי ערך ההילול והשבח בהתבוננותו בה' אחד
ושמו אחד, הוא בחי' האמונה בסובב וממלא והמשכת
הדעת בהם שה"ע ורעה אמונה להמשיך דעת באמונה
שיהי' כאילו רואה כו'. ובכדי לבוא לזה צריך להקדים
תחלה פסוד"ז הוא לזמר עריצי' ולהכרית כל החוחי'
המונעי' ומעכבי' מבית ומבחוץ, והוא ע"י ההתבוננו'
בביטול ושירת המלאכי' והילול כל מה שנברא בששת ימי
בראשית, ואיך כי הוא צוה ונבראו בדרך ממילא ומאליו
וכמשנ"ת ביאור ד"ז במ"א באורך, ולכן אני הוי' לא שנית',
ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע בלי
שום שינוי כלל וכלל, והיינו מפני כי ה' אחד שגם עכשיו
לאחר שנבה"ע הוא אחד ומיוחד שלא יש שום מציאות
אמיתי זולתו ית', וכל מה שנברא הם היום ונפסדי' ולכן
אינם מציאות אמיתי. וכד דייקת בהו שפיר תמצא שגם הם
כחות אלקות המוסתר ונעלם כמ"ש בד"ה מי כמוכה הנ"ל,
ונתהו מכת שמו ית' שז"ע שאנו אומרים אח"כ ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד. ולפי ערך האריכות בהילול הלזה
והעמקת הדעת בהתבוננו' במוח ביתו ותבונתו לפי ערך זה
ממש הוא בחי' העבודה שבלב זו תפלה. וזהו שאומרים

וההמשכה הוא ע"י בחי' מחצית השקל בשקל הקדש,
והענין הוא דהנה יש קדש וקדוש, קדוש וא"ו
הוא מל' הגמ' שקראו שמו ית' בשם הקדוש ברוך הוא,
ששם זה הוא על מה שהוא ית' הוא סובב וממלא, כי
קדוש הוא בחי' סוכ"ע, וברוך הוא בחי' ממכ"ע, שבבחי'
זו היא אמונת נש"י כמשנ"ת לעיל, וכדי לחזק האמונה
בהכרח שיומשך מבחי' הגבוה יותר עד שתוכל לחזק
האמונה, וז"ע המשכת בחי' קדש שנודע ממ"ש בזהר
שקדש היא מלה בגרמי', פי' בגרמי' שמובדלת, היינו שזהו
בחי' שלמעלה מבחי' ההשפעה בעלמין בעצם, והיינו
שזהו למעלה מבחי' סוכ"ע, כי בחי' סוכ"ע הוא מה
ששייך לעלמין עכ"פ כנ"ל, אבל קדש מלה בגרמי' הוא
בחי' אוא"ס שלמעלה מבחי' עלמין שבחי' זו המשיך משה
דוקא, והוא לפי שמה משה לא פסיק טעמא, והיינו
כמ"ש במ"א בענין אברהם אברהם פסיק טעמא שאברהם
דאצי' אינו בערך א' עם אברהם דבי"ע, אבל משה משה
לא פסיק טעמא שמה שלמטה הי' שוה ממש עם שרשו
כמו שהוא למעלה, ע' מזה בת"א בביאור ע"פ ואלה
המשפטי' בסופו, ובד"ה וילך איש מבית לוי, ולכן הוא
הוא הממשיך בחי' קדש מלה בגרמי' בחי' מ"ה דחכ'
בנש"י לחזק האמונה עד שיומשך בחי' דעת בהאמונה, ואז
העבודה היא עבודה שלימה, וכמ"ש דע את אלקי אביך
ועבדהו בלב שלם, פי' שע"י הדעת אשר נמשך בהאמונה
ע"י ועבדהו בלב שלם שה"ע שלימות העבודה כו'.
והנה מתרומת מחצית השקל היו לוקחי' קרבנות כמארז"ל
במשנה רפ"ד דשקלי' התרומה מה היו עושים בה
לוקחי' בה תמיד' ומוספי' כו' וכל קרבנות הצבור, ונת'

1 סלח לנו כי חטאנו בשמו"ע שלכאו' הי' מהראוי להתחיל
2 הקדמת התפלה בזה שהרי אין לך מדריגה היותר נמוכה
3 מהחוטא שהוא ל' חסרון מל' והייתי אני ובני שלמה חטאי'
4 שחסר הכל, והי' מהראוי להתחיל בזה איך שחסר לו
5 ומבקש שיומשך וימולא החסרון, ומה"ע שמתחילי'
6 בהודאה תחלה בקומו משנתו מודה אני, וגם בהתחלת
7 התפלה הודו לה', ואח"כ פסוד"ז, ואח"כ ברכת ק"ש וק"ש,
8 ואח"כ בתפלה אומר סלח לנו כי חטאנו שאחר אריכות
9 התפלה כ"כ אז אומר שחטא, שלכאו' אינו מובן כו'. אך
10 באמת כן הוא שקודם התפלה דרך איש ישר בעיניו שמאחר
11 שלא חטא מאומה וגם עשה מצוה, נדמה לו שהוא קרוב
12 לאלקות וכ"ש שלא חטא, אמנם לאחר שמתבונן במוח
13 בינתו הדק היטב ענין ביטול המלאכי, ה"ה מבין שענין

14 ביטולו אינו מגיע אפי' לשליש ולרביע, ואח"כ בק"ש
15 בהתבוננו' ה' אחד ושמו אחד יחו"ע ויחו"ת בבחי' דעת
16 והכרה, ה"ה מוצא א"ע איך שהוא מרוחק מה' אחד
17 בתכלית הריחוק וכל מה שעשה בקיום מצותיו ית' ה"ה
18 לגרמי' בלתי קבלת עול מלכות שמים ועול מצות כדבעי
19 למהוי שז"ע מארז"ל למה קדמה שמע לוחי' אם שמוע כדי
20 שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עומ"צ
21 כמשנ"ת ביאור דבר זה מן ד"ה והתהלכתי בתוכם עד
22 שובה ישראל, ך"ט, ואז אומר בתפלה סלח לנו כי חטאנו,
23 פי' שחסר לו הרבה ויודע ומכיר בעצמו החסרון והפחיתות
24 שלו ומבקש סליחתו שיומשך מאוא"ס בעל הרצון מקור כל
25 הרצונות שיתמלא הפגמי' והחסרונות' בהרצון על שלא קיים
26 רצונו ית' כדבעי למהוי כו', וזהו שורש ענין העבודה.

ד"ה כי תשא את ראש בני'

ש"פ ויקהל פ' שקלים. ל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 וכ"ז הוא מצד הנה"א, דלהיות שהנה"א אצלו בהתגלות
2 קצת כנ"ל (וכמו"כ בהתפעלות הדמיוני שנת"ל פ"ו
3 הרי יש בו איזה התעוררות) ע"כ הוא רוצה בכל הענינים
4 הטובים רק שאינו רצון אמיתי כנ"ל ע"כ הוא מתחיל
5 ומפסיק כו' (שכן גם ההתעוררות נפסקת ומתעוררת וחוזר
6 ונפסק וגם ההארה גופא מתגלית ומתעלמת ומתגלה וחוזר
7 כו'), אבל מצד הנה"ב אינו רוצה בשום דבר עדיין כי לא
8 פעל עדיין על הנה"ב מאומה, רק הביטל חיצוני הכללי
9 הנ"ל, וגם אם פועל איזה דבר על הנה"ב הוא רק בכח
10 וחיל (בל"א אפגעריסען עפעס פון איהם) לא בדרך בירור,

11 ולכן כאשר בא לאיזה דבר הנוגע לנה"ב, אינו עומד על
12 נפשו כי הנה"ב עודנו בתוקפו (ביותר בהמדה הטבעית
13 המגיע עתה לחלקו כמשנת"ל פ"ו) ולא נזדכך כלל באופן
14 העבודה הנ"ל, וכמשנת"ל פ"ד שהזיכור דנה"ב הוא דוקא
15 בהעבודה האמיתית, שנחלש הטבעית שלו ע"י קירוב
16 נפשו לאלקות, וביותר שבאופן העבודה יוכל גם הנה"ב
17 להבין את הענין האלקי (ונת' שכן צריכים להשתדל באופן
18 ההתבוננות) ועי"ז הוא בא ג"כ לידי אהבה לאלקות,
19 ובאהבה ברשפי אש נעשה כליון וביטל היש דנה"ב כו'
20 כמשנת"ל באורך:

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

1 דוקא בזמן הגלות צריך להתגבר בקיום תומ"צ. שאלת הנביא מדוע בני יעקב לא נמשכים
2 לתומ"צ בכללות הנפש, כשרואים השגחה פרטית וש"אני ה' לא שנית"י – הבטחתו שלא יטוש
3 ה' עמו. אלא שזה מפני ד' ענינים שצריך להודות עליהם להקב"ה המושיע מהם וגומל חסד גם
4 לחייבים ואין טוב אלא תורה

5 וְהִנֵּה בָּעֵת מִתֵּן תּוֹרָה, הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ בְּאוֹתוֹ
6 מַעֲמֵד מִלְּפָנִים בְּגוֹף, וְכָל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
7 יִתְלַבְּשׁוּ בְּגוֹף עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, הָרִי

8 כְּלָנוּ כְּאִישׁ אֶחָד קִבְּלָנוּ עָלֵינוּ, עַל בְּגִינֵנוּ, וּבְגִי בְּגִינֵנוּ, לְקַיֵּם
9 אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּכְתִיב "קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הֵיהוּדִים", וְאָמְרוּ
10 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "קִיְּמוּ מֵה שֶׁקִּבְּלוּ כְּבָר", וְהִנֵּנוּ דְּבִזְמַן הַגְּלוּת

מתגבר על הטוב כמו שכתוב "רשע (היצר הרע) מכתיר את
הצדיק" (נצח טוב), או יורד בים ברבוי בלבולים של עניני
עולם, או שהוא הולך במדבר, הינו שנמסר רחמנא לצלן
רק לגשמיות העולם וחסריותו. אמנם כתיב "והשב
מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח", ובחסדי אל עליון
מתעורר רוח ממרום, וכמו שכתוב "כי יצמד לימין אביון
להושיע משפטי נפשו" ומתעורר בתשובה, הנה אז צדיק
מצדה נחלץ, וכמו שכתוב "ועמך כלם צדיקים", דהרי כל
אחד ואחד מישאל הרי נשמתו היא חלק אלקה ממעל.
וזהו "משביעין אותו", דבכל נשמה ונשמה הרי יש בה
השבע במה לנצח את היצר הרע ולהתגבר עליו, וזהו נסח
ברכה זו "הגומל לחיבים טובות", דהלא כל ישאל
מחיבים בלמוד התורה ובקיום המצוות, וכתיב "ולמדתם
אתם את בניכם", שהיא מצוות עשה, ואם מצד איזה סבה
לא קים זה, הלא הוא האשם בזה, דתורה ומצוות הם
נצחיים, וכל המניעות ועכובים שבזמן הגלות הם רק
נסיונות כמו שכתוב "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם", ולכן
בברכה זו מזכיר חוב לעצמו ואומר "הגומל לחיבים
טובות", שזהו מחסדי השם יתברך שהוא יתברך גומל גם
לחיבים טובות שגמלני טוב, וכמאמר "אין טוב אלא
תורה", שהוא טוב האמתי כמו שכתוב "עץ חיים היא
למחזיקים בה ותומכיה מאשר", דגם מחזיקי התורה הם
מאשרים ומברכים בכל טוב.

שבת פרשת פנחס, תרפ"ז

פנטערבורג, בסעודת הודאה

אשר אז הנה המניעות ועכובים על למוד התורה וקיום
המצוות המה חס ושלום ביותר, הנה אז דוקא הוא
התגברות העבודה בקיום התורה ומצוות, וכמו בזמן מרדכי
ואסתר אשר המן בקש לשלח יד ביהודים, דער גאנצער
וועלען זיינער איז געווען "להשמיד ולאבד את היהודים,
לעקר רחמנא לצלן את היהדות, וכן במלחמת היונים
שאמרו "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי
ישראל", הנה אז דוקא התגברו בני ישראל באת
וביתר עז וקיומו את התורה ומצוות במסירות נפש, וכמו
שכתוב במקום אחר, דהנה כתיב "אני הו' לא שניתי ואתם
בני ישראל לא כליתם", פרוש דהנביא מתמיה ואומר
ל'ישראל, הלא אתם רואים כי הוא יתברך אינו משנה
בהבטחתו, כמאמר "כי לא יש' הו' עמו ונחלתו לא יעזוב",
וכל אחד רואה השגחה אלקית במוחש, וכמאמר "כבשה
אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת", אם כן למה אתם
בני ישראל לא כליתם? מדוע אין אתם נמשכים אחרי
התורה ומצוות בכלות הנפש? דער אמת איז דאף טי, אז מי
זעהט אזוי קלאר השגחה פרטית טי, האט מען דאך
געדארפט זיין איבער געגעבען "להתעסקות התורה
והעבודה. אמנם הסבה לזה היא טרדת הפרנסה בצוק
העתים, שהם במדרגות חלוקות ובאפנים שונים. יש מי
שהוא חולה רחמנא לצלן, דעגנן החלי הוא שנתמטמם מחו
ולבו או שהוא תבוש בבית האסורים, אשר חס ושלום הרע

יד. כל רצונו היה. טו. האמת הלא היא. טז. שרואים כל כך ברור השגחה פרטית. יז. הלא היו צריכים להיות מסורים.

לקוטי דיבורים

טעמים להאריך בזה, אך החקירה ודרישה היא רק
בדברים, שאלות ותשובות, לא כן בדיקה, היא כעין רמזי
ענינים מכריחי הדיבור, כמאמרו של נחמאנסאהן, "שם
מדברים, שם נפתח הפה, שם אומרים, מגידים, חוזרים
ומגידים".
חקירה ודרישה הם דברים קלים, ודברים קלי הערך
כאלו נעשים בשאר מקומות בעיר, לא כן שפאלערקע,
אשר באי' הם מבנין הכבד, ולשפאלערקע זו - הנני
מחכה על עגלת צבא המיועדה לבוא כל רגע, והרגעים
ספורים.

* * *

השם שפאלערני ידוע לכל, הכל יודעים, כי
שפאלערני היא דבר מאוים, השם בעצמו מטיל אימה,
פחד וחרדה, וכשמזכירים שפאלערני הכל ברור, ולגודל
פרסומו של מעלת אימת בית האסורים אשר ברחוב
ההוא, נקרא בפי כל בשם התואר "שפאלערקע".
שפאלערקע זו אשר אימתה נופלת על הבריות בלי
הבדל דת לאום מפלגה, נודעה היא גם בפי תינוקות והכל
יודעים כי מכיוון שלוקחים לשם אינו דבר של שחוק או
הוראת שעה, כלומר על יום או יומים.
מכיוון שהאדם נידון לקחתו לשפאלערקע הוא אחד
משני אלה: או שכבר דינו מוחלט, או שצריך דרישה
וחקירה, וביותר בדיקה.
חושב הנני אשר אלה אשר יקראו דברי אלה לא ידעו
מה בין חקירה ודרישה לבדיקה, וכבד עלי הדבר מכמה

ובשעה זו אשר רגעי' ספורים, הרבה יש לדבר, הרבה
יש לבקש, הרבה יש לצוות, הרבה יש לסדר, הנה דוקא

1 בשעה זו אין הפה מדבר, ואין המוח שליט על הלב.
2 הלב מתרגש, ומתרגש ביותר, אין נותן להמוח
3 להרהר, להמחשבה לחשוב, ולכוח הדיבור לדבר, אבל
4 בכל זה בחסדי השי"ת לא הנחתי מעמדי, דברתי איזה
5 דברים קצרים שמכילים הרבה בהנוגע להסתדרות
6 העבודה, ואמרתי להם:

7 "ברור לי אשר רשת הכינו לפעמי, באשמות כבדות
8 ביותר, בעלילות נוראות, וגם ינסו להכריחני להודות על
9 אשר לא חטאתי, - כלומר בענינים שאינם נוגעים
10 למלאכתי, מלאכת החזקת היהדות והחזקת התורה -
11 ויהי מה, לא יפעל אצלי מאומה. אם ישאלוני אודות
12 עבודתי, אגיד את הכל, כלומר שהנני עוסק בהחזקת
13 התורה ולומדי' במדה שהיא, אם ישאלוני מי הם חבריי
14 המשתתפים עמי, אקח הכל על עצמי, ובכן אם ח"ו
15 יאסרו עוד את מי, ויאמרו לו כי הוא על פי יסוד דברי
16 שהגדתי, תדעו כי הוא שקר גמור, וכאמור אשר אצלי
17 לא יפעלו מאומה, ואין דבר בעולם אשר יכריחני לעבור
18 על החלטתי זו, ועליכם לדעת זאת, ברור לי כי כבר יש
19 חומר לעלילה רבה אשר לולי זאת לא היו עושים צעד
20 כזה, רואה הנני בפני נחמנסאהן כי יודעים המה מה
21 שעושים, ובטח בראו חומר כזה אשר מדמים בנפשם כי
22 יוכלו להרע לכלל ישראל על ידי מאסר זה, אבל בטוח
23 הנני ברור באלקי אבותינו הקדושים אשר הוא יתברך
24 יפדני מידם, ואשוב אל עבודתי כבראשונה. שמרו לקיים
25 את אשר אנכי מצווה ואל יפול לבבכם, והאלקים יעזרנו.
26 רק את הכתבים תקחו מן הבית ותחלקום במקומות
27 שונים בטוחים."

* * *

28 עוד לא הספקתי לכולות דברי אלה שב לולב והגיד כי
29 המרכבה מחכה עלי וכי עלי למהר.
30 עניתיו, אלה הם מן הדברים שבזמן הנוכחי ברוסיה
31 לא יכולים להפסידו, ואף אלה האוסרים את האחרים,
32 יכולים להיות שקטים, שהתור שלהם גם כן יגיע, אסור
33 למהר, שכן, דבר זה עצמו לא נפסיד.
34 לבשתי את בגדי העליון, לקחתי ברכת הפרידה מאת
35 כבוד אמי מורתי הרבנית תחי', זוגתי, ובנותי חנה, חי'
36 מושקא, שיינא יחיו, והלכתי לחדר נכדי בן בתי הילד
37 שלום דובער יחי', לראותו טרם הלכי אל שפאלערקע.
38 ילד יקר ונעים שוכב בערשו, ערש ברזל קטנה, ישן
39 לו בנעימה, יאריך השי"ת ימיו ושנותיו לאביו ולאמו,
40 ולשמחת לבב כל משפחתנו ולשמחת לבב כל אוהביו
41 וידידיו יחיו, יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.
42 רגעים אחדים עמדתי בחדרו, ובלי חשבון הוצאתי
43 אנחה מלבי: יהי רצון, אשר הוא, הילד הלזה יחי' לאוי"ט
44 יהי' גדול באחיו, יעמוד על אותו בסיס אשר עומד זקנו,

45 בלי חת מכל דבר בעולם, ילך באותו הדרך אשר דרכו
46 כ"ק אבותי הקדושים בתעצומות עוז, דם קדוש הנוזל
47 בעורקיו הבא בירושה מאב לבנו, לנכדו ולנניו.
48 ברגעים ההם נזכרתי את שיח קודש הקדשים אשר
49 שמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ
50 זי"ע, אשר סיפר לי כי בעת הכנסי לבריתו של אברהם
51 אבינו, כרגיל בכיתי על הכאב, אמר הוד כ"ק אאמו"ר
52 הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מה אתה בוכה, לכשתגדל
53 תהי' חסיד ותדבר חסידות בשפה ברורה.
54 והלאי כי נכדי זה לכשיגדל יעמוד על אותו הבסיס
55 ועל אותו המעמד אשר סללו הוד כ"ק אבותינו הקדושים
56 לעמוד חזק בכל הנוגע לתורה ויראת שמים, מבלי חת
57 מכל מונע ומעכב, וילחום בעד החזקת התורה ויראת
58 אלקים ויעמוד לישע יראי אלקים.

* * *

59 ברכתי את אנשי הבית המשרתים אשר לשמע
60 אזניהם ולמראה עיניהם כי הנני נאסר ונלקח
61 לשפאלערקע האיומה, כבשו פניהם בקרקע ולא יכלו
62 להביט בפני, כי נבהלו ונרעשו למראה זו (תחלה לא ידעו
63 מזה כי השמירה היתה מפסקת בינינו והם היו עצורים
64 בחדר הבישול) וכוח לא הי' להם לענות לי ברכה.
65 נשקתי את מזוזת הבית וישבתי על אחד הספסלים.
66 הפקיד לולב ומשרתי אנשי חיל המזויינים סובבים אותי
67 כאורח אסיר, וכחוקי בית האסורים.
68 חפצתי: תפילין רש"י ר"ת וש"ר טלית וחגורה. וספרי:
69 סידור, תהלים, תניא, ושאר החפצים: לבנים, מטפחת,
70 מיני אוכל, וואלעריאנא, כר קטנה, הונחו בתכריך אחד,
71 שק נוסעים, והשק הלזה על מכסהו רשומים אותיות:
72 ש.ש. - בלשון אשכנזי - אשר קנהו וישתמש בו הוד כ"ק
73 אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בכל מסעיו
74 משנת תרע"ג, וגם מכסה - פליעד - ניתן לי.
75 החפצים לא חפצתי לשאתם בעצמי ונתתם על יד
76 אחד השומרים המזויינים, ויקפוץ לולב ויקח את
77 החפצים מיד האיש חיל ויאמר: תנו לי את החבילה, אני
78 אשא אותה, חסידים נשארים חסידים, סבי נשא את
79 החבילות אצל סבכם ואני אשא את החבילה שלכם.
80 לקחתי את השק מידו ואומר, סבכם הוא חסיד וזכה
81 לשאת חבילות סבי להיכן שסבי הלך, אתם רוצים לשאת
82 את החבילה שאני אלך לאן שאתם רוצים ח"ו, לא, זה
83 לא יכול להיות, בדרך שלכם לא אלך, אם כי חסידים
84 נשארים חסידים. ואקח את תרמילי ואתנהו על יד
85 השומר כבתחילה ואנשק את מזוזת הבית ואצא עם
86 חברת המלווים המזויינים, מלפני, מימיני, משמאלי
87 ומאחורי.
88 עודני הולך בשליבות הבית ואשמע קול בני ביתי יחיו

היו בריאים - קראתי - וחזקים והשי"ת יעזור לנו
להתראות בקרוב לבריאות. וברגע זה הסיע הרכב את
המרכבה ונסע.

* * *

ואראה, עומד בקרן הרחוב, את ידיד ביתנו החסיד ר'
אלי' חיים שיחי' אלטהויז ופניו מפיקים בהלה ואימת
חרדה, וארכין לו בראש. לאות ברכת פרידה, אבל ראיתי
כי אינו מבין מאומה, ומצבו כאיש אשר עוד רגע יתפרץ
בקול בכי, או התרגשות של מורך לב, וכעבור רגע פנינו
לשמאל ברחוב ליטעיינע ופגשתי בהאברך מר פנחס
ברא"ח שיחי' אלטהויז. פלצות אחזתני בראותי פניו
הלבנים ועיניו השחורות בולטות וגבהו התקפל, מסתכל
הוא, חפץ לראות, אבל כנראה אשר איננו רואה, ובעוד
רגע פנינו לרחוב הימני היא שפאלערנא אשר ברחוב
ההוא עומד הבית הגדול, מספר עשרים וארבעה -
שפאלערקע.

ושפאלערקע זו סגורה ומסוגרת, נחמנסאהן ולולב
נתנו צו אל המשמר כי ישמרו היטב את "האזרחים
הנכבדים" היושבים במרכבה, כלומר אותי ואת חברי,
ובעצמם מיהרו אל שומר השער, אבל פלא גדול, שומר
השער אינו נותן להם רשות הכניסה. שומר זה אינו חפץ
לענות את הפקידים, והשומר אשר מבפנים השער פתח
חור קטן ושואל מה, מה שהוא שואל אינני שומע אבל
רואה הנני כי נחמנסאהן ולולב מצטערים ומתרגשים,
משיחים ביניהם, לולב קרב אל המשמר שלנו ונחמנסאהן
מתפרץ לכנוס בשער, אבל השומר הפנימי מסגיר את
החור, ונחמנסאהן חפוי ראש עומד על מקומו ידו אחת
על מנעול השער, וידו השנית אורזת במטפחת להעביר
את טפות הזיעה אשר כיסו פניו הנלהבים.

כמה זיעות המה, יש לך זיעה המעברת עוונותיו של
אדם, זיעה של מצוה, זיעה של תורה, זיעה של פרנסה
כשרה וטהורה, זיעה של יגיעת כפים ויש גם זיעה של
כעס ורציחה, זיעה של תליין, זיעה של שודד ורוצח.

לולב העומד אצל המשמר קורא אל חבירו
נחמנסאהן: אנו מאחרים את המועד, אופל יקח את... לנו
אומר כך, ובעצמו הוא ישן שינת עצל, צריכים יהי' להגיד
ל... וכאשר... יקח את הדבר בידו אז לא יישן או יישן
לעולם ועד... ורעש פתיחת המנעול נשמע, אבל אותנו
ציווה ראש המשמר לולב לחכות לבלי למהר ללכת עד
אשר יאמרו לנו.

שכני היושב בצדי מתמוגג, האיש חיל, שומרו הפרטי,
מביט עליו בשבע עינים, הכידון בידו השמאלית והקנה
רובה בידו הימנית, וכל העת מביט עליו, אף רגע לא
הניח מבטו ממנו, והוא לבן כשלג וכמעט כולו רועד,
מתבונן הנני במלבושיו והם תפורים בטעם אירופי, אינו

מתחננים: תנו לנו ללכת ללוות את בני, בעלי, אבינו, עד
החצר, עד המרכבה. ואפנה לאחורי ואראה והנה איש
חיל מזוין עוצר בעדם מלכת, ואקרא בקול אל הפקיד
לולב, מדוע אינם נותנים להם ללכת ללוונו, האם יש לכם
רשות על זה.

קולי הבטוח ודברי הברורים עשו עליו רושם חזק,
ויפקוד על האיש חיל כי ילך לו, ויתן לבני הבית יחיו,
ללכת, והולכים אנחנו כולנו יחדיו, עד כי יכולתי לדבר
עם חתני רש"ג שיחי' דברים אחדים.

ובחצר הכל שקט, אין איש, זולת אנשי ביתי יחיו
ופלוגת השומרים ופקידיהם נחמך-סאהן ולולב.

פה, אומר נחמנסאהן, עליכם להיפרד איש מרעהו,
כי אנכי לא אתן אתכם לצאת לרחוב. ופה בביאה עליכם
לנשק איש את רעהו עם כל הנימוסים של בעלי ספירות
הגבוהות. כה דיבר בשחוק נוקם.

לא נאה - פניתי לנחמך-סאהן - לאיש פקיד בעל
משרה גבוהה הדורש חתימת תעודה כי ביקוריו וחיפושיו
נעשים בנימוס ובזהירות הכבוד, לאיש אשר כזה לא יאה
לעצור בעד בני בית החפצים ללוות את היקר להם.

הלכו - ענה נחמך-סאהן בחרי אף - כנראה עוד אין
אתם יכולים להתרגל עם המצב כי אסיר אתם ועליכם
להישמע לפקודת המפקד אתכם.

מי המפקד, - שאלתי - ומה היא הפקודה, רואים
אתם ברור כי בכל חוזק דבריהם לא תפילו עלי חרדה.

בבקשה, כי תמלאו רצון בני ביתי יחיו!

כרגע הלך הצדה ואנחנו כולנו יצאנו אל הרחוב.
המרכבה עמדה סבובה עם אנשי חיל מזוינים,
ובהמרכבה ישב איש אחד כנראה מכובד, איש כבן
ארבעים שנה ותוארו כבן מדינה אחרת, מעוטף בבגדי
נוסע, לבן כשלג, עיניו מפיקות בהלה נוראה ואימה
חופפת על פניו, ולמולו יושב איש חיל מזוין השומר
אותו.

בצאתי אל הרחוב מבט עיני נפל על השעון הגדול
התלוי בחלון בית מסחר השעונים מעבר לרחוב נגד
מעוני, לוחית המספרים הלבן כפני בני ביתי יחיו, וציוני
מספר השעות השחורים כעורב, והראה הזמן עשרים
רגעים על שעה השלישית בוקר.

במשך השתי שעות ועשרה רגעים הללו, כמה צער
ויסורים, פחד ומורא סבלו בני ביתי יחיו, ובגלל מה, בגלל
עלילת שוא, בגלל מלשינות, בגלל החזקת היהדות, בגלל
החזקת התורה.

רגעים אחדים עמדנו כולנו יחדיו, ובעזרתו של אחד
מבני השמירה עליתי על המרכבה, ישבתי על המקום
אשר הראו לי. ולמולי בתור שומר ישב לולב, - כי
נחמך-סאהן ישב עם מוביל העגלה - ורק קנה רובה בידו,
בטח כן הוא חוק בית האסירים.

- 1 חסר מאומה, גם בתי ידים של משי, אבל פניו נוראים,
 - 2 ובכל רגע עלול הוא ר"ל למיתה חטופה.
 - 3 עמדו! - ניתן צו - ורדו מן המרכבה "אזרחים
 - 4 נכבדים" ובה ברגע כל המשמר נסוגו לאחוריהם מן
 - 5 המרכבה ועמדו בשתי שורות לעשות לפנינו מסילה מן
 - 6 המרכבה אל השער.
 - 7 בראשונה, עמד וירד שכני, כי ישב לימיני וקרוב יותר
 - 8 אל עבר היציאה, אנכי לא מהרתי לעמוד, ואחר כן
 - 9 ראיתי כי טוב עשיתי מה שלא מהרתי, כי אחרי ירדו
 - 10 לוקחו חפציו, תיבה גדולה, זאגראניטשנע, אשר עלי' ישב
 - 11 השומר, יפה היא התיבה ומעובדה, כי מחו"ל היא, אשר
 - 12 בימינו אלה אינם נראים תיבות כאלו.
 - 13 ואז נוכחתי לדעת, כי האיש בן מדינה אחרת ואינו
 - 14 מכיר בשפת המדינה. כי ברמזים הראו לו אשר עליו
- ללכת בשער זה. ושני אנשים יצאו מן השער ויקחו את
התיבה וישאוה, וכאשר כבר נכנסו בשער ונחמנסאהן
עמד בפנים השער, וירמוז אל עמיתו לולב, וזה האחרון
פנה אלי ויאמר בשמחה חרישית:
כעת הטריחו עצמכם, ואני אקח את החבילה שלכם,
ברצונכם או שלא ברצונכם, כעת אתם אצלנו כאורח
ועליכם לנהוג בהתאם להוראות שלנו.
אכן, נצחון גדול, אך אני תקוה שרק לזמן קצר -
עניתי בקול מתון ובטוח.
לא לדבר - נשמע קול אחד השומרים המזויינים,
אשר, כנראה, כי סוף דבר לא יכל לעצור בעד רשעתו
ושנאתו ליהודים, ובפרט ליהודי הנחשב למכובד בין
היהודים שומרי דת.

רשימה לחג הגאולה יב"ג תמוז

ספר הזכרונות מב"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק - מינסק

- 1 יעקב קערפיל, שב"ה נפקד כבר בכך - יוסף יצחק - וכפי שגם ידע שכל זה בא מברכתו של
- 2 הבעל-שם-טוב - הגיע לידי החלטה שבנו יחונן ברוחה של החסידות.
- 3 הילד התגלה כמי שניחן בכל המעלות. במיוחד היה מבורך בכישרונות נדירים. בגיל שלוש עשרה
- 4 ידע כבר יוסף יצחק לקרוא והיה בקי בכל הברכות. בגיל חמש היה כבר בקי בתנ"ך ובמספר משניות.
- 5 היה ברור כי הילד הוא עילוי מיוחד.
- 6 לכן בחר יעקב קערפיל את אחד האורחים שעברו דרך שאריי, כמלמד עבור בנו. כפי הנראה היה
- 7 אורח זה אחד מהצדיקים הנסתרים שלא העלים את זהותו מפני יעקב קערפיל.
- 8 מסתבר גם, שצדיק נסתר זה נשלח לשאריי במיוחד על ידי הבעל-שם-טוב כדי ללמוד עם העילוי
- 9 הצעיר.
- 10 יעקב קערפיל התעסק לא רק עם בנו שלו - יוסף יצחק - אלא גם עם הבחור דוד, אותו הציל
- 11 משמד, ושלחו ללמוד תורה בישיבה. כאשר גדל דוד שידכו יעקב קערפיל עם בת אחיו החולה.
- 12 שש שנים רצופות למד יוסף יצחק - בנו של יעקב קערפיל אצל אותו מלמד - הצדיק הנסתר -
- 13 במשך זמן זה הפך יוסף יצחק להיות באמת למדן גדול. ולפי עצתו של הצדיק הנסתר, וכפי הנראה
- 14 גם לפי ציוויו של הבעל-שם-טוב עצמו, שלח יעקב קערפיל את בנו לישיבה המקומית במינסק.
- 15 מינסק התפרסמה אז כעיר ואם בישראל. ורק שם הבחינו בגדלותו של הבחור הצעיר - יוסף יצחק
- 16 - והוכתר בתואר "העילוי משאריי".
- 17 יעקב קערפיל אשר בזמן לידתו של יוסף יצחק היה כבר בגיל מבוגר, הרי עתה כבר היה זקן, ולא
- 18 רצה להמשיך יותר בעסקי מסחרו.

- 1 לכן חילק את עסקיו לבני וחתני אחיו ואחותו אשר דאג להם כאילו היו הם ילדיו שלו, והוא עצמו
- 2 יחד עם ציפה ברכה זוגתו עברו לגור במינסק. האבא - יעקב קערפיל, והאמא - ציפה ברכה, רצו להיות
- 3 יחד עם בנם יוסף יצחק, ובמיוחד לאחר ששמו התפרסם לשם ותהילה כעילוי, וכולם השתעשעו בו.
- 4 באותו זמן היה יעקב קערפיל קשור עם הצדיקים הנסתרים וחסידיו הבעל-שם-טוב, הוא תמך
- 5 בצדיקים נסתרים אלו כמו גם בבעל-שם-טוב עצמו ביד רחבה.
- 6 ביתו של יעקב קערפיל במינסק היה בית וועד לצדיקים והחסידים הנסתרים. לכן, יכול היה יוסף
- 7 יצחק, מצעירותו, להתחיל לקלוט לתוכו את דרכה החדשה של החסידות, ונהיה בקי בכל תורת
- 8 החסידות.
- 9 בזמן שיוסף יצחק למד בישיבה, החליט האבא - יעקב קערפיל - אשר התפרנס מהמזומן שבידו,
- 10 ולכן היה לו מספיק זמן פנוי - לערוך מחדש נסיעה לבעל-שם-טוב, שהיה באותו זמן בטלוסט. הוא
- 11 - יעקב קערפיל - כבר לא היה זקוק למישהו שיביאהו לבעל-שם-טוב, הוא כבר היה אז ממקורבי
- 12 הצדיק הגדול.
- 13 לר' יעקב קערפיל הייתה כוונה מיוחדת בנסיעתו הפעם אל הבעל-שם-טוב, הוא היה מעוניין
- 14 לשמוע במו אוזניו מהבעל-שם-טוב, מה יעשה עם כל רכושו, שהביא עימו משארי למינסק.
- 15 ואמנם, הורה לו הבעל-שם-טוב כי מכל רכושו, ישאיר רק עשירית לבנו, ואילו את שאר תשעת
- 16 החלקים הורה לו הבעל-שם-טוב לחלקם לצדקה.
- 17 מבלי להתבונן ולערוך כל מיני חשבונות, החל יעקב קערפיל למלא תיכף ומיד אחר הוראת
- 18 הבעל-שם-טוב. ביד רחבה החל לחלק צדקה לכל העניינים החשובים, במיוחד, נתן רבות עבור צרכי
- 19 הצדיקים הנסתרים. ביתו במינסק הפך להיות נקודת מפגש לכל הצדיקים והשלוחים הנסתרים של
- 20 הבעל-שם-טוב, וסיפק להם את כל צרכיהם.
- 21 הבעל-שם-טוב שם גם עין על בנו של יעקב קערפיל - העילוי יוסף יצחק - אשר פרסומו גדל
- 22 מיום ליום, ואשר שמו הדהד לא רק במינסק אלא גם בכל הסביבה, ומעביר לה, הבעל-שם-טוב עצמו
- 23 סידר את אופן לימודו של העילוי הצעיר.
- 24 הבעל-שם-טוב עשה זאת על-ידי מכתב שמסר לידי יעקב קערפיל וציוה עליו להעביר מכתב זה
- 25 לידי הצדיק הנסתר ר' משה ניסן אשר התגורר במינסק. במכתב זה מינה הבעל-שם-טוב את ר' משה
- 26 ניסן כמורה דרך לעילוי הצעיר - יוסף יצחק.
- 27 ר' משה ניסן היה אז ראש הנסתרים המתגוררים במינסק. סדר הלימודים אותו התווה
- 28 הבעל-שם-טוב עבור העילוי הצעיר - יוסף יצחק על ידי ר' משה ניסן היה לתקופה של שש שנים.
- 29 הבעל-שם-טוב אף הורה שאחרי כן ילמד יוסף יצחק שנתיים בישיבת סמארגאן, ששימשה מרכז
- 30 הכנה לחסידות. הוא אף דאג לכך ששם בסמארגאן יתחבר יוסף יצחק עם אחד בשם נחום מאיר, בנו
- 31 של אחד הצדיקים הנסתרים.
- 32 מובן, שכל מה שציווה הבעל-שם-טוב מולא במלואו. כאשר הגיע יוסף יצחק לסמארגאן, הוא
- 33 באמת התחבר עם נחום מאיר שהוזכר לעיל. שניהם למדו - לפי הוראת הבעל-שם-טוב - לימודים
- 34 מסויימים בסתר, שהכניסום לחדרי חדרים בתורת החסידות.
- 35 כאשר שב ר' יוסף יצחק להוריו במינסק, הביא עמו מהישיבה בסמארגאן תעודה בה הוכתר בשם:
- 36 "מורנו הרב ר' יוסף יצחק עילוי משארי".

- 1 אביו, יעקב קערפיל לא האריך ימים. לאחר פטירתו, מסרה אמו ציפה ברכה לאחד מהצדיקים
- 2 הנסתרים סכום של אלפיים שלוש מאות רובל זהב, שהיו ירושתו של יוסף יצחק. צוואתה הייתה שכסף
- 3 זה ישמש כ"קרן" ממנה ישאב בנה יוסף יצחק את צרכי מחייתו, אך שלא יתעסק בשום אופן בענייני
- 4 מסחר, אלא ישב על התורה ועל העבודה.
- 5 זמן קצר לאחר מכן נאספה גם אמו של יוסף יצחק - ציפה ברכה - לעולם האמת.
- 6 "אפילו ספר תורה בהיכל" אומרים חכמינו ז"ל "זקוק למזל" הרי מכל שכן ערים ועיירות יהודיות
- 7 שזקוקות לכך, ובוודאי מדינות שלמות.
- 8 במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, האיר "אור התורה" - אור היהדות, פעם במדינה זו ופעם
- 9 במדינה זו. כך גם היה בערים ועיירות פעם הייתה עיר זו ופעם הייתה עיר אחרת מרכז לתורה וחכמה.
- 10 לעיתים קרובות קרה שכמה ערים בבת אחת היו מרכז תורה ויהדות. הערים הללו אפילו התחרו
- 11 ביניהם האחת בשנייה מי תעלה על השנייה בלימוד התורה - "קנאת סופרים תרבה חכמה".
- 12 אורה של מינסק כמרכז של תורה, זרח, עוד לפני שתורת החסידות סללה לעצמה דרך בחיי העם
- 13 היהודי. רוח החסידות החלה לִפְעֹם בקרבה, הרבה לפני שדרכו החדשה של הבעל-שם-טוב בעבודת
- 14 הבורא, הוכרה בעולם היהודי הרחב.
- 15 היה אפשר להיווכח בזה, מכך שר' יוסף יצחק, בעלה של דבורה לאה ודודו של בעל התניא
- 16 מייסדה של חב"ד, הכיר את תורת החסידות, וספג מרוחה דווקא במינסק, לשם נשלח ללמוד תורה,
- 17 ולשם עברו הוריו מאוחר יותר להתגורר עד לסיום חייהם בעלמא דין.
- 18 במהלך ההתפתחויות באותם שנים, הרי ארך זמן רב עד שמינסק התפרסמה בגדולי התורה
- 19 והישיבות שבה. זה נמשך בצורה זו עד שפולין וליטא נהיו בכלל ידועות בגדלות לומדי התורה שבהם.
- 20 כדי לקבל המחשה מדויקת במצב "נדידת" התורה בשנים הללו, צריכים להתוודע מקרוב אל
- 21 ההתפתחויות שמאז הגירושים מספרד ופורטוגל.
- 22 גירושם אלו עשו על היהודים בכל המדינות ובמיוחד על היהודים בפולין וליטא, רושם נוראי.
- 23 בידעם שגירושם אלו היו כתוצאה מהסתתה של הכנסייה הקתולית, החלו היהודים שגרו במדינות
- 24 הקתוליות האחרות להיבהל שמא גם להם לא תהיה מנוחה.

אגרות קודש

5 והי' יכול באופן זה להביא סכומי הכסף מהתם להכא בלי 6 היזק בהקורסן. 7 אשר ע"כ בקשתי כי כל אשר יכתוב להם בזה ישתדלו 8 לקיים במילואו והיתה טובה כפולה. והשי"ת יעזור לשמוע 9 להשמיע אך טוב בגו"ר. 10 והי' ברכה כאו"י והדו"ש, יידו 11 יי"ש 12 יפרוש גיני בשלום גיסיו, דודו וב"ב יחיו.	בי"ה, ב' כ"ז מ"ח רפ"ב כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ש פיווש שי 1 שלום וברכה. 2 חתני הר"ש שי' כותב להם אופן שיוכלו לשלוח לפה 3 סחורה ע"י שילוח דאויער' מפירמעס גדולים במחנם. וטוב 4 יותר של לונדון ואמערקא, אשר הי' יכול לדבר בשמם פה,

ב"ה, ט"ז מנ"א, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ הרב מו"ה יוסף שי' הלוי

שלום וברכה!

... כדאי הי' בכל זה - למרות מה שכותב במכתבו לבקר בעיר עליזאבעטויל כיון שלא כל חדש ואפי' שנה נוסעים לאפריקה, ואם בשביל נפש אחת כדאי הי' לכ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לנסוע ביחוד ממארינבאד לפאריז וכידוע הסיפור בזה אף שהי' מייקר כל רגע ושעה מזמנו, עאכ"כ בהנוגע לכאז"א מאתנו, ובשביל כמה נפשות ובפרט שגם קבוץ הגשמיות ישנו בדבר, ואף שפשוט שאין לנו הכחות והודאיות שהי' לכ"ק אדמו"ר מוהר"ש בנסיעתו הוא, הנה יש להתפלל על הסייעתא דשמיא מבלי להביט על ההכשרות מלמטה ולמעט במציאות עצמו, שאז מתקרבים ביותר וביותר להיות לשלוחו של אדם העליון כמותו כביכול כמבואר כ"ז בלקו"ת ריש פרשת ויקרא וכמבואר בספרי האחרונים בענין שליחות שיש בזה כמה ענינים אם שרק שהמעשה מוציא את המשלח או שהמעשה נעשית מעשה המשלח או שהשליח עצמו נעשה המשלח כו' (שהוא ע"ד המבואר במעלת עבד פשוט, בהמשך תרס"ו ובכ"מ)...

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכל הנ"ל.

ב"ה, י"ט מנ"א, תשט"ו
ברוקלין.

האברך יצחק יהודה שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ב מנ"א, בו אתה כותב שהנך לומד בישיבת תומכי תמימים בלוד ובערב יום הכפורים הבע"ל יהי' הבר מצוה שלך והתחלת להניח תפילין.

ויהי רצון שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, ותבקש את הר"מ והר"י שלך שילמדו אתך בהדגשה הדרושה ריש פרק מ"א בתניא קדישא בהאמור שם בהנוגע לתפילין, כי כמו שהמתחילים בהנחת תפילין בגשמיות בתור הכנה לזמן חיובם ע"פ שולחן ערוך, הנה הוא הדין בהנוגע להכנה ברוחניות, והשי"ת יצליחך.

וכדאי אשר בלי נדר הנה מהיום ועד הבר מצוה תפריש בכל יום חול לפני התפלה איזה פרוטות לצדקה, ותאמר קאפיטל תהלים י"ג לאחר התפלה, נוסף על השיעור תהלים כפי שנחלק התהלים לימי החדש, והשי"ת יצליחך גם בזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרק ו משנה ג

הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד

נקודות משיחות קודש

להיות כנדון¹⁰, ופי' דכשארם לומר מרב הגון התורה היא פרה ורבה אצלו כנדון¹¹ וכשלומד מרשע¹² אזי אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר מה דוד שלמד מאחיתופל שני דברים בלבד דהי' רשע¹³ ולא הי' פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו ואפילו הכי קראו רבי, הלומד מחברו דהיינו שניהם צדיקים דאז התורה פרה ורבה על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד.

ויש לדקדק בזה: מאחר שה"שני דברים" שלמד דוד מאחיתופל היו דברי תורה, ועד שדוד עשה מעשה על סמך זה¹⁴, איך הוא בכחו של אחיתופל לשנותם ולהורידם ממדריגתם, שהיו בבחינת "בלבד"?

והביאור בזה:

רז"ל אמרו¹⁵ "שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה, אביו ואמו", ז.א. שהולדה כפשוטה באה מכחו של הקב"ה. ובלשון החסידות: כח ההולדה הוא בבחינת אין סוף (כי "מאיש אחד יוכל להיות כמה דורות"), ומשום זה עיקר ההולדה הוא בכח האין סוף דוקא¹⁶, "ולכן יש כמה בני אדם שאינם מולידים גם שכת המוליד ישנו בשלימות, וזהו רק מפני שאינו מאיר שם האור האלקי כו"¹⁷. וכשם שהוא בהולדה גשמית, כן הוא ב"הולדה" בתורה: הולדה זו אפשרית רק על ידי זה שהאדם "משתף" את הקב"ה בלימודו, היינו שלומד ביראת שמים. ובדרגא נעלית יותר: על ידי זה שממשיך נותן התורה יתברך (שהוא אין סוף) בלימודו, וכמבואר בחסידות¹⁸ בפירוש המאמר¹⁹ "דוד הי' מחבר תורה שלמעלה עם הקב"ה, שהכוונה בזה הוא שהי' ממשיך השראת אור אין סוף בחכמה. ומעין עבודה זו שייך בכל אחד ואחד, על ידי העבודה ד"ברכו בתורה תחלה"²⁰. ומאחר שלימודו של אחיתופל לא הי' באופן כזה, נשאר לימודו באופן של "בלבד".

אבל עדיין יש להבין: מסופר בגמרא²¹ ש"בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא, אמר דוד מי איכא ידיע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדי" בתהומא ומנח כו' נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו כו' אמר לי' שדי, כתב שם אחספא ושדי לתהומא ונחית תהומא". הרי שעל ידי ה"שני דברים" (שאחד מהם הוא קל וחומר הנ"ל²²) ניצל כל העולם כולו, ואיך אפשר לומר שהם "שני דברים בלבד" (היינו שלא יצאו מהם שום תוצאה ותולדה כו')?

והביאור בזה: ה"שני דברים" היו בבחינת "בלבד" רק מצד אחיתופל, אבל אחר כך פעל דוד על ידי עבודתו שהם נעשו שלו, ופעולת ההצלה מתייחסת איפוא לז"ל, ולא לאחיתופל²³.

תליין מיני תילין רזין דחכמתא עילאה".¹² להעיר מיומא עב, ב: "זכה נעשית לו סם חיים כו". מו"ק ז, א: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות כו".¹³ ראה סנהדרין קו, ב. ¹⁴ ראה לקמן בפנים. ¹⁵ קידושין ל, סע"ב. ¹⁶ לקו"ת שה"ש מ, א. ¹⁷ ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 7. ¹⁸ לקו"ת שלח מז, רע"ג. ¹⁹ ספר מעיין החכמה. ספר הבהיר. ²⁰ נדרים פא, א. לקו"ת ראה כט, א. וראה ב"ח אורח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. ²¹ סוכה נג, סע"א ואילך. ²² מחז"י. ²³ משיחת מוצש"ק פ' במדבר תשל"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

השאלות במשנתנו: א. מה מחדש התנא בזה, והרי מעצמו מובן שמאחר שלמד ממנו ענין בתורה חייב בכבודו. ויתרה מזו: גם אם לא למד ממנו מאומה חייב לכבודו, כפי ששינונו לעיל¹ "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". ב. התנא מדייק "הלומד מחבירו" (ולא "הלומד מן האדם")² ללמדך שאפילו חבירו (השוה אליו) צריך לנהוג בו כבוד, וכל שכן במי שגדול ממנו³. וקשה: למה לא נקט "הלומד מתלמידו"⁴ (וכפי ששינונו לעיל⁵ "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך"), שהוא רבוצתא יתירה. ג. הדיוק "צריך לנהוג בו כבוד" (ולא "צריך לכבדו" וכיו"ב). ד. לכאורה הוה לי' להתנא לקצר בלשונו ולומר: "הלומד מחבירו אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד".

והביאור:

התנא מחדש ש"צריך לנהוג בו כבוד" – בהנהגה תמידית⁶, היינו שגם בשעה שחברו מתנהג לכאורה שלא כדבעי חייב לדנונו לכף זכות ולכבדו. וזהו יותר מ"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", כי בשעה שהאדם מתנהג שלא כדבעי הנה בנפשו פנימה הוא נבזה בעיניו (אף שבגלוי הרי על כל פשעים תכסה אהבתו את עצמו): ואילו בנוגע לחבירו – כשלמד ממנו אפילו אות אחת – "צריך לנהוג בו כבוד" בתמידות.

ולכן מדייק "הלומד מחבירו" ולא "הלומד מתלמידו", כי מאחר שהתלמיד צריך לישוב לפני רבו באימה ויראה⁷, הרי לא יתכן לומר שעל הרב לנהוג כבוד בתלמידו (גם כשמתנהג שלא כדבעי), ותובעים ממנו רק שיהי' כבוד התלמיד "חביב עליך כשלך".

והתנא מאריך בלשונו ומפרט "פרק אחד או הלכה אחת וכו'", כי חמשה ענינים אלו רומזים על חמשה סוגים בלומדי תורה. פרק אחד: הוא לומד ומבין את הענין בכללותו, אך אין בכחו להבין גם פרטי הדברים. הלכה אחת: הוא נכנס אמנם לפרטי הדברים, והוא לומד את ה"פרק" כפי שהוא מחולק כבר להלכות פרטיות, אבל "לוקח" כל ענין באופן של הלכה פסוקה, ואינו מגיע לכלל הבנת פרטי הענין על בוריו. פסוק אחד: הוא לומד בפרטיות יותר (בתורה שבכתב). דבור אחד: הוא מפרט את הענין עוד יותר (בכל פסוק ישנם כמה דבורים). אות אחת: היינו הדרגא הנעלית יותר בלימוד והבנת התורה – ביכלתו ללמוד אות אחת ולמצוא בה תילי תילים של הלכות.

והתנא מלמדינו, שאין הברל אם "חבירו" לומד באופן של "פרק אחד" או באופן של "אות אחת" – הוא חייב לנהוג בו כבוד⁸. ידוע פירוש הבעל שם טוב בזה, וז"ל⁹: "וקשה מאי קאמר שני דברים בלבד, עוד קשה הוה לי' למימר דיו לבא מן הדין

1. פ"ב מ"י. 2. ע"ד "הלומד מכל אדם" (לעיל רפ"ד). 3. מד"ש. 4. כמארו"ל (תענית ז, א) "ומתלמידי יותר מכולם". 5. פ"ד מ"ב. 6. ראה מד"ש: "שינהגו הכבוד הזה בהנהגה ובתמידות". 7. כמארו"ל (שבת ל, ב) "כל ת"ח שיושב לפני רב ואין שפתותיו נוטפות מר כו". 8. משיחת ש"פ במדבר תשל"ג – על פי רשימת השומעים בלבד. 9. כש"ט סכ"ב. 10. פסחים יח, ב. 11. ראה חגיגה ג, ב: "מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין". וראה זח"ג עט, ב: "לית לך מלה באורייתא או אות זעירא באורייתא כו' דלא כו'

פרשת ראה

כ וְרָאָה אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָהּ:
 כ אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם:
 כב וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וּסְרַתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
 אֹתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
 לֹא־יִדְעֶתֶם: ס וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה
 אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הָרְגוּזִים וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הָעִיבֹל:
 ז הֲלֹא־הִמָּּה בַּעֲבֹר הִירְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא
 הַשָּׁמֶשׁ בָּאָרֶץ הַפְּנִיעִנִי הַיָּשָׁב בַּעֲרֵבָה מִוֶּל הַגּוֹלְגֹל
 אֶצֶל אֱלֹזֵי מֶרֶד: לא כִּי אֹתָם עֲבָרִים אֶת־הִירְדֵּן
 לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן
 לָכֶם וַיִּרְשֶׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: (לד) זכ וַיִּשְׁמְרֶתֶם
 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
 אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: יב אֵלֶּה הַחֻקִּים
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים
 אֲשֶׁר־אַתָּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה: נ אַבְדֹּ תֶאֱבֹדוּן
 אֶת־כָּל־הַמִּקְלֹט אֲשֶׁר עָבְדוּ־שָׁם הַגּוֹזִים אֲשֶׁר
 אַתָּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים
 הָרָמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן:
 נ וְנִתְּצֶתֶם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וּשְׁפָרְתֶּם אֶת־מִצְבְּחֵיכֶם
 וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפִסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן
 וְאַבְדֶּתֶם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ז לֹא־תַעֲשׂוּן
 כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: הִ כִּי אִם־אֵל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבָטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת־
 שְׁמוֹ שָׁם לְשָׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבֹאתָ שָׁמָּה: (ישראל)
 ו וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֹתֵיכֶם וּזְבֻחֵיכֶם וְאֵת
 מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוֹמַת יִדְכֶם וְגִדְרֵיכֶם
 וְגִדְבַתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקִרְכֶם וְצֹאנְכֶם: ו וְאֶכְלַתֶּם־שָׁם
 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מִשְׁלַח יִדְכֶם
 אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ח לֹא
 תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחֲנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ

כ לִּלְהִישָׁר בְּעֵינָיו: ט כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־
 הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
 וְעַבְדְּתֶם אֶת־הִירְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֹתְכֶם וְהָיִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֲבִיכֶם
 מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּטָח:
 ~ נקודות משיחות קודש ~

ראה אנכי נתן (יא, כו)

אני נתן לכם את ה'ראה', ורגת הראיה באלקות, שהיא
 למעלה מעלה מדרגת שמיעה והבנה, כמאמר אינו דומה שמיעה
 לראיה. משה רבנו פעל בישראל מעין של דרגה זו, ושלמותה
 תתגלה על ידי משיח צדקנו.

(את גדל ההבדל בין ראיה לשמיעה נתן לראות במה שמספר
 על האריות, שפעם בעת שנתו שמע בשיבה של מעלה סודות
 נפלאים, שאם היה דורש שמונים שנה לא היה יכול למסר את
 כל מה שהשיג. הרי לנו, שמה שהשיג בבחינת ראיה בשעה
 אחת, היה צריך שמונים שנה כדי למסר בדרך שמיעה). (שיחות

ש"ר ראה תשי"ג – תורת מנחם התנועדות ט עמ' 143)

שני י וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ
 לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תִּבְּאוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי
 מִצְוֶה אֹתְכֶם עֲלֹתֵיכֶם וּזְבֻחֵיכֶם מַעֲשֵׂרֵיכֶם
 וְתְרוֹמַת יִדְכֶם וְכָל־מִבְּחַר גִּדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ
 לַיהוָה: י וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֹתָם
 וּבְנִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהֵיכֶם וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר
 בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם: יג הַשְׁמַר
 לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
 ד כִּי אִם־בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ
 שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי
 מִצְוֶה: טו רַק בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֶכְלַת בָּשָׂר
 בְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ
 הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֶאֱכְלֻוּ בָצֵבִי וּבָאֵיל: טז רַק הֵדֶם
 לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: ז לֹא־תוֹכֵל
 לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְגָל וְתִירֹשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ
 וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל־גִּדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹר
 וְגִדְבַתֶיךָ וְתְרוֹמַת יִדְךָ: ח כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 תֹאכְלֻוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ
 וּבְנֶה וּבְתֵךְ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
 וּשְׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מִשְׁלַח יִדְךָ:

י' הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תֵּעֹזֵב אֶת־חֲלוֹי כְּלִימִיד
 עַל־אֲדָמְתְּךָ: ס ב כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גִּבְלֶיךָ
 בְּאִשׁ דִּבְרֵי־לֶךְ וְאָמַרְתָּ אֲכָלָה בָּשָׂר כִּי־תֵאָוֶה
 נִפְשֶׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:
 כ' כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן
 יְהוָה לְךָ בְּאִשׁ צוֹיֶיךָ וְאֲכָלְתָּ בִּשְׂעָרֶיךָ בְּכָל אֹת
 נִפְשֶׁךָ: כ' אֵךְ בְּאִשׁ יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל
 בֶּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדוֹ יֹאכְלֶנּוּ: כ' רַק
 חֹזֶק לְבַלְתִּי אֲכַל הָדֵם כִּי הָדֵם הוּא הַנֶּפֶשׁ
 וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר: כ' לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־
 הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ פָּמִים: כ' לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב
 לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׂר בְּעֵינֶי יְהוָה:
 כ' רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וּגְדִידֶיךָ תִּשָּׂא וְכָאֵת
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: כ' וַעֲשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ
 הַבָּשָׂר וְהָדֵם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ
 יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:
 כ' שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־
 עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיִּשָּׂר בְּעֵינֶי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיכֶם בּוֹ לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם (יב, יא)
 הַקָּשָׁה בַּסֵּפֶר הַחִיּוֹם (לְאַחֵי הַמְּהַר"ל), מְדוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּשׁוֹם
 מָקוֹם בַּתּוֹרָה 'יְרוּשָׁלַיִם' בַּפְּרוּשׁ. וְתִרְצֵ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁיְהוּדִי
 מִתְפַּלֵּל לֵה, הָרִי זֶה מָקוֹם שֶׁה' בּוֹחֵר בּוֹ. וְלִכֵּן מִתְפַּלְלִים לְצַד
 יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הִיא קְיִימַת כָּכָל מָקוֹם, גַּם בַּחוּץ לָאָרֶץ. וּלְפִי זֶה
 מְבָאֵר מַה שֶּׁאֲמָרוּ כָּל הַדָּר בַּחוּץ לָאָרֶץ כָּאֵלּוּ אֵין לוֹ אֱלֹקָה,
 שֶׁהַפְּנוּיָה לְדִירַת קָבֶע, בְּאִשְׁרֵי הָאָדָם אֵינִי חוֹשֵׁב כָּלֵל עַל הַגָּאֻלָּה.
 אֲבָל מִי שֶׁגָּר שָׁם וְחוֹשֵׁב אֹדוֹת מְשִׁיחַ וְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ בַּעַת
 הַתְּפִלָּה שֶׁפְּנוּיָה לְצַד אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָרִי מְקוֹמוֹ הוּא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבְחַר ה' (זְקוּטִי שִׁיחוֹת ב עמ' 617)

שְׁלִישִׁי כ' כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 אַתָּה בֹא־שֹׁמֵה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירֶשֶׁת אוֹתָם
 וַיִּשְׁכַּת בְּאַרְצָם: ה' הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּגְזַק אַחֲרֵיהֶם
 אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאמֹר לֵאמֹר
 אֵיכָה יַעֲבְדוּ חַגּוּיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־

כֶּן גַּם־אֲנִי: א' לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
 כָּל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁנֵא עָשָׂה לֵאמֹר לֵאמֹר כִּי גַם
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ לֵאמֹר לֵאמֹר:
 יג « אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה אֲתָם אַתָּה
 תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע
 מִמֶּנּוּ: פ ב כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם
 וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: ג וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת
 אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֶתָם וְנַעֲבֹדָם: ד לֹא תִשְׁמַע
 אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֲלוֹם הַחֲלוֹם הַהוּא
 כִּי מִנְּפֹה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתָם לְדַעַת הַיִּשְׁכָּם
 אֲהַבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְכֶּם וּבְכָל־
 נַפְשְׁכֶם: ה אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאִתּוֹ תִירָאוּ
 וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאִתּוֹ תַעֲבֹדוּ
 וְכֹו תִדְבְּקוּ: ו הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם
 הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבְרֵי־סֵרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 הַמּוֹצִיא אֲתָם מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם וְהַפְּדֶיךָ מִבֵּית
 עַבָדִים לְהַדִּיחָם מִן־הַדִּיד אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ס וְכִי יִסִּיתֶיךָ
 אֶחָד בֶּן־אִמְךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְךָ אוֹ אִשֶּׁת חֵיקֶיךָ
 אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר בְּנִפְשֶׁךָ בַּפֶּתֶר לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבָדָה
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וְאַבְתִּיךָ:
 ח מֵאֱלֹהֵי הָעַמּוֹת אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרִבִּים אֵלֶיךָ
 אוֹ הַרְחָקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
 ט לֹא־תֵאָבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲוֶם עֵינֶיךָ
 עָלָיו וְלֹא־תַחֲמֹל וְלֹא־תִכַּסֶּה עָלָיו: י כִּי הָרַג
 תַּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה־כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְחַמִּיתוֹ וְיָד
 כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה: י' וְסָקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וְכָתַבְתָּ
 בְּקֶשׁ לְהַדִּיחָם מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֶיךָ מִמִּצְרַיִם
 מִצְרַיִם מִבֵּית עַבָדִים: י' וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ
 וְלֹא־יִסָּפוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ס
 י' כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרִיד אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ לִשְׁכַת שֵׁם לֵאמֹר: י' יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל
 מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה
 וְנַעֲבָדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֶתָם:

טמאים הם לכם: ^ה ואת החזיר כי־מפרים פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובגבולתם לא תגעו: ^ס את־זוה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת תאכלו: וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם: ^{סא} כל־צפור טהרה תאכלו: ^י וזה אשר לא־תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה: ^{יב} והראה ואת־האיה והדיה למיניה: ^{יד} ואת כל־ערב למינו: ^{טז} ואת בת היענה ואת־התחמם ואת־השחף ואת־הנץ למיניהו: ^{טז} את־הכוס ואת־הינשוף והתנשמת: ^{יז} והקאת ואת־הרחמה ואת־השלד: ^{יח} והחסידה והאנפה למינה והדוכיפת והעטלף: ^{יט} וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו: ^כ כל־עוף טהור תאכלו: ^{כא} לא־תאכלו כל־גבלה לגר אשר־בשעריך תתננה ואכלה או מכל לנכרי כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו: ^כ

~ נקודות משיחות קודש ~

בנים אתם לה' אלקיכם (יד, א)

ידועה תורת הפעל שם טוב (כתר שם טוב - קה"ת - חוספות אות קלג), שכל יהודי יקר בעיני ה' כבן יחיד שנולד להוריו לעת זקנתם, ועוד יותר מכך. מוכן אפוא, שגם כאשר הוא עוסק בעניני חלין, שאינם לפי כבודו של בן מלך, אסור לו לשפח שהוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכמבאר בחסידות, שאינו דומה מעלת הש"ר - אפילו בהיותו בשביה - למעלת איש הדייט. (לקוטי שיחות כד עמ' 295)

חמישי כב עשר תעשר את כל־תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: ^ב ואכלת לפני | יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את־יהוה אלהיך כל־הימים: ^ב וכי־ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי־ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברך יהוה אלהיך: ^ב ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: ^ב ונתתה הכסף בכל אשר־תאווה

וירשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בקרבך: ^ב הבה תבה את־ישבי העיר ההוא לפי־חריב החלם אתה ואת־כל־אשר־בה ואת־בהמתה לפי־חריב: ^ב ואת־כל־שללה תקבץ אל־תוך רחבה ושרפת באש את־העיר ואת־כל־שללה כליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד: ^ב ולא־ידבק בידך מאומה מן־החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתיו: ^ב כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור את־כל־מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני יהוה אלהיך: ^ב

~ נקודות משיחות קודש ~

ויפן תדרש לאלהיהם (יב, ל)

שלא תשאל על דרך עבודתה היא (רמב"ם עבודה זרה ב,

ב)

ואף על פי כן יש חיוב על בית דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עובד כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתו (שם ג, ב). ויש לומר, שפאשר בית דין קורין ספרי עבודה זרה כרי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוכלים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והיינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הקבנת והשגת התורה בדרגה נעלית; וכך מדגשת אחרות ה' (שלילת עבודה זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה זרה. (ספר השיחות תנש"א א עמ' 368)

רביעי יד ^א בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדו ואל־תשימו קרחה בין עיניכם למת: ^ב כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך בחר יהוה להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על־פני האדמה: ^ס לא תאכל כל־תועבה: ^ד ואת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים: ^ה איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר: ^ו וכל־בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: ^ז אך את־זו לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את־הגמל ואת־הארנבת ואת־השפן כי־מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו

נפשו בפקד ובצאן ובזיון ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמת אתה וביתך: ^ט והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך: ^ס מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: ^{סא} ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

עשר תעשר (יד, כב)

עשר בשביל שתתעשר (תענית ט, א)

מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשר מתר לנסות את ה', אף דכתיב (ואתחנן ו, טז) לא תנסו את ה', וכמו שגאמר (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחנוני נא בזאת... אם לא אפתח לכם את ארבות השמים. וכן נפסק להלכה (טור י"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שבכל דבר אסור לנסות את ה', חוץ מדבר זה. והנה, הרמ"א שם הביא דעה שנהדבר אסור רק במעשר. אבל הספמ"ט רב האחרונים, וכן איתא בספר חסידים (סקמ"ד), שמותר לנסות את ה' גם בשאר צדקה. (שיחת י"ג תמוז תשי"ב - תורת מנחם התועדויות ו' עמ' 54)

ששי טו ^א מקץ שבע שנים תעשה שמטה: ^ב וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו ביקרא שמטה ליהוה: ^ג את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך: ^ד אפס כי לא יהיה בך אביון כי בך יברכך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה: ^ה רק אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: ^ו כי יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים וכן לא ימשלו: ^ז כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיד האביון: ^ח כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: ^ט השמר לך

פניהיה דבר עם לבבך בלעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל יהוה והיה בך חמא: ^א נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל מעשרך ובכל משלח ידך: ^ב כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על פני אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את ידך לאחיד לעניך ולאביון בארצך: ^ג כי ימכר לך אחיד העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: ^ד וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: ^ה העניק תעניק לו מצאנך ומגורך ומיקרבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן לו: ^ו וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על פני אנכי מצוה את הדבר הזה היום: ^ז והיה כייאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך בייטוב לו עמך: ^ח ולקחת את המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה כן: ^ט לא יקשה בעינך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך יהוה אלהיך בכל אשר תעשה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח)

האדם עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו שהכלי יהיה טהור מכל סג ופסלת של אונאה וכדומה, היינו שיהיה הכל על פי דיני התורה. ואז יהיה כלי ראוי לברכה ה', ובשנים: א. תהיה לו פרנסה ברינה. ב. הפרנסה תלך למקום הראוי. (היום יום כו סיון)

שביעי יט ^א כל הבכור אשר יולד בפקדך ובצאנך תזכר תקדיש ליהוה אלהיך לא תעבד בבקר שורך ולא תגז בכור צאנך: ^ב לפני יהוה אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יהוה אתה וביתך: ^ג וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך: ^ד בשעריך תאכלנו חמא והטהור יחדו כצבי וכאיל: ^ה רק את דמו לא תאכל על הארץ תשפכו במים: ^ו טז ^א שמו

שְׁמוֹ שֵׁם: י וְזָכַרְתָּ בִּי-עֲבַד יְהוָה בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרַתָּ
וַעֲשִׂיתָ אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ מִפְּסוּד י חַג הַסֻּכּוֹת
תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּף מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֹּךָ:
ד וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹךָ אִתָּהּ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ
וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
ט שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲוֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-
יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֲתֶיךָ
וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה: ט שְׁלוֹשׁ
פַּעֲמִים א בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוּר אֶת-פָּנָיו א יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחֲגֵי הַמִּצְוֹת וּבְחַג
הַשִּׁבְעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנָיו יְהוָה
רִיקָם: י אִישׁ בְּמַתַּנְתּוֹ יָדוֹ בְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן-לָּךְ:

ססס קכ"ו פסוקים פליאה סימן

~ נקודות משיחות קודש ~

איש כמתנת ידו (טז, יז)

באן נקט לשון מתנה, ואלו לעיל (פסוק י) נקט מסת נדבת ידך.
ויש לבאר, דהנה פסוק זה מדבר בעשירי (כפרוש רש"י), ולכן
לא מתאים לשון נדבה, שהרי עשירות היא בגדר פקדון, ונתינת
הצדקה היא בסף הכל מלוי חובה ותפקיד - להעביר לעני את
הפסד שלו, של העני. אך עליו לתת צדקה זו בדרך נתינה, בסבר
פנים יפות, כמאמר כל הנותן בעין יפה נותן. ואלו לעיל מדבר
באדם שאינו עשיר, ובאדם כזה יתכן שפסדו נתן לו כדי לפרנס
את בני ביתו, לא בשביל עניים; זה פסד שלו. ומלמדנו הכתוב,
שאף על פי כן עליו להיות נדיב לב ולהפריש מפסדו לצדקה.
וקדמה נדבה למתנה, כי מי שנותן צדקה בדרך נדבה זוכה לתת
בדרך מתנה. (לקוטי שיחות ט 288)

אֶת-חֹדֶשׁ הָאָזִיב וַעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
בַחֹדֶשׁ הָאָזִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם
לַיִלָּה: ז וְזָכַרְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁכְן שְׁמוֹ שֵׁם: ז לֹא-
תֹאכַל עָלָיו חֲמִץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצּוֹת
לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֹן יֵצְאֶת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן
תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
ח וְלֹא-יֵרָאֶה לָּךְ שֹׂאֵר בְּכָל-גִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן לְבָקָר: ה לֹא תֹכַל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח
בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ: ו כִּי
אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן
שְׁמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בַּעֲרֵב כְּבֹאֵה הַשְּׂמֶשׁ
מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: י וּבְשַׁלַּת וְאִכְלַתָּ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בְּבָקָר וְהִלַּכְתָּ
לְאַהֲלֶיךָ: ח שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
מְלָאכָה: ט שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפֹּר-לָּךְ מֵהַחֵל
חֲרָמֶשׁ בַּקָּמָה תַּחֲלֵל לְסֹפֵר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: י וַעֲשִׂיתָ
חֲגֵי שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר
תָּתַן כְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא וְשִׁמַּחְתָּ לְפָנָיו א
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִתָּהּ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ
וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שֵׁם מִשֶּׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ-חיים היא לפחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה
עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות ראה בישעיה פרק נד

**נֹד יֵא עֲנִיָּה סַעֲרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנִי מְרַבֵּץ בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וְיִסְדֶּיךָ בַּסְּפִירִים: יֵא וְשִׁמְתִּי בְּכֶדֶל
שְׁמִשְׁתֶּיךָ וְשִׁעְרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכֹל־גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי־חֶפֶץ: יֵא וְכֹל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרֹב שְׁלוֹם
בְּנֶיךָ: יֵא בְּצִדְקָה תִּפְוֶנֶנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂךָ כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמַּחֲתָה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ: טו הֵן גֹּזֵר גֹּזֵר
אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי־גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ יְפֹול: טו הִנֵּה אֲנִי בְּרֹאֲתִי חֲרֹשׁ נִפְלֵא בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּל־י
לְמַעֲשֵׂהוּ וְאֲנִי בְּרֹאֲתִי מִשְׁחִית לְחֶבֶל: ז פֶּל־פִּלִּי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצָּלַח וְכֹל־לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתְּךָ
לְמוֹשֶׁפֶט תִּרְשִׁיעִי זֹאת נִחַלְתָּ עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נֶאֱמַר־יְהוָה: נה אֵהוּי כֹל־צִמָּא לָבוֹ
לְמִים וְאֲשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לָבוֹ שִׁבְרוּ וְאֵכְלוּ וּלְבוֹ שִׁבְרוּ בְּלוּ־כֶסֶף וּבְלוּ מַחִיר יֵין וְחֶלֶב: כ לָמָּה
תִּשְׁקְלוּ־כֶסֶף בְּלוּ־אֶלֶחֶם וַיִּגְעַכְכֶּם בְּלוּ־אֶלֶשְׁבַּע שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ אֵלַי וְאֶכְלוּ־טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדִשָּׁן
נֶפֶשְׁכֶּם: ג הִטּוּ אֲזֻנְכֶם וּלְבוֹ אֵלַי שִׁמְעוּ וְתַחֲי נֶפְשְׁכֶם וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנְּאֻמִּים: ד הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נִגִּיד וּמִצֻּהָ לְאֻמִּים: ה הֵן גֹּזֵי לֹא־תִדְעוּ תִקְרָא וְגֹזֵי לֹא־יִדְעוּ
אֵלֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקַדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ:**

לאחר שמסיים ההפטרות יאמר המפטיר ברכות אלו

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:**

קעג

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֶדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיְגַל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ג', שְׁעָה 6 בְּבוֹקֶר, 25 דְּקוֹת.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרִבְעִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ.י.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מז' מני"א והקודם לו, בו שואל חוות דעתי אדות סידור זמנו לשנה הבע"ל.

הנה לדעתי יקדיש זמנו ללימוד תורת הנגלה ותורת החסידות במסירה ונתינה ושקידה אמיתית, היינו שקידה לא רק בזמן אלא גם בנפש, ובמילא - גם אחרי הצהרים ילמד בהשיבה, ומובטחני שברצון חזק, הנה יביא החשק ללימוד שיש אצלו לידי פועל טוב, וילמד לא רק בסבלנות כמו שכותב, אלא מתוך עונג.

יוצא מזה - לדעתי - הוא רק המסיבות שבת שעורך בשביל תלמידי בתי בספר של הרשת במקומות שונים, וכמו שכותב בפרטיות במכתבו דט' תמוז. וישמש זה ג"כ סגולה ללמודו הוא במשך כל השבוע, וכהבטחת רבינו הזקן, אשר עי"ז נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה. והשי"ת יצליחו.

בברכת הצלחה.

מ. שניאורסאהן

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:54	5:58	8:46	8:48	9:18	9:20	10:28	10:29	19:40	19:35	20:05	20:00	19:16	20:10
חיפה (ק)	5:50	5:54	8:44	8:46	9:16	9:18	10:26	10:27	19:42	19:37	20:08	20:03	19:08	20:13
ירושלים (ק)	5:49	5:53	8:44	8:46	9:15	9:17	10:25	10:26	19:41	19:36	20:07	20:01	18:57	20:10
תל אביב (ק)	5:53	5:57	8:46	8:47	9:18	9:20	10:28	10:29	19:41	19:35	20:06	20:01	19:16	20:12
אוסטריה וינה (ק)	5:25	5:33	8:39	8:43	9:11	9:14	10:27	10:30	20:35	20:26	21:09	20:59	20:10	21:16
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:17	7:11	9:18	9:15	9:50	9:47	10:42	10:40	17:36	17:41	18:03	18:07	17:22	18:18
אוקראינה אודסה (ק)	5:35	5:42	8:45	8:48	9:17	9:20	10:32	10:34	20:31	20:22	21:04	20:54	20:06	20:58
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:11	5:19	8:24	8:28	8:56	9:00	10:13	10:15	20:21	20:11	20:55	20:45	19:55	20:49
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:31	5:40	8:46	8:51	9:19	9:23	10:36	10:39	20:51	20:41	21:27	21:16	20:25	21:20
אוקראינה קייב (ק)	5:21	5:30	8:39	8:43	9:11	9:15	10:28	10:31	20:46	20:36	21:22	21:11	20:20	21:15
אוקראינה דונייצק (ק)	5:01	5:09	8:14	8:17	8:46	8:49	10:02	10:04	20:09	20:00	20:42	20:33	19:43	20:37
איטליה מילאנו (ק)	6:03	6:11	9:12	9:15	9:44	9:48	10:59	11:01	20:55	20:46	21:27	21:18	20:30	21:33
אקוואדור קיטו (ח)	6:09	6:09	8:43	8:42	9:13	9:12	10:15	10:15	18:31	18:31	18:53	18:52	18:13	18:56
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:45	7:39	9:48	9:45	10:20	10:17	11:14	11:11	18:15	18:19	18:41	18:45	18:00	18:56
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:46	8:39	10:46	10:42	11:17	11:13	12:08	12:06	18:57	19:02	19:25	19:30	18:43	19:34
ארה"ב בולטימור (ק)	6:04	6:09	9:04	9:06	9:36	9:39	10:48	10:50	20:21	20:14	20:49	20:42	19:57	20:46
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:49	5:54	8:52	8:54	9:23	9:26	10:36	10:38	20:15	20:08	20:44	20:37	19:51	20:50
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:50	5:55	8:52	8:54	9:24	9:26	10:37	10:38	20:15	20:08	20:44	20:36	19:51	20:50
ארה"ב דטרויט (ק)	6:21	6:27	9:26	9:29	9:57	10:00	11:11	11:13	20:56	20:48	21:26	21:18	20:32	21:31
ארה"ב הווסטן (ק)	6:38	6:41	9:28	9:30	10:01	10:02	11:10	11:10	20:17	20:12	20:42	20:37	19:55	20:47
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:00	6:05	8:56	8:58	9:28	9:29	10:38	10:39	19:58	19:52	20:24	20:18	19:35	20:29
ארה"ב מיאמי (ק)	6:45	6:47	9:31	9:32	10:04	10:05	11:11	11:12	20:09	20:05	20:34	20:29	19:48	20:39
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:45	5:51	8:46	8:49	9:19	9:22	10:32	10:34	20:11	20:03	20:40	20:32	19:47	20:47
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:39	5:45	8:45	8:47	9:16	9:19	10:29	10:31	20:14	20:07	20:44	20:36	19:50	20:48
בוליביה לא פאס (ח)	6:48	6:45	9:12	9:11	9:41	9:40	10:41	10:39	18:30	18:32	18:53	18:54	18:13	18:58
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:04	6:13	9:22	9:26	9:54	9:58	11:12	11:15	21:32	21:22	22:09	21:57	21:05	22:18
בלגיה בריסל (ק)	6:05	6:14	9:23	9:27	9:54	9:59	11:12	11:15	21:32	21:22	22:08	21:57	21:06	22:17
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:01	5:12	8:28	8:33	8:59	9:04	10:20	10:23	21:02	20:50	21:44	21:30	20:34	21:34
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:37	6:33	8:51	8:49	9:23	9:21	10:19	10:18	17:49	17:52	18:13	18:15	17:33	18:22
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:22	6:18	8:37	8:35	9:08	9:06	10:05	10:04	17:37	17:39	18:00	18:02	17:21	18:09
בריטניה לונדון (ק)	5:19	5:29	8:39	8:43	9:11	9:15	10:29	10:32	20:53	20:42	21:30	21:18	20:26	21:38
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:20	5:30	8:44	8:48	9:15	9:20	10:35	10:38	21:09	20:58	21:49	21:36	20:42	21:58
גרמניה ברלין (ק)	5:22	5:32	8:43	8:48	9:15	9:20	10:34	10:37	21:02	20:51	21:40	21:28	20:35	21:32
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:49	5:58	9:07	9:11	9:38	9:42	10:56	10:58	21:13	21:03	21:49	21:38	20:47	21:42
הודו בומביי (ח)	6:13	6:15	8:54	8:55	9:27	9:28	10:33	10:33	19:16	19:13	19:39	19:36	18:56	19:40
הודו פונה (ח)	6:08	6:10	8:51	8:51	9:23	9:23	10:29	10:29	19:13	19:10	19:36	19:33	18:53	19:37
הונגריה בודפשט (ק)	5:18	5:26	8:30	8:33	9:02	9:05	10:18	10:20	20:21	20:12	20:55	20:45	19:56	20:49
טורקיה איסטנבול (ק)	5:57	6:03	8:59	9:02	9:31	9:34	10:44	10:46	20:23	20:16	20:53	20:45	20:00	20:49
יוון אתונה (ק)	6:25	6:30	9:24	9:26	9:56	9:58	11:08	11:09	20:37	20:31	21:05	20:59	20:14	21:03
מולדובה קישינב (ק)	5:41	5:49	8:51	8:55	9:24	9:27	10:39	10:42	20:40	20:31	21:13	21:03	20:15	21:07

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:05	7:07	9:52	9:53	10:22	10:23	10:29	10:29	20:21	20:17	20:44	20:40	20:00	20:44
ניו זינלנד קריסטצ'רץ' (ח)	7:41	7:34	9:34	9:30	10:07	10:03	10:56	10:54	17:30	17:37	18:00	18:06	17:19	18:10
נפאל קטמנדו (ח)	5:20	5:24	8:12	8:14	8:43	8:44	9:52	9:53	18:59	18:55	19:24	19:19	18:38	19:23
סינגפור סינגפור (ח)	7:03	7:03	9:32	9:32	10:05	10:05	11:07	11:07	19:19	19:18	19:40	19:39	19:00	19:43
פולין ורשא (ק)	4:52	5:01	8:13	8:18	8:45	8:49	10:04	10:06	20:32	20:21	21:10	20:58	20:05	21:02
פרו לימה (ח)	6:25	6:23	8:45	8:44	9:18	9:16	10:17	10:16	18:04	18:05	18:27	18:27	17:47	18:31
צרפת ליון (ק)	6:19	6:27	9:29	9:33	10:01	10:04	11:16	11:18	21:14	21:05	21:46	21:37	20:49	21:52
צרפת פריז (ק)	6:19	6:28	9:34	9:38	10:06	10:10	11:23	11:25	21:33	21:24	22:08	21:58	21:08	22:15
קולומביה בוגוטה (ח)	5:46	5:46	8:22	8:22	8:52	8:52	9:56	9:55	18:19	18:18	18:41	18:40	18:00	18:44
קנדה טורונטו (ק)	6:02	6:09	9:09	9:12	9:41	9:44	10:55	10:57	20:44	20:37	21:15	21:07	20:20	21:21
קנדה מונטריאול (ק)	5:34	5:41	8:43	8:47	9:15	9:18	10:30	10:32	20:26	20:18	20:58	20:49	20:01	21:04
קפריסין לרנקה (ק)	5:54	5:58	8:47	8:49	9:21	9:23	10:31	10:32	19:49	19:44	20:16	20:10	19:27	20:14
רוסיה מוסקבה (ק)	5:28	5:39	8:59	9:04	9:29	9:35	10:51	10:55	21:42	21:29	22:25	22:11	21:14	22:34
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	5:57	6:04	9:07	9:11	9:40	9:43	10:55	10:58	20:57	20:49	21:31	21:21	20:32	21:25
שווייץ ציריך (ק)	5:58	6:06	9:12	9:15	9:43	9:47	10:59	11:01	21:05	20:56	21:38	21:29	20:40	21:44
תאילנד בנגקוק (ח)	6:00	6:01	8:37	8:38	9:10	9:10	10:15	10:15	18:49	18:46	19:11	19:09	18:29	19:13

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב וארוב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00228
01/08/2010

P.P.

שולם

1949

תל אביב